ARHIVELE
STATULUI
H.
2844.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

LIMBA ROMANA VORBITA

ÎNTRE

1550—1600.

Arhivele Statului
BUCUREȘTI
BIBLIOTECA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

DIRECTIUNEA GENERALA

A

ARCHIVELOR STATULUI

PUBLICATIUNI

ISTORICO-FILOLOGICE

TEXTURI SI GLOSSE ROMANE

INTRE

1550—1600.

BUCURESCI.

TYPOGRAFI'A SOCIETATII ACADEMICE ROMANE

(LABORATORII ROMANI).

19. STRAD'A ACADEMIEI 19.

1878.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

8390

LIMBA ROMÂNĂ VORBITA

ÎNTRE

1550-1600.

STUDIŬ PALEOGRAFICO-LINGUISTIC

DE

B. PETRICEICU-HASDEU,

CU OBSERVATIUNI FILOLOGICE

DE

HUGO SCHUCHARDT.

TOMULU I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

L1 R - O „15" (093)
902 (R) (093)
8R.09 Hasdeu, B. P.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Publicaţiunea de faţă nu este o brută colecţiune de documente.

Texturile şi glosele n'aŭ fost pentru noĭ decât un simplu material, cu ajutorul căruĭa, înlăturând orĭ-ce teoriă a-priori, am putut studia în cunoscinţă de causă, sub tóte raporturile, limba cea vorbită a strămbunilor noştri în a doua jumătate a secoluluĭ XVI.

Intenţiunea autoruluĭ a fost de a pune o seriósă temeliă analitică pentru filologia şi diplomatica română, după cum, pe un teren diferit, dar tot prin analisa cea maĭ minuţiósă, ne încercasem altă dată de a limpeḑi, mergênd din dissecţiune în dissecţiune, trecutul nostru naţional prin *Istoria critică a Românilor*.

Dacă am reuşit, nu se scie; ceĭa-ce scim, este că lucrul nĭ-a costat multă muncă.

Afară de cestiunĭ curat linguistice şi paleografice, am atins adesea punctuarĭ istorice şi juridice.

In privinţa filologică maĭ în speciă, pentru a ne asigura după putinţă contra erorilor, am supus primele douĕ părţĭ ale publicaţiuniĭ la apreciarea amiculuĭ nostru Hugo Schuchardt, unul din ceĭ maĭ celebri linguiştĭ contimporanĭ, pe care ilustrul Ascoli nu se sfiesce de a-l pune de'npreună cu Mussafia ca ceĭ doĭ succesorĭ maĭ de frunte aĭ mareluĭ Diez.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Respunsul luĭ Schuchardt, scris nemţesce, căcĭ tinde a atrage maĭ cu dinadinsul atenţiunea publiculuĭ străin asupra filologieĭ române, are în vedere maĭ cu deosebire specimenul nostru de *Dicţionar etimologic al limbeĭ române* (veḑĭ maĭ jos p. 258 — 312), pe care'l consideră ca «partea cărţiĭ cea maĭ importantă pentru linguiştĭ», făcêndu-ne tot-o-dată onórea de a adăoga : «Hasdeu's Scharfsinn und Gelehrsamkeit treten hier in glänzend-«ster Weise hervor».

Observaţiunile critice ale luĭ Schuchardt, carĭ formézĕ o frumósă monografiă de treĭ cóle de tipar asupra importanţeĭ filologice generale a limbeĭ române şi maĭ ales asupra resultatelor cărţiĭ de faţă, vor apare în tomul II, unde vor figura de asemenea maĭ multe adaosurĭ din parte-ne, provocate maĭ cu sémă prin acele excelente observaţiunĭ, ast-fel că nu le-am putut separa de ele, apoĭ o monografiă asupra genitivo-dativuluĭ român, o altă asupra accentuaţiuniĭ şi vocalisaţiuniĭ irraţionale în vechile nóstre monumente literare, şi 'n fine cinci indicĭ la ambele tomurĭ : bibliografic, istoric, juridico-economic, diplomatic şi linguistic.

Terminând, nu putem a nu exprime cea maĭ viuă recunoscinţă D-lor Dim. A. Sturdza şi Gr. G. Tocilescu, ale căror comunicaţiunĭ aŭ sporit fórte mult valórea lucrăriĭ nóstre.

Hasdeu.

Bucurescĭ, 10 august 1878.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

I

ACTE SI FRAGMENTE

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TEXTURĬ ROMÂNE INEDITE

ÎNAINTE DE ANUL

1600

Tóte texturile din colecţiunea de faţă, afară de cel sub No. 1, represintă limba vorbită a Românilor între 1560—1600.

Ḑic limbă vorbită, şi étă de ce.

Pînă acum, căt se atinge de secolul XVI, s'aŭ publicat numaĭ texturĭ române traduse, în carĭ nu numaĭ sintaxa oglindesce, maĭ mult saŭ maĭ puţin, o construcţiune străină, adecă este slavică saŭ grécă, dar adesea pînă şi cuvintele isolate se întrebuinţézä pe dos, din causa că traducĕtorul nu înţelegea saŭ nu sciea să brodéscă ideia originaluluĭ.

Diaconul Coresi, de exemplu, în Psaltirea sa din 1577, când ḑice în psalmul 3 : ноу мѫ темь де мїи де ѡамени че кадь, în loc de : «ómenĭ ce *năvălesc*», traduce pur şi simplu, într'un mod fórte stăngacĭu, pe slavicul нападающихъ, din на-падати, literalmente «a *căḑé* pe ce-va»; tot aşa în psalmul 21, ḑicerea : ши де кѡрнь къ оу҃нь корнь este o inextricabilă galimatiă, care resultă din neînţelegerea textuluĭ slavic : и ѿ рогъ инорожьць, latinesce : «et a cornibus unicornium», grecesce : «καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων»; saŭ în psal-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mul 43 : рѣчеле фѣцеен мѣле este românesce un non-sens, născut din omonimia a doă vorbe slavice стоудъ, din carĭ una însemnéză «ruşine», ér cea-l'altă «frig», Coresi luând din zăpăcélă pe astă din urmă drept cea de 'ntâiŭ.

Asemenĭ modelurĭ de neromăniă a texturilor traduse ne întimpină la fie-care pas în orĭ-ce veche tipăritură română.

Pînă şi un om atât de serios ca nemuritorul nostru Cantemir, când se apucă, în «Divanul lumiĭ», a traduce un vers din Ausoniŭ, ne înzestréză cu următórea curiositate :

Oare ce-am greşit? şi ce făcut la vreme? şi ce nu-ĭ bine?
Căce acesteĭ fapte cinstea ĭ-a lipsit, saŭ ceĭa-l'alte
Socotéla 'ntrégă? căce m'am lenit? căce acésta şéde
Réua socotéla !...[1]

În aceste patru versurĭ, óre maĭ recunósce cine-va limba română?

Nu în traduceri trebuĭ căutat graĭul viŭ al unuĭ popor.

Colecţiunea de faţă, prima în felul seŭ, ne dă limba originală a Românuluĭ din a doua jumătate a secoluluĭ XVI.

Aci nemic nu e tradus, cu singura excepţiune — maĭ repetâm încă o dată—a fragmentuluĭ publicat sub No. 1.

Sînt acte oficiale saŭ particulare, scrise în Romănia de cătră Românĭ după trebuinţe locale şi momentane.

Autorĭi lor, ómenĭ din popor, nu scieaŭ multă carte.

Eĭ scrieaŭ aşa cum se vorbĭa în ḑilele lor în oraşul saŭ chiar în satul unde trăiaŭ.

Importanţa filologică a acestor documente este întreită :

1. *Dialectologică*, arătând diferinţele din loc în loc în acelaşĭ interval de timp;

2. *Fonetică*, întru cât scriitorĭi, lipsiţĭ de orĭ-ce cultură ortografică, îşĭ dedeaŭ silinţa de a transcrie întocmaĭ pronunciaţiunea cea poporană;

3. *Sintactică*, de óră-ce cugetarea şi expresiunea aceluĭa ce scriea nu eraŭ împedecate prin nemic străin.

(1) Ap. **Hasdeŭ**, *Archiva istorică*, t. 2, p. 166.—Textul latin al luĭ Ausoniŭ sună :

Quae praetergressus? quid gestum in tempore? quid non?
Cur isti facto decus afuit, aut ratio illi?
Quid mihi praeteritum? cur haec sententia sedit,
Quam melius mutare fuit....?

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

De când actualul ministru al Instrucţiunii Publice, d. Georgiu Chiţu, mi-a încredinţat Direcţiunea Generală a Archivelor Statului, sarcina mea de căpeteniă a fost de a clasifica tesaurele lor ast-fel, încât să nu se mai dea la lumină, ca în trecut, nesce extracte necritice, desbrăcate de ori-ce caracter sciinţific, ci tóte documentele să se pótă publica treptat în întregul lor, nu numai fără nici o abatere în fond saŭ în formă, dar încă—ceia-ce impórtă fórte mult — într'o ordine sistematică, adecă sub rubrice omogene, cuprinḑênd fie-care corp căte o materiă de aceiaşi natură, animată — aşa ḑicênd — de un singur suflet.

Una din asemeni rubrice îmbrăţişéză texturile române înainte de anul 1600.

Din acéstă rubrică alegem o sémă de acte, a căror autenticitate este mai pe sus de îndoélă, lăsând la o parte, pînă la verificare, pe cele mai puţin sigure.

Altele căte-va, pe carî de asemenea le ţinem de o cam dată în reservă, deşi ele sînt pe deplin autentice, vor întra în doă colecţiuni separate :

1. *Răvaşele Banilor Craioveĭ;*
2. *Acte municipale.*

In locul lor dâm vr'o treĭ-patru documente de pe la începutul secolului XVII, cu atât mai mult că e peste putinţă, sub raportul limbeĭ, a stabili o rigurósă liniă de demarcaţiune între aniĭ immediat anteriorî şi ceĭ immediat posteriorî luĭ 1600.

Specimenele fotografice se vor publica deosebit într'un tractat de «Paleografia Slavo-română».

Facem excepţiune însă pentru zapisul de sub No. VI, a căruia mare însemnătate prosodică ne îndémnă a'l da de pe acum în fac-simile, pentru crisovul de sub No. VII, în care sînt grupate cinci diferite caractere, şi pentru semnele de fabrică (Wasser-zeichen) ale documentelor celor scrise pe hărtiă.

Fie-care act este reprodus întocmai după original, conservându-se intactă ortografia luĭ cirilică, ba pînă şi literele cele aruncate d'asupra rîndurilor, *litterae columnatae*, în privinţa cărora însă lipsa tipografică ne-a silit pe slova cea scrisă în catul al

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

doilea a o pune ce-va mai spre stînga de slova cea de-desupt, bună óră $\overset{M}{\text{А}}$ în loc de $\overset{M}{\text{А}}$.

Fie-care linià din original îşĭ păstréză individualitatea, fiind precésă de o cifră, care indică numerul rîndului.

Urméză apoĭ transcripţiunea cu litere latine, în care am admis următórea normă : ѫ=â; ѧ=ă; ѣ=ă şi ŭ, atuncĭ când le confundă chiar originalurile; ѧ=î saŭ în; ѣ=é; ꙗ şi а=ĭa; ю=ĭu; ѕ şi оу=u; о şi ѡ=o; и şi і saŭ ї=i; ѱ=şt; ѱ înainte de o vocală móle =ge, gi; ѱ înainte de o vocală dură =g′; ч înainte de o vocală móle =ci, ce; ч înainte de o vocală dură=ć; ц=ţ, ш=ş, ж=j etc.

Literele puse în original d'asupra rîndului sînt transcrise cu *cicero cursiv*, ér cele asvîrlite şi mai sus, d'asupra cătuluĭ al doilea, se pun cu *petit cursiv;* de exemplu : ЕГОУМЕ$\overset{н}{}$=egume*n*^{i}.

D'asupra rîndului însemnându-se generalmente numaĭ consóna, ér vocala ce o însoţesce fiind sub-înţelésă, de exemplu ВА^{Ч} ГРА^{С} pentru ВАЧИ ГРАСЕ, pe acéstă vocală, nescrisă în original, noĭ o transcriem cu *petit drept :* vac^{i} gras^{e}.

Intre semnele [ ] se completéză lipsurile din original, parentesiĭ ordinarĭ ( ) fiind reservaţĭ pentru traducerea cuvintelor slavice.

De vreme ce se reproduc înseşĭ originalurile, aceste căte-va mesurĭ de exactitate la transcriere sînt de ajuns.[1]

In fine, fie-care act, pe lîngă notiţa descriptivă ce'ĭ precede, se încheiă printr'un şir de N o t a n d a, în carĭ se atrage atenţiunea lectoruluĭ asupra particularităţilor celor mai interesante ale textuluĭ.

(1) Un alt mod de transcriere, care nu nĭ-a convenit, veḑĭ în **Sickel,** *Monumenta graphica medii aevi,* Wien, 1858 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

I

CEL MAĬ VECHĬU TEXT BIBLIC ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Oltenia, circa 1560.

Textul publicat maĭ la vale cuprinde aprópe întregul cap XXVI din Levitic, anume versetúrile 3—41.

Scris pe doă foĭ de pergamenă, el se păstréză în Biblioteca Naţională din capitala Serbieĭ, MS. No. 61, de unde l'am copiat într'o călătoriă din 1871.

După scrisóre, după ortografiă şi după limbă, noĭ nu ne sfiim a'l numi «cel maĭ vechĭu text biblic în limba română».

Orĭ-cine îşĭ va da ostenéla de a'l compara cu documentul dela Bistriţa, pe care 'l dăm maĭ jos sub No. III, se va convinge că textul de faţă, presintând aceleaşĭ caractere esenţiale, este totuşĭ ce-va maĭ vechĭu.

El cată să fi fost scris în Oltenia, póte tot la Bistriţa, cam pe la anul 1560, ce-va maĭ mult saŭ ce-va maĭ puţin.

In ce mod şi 'n ce timp va fi rătăcit apoĭ în vecina Serbiă, acésta nu se scie.

Voĭu observa însă, că între manuscrise din aceĭaşĭ bibliotecă, care mĭ-a fost deschisă fără reservă, graţiă amiculuĭ meŭ Magazinovicĭ, atât de simpatic tuturor Românilor de pe când fusese la noĭ agent diplomatic din partea Serbieĭ, am vĕdut un mare numĕr de acte de ale Brancovenilor, deşi lipsa de timp nu-mĭ permisese a le cerceta de aprópe.

Ar fi de bănuit, prin urmare, proveniţa brancovenéscă a textuluĭ nostru biblic.

În orĭ-ce cas, el este maĭ vechĭu decât Psaltirea diaconuluĭ Coresi şi tipăriturele române de peste Carpaţĭ de pe la finea secoluluĭ XVI, din

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

carĭ una, publicată în Orăştia la 1582 sub titlul de Палїа, cuprinde Genesea şi Exodul, dar — din nenorocire — nu şi Leviticul.*

Dintre trăsurele paleografice cele maĭ caracteristice ale acestuĭ text, este întrebuinţarea constantă a luĭ ѣ în loc de ѧ pentru vocala nóstră obscură *ă*, întocmaĭ ca şi 'n documentul dela Bistriţa, apoĭ incertitudinea fórte semnificativă în transcrierea diftongului *oa*, confusiunea în usul semnuluĭ grafic ѫ, şi altele, pe carĭ le indic la urmă.

Singura traducere românéscă veche a Leviticuluĭ este cea cuprinsă în Библїа адекѫ дѕмнезеѣска скрипт8рѫ, publicată din ordinea luĭ Şerban Cantacuzin în Bucurescĭ la 1688, pe 932 pagine in folio, afară de şése foĭ suplementare la început şi una la sfîrşit.

Pentru a arăta diferinţa în stilul român la interval de un secol şi maĭ bine, noĭ reproducem în josul textuluĭ de pe la 1560 pasagiul ce-ĭ corespunde în ediţiunea din 1688.

(*) **Cipar,** *Principie de limbă*, Blaj, 1866, in-8, p. 104, şi *Crestomatia saŭ analecte*, Blaj, 1858, in-8, p. 46—82.

1. сѣ[1] веци хи. ѧвльндоу ѧ токьмѣлеле мѣле
2. ши веци фи сокотиндоу. ши циинд8. порѣ
3. нчѣлеле мѣле. давою воаw плоае. ѧ врѣме
4. дестоиникѣ. шї пѫмѣнт8[ѧ] ва да хасна са.
5. ши лѣмнеле вор фи родитоwре. ши мълти
6. шоулѣ ва ѫж8нце. сторс8ра. шї сторс8ра
7. семѣнѫтоура. шї веци авѣ пѫнѣ ла сациоу.
8. ши веци лѣкоуи коу тѣрие ѧ цара вострѫ.
9. давою еоу паче ѧ цара вострѣ. доурмивеци шї

(1) Prima literă e scrisă cu roşu.

Де веци оумбла ѧтр8 порѕничиле мѣле ши ѧвѫцѫт8риле мѣле веци пѫзи ши ле веци фаче пре дѫнселе. Ши вою да плоае воаw ѧ врѣмѣ ен, ши пѫмѫнт8л ва да роаделе л8й, ши лѣмнеле кѫмпилор вор да рода лорѣ. Ши ва ап8ка воаw треиришл8 к8лес8л, ши к8лес8ль ва ап8ка сѫмѫнца, ши веци мѫнка пѫинѣ воастрѫ ѧ сацї8, ши веци лѫкѕи к8 ѧтемеѫре пре пѫмѫнт8л

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

10. нимѣ ноу ва спѫмынта пре вои. гонивою а
11. фарѣ живиниле рѣле сѫлбатиче де л пѣ
12. мынтѫ^л вострою. нички wсте ноу ва трѣче
13. пре л цара вострѣ. гонивеци[1] пре врѣ
14. жимашии воцри. ши лнаинтѣ вострѣ
15. ворѣ пика де армѣ. ши ѣ де лтре вои ворѣ
16. гони пре w соутѣ. шї w соутѣ пре зѣче мїи.
17. кѣ врѣжимашїи воцри вор пика лнаинѣ (*sic*)
18. вострѣ. кѣ еоу вою кѣоута пре вои. ши
19. вою крѣце пре вои. ши вою моулци пре
20. вои. шї легѣтоура мѣ коу вои w вою ци
21. нѣ. мѣлнкавеци де л векоу. ши ачѣлѣ
22. пелтроу чѣлѣ нow. ле веци лѣса лнапои.
23. ши локоу^л миеоу ва фї лтре вои де лѣкоуи^т.
24. ши сѫфлетѫ^л миеоу нѫ ва оурѣ пре вои. ѫ
25. вою лбла лтре вои. шї ѫ вою хи. доумниѕеоу^л
26. вострою. вои лкѣ веци хи нѣродоу^л миеоу.

(1) Prima literă cu roşu.

вострѫ, ши рѫсвою нѫ ва трѣче прен пѫмѫнтѫл вострѫ. Ши вою да паче л пѫмѫнтѫл вострѫ, ши веци дорми, ши нѫ ва фи карале сѫ спае пре вой, ши вою пїарде хїарѫ рѣле ден пѫмѫнтѫл вострѫ, ши рѫзвою нѫ ва трѣче прен пѫмѫнтѫл вострѫ. Ши веци гони пре врѫжмашїи воцри, ши вор кѫдѣ лнаинтѣ воастрѫ кѫ оучидере. Ши ва гони ден вой чинчи пре w сѫтѫ, ши w сѫтѫ ден вой вор гони зѣче мїи, ши вор кѫдѣ непрїатенїй воцри лнаинтѣ воастрѫ л савїе. Ши вою кѫвта преспе вой, ши вою блѫви пре вой, ши вою крѣце пре вой, ши вою лмблаци пре вой, ши вою лтѫри фѫгѫдѫинца мѣ кѫ вой. Ши веци мѫнка веки ши векиле векилорѣ, ши веки ден фаца челорѣ нoaw веци скоате. Ши вою пѫне фѫгѫдѫинца мѣ лтрѫ вой, ши нѫ ва оурѫ сѫфлетѫль мїеѫ пре вой. Ши вою оумбла лтрѫ вой, ши вою фи воaw дмнезѫѫ, ши вой вец фи мїе нородь. Ѯѫ дмнѫль дмнзѫѫл вострѫ че вамь

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

27. кь еоу сънтѫ домноу^{л} доумнѣзеоу^{л} востроу.

28. чела карале пре вои амоу адоу^{с} афарь де л̀ жгипетъ[1]

29. коу^{м} роби ачелора съ нѫ фици. ши жоугѫ^{л} а грома

30. ѯило^{р} воцири а^{м} фрънтъ. коу^{м} л̀ дерептате съ л̀бла^{ц}

31. гарь[2] съ мие ноу вецн хи л̀гъдиндоу. шї ноу вецн ф

32. аче тоѫте порънчѣлеле (*sic*) мѣле. ши съ вецн хи оурѧн

33. доу ачѣсте порънчи але мѣле. ши сѫфлетоу^{л} вострѫ

34. ва фи лепъдиндоу лѣуѣ мѣ. ши легътоура мѣ w (*sic*)

35. w вецн лепъда. ѣ^{з} л̀кь ачаста вою фаче коу вои.

36. вед҃вою пре вои кѫ коутремоури ши коу фоуги

37. чеи. коу фригоури. де карале ва скъдѣ фаца востръ

38. л̀ сѫфлетоу^{л} востроу. се вор доспи тоте рѣлеле. ши

39. че вецн семьна. семьнътоура востръ. w во^{р} мъл̀

40. ка врѣжимашїи воцири. асоупръ[4] де ачѣж. вою л̀

41. торче фаца мѣ л̀ алѣноу^{л} востроу. шї вецї хи бж

42. тоуци. л̀наинтѣ врѣжимашило^{р} воцири. ши

(1) Aci se termină prima pagină.
(2) Inițiala cu roșu.
(3) Cu roșu.
(4) Prima literă cu roșu.

скось пре вой ден пѫмѫнтѫль егупетѫлѧй, фїиндь вой роби, ши амь ѯдровитъ легътѫра жѫгѫлѧй вострѫ, ши вамь адѫсь пре вой кѫ фалѫ. Йрѫ де нѫ мѫ вецн аскѫлта, ниче вецн фаче порънчиле мѣле ачѣстѣ. Че вецн не аскѫлта де дѫнселе, ши жѫдекѫцилор мѣле се ва л̀гревѧ сѫфлетѫл вострѫ, ка вой сѫ нѫ фачецн тоате порънчиле мѣле, ка сѫ рѫсипици фѫгѫдиница мѣ. Ши ѣ^{з} вою фаче аша воаw, ши вою пѫне пре вой липса, ши рѫл ши гѫлбенарѣ wрѣиндь окїй воцири ши сѫфлетѫль вострѫ топиндь, ши вецн сѫмѫна л̀ѯѫдарь семинциле воастре, ши ле ворь мѫнка л̀потривничїй воцири. Ши вою л̀тѫри фаца мѣ преете вой, ши вецн кѫдѣ наинтѣ врѫжмашилорь

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

43. карии оурьскоу пре вои. ачеж се вор домни пре вои.

44. шї вецн фѣци кънᴬоу нимѣ пре вои ноу ва гони.

45. ѭрь[1] сь ноу вецн нїчи аша ѧгъдоуи мне. коу ˜ з wᵖ

46. маи таре вою бате пре вои. пе ѧтроу пькате

47. ле вострe. шї вою фрьнце жоᶜ пре троуфїж вострь

48. ши пре мьриж троуфїеи вострe. шї черуᴧ вострѣ

49. ѧл во (*sic*) фаче каши феруᴧ. шї пьмьнтуᴧ ка де

50. арамь. ши моуѧка вострь ва пери. кь пьмьнтуᴧ во

51. строу ноу шї ва да хасна. ши лѣмнеле пре кьѧпуᴧ

52. востроу нѣ вор фи родиторе. ши[1] сь вецн хї ѧбль

53. ндоу ѧ протива мѣ. ши ноу вецн аскоулте (*sic*) пре

54. мине. де ˜ з wᵖ вою маи таре моуѧци бѫтьиле

55. пре вои. дѣпь пькателе вострe. живиниле сь

56. ѧбатиче де пьдоуре. вою тримите пре вои

57. карелe воᵖ мьѧка. коконии воцри. ши до

58. битокоуᴧ востроу, шї пре вои воᵖ ѧпоуцина[2]

59. ши кьрьрїле вострe воᵖ поустии. сь[3] жрь (*sic*) нїчї

(1) Inițiala cu roșu.
(2) Aci se termină a doua pagină.
(3) Inițiala cu roșu.

воцри, ши ворь гони пре вой чеѧ че гонескѣ пре вой, ши вецн фѣци негонин-дѣвѫ нименѣ пре вой. Ши де нѣм вецн аскѣлта ниче пѫнѫ ѧтратѫта, ши вою адаwцеᵃа вѫ черта пре вой кѣ ране де ˜ з wри пентрѣ пѫкателе воастре. Ши вою сѣрпа семецїѫ мѫндрїеи воастре, ши вою пѣне воаw черюл ка де хїер ши пѫмѫнтѣль вострѣ ка де арамѫ. Ши ва фи ѧ дешѫрть вѫртѣтѣ воастрѫ, ши нѣ ва да пѫмѫнтѣль вострѣ сѫмѫнца лѣй, ши лемнѣль цариній воастре нѣ ва да рода лѣй. Ши дѣпѫ ачаста де вецн мѣрце ѧ кѣрмеҳишь, ши нѣ вецн врѣ сѫ мѫ аскѣлтаци, вою адаwце воаw шапте ране, дѣпѫ пѫкателе воастре. Ши вою тримите престе вой гадиниле чѣле сѫкватиче але пѫмѫнтѣлѣй, ши вор мѫнка пре вой, ши вор топи добитоачеле воастре, ши пѣцини

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

60. коу ачаста. ноу вь вецї лвоуна. шї вецї хї лвль

61. ндоу л алѣнъ^л мнеоу. ев лкь вою лвла л алѣноуль

62. вострѫ. шї де ѯ w^р маи таре w вою бате пентрѫ

63. пькателе востре. шї вою адоуче армь пре вои.

64. каре ва ста де бжсьоу. де пре легьтоура мѣ

65. каре амоу фькоуть коу вои. ши сь вь вецї адѫна во

66. и лтроу wрашеле востре. тримитевою пре

67. вои морте де чоумь. шї де льлгоре. шї вою да пре

68. вои л мьна врьжимашило^р воцри. атоунче

69. вою лоуа спорю^л пьинеи. коу^м ѯиче моуерїле востре

70. ворь коче пьине. мьлкавецї шї нѫ вь вецї съѫ

71. ра. кьи вою лоуа спорюл. сь [1] жрь (*sic*) ничи кѫ ачѣстѣ

72. ноу вь веци лвьца. че веци лвла л алѣноу^л мїеоу

73. ев лкь вою лвла л алѣноу^л востроу. шї де ѯ w^р маи

74. таре вою педепсе (*sic*) пре вои. пелтрѫ пькателе

75. востре. пьнѫ лтратьта. коу^м вецї мьлка

(1) Iniţiala cu roşu.

вою фаче пре вой, ши пѫстїй вор фи кѫиле воастре. Ши кѫ ачѣстѣ де нѫ вѫ веци педепси, че веци мѣрце кътре мине л кѫрмеѯишь. Вою мѣрце ши ев кѫ вои кѫ мѫнїе лкѫрмеѯишатѫ, ши вою лови ши ев пре вой, де, ѯ, wри пентрѫ пѫкателе воастре. Ши вою адѫче преете вой сабїе, избѫндиндь, избѫнда фѫгѫдѫинцїй, ши веци фѫци л четѫциле воастре, ши вою тримите моарте преете вой, ши вѫ веци да л мѫниле врѫжмашилорь воцри. Ка сѫ вѫ нѫкѫжѫскѫ пре вой кѫ липсѫ де пѫине, ши вор коаче, î, мѫери пѫниле воастре лтрѫнь кѫпторю, ши вор да пѫниле воастре кѫ кѫмпѫна, ши веци мѫнка ши нѫ вѫ веци сѫтѫра. Ирѫ де нѫм веци аскѫлта ничи кѫ ачѣстѣ, че веци мѣрце кътрѫ мине л кѫрмеѯишь. Ши ев вою мѣрце кѫ вой кѫ мѫнїе лкѫрмеѯишатѫ, ши вою черта ши ев пре вой де, ѯ, wри дѫпѫ грешалеле воастре. Ши веци мѫнка трѫпѫриле фечорилор воцри, ши трѫпѫриле фѣтелор воастре веци мѫнка. Ши вою пѫстїи стѫлпїи воцри, ши вою

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

76. карнѣ фечорило^{р} воцири. ши а фѣтело^{р} вост

77. ре. шї е8 вою поустии пре вои. ши пре кипоу

78. риле востре е8 ле вою зроби (*sic*) ши пре троупоуре

79. ле востре чѣле морте. е8 ле вою ароуѧкѧ ка пре идо

80. ли воцири. ши ва оурь пре вои сѳфлетоу^{л} мие8

81. шї вою фаче сь фие пѳстии wрашеле востре

82. шї е8 вою поустїи пре локоуриле востре.

83. чѣле сѵ̑нте. шї пре мїросенїѫ вострь чѣ е8

84. нь. ноу мие вож сь w симц8. ѧн[1] ачеста кипоу во

85. ю поустии пѣмѣнтоу^{л}. пѣнь ѧтратѣта

86. коу^{м} врѣжимашїи воцири. карїи лѣкоуескоу

87. ѧтроу елоу. се ворь мира пре ель. пре вои во^{р}

88. ѧпьрци ѧтре пѣгѣни. ши вою траце ар[2]

89. мь доупь вои. ши пѣмѣнтѳ^{л} востроу ва п8

90. стии. ши wрашеле востре во^{р} поустїи. атоу

91. нче ва фи пѣмѣнтоулѳи сѣрѫжтоw^{р}. пѣнѫ ве

92. ци хи ѧ пѣмѣнтоу^{л} врѣжимашило^{р} воцири. ат8

93. нче ва фи пѣмѣнтоулоу^{и} сѣрѫжтоw^{р} шї се ва ѧ

(1) Inițiala cu roșu.
(2) Aci se termină pagina a treia.

пїѧрде чѣле де лемн8 фѫкѳте де мѫниле воастре, ши вою п8не wаселе воастре песте wаселе воѯилор воцири, ши сѫ ва сѳпѫра сѳфлетѳль міе8 воаw. Ши вою п8не четѫциле воастре пѳстїй, ши вою п8стїи сфинтеле воастре, ши н8 вою мироси миросенїѫ жѫртвелорь воастре. Ши вою пѳстїи е8 пѫмѫнтѳль востр8, ши сѫ ворь мира пентр8 ель врѫжмашїй воцири, чеѫ че лѫкѳеск8 пре ель. Ши вою сѫмѫна пре вой ѧ лимбь, ши ва топи пре вой мергѫндь савїѫ, ши ва фи пѫмѫнтѳль востр8 п8стїю, ши четѫциле воастре вор фи п8стїй. Ѧтѳнче бине ва врѣ пѫмѫнтѳль симбетиле лѳй, тоате ѯилеле п8стїирїй лѳй. Ши вой веци фи ѧ пѫмѫнтѳль врѫжмашилор воцири, атѳнчѣ ва сѫмбѫта пѫ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

94. дꙋчи л сърбѣторѣ са къ пынь лоу фостоу пре е
95. наоу авоуть сърбѫтоwр. кындоу лоу вроу
96. трїбоуи. коум съ анбь сърбѫтоwр. атънче къ
97. нд8 вои ацї лькоуить. лтр8 ель. де лтраче
98. ж карїи вор рѣмынѣ де лтре вои. далевою
99. инїмь темьтоwр. л пѣмынтоу врѣжимашї
100. лорь сѫи. пынь лтратьта коумь де фр8лѯа
101. с8ньтоwр а лемноулоуи. вор ф8ци ши аша ворь
102. ф8ци. ка шї лнаинтѣ армеи. ши вор пїка къ
103. нд8 нимѣ пре еи ноу ва гони. ши вор ф8цї оуноу
104. де алтоу. нимѣ де лтре вои ноу ва коутеѯа рѣ
105. дика арма пре врѣжимашоу сѫоу. къче лоу
106. лблать лпротива мѣ. дерептъ лчѣе е8 лкъ
107. вою лбла л алѣн8 лор.

мѫнт8ль, ши бине ва врѣ симбетеле л8и, тоате ѯилеле п8стїнрїй л8й ва сѫмбѫта, карале нa8 сѫмбѫтать л симбетеле воастре, кѫндь лѫк8ѫци пре джнс8ль. Ши челор рѫмаш ден вой вою ад8че робиме ла инема лорь, ла пѫмѫнт8ль врѫжмашилор лорь, шїи ва гони пре джншїй глась де фр8нѯ8 мѫтѫнд8се, ши вор ф8ци ка кѫндь ар ф8ци дела рѫѯбою. Ши ворь кѫдѣ негоници де нимени, ши ва трѣче к8 ведѣрѣ фрате пе фрате ка ши ла рѫѯбою, негонинды нименѣ, ши н8 веци п8тѣ сѫ стаци лпотрива непрїатинилорь воцри. Ши веци пери лтр8 лимби, ши ва мѫнка пре вой пѫмѫнт8ль врѫжмашилор воцри. Ши чей че ворь рѫмънѣ ден вой се вор стрика пентр8 пѫкателе лорь, ши пентр8 пѫкателе пѫринцилор лорь, л пѫмѫнт8ль врѫжмашилорь лорь, се ворь топи. Ши ворь рѫск8мпѫра пѫкателе лорь, ши пѫкателе пѫринцилор лорь, пентр8 къче а8 кълкать, ши ма8 трек8ть к8 ведѣрѣ пре мине, пентр8 къче а8 мерс8 лнаинтѣ мѣ л к8рмеѯишь. Ши е8 амь мерс8 к8 еи к8 мѫние лк8рмеѯишатѫ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA

să veți hi înblându în tocămélele (?) méle și veți fi socotindu și țiindu porăncélele méle, da-voiu voao ploae în vréme destoinică, și pământul va da hasna sa, și lémnele vor fi roditoore, și mlătișulŭ va ajunge storsura, și storsura semănătura, și veți avé până la sațiu, și veți lăcui cu tărie în țara vostră; da-voiu eu pace în țara vostră, durmi-veți și nimé nu va spâmânta pre voi, goni-voiu afară jivinile réle sălbatice de în pământul vostru, nici oste nu va tréce pre în țara vostră; goni-veți pre vrăjimașii voștri, și înainté vostră vorŭ pica de armă, și 5 de între voi vorŭ goni pre o sută, și o sută pre déce mii; că vrăjimașii voștri vor pica înain[t]é vostră, că eu voiu căuta pre voi, și voiu créște pre voi, și voiu mulți pre voi, și legătura mé cu voi o voiu ținé; măînca-veți de în vecu, și acélé peîntru célé noo le veți lăsa înapoi; și locul mieu va fi între voi de lăcuit, și sufletul mieu nu va ură pre voi; eu voiu înbla între voi, și eu voiu hi dumnideul vostru, voi încă veți hi nărodul mieu, că eu săntu domnul dumnideul vostru, cela carele pre voi amu adus afară de în âghipetŭ, cum robi acelora să nu fiți, și jugul a gromazilor voștri am frântŭ, cum în dereptate să înblați; ĭară să mie nu veți hi îngăduindu și nu veți face toote poră[n]célele méle, și să veți hi urându acéste porănci ale méle, și sufletul vostru va fi lepădându légé mé, și legătura mé o veți lepăda, eu încă aĉasta voiu face cu voi: vedé-voiu pre voi cu ĉutremuri și cu fughicei cu friguri, de carele va scădé fața vostră în sufletul vostru; se vor dospi tote rélele; și ce veți semăna, semănătura vostră o vor măînca vrăjimașii voștri; asupră de acéâ voiu întorce fața mé în alénul vostru, și veți hi bătuți înainté vrăjimașilor voștri; și carii urăscu pre voi, aceâ se vor domni pre voi; și veți fugi cându nimé pre voi nu va goni; ĭară să nu veți nici așa îngădui mie, cu 7 ori mai tare voiu bate pre voi peîntru păcatele vostre, și voiu frânge jos pre trufiâ vostră și pre măriâ trufiei vostre; și cerul vostru îl vo[iu] face ca și ferul, și pământul ca de aramă, și muînca vostră va peri, că pământul vostru nu-și va da hasna, și lémnele pre căînpul vostru nu vor fi roditore; și să veți hi înblându înprotiva

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mé şi nu veţi asculte pre mine, de 7 or^{i} voĭu mai tare mulţi bâtăile pre voi, după păcatele vostre; jivinile sălbatice de pădure voĭu trimite pre voi, carele vor mâînca coconii voştri şi dobitocul vostru, şi pre voi vor înpuţina, şi cărările vostre vor pustii; să âră *(sic)* nici cu aćasta nu vă veţi înbuna şi veţi hi înblându în alénul mieu, eu încă voĭu înbla în alénulŭ vostru, şi de 7 or^{i} mai tare o voĭu bate pentru păcatele vostre, şi voĭu aduce armă pre voi, care va sta de bâsău de pre legătura mé care amu făcutŭ cu voi; şi să vă veţi aduna voi întru oraşele vostre, trimite-voĭu pre voi morte de ćumă şi de lăîngore, şi voĭu da pre voi în mâna vrăjimaşilor voştri; atunce voĭu lua sporĭul pâinei, cum ḑice : muerile vostre vorŭ coce pâine, mâînca-veţi şi nu vă veţi sătura, că-i voĭu lua sporĭul; să âră *(sic)* nici cu acésté nu vă veţi învăţa, ce veţi înbla în alénul mieu, eu încă voĭu înbla în alénul vostru, şi de 7 or^{i} mai tare voĭu pedepse pre voi, peîntru păcatele vostre, până într'atâta cum veţi mâînca carné fećorilor voştri şi a fételor vostre, şi eu voĭu pustii pre voi, şi pre chipurile vostre eu le voĭu zrobi, şi pre trupurele vostre céle morte eu le voĭu aruînca ca pre idoli voştri, şi va ură pre voi sufletul mieu, şi voĭu face să fie pustii oraşele vostre, şi eu voĭu pustii pre locurile vostre cele sv^{ă}nte, şi pre miroseniâ vostră cé bună; nu mie, voâ să o simţu; în acesta chipu voĭu pustii pământul, până într'atâta cum vrăjimaşii voştri, carii lăcuescu întru elu, se vorŭ mira pre elŭ, pre voi vor înpărţi între păgâni, şi voĭu trage armă după voi, şi pământul vostru va pustii, şi oraşele vostre vor pustii; atunce va fi pământului sărbâtoor^{e} până veţi hi în pământul vrăjimaşilor voştri; atunce va fi pământului sărbâtoor^{e} şi se va îndulci în sărbătoaré sa, că până au fostu pre el, n'au avut sărbâtoor^{e} cându au vrut tribui cum să aibă sărbâtoor^{e}, atunce cându voi aţi lăcuitŭ întru elŭ; de într'aceâ carii vor rămâné de între voi, da-le-voĭu inimă temătoor^{e} în pământul vrăjimaşilorŭ săi, până într'atâta cumŭ de fruînḑa sunătoor^{e} a lemnului vor fugi, şi aşa vorŭ fugi ca şi înainté armei, şi vor pica cându nimé pre ei nu-*i* va goni, şi vor fugi unul de altu; nimé de între voi nu va cuteḑa rădica arma pre vrăjimaşul său, căce au înblatŭ înprotiva mé, dereptŭ acée eŭ încă voĭu înbla în alénul lor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda :

моуѧка, мьѧка, кьѧпоул, льѧгоре, ароуѧка, фрѫѧза, дѣ ѧ, прѣ ѧ, дѣ ѧтре, пѣ ѧтроу (dar şi пентрѫ), adecă *muînca, măînca, căînpul, lăîngore, aruînca, fruîn̦da, de în, pre în, de între, pe întru,* în loc de *munca, măncà, câmpul, lăngóre, arancà, frun̦da, din, prin, dintre, pentru*;

ь generalmente pentru *ă,* dar şi pentru *ĭ* în : ворь, алѣноуль, дерепть, ель, авоуть, коумь, жгипеть... ér unele cuvinte presintă ambele întrebuinţărĭ tot-o-dată : мьлтишоуль (*mlătişulă*), фрьнть (*frăntă*), фькоуть (*făcută*), врьжимашĭлорь (*vrăjimaşilorĭ*);

ѫ se confundă :

a) cu ь : пьнѫ, пѫнь şi пьнь, пѫмьнтѫл şi пьмьнтѫл, семьнѫтоура şi семьньтоура, вострѫ şi вострь, сьрбѫтowре şi сьрбьтоарѣ...,

b) cu ѣ, ю saĭ ѧ : ачѣѫ (*acéea*), троуфіѫ (*trufiea*), мьріѫ (*măriea*), жрь (*ĭară*), мĭросенĭѫ (*miroseniea*),

c) cu ѧw : вожѫ şi воѧw,

d) în fine, îl găsim în : бѫтоуци, бѫтьиле, спѫмьнта, бѫсьоу şi — ce'l maĭ curios — în жгипеть.

în loc de оѧ, maĭ adesea simplul о saŭ w : ѧторче, тоте, востре, вострь, wсте, родиторе, морте (la substantiv şi la adjectiv), льѧгоре, коче; uneorĭ ow : towте, родитowре, сѣньтowре, сьрбѫтowре; maĭ rar оѧ : воѧw (dar şi вожѫ), плоае, сьрбьтоарѣ;

finalul *u* lung : ѧбльндоу, сокотиндоу, циндоу, сьнтѫ (sum), кьндоу, амоу, оурьскоу, ѧгьдѫиндоу, оурьндоу, лепьдьндоу, векоу (pentru векю), миеоу, еѫ, симцѫ, елоу (dar şi ель), лоу фостоу, лькоуескоу, алтоу, кипоу;

finalul *i* tot-d'a-una lung, chĭar în ноу шĭ ва да (nu-şĭ va da);

epenteticul *i* în пьине, пьинеи;

organicul *i* lipsesce în спѫмьнта (din спаймѫ=*expavimen, cf. арамѫ =aeramen);

фи şi хи se întrebuinţézză fără distincţiune, chĭar în aceiaşĭ frasă, de ex. : сь веци хи оурьндоу ачѣсте порьнчи але мѣле ши соуфлетоул востроу ва фи лепьдьндоу...;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

infinitivul cu *e* pentru *a* şi *i* : сь ноу вещи аскоуѧте... вою педепсе...;

posiţiunea pronumelui personal în : сь мие нѫ вещи хи ѧгѣдѫиндоу..., сь ноу вещи нѣчи аша ѧгѣдоуи мие...;

posiţiunea adverbului în : де 7 wри вою маи таре моуѧци бѫтьиле пре вои..., сь ноу вещи нѣчи аша ѧгѣдоуи...;

pe lîngă : де 7 wри, forma : коу 7 wри;

la condiţional, în loc de «când ar fi trebuit ca să aibă» — кѫндоу аоу вроут трѣбоуи коум сь аибь (cf. **Cipar,** *Principie,* p. 191—192);

întrebuinţările lui коум :

a) пре вои амоу адоус афарь де ѧ жгипеть коум роби ачелора сь нѫ фици... аоу вроут трѣбоуи коум сь аибь...,

b) коум ѯиче моуерїле востре ворь коче пьине...,

c) пьнѫ ѧтратьта коум вещї мьѧка..., пьнь ѧтратьта коум врьжимашїи... пьнь ѧтратьта коумь де фрѫѧѯа сѫньтоwре а лемноулоуи вор фѫци;

пре мїросенїѫ вострь чѣ боунь ноу мие воѫ сь о симцѫ, acolo unde în ediţiunea din 1688 : «нѫ вою мироси миросенїа жѫртвелорь воастре», lătinesce : «non olfaciam odorem sacrificiorum vestrorum», grecesce : «οὐ μὴ ὀσφανθῶ τῆς ὀσμῆς τῶν θυσιῶν ὑμῶν»;

ведѣвою пре вои кѫ коутремоури ши коу фоугичеи(?) коу фригоури...;

асоупрь де ачѣѫ...;

ачеѫ се вор домни пре вои...;

сь жрь нѣчї кѫ ачаста ноу вь вещи ѧбоуна...;

морте де чоумь шї де льѫгоре...;

вою адоуче армь пре вои каре ва ста де бѫсьоу...;

коконии вощри ши добитокоуѧ востроу...;

дѧлевою инїмь темьтоwре ѧ пьмьнтоуѧ врьжимашїлорь сѫи...;

мьтишоуль ва ажѫнце сторсѫра шї сторсѫра семьнѫтоура, acolo unde în ediţiunea din 1688 : «ва апѫка воаw трепришѫѧ кѫлесѫѧ ши кѫлесѫль ва апѫка сѫмѫнца», lătinesce : «comprehendet vobis trituratio vindemiam, et vinde-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mia comprehendet sationem», grecesce : «καταλήψεται ὑμῖν ὁ ἀλοητὸς τὸν τρυγητὸν, καὶ ὁ τρυγητὸς καταλήψεται τὸν σπόρον»;

семѣна, семѣнѣтоура, cu primul *e* clar;

reflexivul се tot-d'a-una distins de condiţionalul сѣ;

сѣ, afară de întrebuinţarea sa la condiţional, e pus isolat în loc de «dacă», întocmaĭ ca latinul *si;*

кипоурилe, cu *-uri-*, dar în acelaşĭ rînd трoупоурелe, cu *-ure-;*

доумнѫзеоул;

алѣноул;

громаѫилор;

дерептате;

живинилe рѣлe;

врѫжимашĭи;

ѫасна;

нимѣ;

ва коутеѫа рьдика, fără infinitivalul *a*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

II.

NOTIŢĂ PE O CARTE

Galaţĭ, 1571.

Notiţa de maĭ jos este scrisă pe legătura uneĭ psaltirĭ manuscrise, care se află în Biblioteca Naţională din Bielgrad, MS. No. 122 in-8.

Am copiat'o cam ĭute în călătoria mea din 1871, fără să fi avut timp de a face un fac-simile.

O dâm aci numaĭ în interesul filologic, abstracţiune făcênd de paleografiă.

La mărginĭ hărtia fiind ruptă pe alocurĭ, am indicat lipsurile prin punctură în reproducerea originaluluĭ, completându-le însă, după putinţă, în transcripţiune.

1. фїи.л$^{\Delta}$ кѫмпѫратѫ ачѣстѫ сф҃нтѫ ѱ....
2. ши датѫ помѣнѫ. бесѣкречен де л...
3. де 8^{и} корни^{к} анѫме, ра$^{\Delta}$, порекла лѫ^{и}...
4. сѫ деѯлегѫ фїин$^{\Delta}$ ка (*sic*) вѣке. пентрачѣ...
5. ачеста корни^{к}, ра$^{\Delta}$, кареле ѡ дедѣсе пе...
6. ши не авѫ.л$^{\Delta}$ чине ѡ легѫ.
7. ѭатѫ цѫпхиѣса тѫмѫшое грекоаѧ сѫ афлѫ
8. ... ѡ дѣде ла меџе^{р} де о легѫ. ка сѫ анѣѫ ши ѫ
9. помѣнѫ. пе.лтрачѣ че прєѿ сѫ ва афла...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

10. бесѣкрека ди л гѫлаци. сѫ поменѣскѫ ши пре
11. ра^{д} карелє ѡ ѧѕ да^{т}. ши пре пѫринцїи ѧѕ...
12. ши сѫ поменѣскѫ л с^{т} литѫргїе. ши пре ачєцїи...
13. ...тома. ч^{д}. добра. ч^{д}. ра^{д}.
14. кѫ ѯиче ѯиче (*sic*) сѫ̑нта скриптѫрѫ. блаже^{н} мѫ^{ж}. адекѫ
15. фериче де бѫрбатѫ^{л}, че нѫ мѣрце спре сфатѫ^{л} не
16. кѫрацило^{р}. ши спре калѣ пѫкѫтошило^{р} нѫ...
17. ши спре скаѳнеле пїерѯѫторило^{р} нѫ шѧде...
18. л̀трѫ лѣцѧ ѧѕ^{і} дѫмнеѯѫ л^{і} вол ѧѕ^{і}...
19. ....л̀трѫ лѣцѣ ѧѕ^{і} сѫ л̀вацѫ ѯѫ...
20. † ѯоѧ †

TRANSCRIPȚIUNEA

fiiind cumpărată acéstă sfă̑ntă ps[altire] și dată poméně besérecei de în [Gălați] de un vornic anume Rad^{ul} porecla lui... să dezlege fiind ca véche, pentr'acé... acesta vornic Rad^{ul}, carele o dedése pe[rind?] și neavăînd cine o lega, ĭată g'upănésa Tămășoe Grecoaĭa să află [de] o déde la meșter de o legă, ca să aibă și ĭa poméně; peîntr'acé ce preot să va afla [la] besére ca di în Gălați, să pomenéscă și pre Rad^{ul} carele o au dat, și pre părinții lu... și să pomenéscă în sfă̑nța liturghie și pre acești... Toma чед (cu copiĭ), Dobra чед (cu copiĭ), Rad^{ul}, că ḑice ḑice svă̑nta scriptură : блажен мѫж, adecă ferice de bărbatul ce nu mérge spre sfatul necuraților și spre calé păcătoșilor nu... și spre scaunele pierḑătorilor nu șede... întru légĭa lui Dumneḑău îi voĭa lui... întru légé lui să învață ḑua...

† 7079 (1571) †

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda:

фїиѧд şi фїинд;

пентрачѣ şi пеѧтрачѣ;

лѣцѫ şi лѣцѣ;

помѣнѫ şi помѣнѫ;

сфънтъ şi свънта;

де ѧ şi ди ѧ;

confusiunea între о şi оа, е şi ѫ : тъмъшое грекоаѫ;

не авъѧд чине w лега, fără infinitivalul *a;*

ка în loc de кам;

gradaţiunea timpilor : ав дат, дѣде, дедѣсе;

ѵвпънѣса;

че пrewт съ ва афла, în sens de «orí-ce preot...»;

бърбатвл че нв мѣрце...;

спре = latinul *super;*

ѧi = este;

finalul *i* pretutindenĭ întreg;

finalul *u* nu putea fi însemnat, tóte consónele finale fiind aruncate d'asupra rîndului, astfel că vocala ce le însoţesce se sub-înţelege;

reflexivul *se* nu e distins de condiţionatul *să* : съ деълегъ... съ помѣнѣскъ...;

фериче де бърбатвл...;

пїерздторилор;

ѯва.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

дин жосѣл метохѣлѣй, іар фѣрѣ че ам пѧѣтит, ам мѣнчит мѣат ши къ wаменїй мн҃тирїй ка сѫ фие сф҃нтей мн҃тирй де храмъ, іар чине сѫ ва аместека .Ѧтрачест іаѕ҃, сѫ фие проклет де т҃ї : сф҃нци пѫринци, ши де тот соборѣл сф҃нтей мн҃тирй, ши каре егѣменй нѣ вор кѣта сѫ цие ачест іаѕ, сѫ ле фіе пѫржше ла жѣдеката чѣ .Ѧфрикошатъ майка пречиста, ши лам сфѫршит да

лѣна лѣй декемв : к҃в : печетѣ мн҃тирїй ла лѣтѣ ѕ҃пв :

Să compare cine-va acéstă copiă cu originalul de mai jos, şi se va încredinţa că aprópe nici un cuvînt nu este bine transcris.

Copistul a schimbat pretutindeni ortografia, a modernisat pronunciaţiunea, a tradus cuvintele slavice, a mers cu cuteḑarea pînă a preface pe сѣ în ши, ba chiar a adăuga pe «чѣ .Ѧфрикошатъ», care nu se află nicăiri în original; şi să nu se uite că acel copist era anume Dionisie Eclesiarcul, om nu fără cunoscinţe şi cu multă deprindere la citirea crisóvelor şi zapiselor.

Acésta ne dă mesura încrederii ce putem pune, sub raportul limbei şi al paleografiei, pe vechile copie române ale manuscriselor anterióre, bună-óră a cronicelor nóstre saŭ a cărţii lui Negoiă-vodă.

Vom vedé însă mai la vale, că nici cei l'alţi condicari mănăstirescі n'aŭ fost mai scrupuloşi.

O copiă mult mai exactă a acestui document, deşi nu tocmai perfectă, figuréză în Condica cea nouă a Bistriţei, făcută de cătră Comisiunea Documentală la 1859, in-f., t. I, p. 253.

Ambele Condice, cea din urmă în trei exemplare identice, se află în secţiunea manuscriselor din biblioteca Archivelor Statului, la un loc cu mai multe alte preţióse cartulare mănăstirescі, pe carі le vom cita la locul lor.

Pecetea cerculară întipărită pe céră, «sceau circulaire placard», sub cuvîntul сфрышит din ultimul rînd, este de 4 centimetri în diametru; ea s'a stricat însă cu desăvîrşire, remănênd numai locul ei, cu dese găurele, peste carі era lipită céra, de o culóre — se pare — galbenă închisă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † адеᴷ ѥѕ ѥвтемїе егѵменоуᴧ ѿ кистрицᵡ. кѕᴹ сьᶜ цїе чаᴹ кеᴧтѣиᵀ пре ꙗзѕᴧ дела моарь дела бѣбѣни

2. ᴧ зилеле лоу алеѯаᴺдро воᴬ. аᶜ гата ѧгѿ. ши їᵔ ваᶜ граᶜ. ши їᵔ wи. ши. вїᵔ рьмь

3. тори граши ши дᵔ виволи. ши. ᵔс. де wкороаче де грьѕ. ши аᴧте боука

4. те моуᴧте мьнкьтоаре диᶜ лаᴹ фькоуᵀ коу мѕᴧть трѕᴬ ши wстенѣль

5. ши аᴹ плѣтиᵀ тоᵀ кѕ стьнжиниѕᴧ де ѧѕ сьпать принтреᶠ де ᴧ апа биᶜ три

6. цеи де оуиде се ᴧчѣпе. ꙗзѕᴧ пьᴺ дин жосѕᴧ метохѕѧѕи. ꙗрь фьрь чаᴹ плѣтиᵀ аᴹ мѕ

7. нчить мѕᴧть ши кѕ wаменїи мьнжстирїи каᶜ фїе сфьᴺтен мьнѣстирї

8. де храᴺ. ꙗᴾ чине се ва аместека ᴧтраче ꙗзь сь фїе проклеᵀ де. тїи. wци ши де

9. тоᵀ сьборѕᴧ сфьнтен мьᴺстири сь каре егѵменᴺ нѕ воᴾ кьѕтѧ сь цїе ачеᶠ ꙗзь. сь ле фїе

10. пьрьᵂ ла жѕдекаᵀ маика прчᶜта ши лаᴹ сфрьшиᵀ мᶜца деᴷ ка вь лѣᵀ ѧзпв.

TRANSCRIPŢIUNEA

† adecă eu evtemie egumenul ѡт (dela) Bistriţa, cum să se ştie ć'am cheltuit pre ïazul dela moară dela Băbéni în zilele lu Alexandro vodă, aspri gata 3800, şi 10 vaći grase, şi 10 oi, şi 12 rămători graşi, şi 4 bivoli, şi 200 de oboroace de grău, şi alte bucate multe mâncătoare; dići l'am făcut cu multă trudă şi ostenélă şi am plătit tot cu stânjinul de au săpatŭ printreg de în apa Bistriţei de unde se începe ïazul până din josul metohului; ïară fără ć'am plătit, am muncitŭ multŭ şi cu oamenii mănâstirii, ca să fie sfântei mănăstiri de hrană; ïară cine se va amesteca într'acest ïazŭ, să fie proclet de 318 wци (părinţi) şi de tot săborul sfântei mănăstiri; să care e-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

gumen[i] nu vor căuta să ţie acest ţazŭ, să le fie părăşă la judecată maica precesta; şi l'am sfrăşit мцa (luna) decemvrie 21 вь лѣт (în anul) 7082 (1573).

Notanda :

ь pentru *ă* : моарь, рѣмьтори, мънкьтоаре etc., dar şi pentru *ŭ* : мѫнчить, мѫлть, ѫзь, ér în cuvîntul сьпать (*săpatŭ*)—ambele întrebuinţărĭ tot-o-dată;

ѫзь, dar maĭ jos : ѫзь;

мънжстирĭи, dar maĭ jos : мъньстирĭ şi мъньстири;

Ялеѯандро cu finalul *o* pentru *u;*

лоу pentru лоуи;

finalul *i* pretutindenea întreg : рѣмьтори граши, биволи, мъньстири;

finalul *u* întreg numaĭ după vocală : ев, грьѕ, ав;

де л апа, dar maĭ jos : дин жосѫл, precum şi прин, nu пре л;

contracţiune принтрег=prin întreg;

се лучѣпе, се ва аместека, dar la condiţional : сь цĭе, сь фĭе;

remarcabil accentul pe *e* în ѡаме́нĭи;

să pentru *dacă* : сь нѫ вор кьѕта;

dicĭ pentru *decĭ* : дич лам фькоут;

afară pentru *peste* : фърь чам плътит, ам мѫнчить;

la «mănăstire», genitivul cu *ii* : мънжстирĭи, dar la «sfântă», genitivul cu *ei* : свънтеи.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

IV.

ZAPIS DE VÎNDARE

Ştefan Diacul, Brăhăşescĭ (distr. Tecucĭu), 1577, aprile 4.

Originalul se află în Archivele Statuluĭ, actele episcopieĭ de Roman, legătura 4.

E scris pe hărtiă de o culóre galbenă rădăciniă, fórte grosolană, pe o bucată de $20^1/_2$ centimetri în lungime şi 19 în lăţime, avênd următorul semn de fabrică :

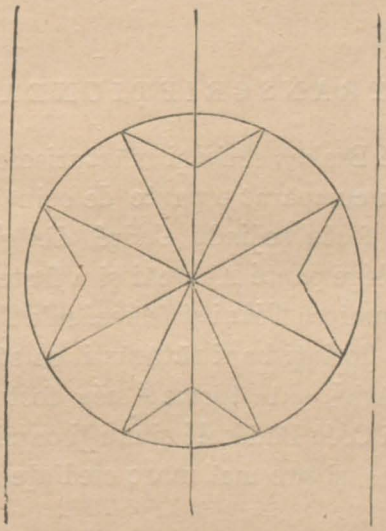

Scrisórea e frumósă şi mare; literele sînt nalte cam de 2 milimetri.

Doă peceţĭ octogone de $1^1/_2$ centimetri în diametru, represintând nesce monograme saŭ arabescurĭ, sînt reŭ întipărite cu fum şi aprópe de tot şterse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † адекѫ е^{8} петрѣ брахѫ^{ш} скри^{8} ши мѫ^{р}тѳрисе^{с}кѳ кѳ че^{с}тѳ ѯапи^{с}
2. а^{л} ме^{8}. кѳ^{м} а^{м} фо^{с}тѳ кѳ^{м}пѫра^{т} ѡ па^{р}те де ѡчинѫ ди^{н} са^{т} ди^{н} брѫхѫше^{ѱ}.
3. де 8^{н}де а^{8} фо^{с}тѳ шеѯи^{н}дѳ. кѳдрѣ. ди^{н} цѳмѫтате де са^{т} а чи^{н}чѣ
4. па^{р}те. че са алѣце па^{р}тѣ ани^{ш}кѫи. ши а фрателѳ^{і} еи мѫтею.
5. ши е^{8} ѡ а^{м} вѫ^{н}дѳ^{т} лѳ^{і} дѳмитрѳ тѣ^{х}ни. ши фемее^{і} сале теклеи.
6. дере^{п}тѳ доаѡ сѳте ши тре^{і} ѯе^{ч} де флори^{н}ци бани тѫтѫрѫщи.
7. ка сѫи хїе лѳ^{і} ѡчинѫ ши мошїе л^{н} вѣ^{ч} неклѫти^{т}. ши л^{н} то^{к}ма^{л}
8. нѣ^{8} фо^{с}тѳ ѡна сѳлицашѳ^{л}. ши кѳ^{р}на^{р} спѫтѫре^{л} ши кочѳ бѫдѣ
9. колѣ ши мѳ^{л}ци ѡами^{н} кѳни. ши е^{8} цефа^{н} дїѫкѳ^{л} а^{м} скри^{с}. ши
10. пре ма^{і} маре креди^{н}це нѣ^{м} пѳ^{с} ши печециле ка сѫ се цїе. —

в^{лт} ѯ҃пе а^{п} ҃д д҃ни

(L. S.) (L. S.)

TRANSCRIPŢIUNEA

† adecă *eu* Petré Brahă*ş* scri*u* şi mă*r*turisescu cu cestu zapi*s* a*l* me*u*, cu*m* a*m* fostu cumpărat o pa*r*te de ocină di*n* sa*t* di*n* Brăhăşest*i* de u*n*de a*u* fostu şeḑi*n*du Cudré, di*n* g'umătate de sa*t* a cincé pa*r*te ce s'a alége pa*r*té Anuşcăi şi â fratelu*i* ei Măteĭu, şi *eu* o a*m* vă*n*dut lu*i* Dumitru Téh*n*i şi femee*i* sale Teclei, dere*p*tu doao sute şi trei ḑeć*i* de florin*ţ*i bani tătărăşti, ca să-i hie lu*i* ocină şi moşie în véć*i* neclătit*ă*, şi în tocmal*ă* né*u* fostu Ona suliţaşu*l* şi Bu*r*na*r* spătăre*l* şi Coću Bădécolé şi mul*ţ*i oamin*i* buni, şi *eu* Ştefa*n* diĭacu*l* a*m* scri*s*, şi pre ma*i* mare credin*ţ*e né*m* pu*s* şi peceţile ca să se ştie.

бат (anul) 7085 (1577) apr*ilie* 4 дни (ḑile).

Notanda :

finalul *u* întreg în честѳ, фостѳ, лѳ, шеѕиндѳ, дерептѳ, мѫртѳрисескѳ...;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

finalul *i* întreg pretutindenĭ;

цѫмѫтате;

pretutindenĭ дин, nu ден saŭ де .ѧ;

forma verbală : ѕнде ѧѕ фостѫ шезиндѫ Кѫдрѣ (cf. formele analoge în textul de sub No. I);

contracţiunea са алкце, pentru се ва алкце;

de 'naintea condiţionalului съ tot d'a-una ка : ка съ-и хїе, ка съ се цїе;

хїе pentru фїе;

reflexivul се distins de condiţionalul съ : съ се цїе;

nominativul singular : кредиице;

numĭ proprie interesante : Кѫдрѣ, Бѫрнар, Кочѫ Бѫдѣколѣ;

repetiţiunea : дин сат дин Брѫхѫшеци.

formaţiunea numilor locale : Брѫхѫш — Брѫхѫшеци;

gradaţiunea timpilor : ам фостѫ кѫмпѫрат... ши... ам вѫндѫт;

зечи, nu зѣчи, şi фемеен, nu фемѣен;

флорици бани тѫтѫрѫци;

pleonasm : wчинѫ ши мошїе;

Мѫтею, cu *ă*;

дерептѫ;

wамини;

genitivul femeesc cu *-ei* : фемеей. Теклен, dar Ѧнѫшкѫи;

мѣѫ, nu мнеѫ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

V.

ZAPIS DE VÎNZARE

DRUŢEA, DISTRICTUL BACĂŬ, 1581, MARTIŬ 11.

Originalul se află în Archivele Statuluĭ, actele mănăstiriĭ Caşin, legătura No. 9.

E scris pe hărtiă gălbuiă, lung de 28, lat de 18 1/2 centimetri, rupt în maĭ multe locurĭ, fără semn de fabrică.

Literele, cam de 2—2 1/2 milimetri în nălţime, sînt frumóse.

Peceţile, întipărite fórte grosolan cu cernélă, lucru nu tocmaĭ rar în vechile zapise române, dar pentru care în sigilografiă nu există vre-un termin tecnic(*), sînt nedescifrabile.

(*) cf. **Chassant** et **Delbarre,** *Dictionnaire de sigillographie,* Paris, 1860, p. 160 sqq.

1. † Ѿто а дрѫцѣ скри ши мьр тоурисескоу е коу че ст ѯапи с а л мїе
2. коу м а м вь н доу т е а мѣ пр те де wчинь ди н са т ди н поени
3. коу то т венитоу л а м вь н доу т непотоумїе ѧви[1] игна т до
4. бо ш ши сѫроїи сале а л бен преоутѣсїи дерептоу оу н ка л
5. ши трен ѯьчи де талере ка сь ле фїе ло р дирѣ п ть wчи н
6. . . . їе . . . . . ло р ши непоцило р ло р . . . .

(1) Urmézĕ до, şters apoĭ cu degetul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

7. . . . . вь^{н} доу^{т} пе^{н} тр8 кь фи . . . . .

8. на^{м} ка сь ле фїе ло^{р} дир'к^{п}ть м . . їе $\Lambda^{н}$ в'кчи. ди^{н} на . . .'к

9. л8^{і} доумитр8 плеш'к вьтав8л8^{н} де ни . . . ци. ши ми^{х}н'к

10. ѿ та^{м}. ши косте . . . а^{р} ди^{н} стънеци ши глига ди^{н} в8ч8^{ми}

11. ши боуда ди^{н} ма^{л} ши моу^{л}ци wамени в8ни дечи ноп

12. ачéци wамени карен ман соу^{с} скрїе дакь а^{м} вехоу^{т} то^{к} маль

13. де в8нь вое ноп $\Lambda^{н}$ кь н'к^{м} п8^{с} печецилe пе^{н} тр8 ман маре

14. мь^{р} тоурїе ка сь сь цїе. вл'к^{т} ѯпѳ. м^{с} ма^{рт} а^{ї} д^{н}

L. S. L. S. L. S. L. S.

TRANSCRIPŢIUNEA

✝ Сто аѯ (ĭată eŭ) Druţé scriŭ şi mărturisescu eu cu cest zăpis al mieu cum am vându eu a mea parte de ocină din sat din Poeni cu tot venitul am vându nepotumieu lui Ignat Doboş şi surorii sale Albei preutésii dereptu un cal şi trei zăci de talere, ca să le fie lor diréptă ocină [şi moş]ie... lor şi nepoţilor lor... vându pentru că fi[cĭori] n'am ca să le fie lor diréptă m[oş]ie în véci, din na[int]é lui Dumitru Pleşé vătavului de Ni... şti, şi Mihnea wт там (tot de acolo), şi Coste... ar din Stăneşti, şi Gliga din Buc'umi, şi Buda din Mal, şi mulţi oameni buni; deci noi aceşti oameni care-i mai sus scrie, dacă am veḑut tocmală de bună voe, noi încăném pus peceţile pentru mai mare mărturie ca să să ştie... вл'кт (în anul) 7089 (1581) м^{с} (luna) martie 11 дн (ḑi).

Notanda:

ь tot-d'a-una pentru ă;

u final întreg: дерептоу, мьртоурисескоу, мїев, скрив, ér în cele-l'alte cuvinte se sub-înţelege prin aruncarea ultimeĭ consóne d'asupra rîndului;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

i final întreg : поени, лѧи, алвеи, трей ѯѣчи...;

дерептоу cu де–, dar дирѣптѣ cu ди–;

tot-d'a-una дин, nicĭ-o dată де .л sай ден;

reflexivul *se* confundat în scriere cu condiţionalul *să* : сѣ сѣ цїе;

la condiţional сѣ este tot-d'a-una preces de ка : ка сѣ ле фїе, ка сѣ сѣ цїе;

la dativ : непотоумїеѕ;

la genitiv se confundă desininţele casuale femeieşcĭ *ei* şi *ii* : сѕрорїи алвеи преоутѣксїи;

лѧи игнат, лѧї доумитрѕ, nu лѕ;

мїеѕ;

ѯѣчи (ḑecĭ) cu vocala obscură, dar веѯоут cu vocala clară;

în loc de «ómenĭ maĭ sus scrişĭ», construcţiunea sintactică : wамени каре-и маи соус скрїе;

numĭ locale : Поени, Бѣчѕми, Мал...;

numĭ personale : Дрѕцѣк, Добош, Ялка, Плешѣк, Глига, Боуда;

monetă : талере;

dacă = ital. *dacchè* : дакѣ ам веѯоут;

repetiţiunea : дин сат дин Поени (cf. textul de sub No. IV);

accentul pe *e* în ачéци.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

VI

O SENTINŢĂ

Tudor Logofĕt, Vlădescĭ (distr. Muscel), între 1583—1585, septembre 22.

Originalul se află în Archivele Statuluĭ, între documentele schituluĭ Valea din districtul Muscel, legătura No. 18.

E scris întreg cu mâna luĭ Tudor logofĕt din Vlădenĭ, astădĭ Vlădescĭ, comună rurală din Muscel, pe unde se află, de asemenea, tóte cele-l'alte localităţĭ menţionate în document : Cotescĭĭ, Retivoescĭĭ, Mihăiescĭĭ, Ţigănescĭĭ, precum şi mănăstirea Vĭeroşul saŭ «Virăşu».

Scriitorul aparţinea, prin urmare, uneĭa din regiunile cele maĭ muntóse ale Romănieĭ.

Datul aproximativ al documentuluĭ, afară de consideraţiunĭ paleografice, resultă din următórele :

Sălaşul de Ţigănĭ al Oprĭĭ, dăruit Marineĭ de către cumnată-sa jupănésa Ancă a logofĕtuluĭ Condrea — fondul procesuluĭ desbătut în textul de maĭ jos — figuréză în testamentul acesteĭa din urmă, scris în ḑiua morţiĭ eĭ la 17 august 1576 şi transcris în tóte Condicele mănăstiriĭ Vĭeroşul.[1]

Documentul de faţă ne spune, că pe acest Ţigan Oprea cu familia sa Marina îl vînduse vorniculuĭ Oancea «cându au foostu în ziléle lu Alixandru vodă celu bătrănu tatălu Mihnéeĭ vodă», adecă

(1) Acéstă mănăstire posedă treĭ Condice : I. din 1780, 1 vol. in-fol.; II. din 1807, 5 tom. in-16; III. din 1861, făcută de către Comisiunea Documentală, 1 vol. in-fol., în 2 exemplare. Testamentul jupăneseĭ Anca se află în cel de'ntăiŭ la fóia 164, în cel al 2-lea la foiele 68—70, în cel al 3-lea la pag. 120—122 după exemplarul No. I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

înainte de 1578, de vreme ce anul 1577 este ultimul din domnia luĭ Alexandru.

Dela anul 1577 pînă la darea sentinţeĭ din textul nostru aŭ trebuit să maĭ trécă vr'o câţĭ-va anĭ, în intervalul cărora a murit Ţiganul Oprea, lăsând fiĭu pe Calcĭul, şi a murit stăpînul sălaşuluĭ, vornicul Oancea, remănênd moştenitor fiĭul seŭ Preda.

În acest mod s'ar puté căuta datul aproximativ cam pe la anul 1580; dar atuncĭ se afla pe tron Mihnea, menţionat în document ca fiĭu al luĭ Alexandru-vodă, şi de aceĭa scriitorul, unul din judecătoriĭ ceĭ «luaţi pré răvaşelé domnescii», n'ar fi uĭtat, după tótă probabilitatea, de a pune: «mărieĭ sale Mihneĭ vodă» în loc de a ţice simplu: «Mihnéei vodă».

Iată de ce noĭ preferim intervalul dintre anĭ 1583—1585, când domnĭa Petru Cercel, după care însă a venit érăşĭ Mihnea-vodă şi a stat apoĭ la domnĭă tocmaĭ pînă la 1589.

După ce am limpeţit ast-fel punctul geografic şi pe cel cronologic, să venim la elementul paleografico-filologic.

Originalul e scris pe hărtiă gălbuiă de 30½ centimetri în lungime şi 20 în lăţime, avênd semn de fabrică un vultur cu doă capete sub o singură corónă cu o stea d'asupra, dar schiţat într'un chip atăt de nehotărît, încăt ne-a fost anevoiă de a'l scóte în fac-simile.

Textul s'a transcris în Кондика сфинтей ши дѕмнезеещій мънъстирй дин Вале, scrisă la 1801 «прин мѕлта невоинцѣ а лѕй Гевргіе Даскал ѿ сѕд Мѕшчел сатѕл Геревоещій», un volum in-fol., la fóia 112 verso, în următorul mod:

Ной Боерїи че ам фwст лѕаци прин рѫваше домнещи, пе анѕме тѕдор лwг : ѿ влѫдѣкни, ши войко лwг : ѿ котещи, ши сумеwн питарюл ѿ ретеворщій, дѫнсѫ нѣѕ фwст лѕат преда фечорѕл wанчїи Дворникѕл дин миха-ещи ши егѕменѕл дела мънъстирѣ ѿ виреш, ши стефан лwг : ѿ цѫгънещи, де сѫ кѫѕтѫм, пентрѕ рѫндѕлала ѕнѕи циган, анѕме калчѕл фечорѕл wпрїи-нїй, а лѕи испас, ал кѕи аѕ фwст, ши кѕи сѫ каде сѫл цїе. Дечи ной ачещи трей боерй, Ной ам оумблат пе ѕрма ачестѕи циган, ши аша ам афлат кѕ але ноастре сѕфлете, кѕм ачест циган че пасте ман сѕс скрис, аѕ фwст де мошїе ал жѕпѫнѣсїй анкѫй, жѕпѫнѣса кондреи лwг : дтрѕ ачѣа жѕпѫнѣса

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

анка нас фѫкѕт коконй кѕ кондрах *(sic)* аwг : чи ас аѕат пре w сор а кондрей анѕме марика, де шас фѫкѕто де сѕфлет, ши шас дат ачест циган че шасте маи сѕс зис : wпрѣ исправѫ татѫл калчѕлѣй, ши лкѫ кѫнд w ас мѫритат, мѕлтѫ зѣстре шас дат, шар лтрѕ ачѣа, кѫнд ас фост л зилеле лѕи Алеѯандрѕ водѫ челѣй бѫтржн, татѫл михнеи водѫ, марика ас фѫкѕт токмѣлѫ кѕ wанчѣ дворникѕл, татѫл предїй, де шас бѫндѕт пре ачел циган, wпрѣ исправѫ татѫл калчѕлѣй, ши ас фwст де атѣнчи пѫнѫ акѕма ачел циган ши кѕ фечорїй тот ай wанчей дворникѕл, шар дѕпѫ модртѣ wанчей двор : лас цинѕт преда фечорѕл лѣй. Шрѫ кѫнд ас фост акѕм, шар сас апѕкат ачеци боери че сѫнт маи сѕс зиший, ши кѕ егѣменѕл де ачест циган калчѕл фечорѕл wпрй, ка сѫл а : шарѫ апой нѣѕ фwст лѕат пре ной пре рѫваше домнещй кл сѫ афлѫм де рѫндѕл ачестѕй циган; дечи ной лѕжнд кѕ але ноастре сѕфлете, сѫ фїе ши сѫл цїе Преда фечорѕл wанчеи дворникѕл, фїинд кѫ лас кѕмпѫрат сѫи фїе де мошїе : Ной ашл ам афлат кѕ але ноастре сѕфлете, ши мѫртѕрисим, ши де акѕм сѫл цїе чине лас ши кѕмпѫрат. — пис : мѣсца : септ : кв : дн.

Тѕдор аwгф :

Acéstă pretinsă copiă este mai mult un fel de traducere.

Georgie Dascălul a fost şi mai puţin scrupulos decât acel Dionisie Eclesiarcul, despre care noi am vorbit mai sus sub No. III.

El schimbă nu numai ortografia, dar pînă şi cuvintele, începênd dela rîndul de 'ntăiŭ, unde pentru : нѣ ас фwст лѕатѕ прѣ рѫвашелѣ, pune : ам фwст лѕаци прин рѫваше, şi pînă la rîndul din urmă, unde pe : ченѣ лас ши кѕнпѫратѕ, îl preface în : чине лас ши кѕмпѫрат.

În rîndul 5 : фечорѕл wпрѣкени лѕи исправѫ, se preface în : фечорѕл wпрїинїй а лѕи испас; în rîndul 9 : нас фаптѕ, în : нас фѫкѕт; în rîndul 11 : ши w ас фапт3 фечowрѕ, în : шас фѫкѕто де сѕфлет; în rîndul 12 : шалтѫ, este uĭtat; în rîndul 20 : лас дѫмѕ, devine : лѕжнд; în rîndul 21 : кѕм se schimbă în фїиндкѫ, etc.

În loc de a da o simplă copiă, noi reproducem aci textul întreg în fac-simile, redus cu 1/4 din mărimea naturală.

Acest fac-simile este de o exactitate perfectă, fiind executat prin foto-tipiă.

Cele doă crucĭ, carĭ figuréză în rîndul 6, la margine şi d'asupra

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cuvîntuluĭ ѕоѡтарїи, nu aparţin textuluĭ, ci sînt făcute de o mână posterióră.

Trăsura filologică cea maĭ caracteristică a documentuluĭ de faţă este duplicarea vocalelor în unele cuvinte : фечоѡрѕ, соѡрѕ, фоѡстѕ, ноѡии, прѣдеении, анкаа, ашаа etc.

A crede că acéstă duplicare nu are nicĭ o raţiune, că adecă logofĕtul Tudor duplică printr'o pură fantasiă, fără nicĭ un Dumneḑeŭ, *sans rîme ni raison* după cum ḑice Francesul, este a necunósce principiele paleografice şi epigrafice.

Paleografia şi epigrafica ne învaţă că :

1. Ómeniĭ inculţĭ scriŭ aşa cum se pronunţă;[1]

2. O vocală duplicată în scriere indică o vocală lungă în pronunciaţiune.

Aşa în vechile inscripţiunĭ romane, dela Gracchĭ pînă la al treilea resboiŭ mitridatic, noĭ găsim pe lungul *a* expres prin *aa*, lungul *e*=*ee*, lungul *u*=*uu*, precum :

â=*aa* :	*ê*=*ee* :	*û*=*uu* :
faato	Feelix	fuueit
naatam	leege	iuus
paastores	ree	uutei
aara	seedes	arbitratuu
maanium	seese	luuci, etc.

Urme analóge ne întîmpină, de asemenea, în grafica celor-l'alte antice popóre italice : Umbri, Sabelĭ, Oskĭ.[2]

Fără a trece la alfabete orientale, unde am vedé, bună-óră, că sanscritul *a* lung आ nu este decât *aa* अअ, ca şi la Elinĭ lungul ω=οο, aflăm acelaşĭ fenomen grafic pînă astăḑĭ la Germanĭ în *Haar*, *Meer*, *Aal*, *Paar*, *Schauf*, *Loos*, *Beere*, unde duplicarea, curat prosodică, n'are nicĭ un punct de plecare etimologic.

(1) Cf. **Lepsius**, *Paläographie als Mittel für die Sprachforschung*, Berlin, 1834, p. 7 : «Je weniger ein Volk litterat ist, desto leichter geht noch die Schrift der Sprache nach.» — Ibid. p. 89 : «Jedes geschriebene Zeichen hatte ursprünglich seinen genau entsprechenden Werth in der Sprache, und jeder gesprochene Laut wurde ursprünglich seinem wesentlichen Theile nach geschrieben »

(2) **Corssen**, *Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung*, Leipzig, 1868, t. 1, p. 14—19.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Dintre vecinii noştri, lungimea vocalică există numai la Serbi şi la Unguri.

In vechile monumente serbe noi o vedem represintată prin duplicare : ствлар, стрлах, крлль, петоога, кивлл, поклисллра, ér după ortografia latină a Croaţilor : *goost*, *goraa*, *silaa*, *stoo* etc.[1]

La Unguri — de asemenea; şi acésta deja în documente fórte vechi, în cari vocala cea lungă, în loc de a purta accent ca în ortografia maghiară de astădi, ne apare duplicată, precum, de exemplu, *ér* se scrie într'un act din 1294 : *eer*,[2] *háśfa* — într'un act din 1309 *haasfa*,[3] *lán* — într'un act din 1326 *laan*,[4] *nárfa* — într'un act din 1295 *naarffa*,[5] satul *Sóvar* într'un act din 1285 *Soowar*[6] etc.

Acéstă expresiune a lungimii vocalice prin duplicare, nici Ungurii n'au luat'o dela Serbi, nici Serbii dela Latini sau dela Germani, nici Germanii sau Latinii din Asia, nici Românii dela vreunul din aceste popóre, ci la fie-care din ele ea s'a născut pe o cale independinte prin firésca resfrîngere a realităţii, căci nu trebuia decât o bună ureche pentru a băga de sémă ori-cine dela sineşi, că o vocală lungă ocupă timpul a doă vocale ordinare.

Remâne dară sigur că logofétul Tudor pronunţà l u n g vocalele cele duplicate în сωрѕ, фечωрѕ, лнкла etc., şi dacă i se întîmplă câte-o dată a le pune cu o simplă vocală, acésta nu este o contradicţiune, ci numai o scăpare din vedere, obicinuită la ori-ce scriere cursivă.

Deci pe la 1580 graiul român din Muscel avea *cantitatea prosodică*, cu totul diferită însă de cea veche latină, căci *o* în сωрѕ e lung, pe când lătinesce, din contra, *o* în *sŏror* e scurt.

Une-ori sînt lungi tocmai silabele lipsite de *accent tonic*, precum în мωшшїє, cuvînt repetat de doă ori.

(1) **Miklosich,** *Vergl. Lautlehre der slavischen Sprachen*, Wien, 1852, p. 321.
(2) **Fejér,** *Codex diplomaticus Hungariae*, t. 7, vol. 2, p. 247.
(3) Ibidem, t. 8, vol. 6, p. 16.
(4) Ibid. t. 8, vol. 3, p. 131.
(5) Ib. t. 6, vol. 1, p. 371.
(6) Ib. t. 5, vol. 3, p. 276.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

În genitivo-dativele прѣдѣенїи, wанчѣенїи, lungimea luĭ *e* resultă din contracţiunea luĭ *e* din desininţa casuală nedefinită cu *e* din pronumele personal : прѣде+ен, wанче+ен; ĭar în анкаа, al doilea *a* este articlul femeesc а, contras cu finalul а din numele propriŭ : анка+а.

Cu alte cuvinte, cantitatea prosodică din textul nostru este specifică română.

Acéstă explicaţiune, necontestabilă în privinţa vocalelor *a*, *o* şi *e*, se împedică totuşĭ, în aparinţă, de duplul *i* în новии, рѫвашелѣ домнеиїи, wанчении, дечїи, ачестѵии etc., în carĭ lungul *i* nu se póte înţelege.

O dificultate identică a existat în grafica latină, unde *aa*, *ee* şi *uu* represintaŭ pe vechile inscripţiunĭ lungimea în *a*, *e* şi *u*, dar *ii*, începênd dela epoca luĭ Cesar, se întrebuinţa adesea în nesce casurĭ, în carĭ vocala nu era lungă.

Aşa se scriea : *aiio* (ajo), *Pompeiius* (Pompejus), *proiiecit* (projecit); ér atuncĭ când după acest *ii*=ĭ (j) urmà ordinarul *i*, când adecă se pronunţa *ĭi* (ji), unĭ gramaticĭ scrieaŭ chĭar treĭ *i* : *Pompeiii*, *coiiicit*, *eiiicit*, deşi generalitatea se mulţumĭa şi aci cu duplicarea. [1]

În acelaşĭ mod ca în *Pompeii* saŭ *coiicit*, dar pe o cale nedependinte de paleografia latină, duplul ии saŭ їи în новии, дечїи, ачестѵии etc. din textul nostru nu póte avé vre-o altă valóre fonetică decât ĭ+*i* saŭ ½*i*+*i*, astfel că logofĕtul Tudor se vede a fi pronunţat : *nŏĭi*, *decĭi*, *acestuĭi*, în loc de pronunciaţiunea ordinară de atuncĭ, constatată prin cele-l'alte texturĭ din colecţiunea de faţă : *noi* (nu *noĭ*), *deci* (nu *decĭ*), *acestui* (nu *acestuĭ*), adecă aşa cum pronunţă Italianiĭ pe finalul *i* în *noi*, *dieci*, *lui*.

Duplicarea vocalică, pe o scară maĭ restrînsă, ne va maĭ întimpina maĭ la vale, unde vom vedé tot-o-dată, că lungul *a* maĭ în speciă s'a mănţinut la Românĭ chĭar pînă la finea secoluluĭ XVII, când nu se maĭ auḑĭa nicăirĭ lungul *o* saŭ lungul *e*.

Să se observe că *u* (ѵ) şi *ă* (ѫ) duplicaţĭ, adecă lungĭ, nu

(1) Corssen, I, p. 18.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

se găsesc nicĭ la logofĕtul Tudor, nicĭ în cele-l'alte texturĭ române.

Dintre consóne, se duplică aci *t* în numele local Коттѣцїи, şi *n* între vocale în маринна̀а şi ѕнинѕии, ér de 'naintea guturaleĭ în аннка̀а.

Să fi avut óre Românĭ în pronunciaţiune maĭ multe felurĭ de *n*, pe carĭ nu scieaŭ cum să le distingă în scriere?

Numaĭ alfabetul dêvanâgari e fericit de a avé semne deosebite pentru patru varietăţĭ de *n*, carĭ însă, maĭ mult saŭ maĭ puţin, une-orĭ maĭ diferenţiate prin sub-varietăţĭ, se află nescrise, ca fapt fonetic, aprópe în tóte graĭurile.[1]

Orĭ-cum ar fi, este cert că şi 'n limba latină exista un *n* maĭ slab alăturĭ cu un *n* maĭ tare, şi că acesta din urmă, din causa tărieĭ sale, fără vre-o raţiune gramaticală, se scriea adesea duplicat, anume între vocale.[2]

Căt privesce pe duplul *n* în ѧннка̀а, ne aducem aminte, ca fenomen aproximativ, nu identic, scrierea latină din epoca decadinţeĭ: *Angnes* = *Agnes*, *ingnes* = *ignes*, *singnifer* = *signifer* etc., unde guturala, pe lîngă normalul *n* ce o însoţesce, a maĭ provocat pe un *n* parasitic.[3]

Dacă н şi нн trebuĭ considerate ca doŭ varietăţĭ nasale distinse în vechea fonetică română, atuncĭ o a treia varietate nasală maĭ constituia acel sunet pe care părinţiĭ noştri îl represintaŭ prin ѧн saŭ ѧнн, căcĭ altmintrea nemic nu ĭ-ar fi împedecat de a scrie жн saŭ жнн, fără a maĭ născoci într'adins semnul ѧ, necunoscut paleografieĭ curat slavice.

Tóte acestea meritĕ a fi studiate într'un mod maĭ adîncit.

Cele-l'alte particularităţĭ ale documentuluĭ, veḑĭ maĭ jos în Notanda.

(1) Cf. **Bindseil**, *Physiologie der Stimm-und Sprachlaute*, în *Abhandlungen*, Hamburg, 1838, p. 326—335.

(2) **Corssen**, I, 249.

(3) **Schuchardt**, *Der Vokalismus des Vulgärlateins*, Leipzig. 1866, t. I, p. 113—114.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA:

† nooiĭ booĭarii ce né au fooſt luatu pré răvaşelé domneştii, pré nume Tudoru logofet ѿ (dela) Vlădeni şi Voico logofet ѿ Cottéştii şi Simion pitar ѿ Rătivoeştii, însă né au fostu luatu Preda fećorul Oaanceii dvornic ѿ Mihăeştii şi egumănul de în mănăstiré ѿ Virăşu şi Stépanu logofet ѿ Ţigăneşti, de să cătămu préntu răndulu unnuiĭ Ţigan annume Calć'ul fec'orul Opréeiĭ luĭ Ispravă, al cui au fooſt şi cui se cade de să-lu ţiie; decii nooiĭ aceştii trei booĭarii, nooiĭ amu ublatu pre urma acestuii Ţigan, şi nooiĭ aşaa amu aflatu cu alé nooastré suflété, cum acestu Ţigan ce ĭasté maiĭ sus scriş au fooſt de mooşie alu jupăneaseiĭ Anncăei, jupănéasa Condréei logofet; într'aceĭa jupăneasa Ancaa n'au faptu coconii cu Codré logofet, ce au luatu pré o sooru a Codréeiĭ pré nume Marinna de şi o au faptu fec'ooru şi ĭ-au datu acestu Ţigan ce ĭasté maiĭ sus ḑiş Opré Ispravă, tatălu Calć'uluiĭ; şi încă căndu o-u măritatu, ş'altă multă ziestré ĭ-au dat, ĭar tr'aceĭa căndu au fooſt în ziléle lu Alixandru vodă celu bătrănu tatăl Mihnéei vodă, Marinnaa au faptu tocmelă cu Oance dvornic tatălu Prédeeiĭ de ĭ-au văndutu pré acel Ţigan Opré Ispravă tatălu Calć'ului, şi au fooſt de atunce pănă acum acel Ţigan şi cu fec'oorii tootu alu Oanceeiĭ dvornic, şi după moorté Oanceeiĭ dvornic er l'au ţinutu Preda fec'oorului; ĭar căndu au foostu acum, ĭar se au apucatu aceştii boerii ce săntu maiĭ sus ḑişi, şi cu egumănul, de acestu Ţigan Calćul fećorul Opréi de să-l ĭaa, ĭar apooiĭ né a fooſt luatu pré nooiĭ pré răvaşé domnéştiĭ de să aflămu de răndul acestui Ţigan, dece nooiĭ îlu dămu cu alé nooastré suflété să fie şi să-lu ţie Préda fec'orul Oanceeiĭ dvornic, cum l'au cunpăratu să iiĭ fie şi mooşie; nooiĭ aşa amu aflatu cu alé nooastré suflété şi mărturisim, şi dămu să-lu ţie cené l'au şi cunpăratu: — писал (a scris) мѣсеца (în luna) сентемврїе 22 днн (ḑile) Tudoru logofet.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda :

Finalul *u* întreg : лѣатѫ, Тѣдорѫ, фоwстѫ, Вирѫшѫ, Стѣпанѫ, кѫтѫмѫ, рѫндѣлѫ, сѫ–лѫ, .лѫ, амѫ, ѳблатѫ, афлатѫ, ачестѫ, алѫ, фаптѫ, cowрѫ, фечowрѫ, датѫ, татѫлѫ, кѫндѫ, мѫритатѫ, челѫ, бѫтрѫнѫ, бѫндѫтѫ, тowтѫ, цинѫтѫ, апѫкатѫ, сѫнтѫ, афлѫмѫ, дѫмѫ, кѫнпѫратѫ;

în fapt finalul *u* e pronunţat pretutindenĭ fără excepţiune, dar nu se însémnă, după obiceiŭ, acolo unde ultima consónă e aruncată d'asupra rîndului;

finalul *i* este întreg pretutindenĭ, chĭar în : де ши w (şĭ-o) ав фаптѫ... (cf. textul de sub No. I);

é în loc de simplul *e* : нѣ, прѣ, рѫвашелѣ, рѫвашѣ, Стѣпанѫ, прѣнтѫ, алѣ новастрѣ сѳфлѣтѣ (repetat de treĭ orĭ), пастѣ, жѳпѫнѣаса, знестрѣ (fără a fi articulat), знлѣле, ченѣ, póte fi un semn de muĭare consonantică : *nĭe, rĭe, lĭe* şi *tĭe*, după cum se pronunţă pînă astădĭ pe alocurĭ în Transilvania;

e în loc de *é* saŭ *ĭa* : токмелѫ;

confusiune între *e* şi *é* saŭ *ĭa* : прѣ şi пре, ер şi пар, бowпарїи şi боерїи, finalul –ѣцїи (Коттѣцїи) şi –ецїи (Рѫтивоецїи, Михѫецїи, Цигѫнецїи), Пребда şi Прѣда;

confusiune între е şi їи : дечїи şi дече;

descompunerea luĭ ѣ (*é*) în *ea* : жѳпѫнеаса, жѳпѫнеасени... (cf. subscrierea grécă a logofĕtuluĭ moldovenesc Négoe din 1439 : Νεάγοης, în Sguropoli *Hist. Concilii Florentini*, Hagae, 1660, p. 45);

o duplicat=ō : новии, фоwстѫ, новастрѣ, мowшїе, cowрѫ, фечowрѫ, фечowрїи, тowтѫ, мowртѣ, апowии;

a duplicat=ā : Ѳлапчеїи, ашаа, анкаа, маринаа, сѫ–л ма;

e duplicat=ē : Прѣдеени, Ѳланчеени;

i duplicat=ĭi=actualul ĭ : новии, рѫвашелѣ домнецїи, ѳинѳии, дечїи, ачецїи трен бowпарїи, ачестѳии, маии, жѳпѫнеасени, нав фаптѫ коконїи, апowии...;

t duplicat în коттѣцїи;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

n duplicat între două vocale : ѕннѕии, аннѕме, Маринна;

n duplicat d'inaintea guturaleĭ : Яннкѣи;

numile proprie terminate în ѣ şi кѣ nu le schimbă la declinaţiune : Яннкѣи, Ѡпрѣеии, Михѣеи, Кондрѣеи;

сѣ–лѕ цїие şi сѣ–лѕ цїе;

чеиѣ = cine;

кѕиипѣратѕ, cu и (cf. textul sub nr. I);

де în loc de кл : де сѣ кѣтѣмѕ, де сѣ афлѣмѕ, де сѣ–лѕ цїие, де сѣ–лѕ ила;

contracţiunea ѡѕ = o aŭ (cf. ὦνδρες = οἱ ἄνδρες);

lipsa de contracţiune : се лѕ = s'aŭ, нѣ лѕ = ne-aŭ;

de treĭ orĭ : лѕ фаптѕ, nicăirĭ «făcut»;

лѕ фаптѕ фечоирѕ = a înfiit, deşi este vorba despre o fétă;

де ѧ = din;

ѧтрачеиа şi numaĭ трачеиа;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : кѕи се каде де сѣ-лѕ цїие;

vocalisarea nasaleĭ : ѕблатѕ;

лѕ Ялиѯандрѕ, dar лѕи Исправѣ;

сѣиии фїе, să nu se desparţă óre : сѣ-ии и фїе, adecă «să-ĭ fie *luĭ*»?

ѯиестрѣ;

metatesa : прѣкитѕ = pentru;

соирѕ = soră.

Pe basa celor de maĭ sus, *sub spe rati*, transcripţiunea curat f o n e t i c ă consecinte ar fi :

nŏĭi bŏĭarĭi ce nie au fŏstu luatu prie răvaşelie domnieştĭi, prie nume Tudoru logofetu ot Vlădenĭi şi Voico logofetu ot Cotlieştĭi şi Simion pitaru ot Rătivoeştĭi, însă nie au fŏstu luatu Prieda fec'ŏrulu Oănceĭi dvornicu ot Mihăeştĭi şi egumănulu de în mănăstiré ot Virăşu şi Stiepanu logofetu ot Ţigăneştĭi, de să cătămu prientu rândulu unnuĭi Ţiganu annume Calc'ulu fec'ŏrulu Oprieeĭi luĭi Ispravă, alu cuĭi au fŏstu şi cuĭi se cade de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

să-lu ţiie; decĭi nŏĭi aceştĭi treĭi bŏĭarĭi, nŏĭi amu ublatu prĭe urma acestuĭ Ţiganu, şi nŏĭi aşă amu aflatu cu alĭe nŏastrĭe sufletĭe, cumu acestu Ţiganu ce ĭastĭe maĭi susu scrisu au fŏstu de mŏşie alu jupănĭeaseĭi Anncăeĭi, jupanĭeasa Condréeĭi logofetu; într'aceĭa jupănĭeasa Ancă n'au faptu coconĭi cu Codré logofetu, ce au luatu prĭe o sŏru a Codréeĭi prĭe nume Marinnă de şi o au faptu fec'ŏru şi ĭ-au datu acestu Ţiganu ce ĭastĭe maĭi susu ḑisu Opré Ispravă, tatălu Calc'uluĭi; şi încă căndu o-u măritatu, ş'altă multă ziestrĭe ĭ-au datu, ĭară tr'aceĭa căndu au fŏstu în zilĭele lu Alixandru vodă celu bătrănu tătălu Mihnéeĭi vodă, Marinnă au faptu tocmelă cu Oănce dvornicu tatălu Prĭedĕĭi de ĭ-au văndutu prĭe acelu Ţiganu Opré Ispravă tatălu Calc'uluĭi, şi au fŏstu de atunce până acumu acelu Ţiganu şi cu fec'ŏrĭi tŏtu alu Oăncĕĭi dvornicu, şi după mŏrtea Oăncĕĭi dvornicu éră l'au ţinutu Prĭeda fĕc'ŏru-luĭi; ĭară căndu au fŏstu acumu, ĭară se au apucatu aceştĭi bŏĭarĭi ce săntu maĭi susu ḑişi, şi cu egumănulu, de acestu Ţiganu Calc'ulu fec'ŏrulu Opréeĭi de să-lu iă, ĭară apŏĭi nĭe au fŏstu luatu prĭe nŏĭi prĭe răvaşĭe domnĭeştĭi de să aflămu de răndulu acestuĭ Ţiganu, decĭi nŏĭi îlu dămu cu alĭe nŏastrĭe sufletĭe să fie şi să-lu ţiie Prĭeda fec'ŏrulu Oăncĕĭi dvornicu, cumu l'au cunpăratu să-ĭi i fie şi mŏşie; nŏĭi aşă amu aflatu cu alĭe nŏastrĭe sufletĭe şi mărturisimu, şi dămu să-lu ţiie cenĭe l'au şi cunpăratu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

VII.

O SUBSCRIERE DOMNÉSCĂ

Petru-vodă Mircea, Iaşĭ, 1583, august 4.

Documentul întreg, aflător în Archivele Statuluĭ între ale mănăstiriĭ Sf. Sava din Iaşĭ No. CLXXVIII, s'a reprodus de-mult, atăt textul slavic precum şi o traducere in-extenso, în a mea *Archivă Istorică a Românieĭ*, t. I, part. I (1865), p. 127.

Petru-vodă Mircea, atuncĭ Domn al Moldoveĭ, dându-şĭ titlul de «господарѣ земли Мѡлдовлахїи», dăruiesce mănăstiriĭ Sf. Sava de lîngă Ierusalim «un loc unde să-şĭ facă o biserică», pe care loc eraŭ deja «nesce case zidite de cătră domnia nóstră în tîrgul Ia-«şilor, pe locul ce 'l cumpărasem domnia mea drept 7000 aspri «banĭ gata domnescĭ (пинѣзи готови господарскиѯ) dela nevasta luĭ «Borcea dela Iaşĭ, numită în călugăriă Macrina, şi dela fiă-sa «nevasta luĭ Corpaciŭ...»

Publicat altă dată de cătră mine numaĭ cu scop istoric, actul a remas totuşĭ pînă acum inedit sub raportul paleografic, care este de astă dată tocmaĭ cel maĭ important.

Mare de 33 centimetri în lungime şi 22 în lăţime, originalul e scris pe o hărtiă gălbuiă fórte grosolană, al cărĭ semn de fabrică — puţin elegant, dar fórte clar — represintă *armele Moldoveĭ* în următorul mod :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

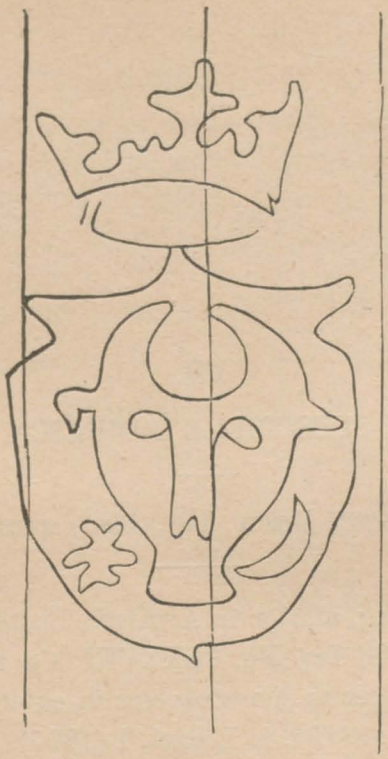

Faţă cu acest semn moldovenesc de fabrică, ar puté cineva să conchidă, din pré-multă modestiă, cumcă hărtia în cestiune nu se confecţionă tocmaĭ în Moldova, ci unde-va în străinătate pentru Moldova; modestia însă n'ar fi aci la locul seŭ, căcĭ :

1. Nu există în istoria generală a fabricaţiunĭ de hărtiă din secoliĭ XV—XVII nicĭ un exemplu de o asemenea commande en gros cu *arme naţionale;*

2. Armele naţionale se puneaŭ atuncĭ numaĭ şi numaĭ pe hărtia fabricată *la faţa loculuĭ.*

Aşa, bună óră :

a) Semnul primeĭ fabrice de hărtiă din Ungaria înfăţişézä «dupla cruce», adecă armele Ungarieĭ;

b) Semnul primeĭ fabrice de hărtiă din Braşov — o «corónă», armele Braşovuluĭ, numit de aceia nemţesce *Kronstadt;*

Semnul primeĭ fabrice de hărtiă din Cluj (Klausenburg) — cele «treĭ turnurĭ», carĭ închipuesc armele Clujuluĭ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

d) Semnul primeĭ fabrice de hărtiă din Sibiiŭ — «doă paloşurĭ încrucişate», armele Sibiĭuluĭ; şi aşa maĭ încolo.[1]

Am luat într'adins exemple din vecina Transilvaniă şi din Ungaria.

Deci, graţiă documentuluĭ de faţă, noĭ căpătâm o dovédă sigură, cumcă la 1583 exista deja în Moldova o fabrică de hărtiă.

Ungurii n'aŭ nicĭ eĭ vre-o alt-fel de probă despre prima lor hărtiă, pe care o constată numaĭ crucea cea dublă ca semn de fabrică, pe când cronicele şi generalitatea fântînelor istorice păstrézĕ în astă privinţă cea maĭ adîncă tăcere.

Prima fabrică de hărtiă în Ungaria este de pe la 1554;

Prima fabrică de hărtiă în Transilvania este de pe la 1539;

Prima fabrică de hărtiă în Moldova este de pe la 1583;

Iată, negreşit, un fapt fórte preţios pentru istoria industrieĭ române.

Actul e scris întreg de mâna mitropolituluĭ Teofan, certificându-se apoĭ jos : de cătră dînsul, de cătră episcopul Georgiŭ de Rădăuţĭ, de cătră marele logofĕt Stroicĭ, de cătră al treilea logofĕt Andreĭu, şi în fine, maĭ sus la mijloc între toţĭ, de cătră însuşĭ Petru-vodă.

Aceste certificărĭ, fie-care de căte doă şi maĭ multe linie, înfăţişându-ne casul fórte rar de cincĭ specimene paleografice întrunite la un loc, le dăm aci, prin foto-tipiă, în fac-simile de mărime naturală.

Sub-scrierea Domnéscă, de asupra cărĭi se află *între hărtie*, «plaqué entre deux», sigilul oval de inel, «ὁ δακτύλιος», cam rĕŭ întipărit, de vr'o 10-12 milimetri în diametru, este pentru noĭ partea cea maĭ interesantă, fiind în limba română.

Asupra primeĭ linie verticale din prima literă: П(Scam мена домніа мелє), principele în adevĕr *pusese mâna*,[2] adecă a tras cernéla cu degetul în jos, şi apoĭ a preserat peste întréga subscriere nesce

(1) **Kemény,** *Die ältesten Papiermühlen,* în **Kurz,** *Magazin für Siebenbürgen,* t. I, (1844), p. 134 sqq.

(2) Despre diferite moduri, unele fórte cĭudate, de «a pune mâna», cf. **Guigue,** *De l'origine de la signature,* Paris, 1863, passim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

năsip auriŭ, ale căruĭ urme s'aŭ conservat pînă astă-ḑĭ,—un elegant năsip de treĭ secolĭ!

Altmintrea, deşi îşĭ mănjĭa iscălitura—căcĭ aşa era obiceĭul—şi deşi scriea slovele ca şi când n'ar fi sciut carte, — căcĭ şi acésta era datina Domnilor, carĭ credeaŭ că o literă nu póte fi majestósă, dacă nu va fi mare-mare, — Petru-vodă Mircea se pare totuşĭ a fi fost un principe destul de luminat.

Am veḑut maĭ sus, că luĭ i se datorésce înfiinţarea uneĭ fabrice de hărtiă în Moldova.

Un contimpuran ḑice despre dînsul că : «sciea turcesce şi grecesce» şi «ĭubĭa mult pe ómenĭĭ învĕţaţĭ, cu carĭ vorbĭa despre astronomiă».[1]

Numaĭ slavonesce se vede că nu sciea, ceia-ce l'a şi silit a subscrie românesce.

Orĭ-cum ar fi, din miĭ de documente carĭ aŭ trecut prin mânele mele, crisovul de faţă este d'o cam dată cel maĭ vechĭu cu o subscriere românéscă a Domnuluĭ.

Intr'un alt document, din 11 septembre 1583, adecă posterior numaĭ cu o lună, scris tot de mâna mitropolituluĭ Teofan, pe hărtiă din aceiaşĭ fabrică şi aflător de asemenea între actele mănăstiriĭ Sf. Sava din Iaşĭ No. II, acest principe subscrie, érăşĭ cu litere marĭ, în doă linie strîmbe, numaĭ : Петръ воевода.

(1) Δωρόθεος Μονεμβασίας, Βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας etc., Veneţia, 1798, in-4, p. 455.—Despre ediţiunile anterióre ale acesteĭ cărţĭ, veḑĭ Σαθᾶς, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Atena, 1868, p. 222—4. — Cf. **Hasdeŭ**, *Din Moldova*, Iaşĭ, 1862, p. 21, şi Dr. **Barbu Constantinescu**, *Petru cel Schiop*, în *Columna luĭ Traian*, 1871, No. 45.—Despre relaţiunile luĭ Petru cel Schiop cu curtea din Roma, veḑĭ o mulţime de documente în **Theiner**, *Vetera monumenta Poloniae*, t. 3 (1863), p. 5 sqq., unde este şi subscriercea luĭ latinesce : «Petrus Princeps ac Dominus Moldaviae.»

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

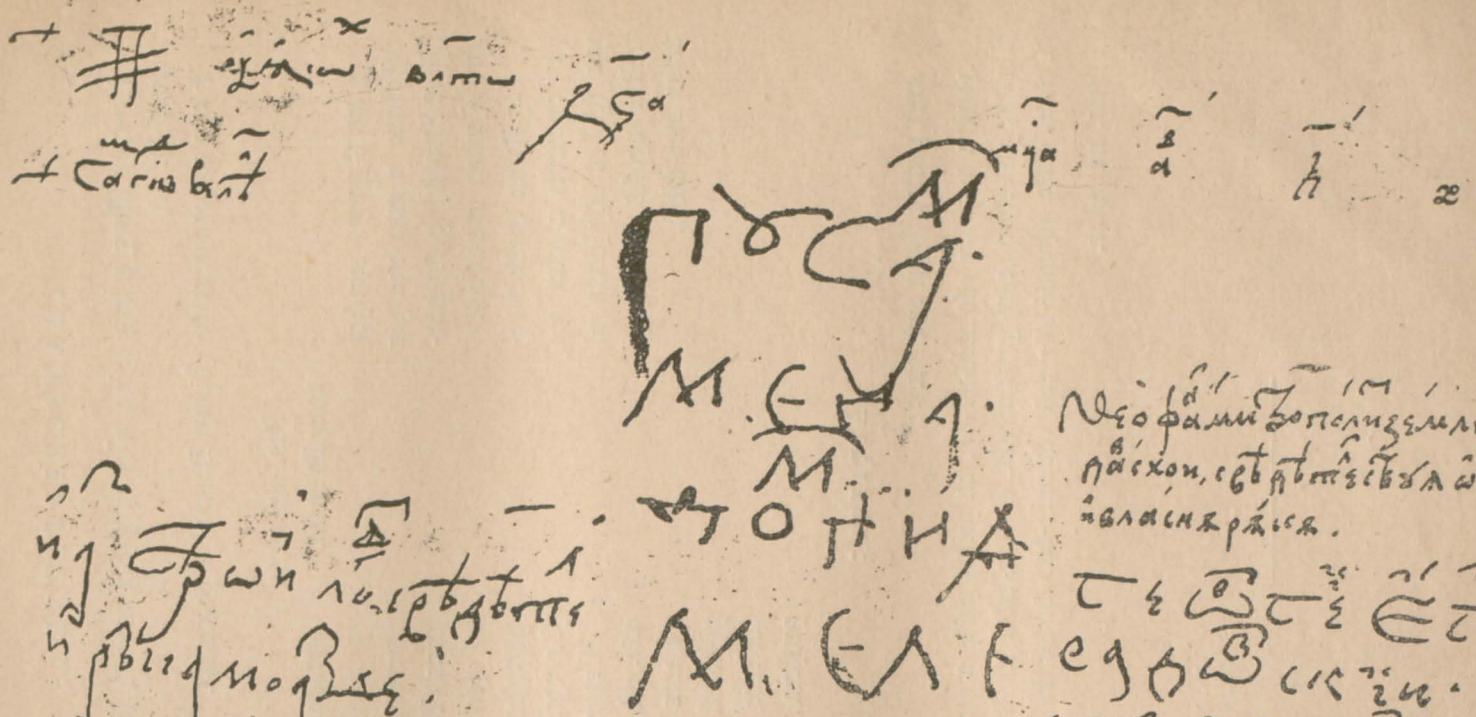

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA:

† пис оу Ѩсѡχ вл҃ктѡ ѯ҃ѕ҃ч҃а м҃ца ав д҃ (S'a scris în Iași în anul 7091, august 4).

† сам господинъ велѣл (Însuși Domnul a poruncit).

и аꙁ Стрѡичъ логофет свѣдѣтел и рѫка моа ꙁде (Și eŭ Stroicĭ logofet martur, și mâna mea aice).	Pus' am mena domniia-mele.	Ѳеофан митрополит земли мѡлдавскои, свѣдѣтелствꙋа ѡ сем, и власнѫ рѫкѫ (Teofan, mitropolitul țereĭ moldovenescĭ, mărturisesc despre acésta, și propria mână).
и аꙁ Ѧдрею трети лѡгофет сведѣтел и рѫка моа ꙁде (Și eŭ A[n]dreĭu al treilea logofet martur, și mâna mea aice).		Геѡргїе епископ радѡвскїи, свѣдѣтелствꙋа ѡ сем, и власнѫ рѫкѫ (Georgiŭ, episcopul de Rădăuți, mărturisesc despre acésta, și propria mână).

Notanda:

мена pentru мѫна saŭ мѧна;

домниа-меле = «domnié-mele», cu prima parte a compoziției nedeclinată, nu este o eróre gramaticală, ci resultatul analogiei, întocmaĭ ca în casul oblic «dumné-luĭ» saŭ «domnia-luĭ» în loc de «domniei-luĭ»;

меле, nu мѣле.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

VIII.

O SENTINŢĂ

Ghiorghie logofĕt, Moldova (Bărlad?), 1588, aprile 15.

Originalul, dintre actele episcopieĭ Roman No. IV, aparţine Archivelor Statuluĭ.

E scris cu cernélă rădăciniă, pe hărtiă grósă de o nuanţă gălbuiă afumată, lung de 29 ½, lat de 20 centimetri în fóiă, cu următorul semn de fabrică :

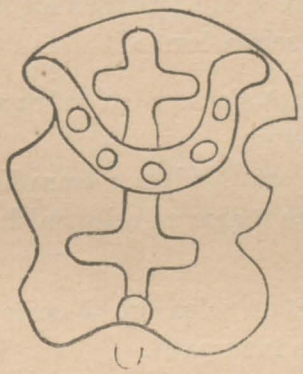

Literele, ceva maĭ micĭ de 2 milimetri la înălţime, cu distanţa de aprópe 1 centimetru între rînduriĭ, sînt clare, separate una de alta, dar nu frumóse.

Logofĕtul Ghiorghie, care a scris actul, nu e cunoscut; boierul Bucĭum însă, dela care emană sentinţa, este un personagiŭ fórte istoric.

Mare vornic al aşa numiteĭ ţĕrĭ de jos, adică gubernator al districtelor meridionale ale Moldoveĭ, cu reşedinţa în Bărlad, el era un bun ostaş.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Sub anul 1580, pe când domnĭa Iancu Sasul în intervalul dintre cele doă domnirĭ ale luĭ Petru-vodă Mircea, cronica luĭ Urechea ne spune :

«Iancul-vodă, prinḑênd de veste că Lăpuşneniĭ s'aŭ rădicat a-«supra luĭ, îndată a trimis pre Bucĭum vornicul cel mare şi pre «Brut postelnicul cu óste împrotiva acelora, şi tămpinându-se «oştile la Balota, s'aŭ lovit de faţă, şi dând răsboĭu vitejesce de «îmbe părţile, aŭ perdut Lăpuşneniĭ răsboĭul...»[1]

La 1592, acusat de trădare, vornicul Bucĭum a fost omorît de către Aron-vodă, urmaşul luĭ Petru-Mircea.

Ne-o spune tot cronica luĭ Ureche :

«... s'aŭ rădicat Orheieniĭ şi Soroceniĭ cu un Domnişor ce-ĭ ḑi-«cea Ionasco, pre carele l'aŭ fost ales dintre eĭ cap şi'ĭ puseră «nume Bogdan-vodă; ĕră Aron-vodă dacă a înţeles acésta, a dat «scire ţĕreĭ să se strîngă, şi el fără zăbavă a eşit cu curtea şi cu «lefeciiĭ seĭ; şi maĭ 'nainte de ce a eşit din curte, a tăiat pre Bu-«cĭum vornicul cel mare şi pre Trotuşén logofĕtul şi pre Paos vor-«nicul, ḑicênd că-ĭ cu scirea lor...»[2]

Aşa dară actul de faţă s'a scris cu patru anĭ înainte de tragica mórte a vorniculuĭ Bucĭum.

Numele luĭ de botez era Condrea : «пана Кондри Бѣчѣма дворника долнѣки земли», după cum îĭ ḑice un crisov al luĭ Petru-vodă Mircea din 29 martiŭ 1583.[3]

Vitézul Condrea Bucĭum sciea óre să scrie?

Iată o cestiune fórte încurcată.

Sentinţa, pe care o publicâm maĭ la vale, ĭ-a scris'o logofĕtul Ghiorghie, ér boierul nostru nicĭ n'a sub-scris'o măcar, ci s'a mărginit a întipări prin fum, în josul actuluĭ, o pecete de inel de formă ovală, lungă de 22, lată de 11 milimetri în diametru, în care abia se maĭ póte recunósce un fel de monogramă.

Atragem atenţiunea asupra importanţeĭ juridice a acestuĭ do-

(1) *Letopiseţile Moldoveĭ*, ed. Cogăln. I, t. 1, p. 201.
(2) Ibid., t. 1, p. 206.
(3) Archivele Statuluĭ, actele m-rilĭ Galata, moşia Petricaniĭ pe Topoliţa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cument, care ne dâ — am puté ḑice — o pagină întrégă din *Obiceiul pământuluĭ*, «le droit coutumier» al Românilor.

1. † Вто а$^{\xi}$ вѣѵѣ^{м} ве^{л} дво^{р}не^{к} долнеи ѯмле дата^{м} ка^{р}тѣ мѣ аче^{с}то^{р}
2. ѡмене анѣме некорь ши цiефа^{н} де^{н} сатѣ де^{н} мѣ^{р}цеце де пре
3. красна сцре ачеа ка сь фїе таре ши пѣтѣ^{р}нече а цинѣ па^{р}
4. тѣ де ѡчень де акольѣ а лѣ иѡна^{ш}ко вѣво^{к} непотѣ^{л} попеи
5. лѣ мѣ^{р}гѣ пе^{н}трѣ кь^{ч}а^{ѕ} ѣче^{с}ѕ^{н}ѡ^{м} де а^{ѕ} мѣри^{т}ши ца^{ѕ}плъте^{т}капѣ^{л}
6. некорь ши цiефа^{н} дела мене ца^{р} иѡна^{ш}ко вѣво^{к}на^{ѕ} авѣ^{т} кѣ че плъ
7. ти капѣ^{л}, че а^{ѕ} фѣцетѣ^{л}^{н}сь сь се цiїе кь ми^{ѕ}да^{т} вѣ$^{\ddot{i}}$кои ца^{р} не *(sic)*
8. неменеле де^{н} рѣделе лѣи сь на^{и}кь трѣкькь а цине па^{р}тѣ лѣи
9. де ѡчень пе^{н}трѣ кь а^{ѕ} фо^{ст} фрацїе лѣи ма^{р}ко ши пе^{т}рѣ
10. де фаць на^{и}нтѣ мѣ ши на^{ѕ} авѣ^{т} пѣтѣре сь и плътѣ^{с}
11. скь *(sic)* капѣ^{л} пе^{н}трѣ ачеа ца^{м} фькѣ^{т} ши нои аче^{с}ть скри
12. соаре а но^{ст}рь ка сь цїе аче мошїе па^{р}тѣ лѣ вово^{к} ^{л}^{н} кѣ^{н}
13. паче, ца^{р} де се ва афла ченева де^{н} рѣделе лѣи сь аикь а дарѣ
14. ачей. вѣ$^{\ddot{i}}$. бои ши треи га^{л}бене де чоботе лѣи неко^{р}
15. ши лѣ цiефа^{н} ца^{р} де нѣ се ва афла неменеле де^{н} рѣделе лѣи
16. сь ле плътѣскькь че а^{ѕ}да^{т} ца^{р} неи сь цїе ачѣ ѡчень ши
17. фечорне ло^{р} ^{л}^{н} вѣче аіа^{ст} скрию ши мѫ^{р}тѣрисе^{с}кѣ кѣ аче
18. сть скрисоаре а мѣ сь се цїе—ши а^{м} скри^{с} е^{ѕ} гиѡ^{р}гїе
19. лѡгѡфьтѣ^{л} кѣ мьна мѣ аче^{с}ть скрисоаре сь се цїе—
20. (L. S.) ѕ ца^{с} вьле^{т} ѯѵѣ апри^{л} е$^{\ddot{i}}$

TRANSCRIPŢIUNEA:

† Вто аѯ (ĭată eŭ) Bucúm вел дворнек долнеи ѯемле (marele vornic al ţereĭ de jos) dat'am carté mé acestor omene anume Necoră şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Ştefan den satu den Murgeşte de pre Crasna, spre aceĭa ca să fie tare şi putérnece a ţiné parté de ocenă de acolé a lu Ionaşco Buboc nepotul popei lu Murgu, pentru căci au uces un om de au murit şi ĭ-au plătet capul Necoră şi Ştefan dela mene, ĭar Ionaşco Buboc n'au avut cu ce plăti capul, ce au fugetu; însă să se ştie că mi-u dat 12 boi, ĭar nemenele den rudele lui să n'aĭbă trébă a ţine parté lui de ocenă, pentru că au fost fraţie lui, Marco şi Petré, de faţă naĭnté mé şi n'au avut putére să-i plătéscă capul, pentru aceĭa ĭ-am făcut şi noi acestă scrisoare a nostră ca să ţie ace moşie parté lu Boboc în bună pace, ĭar de se va afla cene-va den rudele luĭ, să aibă a daré acei 12 boi şi trei galbene de ćobote lui Necoră şi lu Ştefan; ĭar de nu se va afla nemenele den rudele lui să le plătéscă ce au dat, ĭar iei să ţie acé ocenă şi fećorie lor în véce; aĭasta scriĭu şi mărturisescu cu acestă scrisoare a mé să se ştie. — şi am scris eu Ghiorghie logofătul cu mâna mé acestă scrisoare să se ştie. ѳ ѩс вь лет (în Iaşi la anul) 7096 (1588) aprilie 15.

NOTANDA:

ь tot-d'a-una=ă;

finalul *u* întreg : сатѫ, фѫцетѫ;

е în loc de finalul *i* întreg : wмене, Мѫрцеце, таре шн пѫтѣрнече, фрацїе, галбене, ѧн вѣче;

medialul е=*i* : ѫчес, фѫцетѫ, плътет, мене, чене-ва;

е pentru ѣ : ачестъ=«acéstă»;

diferenţiarea : ачестъ şi аіастъ;

confusiunea între е şi ѣ : а цинѣ şi а циие, ачѣ şi аче;

Бѫбок, dar şi Бобок;

infinitivul întreg : а дарѣ, pe lîngă cel scurtat : а цинѣ;

oa în скрисоаре, dar numaĭ *o* în ностръ, wмене;

contracţiunea ми-ѫ дат=«mĭ-aŭ dat»;

ачеи́, cu finalul и accentat;

скрию=scriĭu;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dativo-genitivul : лѧ Іѡнашко, лѧ Мѣрѕ, лѧ Бобок, лѧ Щефан, dar şi лѣи Некорь;

неи = «eĭ» *(illi);*

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : съ се цїе, де се ва афла, съ-и плът'ѣскь...;

duplul ьь în плът'ѣскьь, alăturĭ cu simplul în плът'ѣскь, fiind unic şi la finea cuvîntuluĭ, trebuĭ considerat ca resultând numaĭ din uĭtare;

prepositiunea repetată : ден сатѣ ден Мѣрцеще;

desininţa casuală repetată : неповѣл попен лѧ Мѣрѕ;

a ucide în sens numaĭ de «a lovi» : лѧ вчес ѣи ѡм де лѧ мѣрит, încât a putut *ucide* şi fără ca să móră;

numĭ personale : Бѣчѣм, Мѣрѕ, Бѣбок, Некорь;

numele local de rîuleţ : Красна (=slavicul красна «roşiă»);

termin juridic : фечорие = «averea ce trece la *feciorĭ*», prin analogiă cu мошие = «averea ce vine dela *moşĭ*», şi cu ѡчень (slav. ѡтъчина dela ѡтъць «tată») = «averea ce vine dela *părinţĭ*»;

expresiunea juridică : (banĭ) де чоботе = «indemnisare pentru alergătură», literalmente «pentru rumperea cismelor»;

чоботе, pînă astă-dĭ la Moldovenĭ în sens de «cisme», ardelenesce чиботе «ein grosser sächsischer Stiefel» [1], de aceĭaşĭ origine cu rusul **чеботъ** «cismă», rutenul *czobit*, litvanul *czebatas*, tóte — prin comerciul pontic al Veneţianilor şi Genovesilor în vécul de mijloc — din italianul *ciabatta* = franc. *sabat* şi *savatte*, span. *zapato* şi *zabata* etc.[2];

чоботе, în sens juridic de «indemnisare pentru alergătură», îşĭ are părechĭa în *calceradigum*, *calciarium* saŭ *calzatum*, literalmente «pentru cisme», în dreptul costumar occidental din vécul de mijloc, precum bunăóră într'un act episcopal neapolitan din secolul IX : «et nullum impedi-

(1) *Lexicon Budanum*, p. 117.

(2) Despre aceste diferite forme veḑĭ : **Mahn**, *Etymologische Untersuchnugen*, Berlin, 1855, p. 16; — **Matzenauer**, *Cizí slova ve slovanskych ŕečech*, Brno, 1870, p. 24; — **Golembiowski**, *Ubiory w Polszcze*, Warszawa, 1830, p. 132, 141; — **Monlau**, *Diccionario etimológico de la lengua castellana*, Madrid, 1856, p. 468; — **Diez**, *Etymologisches Wörterbuch*, ed. 2, t. 1, p. 125; — **Scheler**, *Dictionnaire d'étymologie française*, Paris, 1873, p. 405, 410; — **Littré** etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«mentum nos aut posteri nostri eis facere praesumamus, aut *aliquod cal-*
«*ciarium aut proemium quaerere...*»[1], ér franţusesce *chausses* într'un act din anul 1403 : «comme le prévost de Bar-sur-Aube eust fait adjourner «pardevant lui tous les habitans de Putevillé... à laquelle journée il dit «ausdiz habitans qu'il *venoit querir ses chausses...*»[2], de unde—póte—şi idiotismul frances «à propos de bottes», cu accepţiunea primitivă de : «a vorbi fel de fel de lucrurĭ numaĭ pentru a căpăta ce-va»;

cas juridic : Buboc din satul Murgescĭ omóră pe un om; pentru acésta trebuĭa una din doă : orĭ să fie descapitat, orĭ «să 'şĭ plătéscă capul», adecă să dea judecătoruluĭ, mareluĭ vornic al ţereĭ, o amendă de rescumpărare, anume «12 boĭ»; neputênd plăti, Buboc fuge; fugênd el, averea'ĭ, orĭ-cătă va fi, se va da aceluĭa ce 'l va înlocui la plata amendeĭ; judecătorul chiamă dară de 'ntăiŭ pe fraţiĭ vinovatuluĭ : Marco şi Petrea, carĭ însă «n'aŭ avut putere să-ĭ plătéscă capul»; atuncĭ se presintă din acelaşĭ sat ómenĭ de alt ném, Necoră şi Ştefan, plătesc amenda în cestiune şi capetă ast-fel «partea de ocenă» a luĭ Buboc; asupra acesteĭ averĭ remâne totuşĭ rudelor vinovatuluĭ dreptul de a o relua, întorcênd luĭ Necoră şi luĭ Ştefan ceĭ 12 boĭ, ér pe de asupra maĭ dându-le, ca indemnisare pentru ostenelele lor : трен галбене де чоботе.

(1) **Du Cange**, *Gloss. mediae Latinitatis*, ed. Henschel-Didot, t. 2, p. 27.
(2) Ibid., p. 26.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

IX.

ISTORIA UNUĬ PROCES

Tîrgu-Jiu, 1591, octobre 13.

Originalul în Archivele Statuluĭ : actele Bistriţeĭ de peste Olt No. XXXI.

S'a transcris şi în Condica cea veche a acesteĭ mănăstirĭ din 1795, la fóia 678, fórte caligrafic, dar fórte necorect, după obiceiul cel constatat deja maĭ sus al luĭ Dionisie Eclesiarcul.

Ce-va maĭ bine s'a copiat în Condica cea nouă, t. 2.

Originalul e scris cu cernélă rădăciniă, în şiruri îndesate (5 pînă la 6 milimetri între rînduri), cu litere cam de 2 milimetri, nelegate (afară de тр unit în monogramă verticală), pe hărtiă grósă aspră, fórte gălbuiă, lungă de peste 30, lată de peste 20 centimetri în fóiă, avênd următorul semn de fabrică, întru cât se póte distinge :

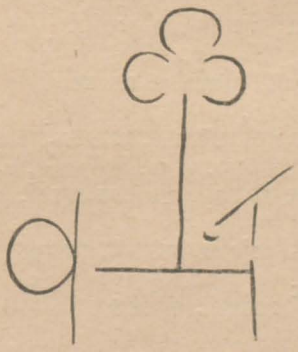

Litera pentru sonul *ă* este scrisă astfel, încât e greŭ a decide, dacă ar fi ѫ saŭ ъ.

Acest act se află în cea maĭ strînsă legătură cu un ordin, scris

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

tot românesce, dela «Рацъ Ꙗѕрꙋї вел кан .Ѧ скаѳнѳѧ Краювеі», din acelaşĭ an, pe acelaşĭ fel de hărtiă, cu aceiaşĭ cernélă şi chiar de aceiaşĭ mână, pe care'l vom publica în Răvaşele Banilor Craioveĭ.

Pe acelaşĭ fel de hărtiă, şi aprópe în aceleaşĭ condiţiunĭ paleografice, dar de o altă mână, este scris testamentul eroului actului nostru, «Moldovénul de în Scoarţa», cu treĭ-deci de anĭ în urmă, în decembre 1621, aflător sub acelaşĭ numĕr între documentele mănăstirĭ Bistriţa.

Maĭ pe scurt, autenticitatea documentuluĭ, întru cât privesce epoca de redacţiune, e necontestabilă.

Sub raportul sintactic, el este un admirabil specimen de naraţiune juridică *ţerănéscă*, în care o desfăşurare firéscă a faptelor se unesce cu multă energiă.

În josul actuluĭ, numaĭ sub numele luĭ «Dumitru părcălab» — ḑic numele, ér nu iscălitură, căcĭ nicĭ unul dintre judecătorĭ n'a subscris cu propria sa mână — figuréză o pecete întipărită cu fum, rotundă, de 14 milimetri în diametru, represintând o figură şi o legendă nedescifrabile; ceĭ-l'alţĭ toţĭ s'aŭ mărginit fie-care a întinge vîrful degetuluĭ în cernélă şi a lipi apoĭ câte o pétă sub numele respectiv, afară de unul singur, «Togan», care n'a făcut nicĭ măcar atâta.

1. † сѫ ц҃їе кѳ м а ѳ ме р сѫ мо л довѣкнѳ л де .Ѧ скод р ца, де пре ѳ н кѳ стѫни л наи н тѣ лѳ и дѳми т рѳ пѫ р кѫ

2. лабѳлѳ и де .Ѧ тѫргѳ л жїюлѳ и. жѫлѳнидѳсе мо л довѣкнѳ л, кѳ м е л а- жѳгѫндѳ л вр ѣ ме де ли п сѫ ш и де нево е,

3. е л сѣѳ дѳ с .Ѧ кѫтроѡ лѳ пѳтѳ т, пентрѳ храниц ѣ лѳ и, ц р ачес т ѡ м че скрїе ма и сѳ с стѫни л, е л сѣѳ

4. скѳла т де а ѳ .Ѧтра т .Ѧ мошїи мо л довѣкнѳлѳ и, неавѫн л ѫ з е л ни ч ѡ тр ѣ бѫ кѳ ача мошїе, чи нѳма и ѯикѫ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5. нѧ, къ ла^{8} ѧѯестра^{т} сокрꙋсѫ фрателе лꙋнгꙋлꙋ^{и}, ꙗ^{р} дака лꙋ вени^{т} мо^{л}довѣнꙋ^{л} де оу^{н}де лꙋ фw^{ст},

6. е^{л}ша^{8} гѧсит мошїѧ ѧпресꙋра^{т} ш^{и} ара^{т} ш^{и} коси^{т}, де стѫни^{л}, де^{ч} мо^{л}довѣнꙋ^{л} а^{8} апѣка^{т} вѫртw^{с}

7. пре стѫни^{л}, ѧ че ки^{п}ꙗ^{8} ѧтра^{т} ѧ мошїе, ш^{и} а^{8} мерсѫ де фа^{ц} амѫ^{н}дои наи^{н}тѣ ачес^{т}ꙋ^{и} боиарї

8. че ꙗ^{с}те ма^{и} сꙋ^{с} скри^{с} дꙋми^{т}рꙋ пѫркѫлабꙋ^{л}, де а^{8} стѫтꙋ^{т} де фа^{ц}, де^{ч} ѧтра^{лт} ки^{п} на^{8} цїꙋ^{т} стѫни^{л}

9. кꙋ^{м} ва ма^{и} ѯи^{ч} на^{и}нтѣ жꙋдекѫцїе^{и}, чи а^{8} ѯи^{с} къ ла^{8} ѧѯе^{с}тра^{т} кꙋ ача мошїе лꙋ^{н}гꙋ^{л} кꙋ фратесѫ^{8},

10. де^{ч} а^{8} трими^{с} де а^{8} вени^{т} ш^{и} лꙋ^{н}гꙋ^{л} де фа^{ц}. на^{и}нтѣ лꙋ^{и} дꙋми^{т}рꙋ пѫркѫлабꙋ^{л}, ш^{и} сѣꙋ мѫртириси^{т} *(sic)*

11. лꙋнгꙋ^{л} наи^{н}тѣ жꙋдекѫцїе^{и}, кꙋ^{м} наѫ бѫга^{т} ни^{ч} е^{л} ни^{ч} фратесѫ, пре стѫни^{л} ѧ мошїа мо^{л}до

12. вѣнꙋлꙋ^{и}, чи фѫрѫ лѣкрꙋ а^{8} ѧтра^{т} ел ѧтрача мошїе, ларѫ мо^{л}довѣнꙋ^{л} сѣꙋ мѫртꙋриси^{т} ѧна^{и}нтѣ ачe

13. лꙋ^{и} боиари^{н}, къ ни^{ч} ла^{8} бѫга^{т} е^{л} ѧтрача мошїе ни^{ч} фратесѫ, ни^{ч} а^{8} авꙋ^{т} е^{и} ни^{ч} w аме^{с}текѫ

14. кѫтꙋрѫ, кꙋ мошїа мо^{л}довѣнꙋлꙋ^{и}, ни^{ч} а^{8} фw^{ст} фꙋна^{ш} кꙋ е^{л} ни^{ч} нимиѫ^{к}, де^{ч} а^{8} рѫма^{с} стѫни^{л}

15. де жꙋдека^{т} де на^{и}нтѣ пѫркѫлабꙋлꙋ^{и}, ш^{и} а дw^{и} спрѯѣчe меѳїашї, ш^{и} дена^{и}нтѣ жꙋдецꙋлꙋ^{и},

16. кꙋ вї, пѫргарї, кꙋ^{м} сѫ^{ш} цїе мо^{л}довѣнꙋ^{л} мошїа кꙋ бꙋнѫ па^{ч} де а-кꙋ^{м} ѧна^{и}нте, къ ꙗ^{с}те

17. а лꙋ^{и} мошїе мѫртꙋриси^{т}, ѧкѫ а^{8} фw^{ст} атꙋнчї мꙋ^{л}цї меѳїашї бꙋни де пре ѧ пре жꙋре,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

18. дѣ л колиба^ш ко^и ка, ш^и дѣ л сѫ^т че^л ка^м брѣ, дѣ копѫчоа^с дрѫга^н
кѫ фїюсѫ^ѕ пѫ^т рѕ, ш^и стѫн

19. чюлѣ дѣ аколѣ, ш^и питѣ ѿ скоарца, вини^л ѿ та^м, wпрїа^н а^л
могѫ^и ѿ та^м, да^н

20. чюрѣ, ѿ та^м, и дрѫга^н кѫ фїюсѫѕ а^р ка ѿ та^м, вѫдисла^в, и тога^н,
ши пен^т рѕ

21. креди^н ца пѕсѕнѣм ма (*sic*) жос л лwк дѣ печецї ши дѣцетеле—
м^г ца, w^х, дни, г^і. в^л ѫ ^ѯр

(puneri de deget) (L. S.)

TRANSCRIPȚIUNEA:

† să *s*e ştie cu*m* a*u* mer*s*ă Mo*l*dovénu*l* de în Scoar*ţ*a, de pre un*ă* cu Stăni*l*ă nain*t*é lu*i* Dumi*t*ru părc*ă*labulu*i* de în tărgu*l* Jiiulu*i*, jăluindu-se Mo*l*dovénu*l*, cu*m* e*l* aju[n]gându-*l* vréme de li*p*să ş*i* de nevo*e*, e*l* séu du*s* încătroo au putu*t*, pentru hranişté lu*i*, ĭa*r* ace*s*t o*m* ce scrie mai sus Stăni*l*ă, e*l* séu sculat de a*u* întra*t* în moşiĭa Mo*l*dovénului, neavându e*l* nic' o trébă cu ac'a moşie, ci numai zicându că l'a*u* înzestra*t* socru-său fratele Lungului; ĭa*r* daca au veni*t* Mo*l*dovénu*l* de u*n*de au fo*s*t, e*l* ş'a*u* găsi*t* moşiĭa înpresura*t*ă ş*i* ara*t*ă ş*i* cosi*t*ă de Stăni*l*ă, dec' Mo*l*dovénu*l* a*u* apuca*t* vărto*s* pre Stăni*l*ă : în ce chi*p* ĭ-a*u* întra*t* în moşie ? ş*i* a*u* mersă de fa*ţ*ă amăndo*i* nain*t*é aceste*i* boĭari[n] ce ĭa*s*te mai su*s* scri*s* Dumi*t*ru părcălabu*l*, de a*u* stătu*t* de fa*ţ*ă; dec' într'a*l*t chi*p* n'a*u* ştiu*t* Stăni*l*ă cu*m* va mai zic'e nain*t*é judecăţie*i*, ci a*u* zis că l'a*u* înzestra*t* cu ac'a moşie Lungu*l* cu frate-se*u*; dec' a*u* trimi*s* de a*u* veni*t* ş*i* Lungu*l* de fa*ţ*ă nain*t*ea lu*i* Dumi*t*ru părcălabu*l*, ş*i* séu mărtirisi*t* Lungu*l* nain*t*é judecăţie*i*, cu*m* n'au băga*t* nic' e*l* nic' frate-său pre Stăni*l*ă în moşia Mo*l*dovénului, ci fără lucru a*u* întra*t* e*l* într'aća moşie, ĭară Mo*l*dovénu*l* séu mărturisi*t* înain*t*é acelu*i* boĭari*n*, că nic' l'a*u* băga*t* e*l* într'ac'a moşie, nic' frate-său, nic' a*u* avu*t* e*i* nic' o amestecătură cu moşiĭa Mo*l*dovénului, nic' a*u* fo*s*t funaş*i* cu e*l* nic' nimic, dec' a*u* rămas Stăni*l*ă de judeca*t*ă de nain*t*é păr-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

călabului *şi* a doi-spră-zéce megiĭaşi, *şi* de naĭnté judeţului cu 12 părgari, cum să-ş ţie Moldovénul moşia cu bună pace de acum înainte, că ĭaste a luĭ moşie mărturisită; încă au fost atunci mulţi megiĭaşi buni de pre în prejure: de în Colibaşi Coica, şi de în Sătcel Cambré, de Copăc'oasă Drăgan cu fiĭu-său Pătru, şi Pité ѡт (dela) Scoarţa, Vintilă ѡт там (tot de acolo), Opriĭan al Mogăi ѡт там, Dan Cĭuré ѡт там, и (şi) Drăgan cu fiĭu-său Arca ѡт там, и Vădislav, и Toga*n*, *şi* pentru credinţa pusu-ném ma jos în loc de peceţi şi dégetele — мца ѡѯ дни (luna octobre în ḑile) 13, лѣт (anul) 7100 (1591).

Notanda:

ultima consónă fiind pretutindenĭ aruncată d'asupra rîndului, finalul *u* nu se póte constata;

finalul *i* tot-d'a-una întreg: атѳнчї мѳлцї меѱїашї кѳни...;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să*: жѧлѳиндѳ–се, с'кѳ (=се ѳ) дѳс, с'кѳ (=се ѳ) скѳлат, dar сѧ-ш цїе, сѧ се цїе...;

кѳм pentru кѧ: сѧ се цїе кѳм..., жѧлѳиндѳ-се кѳм..., с'кѳ мѧртирисит кѳм...;

pretutindenĭ де ѧ=din;

де пре ѳнѧ кѳ...;

де пре ѧ пре жѳре;

lungul *o* în кѧтроw=cătrō;

дака=ital. *dacchè*: дака ѳ венит...;

хранищѣ;

ѳ ѧпѳкат вѧртwс пре...;

construcţiunea sintactică: ѧтр'алт кип н'ѳ цїѳт кѳм ва маи зиче...;

de 2 orĭ genitivo-dativul жѳцекѧцїеи=жѳдекѧцї+еи;

genitivo-dativul: Могѧи;

фѧрѧ лѳкрѳ, în sens de: «pe nedrept»;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

спрѫ în дѫи-спрѫ-зѣче;

expresiunea juridică : ас рѫмас де жѕдекатѫ=a perdut procesul;

expresiunea juridică : ас стѫтѕт де фацѫ..., ас венит де фацѫ...;

ма жос, dar маи сѕс, ceia-ce face probabil că ма este o simplă uĭtare;

л лѫк де печецĭ ши дѣцетеле;

deminutivul din «sat» — сѫтчел;

numĭ proprie personale : Конка, Камбрѣ, Дрѫган, Стѫнчюлѣ, Питѣ, Ѳпрĭан, Могѫ, Чюрѣ, Ярка, Тоган...;

numĭ proprie locale : Скоарца, Сѫтчел, Копѫчоасѫ, Колибаши...;

demonstraţiunea pronominală repetată de 2 şi de 3 orĭ spre maĭ multă tărĭă : е л ажѕнгѫндѕ—л врѣме де липсѫ ши де невое е л сѣѕ дѕс...; ачест wм че скрĭе маи сѕс Стѫнилѫ е л сѣѕ скѕлат де ас лтрат л мошĭа Молдовѣнѕлѕи неавѫндѫ е л нич w трѣбѫ..., o construcţiune sintactică plină de o selbatecă fórţă;[1]

pleonasm energic : врѣме де липсѫ ши де невое;

fenomen dialectologic fórte remarcabil : ас мерсѫ (citesce : au mersă), întrebuinţat în textul de faţă de 2 orĭ pentru ас мерсѕ, apoĭ неавѫндѫ (citesce : neavăndă) şi зикѫндѫ (citesce : zicăndă) pentru неавѫндѕ şi зикѫндѕ, amintesc într'un mod irresistibil formele româno-macedonene corespundinţĭ : trecutul «au calcată», «au batută», «au aruptă» etc. şi participiul «calcăndalui», «batundalui», «arupsendalui»...,[2] carĭ în limbagiul documentuluĭ nostru ar fi : au călcată—călcăndă, au bătută—bătăndă, aŭ ruptă —rupăndă, în loc de normalele : au călcatu — călcăndu, au bătutu — bătăndu, au ruptu — rupăndu;

relativul *ce* se distinge riguros de conjunctivul *că* : ачест wм че скрĭе маи сѕс..., л че кит... комарĭи че шасте..., dar : неавѫндѫ ел кич w трѣбѫ — чи нѕмаи..., н'ас цĭѕт—чи ас зис..., н'ас бѫгат—пре Стѫнилѫ л мошĭа Молдовѣнѕлѕи, чи фѫрѫ лѕкрѕ ас лтрат...;

(1) Ca trăsură antropologică, compară un fenomen identic la Cafrĭĭ din sudul Africeĭ : **Schrumpf**, *Sessuto*, în *Zeitschrift d. Deuts. morgenländ. Gesellschaft*, t. 16, p. 459, ér despre caracterul fórte energic al Cafrilor : **Fr. Müller**, *Allgemeine Ethnographie*, Wien, 1873, p. 153.

(2) **Bojadschy**, *Macedono-wlachische Sprachlehre*, Bucurescĭ, 1863, p. 76 sqq.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

în documentul întreg semnele de punctuaţiune, adecă virgulele, sînt distribuite cu mult bun simţ;

cuvinte accentale : лѕ́нгѕлѕи, ачá, н'аѧ̀, лѕ́крѕ, вѕ́ни, ѧ пре жѕ́ре...;

мѫртиристъ, dar şi мѫртѕристъ;

expresiunea juridică : фѕнаши = proprietarĭ, ale cărora *funĭ* de pămînt se învecinaŭ;

фѕне (cf. maĭ jos textul sub No. XI), de unde фѕнаш, este o măsură agricolă, pe care o definesce crisovul luĭ Alexandru-vodă Mircea din 25 aprile 1572, conservat în Archivele Statuluĭ (Episcopia Buzeŭ No. LXXXVI), unde se ḑice : «ѕжа по. вї. сежени», adecă «funea are 12 stînjenĭ», maĭ adăugându-se că o proprietate se măsură cu funĭ numaĭ în lăţime : «ѿ широкѕ»;[1]

judecata : де наинтѣ пѫркѫлабѕлѕи (cap districtual) ши л дѡн-спрѫ-зѣче меѱїашї (proprietarĭ ruralĭ) ши де наинтѣ жѕдецѕлѕи (cap municipal) кѕ 12 пѫргарї (proprietarĭ urbanĭ);

пѫркѫлаб = ung. *porkoláb* (germ. *Burggraff*), меѱїаш = ung. *megyés* din *megye* (slav. межда), пѫргар=ung. *polgár* (germ. *Bürger*), жѕдец = un compromis de etimologiă poporană între slav. сѫдьць (serb. сѕдац) şi românul жѕдек (lat. *judico*).

(1) Despre o măsură agricolă analogă, fórte veche în Occident, cf. **Du Cange,** *Gloss. med. Lat.* verbo *funis;* — **Fejér**, *Cod. diplomat. Hungariae,* t. 3, vol. 1, p. 159; — **Zawacki,** *Flosculi legum Poloniae,* Cracoviae, 1619, p. 84—5, etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

X.

ZAPIS DE VÎNDARE

Nénciul vornic, districtul Dîmboviţa, circa 1595.

Originalul în Archivele Statuluĭ: mănăstirea Golgota saŭ Gorgota No. II.

S'a transcris destul de corect în Condica acesteĭ mănăstirĭ, făcută de Comisiunea Documentală la 1854, in-fol., pag. 60.

Scrisórea e cursivă, de o mână bine exercitată, dar nerăbdătóre, de unde se explică, de exemplu, că în loc de ѯѧнтѕіѧѧѯ pune ѯѧнтѯѧнтѕіѧѧѯ, ér în мѯна maĭ aruncase din grabă un н de prisos de asupra, pe care apoĭ l'a şters.

Litera ѯ se aprópiă pré-mult de ѧ, după cum am observat'o, între altele, şi în documentul precedinte.

Hărtia, nu tocmaĭ grósă în comparaţiune cu cea obicĭnuită pe atuncĭ, şi relativamente destul de albă, lungă de 31, lată de peste 21 centimetri, nu presintă nicĭ un semn de fabrică, care se afla, póte, pe fóia ce lipsesce.

Datul aproximativ al documentuluĭ se restabilesce graţiă următoruluĭ sigil, întipărit fórte bine prin fum :

Din cele doă numĭ, carĭ figuréză pe acest sigil : Строе şi Барѕа, ultimul este al boieruluĭ «Barbul postelnic de în Măneşti», autorul actuluĭ de faţă, ér cel de 'ntâiŭ este al fratelui seŭ Stroe,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

de asemenea postelnic, ambiĭ menţionaţĭ împreună într'un crisov dela Mihnea-vodă din 23 maĭu 1590: «болѣрини господствами Барбѹл и Строе ѿ Мънеши» (boieriĭ domnieĭ mele Barbul şi Stroe dela Mănescĭ), conservat tot între documentele mănăstiriĭ Golgota No. I.

Fraţiĭ Barbul şi Stroe aŭ fost fiĭ aĭ luĭ Dragomir vistier din timpul luĭ Vintilă-vodă: «родителїе им жѹпан Драгомир вист... еиеж ѿ при дни Вентил воевода», după expresiunea aceluĭaşĭ crisov.

Maĭ pe scurt, actul de maĭ jos nu póte fi cu mult posterior anuluĭ 1590.

Sub raportul eraldic, vulturul cel quasi-imperial din sigil ar fi important la cas de a se-puté urmări maĭ sus genealogia fraţilor Barbul şi Stroe, care însă, de o cam dată, se opresce la părintele lor vistierul Dragomir, maĭ sciindu-se pe d'asupra numaĭ dóră atăta că acest din urmă avea şi el un frate «Tudor mare-logofĕt», amîndoĭ aduşĭ ca membri aĭ Divanuluĭ într'un crisov dela Petraşco-vodă cel Bun din 1555,[1] adecă:

NN

Tudor vel-logofet (1555) *Dragomir vel-vistier*

Barbul postelnic (1590) *Stroe postelnic*

1. † е҃ ба҂бѫ по҃ст де ѧ мѫне҃ѱ скрив ши мѫ҂тѵрисе҃с҃ѧ. ѧ че҃ст запи҃с҃а҆ мїев

2. ѧ҃м҃ тоатѫ па҂т҃ѣ м҃ѣ де ѡчинѫ де ѧ҆н тѫ҂бѫчѣни. ѧ҆нсѫ

3. а патра па҂те а м҃ѣ. е҃ѡ а҃м҃ бѫ҆нд҆т. жѵпѫнѵлѵи сто҆нѫи

4. ло҆гфѫтѵ҆ѧ тѫрѫчѣнѵ҆ѧ. дере҆пт҆. ѣке. де га҆бени

5. ка сѫ фїе дѵ҃м҃нѣлѵи мошие ѧ҃ѕ҃ паче. де нимин҃ѣ. ни҃ч҃

6. ѡ бѫнтѫ҆нтѵ҆ѧ (*sic*) сѫ҆нанѣѫ. скриса҃м҃ е҃ѡ нѣ҆нчю҆ во҂ни҆к ѿ мѫне҃ѱи

7. ѧ҃ѕ҃ мѫна м҃ѣ. м҃с҃ца априлїе ѣ҃ дни

8. мѫ҂тѵрїи сѫши пѵе мѫн҆е

(1) *Condica MS. Golgoteĭ*, pag. 57.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

9. стєпа^{н} лѡ^{г}. ши крѣ^{с}тѣ лѡ^{г}:

10. ши цієфѳ^{л} по^{ст}. ши илїе по^{ст}

(L. S.)

TRANSCRIPŢIUNEA:

† eu Barbul postelnic de în Mănești scriu și mărturisescu cu acest zapis al mieu, cum toată parté mé de ocină de în Tărbăcéni, însă a patra parte a mé, eu o am vându*t* jupânului Stoïcăi logofătul Tărăcénul dereptu 25 de galbeni, ca să fie dumné-lui moșie cu pace, de niminé nică o bănțănțuială să n'aibă: scris-am eu Néncíul vornic wт (dela) Mănești cu mâna mé, м'ца (luna) aprilie 10 дни (ḑile). Mărturii să-și pue mânile(?): Stepan logofet și Crăsté logofet și Ștefu postelnic și Ilie postelnic.

Notanda:

de ѧ=din;

мїєѳ;

кѳм pentru кѣ : мѣртѳрисєскѳ кѳм толѣ партѣ...

rangul pus între numele de botez și numele de familiă : Стоикѣи лѡгофѣтѳл Тѣрѣчѣнѳл, literalmente — ca construcțiune sintactică : «τῷ Stoïca ὁ scriba ὁ de Taracenis»;

дерепт;

ка сѣ фїе дѳмнѣ-лѳи мошиє кѳ пачє;

бѣнтѣнтѳіалѣ=«băntuélă», eróre grafică?

мѣнѧ^{е}, cum óre să se citéscă? мѣнѳле сaŭ мѣнеле орї мѣнилє?

finalul *u* întreg : мѣртѳрисєскѳ;

finalul *i* întreg pretutindenĭ, chiar în сѣ-ши пѳє;

diferențiarea numilor personale : Стоикѣ, Стєпан și Цєфѳл, tóte = «Stephanus».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XI.

ZAPIS DE VÎNDARE.

Glodeniĭ (distr. Prahova), 1596.

Originalul în Archivele Statuluĭ : mănăstirea Slobozia-luĭ-Enache No. XV.

In Condica cea veche a acesteĭ mănăstirĭ, compilată pe la finea secoluluĭ trecut de către un Chiriţă Gheorghie, «даскалъл словенескъ ал школалей домнеиїтй ѡ сфе'те Гевргїе векю», el s'a copiat bine-reŭ la fóia 357 verso.

E scris pe hărtiă subţire, próstă, de nuanţă gălbuiă închisă, fóia fiind lungă de 30, lată de 21 centimetri, cu următorul semn de fabrică pe fóia II la mijloc :

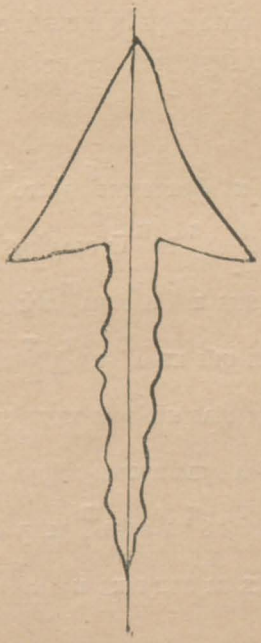

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ér pe fóia I, jos, la margine :

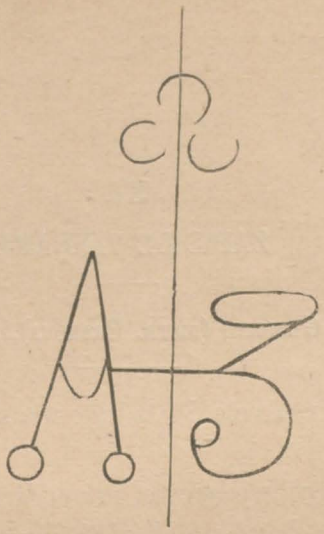

Literele, de vr'o 3 milimetri la nălţime, cu distanţa de vr'o 4 milimetri între rînduri, sînt grăbite, urîcióse, nelămurite, mai cu sémă ѯ şi ѣ, carĭ cu anevoe se pot distinge una de alta.

Sub primele treĭ numĭ din quasi-iscăliturile, scrise tóte de aceiaşĭ mână, sînt pete de cernélă dela punerea degetelor.

Prin localitate, şi chĭar prin persónele în joc, acest document stă într'o intimă legătură cu cel publicat mai departe sub No. XII.

1. ✝ адѣ^{к} е^{8} ми^{х}нѣ кѕ фратемие^{8} драго^{и} шї кѕ непотѕ^{л}
2. мие^{8} радѕ^{л} фїчорѕ^{л} лѕ^{и} їѡ^{и} ѿ глодѣнѕ^{л} дата^{м} ѯа
3. писѕ^{л} но^{с}трѕ ѧ мѫнѫ лѕ^{и} а^{р}кана^{ш} нѣпотѕ^{л} кѫ
4. рескѕлѕ^{и} кѕ^{м} сѫ сѫ цїїе кѫ а^{м} вѫ^{н}дѕ^{т} моши
5. а. де ѧ глодѣнї пѫ^{р}цїле нѡ^{с}трѣ кѫте сѫ
6. ва алеѹе де^{и} каиїїна дела мѡши ноцири
7. шї ма^{р}ама^{и} вѫ^{н}дѕ^{т} лѕ^{и} а^{р}кана^{ш} де ѧ фѕнѣ пѕ^{и}
8. па^{р}тѣ лѕ^{и} кѫтѫ сѫ ва алеѹе кѫ нѣ а^{8} фо^{с}тѕ ш^{і}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

9. нow кѕ^{м} пѫратѕрѫ дела пѕѣ. ачаста мшшї

10. а вѫ^{н} дѕта^{м} но^{і} де кѕнѫ воѣ но^{с} трѫ нѣсилї^{т} де

11. нїмеле дѕ^{м} нѣлѕ^{і} а^{р}ванашѕлѕ^{і} дере^{пт} ѕ^{гі}. ї. ка^{н}

12. гата ка сѫ фїе дѕ^{м} нѣлѕ^{і} мшшїа стѫтѫто

13. ре шї фїчорило^{р} дѕ^{м} нѣлѕ^{і} кѫ^{ц} дѕ^{м} неѯе^{ѕ} и ва да

14. ачаста мшшна вѫ^{н} дѕта^{м} кѕ цїрѣк меѱїѣ

15. шило^{р} де л сѕ^{с} ші де жос фо^{с}та^{ѕ} ши а^{л} дамаша

16. рїи каре сѫ во^{р} искѫлї ма^{і} жо^{с} шї пе^{н} трѕ ма^{і} аде

17. вѫрата креди^{н}ца пѕнѣк^{м} (*sic*) деѯетеле ши искѫ

18. лїтѕрїле ка сѫ сѫ крѣѯѫ — пи^{с} лѣ^{т} ѯ҃рд.

19. (punerĭ de deget :) е^{ѕ} ми^{х}нѣ е^{ѕ} драгою е^{ѕ} радѕ^{л} си^{н} їw^{н}

20. е^{ѕ} кѫ^{л}дѣ бра^{т} пѕѣ | е^{ѕ} манѣ ма^{р}тѕ^{р} w̃ та^{м}. е^{ѕ} добрѣ ма^{р}тѕ^{р}
w̃ глодѣ^{н} ма^{р}тѕ^{р} |

TRANSCRIPŢIUNEA:

† adecă *eu* Mi*hné* cu frate-mi*eu* Drago*i* şi cu nepotu*l* mi*eu* Radu*l* fi*coru*l lu*i* Ion wт (dela) Glodénu*l* dat'*am* zapisu*l* nostru în mănă lu*i* Ar*banaş* népotu*l* Băresculu*i* cu*m* să să ştie că a*m* vă*ndut* moşia de în Glodéni părţile nostré căte să va alege de*n* baştina dela moşi noştri, şi ĭa*r* a[m] ma*i* vă*ndut* lu*i* Ar*banaş* de în funé Pu*i* par*té* lu*i* cătă să va alege, că né a*u* fostu şi noo cumpăratură dela Puĭa, a*ceasta* moşia vă*ndut'am* no*i* de bună voĭa nostră nésili*t* de nimele du*mné*-lu*i* Ar*banaş*ulu*i* dere*pt* u*ghi* 10 ban*i* gata, ca să fie du*mné*-lu*i* moşia stătătóre, şi fi*coril*o*r* du*mné*-lu*i* că*ĭ*^{i} Du*mne*ze*u* i va da; a*ceasta* moşia vă*ndut'am* cu ştiré megiĭaşilo*r* de în su*s* şi de jo*s*, fost'a*u* şi a*ldamaşarii* care să vo*r* iscăli ma*i* jo*s*, şi pe*n*tru ma*i* adevărata credi*n*ţa pun*ém* dejetele şi iscăliturile ca să să créză. пис лѣт (scris în anul) 7104 (1596). E*u* Mi*hné*. E*u* Dragoĭu. E*u* Radu*l* сын (fiĭu) Ion. E*u* Băldé брат (frate) Puĭa wт (dela) Glodén*i* mar*tur*. E*u* Mané mar*tur* wт там (tot de acolo). E*u* Dobré mar*tur*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda:

фрате-мнеѕ;

фїчорѕл, фїчорилор, cu *i* în loc de *e;*

finalul *и* întreg : фостѕ;

finalul *i* întreg pretutindenĭ;

лѕи Іwн, лѕи Йрканаш, nu лѕ;

numele satuluĭ variază : Глодѣнѕл şi Глодѣнї;

дат'ам ѧ мънъ лѕи...;

нѣпотѕл (= nĕpotul), нwстрѣ (= nostrĕ), нѣ лѕ фостѕ (= nĕ au fostu), нѣсилїт (= nĕsilit), пѕнѣм (= punĕm)*, — cf. actul de sub No. VI;

condiţionalul *să* nu se distinge grafic de reflexivul *se* : съ съ цїе, съ съ крѣѯъ...;

мwшна, nu мwшнѫ;

де ѧ, dar şi ден;

neconsecinţa sintactică : пърцїле... кѫте съ ва алеце, nu : вор алѣце, dar алдамашарїи каре съ вор искалї, nu : ва искалї;

аман=ам ман;

нострѫ, нwстрѣ, стѫтѫторе, fără *oa;*

нїмеле;

дерепт;

дѕмнеѯеѕ, cu *e* clar;

кѕмпъратѕрѫ, cu mediul *a* clar;

ѕги=galbenĭ unguresci ;

и ва да=îĭ va da;

ачаста мwшна, адевърата крединца, de 2 orĭ articulat;

дежетеле, nu дец- сай дѣцетеле;

(*) Пѕнѣм póte fi însă şi o eróre grafică în loc de пѕсѕнѣм.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

numile personale : Бѫлдѣ, Ярбанаш, Драгои сай Драгою, Добрѣ, Пѕи (la genitiv-dativ Пѕи);

formalitatea juridică : ачаста мѡшиа бѫндѕт'ам кѕ цїрѣ меѱїашилор де .л сѕс ши де жос, фост'ѕ ши алдамашарїи каре сѫ бор искѫлї;

меѱїаши, cf. textul de sub No. IX;

фѕиѣ, cf. acelaşi text;

алдамашарїи din алдамаш = magh. *áldomás* (beutură la cumperare, Kauftrunk), cf. *Anonym. R. Belae,* ap. **Endlicher,** *Monum. Arpadiana,* p. 24 : «gavisi sunt gaudio magno valde, et more paganismo fecerunt *aldumás,* et gaudium annunciantibus diversa dona presentaverunt», şi ibid. p. 18 : «more paganismo, occiso equo pinguissimo magnum *aldamas* fecerunt», de unde în legile maghiare ale lui Verböczi *áldomás* se traduce prin «victima emtionis», veḑi **Ipolyi,** *Tatos,* în **Wolf,** *Zeitschrift f. deutsche Mythologie,* t. 2, p. 265;

termin juridic : мѡшїа стѫтѫторе;

expresiunea juridică : бацїна дела мѡши ноцри = bulg. баштинѫ «patrimoniŭ» dela башта «tată».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XII.

ZAPIS DE VÎNZARE

Glodenĭ (distr. Prahova), 1596.

Originalul se află la un loc cu al textuluĭ precedinte, fiind transcris de asemenea, destul de greşit, în aceiaşĭ condică la fóia 351.

Ambele din Glodenĭ şi ambele din 1596, aceste doă documente aŭ în vedere nesce împregĭurărĭ analoge, în carĭ sînt amestecate aprópe acelea-şĭ personage : «Arbanaş nepotul Beresculuĭ», fraţiĭ Dragoĭu şi Mihnea saŭ Manea cu nepoţiĭ lor, fraţiĭ Boldea saŭ Băldea şi Puĭa etc.

Actul de maĭ jos ne maĭ dă un fapt cronologic, prin care se confirmă datul de «1596» al amîndurora, anume ne spune că părţile împricinate avuseseră un proces «ѡнаинтѣ Домнѣлѣи лѣ Ѩлеѯандрѣ водѣ ла диван», adecă cu vr'o cinci anĭ înainte, de vreme ce Alexandru-vodă Bogdan domnise între 1591—1592.

Deosebirile între ambele acte sînt :

Scrisórea, maĭ mică, în fond destul de urîtă, este aci totuşĭ relativamente maĭ frumósă şi maĭ lămurită.

Sub raportul ortografic, ea se distinge prin puţinătatea literelor aruncate d'asupra rînduluĭ, prin monogramatisarea grupurilor тѣ, рт şi ау (în cuvîntul Радул), prin nepunctatul і în locul bipunctatuluĭ ї din cel-l'alt document.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Lung de 31, lat de 22 centimetri în fóiă, actul de faţă este scris pe hărtiă maĭ mare, maĭ solidă, de o nuanţă cu mult maĭ deschisă, avênd următorul semn de fabrică :

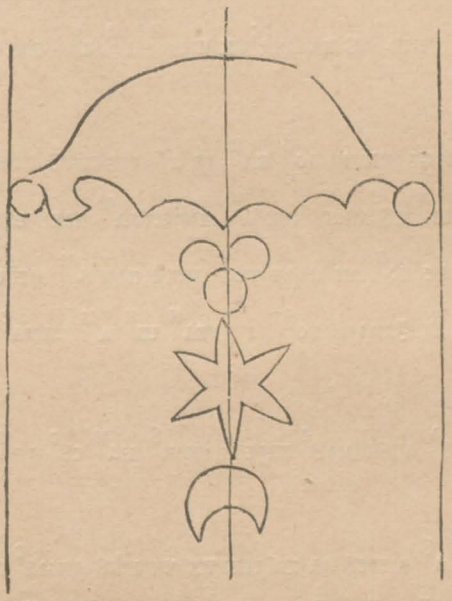

Divergînţa însă cea maĭ pronunţată se rapórtă la limbă.

E cu anevoe a admite, că ambiĭ scriitorĭ vor fi fost născuţĭ şi trăiţĭ în aceiaşĭ localitate.

Deşi amîndoĭ aŭ scris în Glodenĭ, totuşi unul din eĭ, probabilmente autorul actuluĭ de faţă, cată să fi venit acolo de aĭurĭ.

Desbinarea dialectologică se începe dela primele şirurĭ, unde în loc de : дат'ам записа л мѫнѫ лѣи ѧрканаш, citim : дат'ам запись ла мѫна ѧрканашѣлѣи, adecă articulatul «la mănă» urmat de genitiv post-pus în locul nearticulatuluĭ «în mănă» urmat de dativ pre-pus, şi merge pînă la ultimul rînd, unde în numele personal Бѫлдꙋ vocala obscură ѫ se preface într'o vocală clară : Болдꙋ.

Cele-l'alte particularităţĭ, fórte interesante, veḑĭ maĭ jos în Notanda.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † аде^{к} е^{8} дрѫгою к8 фратеміе^{8} манѣ ш^{и} к8 непоции міе^{и} ан8^{м} раᴬуль

2. и добре дата^{м} запис8^{л} ла мѫна а^{р}бѫнаш8л8^{и} непот8^{л} бересквл8^{и}

3. ди л гадѣни к8^{м} сѫ^{с} цие ка^{м} бѫнд8т8 wчина ди л глодени па^{р}тѣ

4. ноа^{ст} рѫ тоа^{т} пен^{т} р8 кѫ ача^{с}тѫ wчи^{и} а^{м}ав8^{т} глѫчавѫ ма^{и} динате (sic) вр^{ѣ}

5. ме каа^{8} дат8 пѫринции ло^{р} ба^{н} де а^{8} платит8 силицѣ ди^{ч} сѣ8

6. скълат8 дан8 ш^{и} к8 мик8^{л}ши а^{8} лпресвра^{т} лок8реле ноа^{ст}ре ш^{и}

7. нѣ8 фѫк8т8 пе но^{и} мі^{р}ц де то^{т} дичи ноі а^{м} ме^{р}с8 лнаинтѣ

8. до^{м}нал8^{и} л^{8} алиѯандр8 во^{д} ла дива^{н} ш^{и} а^{м} рѫма^{с} пе да^{н} ш^{и} пе мик8^{л}

9. ди^{ч} а^{р}бѫнаш8^{л} ап8кѫнд8^{с} каре и скри^{8} ма^{и} с8^{с} ди^{ч} арбѫнаш8^{л} н8 са^{8}

10. лѫса^{т} чи ѭ^{р} а^{8} мерс8 ла ж8декатѫ чи нѣ8 рѫма^{с} пе но^{и} де ба^{н}

11. сѫи плѫти^{м} ди^{ч} но^{и} на^{м} ав8т8 к8 че плѫти чи а^{м} бѫнд8^{т} wчина

12. ача^{с}та каре ѭ^{с}те скри^{с} ма^{и} с8^{с} дерепт8 8^{г}. и҃. ши аа^{м} при^{н}с8

13. ш^{и} даторіа чѧ вѣке то^{т} лтрачеи ба^{н} ѭ^{р} арбѫнаш8^{л} сѫ фіе во^{л}ни^{к}

14. к8 скрисоа^{р} ноа^{ст}рѫ сѫ стѫпънѣскѫ мошїа л па^{ч} де ак8^{м} к^{8} фечори^{и}

15. и к8 непоци л8^{и} ш^{и} кѫнд8 се а^{8} фѫк8^{т} ача^{с}та запи^{с} фо^{с}та^{8} м8^{л}ци

16. wамени б8ни ди л пре ж8р8ль лок8л8и карии лши во^{р} п8не

17. ма^{и} жо^{с} искълит8риле ш^{и} пен^{т}р8 адевѫратѫ крединцѫ а^{м}

18. п8^{с} ш^{и} но^{и} искълит8риле ма^{и} жо^{с} ка сѫ се кр^{ѣ}ѯѫ ле^{т} ѯрд

19. (puneri de deget :) † е^{8} дрѫгою w̄ глодени е^{8} манѣ врати е^{г} е^{8} раᴬуль снѫ iw^{н}

20. е^{8} добре с̄нѫ манеи w та^{м} е^{8} бо^{л}дѣ вра^{т} п8и^{и} w та^{м} е^{8} ше^{р}ба^{н} ма^{р}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA:

† adecă eu Drăgoiu cu frate-mieu Mané și cu nepoții miei anume Radulŭ и (și) Dobre dat'am zapisul la mâna Arbănașului nepotul Beresculuĭ di în Gl[o]déni, cum să se știe c'am vândutu ocina di în Glodeni parté noastră toată pentru că acástă ocină am avut glăcavă mai dina[in]te vréme, c'aau datu părinții lor bani de au plătitu silișteа, dici séu sculatu Danu și cu Micul și au înpresurat locurele noastre și néu făcutu pe noi mirț de tot, dici noi am mersu înainté Domnului lu Alixandru vodă la divan și am rămas pe Dan și pe Micul; dici Arbănașul, apucându-se care-i scriu mai sus, dici Arbănașul nu s'au lăsat, ci iar au mersu la judecată, ci néu rămas pe noi de bani să-i plătim, dici noi n'am avutu cu ce plăti, ci am vândut ocina aácasta care iaste scrisă mai sus dereptu ughi 18, și aam prinsu și datoria cia véche tot într'acei bani, iar Arbănașul să fie volnic cu scrisoare noastră să stăpănéscă moșia în pace de acum cu fecorii и (și) cu nepoți[i] lui; și cându se au făcut acesta zapis, fost'au mulți oameni buni di în pre jurulŭ locului, carii își vor pune mai jos iscăliturile, și pentru adevărată credință am pus și noi iscăliturile mai jos ca să se créză. — лет (anul) 7104 (1596).+Eu Drăgoiu ѡ (dela) Glodeni. Eu Mané братн ег (fratele luĭ). Eu Radul снѫ (fiiu) Ion. Eu Dobre сѫнѫ Manei wтам (tot de acolo). Eu Boldé крат (frate) Puii wтам. Eu Șerban martur.

NOTANDA:

ь=ŭ : Радуль, жѕрѕль;

finalul *u* întreg : вѫндѕтѕ, датѕ, плѫтитѕ, скѕлатѕ, Данѕ, фѫкѕтѕ, мерсѕ, авѕтѕ, принсѕ;

finalul *i* întreg : мѕлци, wамени вѕни, лши бор пѕне...;

oa păstrat cu îngrijire : ноастрѫ, ноастре, тоатѫ, скрисоаре, wамени;

relativul *ce* distins de conjunctivul *ci* : н'ам авѕтѕ кѕ чѥ плѫти, чи ам вѫндѕт...;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

pentru *s'aŭ* treĭ forme : сѣ сѫлатѣ (= se-au), сѧ ѧѕсат (= s'au) şi се ѧѕ фѫкѣт (=se au);

ди în loc de де : ди ѧ, динаинте, дичи, ди ѧ пре жѣрѣль;

pentru пре tot-d'a-una пе;

aa=ā : ааѕ датѣ, аам принсѣ, dar şi simplul ѧѕ, ам;

contracţiunea : кам (=că am), кааѕ (=că au);

genitivo-dativul : ѧѕ Ѧлизандрѣ;

миеѣ, миен;

фрате-миеѣ;

confusiunea între е şi ѣ : Глодѣкии şi Глодени;

Берескѣлѣи, unde în textul precedinte : Бѫрескѣлѣи;

Болдѣк, unde în textul precedinte : Бѫлдѣк;

Манѣк, unde în textul precedinte : Михиѣк;

Ярбѫнаш, unde în textul precedinte : Ярканаш;

Дрѫгою, unde în textul precedinte : Драгою;

локѣреле, cu — *ure* —, dar искѫлитѣриле, cu — *uri* —;

pronumele repetat : нѣѕ фѫкѣтѣ пе ноі мірц..., нѣѕ рѫмас пе ноі де кани..., fenomen analog cu formele sintactice spanióle ca : «el *le* ha dado *á el*», pe carĭ Mahn şi Steinthal le atribue influinţeĭ basicе (**Kuhn,** *Beiträge,* t. 1, p. 389);

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѫ се крѣѕѫ;

дерептѣ;

даторіа, мошіа, пи — ца;

a numaĭ în : ча вѣке;

dela Манѣк — genitivo-dativul Манеи, dela Пѣіа — Пѣии;

«a prinde» în sens de «a cuprinde» : аам принсѣ ши даторіа ча вѣке тот ѧтр'ачеи кани;

demonstrativul *a* în : ачест–а ѕапис;

construcţiunea sintactică : пентрѣ кѫ ачастѫ вчиниѫ ам аѣѣт глѫчавѫ маи динаинте врѣме;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

frasă remarcabilă : апѣкѫндѣ-се каре-и (=pe carĭ îĭ) скриѣ ман сѣс, дичи Ярѣкнашѣл нѣ с'ѧѣ лѫсат, чи нар ѧѣ мерсѣ...;

дат'ам... ла мѫна Ярѣкнашѣлѣи;

«a remăné pe cine-va» = «a'l face să pérdă procesul» : ам рѫмас пе Дан...., нѣкѣ рѫмас пе нои...;

глѫчавѫ = gălcévă;

idiotism : «a face pe cine-va *mirţ de tot*» = «a despuĭa» : нѣкѣ фѫкѣтѣ пе нои мирц де тот, unde în condică s'a copiat : морци! deşi cuvîntul e scris în original pe cât se póte de limpede;

мирц, formă scădută din марц, expresiune întrebuinţată pînă astă-dĭ de către jucătorĭ de cărţĭ : «l'am făcut *marţ*» = «l'am bătut cu desăvîrşire», din italianul *marcio*, în dialecte *marzo* şi *marz*, termin de trictrac, trecut şi'n aşa numita «lingua franca» din porturile turcescĭ sub forma de *mârç*[1] şi corespundĕtor terminuluĭ frances de trictrac *bredouille*, care la figurat însemnéză de asemenea «a fi bătut cu desăvîrşire» : «être bredouille=être complétement battu».[2]

(1) **Hyde,** *De ludis orientalibus*, Oxonii, 1694, lib. II : Historia Nerdiludii, p. 36.
(2) **Littré,** *Dict.*, t. 1, p. 413.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XIII.

ZAPIS DE SCHIMB.

Pătraşco Păturniche (?), Sucéva, 1597, ianuariŭ 8.

Originalul se află în Archivele Statului : Sf. Sava din Iaşi No. XXXII.

E scris elegant, de o mână sigură, cu litere cursive măricele, cu distanţa de 1 centimetru şi mai bine între rînduri, pe un petec de hărtiă subţire gălbuiă, lung de 21, lat de 16 ½ centimetri, în care se mai recunósce un fragment din semnul de fabrică, anume porţiunea de jos dintr'o acuilă împerială : ghiare, vîrfuri de aripe şi códă.

Vlădică Agafton al Romanului, una din părţile contractante în zapisul de faţă, a ocupat scaunul episcopal de doă orî : de 'ntâiŭ între 1584—89, apoi între 1597—1606.[1]

Actul nostru s'a redactat, prin urmare, în primul an din a doua vlădiciă.

Sigilul episcopal, rotund, placat pe céră verde, mare de 25 milimetri în diametru, s'a deslipit; mai jos, întipărită prin fum, este pecetea celui-l'alt contractant, octogonă, de 10 milimetri în diametru, represintând nesce arabescuri.

1. ✝ ЄѠ ПѢТРѦ^{Ш}КО ПѢТѠ^{Р}НИКЄ, ФѦ^{К} МѢ^{Р}ТѲРІЄ КѠ Ѧ
2. ЧѦСТѢ МИКѢ КѢ^{Р}ЦѠЛЇЄ. КѠ^{М} ѦМѠ ѦВѠ^{Т} Ѡ ЦИГѦ^{Н}КѢ, ЛѦ
3. МѢНѢСТИРЄ, ДЄ БИС^{Т}РИЦѢ, Д'ѢЧИ Н'Ѣ^{М} ТО^{К}МИ^{Т} ДЄ
4. ѲѲНѢ ВОІѦ НОАСТРѢ. ѦТРЄ БЛѢДИКА АГА^{Ф}ТО^{Н}

(1) Episc. **Melchisedec**, *Chronica Romanului*, Bucurescĭ, 1874, t. I, p. 218 sqq.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5. еп^{с}кп8^{л} де рома^{н}. д'кчи мїиа8 да^{т} w цига^{н}кѫ

6. ан8ме фрѫсина. ши 8^{н} копи^{л} wнофреи. д'к а^{к}

7. м8 наи^{н}те. ниме ди^{н} р8да м'ѣ, ка сѫ наи

8. кѫ а пѫрѫ аи^{с}тѫ пѫра ниче динеwарѫ

9. л вѣчи, лнаи^{н}тѫ чецїи хѫ^{р}тїи а ноастрѫ — скри^{с} л с8чавѫ, ген ѣи

(L. S.) ан ѯ^{р}е

(Subscriere nedescifrabilă) (L. S.)

TRANSCRIPȚIUNEA:

† eu Pătraşco Păturnike fac mărturie cu această mică cărţulie, cum amu avut o Ţigancă la mănăstire de Bistriţă; déciném tocmit de bună voïa noastră între vlădica Agafton episcopul de Roman, déci mĭi-au dat o Ţigancă anume Frăsina şi un copil Onofrei; dé acmu nainte nime din ruda mé ca să n'aibă a părâ aĭastă păra nice dineoară în véci înaintĭa cestii hărtii a noastră. — Scris în Sucʻavă ghenarie 8 ai 7105.

NOTANDA:

finalul *u* întreg : ам8;

finalul *i* întreg : д'кчи, вѣчи, чецїи;

diferenţiarea : аиастѫ şi ачастѫ, ba şi a treia formă частѫ în genitivo-dativul чецїи;

ла мънастире де Бистрицѫ, nearticulat;

ниме;

дин, nu де л сай ден;

д'к pentru де în д'к ам8, д'кчи, dar şi де în : де бистрицѫ;

accent în : ачáстѫ, ноáстрѫ;

se întrebuinţézĕ de o potrivă *punctul* şi *virgula*, fără vre-o raţiune logică;

neconcordarea sintactică : чецїи хартїи а ноастрѫ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ан în loc de анн;

копил în accepţiunea actuală de *puer*, nu în cea veche de *spurius*, însă în privinţa Ţiganilor, la carî Românîĭ — se vede — nu admiteaŭ deosebirea de fiĭ *legitimĭ* şi *nelegitimĭ;*

акмѕ = «acum»;

ниче;

фак мѫртѕрїе;

динеwарѫ;

ка de'naintea luĭ сѫ : ка сѫ н'анбѫ;

а пѫрѫ ласт'ѫ пѫра;

дтре în sens de «cu» : н'ѣм токмит де кѣнѫ коил дтре блѫдика...;

deminutivul : кѫрцѧлїе;

мїиѕ = *mĭĭ-au;*

numele personal : Пѫтѕрнике;

casul juridic de schimb : o Ţigancă cu copil, probabilmente maĭ bătrînă, pentru o Ţigancă fără copil, probabilmente maĭ tînără.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XIV.

ZAPIS DE CUMPERĂTÓRE.

Jupan Nan (?), Bunescĭ de jos (distr. Vîlcea), 1597, iuliŭ 3.

Originalul se conservă în Archivele Statuluĭ : episcopia Rîmnic No. XIV.

Acéstă episcopiă a posedat doă Condice, una veche şi alta nouă, carĭ însă, nefiind depuse la Archive, nu sé scie unde se vor maĭ fi aflând.

Scris pe hărtiă grósă, gălbuiă închisă saŭ afumată, lungă de 28, lată de peste 20 centimetri în fóiă, cu următorul semn de fabrică, ale căruĭ conturnurĭ sînt reŭ definite :

Acest semn aparţine fabriceĭ de hărtiă dela Sibiĭu (Hermannstadt), figurând pe documente transilvane de pe la aniĭ 1573 pînă la 1592.[1]

Scrisórea, cu cernélă de o nuanţă rădăciniă, e frumósă, citéţă, peste 2 milimetri la nălţime, cu codiţe şi aruncături d'asupra fórte elegante, distanţa între rînduri fiind cam de 1 centimetru.

(1) **Kemény**, op. cit., tabela dela sfîrşit No. 15.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

O particularitate ortografică rară, este că finalul *u* se scrie adesea chĭar în catul al doilea, alăturĭ cu consóna ce 'l precede, de exemplu : кѫмпѫра^{тѫ}, жо^{сѫ}, да^{тѫ} etc., în loc de a fi sub-înţeles în consónă, ca în mai totalitatea actelor de pe atunci.

O pecete ovală, de vr'o 18—20 milimetri în diametru, n'a lăsat altă urmă decât a configuraţiunii sale şi doă tăieture paralele verticale, petrecute orizontal prin o făşióră de hârtiă, peste care era lipită céra.

1. ✝ сѫ се цїе кѫ^{м} амѫ кѫ^{м} пѫра^{тѫ} єѫ жѫпа^{н} на^{н} ди^{н} бѫнеци^{и} де жо^{сѫ} ди^{н}
2. пѫвлѣкн^{и}. дела ста^{н}чю^{л}. ши дела фратесѫ бра^{н}. ~г. фѫ^{л}чи[1]
3. л дѣ^{л}. ла бр^{с}тре^{тѫ}. ш^{и}. ~в. л вале. ѫна л^{н}гю^{л} кѫ^{р}сте^{и}
4. ша^{л}тѫ л ма^{н}ко(?). дере^{п} а^{с} с~о. ши лѣѫ вѫ^{н}дѫ^{тѫ} ачеци^{и}
5. wме^{н}, че^{с} сѫ^{с} скри^{ш} дѣ ло^{р} бѫнѫ вое. ш^{и} кѫ ци^{и}рѣ тѫтѫрорѫ
6. мец^{и}ѭшило^{р} ш^{и} ди^{н} сѫ^{с}. ш^{и} ди^{н} жо^{сѫ}. ш^{и} де^{н} крѫчишѫ^{л} локѫлѫ^{и}
7. ши лѫ пѫ^{с} мѫртѫрїе по^{п} ста^{н}чю^{л} ди^{н} бѫнеци^{и}. и ѿ w^{к}нѫ по и^{м}
8. по^{п} ста^{н}чю^{л}. и по^{п} ко^{с}та^{н}ди^{н}. и старїца ди^{н} слѫт^{и}ware по и^{м}
9. марїа. и сѫ^{р}...л. ши^{н} (*sic*) w лѫ да^{тѫ} жѫпа^{н} на^{н} ачѣле фѫ^{л}чи сфе^{н}те^{и}
10. мѫнѫсти^{р} ла с~ти iwа^{н} ѯлатаѫ^{стѫ} дела w^{к}на ча маре. ка сѫ^{и} фїе
11. помѣкнѫ ш^{и} лѫ ш^{и} фечорило^{р} лѫ^{и} аша сѫ се ци^{и}е:—пи^{с} м~ца ю^{л}. г. дн^{и}
12. ш^{и} лѫ фо^{ст} трекѫ^{ци} а^{и} дела ада^{мѫ}. пѫнѫ а^{к}мѫ. ѯре к^{г}ѫ н~шемѫ
13. сла^{в} вѫ вѣкки^{и} ами^{н} : ✕

(L. S.)

✝ Să se ştie cum amu cumpăratu eu jupan Nan din Buneştiĭ de josu, din Păulénĭ, dela Stancĭul şi dela frate-său Bran 3 fălci în dél la Brusturetu, şi 2 în vale, una înghĭul Cărstei şi altă în manco

(1) Urmézĕ cu altă mână şi altă cernélă : сѫсь

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(mai încoa?), derep aspri 270, şi léu vănduțu aceştii omeni ce's sus scriși dé lor bună voe şi cu ştiré tuturoru megiiaşilor şi din sus şi din josu şi den crucişul locului, şi au pus mărturie pop Stancĭul din Buneştii, и wт (şi dela) Ocnă по име (a-nume) pop Stancĭul, и (şi) pop Costandin, и stariţa din Slătioare по име Mariĭa, и Sár... a, şi-i o au datu jupan Nan acéle fălci sfentei mănăstiri la sfeti Ioan златаѕсть (gură de aur) dela Ocna c'a mare, ca să-i fie poménă şi lu şi fec'orilor lui, aşa să se ştie :—пис м'ца (scris în luna) iulie 3 дни (ḑile), şi au fost trecuți ai dela Adamu pănă acmu 7105, коѓѕ нашемѕ слава кѫ вѣки и амин (Dumneḑeului nostru slavă în vecĭ şi amin) : ✕

Notanda :

finalul *u* întreg : амѕ кѕмпѫратѕ, жосѕ, крѕстѕретѕ, вѫндѕтѕ, тѣтѕроръ, датѕ, Ядамѕ, Златаѕсть;

finalul *i* întreg : фѫлчи, трекѕци, локѕлѧи...;

de 6 ori дин, o dată ден, nicăirĭ де .ѧи;

simplul *o* pentru *oa* : wмени, dar şi *oa* : слѫтиwаре;

s' pentru *sînt* : wмени че'с сѕс скриши;

сфентеи;

formele ѧѕ şi ѧѕи : помѣнѫ ши ѧѕ ши фечорилор ѧѕи...;

construcţiunea sintactică curiósă : ши—и w ѧѕ датѕ жѕпан Нан ачѣле фѫлчи сфентеи мѫнѫстири...;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѫ се цїе...;

numĭ personale : Нан, Еран, Станчюл, Кѫрстѣ (gen. Кѫрстеи)...;

ѧнгюл = *angulus;*

дереп, fără finalul т;

ан = ani, cf. textul precedinte;

formalitatea juridică : ѧѣѕ вѫндѕтѕ ачеицни wмени че'с сѕс скриши дѣ лор вѕнѫ вое ши кѕ цирѣ тѣтѕроръ меципшилор ши дин сѕс ши дин жосѕ ши ден крѕчишѧл локѕлѧи.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XV.

ZAPIS DE DANIĂ

MATEĬU, DISTR. MEHEDINŢĬ (Cerneţ ?), 1599, DECEMBRE 15.

Originalul în Archivele Statuluĭ : actele Tismeneĭ XI.

S'a transcris în cele doă condicĭ ale acesteĭ mănăstirĭ, cea veche t. 2, fóĭa 94, şi cea nouă t. 1 (sub rubrica moşieĭ Erghevița), în ambele însă greşit, maĭ cu sémă în cea de'ntâĭu.

Erórea cea maĭ importantă, pe care aŭ comis'o amîndoĭ condicarĭĭ, este de a fi citit în text velétul 7150 (1641) în loc de 7108 (1599), luând adecă pe и (8) drept н (50), de unde resultă o diferință cronologică de aprópe jumătate-secol!

Acéstă greşélă este cu atât maĭ neiertată, cu cât ambele condicĭ copiază pe aceiaşĭ fóiă un crisov dela Mateĭu Basarab din 14 ianuariŭ 1647, în care se indică fórte limpede că textul de faţă — donaţiunea părţilor de moşiă ale fraţilor Stan popă şi Sărbul stolnic cătră mănăstirea Tisména — s'a scris «ѧкѫ дин «ѯилеле лѣй Михай водѫ, ши тот аѕ цинѕт мънѫстирѣ Тисмѣна луѣсте «мошїй дин Ѳргевица кѕ бѣнѫ паче».

Aşa dară datul actuluĭ este cu o deplină certitudine *1599*, aprópe cu un an înainte de mórtea luĭ Mihaĭu Vitézul.

Acest dat se confirmă prin tóte cele-l'alte condiţiunĭ ale documentuluĭ.

În adevĕr, chĭar între marturĭ figuréză aci unul din ostaşiĭ ceĭ maĭ cunoscuţĭ de aĭ luĭ Mihaĭu Vitézul, vestitul «Fărcaş-agá», *Farcas Aga* după cum îl scrie contimpurénul Walther, care ne maĭ spune că dînsul comandà un corp de treĭ miĭ Românĭ, Serbĭ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Gh. Ciparu, Arhiva, p. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

şi Unguri, trimişi asupra Vidinului, dar bătuţi acolo de către Turci.[1]

Acelaşi eveniment este povestit în cronica anonimă a Ţerei-Românesci în următorul mod :

«Ĭar când fu la Iulie 16 (anul 1597), alése Mihaĭu-vodă oşti «care era maĭ de folos şi le puse cap pre Fărcaş-agă, şi-ĭ trimise «la Diĭu (Vidin) ca să'l dobândéscă, şi trecură Dunărea pre la «Sdegla, ér Turcii încă le prinse de véste mulţime cu totul, şi nu «eşiră să se lovéscă de faţă, ci se ascunseră de făcură meşteşug; «că mergênd oştile luĭ Mihaĭu-vodă făr'de nicĭ un témeĭ, ér Tur- «cii îĭ loviră de faţă şi fără véste, şi fu resboĭu tare multă vréme, «însă cea de apoĭ biruiră Turcii...»[2]

Bălcescu numesce fórte bine pe Fărcaş-agă : «general maĭ mult «voĭnic decât norocos».[3]

Bătrînul Fotino auḑise, nu se scie de unde, o legendă întrégă despre acest personagiŭ; o legendă pe care el o dă ca fapt istoric, căriia noĭ însă, pînă la vre-o umbră de probă, nu-ĭ putem acorda, cel mult, decât valórea uneĭ tradiţiunĭ poporane.

Fărcaş-aga — ḑice el — fusese de'ntâĭu popă, numit Stoĭcă, din satul Fărcaş în districtul Romanaţ, dar arătându-se voĭnic în resbóie, Mihaĭu Vitézul l'a res-popit şi l'a făcut agă, adecă cap peste pedestrime.[4]

Adevĕrul este că 'n districtul Romanaţ se află vr'o treĭ sate numite Fărcaş; însă localităţi cu acest nume de origine maghiară — ungurésce *farkas* «lup», literalmente «codat», dela *fark* «códă» — se găsesc multe şi pe aĭurĭ în România.[5]

(1) *Res gestae Michaëlis*, în **Papiŭ**, *Tesaur de monumente*, t. 1, p. 25 : «Postea trium «millium eorundem Walachorum, Serviorum et Ungarorum agmen sub Farcas Aga ductore «ad Bdin civitatem vergens.....»

(2) *Magazin istoric*, t. 4, p. 285-6.

(3) *Istoria luĭ Mihaĭu Vitézul*, în *Revista Română*, t. 2, p. 302.

(4) Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, Viena, 1818, t. 2, p. 128 nota : «Οὗτος ὁ Φάρκας ἦν «ἱερεὺς κοσμικὸς καὶ ὠνομάζετο Παππᾶ Στόϊκας, ἀπὸ χωρίον Φαρκάσι τοῦ θέμα- «τος Ῥωμανατζίου· μὲ τὸ νὰ ἦτον δὲ εἰς τὴν ἀνδρείαν περίφημος, ἔστειλεν ὁ Μιχαὴλ «Βοεβόδας etc.»

(5) **Frunḑescu**, *Dicţionar topografic*, p. 188—9.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Judecând după textul nostru, în orĭ-ce cas, Fărcaş-agă pare a fi fost Oltén.

Actul e scris pe o jumătate-cólă de hărtiă grósă, de culóre afumată, lung de 29½, lat de 20 centimetri, cu următorul semn de fabrică :

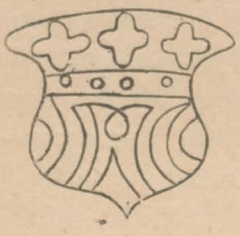

Acest semn aparţine fabriceĭ de hărtiă dela Braşov din a doua jumătate a secolului XVI.[1]

Literele sînt semi-cursive, maĭ mult cum se scrieaŭ crisóvele decât zapisele, nalte de vr'o 2 milimetri, cu o distanţă de aprópe 1 centimetru între rînduri.

Litera *e*, fie majusculă saŭ minusculă, are forma celeĭ de tipar : Ꙗ, ѥ.

Grupurile вѫ, ар, ау (în рад-), sînt scrise în monograme.

Litera pentru sonul *ă* şovăesce prin formă între ѫ şi ѣ.

In josul actuluĭ sînt întipărite cu fum cincĭ peceţĭ, din carĭ cele treĭ maĭ micĭ, puse d'asupra numilor : мар, дрar şi iwн, nu se disting destul de bine, dar cele doă maĭ marĭ, fórte clare, ni s'aŭ părut a fi atât de interesante, încât le dâm aci în fac-simile.

Cea de'ntâiŭ, d'asupra numeluĭ ннк, este următórea pétră gravată (camée), a cărĭ explicaţiune mitologică — arcul indică pe Diana[2],—o lăsâm altora :

(1) **Kemény,** op. cit., tabela No. 8 şi 9.

(2) Regret de a nu avé la dispositiune în momentul de faţă pe **Prendeville,** *Photographic fac-similes of the antic gems,* London, 1858, în 4, unde — dacă nu mĕ înşélă memoria— mi se pare a fi veḑut un cameŭ analog.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Camee de acéstă natură, unele de o rară eleganţă, ne întîmpină adesea figurând ca peceţi în zapisele române din secolii XVI—XVIII.

Ele ar merita a fi studiate mai cu dinadinsul sub raportul archeologic.

Cea-l'altă pecete este a lui Fărcaş-agă, corespunzând pe deplin prin emblemă cu caracterul vitejesc al acestui general : «o mână cu iatagan, ér d'asupra scris ФРКАШЬ».

Iată-o :

In fine, textul nostru presintă un specimen fórte rar de *cryptographia* română, «l'écriture en chiffres ou en caractères déguisés».

Acest mod secret de a scrie a fost întrebuinţat la diferite popóre din anticitatea cea mai depărtată.

«Jules César — ḑice benedictinul Dom de Vaines[1] — écrivait «des lettres en chiffres, que cet empereur appelait *caecas litteras*, «des lettres occultes, parce que ces sortes d'écritures sont seule«ment intelligibles à ceux avec qui on est convenu des caractères. «César employait le *d* pour l'*a*, et ainsi des lettres suivantes. Au«guste écrivait également en chiffres, mais il mettait *b* pour *a*, «*c* pour *b*, et ainsi de suite, transposant toutes les lettres. Au «moye-âge, cet art devint à la mode; mais chacun s'en servit «assez arbitrairement. Les uns retranchèrent les cinq voyelles, «et les remplacèrent par des point, l'*i* par un points, l'*a* par deux, «l'*e* par trois, l'*o* par quatre, et l'*u* par cinq. D'autres substituè«rent à chaque voyelle la lettre qui la suit immédiatement dans «l'ordre alphabétique, laissant pourtant à ces consonnes leur va«leur propre : ainsi *b* servait pour *a* et pour *b*, *f* pour *e* et pour

(1) *Dictionnaire raisonné de diplomatique*, Paris, 1863, t. 1, p. 629. — Cf. **Natalis de Vailly**, *Eléments de paléographie*, Paris, 1838, t. 1, p. 425, şi mai ales marea operă a Benedictinilor : *Nouveau traité de diplomatique*, Paris, 1750-65, t. 2, p. 628, şi t. 3, p. 508-11.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«*f*, *k* pour *i* et pour *k*. Mais, en ce genre rien n'est plus célèbre «que l'alphabet secret du cardinal de Richelieu. Saint Boniface, «évêque de Mayence, passe pour avoir porté cet art d'Angleterre «en Allemagne...»

Eĭ bine, scriitorul din textul nostru a crezut şi el de cuviinţă a'şĭ sub-semna numele într'un mod criptografic : пис ѧ^{г}. ѯѧѱив, adecă : «am scris ѧг. ѯѧѱив».

Cine să fie óre acest ѧг. ѯѧѱив?

Slovele ѧг fiind separate de rest printr'un punct, este învederat că ele formézĕ un cuvînt deosebit, compus numaĭ din doă litere.

Acéstă împregĭurare ne deschide calea descifrărĭĭ.

După пис, slavonesce «am scris», este lucru firesc să urmeze un «eŭ», slavonesce аз.

Căpătâm prin urmare, de o cam dată ca ipotesă, valórea a doă semne secrete : ѧ este *a*, ér г este *z*.

Cu acéstă mică provisiune, cată să ne adresâm acum cătră diferite alfabete criptografice cunoscute din trecut, cercetând : în care anume din ele un *a* se exprimă prin ѧ şi un *z* prin г?

In Occident nu găsim nemic analog, şi nu este de mirare.

Criptografia română trebuĭa să se fi inspirat nu din Occident, ci dela Slavĭ saŭ dela Grecĭ, una din doă, căcĭ înseşĭ literele ѧ, ѯ, ѱ, nu se află pe aĭurĭ.

Celebrul Montfaucon scrisese un capitol întreg despre criptografia grécă.

Alergâm acolo, — şi ce vedem?

Un alfabet, în care ѳ (ϑ) este а (α), г (γ)=з (ζ), ѯ=м (μ), ѱ=т (τ), и (η)=в (β) şi в (β)=и (η)[1].

Decĭ : ѧг. ѯѧѱив=аз матви, adecă : «eŭ Mateĭu».

матви, paleo-slavonesce матѣаний»,[2] se apropiá prin в de forma ruséscă : **Матвѣй.**

(1) **Montfaucon**, *Palaeographia graeca*, Paris, 1708, p. 288, unde se maĭ observă, că scriitorĭĭ grecĭ din evul mediŭ obicĭnuiaŭ a pune în acest mod maĭ cu sémă numile lor şi adnotaţiunile finale.

(2) **Miklosich**, *Lex. palaeoslov.*, p. 364.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

O asemenea descifrare a criptografieĭ române póte fi când-va de o mare importanţă.

Să observăm însă, că Românii aveaŭ nu una, ci maĭ multe sisteme criptografice.

Iată încă un specimen, pe care de asemenea ni s'a nemerit a'l descifra.

Intr'un crisov al mănăstiriĭ Tisména pentru satul Groşanĭ dela vodă Mircea Ciobanul din 3 septembre 1559, scriitorul şĭ-a însemnat numele criptograficesce : ѧѦѰχ^Λ[1].

Condica cea veche a Tismeneĭ a transcris acéstă enigmă prin «Матеи.»[2]

Condica cea nouă—prin «Barbul»[3]

ѧѦѰχΛ nu este nicĭ «Mateiŭ», nicĭ «Barbul».

Gramaticul ascuns sub acéstă criptogramă adaugă că se trage din satul Negescĭ : «ѿ неѡеіѭи».

Fiind-că în aceĭaşĭ epocă, după mersul firesc al lucrurilor, nu puteaŭ fi doĭ scriitorĭ domnescĭ din acelaşĭ sat Negescĭ avênd ambiĭ căte un nume compus din 6 litere, criteriul cel sigur de a descifra pe ѧѦѰχΛ este de a căuta în crisóvele dintre aniĭ 1550 — 1560 numele cel adevĕrat din *6 litere* al unuĭ gramatic ce se ţice a fi «din Negescĭ».

Acest nume se găsesce, ce-ĭ dreptul, în crisovul luĭ Petraşcu-vodă cel Bun din 10 maiŭ 1555, scris cu aceleaşĭ caractere de «ѣратѪа ѿ неѡеіѭи».[4]

Decĭ ѧѦѰχΛ este = ѣратѪа, «Bratul», unul din numile cele maĭ obicĭnuite la strămoşiĭ noştri, de unde s'aŭ format atăţia *Brătianĭ*, *Brătescĭ*, *Brătăşenĭ*, *Brateşĭ*, *Bratile*, *Brătulenĭ*, *Brătulescĭ* etc. în nomenclatura topografică a Românieĭ.

Sistema criptografică consistă aci în schimbarea numaĭ a literelor mediale ale cuvîntuluĭ, remănênd neatinse cea iniţială şi cea finală.

(1) *Archiva Statuluĭ, Tisména* XIII.
(2) *Condica Ms. Tismeneĭ* 1787, t. 1, fóia 182 verso.
(3) *Condica Ms. Tismeneĭ 1860*, t. 1, exempl. 1, p. 315.
(4) *Archiva Statuluĭ, Episc. Buzĕŭ* LXXI.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Din cele mediale: ⍲=*r*, ⍤=*e*, ⍦=*t*, ⍧=*u*,[1] patru litere, din carĭ doă, adecă ⍤ şi ⍦, aŭ aceĭaşĭ valóre ca şi 'n cea de'ntâiŭ criptogramă.

Alte specimene de criptografia română, pentru cine ar cerca să le descifreze, sînt:

в⍲г: все, într'un crisov dela vodă Alexandru Mircea din 8 ianuariŭ 1569, pe care eŭ citesc: и аз Iwн «şi eŭ Ion»;[2]

тах. цце⍦ѣ, într'un crisov dela vodă Radu dela Afumaţĭ din 1 iuniŭ 1526,[3] etc.

1. † вѫ име w̃ца и с̃на и ст̃гw дх̃а. скриса[м] нwи непwщи попе[и] лѳ ста[н]

2. ши ли сто[л]никѳи (*sic*) сржбѳлѳи де че[р]нецѫ. лѳме стѫни[л] ши никола

3. ши рау[д]л. ши е[ѳ] прѳтѣ[с] ши сто[л]ничѣса. чѣста а нwа[с]трѫ скри[п]тѳ[р]

4. кѳ[м] сѫ[с] цїе. чаѳ фх̃[г] дѳи[т] пѫри[н] ци ноцри че[с] маи сѳ[с] скри[ш] попа ши

5. сто[л]никѳ[л] сржбѳ[л]. ла мо[р]тѣ лw[р]. сѫ де сви[н]теи мѫнѫстири ти[с]мене[и]

6. wчине. лѳме. би[с]трица. кѫтѫ ба. фи па[р]тѣ лw[р] тwатѫ

7. ши лргебица жѳмѫтате. ши тѫ[н]тава тwатѫ. кѳ тw[т]

8. хотарѳ[л]. лшиж[л]ере ши нои лѫсѫ[м] ши дѫ[м]. дѳпѫ мо[р]тѣ лw[р]

9. кѫрциле ачес[т]w[р] w[ч]не че[с] маи сѳ[с] зи[с]. ла сѣнта мѫнѫстире

10. кѳ[м] лѳ ен лѫса[т] кѳ л[л] лw[р] кѳбѫ[н]тѫ. ши лкѫ сѫ нѳ ба фи крелї[ц]ница

11. нwаw. мѫртѳрїе е[с] никола ар[м]. ши фа[р]ка[ш] л[г]. и їw[н] кw[м]

12. ши гинѣ[к] прѫ[к]. ши ба[р]кѳ[л] клю[ч] ши стѫни[л] де...ни[к]. ши то[т] сѫборѳ[л]

13. сѫ сте. кѫрциле ачес[то][р] wчине ла сѣнта мѫнѫстире. кѳмѳ лѣѳ

(1) Cf. **Montfaucon**, loco cit.
(2) *Archiva Statului*, *Tisména* XI.
(3) Ibid. *Cotrocenĭ* LIX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Criptografii — scrisă
Clasicii XI.171 — XXV.26.
— rusă, Srezneovski
Jagic, Iudica —

Frrnté ?

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

14. да^т аче^и пѫринци ан ноѭри. пѫ^н ан фо^с тѫ вїй. сѫ фїе мошїи

15. wѫа^б ниче сви^н тен мѫстири (*sic*). пі^с а^г. ѯа҂ѱив. м^ца де^к ей д҃ни вѫ ѧ^т ѯри . ˙ . ✝

16.

(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)
мар	драг	ник	iwн	фар

TRANSCRIPŢIUNEA :

✝ вѫ име wтца и сына и сватагw дѫха (în numele Tatăluĭ şi Fiĭuluĭ şi Sântuluĭ Duh), scris'a*m* noi nepoţi pope*i* lu Sta*n* şi ai sto*l*nicu[lu]i Srăbului de Ce*r*neţŭ, anume Stăni*l*ă şi Nicola şi Ra*d*u*l* şi e*u* preutés*a* şi sto*l*nicésa césta a noastră scri*p*tur*ă*, cu*m* să *s*e ştie é'au făg*ă*dui*t* părin*ţ*i noştri ce'*s* mai sus scri*ş*i : popa şi sto*l*nicu*l* Srăbu*l* la mor*t*é lo*r* să de svi*n*tei mănăstiri Tismene*i*, ocine a-nume : Bistriţa, cătă va fi pa*r*té lo*r* toată, şi Argheviţa jumătate, şi Tă*n*tava toată cu to*t* hotaru*l*, aşij*d*ere şi noi lăsă*m* şi dă*m* după mor*t*é lo*r* cărţile aceste*r* oc*i*ne ce'*s* mai sus zis*e* la sv*ă*nta mănăstire, cu*m* au ei lăsa*t* cu a*l* lo*r* cuvă*n*tŭ; şi încă să nu va fi cre*d*inţa noao, mărturie es*te* Nicola ar*m*a*ş* şi Far*c*a*ş* ag*ă* şi Io*n* co-*m*i*s* şi Ghiné prăc*ă*la*b* şi Ba*r*bu*l* clĭuc*er* şi Stăni*l*ă de... nic şi to*t* săboru*l*, să ste cărţile aceste*r* ocine la sv*ă*nta mănăstire, cumu léu da*t* ace*i* părinţi ai noştri pă*n* au fostŭ vii, să fie moşii oha*b*nice svi*n*tei mă[nă]stiri. пис (am scris) ѧг (=ѧз=еŭ) ѯа҂ѱив (=матви= Mateĭu) м^ца дек ей дни вѫ ѧ^т (luna decembre în 15 ḑile, în anul) 7108 (1599) ∴ ✝

Ma*r*^ia(?) Dra*g*^a Nic^ola Io*n* Far^ca*ş*

Notanda :

finalul *u* expres : кѫмѫ;

finalul *i* expres mai pretutindeni;

oa în : тwатѫ, нwастрѫ, нwаw, dar numai *o* în морт҃ѣ(repetat de 2 ori);

сѫ де (= să d*ea*), сѫ сте (= să st*ea*);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

съ cu sens de «dacă» : съ нѕ ва фи кредїнца;

construcţiunea sintactică : кѕм ѧѕ ен ѧѣсат кѣ ал ѡур кѣѣнтъ;

скриптѣръ = «scrisóre»;

«sînt» redus la *s'* : че 'с ман сѕс (de 2 orĭ);

numele personal etnic Сръбѣл (=Serbul), cu care compară pe Молдовѣнѣл din textul sub No. IX şi pe Ѧрѣънашѣл (= Albanesul) din texturile sub No. XI—XII;

свинтен (de 2 orĭ);

pleonasm juridic : ѧѣсѧм ши дѧм...;

finalul ъ = *ŭ* : Чернецъ, кѣѣнтъ, ѧѕ фостъ, pentru ultima formă însă cf. cele ḑise în Notanda la textul No. IX;

и pentru *ĭĭ* : непоци [попен], пѫринци [ноцири];

чѣста а нѡастръ скриптѣръ;

flexiunea demonstrativuluĭ *a* : singular bărbătesc : ал ѡур кѣѣнтъ, singular femeiesc : а нѡастръ скриптѣръ, plural bărbătesc : непоци ан столникѣлѣи, пѫринци ан ноцири...;

ашиждере = «de asemenea», nu din fantasticul *aşa-şi-de-eră* = *aeque-sic-sic-de-iterum*, precum pretinde d. Cihac, care scrie «aşişĭdere» [1], ci din *aşi* (de unde *aşa* prin *aşia* = *aşi* + demonstrativul *a* ca în «aicea», «aĭurĭa», «atuncĭa» etc.), construit apoĭ în *aşi-ждере* prin analogiă cu vechĭul serb тако-ждере, modernul serb *takod'er* «de asemenea» (paleo-slavicul такожде же, adecă тако «sic» + жде «libet» + же «vero», cu trecerea luĭ еже în *ere* după o particularitate a fonetismuluĭ serb)[2], ér finalul *re* din *aşijdere*, érăşĭ prin analogiă, s'a adaus apoĭ către adverbul cu sens opus «altminte-*re*» în loc de primitivul *altminte*;[3]

(1) **Cihac**, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, Francfort, 1870, p. 275.

(2) Cf. **Miklosich**, *Vergl. Lautlehre*, p. 336, şi mai ales *Lex. palaeoslov.* p. 192, verbo же.

(3) Să observăm că *altmintere* saŭ *altmintre* saŭ *almintre* — căte trele forme de o potrivă întrebuinţate—după ce s'a altoit cu *re* dela *aşijdere*, s'a mai amplificat în *almintre-lea* prin analogiă cu *aldoi-lea*, de care geniul poporan l'a apropiat din doă cause : 1. causa externă—iniţialul *al* în ambele; 2. causa internă—înrudirea ideilor de «alt» şi «al-doilea» (cf. unul—*altul*, unul — *al-doilea*). Importantisima acţiune a analogieĭ în limba română, care n'a fost pînă acum nicĭ o dată studiată, pe de o parte va da linguistuluĭ în genere un seceriş dintre cele mai bogate, ér pe de alta va împedeca în viitor pe ceĭ ca d. Cihac de a mai născoci minunăţie al-de : *aeque-sic-sic-de-iterum*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

termin juridic : мошїе wхабникъ = «moşiă pentru tot-d'a-una» saŭ «menită a trece la posteritate» , literalmente «oprită [a se înstrăina în alt ném]», dela slavicul wхаб-и-ти (ся) «a se abţine»;

Ярговица, astă-ḑi *Erghevița*, cu *ar*=*er*;

numi personale : Стан, Стънилъ, Гинѣ, Карбул...;

numi locale : Ярговица (=*Arg*+*ev*+*iţa*, din radicala *arg*=?), Тънтава...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XVI.

TESTAMENT

GRAMA, BUDESCĬ (DISTR. ILFOV), INAINTE DE 1600.

Originalul în Archivele Statuluĭ : Mitropolia din Bucurescĭ No. XIV.

In Condica Mitropolieĭ — şépte-spre-ḑecĭ gróse folianturĭ! — s'a transcris în tomul II, compilat în 1805, la fóia 204 retro, în următorul mod :

Скрисам ѥѕ Негре фрателе Неден, пентрѕ съ съ цине къ мал фост робит Тътарїи, дечи ам скъпат дела Тътари тъіат, ши плин де вїерми, дечи мал къстат фратемїѕ Недѣ ши мал спълат пъне ла врѣме де моарте, дечи ам лъсат ѥѕ кѕ сѕфлетѕл мїѕ че іасте партѣ мѣ де мошие дин Фрѕмѕшани, съ фие ла мъна фръцинимїѕ Неден, пентрѕ съ мъ слъжаскъ ши съ мъ поменѣскъ, де тоате де че ва требѕи. Яша ам лъсат ѥѕ кѕ сѕфлетѕл мїѕ ла моартеа мѣ, ши ам пѕс ши мартори, попа дин Бъдещи, ши Пъдѕре, ши Тодер, ши Стан Зорил, ши Іван, ши Паласкива, ши Драгомир. Іар кареле съ ва скъла съ ѩ мошиа дела фратемїѕ Недѣ, съ фие блестемат де 318 сфинци пъринци, ши съ нѕ аибъ ѕнде вени дѕпъ мине. Ши съ цине тот wмѕл къ нѕ сжнт датории нічи ѕнѕи wм, фъръ де Радѕлѕй Мънзѕли 8 костанде, къ акѕм е врѣмѣ де апой. Ши ам скрис ѥѕ Грама дин Бъдещи.

Acéstă transcripţiune nesocotesce cu desăvîrşire, după obiceiul condicarilor mănăstirescĭ în genere, tóte particularităţile filologice şi paleografice ale textuluĭ.

Hărtia, lungă de 30, lată de 20 centimetri în fóiă, nu presintă nicĭ un semn de fabrică.

Lipsind, pe de altă parte, datul cronologic, precum şi orĭ-ce

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

noţiune asupra persónelor menţionate în act, singurele criterie, ce ne mai remân despre epoca luĭ, sînt de o cam dată limba şi grafica.

Scrisórea, cu cernélă négră gălbuiă, în şiruri drepte la distanţă de 8—9 milimetri, cu litere de vr'o 2 milimetri la nălţime, este de o mână exercitată, însă bătrînéscă, judecând după unele trăsure tremurate.

Semnul pentru *e*, mic şi mare, este întocmaĭ ca în documentul de maĭ sus din 1599, ér cuvîntul «eu» e scris pretutindenĭ cu *e* capital.

Scriitorul face puţine aruncături, érăşĭ ca în documentul precedinte, dar în locul lor îĭ place a trage d'asupra cuvintelor căte un segment acolo unde nu este nicĭ o trebuinţă, bună óră: ф҃рателе, кѫ҃тать, по҃па etc.

Pentru *i* se găsesce numaĭ и, nicĭ o dată ї, afară de cifra тїи (318).

ѫ nu se pré deosebesce de forma obicĭnuită pentru ѣ.

In genere, deşi maĭ măruntă, scrisórea se asémenă mult cu a textuluĭ bistriţén din 1573, publicat maĭ sus sub No. III, în care litera ѥ şi segmentul d'asupra rîndului, acestea doă maĭ ales, presintă aceiaşĭ formă.

Ca pură ipotesă — căcĭ paleografia slavo-română ne existând încă, ar fi ilusoriŭ de a trage din ea nesce conclusiunĭ sigure — ca pură ipotesă, noĭ am fi dispuşĭ a crede, că actul de faţă s'a scris ce-va înainte de 1600 de cătră un gramatic care, prin vrîstă şi prin crescere, aparţinea maĭ mult anilor 1560—70.

Căt pentru cel-l'alt indice: limbă, lăsâm să vorbéscă însuşĭ textul.

Eram căt p'aci să uĭtâm elementul istoric al actuluĭ: testatorul se plânge că fusese robit şi a «скѫпат дела Тѫтарѫ тѫмать ши плень де вирми».

Acésta ne aduce a-minte un act din aceiaşĭ epocă, adecă circa 1600, pe care l'am publicat în *Archiva Istorică* t. I, part. I, p. 35, unde un vlădică Pafomie se vaietă şi el că «л'ас тѫмат Тѫтарьі».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † скриса^{м} ѳѕ негре фрателе недеи пе ^{н}трѕ съ се ц^{е}и къ маѕ фо^{ст}
2. робитѕ тътарѫие (*sic*) де^{ч} амѕ скъпа^{т} дела тътарѫ тѣтѣтѕ ши
3. пленѕ де ви^{р}ми дече маѕ къѕтатѕ фратемиѕ недѣ ши маѕ
4. спълатѕ пънъ ла вр^{ѣ}ме де мо^{р}те дече амѕ лъсатѕ ѳѕ кѕ
5. сѳфлетѕ^{л} миѕ че ^{с}те па^{р}тѣ мѣ де w^{ч}нъ де ^{л} фрѕ^{м}шане съ
6. фие ла мъна фрѫценемиѕ недеи пе ^{нт}рѕ съ мъ слѫжа^{с}къ
7. ши съ мъ помене^{с}къ де товте де че ва требѫи аша амѕ
8. лъсатѕ е^{ѕ} кѕ сѳфлетѕ^{л} миѕ ла мо^{р}теа мѣ ши амѕ пѕ^{с} шъ
9. амѕ пѕ^{с} ши мъ^{р}тори попа де бѫде^{ц} ши пъдѫре ши
10. тодерѕ ши ста^{н} ѯоре^{л} ши ива^{н} ши пара^{с}кива ши дра^{г}ми^{р}
11. ѭрѫ кареле се ва скѫла съ ѭ w^{ч}на дела фратемиѕ недѣ съ фие
12. бла^{с}тема^{т} де тїи де ѿце ши съ нанѣъ ѕ^{н}де вене дѫпъ
13. мене ши съ цїен тотѕ wмѕ^{л} къ нѕ съ^{л}^{н}тѕ даторю не^{ч}
14. ѕнѕи w^{м} фъръ де радѕ^{л}и мъ^{л}^{н}зѕ^{л}и ~и ко^{с}та^{н} де къ акѕм ен
15. вр^{ѣ}мѣ де апоен.
16. ши амѕ скри^{с} е^{ѕ} грама де бѫде^{ц}

TRANSCRIPȚIUNEA:

† scris'*am* eu Negre fratele Nedei peî*n*tru să se ştei că m'au fo*s*t robitu Tătarăie, dec^{e} amu scăpa*t* dela Tătară tăĭatu şi plenu de vi*r*mi, dece m'au căutatu frate-miu Nedé şi m'au spălatu până la vréme de mo*r*te, dece amu lăsatu eu cu sufletu*l* miu ce ĭaste pa*r*té mé de oc*i*na de în Fru*m*şane să fie la mâna frăţene-miu Nedei peî*n*tru să mă slujască şi să mă pomenească de toote de ce va trebui, aşa amu lăsatu e*u* cu sufletu*l* miu la morté mé şi amu pu*s* şă amu pu*s* şi mă*r*tori popa de Bude*ș*t*i* şi Pădure şi Toderu şi Sta*n* Zorel*ă* şi Iva*n* şi Para*s*kiva şi Dra*g*^{o}mi*r*; ĭară carele se va scula să ĭa oc*i*na dela frate-miu Nedé, să fie blăstema*t* de 318 de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

w̃ꙋᴇ (părinţi) şi să n'aibă unde vene după mene, şi să ştei totu omul că nu săîntu datorîu necᵉ unui om fără Radulᵘi Măînzulᵘi 8 costande, că acum ei vrémé de apoei. Şi amu scris eu Grama de Budeşti[i].

Notanda:

finalul *u* întreg : ровитѫ, тѣіатѫ, плинѫ, кѣстатѫ, амѫ лѣсатѫ, Тодерѫ, тотѫ, сѣ.лнтѫ;

finalul *i* expres prin ᴇ, ᴇи, ᴎᴇ, и :

a) i=ᴇ : Фрѫмшане (=Frumşani), вене (=venì),

b) i=ᴇи : апоеи (=apoi),

c) i=ᴎᴇ : Тѣтарѣне (=Tătarăi),

d) i=и : вирми, ѫнѫи, мѣртори etc.;

oa prin simplul o : морте, мортѣ;

oa prin ow (=ō) : towte (cf. textul de sub No. I);

сѣ н'аибѣ ѫнде вене (=venì) дѫпѣ мене (=mine);

medialul *i*=ᴇ : мене (mine), плинѫ (=plinu), фрѣцене-мѫ (=frăţine-), cf. textul No. VIII;

ши, dar şi шѣ;

ᴇи (=îĭ=este);

construcţiunea sintactică : нѫ сѣ.лнтѫ даторю нече ѫнѫи wм фѣрѣ де Радѫлѫи;

prepositiunea repetată : де towte де че ва требѫи;

articolatul кареле=«acela care»;

блѣстемат, cu *e* clar;

-en- şi *-în-* scris prin ᴇ.лн şi ѕ.лн : пе.лнтрѫ, де.л, мѣ.лнѯѫлѫи, сѣ.лнтѫ (=sum);

medialul *-ĭe*=и : миѫ (=миеѫ), вирми (=виермн);

de 2 orî : сѣ се ꙗиеи (=ştie);

dela «Tătaru», nominativ plural nearticolat : Тѣтарѣ, articolat : Тѣтарѣне;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

nominativ : фрате-мнѫ, genitivo-dativ : фрѫцене-мнѫ;

simplul *să* în loc de *ca să* : пентрѫ сѫ мѫ слѫжаскѫ;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : се ва скѫла сѫ м, сѫ се ціеи;

ѣ pentru ѣ : сѫ мѫ поменескѫ;

numi personale : Негре, Недѣ (genitivo-dativ : Недеи), Пѫдѫре, Зорел (Zorilă?), Мѫлнѫзл...;

monetă : костанде.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XVII.

ZAPIS DE VÎNZARE.

Ivan din Brescĭ, Beleţiĭ (distr. Muscel), circa 1600.

Originalul în Archivele Statuluĭ : m-rea Câmpulung No. VI. S'a transcris destul de corect, la pag. 111, în Condica acesteĭ mănăstirĭ, compilată la 1855.

Datul cronologic lipsesce, dar în acelaşĭ pachet se află un crisov dela Radu-vodă Mihné, din 10 martiŭ 1623, din care resultă că «Татѕа де л Белеци», unul dintre actoriĭ în actul de faţă, îşĭ cumpăra pămînturĭ anume : «лкѫ де л ѕилеле лѕ Михаю водѫ».

Actul e scris pe o frumósă hărtiă, solidă şi luciósă, lungă de $30^1/_2$, lată de $21^1/_2$ centimetri, cu următorul semn de fabrică :

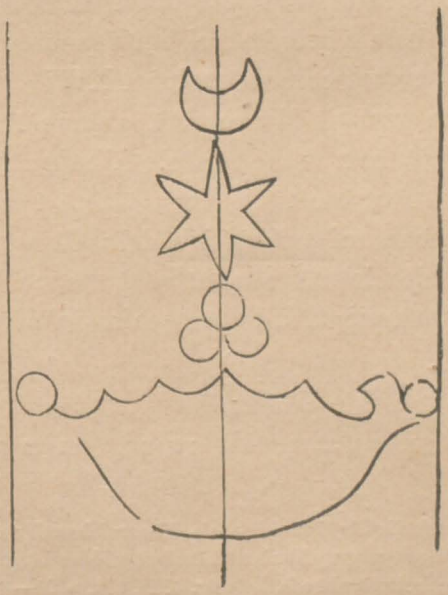

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Acest semn de fabrică, pe care noĭ l'am vĕḑut deja maĭ sus în textul No. XII *din anul 1596*, probéză şi el că zapisul s'a scris circa 1600.

Aci este locul de a trage atenţiunea maĭ cu dinadinsul asupra importanţeĭ mărcelor de hărtiă pentru a fixa datul saŭ pentru a puté verifica, pe lîngă alte criterie, autenticitatea unor documente; importanţă capitală, pe care aŭ indicat'o de-mult paleografiĭ germanĭ[1] şi care totuşĭ mereŭ, aprópe tot-d'a-una, scapă din vederea acelora ce adună acte, şi acésta nu numaĭ la noĭ, unde diplomatică nu s'a pomenit încă, dar pînă şi 'n bătrînul Occident.

Scrisórea, cu o cernélă rădăciniă închisă, este de o rară urîciune, deşi clară : în şiruri strîmbe, cu litere gróse şi nesimetrice, cu dese şterseturĭ, înlocuite une-orĭ prin cuvinte saŭ slove scrise d'asupra.

Iscălitura luĭ «Дѧмитрашко пѫхарник», în monograme şi cu treĭ grife de-desupt în formă cam de φ, nu este nicĭ ea frumósă.

Sub raportul linguistic, acest text ne înfăţişéză o particularitate fórte remarcabilă.

Infinitivul «aflà» este scris : афлаѫ, adecă *aflah*.

Deşi maĭ jos ne întîmpină şi forma афла, totuşĭ ѫ (=h) din cel-l'alt variant nu este o greşélă, ci un fonetism propriŭ graĭuluĭ din satul Beleţĭ în tot cursul secoluluĭ XVII.

Acest sat din munţiĭ Muscelului, anume în plasa Podgorieĭ, forméză o singură comună cu satele Albute, Negrescĭ şi Zgripţescĭ, dintre carĭ Negrescii se şi menţionéză în actul nostru.

In acelaşĭ pachet al mănăstiriĭ dela Câmpulung se conservă patru zapise, scrise de mâna unuĭ popă Dancu din Beleţĭ, în carĭ tóte găsim pe parasiticul *h* după vocala dela finea cuvîntuluĭ, şi ĭată în ce fel :

I. Zapis din 18 iuniŭ 1654 :

a) съ фїе дѣ марех (=mareh) кредницѫ ла мънаѫ (=mănah) аѕ Ренгиаѫ,

(1) **Fischer,** *Versuch die Papierzeichen als Kennzeichen der Alterthumskunde anzuwenden,* în *Beschreibung typographischer Seltenheiten,* Nurnberg, 1800—4, t. 6 p. 137—74.—**Ebert,** *Zur Handschriftenkunde,* Leipzig, 1825, t. 1, p. 29—32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

b) кани гатахъ (=gata*h*),

c) мѣртѣрїе пр'кнѣмехъ (=pre-anume*h*);

II. Zapis din 12 februariŭ 1657 :

a) марехъ (=mare*h*) кредницѣ,

b) ши Стоикахъ (=Stoica*h*),

c) вѣнѣ вое мехъ (me*h*),

d) кѣмпѣрѣтоарехъ (=cumpărătóre*h*),

e) кани гатахъ (=gata*h*),

d) пр'кнѣмехъ (=nume*h*).

De asemenea într'un zapis din 2 ianuariŭ 1661 şi într'un alt din 27 ianuariŭ 1669.

In acelaşĭ pachet maĭ este un zapis dela un «Негре ѳечор Фрѣчен», din 23 iuliŭ 1665, care nu e scris de popa Dancu şi 'n care totuşĭ citim : «ам пѣс зиоахъ (=zioa*h*)».

Fie dară cât de ciudat, fenomenul există; este sigur că ţeranii dintr'o parte a Muscelului pronunţaŭ în secolul XVII — dacă nu maĭ pronunţă şi astădĭ — : gata*h*, nume*h*, mănă*h*, mare*h*, a me*h*, Stoicah, cumpărătóre*h*, zioa*h*...; cu alte cuvinte, eĭ însoţiaŭ pe vocala cea finală de un fel de aspiratiune, pe care nu scieaŭ s'o scrie cu slove altfel decât prin χ.

Trăsura cea caracteristică este, că 'n tóte aceste exemple, afară de pronumele personal *meh* (=mea), vocala finală cea aspirată urméză anume după silaba asupra căriĭ apésă accentul tonic, adecă numaĭ în vorbe paroxitone : *gátah*, *númeh* etc.; ba chiar şi pronumiĭ personalĭ cată să fi fost rostiţĭ la Românĭ totd'a-una într'o legătură enclitică cu numele ce le precede, căcĭ altmintrea — vocalele cele accentate fiind scutite de dispariţiune—nicĭ o dată «voea mea» saŭ «capul teŭ» n'ar fi devenit «voe-mĭ» şi «capu-ţĭ», încât nicĭ chĭar *meh* nu avea accent.

Aşa dară aspiraţiunea servĭa în casul de faţă pentru a întări pe o vocală îndoit slabă : 1. slabă prin posiţiunea sa la finea cuvîntuluĭ; 2. slabă prin vecinătatea uneĭ silabe maĭ tarĭ.

Un rol cam analog jócă în limba persiană aşa numitul «*h* quiescent», care se pronunţa óre-când, dar astădĭ a remas numaĭ ca un simplu semn grafic : «Litera *h* finalis praecedenti vocali brevi «*a* (et *i* : *kih*, *c'ih*) tanquam sustinendae addita».[1]

(1) **Vullers**, *Grammatica linguæ persicæ*, Giessæ, 1870, p. 68, § 92—3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Ţic «un rol *cam* analog», căci nu trebuĭ să uĭtâm că : 1. la Persĭ tóte silabele finale *ah* saŭ *eh* sînt tot-o-dată accentate, ceia-ce nu se potrivesce cu exemplele române; 2. în cele maĭ multe cuvinte persiane finalul *ah* saŭ *eh* este organic, adecă provine din scăderea sufixuluĭ primitiv *aka*.[1]

La Germanĭ, pe de altă parte, ba în vechime şi la unele popóre italice, precum la Umbri şi la Oskĭ, *h* este saŭ a fost unul din mijlócele de a lungi o vocală, ceia-ce érăşĭ nu e alt-ceva în fond decât o întărire.

Când vocala nu oferĭa urechiĭ nemic aspirat, grafica exprima lungirea eĭ prin duplicare : *aa*, *ee* etc., după cum am vĕḑut şi la Românĭ într'o sémă din texturile de maĭ sus; când însă o aspiraţiune era cât de puţin simţibilă pentru auḑ, atuncĭ se scriea *ah*, *eh*, *ih*...[2]

In fine, în latinitatea din evul mediŭ *h* se intercala între doă vocale vecine, carĭ eraŭ altmintrea în pericol de a se contopi, adecă de asemenea un soĭu de întărire, precum : *cohactus* (=coactus), *trahicit* (=traiicit), *dihaconus* (=diaconus), saŭ chiar astăḑĭ franţusesce în *trahir* (=vechĭu frances «traïr»).[3]

Nu maĭ adăugâm, că şi 'n limbile semitice există un *h* întăritor al vocaleĭ.[4]

Maĭ pe scurt, finalul *h* în graĭul român dela Beleţĭ îşĭ află, ca fapt fisiologic, o perfectă justificare în limbile cele maĭ diverse, dar presintă în acelaşĭ timp un caracter propriŭ, o individualitate independinte.

Este semnificativ, că textul de maĭ jos, ca şi cel publicat sub No. VI, ambele atât de interesante pentru vocalismul român, unul cu lungirea vocaleĭ prin duplicare, cel-l'alt cu întărirea eĭ prin aspiraţiune, ne vin de o potrivă din Muscel!

1. † АДЕ^{к} РАДА ФАТА АЗ ВИНТИ ДЕ БЕЛЕ^{ц} СКРИСА^{м} ЗАБИС^{л} (*sic*) МЕ^{8}

(1) **Fr. Müller,** *Das Suffix ka im Eranischen*, în **Kuhn,** *Beiträge*, t. 3, p. 481—3.

(2) Veḑĭ despre acésta un capitul bine cugetat in **Höfer,** *Zur Lautlehre*, Berlin, 1839, p. 253—7, unde între altele : «Die Sache ist also die : man drückt die Dehnung aus, wie sie «sich zu hören gab». — Cf. **Corssen,** *Aussprache*, t. 1, p. 98.

(3) **Schuchardt,** *Vokalismus*, t. 2, p. 524—5.

(4) Cf. **Spiegel,** în **Kuhn,** *Beiträge*, t. 7, p. 101.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

2. ла мѫна ѯкиме^{ѯ} пѫ^{т}рѯ ши ла вѫрѯме^{ѯ} татѯ^{л} бра^{т} его

3. ши вѫрѯме^{ѯ} драгѯ^{л} и бра его сѫ фиѫ де марѫ креди^{н}

4. цѫ ла мѫна лорь кѯ^{м} сѫ^{с} цїїа кѫ л'к^{м} вѫ^{н} дѯ^{т} па^{р}тѫ

5. мѫ де мошиѫ кѫтѫ сѫ ва афла^{х} ди хота

6. рѯ^{л} негрецѣло^{р} панѫ (*sic*) ѧтра^{л} прибожнило^{р}

7. кѫтѫ сѫ ва гѫси вери ѧ^{н} сатѫ ве^{р} ѧ^{н} апѫ ве^{р} ѯска^{т}

8. ве^{р} ѧ кѫ^{н} пѫ кѫ^{т} сѫ ва афла ве^{р} де мошиѫ ве^{р} де кѯпѫ

9. рѫтѯре ши па^{р}те^{мѫ} де морѫ ши де биѫ дила ци

10. гѫне^{ц} кѫ тѫ сѫ афла па^{р}т'к^{мѫ} ши фѫ^{кѯ}тѫ ши не

11. фѫкѯ^{т} ши а^{м} датѫ дерептѫ ба^{н} гата ѯ^{г} аї

12. ши ла ача^{с}та то^{к} фо^{с}таѯ wмени кѯни мѫрѫ

13. тѯриѫ анѯме татѯ^{л} ди^{н} беле^{ц} и радѯ^{л} де колѣ

14. и ше^{р}ка^{н} ѿта^{м} и пѫрѫкѯ^{л} ши ста^{н} вѫтафѯ^{л}

15. ди^{н} бѯкѯре^{ц} ши дѯмитра^{ш}ко пѫх^{р}жникѯ^{л}

16. ши ала^{ц} фра^{ц} каре шо^{р} пѯне и^{с}кълитѯре ма^{н}

17. жо^{с} ши амѫ скри^{с} е^{ѯ} ива^{н} ди^{н} бре^{ц}

(Subscris :) аѯ Дѯми^{траш}ко пѫ^{х} и^{с}кал

(punerea degetuluĭ :) е^{ѯ} рада фата лѯ ви^{н}тилѫ

TRANSCRIPȚIUNEA:

† adec^{ă} Rada fata lu Vinti[lă] *de Beleț* scris'*am* zabisu*l* me*u* la mănа uchi-me*u* Pă*t*ru şi la văru-me*u* Tatu*l* брат его (fratele luĭ) şi văru-me*u* Dragu*l* и бра[т] его (şi fratele luĭ) să fiĭa de marĭa credi*n*ţă la mănа lorŭ, să *s*^{ă} ştiĭa că lém vă*n*du*t* pa*r*tĭa mĭa de moşiĭa cătă să va afla*h* di[n] hotaru*l* Negreştelo*r* pană într'a*l* Priboĭanilo*r*, cătă să va găsi, veri în satŭ, ver^{i} în apă, ver^{i} usca*t*, ver^{i} în cănpŭ, cătă să va afla ver^{i} de moşiĭa ver^{i} de cupărături, şi pa*r*te

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mĭa de moră şi de viĭa dila Ţigăneşt[i] *cătă* să [va] afla *parté mĭa*, şi *făcută* şi defăcut[ă], şi a*m* datŭ dereptŭ ban[i] gata u*gh*[i] 11, şi la *acasta* toc[mélă] fost'au omeni buni mărăturiĭa, anume : Tatu*l* di*n* Belej[i] и (şi) Radu*l* de colé и Şerba*n* ѿтам (de acolo) и Părăvu*l* şi Sta*n* vătafu*l* di*n* Bucureşt[i] şi Dumitraşco păh[ă]rănicul şi alaţ[i] fraţ[i] care ş'o*r* pune iscăliture ma*i* jo*s*, şi amŭ scri*s* e*u* Iva*n* di*n* Breşt[i]. аз (eŭ) Dumi*traşco* păh[ărnic] искалъ (am subscris), e*u* Rada fata lu Vi*n*tilă.

Notanda :

finalul *u* nu e întreg nicăiriĭ;

finalul *u* jumătăţit : лорѣ (= lorŭ), амѫ (= amŭ), датѫ, дерептѫ, сатѫ, кънпѫ;

pentru *oa* numaĭ simplul *o* : морѫ, wмени;

дин, şi o dată cu perderea finaluluĭ и : ди хотарѣл, în loc de дин...;

de asemenea и perdut : ѣки-меѣ (=unchi-meu), кѣпѫрѫтѣре (=cunpărături);

дила;

меѣ, nu мїеѣ;

лѣ винтилѫ;

вѫрѣл, în sens de «fratele unchĭuluĭ»;

фраци, în sens de toţĭ vecinĭ saŭ locuitorĭ din acelaş sat;

pluralul cu *-ure* : кѣпѫрѫтѣре, искълитѣре;

ѫ pentru е : сѫ фиѫ, сѫ сѫ иїѫ, марѫ (nearticulat), мошиѫ (nartic.), виѫ (neart.);

ълаци = «ceĭ-l'alţĭ»;

contracţiunea : шор = «işĭ vor»;

reflexivul *se* nedistins de condiţionalul *să* : сѫ сѫ иїѫ;

ѕабисѣл = zapisul, póte cu ѕ numaĭ din greşélă;

пънѫ = «pînă», formă cu atât maĭ de notat, cu cât originea cuvîntuluĭ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

pînă este de tot obscură, şi negreşit că n'a brodit'o d. Cihac, când o caută în latinul *per-ad* (!); [1]

ВЕРИ = orĭ = lat. *vel;*

КЪНПЪ (= cănpŭ);

un parasitic *ă* desvoltat lîngă *r* : МЪРЪТЪРИА, ПЪРЪВЪА, ПЪХЪРЪНИКЪА, fenomen fonetic fórte important, cunoscut în gramatica sanscrită sub numele de *svarabhakti* (ruptură de son) şi pe care linguistica l'a urmărit pînă acum cu mult interes în diverse limbĭ ario-europee : cf. medio-latinul *urebem=urbem, peregere = pergere,*[2] oskicul *sakarater* = lat. *sacratur, teremnattens = terminaverunt*[3] etc.;[4]

deosebirea juridică între averea moştenită şi averea căpătată : ВЕРИ ДЕ МОШИА, ВЕРИ ДЕ КЪПЪРЪТЪРЕ;

infinitivul АФЛАХ = aflà, veḑĭ maĭ sus introducerea la acest text;

numĭ personale : РАДЪА şi РАДА, ТАТЪА, ДРАГЪА, ПЪРЪВЪА, ВИНТИЛЪ...

(1) **Cihac,** *Dict. d'étym.*, p. 215.
(2) **Schuchardt,** op. cit., II, p. 406, 416 etc.
(3) **Corssen,** op. cit., II, p. 384 sq.
(4) Veḑĭ maĭ ales **Benfey** în *Orient und Occident*, t. 3 (1864), p. 25-6, 32, 36, şi **Johannes Schmidt,** *Zur Vocalismus*, întregul tom 2 (1875).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

NNo. XVIII—XXIII.

CRISÓVE

DELA

SIMEON MOVILA

1601—1602.

Crisóvele dela Simeon Movilă aŭ un interes întreit :

1. Ele sînt fórte rare, astfel că Fotino mărturisesce că nu i s'a întâmplat a vedé decât abia unul singur, [1] pe când noĭ publicâm aci nu maĭ puţin de cincĭ, tóte românesce, afară de carĭ maĭ cunóscem vr'o câte-va scrise slavonesce.[2]

2. De când şi pînă când a domnit Simeon Movilă în Ţéra-Românéscă, este o cestiune încurcată, pe care istoricĭi nostri, Românĭ şi străinĭ, n'o limpedesc de loc.[3]

3. În fine — şi asupra acestuĭ punct mĕ voĭu opri maĭ cu stăruinţă, — din câte crisóve, adecă diplome domnescĭ, îmĭ sînt cunoscute pînă acuma, cele maĭ vechĭ scrise românesce sînt anume dela Simeon Movilă.

In acest mod, pînă la probă contrară, onórea întroducerĭĭ limbeĭ naţionale în cancelaria princiară, cel puţin în Ţéra-Românéscă, aparţine familieĭ Movilescilor, a căriĭa politică totuşĭ, precum se scie saŭ se crede, nu era nicĭ decum naţională.

(1) Ἱστ. τῆς Δακίας, t. 2, p. 146 : «Σώζεται τούτου καὶ ἐν χρυσόβουλλον με ἔτος παλαιόν 7110.»

(2) De exemplu, din 28 aprile 1602 (m-rea Glavacĭoc No. XXIII), din 13 aprile 1601 (ibid. No. XXIX) etc.

(3) **Engel, Sincaĭ, Tunusli, Aron Florian,** etc. După **Laurian**, *Ist. Românilor*, ed. 2, Buc. 1862, p. 432, ar trebui să crédă cine-va că Simeon Movilă n'a domnit decât vr'o câte-va minute!

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Să fie óre permis de a cerceta causa acesteĭ neașteptate inovațiuniĭ?

Ne vom mărgini, de o cam dată, a propune o simplă ipotesă.

La 15 maĭu 1601 — datul celuĭ de'ntâiŭ din cele cinci crisóve de maĭ jos — Mihaĭu Vitézul trăia încă, ducênd un traĭu de tabără peste Carpațĭ, unde a fost măcelărit peste treĭ lune.

Simeon Movilă, năvălit în Țéra-Românéscă cu o cétă de Poloni și Moldoveni, era un usurpator.

Cronica muntenéscă ₫ice despre el :

«Că fiind Mihaĭu-vodă la Ardél, în multe felurĭ de primejdiĭ «dela aĭ luĭ vrajmașĭ, Ungurĭ, Nemțĭ, Léșĭ, Turcĭ, și fiind cu dîn«șiĭ în luptă multă vréme, atuncĭa și Simion-vodă, reul vrăjmaș, «vrémea și-a găsit, că a venit aicĭ în Țéra-Românéscă cu Léșĭ și «cu Moldoveni de a gonit pre Dómna luĭ Mihaĭu-vodă și pre fiiu«seŭ Nicóla-vodă, și a ședut aicĭa Domn în țéră, găsind'o fără «stăpânire, numaĭ ce eraŭ Buzescii căte-și-treĭ frațiĭ, că se hicle«nise de cătră Mihaĭu-vodă și se închinase la Simion. O săraca de «țéră, ce a pățit atuncĭa cu Léșiĭ și cu Moldovenii! că aŭ prădat «și aŭ jăhuit tótă țéra, și mănăstirile, și boïarĭ, și săracĭ, pînă «ce aŭ luat tot ce aŭ găsit la dînșiĭ. Atuncĭa Buzescii, veₑênd a«tăta reutate, n'aŭ maĭ putut răbda, ci aŭ fugit peste Olt la Cra«iova etc.»[1]

Mihaĭu Vitézul, orĭ-ce s'ar ₫ice, avea apucături aristocratice, permițênd boierilor și chĭar ajutându-ĭ de a apăsa poporul, de unde însăși clăcășia a purtat la noĭ în secolul XVII caracteristicul nume de «legătura luĭ Mihaĭu-vodă»,[2] măcar-că de fapt fusese maĭ de'nainte.

Simeon Movilă, ca antagonist, trebuia să se arate democrat.

Inlocuirea limbeĭ slavice în cancelaria domnéscă prin graiul

(1) *Magaz. istor.*, t. 4, p. 301. —Veₑĭ mult maĭ pe larg în ceĭ doĭ contimpuranĭ: **Heidenstein,** *Rerum Polonicarum libri XII,* Francofurti, 1672, in-f., p. 376—7, și **Spontoni,** *Historia della Transilvania,* Venetia, 1638, in-4, p. 189—191.

(2) **Bălcescu,** *Starea socială a plugarilor,* în *Magaz. ist.*, t. 2, p. 237—8, 278.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

poporan, întâmplată într'un mod atât de brusc, să nu fi fost óre o consecinţă a acestei situaţiuni?

Iată o întrebare.

Orî-cum ar fi, crisóvele lui Simeon Movilă sînt fórte importante.

Vom mai adăoga o vorbă despre doă acte, de asemenea în limba română, dela văduva acestui principe.

Simeon Movilă — ni-o spune cronica lui Miron Costin — avusese «feciori cinci: Mihăilaş, Gavril, Moise, Ioan şi Pătraşcu», dintre carî cel de 'ntîiu a reuşit să apuce pe o clipă domnia Moldovei.[1]

Ca regentă, póte din causa tinereţei acestui Mihăilaş, se vede a fi fost mumă-sa Marghita, căci există dela dînsa o interesantă poruncă către vătavul şi municipalitatea dela Pétra, prin care sînt scutiţi de dări «6 butnari şi 2 puntaşi» de acolo.

Acest document, fórte scurt, noi l'am publicat în *Archiva istorică*, t. I, part. I, p. 70.

Un alt act dela aceiaşi Marghită, remas quasi-inedit, de óră-ce d. C. D. Aricescu l'a reprodus în *Revista istorică a Archivelor* (broşura I, 1874, p. 113) într'un mod imposibil, îl vom da mai jos ca apendice la crisóvele lui Simeon Movilă.

(1) *Letopis.* ed. Cogălnic. I, t. 1, p. 227—8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XVIII.

ÎNTĂRIRE DOMNÉSCĂ.

(Un scriitor Moldovén), Tîrgovişte, 1601, maiŭ 15.

Crisovul dela Simeon Movilă, publicat mai la vale, se află în original în Archivele Statului, printre cele aşa numite «netrebnice» dela Tisména.

S'a transcris în ambele condice ale acestei mănăstiri, în cea veche t. 1, fóia 589 verso, în cea nouă t. 3, p. 651—52, dar în amîndoă fórte necorect, astfel că pînă şi numele capitalei Tîrgovişte, scris Трѫговиџе cu тр unit în monogramă, copistul l'a citit *Zăgăeşti*!

Crisovul e scris pe hărtiă, nu tocmai grósă, gălbuiă, lungă de 30, lată de 21 centimetri, cu semnul de fabrică dela Braşov, întocmai ca în textul publicat mai sus sub No. XV :

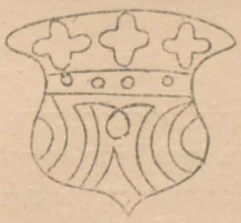

Acest semn de fabrică, în genere, este cel mai obicinuit în actele muntene de pe la finea secolului XVI, ceia-ce probéză că hărtia transilvană era pe atunci la noi cea mai respândită.

Documentul a fost ce-vá mai lung în fóiă, căci în starea'i actuală el este forfecat jos, aşa că din numele scriitorului a mai re-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mas numaĭ litera ш, care fusese aruncată d'asupra, bună-óră ca în Ѥнѫ^{ш}, Пѫтра^{ш}ко etc.

Obiceiul de a iscăli gramaticul jos în colţul actuluĭ, ér nu sus în rînd cu velétul, este moldovenesc, străin crisóvelor şi chĭar zapiselor muntene din epoca ce ne preocupă, ceĭa-ce ne face a conchide, că scriitorul, ca şi Simeon Movilă, va fi fost din Moldova.

Scrisórea e cursivă, dar rară, cu litere marĭ de vr'o 3 milimetri şi o distanţă de peste 1 centimetru între rînduri.

Sigilul domnesc, rătund, de 18 milimetri în diametru, presintă la mijloc pe vulturul muntenesc cu crucea în cĭoc, ér împregĭur : ✝ симєѡн м огила воивода.

La locul lăsat gol între м şi о, sînt doă săbiĭ încrucişate, blazonul Movilescilor.[1]

Subscrierea princiară este :

Sub raportul curat istoric, vom observa că actul s'a scris atuncĭ când Simeon Movilă trăia încă bine cu puternica familiă a Buzescilor, căcĭ se consulta anume cu : «ѡвѫнѕл Рдѕ чѣѕ фост клѣчар Бѣзєскѣл», unul dintre ceĭ treĭ fraţĭ carĭ, maĭ târdĭu, l'aŭ bătut şi alungat din ţéră.

1. ✝ матїю бжїю ин^{ѡ} симе^{ѡн} могила воево^{дд} г^{с}п^{д}нѫ. дата^{м} дѕ^{м} – нѣмѣ ка^{р}та

(1) Veḑĭ **Niesiecki,** *Herbarz Polski,* verbo Mohyla.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

2. дⷭᴹ нимѣле. кⷭᴺ вѫцѫтⷭра дⷭᴹ нимѣле. рⷭгѫторюлⷭи нос̾трⷭ
3. егⷭмѫнⷭлⷭᴵ де ти с̾мана. ши а то᷒т. сѫкорⷭᴧ де аколо. спре
4. ачѣста ка ди сѫ хїе воᴧни᷒ч. ши пⷭтᴀ᷒рни᷒ч. кⷭ каᴿ᷒тѣ дⷭᴹ нимѣле
5. а цинѣ ши а лⷭа деᴺ то᷒т венитⷭᴧ. че ва хи де жⷭмѫтᴀ᷒т᷒е
6. де баᴧта бис̾трецⷭлⷭᴵ. кⷭᴹ аⷭ цѫнⷭ᷒т ши манᴺтᴀ. ᴧᴺ ѯилеле
7. аᴧто᷒ᴿ доᴹни. пеᴺтрⷭ че аᴹ вѫѯⷭ᷒т доᴹнѣмѣ. кѫ᷒ᴿциле аᴧто᷒ᴿ доᴹни
8. кѫтрѫни. ши мѣⷭ мѫ᷒ᴿтⷭриси᷒т наиᴺтѣ дⷭᴹ нимѣла (*sic*).
9. цⷭпѫнⷭᴧ радⷭᴧ чѣⷭ[1] фос̾тⷭ клⷭча᷒ᴿ. кⷭѯес̾кⷭᴧ. де кѫте wри
10. аⷭ вѫᴺдⷭ᷒т доᴹнїи кѫᴧциле. ıарѫ кѫлⷭгѫрїи. то᷒т аⷭ цѫнⷭ᷒т жⷭмѫтᴀ᷒т᷒е
11. деᴺтрачѣ баᴧтѫ. ши вамешїи лⷭкрⷭ наⷭ аⷭ᷒т. ниче ли саⷭ цѫнⷭ᷒т
12. ᴧᴺ самѫ дечи дⷭᴹнѣме. ᴧᴺкѫ маᴹ милос̾тиви᷒т шѣᴹ милⷭи᷒т
дерепт ачѣ
13. та (*sic*) ниме сѫ нⷭ анѫѫ а wпри пре᷒с̾пре ѯиса дⷭᴹ нимѣле
шиᴺтраᴧт
14. киᴨ сѫ нⷭ хїе L. S. пис̾. ⷭ трѫгови᷒ѱ вᴧ ⁘ хр̄а маю е᷒ї дни
15. саᴹ гпᴅвами велѣᴧ

(Subscris :) Симеwн воевода.

† велици болѣᴿ вчиᴧ.

ш (?)

TRANSCRIPŢIUNEA:

† милостїю божїю Иwанѫ Симеwнѫ Могила воевода господинѫ (cu mila lui Dumneḑeŭ Ion Simeon Movilă vodă, Domn). Dat'*am* dumné-mé

(1) Gramaticul pusese de'ntăiŭ slavonul кив (fost) şi apoĭ, aducêndu-şĭ aminte că scrie românesce, l'a şters şi l'a înlocuit prin чⷭ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cartĭa dumni-méle cu'nvăţătura dumni-méle rugătorĭului nostru egumănului de Tismana şi a tot săborul de acolo, spre acésta ca di să hie volnici şi putĭarnici cu carté dumni-méle a ţiné şi a lua den tot venitul ce va hi de jumătate de balta Bistreţului, cum au ţănut şi maintĭa în zilele altor domni, pentru ce am văzut domné-mé cărţile altor domni bătrăni, şi méu mărturisit nainté dumni-mélĭa g´upănul Radul céu fostu clućar Buzescul, de căte ori au văndut domnii bălţile, ĭară călugării tot au ţănut jumătate dentr'acé baltă, şi vameşii lucru n'au avut nice li s'au ţănut în samă, deci dumné-me încă m'am milostivit ş̧ém miluit; dereptʼ acé[s]ta nime să nu aibă a opri prespre zisa dumni-méle, şi 'ntr'alt chip să nu hie, пис 8 (scris în) Trăgovişte влет 7109 (în anul 1601) maĭu 15 дни (zile), сам господствами велѣкa (însăşĭ domnia mea a poruncit).

Simeon voevoda.

† велицн болѣкри вчнли (marĭ boierĭ aŭ învăţat).

....ş (?)

Notanda:

finalul *u* întreg : ѳостъ, în cele-l'alte cuvinte ultima consónă fiind aruncată d'asupra rîndului;

finalul *i* întreg pretutindenĭ;

confusiunea grafică între ѣ şi а : картѣ şi картa, маиитa şi наинтѣ;

aceĭaşĭ confusiune între е şi а : дѣмни-мѣле şi дѣмни-мѣла;

ѫ numaĭ la finea cuvintelor : балтѫ, анбѫ;

formă triplă : дѣмнѣ-мѣ, домнѣ-мѣ şi дѣмнѣ-ме;

цинѣ cu *i*, dar цѧнѕт cu *ă*;

а ca prepositĭunea dativului : дат-ам ....егѣмѧнѕаѕи де Тисмана ши а тот сѧборѣа;

pleonasm de stil juridic : а цинѣ ши а лѕа...;

ишче, dar дечи;

ден;

маиитa (magis ante)=«maĭ nainté» (magis in ante);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

пентрѫ че, în sens de «pentru că»;

нимє;

ѭѫпѫнѫѧ cu ѭ, dar жѫмѫтате cu ж;

сѫ хїє, ва хи, nu *fi-*;

шѣкм = «şe-am», nu contracţiunea ordinară шам;

remarcabil conjunctiv : ка ди сѫ хїє (ut sint);

кѫ'нѣѫцѫтѫра, în sens de : «cu porunca»;

rangul pus între numele de botez şi acel de familiă : Радѫа чѣкѫ фостѫ кавчар Бѫѕєскѫа,—cf. mai sus textul No. X;

к и к кавчар scris şi apoi şters, înlocuindu-se cu чѣкѫ фост кавчар, indică stăruinţa logofeţilor de a se desbăra de formule slavice;

în frasa : де кѫте wри аѫ вѫндѫт домнїи вѫлцилє, «vându» are sensul de «arendat»;

fórte importantă e forma прєспрє = «peste», şi anume :

sub raportul fonetic, ca trecere a luĭ *p* în *t* în vecinătatea luĭ *r* (cf. *pricoliciu=tricoliciu*) şi'n vecinătatea luĭ *s* (cf. *cret=crit-* din *crispus*);[1]

sub raportul morfologic, ducêndu-ne la latinul *per-super* în loc de *per-extra*, după cum credea d. Cihac din necunóscerea prototipuluĭ прєспрє[2], ba şi прєспє, precum vom vedé în textul ce urméză.

(1) In genere *p=t* este în linguistică de o raritate nespusă. Cf. **Curtius,** *Grundzüge d. griech. Etymologie*, ed. 4 (1873), p. 187—9, şi **Pictet,** *Les origines indo-européennes*, t. 1, p. 224. Ca fenomen analog, este în dialectul grec tzaconic *ph=th* : βαθή (=βαφή), θυτέ (=φυτόν) etc., veḑĭ **Deville,** *Etude du dialecte tzaconien*, Paris, 1866, p. 84.

(2) **Cihac,** *Dict. d'étymol.*, p. 215.—Tot acolo *spre* se derivă din *ex-per*, deşi mai sus, p. 107, însuşi autorul descompune *sprincéna* în «super-in-gena», comiţênd însă şi aci o eróre, căci *g'* (ѭ) nu se rădică la *c'* (ч), ér *sprincéna*, la Macedo-români *sufrancéoa* (pentru *-n-* cf. portugesul «sobrancelha») este pur şi simplu latinul plural *supercilia*, cu *l* trecut la Români în *n* întocmaĭ ca în *sémăn* din *similis* (cf. portugesul *semelhar*). **Nemnich,** *Polyglotten-Lexicon der Naturgeschichte*, Hamburg, 1793, in-4, t. 2, p. 1402, aduce forma română : «sprincélele». Orĭ-de-unde o va fi luat, ea este cea primitivă. *Spre* în «sprincénă» fiind dară *super*, nu înţelegem, pentru ce simplul *spre* trebuĭ să fie *ex-per* (!), şi nu tot *super?* In privinţa accentuluĭ, alăturĭ cu latinul *super* cf. grecul ὑπέρ. E şi mai curiósă procederea d-luĭ *Cipar*, *Gramatica*, t. 1, Buc. 1869, care la pag. 370 scie că *spre* e *super*, ba cunósce şi forma *prespre*, despre care ḑice că este «în loc de *preste* de acum», şi totuşi la pag. 367 declară că *preste* e «strămutatu» din *prestră*, — o contradicţiune fără păreche!

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XIX.

INTĂRIRE DOMNÉSCĂ.

ALEXA, FĂRĂ LOC, 1602, APRILE 8.

Originalul în Archivele Statuluĭ : Tisména, moşia Borescilor.

S'a copiat de o potrivă necorect în ambele condice ale mănăstiriĭ, în cea veche t. 1, p. 359, şi în cea nouă t. 1, p. 544.

E scris pe hărtiă destul de fină, lungă de 28 1/2, lată de 20 1/2 centimetri, cu următorul semn de fabrică[1] :

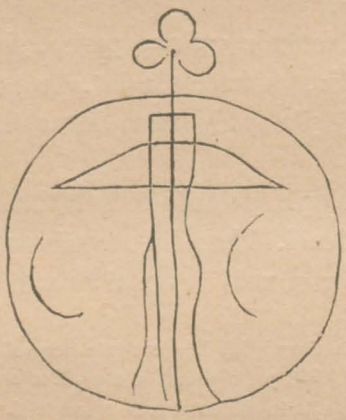

Pecetea este întocmaĭ ca în documentul precedinte, dar subscrierea domnéscă e maĭ puţin încărcată de cernélă.

Scrisórea este elegantă şi subţire, literele fiind cam de 2 milimetri, ér distanţa între rînduri de 1 centimetru.

Crisovul s'a dat în urma victorieĭ luĭ Simeon Movilă asupra rivaluluĭ seŭ Radu-vodă Mihnea, pe care 'l susţineaŭ Buzescii ceĭ resculaţi şi despre care ḑice puţin parlamentar : «кѫндѕ сѧѕ рѧдикат неиде лотри кѕ Радѕл-водѫ.»

(1) Acelaşĭ semn de fabrică, maĭ clar în unele puncturĭ, îl vom reproduce în *Acte municipale* după un document tot din 1602 (m-rea Golgota No. V).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † и҃w симиw^{н} могила воиво^{да}. бж҃ію мл^{с}тію г^{с}п^{а}рь земли вла –
кои. дата^{м} до^{м}нїа мѣ
2. ши а^{м} милъи^{т}. боіарин^{а} до^{м}нїеи мѣле преда ци^{н}церѣи^{а}. къ са–
т^{а} борѫцїи ши къ баіа.
3. ѧ жъдецъ^{а} мехеди^{н}цилw^{р}, кѫче каь фо^{ст} лъи де мошїе маи дѣ–
и^{н}те брѣме.
4. ши а^{а}тѫпе^{н}трь че ль слъжи^{т} ши сль невои^{т} ла слъ^{ж}ба до^{м}нїеи
мѣле. къ^{н}дь сль рѫдика^{т}
5. къ ме^{х}ди^{н}цїи [1] къ радъ^{а} во^{а}. де^{ч} ка сѫи хїе лъи. сате де мошїе
къ то^{т} венитъ^{а} ло^{р}.
6. дела до^{м}нїа мѣ. пѫнѫ ѧ вѣ^{к}. ши нименилє сѫ нь сѫ маи амѣ^{с}–
тече пре^{с}пе ка^{р}тѣ
7. до^{м}нїеи мѣле. [L. S.] вл^{ѣ}тw ѯр҃і м^{с}ца а^{п} и҃.
8. † са^{м} г^{сд}нѫ ка^{ѯ}а^{а}.

(Subscris :) Симеwн воевода.

† алеѯа

TRANSCRIPŢIUNEA :

† Иwаннъ Симиwнъ Могила воевода божїю милостїю господарь земли влашкои (Ion Simeon Movila vodă, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnul Ţereĭ-Românescĭ), dat'am domniĭa mé şi am miluit boĭarinul domniei méle Preda Ţinţerénul cu satul Borăştii şi cu Baĭa în judeţul Mehedinţilor, căce c'au fost lui de moşie mai déinte vréme, şi altă pentru ce au slujit şi s'au nevoit la slujba domniei méle, căndu s'au rădicat neşte lotri cu Radul vodă, deci ca să-i hie lui

(1) Inainte fusese scris: не^{ѱ} лотри, din care se maĭ cunósce ѱ şi finalul три, apoĭ s'a ras şi s'a pus : къ мехединцїи.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

sate de moşie cu tot venitul lor dela domniïa mé până în véc, şi nimenile să nu să mai améstece prespe carté domniei méle, вѣкто ѯгрі мѣсаца (în anul 1602, luna) aprilie 8, сам господинъ казал (însuşĭ Domnul a poruncit).

Simeon voevoda.

† Alexa.

Notanda:

finalul *u* întreg : кънд8;

нименилє;

reflexivul *se* confundat grafic cu condiţionalul *să* : сѫ нѕ сѫ мăи амѣстече;

алтъ, în sens adverbial de «secundo»;

мăи дѣинтє врѣмє (=mai de-*ainte*...);

пентр8 чє, în loc de «pentru-că»;

кѫчє к'а8=căcĭ că..., etimologicesce *quoque-quod* (ca formă кѫчє : *quoque*:: нечє : *neque*, ér ca transiţiune de ideĭ—кѫчє : *quoque*:: slavic modern бо «quia» : slavic vechĭu бо «quoque»:: germ. *denn* «quia» : *denn* «quoque» :: grec γάρ etc.);

прєспє=«preste», formă fórte remarcabilă, despre care veḑĭ Notanda la textul precedinte;

лотри, nu ca «hoţĭ», ci ca «ómenĭ fără căpătîĭu»;

pronumele repetat pentru maĭ multă demonstraţiune : ка сѫ-и хїє л8и;

жѕдецѕл Мехединцилѡр;

ам милѕит боıарин8л, fără прє la acusativ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XX.

PORUNCĂ DOMNÉSCĂ.

FĂRĂ LOC, 1602, APRILE 13.

Originalul în Archivele Statuluĭ : mănăstirea Radu-vodă No. XXIII.

În condica acesteĭ mănăstirĭ nu s'a copiat.

E scris pe hărtiă tare, dar nu grósă, gălbuiă, lungă de 31 ½, lată de 20 ½ centimetri, cu semnul de fabrică :

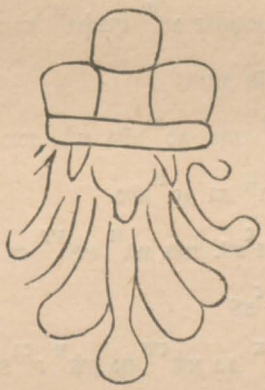

Pecetea şi subscrierea domnéscă sînt ca în cele doă NNo. de maĭ sus.

Scrisórea, maĭ îndesată decât în textul precedinte şi cu o cernélă rădăciniă maĭ deschisă, nu distinge destul de bine pe ꙁ de ѣ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † мл^с тїю бжїю їw симеw^и могила воево^да и г^сднѫ. дава^т г^сдво-
ми сїе повел^ѣ нїе г^сдвами. кал8геро^м.

2. w̃ с̃та мона^ст^ир w̃ в8^кре^ц че па^ст^се а̀ стеле^и. ка сѫ фїе тари ши
пѫтѣрни^ч к8 ка^р^тѣ

3. до^м нїеи м^ѣле. а^ш цинѣрѣ морїле дела длъга. к8^м а8 фо^ст ци-
н8^т ши ма^и денан^нте

4. врѣме. дере^п^тѫ че сѫ^нт к8^м пъратє дела д^ѣ^т ко ключѣрю^л. дерепт8
ачѣіа нимѣ

5. сѫ найѣѫ аи wпри пре^ст^е картѣ до^м нїеи м^ѣле. кѫ л^ѣ8 к8^м пъра^т
стелѣ спѫтарю^л

6. аче^л са^т длъга ши к8 ачѣле моарѣ ѯа ѯм/е а^с. ши ѯ^ѣче ко^ц де
по^ст^ав. ши. к̃ де ко^ц

7. де а^тла^ѯ. дерепт ачѣіа нимѣ сѫ н8 се и^спитѣ^скѫ пре^ст^е ачѣ-
^ста карте а до^м нїе

8. м^ѣле. ши вои сл^ѫиле л8^и цефа^и коми^с каре^и во^р фи ачїи сѫ
аке^ц а еши де ачїи дела

9. са^т кѫ де н8 ве^ц еши до^м нїіа м^ѣ вою тримѣте ни^ш а^рма^ш де
вѫ во^р ад8^ч лега^ц ла до^м нїіа

10. м^ѣ. аша вѫ грѫе^ск8. ши ма^и м8^лт сѫ н8^и ѧвьля8^ц пре кѫл8-
гъри аша вѫ грѫе^ск8

11. до^м нїе м^ѣ. ина^к да н^ѣ^ст по р^ѣ^ч г^сдвами. пи^с м^ца а^п г̃ї д̃ни

12. са^м г^сднѫ каѫа^л (L. S.) л^ѣ^т ѯрї

(Subscris :) симеwн воевода

па^нѧнаки 8чи

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA :

† милостїю божїю Iwанїѫ Симеwн Могила воевода и господинѫ, дават господствомн сїе повелѣнїе господствамн калѓером wт свѧта монастир wт (cu mila luĭ Dumneḑeŭ Ion Simeon Movilă, vodă şi domn, dă domnia mea acéstă poruncă a domnieĭ mele călugărilor dela sânta mănăstire din) Bucureşt[i] ce ĭaste a Steleĭ, ca să fie tari şi putérnic[i] cu carté domniei méle a-şi ţinére morile dela Dlăga, cum au fost ţinut şi maĭ denainte vréme, dereptu ce sănt cumpărate dela Détco clĭucérĭul; dereptu acéĭa nimé să n'aibă a-i opri preste carté domniei méle, că léu cumpărat Stelé spătarĭul acel sat Dlăga şi cu acéle moare ѕа (pentru) 45,000 аспрі şi zéce coşi de postav şi 20 de coşi de atlaz, dereptu acéĭa nimé să nu se ispitéscă preste acésta carte a domnie-méle; şi voi, slugile luĭ Ştefan comis, careĭ vor fi acii, să aveţi a eşi de acii dela sat, că de nu veţi eşi, domniĭa mé voĭu trimete nište armaşi de vă voŕ aduce legaţi la domniĭa mea; aşa vă grăescu, şi maĭ mult să nu-i învăluiţi pre călugări, aşa vă grăescu domnie-mé; инак да нѣст по рѣчи господствами, пис мѣсаца априлїѧ гї дни, сам господинѫ казал, лѣт ҂зрї (altfel să nu fie, după vorba domnieĭ mele; s'a scris ale luneĭ luĭ aprile în 13 ţile: însuşĭ Domnul a poruncit; în anul 1602).

Simeon voevoda.

пан Їѳнаки ѕчи (domnul Ianachi a învăţat).

NOTANDA :

finalul *u* întreg : грѫескѫ, дерептѫ;

finalul *i* se sub-înţelege maĭ adesea în consóna aruncată d'asupra rîndulu ĭ : армаш, легац, авец...;

infinitivul întreg : а—ши цинѣрѣ;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѧ нѕ се испитѣскѫ;

лѕи, пи лѕ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

домнїе-мѣ, домнїе-мѣле, cu «domnie» neflexionat, dar şi : домнїеи мѣле;

дерептѫ че, în sens de «pentru-că»;

нимѣ;

cuvinte accentate : а́ мори́ле, моарѐ, ачѣа́, н'аи́кѫ;

dela «moară» pluralul nearticulat : моарѐ, nu мори, dar cel articulat мори́ле;

атлаз, stofă de mătase (satin)=bizantul ἀτλάζι=rusul **атласъ**=turcul *athlas*;

particularitatea economică : un sat cu morĭ vîndut pe 45,000 aspri+*10 coţĭ de postav*+*20 coţĭ de atlaz;*

pentru sintaxă : вои, слѫгиле лѫи Щефан комис, карен кор фи ачїи, сѫ авеци а еши де ачїи дела сат;

vocativ : слѫгиле, nu слѫгилор;

армаш, literalmente «om de arme», devenit simplu agent poliţienesc : вою тримѣте неще армаши де вѫ вор адѫче легаци, întocmaĭ ca în Francia *gendarme* (=gens d'arme), deşi acéstă scădere logică i d e n t i c ă a provenit în fie-care ţéră pe o cale proprĭă;

repetiţiunea pentru maĭ mare vigóre (δεῖξις τοῦ νοῦ) : аша вѫ грѫеск8, ши маи мѫлт сѫ нѫ-и лѫкѫдици пре кѫлѫгѫри, аша вѫ грѫеск8, frasă în care se maĭ cuprinde în acelaş timp o altă repetiţiune pentru maĭ multă claritate (δεῖξις τῆς ὄψεως) : сѫ нѫ-и (=nu pre eĭ) лѫкѫдици пре кѫлѫгѫри.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXI.

PORUNCĂ DOMNÉSCĂ.

GHERGHI, (TÎRGOVIŞTE?), 25 IUNIŬ (1602).

Originalul în Archivele Statuluĭ : mănăstirea Zlatar No. XI, fără ca să fie copiat în vre-o condică.

E scris pe o fóiă de hărtiă la fel cu cele precedinţĭ, lungă de 31, lată de 21 centimetri, care fiind încleĭată din dos cu o altă hărtiă — şi acéstă deja în secolul XVII, când s'a inscris acolo : КАРТ'Ѣ ѦЗ СѢМНѠН МОГИЛА ВѠДѪ ѯА (pentru) МОШІА Ѡ (dela) СѢЛКѲЦА ЖѲ-МѪТАТЕ, — semnul de fabrică abia se maĭ póte discerne : doă florĭ de crin unite prin base.

Scrisórea, cu cernélă rădăciniă, e ne'ngrijită, când maĭ mare, când maĭ măruntă, cu multe litere reŭ determinate, ér distanţa între rînduri este aprópe de 1 centimetru.

Sigilul domnesc, care fusese placat pe céră roşiă, mare de 4 centimetri în diametru, s'a deslipit.

Iscălitura princiară, cu cenobar, e făcută în monograme lungĭ (15—17 milimetri) şi subţirĭ de mâna gramaticuluĭ, adecă ceiace se chiamă în paleografiă «signature apparente» ,—lucrul cel maĭ ordinar, ba am puté ḑice chiar exclusiv, abia cu doă-treĭ excepţiunĭ, în crisóvele române pînă la 1600.

Fórte instructiv sub raportul juridic, după cum se va vedé maĭ jos în Notanda, textul de faţă ne presintă tot-o-dată o interesantă particularitate istorică, şi anume aceĭa că ne apare aci ca mare-logofăt al luĭ Simeon Movilă acelaşĭ «ѲѢѠДОСІЕ», care pînă acum era cunoscut numaĭ ca sluga cea maĭ credinciósă a luĭ Mi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

haĭu Vitézul şi, prin urmare, ca duşman înverşunat al Movilescilor.

Mare-logofăt al luĭ Mihaĭu în curs de maĭ mulţĭ anĭ, acest Teodosie — om cu destulă sciinţă de carte — scrisese românesce pe la 1597 o entusiastă biografiă a erouluĭ, pe care Germanul Baltazar Walther, petrecĕtor în Tîrgovişte, a şi tradus'o atuncĭ lătinesce, după cum mărturisesce însuşĭ în prefaţă: «Junio et Julio mensibus anni 1597, brevem quendam rerum gesta«rum, *Walachico sermone a Dn. Cancellario conceptum*, atque «ab ipso Waiwoda approbatum contextum, in aula Targowistea «obtinebam».[1]

Cum de s'a împăcat dară marele nostru logofăt cu usurpatorul Simeon Movilă? [2]

Textul de maĭ jos nu ne-o spune.

Să nu ne grăbim însă a acusa din sentimentalism.

Când judecăm cu sânge rece, pe basa făntînelor istorice, logofătul Teodosie reese la lumină, din contra, ca un mare patriot şi ca cel maĭ profund om de Stat dintre boiarĭĭ românĭ de pe atuncĭ, care însă trebuia să fi fost fórte supărat pe Mihaĭu-vodă — eroŭ, dar nu diplomat — şi ĭată cum:

După ce Ţera-Românéscă se liberase de Turcĭ prin victoria dela Călugărenĭ, logofătul Teodosie combătea nefericitul plan al Banuluĭ Mihalcea de a cuceri cu orĭ-ce preţ Transilvania şi stăruĭa ca lucrurile să se mărginéscă d'o cam dată cu independinţa cea dobândită; când însă n'a fost ascultat, atuncĭ, din cel maĭ mo-

(1) D. **Papiŭ**, *Tesaur de monumente*, t. 1, p. XII, ţice: «Incăt pentru Logofătul care «compuse descrierea română, s'ar cere a sci: cine era Logofătul luĭ Mihaĭu pre la anĭĭ «1595—7, lucru ce sperăm că se va puté sci cu timpul». — Cestiunea este de a sci, nu cine a fost «Logofătul», căcĭ *logofeţĭ* eraŭ mulţĭ, dar cine a fost «marele Logofăt» (Cancellarius), care era numaĭ unul, şi nu între anĭĭ 1595—7, căcĭ divanul princiar se modifica în parte la fie-care 1 septembre, ci numaĭ în lunele Iuniŭ-Iuliŭ 1597, căcĭ Walther vorbesce anume despre marele logofăt de atuncĭ. Eĭ bine, în crisovul luĭ Mihaĭu din 30 *iuliŭ* 1597 (mănăstirea Câmpu-lung, pe satul Grădiştea) marele logofăt este — Teodosie. El ocupa însă acest post deja din 1596, cu un an maĭ nainte, precum arată un alt crisov dela Mihaĭu, din 10 iuniŭ 1596 (m-rea Rîmnic No. I).

(2) Iată toţĭ boiarĭĭ ceĭ marĭ aĭ luĭ Simeon Movilă, după un crisov al luĭ scris slavonesce din 20 iuniŭ 1602 (Archivul Statuluĭ, Bistriţa din Oltenia No. LIV): Dan mare-vornic, Teodosie mare-logofăt, Pană mare-vistiar, Ianachi mare-spatar, Ştefan mare-comis, Gherghina mare-stolnic, Costandin mare-paharnic şi Dumitrachi mare-postelnic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

derat devenind cel mai radical, el propunea lui Mihaiu de a extermina pe toți Ungurii din Ardél, căci numai ast-fel va puté să 'și asigure cucerirea; dar și acum sfatul seŭ a fost respins din causa contra-sfatului umanitar al clucerului Radu Buzescu, vechiu amic al Maghiarilor.

Ungurul Wolffgang Bethlen ḑice :

«Logofătului Teodosie, care era om în vrîstă și renumit la toți «prin onorabilitatea sa, nu-i plăcea invasiunea Transilvaniei.»[1]

Un alt contimpuran ne spune :

«Teodosie, logofătul cel de pe vremea lui Mihaiu-vodă, era om «bătrîn și reŭ cătră Unguri. El a și aţiţat pre Mihaiu-vodă să «taie pre Unguri, și s'ar fi și întămplat de vr'o căte-va ori, de nu «s'ar fi împotrivit Radul Cluciarul (Buzescu)».[2]

Prin urmare, Mihaiu nu asculta pe marele seŭ logofăt.

Dar să'l fi ascultat, se mai întămpla óre și atunci catastrofa dela Turda?

Nu.

In ori-ce cas, lăsând la o parte nestatornicia politică cea scusabilă a logofătului Teodosie, cată să regretăm fórte mult perderea scrierii sale române din 1597, căci ea ar fi trebuit să ocupe un loc de onóre tocmai în colecţiunea de faţă.

In lipsă'i dâm aci subscrierea cea bătrînéscă a acestui remarcabil Român, așa după cum o găsim într'un crisov al lui Mihaiu Vitézul din 18 ianuariŭ 1597 (Mitropolia Bucuresci No. CXXXII) :

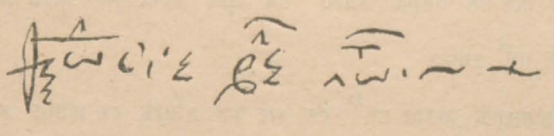

(1) **Bethlen,** *Historia de rebus Transsylvanicis*, Cibinii, 1785, t. 4, p. 336 : «Non deerant tamen e Bojaronibus aliqui, quibus consilia de invadenda Transilvania displicerent. «In his Theodosius Logoffet alias Cancellarius, vir provectae aetatis, et probitatis opinione «ad omnes commendatus.»

(2) **Șincai,** *Cron.*, II, p. 276.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † мл^{с}тїею б҃жїею і҃w симиw^{н} могила воево^{да} и г^{сд}нъ вла^{ш}кои зе^{м}ли пише^{т} г^{сд}воми бол^{ѣ}рини^{м} г^{сд}вами

2. вода лw^{г} и си^{до}ри банѝ кралю^{в}ски^{м}. дв^{п}ачѣıа въ грѣе^{с}кв до^{м}нїıа мѣ пъ^{нт}рв ръ^{н}дв^{л}

3. лв ха^{м}за. w̄ спинѣни. кав вени^{т} нан^{н}тѣ до^{м}нимѣле де сѣв же-лви^{т} кв^{м} ав фо^{ст} кв^{м}пъра^{т}

4. кало^{т} ба^{н} жвмътате де сатв де^{н} съ^{л}квцъ дела сътѣни. ıа^{р} дв^{п} моа^{р}тѣ лв

5. кало^{т} ба^{н} и҃и сѣв квла^{т} ачеи wаме^{н} жв^{м}тате де съ^{л}кв^{ц}. де сѣв пъръ^{т} кв

6. кв^{м}нацїи лв кало^{т} ба^{н} кв ха^{м}за и пръвв^{л}. ши ашав фо^{ст} пъ-рът^{в} ачеи

7. рвмъни нан^{н}тѣ до^{м}нимѣле. кв^{м} ıав фо^{ст} кв^{м}пъра^{т} кв сила ши фъ^{р} воıа

8. лw^{р} де^{ч} до^{м}нїıа мѣ лѣ^{м} фо^{ст} да^{т} лѣре ачелw^{р} рвмъни в҃ї бо-ıари съ жвре

9. кв^{м} ıав кв^{м}пъра^{т} кало^{т} ба^{н} фъ^{р} воıа лw^{р} лкъ де^{н} чела ръ^{нд} ши шав пв^{с} зиwа

10. ла винерѣ маре кв^{м} съ вїе кв лѣрѣ съ жвре л диванв^{л} до^{м}-нимѣле. де^{ч}

11. къ^{нд} ав фо^{ст} ла з... ла соро^{к} и и нав вени^{т} ши дѣчїıа л коа^{ч} ıар нав ман

12. вени..... дере^{п}тачѣıа л врѣ^{м} че ве^{р} (*sic*) ведѣ ча^{с}тъ ка^{р}те а до^{м}нимѣ^{л}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

13. гар вои съ къ8та[ц] съ ле л8ѡаци рѫвашеле дела чеи ѡаме[н] съ ле да[ц] ла мѫна

14. л8 ха[м]за. ши съ анѣѫ ан цинѣ ша фи ен р8мѫни к8[м] с'к8 вѫ[н] – д8[т] гар к8и

15. се ва пѫрѣ стрѫ[м]к8 съ вїе де фа[ц] нан[н]т'ѣ до[м]нимѣле. инакѫ да нѣ[ст] по ре[ч]

16. г[сд]вами. и[с] ѡїѡ[д]сїе велики ѡ[г]фе[т]. пи[с] герги м[с]ц ю[н] ке дн

† ІѠ СИМЇѠН ВОЄВОДА (L.S.) МИЛОСТЇЮ БОЖЇЮ ГОСПОДИНЪ

TRANSCRIPŢIUNEA :

† милостїею божїею Іѡаннъ Симиѡнъ Могила воевода и господинъ влашкои ѯемли (cu mila luĭ Dumneḑeŭ Ion Simeon Movilă, vodă şi domn al Ţereĭ-Românescĭ), пишет господствоми колѣриним господствами Вода ѡгофет и Сидори бани кралювским (scrie domnia mea boiarilor domnieĭ mele luĭ Vodà logofăt şi luĭ Sidor, banĭ de Craĭuva). Dup[ă] acéĭa vă grăescu domniĭa mé păntru rănduḷ lu Hamza ѿ (dela) Spinéni, c'au venit nainté domni-méle de séu jeluit, cum au fost cumpărat Calot[ă] ban jumătate de satu den Sălcuţă dela săténi, ĭar dup[ă] moarté lu Calot[ă] ban ii séu sculat acei oamen[i] jum[ă]tate de Sălcuḷ[ă] de séu părăt cu cumnaţii lu Calot[ă] ban cu Hamza и (şi) Prăvul, şi aş'au fost părătu acei rumăni nainté domni-méle, cum ĭ-au fost cumpărat cu sila şi făr[ă] voĭa lor, dec[i] domniĭa mé lém fost dat lége acelor rumăni 12 boĭari să jure, cum ĭ-au cumpărat Calot[ă] ban făr[ă] voĭa lor încă den cela răn[d], şi ş'au pus zioa la vineré mare, cum să vie cu légé să jure în divanuḷ domni-méle; dec[i] căn[d] au fost la z[ioa] la soroc ii n'au venit, şi déciĭa încóc[e] ĭar[ă] n'au mai veni[t]... derept-acéĭa în vrém[e] ce ver vedé éastă carte a domni-mél[e], ĭar[ă] voi să căutaḷ[i] să le luoaţi răvaşele dela cei oamen[i] să le daḷ[i] la măna lu Hamza, şi să aibă a-i ţiné ş'a fi ei rumăni cum séu văndut; ĭar[ă] cui se va păré strămbu, să vie de faḷ[ă] nainté domni-méle, инакъ да нѣст по речи господствами (altfel să nu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

fie, după vorba domniei mele), исправи Θїѡдосїе великии лѡгофе҃т, писа Герги м҃ѣсяца юнїа к҃е дни (a executat marele logofăt Teodosie, a scris Gherghi, ale lunei lui iunie în 25 ḑile).

Notanda:

finalul *u* întreg : гръескѫ, пѫрѫтѫ, стрѫмѣѫ, сатѫ;

finalul *i* întreg pretutindenĭ;

oa : молртѣ, ѧкоаче, ѡамени;

сѣѫ (=se-au) în loc de саѫ (=s'au) : сѣѫ желѫит, сѣѫ скѫлат, сѣѫ пѫрѫт;

contracţiunea ашаѫ=«aşa au»;

ден;

ѧѫ Хамза, ѧѫ Калотѫ;

рѫвашеле=*acte* în genere, fie oficiale saŭ particulare;

сѫлкѫцѫ, deminutiv care presupune сѫлкѫ, nu сѫлче;

demonstraţiunea repetată : и и сѣѫ скѫлат ачеи ѡамени..., л҃ѣм фост дат л҃ѣце ачелор рѫмѫни;

prepositiunea repetată : ла зиѡа ла сорок, кѫ кѫмнацїи.. кѫ хамза;

imperativul лѫѡ'аци;

cuvinte accentate : лѫѡ'аци, сила́, и'и;

ѝи=«illi», dar şi ен;

ачен şi чен;

домни-м҃ѣле;

expresiunea juridică : сѫ вїе кѫ л҃ѣц҃ѣ сѫ жѫре ѧ диванѫ...;

кѫм сѫ вїе=*ca* să vie;

ѧ бр҃ѣме че=fiindcă;

бер ведѣ (=veĭ...) pus la plural în loc de веци;

ḑicerea : ѧкѫ ден чела рѫнд, făcênd alusiune la prima domnire a lui Simeon Movilă, înainte adecă de a fi fost gonit de către Buzescĭ la 1601;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Krstić, ed. Borsano, t. 2, p. 309.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

numĭ personale : Вода, Хамза (turc?), Калотѫ, Пръвѣл, Герги;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : се ва пърѣ, сѫ вїе;

рѣмѫни = «ţerani carĭ s'aŭ vîndut clăcaşĭ de bună voe» : сѫ анѣѫ а-и цинѣ ш'а фи ен рѣмѫни кѣм сѣѣ вѫндѣт, fiindcă n'aŭ putut să probeze că : ѩѣ фост кѣмпѫрат кѣ сила ши фърѫ воиа лор;[1]

12 боиари = *conjuratores* din legislaţiunea germană medievală : лѣм фост дат лѣце алелор рѣмѫни 12 боиари сѫ жѣре...;[2]

particularitatea administrativă : 2 Banĭ aĭ Craioveĭ, nu unul singur : Вода лиго́фе́т и Сидори бани кралювским, cf. crisovul din 1486 (*Columna lui Traian*, 1876, p. 469), unde figuréză de asemenea 2 Banĭ aĭ Craioveĭ : «жѣпан Дими́трѣ Гиздавьц и жѣпан Дѣтко бани тои стране».

(1) Cf. la Rusĭ крестьянинъ «ţeran» şi «rob», literalmente «creştin», ca şi când stăpîniĭ ar fi fost păgânĭ. **Maciejowski** (*Historya prawodawstw*, ed. 1, t. 1, § 74, p. 153) crede că *sebr*, «ţeran» în legislaţiunea serbă din evul mediŭ, nu este alt ce-va decăt «Serb»; acéstă etimologiă însă e dubióză. La Germanĭ, «ţeraniĭ» ne apar une-orĭ sub epitetul de «Germani», vedĭ **Savigny**, *Hist. du droit romain au moyen-âge*, trad. Guenoux, Paris, 1839, t. 1, cap. IV, § 56, p. 127—40. Tóte acestea nu probézăînsă, că la Slavĭ saŭ la Germanĭ nobleţa nu era de aceiaşĭ naţionalitate cu poporul de jos, stăpânii diferind prin sânge de sclavĭ, ci arată numaĭ că clasa domnitóre, şi acésta pretutindenĭ, nu voia să fie cuprinsă sub acelaşĭ nume cu plebea.

(2) Ce-va cu totul deosebit de *juriŭ*, cu care eŭ, prin eróre, îl confundasem altă dată (*Archiva istorică*, t. 3, p. 145—157). **Montesquieu**, *Esprit des lois*, l. XXVIII, ch. 13, resumă în următorul mod acéstă sistemă de probe negative, după vechea legislaţiune francă ripuariă, alemană, bavară, turingă, frisonă, saxonă, longobardă şi burgundă : «Celui contre qui on «formait une demande ou une accusation pouvait, dans la plupart des cas, se justifier, en ju«rant, avec certain nombre de témoins, qu'il n'avait point fait ce qu'on lui imputait. Le nom«bre des témoins qui devaient jurer augmentait selon l'importance de la chose.»

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXII

PORUNCĂ DOMNÉSCĂ.

TÎRGOVIŞTE, 1602, APRILE 6.

Originalul se află în Archivele Statuluĭ, între actele aşa numite «netrebnice» ale Tismeneĭ.

In condica cea nouă a acesteĭ mănăstirĭ nu s'a copiat, ér în cea veche s'a transcris în t. 1, f. 25 verso, însă—ca tot-d'a-una — în modul cel maĭ necorect.

E scris pe o fóiă de hărtiă gălbuiă, fórte aspră, lungă de 31½, lată de 20¼ centimetri, fără semn de fabrică.

Pecetea domnéscă, placată pe céră roşiă, de vr'o 15 milimetri în diametru, s'a deslipit.

Scrisórea, cu cernélă rădăciniă, e elegantă, maĭ ales ѧ şi literele monogramatisate тр şi wр, ér distanţa între rinduri este de vr'o 9 milimetri.

In privinţa istorică, e remarcabilă naivitatea, cu care Simeon Movilă mărturisesce, că ómeniĭ seĭ, «Лѣши» şi «Молдовѣни», despuiaŭ aşa ḑicênd oficialmente Ţéra-Românéscă, astfel că trebuĭa un privilegiŭ special, o «слобозїе»—cuvînt înscris din dosul documentuluĭ de faţă — pentru ca o localitate să pótă fi scutită de acéstă legitimă pradă!

1. † мл҃тїю вжїею їѡ симїѡ҃н могила воево҃да и г҃сд҃нж. дава҃т г҃сд҃во-ми сїе повелѣнїе г҃сд҃вами

2. ст҃ѣи мона҃ти҃р г҃ммн (*sic*) ти҃мѣана. иде҃ж е҃ст хра҃м вспе-нїе пр҃ч҃тен бл҃чщ҃ нш҃и б҃ц҃ы

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

3. ка съ фїе аль е^{и} сатѫ анѫме ти^{с}мѣана л па^{ч} де лѣ^{ш}. де мо^{л}–
довѣни. де бани

4. де съ наи^{б} трѣа^{б} а ме^{р}це съ^{и} жѫдече сав съ^{и} прад^{де} л^{т}рѫ ен
ши де ка^{и} де wла^{к}

5. ши де тоwаге сав^{ж} беле дѫ^{м}нїи мѣле. пъ^{н}трѫ къ ма^{м} ^{8} ра^{т}та^{т}
до^{м}нїе мѣ

6. нѫма^{и} съ фїе де ^{т}р^{ѣ}ба све^{н}тен мона^{с}ти^{р} че ва фи. дере^{п}тѫ а–
чѣка ши воwа

7. тѫтѫрw^{р} сав$ицлw^{р} до^{м}нїе мѣле карїи веци лѣла прел ме^{с}рери
ши сав^{ж} бе^{л}

8. до^{м}нїе мѣле. де врѣме че ве^{ц}^{и} ведѣ ка^{р}тѣ до^{м}нїе мѣле ѕаръ
вои съ авъци

9. л въ фери де ач е^{л} сатѫ. ши де свъ^{н}та мона^{с}ти^{р} съ нѫи бъ^{н}–
тѫи^{ц}^{и} де нимиѫ^{к}

10. ни^{ч} съ се плъ^{н}гъ кал$герїи w̄ с̄та мона^{с}ти^{р} ни^{ч} де ѫнѫ^{л} де л
вои де^{л} ак^{м}

11. наи^{н}те наи^{н}тѣ до^{м}нїе мѣле къ бине съ ци^{и}^{ц}къ маре рѫшине веци
пъц^{и}

12. де къ^{т}ръ до^{м}нїе мѣ. инако да нѣ^{с} по ре^{ч} г^{л}вами пи^{с} м̄ца а^{п}
̄ѫ дне

13. са^{м} г^{сд}нъ вел^{л} (L. S.)

14. пи^{с}ѫ ^{т}ръ г^{г}ви^{ш} лѣ^{т} ̄ѯрї

15. ѫ^{ч} ве^{л} лw^{г} фе^{т}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA:

† милостїю божїею Iwannъ Симїwнъ Могила воевода и господинъ, дават господствоми сїе повелѣнїе господствами свѧтѣи монастири господствами Тисмѣана идеже ест храм ѕспенїе прѣсвѣтеи (saŭ : прѣчистеи) владычицѣ нашеи богородицѣ (cu mila lui Dumneḑeŭ, Ion Simion Movilă, vodă şi domn, dă domnia mea acéstă poruncă a domnieĭ mele sânteĭ mănăstirĭ a domnieĭ mele Tisména, unde este templul adormiriĭ présânteĭ stăpîneĭ nóstre Născătóreĭ luĭ Dumneḑeŭ), ca să fie alŭ ei satu anume Tisméana în pace de Léşi, de Moldovéni, de Bani, de să n'aibă tréabă a merge să-i judece sau să-i praade întru ei, şi de cai de olac şi de tooate slujbele dumnii-méle, păntru că ĭamu ĭartat domnie-mé, numai să fie de tréba sventei monastiri ce va fi, dereptu acéĭa şi vooa tuturor slugilor domnie-méle, carii veţi înbla preîn meşereri şi slujbele domnie-méle , de vréme ce veţi vedé carté domnie-méle, ĭară voi să avăţi a vă feri de acel satu şi de svănta monastire, să nu-i băntuiţi de nimic, nici să se plângă calugherii ѿ свѧта (dela sânta) monastire nici de unul de în voi de acum nainte nainté domnie-méle, că bine să ştiţi că mare ruşine veţi păţi de cătră domnie-mé, инако да нѣст по речи господствами, пис мѣсаца априлїа ѕ дне, сам господинъ велѣл, пис ѕ Трѫговиште лѣт ѧѕрї, ѕчини великии лиѳофет (alt-fel să nu fie, după vorba domnieĭ mele, scris ale luneĭ luĭ aprile în 6 ḑile; însuşĭ Domnul a poruncit; scris în Tîrgovişte în anul 7110; a executat marele logofăt).

Notanda :

finalul *u* întreg : сатѫ, дерептѫ, амѫ;

finalul *u* jumătăţit : алѣ ен = alŭ ei;

finalul *i* întreg chĭar atuncĭ când ultima consónă este aruncată d'asupra rîndulŭĭ;

пре ѧ = prin, де ѧ = din;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

сѣнта, la genitivo-dativ : свентеи;

a lung : Тисм'кана (= Tismeāna), сѫ-и прадде (= prāde), тр'кака (= treābă), dar şi тр'ка; тр'кка;

o lung : тоwате (= tōate), вowа (= vōa);

vorbe străine cu vocalism neasimilat : калѳгерїи (καλόγηροι, καλογερεύω în **Passow** No. 444, vers. 10), nu кѫлѳгѫрїи, şi монастире (μοναστήριον), nu мѫнѫстире;

e trecut în vocală obscură : авѫци, пѫнтрѳ;

мерце, nu м'крце;

їкѳм, nu акмѳ;

де сѫ наибѫ = ca să n'aïbă;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѫ се плѫнгѫ;

лбла, nu ѳмбла;

formă dublă : дѳмнїи-м'кле şi домнїе-м'кле;

particularitate administrativă : Бани, la plural, nu un singur «Ban» de Craïova, cf. textul precedinte;

кан де wлак «caï de curier» = turc. *ûlaq* «curier»;

vocativ : в о w а тѳтѳрwр слѳгиlwр;

де вр'кме че, acolo unde în textul precedinte : л вр'кме че;

pentru sintaxă : де вр'кме че веци вед'к карт'к домнїе-м'кле, мрѫ вои сѫ авѫци л вѫ фери...;

frasă energică : бине сѫ цинци кѫ маре рѳшине веци пѫци де кѫтрѫ домнїе-м'к;

м е с е р е р и ши слѳжбеле домнїи м'кле, unde în Condică se transcrie : м и л о с т е н ї и ши слѳжбеле..., adecă месер'кре = милостенїе, din punct în punct latinul *miserere*, conservat la clasicï numaï în forma pasivă *misereri*, arcaism român dintre cele maï remarcabile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXIII.

ZAPIS DE ZÀLOG.

Popa Vasilie, Bărlad, 1603, iuniŭ 14.

Originalul în Archivele Statuluĭ, actele Scólelor din Moldova No. I.

Nu este copiat nicĭ într'o condică din cele în fiinţă.

E scris pe o frumósă hărtiă turcéscă, grósă şi luciósă, avênd ca semn de fabrică treĭ semi-lune de mărime gradată (cea maĭ mare lungă de $4^3/_4$ centimetri, cea maĭ mică de 3), cu córne fórte încovoiate, întocmaĭ prin formă — nu şi prin mărime — cu semnul de fabrică reprodus maĭ jos în textul No. XXIV.

Din întréga cólă, lungă de 33, lată de 23 centimetri în fóiă, s'a conservat numaĭ fóia cea scrisă, ér din cea-l'altă abia $^1/_3$, pe care se află adnotaţiunea : прекѣм скрисѣ ѣѕ Крѣчам etc.

Scrisórea, cu litere nalte de vr'o 3 şi cu distanţa între rînduri de 11 — 12 milimetri, e fórte împrăştiată, ast-fel că între cuvinte este un gol aprópe de 1 centimetru, ba chĭar şi între slove vr'o 2 milimetri.

Cernéla e maĭ mult négră.

Textul de faţă presintă un mare interes linguistic.

1. † крѣча^{н} кѣ^{м} ба^{р} фѫкѣта^{м} ѯаписѣ^{л} мїе^{ѕ} ла мѫна лѣ^{и}
2. кико^{ш} сто^{л} никѣлѣ^{и} ши е^{ѕ} кица прекѣ^{м} а^{м} пѣ^{с} ѯѫло^{г} цѣ
3. мѫтати ди сатѫ ди сѫ^{р} бе чи ести пи апа бѫ^{р}
4. ладѣлѣ^{и} кѣ локѣри ди присѣчи кѣ^{н} ба^{л} ди морѫ пи

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5. апа бъ^{р} лад8а8^{и} дре^{п} тъ w : р̄ : ди ле^{и} л̄ к̄ л8ни
6. ма^{р} нефїи^{н} канїи пънъ ла ѯи съ фїе мошїе фичо
7. рило^{р} ши непоцило^{р} ши а тоатъ семи^{н} цїе л8^{и} в'к^{ч} ди
8. вечи ши а^{м} ма^{и} бъ^{н} д8^{т} : м̄ : ди пъмъ^{н} т8ри л̄ м̄ :
9. ди ле^{и} ла р8^{п} т8рѫ ди^{н} кожени ди^{н} хота^{р}е си^{рб}ло^{р} ши къ^{н}дъ
10. а^{м} фъкъ^{т} лестъ ѯапи^{с} л8 фо^{ст} шо^{л}т8ѯ8^{л} са^{н}д8^{л}
11. ди бъ^{р}ла^{л} къ : вї : пъ^{р}га^{р} кари ма^{и} цо^{с} са^{8} п8^{с}
12. печецили глигори (*deget*) гаври^{л} (*deg.*), д8митра^{ш}къ (*deg.*)
13. некълаю (*d.*) ивнъ (*d.*) 8^{р}с8^{л} (*d.*) гѣю^{л} прек8^{м} скри^{8}е^{8} кр8
(*d.*) къѯак8^{л} (*d.*) де
14. дю^{л} (*d.*) ташлика (*d.*) 8^{р}с8^{л} (*d.*) д8– ча^{м} в8^{м}ка^{р} ди са^{р}
митра^{ш}къ (*d.*)
15. аѧсти wмени си^{н}тъ то^{ц} ди^{н} тъ^{р}гъ ди^{н} фачи во сми^{н}та
къ^{р}ла^{л}
16. съ а^{и}бъ а фачи ши дреси до^{м}неши (*sic*) лъ недъ^{н}дъ канїи ла
пи скрисоре но^{с} ѯи съ^{н} д'к ла ѯи w^{р}
17. попа трѫ пек8^{м} ма^{м} искъли^{т} е^{8} чини ва фи ди^{н} се
кр8ча^{м} в8^{м}ка^{р} (*deg.*)
18. васили а^{м} е8 кица мѧ^{м} п8^{с} деѫит8^{л} ми^{н}цїе м'к съ ди
(*d.*) к8 фичор8^{л} мїе^{8} ко^{с}–
мица
19. скри^{с} ѯапи бъ ле^{т} ѯраї ми^{ш}ца юни^{л}ї бъ а^{и}скоди пи
20. с8^{л} w коже^{н} ѯа[пи]с8^{л} ма^{р} чели м̄ ѯе^{ч}
21. ди пъмъ^{н}т8^{р} во^{р} ста
22. ди^{н} си^{р}би ла мъ^{н} д8^{м}са

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA :

† Cruć*a*n Bum*b*ar făcut'a*m* zapisu*l* mie*u* la mănа lu*i* Kikoș stol*n*iculu*i* și e*u* Kiţa, precu*m* a*m* pus zălo*g* g'umătati di satŭ di Sărbe ci esti pi apa Bărladulu*i*, cu locuri di priséci, c'u*n* va*d* di moră pi apa Bărladulu*i*, dreptŭ o 100 di le*i* în 2 luni; ĭar nefii*n*[d] banii până la zi, să fie moșie fi*ć*orilo*r* și nepoţilo*r* și a toată semin*ţ*ie lu*i* véc[i] di veci, și a*m* mai vă*n*du*t* 40 di pămă*n*turi în 40 di le*i* la ruptură di*n* Cojeni di*n* hotar*e*[le] Sir*b*ilo*r*, și cănd*ŭ* a*m* făcu*t* aestŭ zapi*s* aŭ fo*st* șoltuzu*l* Sandu*l* di Bărla*d* cu 12 părgar[i], cari mai g'os s'a*u* pus peceţili : Gligori, Gavri*l*, Dumitrașcŭ, Neculaĭu, Ionŭ, Ursu*l*, Guĭu*l*, Căzacu*l*, Dedĭu*l*, Taşlica, Ursu*l*, Dumitrașcŭ, aĭasti omeni sintŭ to[ț] di*n* tărgŭ di*n* Bărla*d*; să aĭbă a faci și dresi domneși pi scrisore nostră, precu*m* m'a*m* iscălit e*u* Cruć*a*m Bumbar. Eu Kiţa mĭ-a*m* pus degitu*l* cu fi*ć*oru*l* mie*u* Cosmiţa бѫ лет 7111 мишца (în anul 1603, luna) ĭuni[e] 14.

(Adnotaţiunea la marginea din dréptă :)

Popa Vasili a*m* scri*s* zapisu*l* w̃ (dela) Coje*n*[i].

(Adnotaţiunea la marginea din stînga :)

Precu*m* scri*u* e*u* Cruć*a*m Bumbar : di s'ar faci vo smi*n*tală, nedăndŭ banii la zi, să-*i* dé la zi or cini va fi di*n* semin*ţ*ie mé, să aibă a *i*scodi (saŭ : a-*i* scodi) pi zapisul, ĭar celi 4 zec[i] di pămă*n*tur[i] vor sta di*n* Sir*b*i la măn[a] dum[i]sa[le].

NOTANDA :

finalul *u* nu e întreg nicăirĭ;

ѫ, afară de ecuivalintele seŭ ordinar *ă*, exprimă pe finalul *u* jumătăţit : сатѫ, кѫндѫ, синтѫ, дѫндѫ, тѫргѫ, Дѫмитрашкѫ, Iwнѫ, дрептѫ;

o deosebită predilecţiune de a reduce pe finalul *e* la *i* : чи есть пи апа (=ce este pe...), ѭмѫтати ди сатѫ (=g'umătate de...), дреси, чели, печецили, ди с'ар фачи (=de s'ar face), чини;

predilecţiune pentru ѭ : ѭос, ѭмѫтати;

i pentru *e* la mijloc : дѣцитѫл, фичорѫл, дин (nu ден saŭ де Λ);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

i pentru ѫ saŭ ѧ : сынтѫ (=sînt);

e pentru ѣ saŭ ꙗ : есть (=ѣсте), дреси (=дирѣсе), деѭтвл (=дѣѭетвл), вечи (dar şi вѣчи);

a pentru ѣ : сминталѫ;

дрептѫ, nu дирепт, şi дреси, nu дирѣсе=«documente»;

лви, nu лв;

formă dublă : Сѫрбе şi Сирбе, numele satuluĭ «Sărbiĭ»;

prepoziţiunea repetată : ди сатѫ ди Сѫрбе, дин тѫргѫ дин Ѣрлад;

a ca prepoziţiunea dativuluĭ : непоцилор ши а тоатѫ семинцїе;

oa în тоатѫ, dar simplul *o* în морѫ, wмени, скрисоре нострѫ;

pentru sintaxă : пѫргари кари маи ѭос с'а в пѳс печецилє;

vocalisarea luĭ *r* : во (=vr'o) şi пекѳм (dar şi прекѳм);

а е с т ѫ ѯапис, а ѧ с т и wмени;

вѣчи ди вечи=pentru tot-d'a-una;

печецили în sens de simple puneri de deget;

Крѳчан şi Крѳчам, o trecere remarcabilă a finaluluĭ *n* în *m*, cu care cf. квчин=квчюм şi tendinţa unor dialecte italiane de a schimba tot-d'a-una pe finalul *n* în *m* : *bene*=*bem*, *asino*=*asem* etc.[1];

expresiunea juridică : а искоди пи ѯаписѳл=a urmări împlinirea banilor din valórea lucruluĭ ipotecat;

expresiunea topografică : рѳптѳрѫ=?

шолтѳзѳл «cap municipal»=polon. *szoltys*=germ. *Schultheiss;*

numĭ personale : Крѳчан saŭ Крѳчам, Кикош, Гѳюл, Кица, Сандѳл (= Alexandru), Глигори (=*Gri*gorie), Кѫѯакѳл (cf. Молдовѣнѳл, Ярванашѳл şi Сѫрбѳл în Notanda la textul No. XV), Дедюл, Ташлика;

мишца pentru мѣсаца arată cum logofeţiĭ puneaŭ formulele slavice fără ca să maĭ scie măcar cum să le scrie.

(1) **Azzolini,** *Vocabolario roveretano e trentino*, Venezia, 1856, passim. — Ca fenomen ario-europeŭ în genere, cf. **Jo. Schmidt**, *Zur Geschichte des Vocalismus*, t. 2 (1875), p. 268.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXIV.

ZAPIS DE VÎNDARE

DISTRICTUL VLAŞCA, 1604, APRILE 10.

Originalul în Archivele Statuluĭ : Stavropoleos No. V.

Acéstă mănăstire n'are nicĭ o condică.

E scris pe hărtiă turcéscă albă, grósă, lungă de 31, lată de 21½ centimetri, cu următorul semn de fabrică pe prima fóiă :

Scrisórea, avênd litere nalte de 2 şi o distanţă între rînduri de 7 milimetri, cu cernéla négră, este acea a manuscriselor, nu a zapiselor saŭ a crisóvelor, adecá quasi semi-uncială, reproducênd caracterele de tipar; de asemenea şi iscăliturele : Стань Мерешь, Опр'ѣ пост, Стань şi пиша Костандин, făcute tóte de o singură mână în trăsure subţirĭ nalte de 12—15 milimetri, de felul semnăturelor domnescĭ celor aparente, imitézá titlurile monogramatice dela începutul capitolelor în vechile cărţĭ cirilice.

Din cele-l'alte patru iscălituře, reproducem aci în fac-simile pe a postelnicului Para şi pe a logofătuluĭ Baĭcu :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

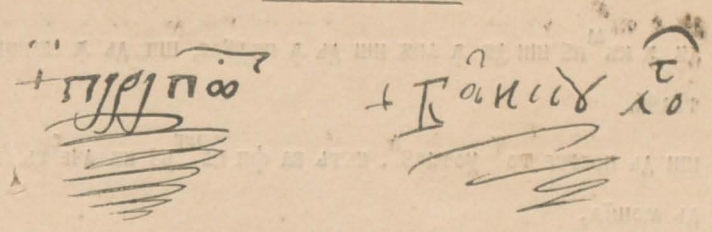

Iscălitura celuĭ de'ntăiŭ este scrisă cu cernélă rădăciniă, pe când în restul actuluĭ cernéla e négră.

Să se observe că grifa saŭ codiţa dela ambele iscăliture înfăţişézĕ acelaşĭ caracter, pe care de asemenea îl vom găsi maĭ la vale şi 'n iscălitura Banuluĭ Udrea, deşi prin scrisóre căte-trele iscăliturele se deosedesc cu desăvîrşire.

Din cele şépte peceţĭ, întipărite prin fum într'un mod fórte nehotărît, una rătundă, cele-l'alte maĭ mult saŭ maĭ puţin octogóne, între 12—15 milimetri în diametru, nicĭ una nu este de reprodus în fac-simile, căcĭ chĭar pe cele maĭ clare abia se póte distinge : pe a luĭ Baicu — ceva ca numele seŭ, pe a luĭ Oprea — un călăreţ, pe a luĭ Drăghicĭu — par'că ar fi o albină saŭ un flutur.

Textul de faţă este în cea maĭ strînsă legătură cu cel ce-ĭ urméză maĭ jos, prin care, însemnat deja sub raportul filologic, el maĭ căştigă şi o importanţă istorică.

Satele menţionate în ambele texturĭ se află la nordul districtuluĭ Vlaşca, nu departe de hotarele Dîmboviţeĭ, şi étă de ce unul din aceste acte este scris chĭar în Tîrgovişte.

1. Ѧдекѫ е^{8} пара по^{с}те^{л}никѳ^{л} ѧпре^{н} кѳ жѳпѫнеса мѣ мама, ши
2. кѳ сокрѫ ме. са^{м}фира. скрїимь ши мѫ^{р}тѳриси^{м} кѳ дче^{с}та а^{л} но-
ст$_{р8}$
3. ѯапи^{с}. ка сѫ фїи дѫ маре креди^{н}цѫ. ла мѫна попен ста^{н}чѳлѳ^{н}.
ка сѫи
4. фїе лѳ^{н}. ѿчинь ѿ крѫтожани. дѫ ѧ^{н} пласа дѫ сѳ^{с}, а патра па^{р}те
де ѧ^{н} са^{т}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5. дѫ ѧ кѫ^{м}пѕ ши дѫ ѧ апѫ ши дь ѧ пѫдѕре, ши дь ѧ селиѥ сѧ-
тѕлѕй.

6. ши дь преспе то^{т} хотарѕ^{л}. кѣть ва фи пе^{нт}рѕ кѫ ачесть па^{р}те
дь мошїѧ,

7. че скрїе ма^{и} сѕ^{с} фо^{с}та^{ѕ} да^{т} попа ста^{н}чѕ^{л}. ѧ мына хриѯїи по^{р}-
тарѕ^{л}. ши

8. жѕпьнесїи лѕи са^{м}фирь^{и} ши банѕлѕ^{и} а^{н}дрею кѫлѕгьрѕ^{л} бани гата

9. аспри. ѯк. ка сѫи фїи лѕ^{и} мошїе. стѫтьтоwаре. ши фечорилw^{р} лѕ^{и}

10. ѡ^{р} чине се ва скѕла дѫ ѧ немѕ^{л} но^{ст}рѕ. ачела сѫ нѕ фїи во^{л}никѕ
пре^{с}те ѯи

11. са но^{ст}рь. кѫ амь пѕ^{с} ши блестемь. ка сѫ фїе афѕриси^{т} ши
прокле^{т}.

12. дь т҃ий, ѿць иже сѕ^{т} вѫ некїи. ши амь пѕ^{с} ши боѧре мь^{р}тѕрїе анѕ

13. мѣ. ста^{н} ми^{р}шѕ лw^{г} ѿ кѫтѕ^{н}. и wпрѣ по^{ст}, ѿ прежѣь. и ста^{н}
лѕ дрѫ

14. ги^{ч}. попа ко^{с}та^{н}ди^{н} ѿ роать шѫ^{р}бань ѿ пѕрани, ба^{и}ко лw^{г} ѿ дрѫ-
гинеце

15. ши пе^{н}трѕ ма^{и} маре креди^{н}ць пѕсѕнемь печецилѣ ши искѫлетѕриле

16. пи^{с} м^{с}ца а^{п} ҃ї д҃ни вѫ ле^{т} ѯрвї

(subscrişĭ :) ✝ пара пw^{ст}

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

✝ стань ме^{р}шѕ ✝ wпрѣ по^{ст}. стань ✝ пwпа кw^{с}та^{н}ди^{н}

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

✝ ста^{н}и^{л} (?) дрѫгичѕ ✝ шѫ^{р}банѕ ✝ банкѕ ло^{г}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

TRANSCRIPȚIUNEA:

† Adecă eu Para postelnicul înpreunĕ cu jupănesa mé Malama şi cu socră-me Samfira, scriimŭ şi mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fii dă mare credinţă la mâna popei Stanc'ului, ca să-i fie lui otcină ѿ (dela) Crătojani, dă în plasa dă sus a patra parte de în sat, dă în cămpu şi dă în apă şi dă în pădure, şi dă în selişte satului, şi dă preste tot hotarul cătă va fi, pentru că acestă parte dă moşiĭa ce scrie mai sus fost'au dat popa Stanćul în mâna Hrizii portarul şi jupănesii lui Samfirăi şi Banului Andreĭu călugărul bani gata aspri 20,000, ca să-i fii lui moşie stătătooare, şi fećorilor lui, ĭar cine se va scula dă în nemul nostru, acela să nu fii volnicu preste zisa nostră, că amŭ pus şi blestemŭ ca să fie afurisit şi proclet dă 318 ѡтецъ иже сѧт вѣ Некїи (părinţĭ ce sînt în Nicea), şi amŭ pus şi boĭare mărturie anumé : Stan Mir^eşu log^ofăt ѿ Cătun^i и (şi) Opré post^elnic ѿ Prejbă, и Stan lu Drăghić, popa Costandin ѿ Roată, Şărbanŭ ѿ Purani, Baico log^ofăt ѿ Drăghineşte, şi pentru mai mare credinţă pusu-nemŭ peceţile şi iscăleturile, пис мѣсаца априлїа і̄ дни вѣ лет ҂ѕрвї̄ (scris ale luneĭ luĭ aprile în 10 ḑile, în anul 1604).

† Para post^elnic. † Stanŭ Mer^eşu. † Opré post^elnic. Stanŭ. † popa Costandin. Stanil Drăghiću.[1] † Şărbanu. † Baicu log^ofăt.

NOTANDA :

finalul *u* întreg : кѫмпѕ, волникѕ, Шѫрбанѕ (dar şi Шѫрбань = Şărbanŭ), Мирешѕ (şi Мерешѕ), Дрѫгичѧ;

finalul *u* jumătăţit : скрїимь, амь, блестемь;

ă expres prin ѫ, dar şi prin ь, une-orĭ chiar ѫ şi ь în aceleaşĭ cuvinte : мѫна şi мьна, жѕпѫнеса şi жѕпьнесїи, кѫлѕгьрѕл, стѫтьтоwаре, ba o dată şi prin ы : Самфирын;

ь pentru *ă*, dar şi pentru *ŭ*;

(1) Saŭ «Stan lu Drăghiću», finea cuvîntuluĭ «Stan» nefiind clară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ïи pentru їе : скрїимь, сѫ фїи (dar şi сѫ фїе);

în, scris ѧ şi ѧн;

din, scris де ѧн, дѫ ѧн, дѫ ѧ, дь ѧ;

de, scris де, дѫ şi дь;

finalul *i* jumătăţit, de o raritate extremă pe atunci : сатѕлѧй;

ѥ pentru ѣ : жѕпѫнеса, немѕл (=ung. *ném*), пѕсѕнемь (=«pusunemŭ» pentru «pusu-ne-am»), ачесть (=ачѣстѫ), Прежбь (satul actual Прѣжбѫ);

e pentru *i* : искѫлетѕриле;

жѕпѫнеса, la genitivo-dativ : жѕпьнесїи, în sens de «nevéstă»;

жѕпѫнеса-мѣ, dar сокрѫ-ме;

Самфира, la genitivo-dativ Самфирьи (=Samfirăi);

ѣ şi а pentru е : анѕмѣ, мошїа (nearticulat);

e pentru finalul *i* : боюре (=boĭari), Дрѫгичеіе;

oo=ō : стѫтьтоwаре;

oa : роать (=roată), dar numaĭ *o* : нострь;

forme duple : мѣ şi ме, Шѫрбань şi Шѫрбанѕ, фїи şi фїе, Баико şi Баикѕ, Мирешѕ şi Мерешѕ...;

pleonasm curios, compus dintr'o vorbă grécă şi o vorbă slavică cu acelaşĭ înţeles : афѕрисит (=grec. ἀφορίζειν) ши проклет (=slav. проклѧти);

пласа=slav. пласа «zonă» saŭ «regiune»;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : се ва скѕла, сѫ фїи;

лѕ, în Стан лѕ Дрѫгич, ér pe alĭurĭ : лѕи;

cuvinte accentate : Пѕрани́, Крѫтожани́, жѕпѫнеса́;

cuvînt străin neasimilat : wтчинь, nu wчинь;

numĭ locale : Пѕрани, Крѫтожани, Прежбь, Роать, Кѫтѕни;

numĭ personale : Пара, Малама, Хриѕѣ, Баикѕ, Мерешѕ, Дрѫгичѕ...;

sintaxă : un «pentru» lăsat la o parte spre a nu se repeta de două orĭ : «пентрѕ кѫ [pentru] ачесть парте . . . фост'лѕ дат попа . . . . бани гата аспри 20,000»;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXV.

ZAPIS DE VÎNZARE

Tîrgoviște, 1605 saŭ 1608, iuliŭ 28.

Originalul se află la un loc cu al textuluĭ de maĭ sus.

E scris pe hărtiă de aceiaşĭ calitate, mare de 29 ½ centimetri în lungime şi 21 în lăţime, dar presintă alte semne de fabrică, anume pe fóia cea scrisă :

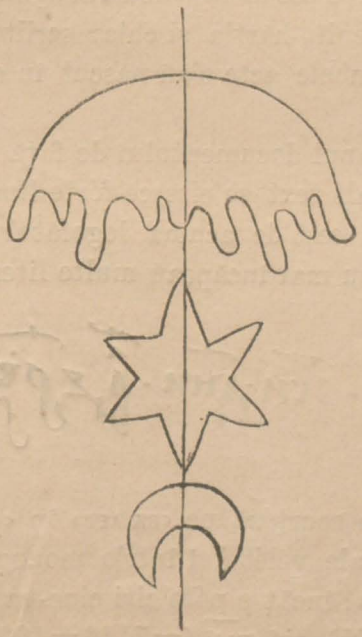

ér pe cea-l'altă fóiă :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

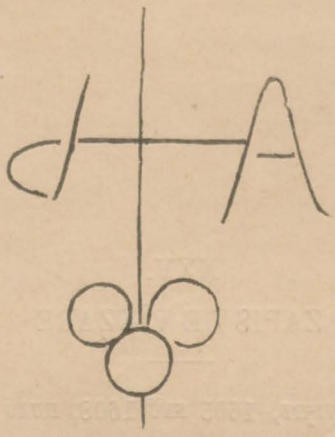

Scrisórea este întocmaĭ ca în cel-l'alt text.

De asemenea sînt aceleaşĭ aprópe tóte persónele puse în joc : călugărul Andreĭu, logofătul Stan Mereş, postelnicul Oprea, logofătul Baĭcu, popa Constantin din Rótă, ér în locul luĭ Stan al luĭ Drăghicĭu apare pe scenă tată-seŭ «Drăghicĭu bătrînul».

Maĭ pe scurt, ómenĭ, hărtia şi chiar scriitorul fiind identicĭ, este învederat că ambele acte s'aŭ născut în acelaşĭ interval de timp.

Cu tóte acestea, anul documentuluĭ de faţă nu este precis.

Pe când în cel-l'alt text se citesce fórte limpede «Ѳѫ ѧєт ѕѯрвї» (=7112=1604), în cest de acuma, logofătul ajungênd la capătul rîndului, unde nu maĭ încăpeaŭ multe litere, scrie :

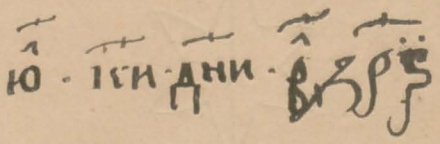

adecă pe de o parte scurtéză pe «Ѳѫ ѧєт» în «Ѳѧ», ér pe de alta légă ultimele cifre ale velétuluĭ într'o monogramă, monogramă însă atăt de curiósă, încăt o póte citi cine-va în doă feluri : saŭ ѕѯрїї (=7113=1605), orĭ ѕѯрѕї (=7116=1608).

Noĭ din parte-ne nu ne bizuim a ne pronunţa cu sigurănţă în favórea unuia saŭ altuĭa din aceste moduri de a citi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

avea o soră numită Samfira, măritată după «Hrizea portarul» şi pe a căriĭ fétă, ce'ĭ ḑicea Malama, o ţinea în căsătoriă «Para postelnicul», adecă :

NN.

Udrea Banul — Samfira — Hrizea portarul

Malama — Para postelnicul.

~~Orĭ-cum ar fi fost,~~ este însă un punct pe care Bolintinénu se pare că l'a ghicit, şi anume când ḑice :

«Andreĭu era însă o rară fiinţă,
«O inimă plină d'amor şi credinţă,
«Gândind ca fecĭóra ce'n junĭ ochişorĭ
«Se 'nbată de tóte, de vise, de florĭ....»

In adevăr, Banul Udrea se vede a fi fost «o rară fiinţă», o natură romantică, nobilă, cavaleréscă; leŭ în bătaiă, dar nicĭ o fántînă istorică — şi'l menţionéză cam multe — nu'l acusă de cruḑime, după cum acusă pe tovarăşiĭ seĭ Baba-Novac, Georgiŭ Ratz, Deli-Marcu, Mîrzea etc.; credincĭos Domnuluĭ, el nicĭ chĭar după mórtea luĭ Mihaĭu-vodă n'a voit să trécă la un alt stăpîn, căcĭ nu putea fi nicĭ unul de séma Vitézuluĭ, ci a preferit maĭ bine..... să móră de apoplexiă pentru o femeiă? după cum îl zugrăvesce Bolintinénu..... nu, ci să ésă din lume într'un mod maĭ bărbătesc, dar şi maĭ poetic tot-o-dată, retrăgêndu-se — dînsul, cel maĭ mare boier — într'o bĭată mănăstire :

. . . . . Haec est
Vita solutorum misera ambitione gravique!
(*Horat.* Sat. I. 6.)

Călugăria luĭ Udrea este un fapt istoric pînă aci necunoscut, pe care ni'l desvăluesc acum texturile nóstre.

Miron Costin ḑice că Banul Udrea, ca şi ceĭ-l'alţĭ boierĭ, «s'a închinat la Simeon-vodă».[1]

Nu este şi nu póte fi adevărat, căcĭ :

1. Intre boieriĭ luĭ Simeon Movilă el nu figuréză nicăirĭ;

2. In aprile 1604, precum am vĕḑut în textul precedinte, el era deja *călugăr*, şi negreşit nu de atuncĭ, ér după usul mona-

(1) *Letop.* ed. Cogăln. I, t. 1, p. 226.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

stic trebuia mai întâiŭ să fi fost mai mult timp *frate*,[1] ast-fel că întrarea'i în mănăstire cată să se fi întâmplat pe la 1601.

Când dară mai putea el să se fi «închinat la Simeon-vodă»?

Călugărit, fostul Ban al Craioveĭ, al doilea personagiŭ după Vodă, Udrea nu înceta totuşĭ de a se întitula : «Ѧндрею кѫлѕгѫрѕл карилє амѕ фостѕ Банъ», ér în subscrierea sa el punea simplu : «Ѧндрии Банѕл».

Acéstă iscălitură, care arată pe un bun scriitor şi o mînă nu bătrînă încă, ĭat'o :

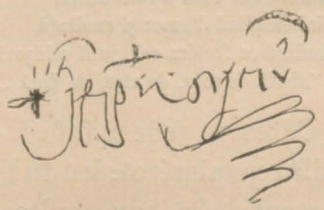

«Andreĭu» nu este decât o formă bisericéscă a numeluĭ nostru poporan *Udrea*, cu care se confundă însă şi «Adrian», generalmente pronunţat «Andrian», precum este, de exemplu, în numele oraşuluĭ «Adrianopole», turcesce *Edreneh*, franţusesce *Andrinople*, românesce *Udriŭ* : «Ѧндрїанополи сѧѕ Оудрїюлъ».[2]

De altmintrea, numele *Udrea* era odată atât de respândit la Românĭ, încât a remas chiar proverbul : «care cum venĭa, tot Udrea 'l chiăma».[3]

O formă femeiască a acestuĭ nume, *Udrişcă*, o vom găsi într'un text mai jos.

Cele-l'alte patru subscrierĭ sînt tóte de asemenea făcute de mână propriă, cu o cernélă gălbuiă, afară de a luĭ Костандин дїакон, care, ca şi a Udriĭ, e scrisă cu cernélă négră.

Peceţile, micĭ, reŭ întipărite prin fum, nu presintă nicĭ o figură bine determinată.

(1) Soborul I şi II canon 5, în **Aristin,** *Indreptarea legiei*, Tîrgovişte, 1652, reproducerea cea nouă p. 119, prevede un termin normal de 3 anĭ de noviciat saŭ «ispită, iscodire, căutare şi cercetare». — Cf. **Silbernagl,** *Verfassung sämmtlicher Kirchen des Orients*, Landshut, 1865, p. 51.

(2) **Amfilohie,** *De obşte gheografie pre limba moldovenéscă*, Iaşĭ, 1795, in-4, p. 15.

(3) **A. Pann,** *Povestea vorbiĭ*, Bucur., 1833, t. 3, p. 25.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † Вѫ име wц҃а и сн҃а и ст҃го дх҃а амінѫ єѕ андрею кълѕгърѕ.
2. карилє амѕ фостѕ бань. скрисамь записѕ ме ка сь фїи де маре
3. кредиⁿц҃. лă мънă жѕпънълѕ пътрѕ wнческѫ ши фечорилw лѕ.
4. wнчен ши лѕ стаⁿче. кѕмь сѫ се цїе кѫ лемь вѫⁿдѕть сатѕ.
5. крътожанїи w̄ сѕ. вла ш. дере тѕ ѧѧ аспри гата каре сать.
6. маѕ фость милѕить. миѫю воєвоⁿ ши амь вѫⁿдѕть єⁿ де а ме
7. бѕнь вожь фѫ дь ничи w невое. ка сѫ лефїе лwр сатѕ стѫ торѕ
8. ши де мошїи ши wхабникѫ. лѕи ши фечорилwр лѕ. кѕм аѕ фо ст
9. ши маⁿ де наинте време аль лwр. ши ла то к мела но ст рѫ фо с та ѕ
ши
10. коларе мѫр тѕрїе анѕме стаⁿ лwф тѕ мере ш w̄ кѫтѕⁿ. и wпрк
11. по ст. w̄ прежѫ в и дрьгичь стар. w̄ гратїе. и каⁿко лwф.
12. w̄ бѕтецьи. и костаⁿдинѫ динкоⁿ w̄ ротѫ. ши аче с ть то к ме
13. фѫкѕтѕсе ѕ л четате л трѫговищи. ши пеⁿтрѕ маⁿ маре креде
14. нць пѕсѕмимь ши печете. пи с м ца ю л кн дни в л ѕ҃рї...

L. S. L. S. L. S. L. S.

15. † стаⁿ логофѫтѕ мерешѕ † аⁿдриⁿ банѕ † wпрк по ст † дрѫгиче.

L. S.

16. † ко с таⁿ диⁿ динкоⁿ.

7110
1602

TRANSCRIPȚIUNEA:

† Вѫ име wцца и сына и сватаго дѕха амінѫ (în numele Tatăluĭ şi Fiĭuluĭ şi Sântuluĭ Duh, amin). Eu Andreĭu călugăru*l* carile amu fostu Banŭ, scris'amŭ zapisu*l* me*u* ca să fii de mare credin*ț*ă la mănă jupânulu*i* Pătru Oncescŭ şi fecorilo*r* lu*i*, Oncei şi lu Stan*c*e, cumŭ să se ştie că le'mŭ vă*n*dutŭ satu*l* Crătojanii wт сѕдство (din districtul) Vlaş*ca* dere*p*tu 34,000 aspri gata, care satŭ m'au fostŭ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

miluitŭ Mihaĭu voevod, şi amŭ vănd utŭ eu de a me bună voĭa, făr' dă nici o nevoe, ca să le fie lor satul stătătoru şi de moşii şi ohabnicŭ, luí şi feĉorilor lui, cum au fost şi mai de nainte vreme alŭ lor, şi la tocmela nostră fost'au şi boĭare mărturie, anume : Stan logofătul Mereş ѿ (dela) Cătun[i], и (şi) Opré postelnic ѿ Prejăv, и Drăghićŭ стар (bătrînul) ѿ Gratie, и Baĭco logofătul ѿ Butești, и Costandinŭ diĭacon ѿ Rotă, şi acestă tocmelă făcutu-se-u în cetáte în Trăgovişti, şi pentru mai mare credenţă pusu-mi'mŭ şi pecete, пис (scris) м҃ца (luna) їул҃ie 28 дни (ḑile) влет (în anul) 711... (160...?) † Stan logofătu Mereşu. † Andrii Banul. † Opré postelnic. † Drăghice. † Costandin diĭacon.

Notanda :

finalul *u* întreg : дерептъ, амъ фостъ, стътъторъ, Мерешъ;

finalul *u* jumătăţit fórte des : Бань, скрисамь, Ѳнческъ, къмь, сать, фость, милъитъ, амь бъндъть, wхабникъ, аль, Дръгичь, Костандинъ, пъсъмимь;

ь şi ъ întrebuinţaţĭ ambiĭ de o potrivă pentru *ă* şi *ĭ*;

e trecut în *i* : Яндрии (dar şi Яндрею), кариле (=carele), сь фїи (dar şi съ фїе), Тръговищи, мошїи (la singular);

e pentru actualul *i* : боиаре (la plural), креденць (dar şi крединиць);

ь=е : Дръгичь şi Дръгиче;

o pentru *oa* : Ротъ, ностръ;

duplă formă a genitivo-dativuluĭ : Ѳнчеи ши лъ Станче;

е pentru ѣ : време (nu врѣме), а ме, фъкътъсеъ (=făcutu-se-au), печете (nu печѣте), ачесть токмель (=acéstă tocmélă);

а pentru е : а ме бънъ бо а, dar : нички w небое;

и pentru ıа : пъсъмимь (=pusu-mĭ-amŭ);

дь (=dă) şi де;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : съ се цїе;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

prepositiunea repetată : ѧ четате ѧ Тръговищи;

rangul pus între numele de botez şi între poreclă : Стан логофѣтѫл Мереш;

cuvinte accentate : мѫнѧ, четáте, лѧй;

pentru sintaxă : каре сать маѧ фость милѧить Михаю воевод;

numi locale : Гратїе, Бѣтеци, Прежде (=Прежбь din textul precedinte).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXVI.

O MĂRTURIĂ

Popa Tiful, Mircescĭ (distr. Vlaşca), 1606, aprile 15.

Originalul în Archivele Statuluĭ : Mitropolia din Bucurescĭ No. CXVI.

In condica Mitropolieĭ s'a transcris în t. 9, p. 239, în următorul mod :

Съ съ цине къ ас авѣт ѕнкїашѣ фѣгле мошие л Мирчещи, ѡ жѣмѫтат (*sic*) де фѣнїе де мошие, ши ас авѣт ѕнкїашѣ фѣгле ѡ бранище алѣкъ, бранище минѣскъ а лѣи Шербѣ татъ фѣглеи, ши мъртѣрие Роман Минескѣ, ши Радомир, ши Балотъ, ши Сиѣгъ, ши Тома Рокѣ, ши Щефан Грама, Михан, ши фрѫцилъ ѡтам, ши Мѫтоша Герчюл; диитр'ачастъ мошие ас дат Шербѣ ѕи лок Воинеи, пентрѣ ѡ Владъ, ши ас фост мъртѣрие ши Казан, ши ам скрис еѣ попа Тифѣ, ши ас фост мѣлци ѡамени кѣни ла моарть фѣглеи; iар чине съ ва скѣла съ факъ алт чева, съ фие афѣрисит де 318 пъринци, ши съ фие афѣрисит ши анаѳема; ши ас рѫмас ачест съпак Ѯдрика съ нѣ съ бѫнтѣаскъ де нимиѣ; писах месеца априлїе 15 ди въ лѣт 7114 : —

⊙ Роман. ⊙ Радомир. ⊙ Балотъ. ⊙ Сиѣгъ. Тома. Щефан. ⊙ Михан. ⊙ Фрѫцилъ. ⊙ Мѫтоша. ⊙ Герчюл. ⊙ Казан. ⊙ Попа Тифѣ.

Ши доаѡ фѣце де арие ши кѣ фѫтачюне ши ѕи пѫц ши локѣ де кисерикъ, ачѣстъ ас фостѣ тоате але фѣглеи де каѡинъ дин Мирчещи.

In acéstă transcripţiune copistul s'a silit numaĭ a surprinde înţelesul actuluĭ; şi nicĭ chiar aci el n'a fost tot-d'a-una norocos,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

căcĭ dintr'o femeiă «mătuşa Bercĭĭ» a făcut un bărbat «Mătoşa Bercĭul», dintr'un bărbat «Vlad» a făcut o femeiă «Vladă», dintr'o fată «săracă Udrişcă» a făcut un băiat «săracul Udrica» etc.

În adevăr, precum ne vom încredinţa îndată, opera luĭ «popa Tiful» din Mircescĭ nu este tocmaĭ uşóră de descifrat.

Actul e scris pe o fóiă de hărtiă gălbuiă, subţire, lungă de 31, lată de 21½ centimetri, cu următorul semn de fabrică :

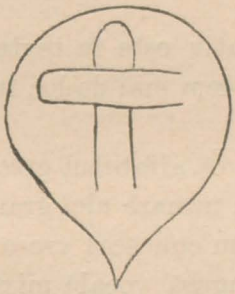

Ca specimen de scrisóre, reproducem maĭ jos în text primul rînd în fac-simile, maĭ adaugând aci că cernéla e fórte négră, ér şirurile sînt strîmbe, scrise la o distanţă inegală (dela 3 milimetri pînă la 1 centimetru), şi nu tóte de aceiaşĭ lungime (dela 14 pînă la 20 centimetri).

Sub fie-care iscălitură, tóte scrise de mâna luĭ popa Tiful, este căte o pată de cernélă dela punerea degetuluĭ.

De asupra celor maĭ multe cuvinte, întocmaĭ ca în textul publicat maĭ sus sub No. XVI, scriitorul aruncă căte un-segment fără nicĭ o trebuinţă : мнрчеще, попа etc.

Este şi maĭ curios că d'asupra luĭ s, scris maĭ mult ca V, figuréză pretutindenĭ doă punctură, ba une-orĭ popa Tiful nu cruţă acest lux de punctuaţiune nicĭ chiar d'asupra luĭ н, ѕ, ε, după cum se póte vedé în rîndul cel fac-similat.

Dintre persónele menţionate în act, pe unele le găsim, de asemenea, într'un crisov din 13 maĭu 1620 dela Gavril Movilă, relativ tot la satul Mircescĭ, şi anume : Bercĭul, Balotă şi Roman.

Despre însemnătatea filologică a acestuĭ text, veḑĭ maĭ jos Notanda.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Aci vom face numaĭ o observaţiune.

El este tot ce póte fi maĭ r u s t i c.

Intr'însul noĭ găsim cele maĭ stereotipe trăsure ale aceluĭ graĭu ţerănesc, prin care se caracterisă unele scrisorĭ şi inscripţiunĭ latine din vécul de mijloc.[1]

Aşa este, bună óră, acea perpetuă confusiune între *e* şi *i*, *u* şi *o*, despre care deja Mabillon ţicea în privinţa documentelor latine mediane : «immutatio frequens est *e* pro *i* et vice-versa, i-«temque *u* pro *o*, quae immutatio etiam familiaris fuit apud vete-«res Romanos.»[2]

Maĭ cu sémă semnificativ este în textul nostru *u*=*o* şi *o*=*u*, fenomen pe care nu'l vedem maĭ de loc în cele-l'alte documente din colecţiunea de faţă.

Lepsius a demonstrat, că alfabetul greco-latin primitiv nu distingea pe *u* de *o*, şi prin urmare nicĭ graĭul cel viŭ al poporuluĭ din Elada şi din Italia nu cunoscea vre-o deosebire între ambele sonurĭ, pronunţând o singură vocală mixtă, adecă nicĭ *o*, nicĭ *u*, ci un fel de *o* şi *u* tot-o-dată.[3]

Archaismele, fie lexice, fie curat fonetice, persistă une-orĭ într'un bĭet colţuşor imperceptibil, într'un atom din totalitatea naţiunĭĭ, după ce aĭurĭ s'aŭ perdut fără urme; ţeranĭĭ dela Mircescĭ din plasa Néjlovuluĭ, cu popa Tiful în frunte, nu-şĭ închipuiaŭ, de sigur, pe la 1600, că eĭ pronunţă vocalele întocmaĭ aşa după cum le rostĭaŭ, cu mĭĭ de anĭ înainte, străbunĭĭ din epoca unităţiĭ etnice greco-italice!

(1) **Fumagalli,** *Delle istituzioni diplomatiche*, Milano, 1802 t. 1, p. 267—94.

(2) **Mabillon,** *De re diplomatica*, Neapoli, 1789, t. 1, p. 61.

(3) **Lepsius,** *De tabulis Eugubinis*, Berolini, 1833, p. 76 — 9. — Idem, *Paläographie als Mittel für die Sprachforschung*, Berlin, 1834, p. 60 : «Im Griechischen und Lateinischen «dagegen ist das *o* nicht wie im Sanskrit und Hebräischen eine Nüance vom *a*, sondern vom «*u*..... die Paläographie auffallend bestätigt und durch Vergleichung der Semitischen Al-«phabete lehrt, dass V (die alte Form des Griechischen υ und im Etruskischen und Umbri-«chen die einzige Form für *o* und *u*) ursprünglich gar kein von O verschiedenes Zeichen war.»

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

2. де фѳне де мошиѥ ше ѧѳ вот ѳкешѳл фѳгле ѳ бране
3. ще ѧлесѫ бранеще минескѫ а ѧѳ шерко татѫлѳ
4. фѳглеи ше мѫрторіе романѫ минескол ше радомирѳ
5. ше калотѫ ше снѣгъ ше тома роколе ше щефанѫ
6 грама михаю ше фрѫцель w тамѫ ше мѫтоша
7. берчюи де ѧтрачестѫ мошиѥ ѧѳ дато шерко
8. ѳѧ локо воне пеѧтро владѫ ше ѧѳ фѳстѳ
9. мѫртѳріе ше каѯанѫ ше амо скрисо ѥ попа
10. тифѳл ше ѧѳ фѳсто молци wмене бони ла мортѥ
11. фѳглеи іарѫ чене се ва скѳла сѫ факѫ алтъ чева
12. сѫ фиѥ афѳриситѫ де т ше їи wстеци (*sic*) ше сѫ фи
13. афѳрситѳ ше анатима пис мѣсица апріліе ѣї
14. ше а рѫмасо ачестѫ сѫракѫ ѯдриска сѫ но ѳ бѫѧтоіаскѫ
15. немене бѫ ѧито : ѯрдї
16. романи (*deget*) раѧумиро (*deg.*) калоѫ (*d.*) снегѫ (*d.*) тома (*d.*) щефаи (*d.*) михаю (*d.*).
17. фрѫцил (*d.*) мѫтоша берчюи (*d.*) каѯанѫ (*d.*) попа тифѳл (*d.*).
18. ше доа феце да арие ше ѳ фѫтѫченѫ ше ѳ поцѳ
19 ше лѧкѳ де бесѣрекѫ ачесте ѧѳ фѳстѳ тѳте а фѳсѳ
20. але фѳгліе ше а фѳгле де баџіенѫ де мирчеџи.

TRANSCRIPȚIUNEA:

† să se ştie că au votŭ uchişul Fugle moşie în Mirceşte u jŭmătate de fune de moşie şe au vot ucheşul Fugle u braneşte alesă braneşte Minescă a lu Șerbo tatălu Fuglei, şe mărtorie Romanŭ Minescol şe Radomiru şe Balotă şe Snégŭ şe Toma Robol şe Ştefanŭ Grama, Mihaĭu şe Frăţelă ѿ тамѫ (de acolo) şe mătoşa Berceĭui; de într'acestă moşie au dato Şerbo uîn loco Vo[i]nei peîntro Vladŭ şe au fustu mărturie şe Cazanŭ, şe amo scriso eu popa Tiful, şe au fusto molţi omene boni la morte Fuglei; ĭară cene se va scula să facă altŭ ceva, să fie afurisitŭ de 300 şe 18 wстеци (părinţĭ), şe să fiĭ afurisitu şe anatima; пис мѣсица (scris în luna) aprilie 15 вѫ лито 7114 (în anul 1606); şe a rămaso acestă săracă Udrisca să no u băîntoĭască nemene. (Marturĭ :) Roman, Radumiro, Balotă, Snegŭ, Toma, Ştefan, Mihaĭu, Frăţil[ă], mătoşa Berceĭui, Cazanŭ, popa Tiful. Şe doa feţe da arie şe u fătăcenă şe u poţu şe lucu de besérecă, aceste au fustu tute a fustu ale Fuglie, şe a Fugle de baştenă de Mirceşti.

NOTANDA:

finalul *u* întreg : татѫлѧ, поцѧ (=puţu), фѧстѧ (fostu), лѧкѧ (=locu);

confusiune între *u* şi *ŭ* : афѧриситѫ (=afurisitŭ) şi афѧриситѧ;

o pentru *u* : молци, кони, амо скрисо, вот (=avut), Минескол (=Minescul), робол (=robul), поцѧ, шерво, мѫтоша (=mătuşa), дато (=datu), пе.ѧтро (=pentru), фѧстѧ, рѫмасо, но (=nu), вѫ.ѧтоиаскѫ (=băntuéscă);

u pentru *o* : тѧте (=tóte), şi maĭ ales tot-d'a-una ѧ în loc de adjectivul numeric *o* (: ѧ жюмѫтате, ѧ браниџе, ѧ фѫтѫченѫ) şi în loc de pronumele personal femeesc la acusativ *o* (: сѫ но ѧ вѫ.ѧтоиаскѫ), dintre carĭ pe cel de'ntăiŭ d. Cihac îl derivă din : «*una* raccourcie en *a*, grossie en *o*», ér pe cel-l'alt din : «*la* raccourcie en *a*, grossie en *o*», doă «rac-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

courcissements grossis» dintre cele mai imposibile, fără nici un singur exemplu în fonologia română; [1]

confusiunea între *u* şi *o* în aceleaşi cuvinte : мѫрторіе şi мѫртѳрїе, Радомирѳ şi Радѳмиро, локо şi лѳкѳ, фѳстѳ şi фѳсто;

confusiunea între *i* şi *e* : ѕкишѳл şi ѕкешѳл, Мирчеци şi Мирчеще, Фрѫцель şi Фрѫциль, сѫ фие şi сѫ фии;

e pentru *i* : чене (=cine), wмене, şi pretutindeni ше în loc de ши;

e pentru ѣ saŭ ꙗ : Минескѫ (=Minéscă), ачестѫ мошие, Снегѫ (dar şi Сиѣгѫ), феце (nu фѣце);

ю pentru е : Берчюи în loc de Берчеи;

simplul *o* pentru *oa* : wмене, морте;

доа = doă;

ж muĭat : жюмѫтате;

да арие, în loc de де...;

ѳ.л=*uîn*=*un*, пе.лтро=*peîntro*=*pentru*, кѫ.лтоіаскѫ=*băîntoĭască*=*băntuĭ ască*, де .л;

dispariţiunea luĭ н : ѕкешѳл (= uncheşul) şi ѳ (= un), pe lîngă care însă şi ѳ.л, cf. mai sus textul No. XVII;

remarcabilă aferesă : вот (de 2 ori) pentru авѳт;

фѳгле, cu triplul genitiv : фѳглеи, фѳглїе şi л фѳгле;

л лѳ Шерко;

pe lîngă лѳ фѳстѳ — л фѳстѳ, precum şi л рѫмасо;

(1) **Cihac,** *Dict. d'étym.*, p. 182. — Pronumele nostru *o*, fie ca numeric, fie ca personal, adecă având o dublă întrebuinţare, dar fiind acelaşi în fond, provine din *va*, după cum şi din a treia persónă singulară a indicativuluĭ presinte *va* poporul a făcut tot *o* : «*o* să fie»=«*va* să fie», după cum din maghiarul «*város*» avem «*oraş*», din latinul *vel* prin forma română veche «*vare*» s'a născut «*orĭ*», etc. Este radicala pronominală ario-europeă *va*, de unde de asemenea: zendicul *ava* «acela», slavicul ова-ова, grecul αὐ=*ava* în αὐ-τός (cf. **Bopp,** *Gramm. comparée*, trad. Bréal, t. 2, p. 356) şi albanesul *ai*, forma veche *avi* «acela» şi «el» (cf. **Camarda,** *Saggio sulla lingua albanese*, Livorno, 1864, p. 209). E fórte interesant că primitivul *ava* a scăḑut la *o* şi *u* nu numaĭ la Românĭ, dar şi 'n familia eranică : în dialectul huzvaretic *ô*, în dialectul parsic *ôi* (= forma albanesă *ai*), în limba persiană modernă *ô*, în dialectul bucharic *u*, etc. (**Justi,** *Handbuch der Zendsprache*, p. 32). Mai pe scurt, pronominalul *o* este la Românĭ un rest ante-roman.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѫ се цие ;

cuvîntul slavic wтеци prefăcut în wстеци, — óre prin vr'o etimologiă poporană (de ex. *osteţ* «luptător», dela *óste*)? saŭ prin influinţa tenueĭ ce urméză (cf. ascut, lespede...)?

pentru sintaxă : ачесте аѕ фѕстѕ тѣте а фѕстѕ але Фѣгаїе, ше а Фѣгае де каџенѫ, cu doă repetiţiunĭ demonstrative ;

numĭ bărbătescĭ : Фѣгае,[1] Балотѫ, Снѣгъ, Радомирѕ, Минескол, Шерко, Берчѣ, Фрѫцилъ, Каѯанѫ, Тифѕл... ;

nume femeesc : Ѯдриска ;

terminĭ agricolĭ : феце да арие, фѫтѫченѫ (= *fătăcină* din *fătăcĭune*, ca *mortăcină* din *mortăcĭune*), кранеџе (= pădure oprită de tăiat) ;

кранеџе din slavicul кранити «oprire», ca medio-latinul *parcus* din *parcere* şi proveniţialul *deves* = «bois *défensable*» ;[2]

фѕне, vedĭ texturile No. IX şi XI.

(1) Tot aşa se chiăma un boier din Moldova la 1641 : «Василїе Фѣгае борникѕл де Брладѕ», *Arch. Statuluĭ, m-rea Rachitósa X.*

(2) *Revue des langues romanes*, t. 4 (1873), p. 218.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXVII

NOTIŢĂ DE CUMPĂRĂTURE.

CURESCII SAU BOGATA (DISTR. ILFOV), 1606, MAIU 8.

Originalul în Archivele Statului: episcopia Argeş No. LXXXIX.

In Condica acestei episcopie nu s'a copiat.

E scris pe o fóiă de hărtiă grósă şi aspră, lungă de 32, lată de 21 centimetri, fără semn de fabrică, care se afla — probabilmente — pe fóia ce lipsesce.

Scrisórea, cu cernélă négră, cu litere drepte, nalte de 4 milimetri, şi cu distanţa între rînduri de 1 centimetru, presintă ceva intermediar între cursiva zapiselor şi semi-unciala manuscriptelor.

Este greŭ a distinge pe ѫ de ѣ.

1. † Сѫ се цїе кѫ... ѫ^{н}пѫра^{т} ста^{н} добрикѫи^{и} пѫ^{м}нѫтври дела
2. негослава пѫмѫ^{н}тври. ѕї. ѡ^{п}тѳ трѳ кѫ^{н}пѫ. ца^{р} ѡ^{п}тѫ тра^{л}тѫ
3. кѫ^{н}пѫ ди^{н} ѯилеле Ми^{в}ни^{и} во^{д}. дир^{ѣ}птѫ. ѧд. де а^{с}при де а^{р}
4. ци^{н}тѳ. ши ца^{р} а^{ѳ} кѳ^{н}пѫра^{т} ста^{н} добрикѫи^{и} па^{р}те лѳ стрезе
5. тоа^{т} кѫ^{т} се ва алеце(*) де пе^{с}те то^{т} хота^{р}лѳ. ди^{н} апа
6. цемени^{и} пѫ^{н} вале пѳ^{р}кѫреци^{и}. ца^{р} а^{ѳ} кѫ^{н}пѫра^{т} дѳмитрѳ пѫ^{р}ток
7. па^{р}те лѳ правц ши а лѳ ко^{с}тади^{н} тоа^{т} кѫ^{т} се ва алѣце
8. пе ѡ^{ч}на блѫ^{н}де^{с}кѫ. де^{н} чи^{н} пѫ^{н} чи^{н} ди апа цемени^{и} пѫнѫ
9. вале пѫ^{р}кѫрецило^{р} дирептѫ ѧѕ.л. ве^{д} би^{н}. ва^{д}ра кѫтѣ ко^{с}да

(*) Aci de asupra, cu aceiaşĭ mână şi cernélă, e scris: дире^{п}тѳ ѧе.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

10. ıа^{р} лѕ кѕ^{н}пжра^{т} дѕмитрѕ ѕ^{н} пж^{м}нтѕ лл фефелеи дела миле

11. кжлжгжрѕ^{л}. .л^{н} кж^{н}ѕ^{л} де жо^{с}. дирепт^{т}ѧ. ѵ. а^{с} при. ıа^{р} а^{ѕ} кѕ^{н}пжра^{т}

12. дѕмитрѕ пжмж^{н}тѣри. г. лл ва^{длѣ} кѕкѕтїи дела добра

13. фата лѕ ^{бѣ}дисла^{в}. дирептѣ .ц. де а^{с}при гата ди

14. ѯилеле ми^{в}ни^{н} во^{л}.—пи^{с}мца ма^{и} и днѣ л^{т} ѣздї

15. † ши ıа^{р} а^{ѕ} кѕ^{н}пжра^{т} ге^{р}ге че^{л} маре .г. стѣ^{н} жинии дела ла^{н}га

16. де^{л} лѕ дѕ^{н}бржвї дирептѣ .ц. а^{с}при гата.

TRANSCRIPŢIUNEA :

† să se ştie că [aŭ c]ănpărat Stan Dobricăii pămnături dela Negoslava, pămănturi 16, optu tr'u cănpŭ, ĭar optŭ tr'altŭ cănpŭ, din zilele Mirnii vod^{ă}, diréptŭ 4000 de aspri de argintu; şi ĭar au cunpărat Stan Dobricăii parte lu Streze toat^{ă} cât^{ă} se va alege de peste tot hotarlu, *direptŭ 5000*, din apa Gemenii păn^{ă} vale Purcăreţii; iar au cănpărat Dumitru Părtoc parte lu Pravĭţ şi a lu Costadin toat^{ă} cât^{ă} se va alége pe oc^{i}na Blăndescă, den cin păn^{ă} cin, di apa Gemenii pănă vale Părcăreţilor, direptŭ 6030 ved^{re} vin, vadra căté cos^{tan}da; ĭar au cunpărat Dumitru un pămăntu la Fefelei dela Mile călăgărul, în cănpul de jos, direptŭ 400 aspri; ĭar au cunpărat Dumitru pămănturi 3 la vad^{u}lŭ Cucutii dela Dobra fata lu *Vădislav* direptŭ 900 de aspri gata di zilele Mirnii vod^{ă}. — пис мѣсяца маи $\overline{и}$ днѣ лѣт 7114 (scris în ale luneĭ luĭ maĭu 8 ḑile, anul 1606); + şi ĭar au cunpărat Gherghe cel mare 3 stănjini dela Langa, del lu Dunbrăvi, direptŭ 900 aspri gata.

Notanda :

finalul *u* întreg : ѡптѕ (dar şi ѡптѣ), пѣмѣнтѕ, арѕинтѕ, хотарлѕ (póte însă şi хотарѕлѕ, saŭ chiar o simplă metatesă grafică din хотарѕл);

finalul *i* întreg pretutindenĭ, şi chĭar duplicat de 2 orĭ în Добрикѣии, cf. textul No. VI;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

finalul *u* jumătăţit : кънпъ, дирептъ;

oa : тоатъ;

confusiunea între е şi ѣ : алѣце şi алеце, дирептъ şi дирѣптъ, Блъндескъ (=Блъндѣскъ), Цемении (=Цѣмении);

eo=*é* : кътѣ (=căté) în loc de «căte o»;

пе, пи пре, şi песте, пи преете;

metatesa luĭ *n* : пъмънтѫри şi пънмътѫри;

дин şi ден;

de 2 orĭ ди în loc de дин : ди апа Цемении пънъ.... ди ѕилеле Мивнии;

h trecut în *v* : Мивнии pentru Михнии, de 2 orĭ;

confusiunea între *u* şi *ă* : пѫркъреции şi пъркърецилор, кѫнпърат şi кънпърат, кълъгърѫл;[1]

ден чин пънъ чин = din capăt până în capăt, dela slavicul чинъ «rînd»;

genitivo-dativul : лѫ Стрезе, лѫ Правъц;

н pentru м : кѫнпърат, кънпъ, дѫнкръвĭ;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : съ се цĭе;

трѫ în loc de «întru», ca la Macedo-românĭ : тр'ѫ кънпъ, тр'алтъ кънпъ;

dispariţiunea luĭ *n* : тр'ѫ кънпъ (=tr'un...);

numĭ personale : Стрезе, Добрикъ, Негослава, Правъц, Пърток, Миле, Въдислав, Герге, Ланга;

numĭ locale : апа Цемении, Пѫркъреции, Фефелен...;

дел лѫ дѫнкръвĭ...?

particularitatea economică : o vadră de vin — o costandă.

(1) Despre ъ=*ă* şi ъ=*u* la Slavĭ, cf. Потебня, Къ исторіи звуковъ русскаго языка, Voronej, 1876, p. 33—38.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXVIII

O DELIMITAŢIUNE

DISTRICTUL VÎLCEA, 1608, APRILE 15.

Originalul în Archivele Statuluĭ : Cozia II.

Scris pe o fóiă de hărtiă afumată, fórte stricată, lipsind un mare petec la mijloc, lungă de 29 ½, lată de 20 centimetri, fără semn de fabrică.

Scrisórea, cu cernélă gălbuiă, e frumósă, dréptă şi îndesată, cu litere nalte de 2 milimetri şi cu o distanţă de 5 milimetri între rînduri.

Cele şése peceţi, întipărite prin fum, sînt fórte nedistinse : abia se maĭ póte recunósce pe una din ele un leŭ în picĭóre cu códa rădicată, adecă ceia-ce se chiamă «lion passant» în eraldică.

Actul s'a transcris la 1778 în condica cea veche a Cozieĭ, fóia 59, pe când nu era încă rupt, ast-fel că acéstă copiă, deşi fórte defectósă ea-însăşĭ, ne va înlesni totuşĭ a completa, negreşit între parentesĭ, lacunele ce există în starea actuală a textuluĭ; din nenorocire însă, condicarul a uĭtat cu desăvîrşire de a copia rîndurile 15—16, tocmaĭ cele maĭ stricate.

Sub raportul ortografic, acest act se caracterisă printr'o deosebită predilecţiune pentru î, pe care 'l pune în loc de ĭ şi chĭar de ŭ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

1. † скриса^{м} но^{и} $\overline{\text{в}}$ бога^{р} карїи а^{м} фо^{с}ть хота^{р}ни^{ч} ши токъмѣ^{л}ни^{ч} сфи^{н}теи

2. мънъсти^{р} дела коѯїа. ѧсъ егѫме^{н} лѫ фо^{с}тѫ пърїнъте^{л} пахомїе де^{ч} лѫ

3. авѫтъ пъ^{р} кѫ са^{р}ки^{ѯ} де вѫжорани пъ^{нт}рѫ къ а^{ѫ} авѫтъ са^{р}киѯ $\omega^{ч}$-нъ депрѫ^{н}

4. кѫ сфънъта мънъ^{с}тире де^{ч} нѣкѫ лѫтъ егѫменѫ^{л} денъпреѫнъ кѫ

5. са^{р}ки^{ѯ} пре ръваше до^{м}нещї ди^{ч} нои ѧкъ а^{м} ме^{р}сѫ пре кѫвънътѫ^{л}

6. до^{м}нѫ но^{с}трѫ де а^{м} къѫтатъ ши а^{м} къ^{л}катѫ $\omega^{ч}$на сатѫлѫи

7. во^{г}дънещїи дела $\omega^{л}$тъ ди^{ч} а^{м} афлатъ пре са^{р}ки^{ѯ} моцѣ^{н} къ а^{ѫ}

8. фо^{с}тъ кѫ^{м}пъра^{т} са^{р}ки^{ѯ} ѧкъ ди^{н} ѯилеле ми^{х}неи во^{д} ши ѭ^{м} къ-ѫтатъ

9 ши къ^{р}циле лѫ са^{р}ки^{ѯ} че а^{ѫ} авѫтъ де мошїе ди^{ч} нои ѧкъ а^{м} фъкѫтъ ка^{р}

10. тѣ дела мъна [нол]^{с}тръ лѫ са^{р}ки^{ѯ} съ^{ш} цїе мошъѭ пре къ^{р}ци че а^{ѫ} авѫт[ъ]

11. ѧсъ а^{м} хотъ[рътъ] къ^{м}пѫ^{л} кѫ пъдѫрѣ де а^{м} фъкѫтъ $\omega^{ч}$на лѫ са^{р}-ки^{ѯ} [в]

12. кодри $ѫ^{н}$ [кодрѫ пре] лъ^{н} [гъ х]отарѫ^{л} къламънещїло^{р} ши а^{м} пѫ^{с} п[їа]

13. тръ [дин коаче де валѣ маре] ши съ мѣ^{р}гъ ачѐ^{л} кодрѫ ди^{н} апа $\omega^{л}$тѫ[лѫи]

14. кѫ [пъдѫрѣ кѫ тотъ пънъ ла хо]тарѫ^{л} мѫерещїи ши челала^{лт} кодрѫ

15. пре..... цїи ши прин пъдѫре пре слѣмѣ...

16. п..... е пре мѫерѣска пъ^{н} ла мерїи къ^{р}нѫлѫи...

17. алътѫрѣ... [плъѳ]иченѣска предечи^{н}дѣ ш^{и} де къторъ селищѣ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

18. бо^{гд} нещїло^{р} в[нде по]го^{р} калѣ карвлви дела рв^{л}. ши кв пъдвр^{т} кв то^{т}

19. пъниѫ л хотарв^{л} мверещїи. ш^{р} селищѣ съ w цїе пре кв^{м} пърътв^{р}

20. ши лѣв фо^{с}тѫ [алѣ]съ ма^{н} денаи^{н} те вр^{т}ме де моущѣнїи сатвлви

21. де сав цївтѫ па^{р}тѣ влъдвцѣскѫ чи а^{м} але^{с} съ цїе са^{р}ки^{ѯ} .в. пъ^{р}ци

22. ши кв вадв^{л} морїи ди^{н} селище. ш^{р} w па^{р}те де селище де^{с} пре

23. малв^{л} рошв алътвр^{т} кв валѣ л жо^{с} ка^{р} па^{р}те а^{в} фо^{ст} а сире^{н} съ а^{и} бѫ а

24. w цїнѣ коѯїнанїи ди^{ч} нои ачещи ѳ боѭ^{р} анв^{м} пъ^{р}вв^{л} лw^{г} ѿ рвда

25. и фръ^{н}кв^{л} ѿ потъроша^{н} и а^{н}ге^{л} ко^{м} ѿ съ^{р}чинещи и преда ло^{г} ѿ бъ^{р}се^{ци}

26. и гїwка ѿ съ^{м} боти^{н} и хв^{л} ѿ дѣещи но^{и} аша а^{м} але^{с} ши мъ^{р}тв-риси^{м}

27. кв свфлетеле ноа^{с}тре. ши пе^{н}тв кредѝ^{н}ца н^{т}к^{м} пв^{с} ма^{н} жо^{с} пе

28. чеци^{л} ка съ^{с} кр^{т}к^{ѯ} пис мца апри^{л} еї^{дн} в^{т} ъ ѯрвї

(L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.)

TRANSCRIPȚIUNEA:

† scris'am noi 6 boĭarĭ carii am fostŭ hotarnici şi tocămélnici sfintei mănăstirĭ dela Coziĭa, însă egumen au fostu părinătele Pahomie; deci au avutŭ pără cu Sarkiz de Bujorani păntru că au avutŭ Sarkiz ocină depreună cu sfănăta mănăstire, deci néu luatŭ egumenul denăpreună cu Sarkiz pre răvaşe domneşti, dici noi încă am mersu pre cuvănătul domnu-nostru de am căutatŭ şi am călcatu ocina satului Bogdăneştii dela Oltŭ, dici am aflatŭ pre Sarkiz moştén, că au fostŭ cumpărat Sarkiz încă din zilele Mihnei vodă, şi ĭ-am căutatŭ şi cărţile lu Sarkiz ce au avutŭ de moşie,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dic^{i} noi încă a*m* făcutŭ car*té* dela măna [noa]*strĕ* lu Sa*rkiz* să-*ş*^{i} ţie moşăĭa pre cărţi ce a*u* avutŭ; însă a*m* hotă[rătŭ] cămpu*l* cu păduré de a*m* făcutŭ oc^{i}na lu Sa*rkiz* 2 codri, u*n* [codru pre] lăn-[gă ho]taru*l* Călimăneştilo*r*, şi a*m* pu*s* p[ia]tră [dincoace de valé mare] şi să mérgă ace*l* codru di*n* apa O*l*tu[lui] cu [păduré cu totŭ pănă la ho]taru*l* Muereştii, şi cela-l'a*lt* codru pre . . . . [Muere]-ştii şi prin păduре pre slémé . . . p . . . . e pre Muerésca pa*n*^{ă} la merii Că*r*nului . . . alături é . . . . [Plăv]icenésca pre deci*n*dé, şi de cătră selişté Bo*g*d^{ă}neştilo*r* u[nde po]go*r*^{ă} calé carului dela Ru*d*^{a}, şi cu păduré cu to*t*, pănă în hotaru*l* Muereştii, ĭa*r* selişté să o ţie pre cu*m*părătur^{i}, şi léu fostŭ [alé]să ma*i* denai*n*te vréme de moşténii satului de s'au ştiutŭ pa*r*té Vlăduţéscă; ci a*m* ale*s* să ţie Sa*r*kiz 2 părţi şi cu vadu*l* morii di*n* selişte, ĭa*r* o pa*r*te de selişte de*s*pre malu*l* roşu, alături cu valé în jo*s*, car^{e} pa*r*te a*u* fo*st* a Sire*i*, să aĭbă a o ţiné Coziĭanii; dic^{i} noi aceşti 6 boĭa*r*^{i}, anum^{e} Părvu*l* lo*g*^{ofăt} ѡ (dela) Ruda и (şi) Frăncu*l* ѡ Potăroşa*n*^{i} и Ang*h*e*l* com$^{is(?)}$ ѡ Să*r*^{ă}cineşti и Preda lo*g*^{ofăt} ѡ Bă*r*se*ş*^{ti} и Ghioca ѡ Săm*b*oti*n* и Hu*d* ѡ Dăeşti, no*i* aşa a*m* ale*s*, şi măr*t*urisi*m* cu sufletele noa*s*tre, şi pe*n*tru credi*n*ţa né*m* pu*s* ma*i* jo*s* peceţi*l*^{e} ca să *s*^{ă} cré*z*^{ă}, пис мѣсаца (scris în luna) apri*l*^{ie} 15 дни (ḑile) вѣтѫ 7116 (în anul 1608).

Notanda:

finalul *u* întreg: мерсѳ, ѳростѳ (dar şi ѳростѫ), кѫлкатѳ;

finalul *u* jumătăţit fórte des: авѳтѫ (= avută), ѧватѫ (= luată), кѫтатѫ (= căutată), Ѡлтѫ...;

un *ă*, vocală irraţională, ce-va ca *schwa* semitic, de 3 orĭ între *n* şi *t*: пѫрînѫтеле (=părin*ă*tele), сфѫнѫта (=sfăn*ă*ta), кѳвѫнѫтѧл (=cuvăn*ă*tul), şi o dată între *k* şi *m*: токѫмѣлничи (=toc*ă*mélnici), dintre carĭ cu forma céstă din urmă cf. токѣмѣлеле în textul publicat maĭ sus sub No. 1 şi vocala irraţională între *c*—*m* la Romanĭ în cuvinte împrumutate dela Grecĭ: «Al*g*emeon» din Ἀλκμαίων, «Alcumena» din Ἀλκμήνη, «dra*ch*uma» din δραχμή, «Te*c*umessa» din Τέκμησσα, «a*c*me» din ἀκμή, etc.,[1] ér pentru

(1) **Schuchardt**, op. cit. II, p. 395, 408, 425.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

nt=*năt*, tot la Romanĭ «*initer*» din *inter*, «Vale*nitio*» din *Valentio*, «li*nitei*» din *lintei*, «pertine*nit*ibus» din *pertinentibus* etc.;[1]

acelaşĭ *ă* irraţional între *n* şi *p* în ДЕНЪПРЕ8НЪ (= de*năp*reună), pentru care însă nu se póte aduce vre-o analogiă latină, grupul consonantic *np* neexistând lătinesce, ci numaĭ *mp;*

forme duple : ПЪНТР8 şi ПЕНТР8, ДЕПРЕ8НЪ şi ДЕНЪПРЕ8НЪ, ДЕЧИ şi ДИЧИ, МОШĬЕ şi МОШЪІА;

ДИН, nu ДЕ.Л saŭ ДЕН;

ПРИН, nu ПРЕ.Л;

genitivo-dativul : Л8 Сарки3;

ПРЕ ДЕ ЧИНД'К = de astă parte;

oa : НОАСТРЪ;

prepositĭunea repetată : К8 ПЪД8Р'К К8 ТОТ;

КАРТЕ, КЪРЦИ = «documente de posesiune» : ІАМ КЪ8ТАТ ШИ К Ъ Р Ц И Л Е Л8 Сарки3..., СЪ–ШИ ЦĬЕ МОШЪІА ПРЕ К Ъ Р Ц И;

diferinţa juridică : МОШЪІА ПРЕ КЪРЦИ, adecă proprietate basată pe acte de orĭ-ce natură, şi МОШЪІА ПРЕ К8МПЪРЪТ8РИ, adecă proprietate basată pe simplul fapt de a fi cumpărată;

КАРТ'К ДЕ ЛА М Ъ Н А НОАСТРЪ;

МОЦ'К, МОЦЕНИ = «proprietarĭ», chiar fără *moştenire :* МОЦ'К Н Ъ Л8 ФОСТЪ К8МПЪРАТ..., МОЦЕНĬ САТ8Л8И;

şt=*şn* : МОЦ'К Н=*moşnén* de astădĭ;

Р Ъ В А Ш Е ДОМНЕЦĬ = lista trimisă de Domniă, cu indicaţiunea celor chiămaţĭ a judeca vre-un proces, a fi conjuratorĭ saŭ a delimita o moşiă, ce-va ca *album judicum* la vechiĭ Romanĭ;

К8В Ъ Н Ъ Т8Л ДОМН8–НОСТР8;

АМ К Ъ Л К А Т 8 W Ч И Н Л САТ8Л8И, în sens de : am delimitat teritoriul...;

W ПАРТЕ ДЕ СЕЛИЦЕ Д Е С П Р Е МАЛ8Л РОШ8;

КАЛ'К КАР8Л8И;

(1) Ibid., p. 413, 419. — Cf. **Corssen,** op. c. II, p. 608 sqq.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ЧѢЛА-ЛАЛТ;

КОДРЪ, КОДРИ, în sens de «teritoriŭ delimitat», expresiune fórte remarcabilă, cu care trebuĭ alăturat, ca desfăşurare identică a ideelor, germanul *mark* «teritoriŭ delimitat» (örtliche Abgrenzung) din *mark* «pădure», scandinavul *mörk;*[1]

interesantă transiţiune logică : КОДРЪ «pădure», trecut în accepţiunea de «teritoriŭ delimitat», s'a luat apoĭ în înţelesul general de «bucată», de unde astădĭ ḑicerea poporană *codru de pâĭne* = «bucată de pâĭne» şi proverbul : «flămîndul *codriĭ* viséză şi vrabia meĭu»,[2] adecă «flămîndul viséză bucăţĭ de pâĭne...»;[3]

СЛѢМѢ = «culme» saŭ «vîrf» = paleoslav. СЛѢМА, serb. ШЉЕМЕ «acoperiş»;

numĭ personale : СИРА, ПЪРВЪА, ФРЪНКЪА (cf. în texturile de maĭ sus : МОЛДОВѢНЪА, СРЪБЪА, ЯРКАНАШЪА, КЪЗАКЪА), ПРЕДА, ГЇWКА, ХЪД, САРКИЗ (Armén ?);

numĭ locale : СЪМБОТИН, ДЬЕЇИ, СЪРЪЧИНЕЇИ, ПОТЪРОШАНИ, МАЛЪРОШЪ, ВЛЪДЪЩѢСКЪ, МЪЕРѢСКА (genit. МЪЕРЕЇЇĬ), ПЛЪВИЧЕНѢСКА, МЕРĬИ КЪРНЪАЪИ...

(1) Cf. **Grimm,** *Deutsche Rechtsalterthümer,* ed. 2, p. 497 : «Natürliche, älteste Grenze «war aber der Wald und in Eichen wurde das Zeichen gehauen.»

(2) **Hinţescu,** *Proverbele Românilor,* Sibiĭu, 1877, p. 60.

(3) Pentru etimologia cuvîntuluĭ *codru,* veḑĭ studiul meŭ : *Fragmente pentru istoria limbeĭ române, elemente dacice,* p. 32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXIX—XXX.

CUMPĂRĂTURELE SPATARULUĬ MÎRZEA.

Circa 1608—1609.

Intre anĭ 1568—1577, sub Alexandru-vodă Mircea, se întămplase un proces scandalos, care nu este fără interes pentru istoria socială a epocei.

Proprietar al satuluĭ Berilescĭ din districtul Ilfov era un boier de ţéră numit Şuşan, după mórtea căruĭa averea 'ĭ trebuĭa să trécă la copiiĭ seĭ, anume la treĭ fete: Stana, Nécşa şi Rada, şi la un băiat: Dispot; cele doă surorĭ maĭ marĭ însă goniaŭ pe unicul lor frate, sub cuvînt că el n'ar fi fost născut din Şuşan, căcĭ—ḑiceaŭ ele: «ест бил прихватил бащ8 им Ш8шан по матерѫ Диспотов на име «Воика злаа ѵѡдца сѫс един Ѧциганин блѧд сѫтворила, таж wна ест ѕтекла «понеж ест хотѣл Ш8шан да ю загѕбит, а после Воика wна ест родїла тог «синѫ виш рѣх Диспод ѿ под плетїе јакож един копел, и рекла ест Воика «матерѫ Диспотов понеж ест била непразна ѿ Ш8шан (tatăl lor Şuşan «prinsese pe muma luĭ Dispot, numită Voĭca, cu umblărĭ rele, *a-«vênd ea a face cu un Ţigan*, şi dînsa a şi fugit atuncĭ, fiind-că «Şuşan voĭa s'o ucidă, ér după aceĭa Voĭca *a născut pe acel fiiŭ «maĭ sus ḑis Dispot pe sub garduri ca pe un bastard*, şi pretindea «Voĭca, muma luĭ Dispot, cumcă a remas îngreunată de Şuşan)».

Acest proces *turpis causa*, care ne arată că la 1570 lumea nu era maĭ bună decum este astăḑĭ, e descris pe larg într'un crisov al luĭ Mihné-vodă Alexandru din 11 februariŭ 1586, păstrat în Archivele Statuluĭ: Mitropolia Bucurescĭ No. VIII.

Faţă cu cérta între copiiĭ luĭ Şuşan, divanul domnesc a acor-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dat luĭ Dispot dreptul de a-şĭ dovedi legitima filiaţiune prin 12 conjurătorĭ: «дал ест закwн Диспотов. вї. болѣри, да заклет како ест «рожден Диспод w̃ тѣло Шѳшанов (ĭ-a dat luĭ Dispot lege 12 boierĭ, «ca să jure că este născut Dispot din corpul luĭ Şuşan)», — ceia-ce s'a şi făcut, conjurătoriĭ jurând — nu se scie pe ce fel de temeiŭ — cumcă «Dispot a eşit din corpul luĭ Şuşan», şi atunci averea a fost adjudecată *pro indiviso* la căte-şĭ-patru: Stana, Nécşa, Rada şi Dispot: «також да бѫдет тwг брат сѫс тех вишречени сестри д. братїе «нераздѣлени (ca să fie acel frate cu acele maĭ sus ḑise surorĭ 4 fraţĭ «nedespărţiţĭ)».

Stana, cea maĭ mare fétă a luĭ Şuşan, era măritată după un boierinaş numit Preda, «vătăv w̃ Cacaleţĭ», pe care de asemenea îl menţionéză crisovul luĭ Mihnea, ér maĭ pe larg un crisov dela Radu-vodă Mihné din 16 novembre 1620.

Tóte astea s'aŭ petrecut înainte de 1577; prin urmare, în cele doă documente de maĭ jos noĭ avem a face cu nesce ómenĭ ce aparţin deplin secolului XVI.

Actele de maĭ sus, ca şi cele-l'alte ce vor fi citate acum îndată, se conservă în acelaşĭ pachet No. VIII al Mitropolieĭ din Bucurescĭ.

Actorul principal în ele, cumpărătorul satuluĭ Berilescĭ dela familia luĭ Şuşan, este un personagiŭ fórte istoric: marele spatar Mîrzea.

Cu ocasiunea texturilor precedinţĭ noĭ am făcut deja cunoscinţă cu căţi-va dintre ceĭ maĭ remarcabilĭ campionĭ aĭ luĭ Mihaĭu Vitézul: Banul Udrea, agă Fărcaş, logofătul Tudosie.

Nu maĭ puţin celebru este spatarul Mîrzea.

In armata luĭ Mihaiŭ-vodă eraŭ doĭ căpitanĭ cu acest nume, probabilmente fraţĭ, pe carĭ contimpuraniĭ îĭ deosebĭaŭ prin epitetele de «Mîrzea cel mare» şi «Mîrzea cel mic».

Eroul nostru este «Mîrzea cel mare», menţionat maĭ adesea în fântîne istorice, ajuns la culmea ierarchieĭ boerescĭ şi al căruĭa numele de botez era Vasilie, [1] pe când cel-l'alt Mîrzea — numele luĭ de botez nu se scie — a jucat un rol relativamente neînsemnat şi de o durată fórte scurtă.

(1) **Bethlen**, op. cit. t. 5, p. 147.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Spătarul Mîrzea era Moldovén, inamic înviersunat al Movilescilor, din care causă a şi fugit în Ţéra-Românéscă, întrând sub stégurile luĭ Mihaiŭ Vitézul.[1]

Când Simeon Movilă apucase tronul muntenesc, nimine nu l'a combătut maĭ energic şi maĭ adesea.[2]

În capul «haĭducilor», adecă al aceleĭ teribile oştirĭ neregulate care — un fel de başi-buzucĭ — nu primĭa léfă, ci trăia numaĭ din prédă,[3] Mîrzea a devenit gróza Ardéluluĭ, maĭ cu sémă sub succesorul luĭ Mihaiŭ, nu maĭ puţin vitézul Radu-Şerban.

Cronicele transilvane din primiĭ anĭ aĭ secoluluĭ XVII sînt pline de numele acestuĭ general,[4] al căruia mare talent ostăşesc îl admiraŭ chiar inamiciĭ: «ostaş vitéz şi iscusit», ḑice despre el un Sas;[5] «bărbat eminent şi de o vitejiă extremă», adaugă un Ungur.[6]

Iată de ce, de origine obscură din Moldova, Mîrzea s'a rădicat în căţi-va anĭ la gradul de mare-spatar, una din boeriele cele maĭ de frunte, şi după aceia Moldovenĭ l'aŭ rugat să se întórcă la dînşiĭ.

«Ştefan-vodă Tomşa — ḑice cronicarul Miron Costin sub anul «1612 — a prins de veste îndată de venirea Lĕşilór, şi a strîns şi «el óstea ţereĭ tótă, şi se prilejise atuncĭa şi nişte slujitorĭ de aĭ «luĭ Mihaĭ-vodă, *căpitaniĭ luĭ ceĭ vestiţĭ*, neputênd trăi după mór«tea luĭ Mihaiŭ-vodă în ţéra Unguréscă, *chemaţĭ prin cărţĭ de «Ştefan-vodă, anume M ă r z é...*»[7]

In crisóvele luĭ Ştefan Tomşa, carĭ sînt fórte multe în Archivele Statuluĭ, Mîrzea figuréză ca «mare vornic al ţereĭ de sus».[8]

(1) **Spontoni**, op. c. p. 191 : il Capitan Merza Moldavo, Fuoruscito di quella Provincia «che per sua maggior sicurezza erasi in Valacchia ritirato.»

(2) *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, Coronae, 1847, p. 198, 208, 211.

(3) **Bethlen**, t. 5, p. 95—7.

(4) *Chron. Oltard.*, p. 188, 213, 214 etc. — **Trauschenfels**, *Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens*, Kronstadt, 1860, p. 123, 258, 267 etc.

(5) *Chron. Olt.*, p. 222: «Merza, ut strenuus et exercitatus miles, forti animo Moysis exercitui occurrens, ultra 3000 trucidat, capto Georgio Makó, quem capite plectit...

(6) **Bethlen**, t. 5, p. 348 : «Stanislaus Kracker atque Merza... viri praestantes et summa virtute praediti, quorum quilibet in hac expeditione suas partes dextre obivere.

(7) *Letopis.* ed. Cogălu. I, t. 1, p. 229. — Cf. ibid. p. 231.

(8) Cf. **Codrescu**, *Uricariul*, t. 5, p. 213.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Să revenim însă asupra celor doă texturĭ, publicate maĭ la vale.

Datul cronologic lipsesce, dar nu este greŭ de a'l lămuri printr'un crisov dela Alexandru-vodă Iliaş din 1 iuniŭ 1617, aflător în acelaşĭ pachet şi unde se ḑice că cumpărăturele făcute prin actele de maĭ jos aŭ fost confirmate la timpul lor printr'un crisov al luĭ Radu Şerban, care crisov însă: «ѕагинѫл иѫ вѫсеѫ книги емѫ ѕа «wчинѫ кѫда ест излѫзил Радоул-водѫ Шербан ѿ зде ѿ земле вѫ Молдавское «когдаж извадил га ест Батрѫ Габрѫ (a perit cu tóte crisóvele de moşiă «atuncĭ când a fugit Radu-vodă Şerban de aicĭ din ţéră în Moldo-«va, fiind gonit de Bator Gabor).»

Se scie că alungarea luĭ Şerban-vodă de cătră Gabriel Bathori se întâmplase la 1610.[1]

Trebuĭ să admitem dară, că cumpărarea moşieĭ, anterióră confirmaţiuniĭ domnescĭ, care şi acésta este anterióră invasiuniĭ luĭ Bathori, avusese loc cam între 1608 — 1609.

O dată acest punct stabilit, maĭ este un altul, şi anume că textul No. XXIX s'a scris când maĭ trăia încă vătavul Preda, ér textul No. XXX deja un timp óre-care după mórtea luĭ, când jupânésa Stana a remas văduvă.

Decĭ: dacă textul No. XXX datéză circa 1609, textul No. XXIX este neapărat circa 1608.

1608 şi 1609 sînt aci doă daturĭ extreme, maĭ jos de carĭ nu este permis a ne pogorî; dar nemic nu împedecă, din contra, ca ambele texturĭ să fie cu cincĭ saŭ şése anĭ maĭ vechĭ, adecă de pe la 1603—1604.

Crisovul dela Alexandru-vodă Iliaş, căruĭ îĭ datorim acéstă lămurire cronologică, ne arată tot-o-dată, că la 1617 Mîrzea nu se maĭ afla în Moldova, ci s'a re'ntors deja în Ţéra-Românéscă, unde a luat din noŭ postul de mare-spatar.

Tóte actele moşieĭ Berilescĭ sînt transcrise, nu pré exact, în condica cea veche a Mitropolieĭ din Bucurescĭ, t. 2, începênd dela fóia 115.

(1) **Engel**, I, p. 277.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXIX

NOTIŢĂ DE CUMPĂRĂTURE

(Berilesci, distr. Ilfov, circa 1608)

Scris pe o fóiă de hărtiă, puţin gălbuiă, lungă de 33, lată de 21 centimetri, cu un semn de fabrică reŭ determinat : ce-va ca un scut oval înflorit pe la mărginĭ.

Scrisórea, cu cernélă rădăciniă, e frumósă, cu elegante codiţe şi aruncături d'asupra, cu litere maĭ micĭ de 2 şi o distanţă între rînduriĭ de 8—9 milimetri.

Din cele treĭ peceţiĭ, rătunde, întipărite cu fum, numaĭ cea din mijloc, de 16 milimetri în diametru, este maĭ clară, avênd scris pe ea în giur cu slove marĭ: ✝ ПРѢДЯ ѢЪТѦХ, ér în mijloc o mică figură nedistinsă.

Prin formă literele ѣ şi ѯ se confundă.

1. ✝ сѫ се цѷѣ кѫ ѧѕ кѕ^м пѫра^т жѕпа^н мь^р ꙁ҃ѣ ве^л спа^т ѡчи^н ѧ бе-рѷле^ш дела преда ѧсь де па^рте ѧѕ шѕша^н а па^тра

2. па^рте шѫ кѕ вечина^ш анѕме кьла^н и миχи^л и дра^гми^р и пь^р-кѕ^л . шѫ па^р ѧѕ кѕ^м пѫра^т ѡчи^н ѧ бериле *(sic)*

3. па^р дела преда де ѧтра патра па^рте а патра па^рте дела ди^спо^д ѧсѫ па^р де ѧ па^рт҃ѣ ѧѕ шѕша^н

4. шѫ кѕ вечина^ш анѕме дѕце и ра^д у и ст҃а^н ѧсѫ ѧпреѕ^н ѧѕ плѫ^т ачѥ^с т҃ѫ ман сѕ^с скри^с мошѫе ѧ а^с при ⁄ѕѱ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5. † шь ѣ^р ав кѳ^м пьра^т wчи^н .л бериле^ш ѣ^р дела преда .лсѫ де .л па^рте вла^лу а чи^не па^рте шѫ кѳ вечи^н

6. анѳме тиχѳ^л и мѳша^т и ма́нѣ .лсь то^т .лтраче^стѳ пре^ц чїе маи сѳ^с скри^с

7. † ѣ^р ав кѳ^м пьра^т wчи^н .л бериле^ш дела марїѣ фата вла^лу в фѳни дере^птѳ а^спри ѩ. шѫ кѳ

8. ѳ рѳмь^н анѳ (sic) шѫр^б ав вѫ^нд^т де а ло^р бѳ^н вое шь а^л дѫмьша^р анѳме авра^м по^с и цефѳ^л по^с

9. и ко^ста^ни^н фрателе ав дѫнишо^р ло^г де бѳѯьѳ и бѫла^н и михѫи^л и тиχѳ^л и дѳ^ц и дра^гми^р

10. и вла^лу де аколе де са^т де бериле^ш ѣ^р аче^штїи маи сѳс^с скри^с wчи^н се^м неле и сѫ^нтѳ .л лѳ78 де .л дрѳмѳ^л

11. ав ко^нчакѳ пѫ^н .л ма^тка сьпьтѳріи сѳтѳ ко^ста лѳпїеи шь .л латѳ де .л хотарѳ^л

12. ге^рґїцеи . . . . ^с . . . . ^н пѫнѫ .л хотарѳ^л нетеѯецило^р

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

TRANSCRIPŢIUNEA:

† să se ştie că au cumpărat jupan Mărzé великии (mare) spat^ar ocin^ă în Berileşt^i dela Preda, însă de parte lu Şuşan a patra parte şă cu vecinaş^i anume Bălan и (şi) Mihăil и Drag°mir и Părvul; şă ĭar au cumpărat ocin^ă în Berile[şti] ĭar dela Preda deîntr'a patra parte a patra parte dela Dispod, însă ĭar de în parté lu Şuşan şă cu vecinaş^i anume Duţe и Rad^ul и Stan, însă înpreun^ă au plăt^it acestă mai sus scris^ă moşăe în aspri 6700; † şă ĭar au cumpărat ocin^ă în Berileşt^i ĭar dela Preda, însă de în parte Vlad^ul^ui a cince parte şă cu vecin^aşi anume Tihul и Muşat и Mané, însă tot într'acestu preţ cie mai sus scris; † ĭar au cumpărat ocin^ă în Berileşt^i

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dela Mariĭa fata Vla^{d}ul^{ui} 2 funi dereptu aspri 9000 şă cu u rumăn anu^{me} Şărb; au vănduţ de a lor bun^{ă} voe, şă aldămăşar^{i} anume : Avram pos^{telnic} и Şteful pos^{telnic} и Costantin fratele lu Dănişor log^{oĭăt} de Buzău и Bălan и Mihăil и Duţ^{e} и Drag^{o}mir и Vla^{d}ul de acole de sat de Berileşt^{i}; ĭar aceştii mai sus scris^{e} oci^{e} semnele i săntu : în lugu — de în drumul lu Conćacu păn^{ă} în matca săpăturii sutu costa Lupiei, şă în latu de în hotarul Gherghiţei.... s... n până în hotarul Netezeştilor.

Notanda :

finalul *u* întreg : ачестѫ, дерептѫ, сѫтѫ (=suptu), сѫнтѫ (=sunt), лѫгѫ, латѫ, Кончакѫ;

n vocalisat : лѫгѫ (=lungu), ѫ (=un), де în loc de ден (: де парте лѫ шѫшан), cf. mai sus textul No. XXVII;

пт asimilat în т : сѫтѫ (=suptu);

е pentru ѣ : ачестѣ мошѫе (=acéstă...), семнеле (пи : сѣмнеле), а чинче парте (=a cincé...);

ѫ pentru *i* după *g* : мошѫе, шѫ şi шь—nicăirĭ ши;

ѫ pentru *e* după *g* : Шѫрк (=Şerb);

o pentru *oa* : костѧ (=cósta);

«a plăti *în...*» : лѫ плѫтит ѧ аспри...;

genitivo-dativ femeesc : ачештĭи (=acestei), сьпьтѫрии, dar şi cu *ei* : Гергицеи, Лѫпĭеи ;

genitivo-dativ bărbătesc : лѫ Шѫшан, лѫ Дѫнишор, лѫ Кончакѫ;

substantiv nearticulat de'naintea genitivuluĭ : парте лѫ Шѫшан, dar şi партѣ лѫ Шѫшан;

деѧн;

чĭе=«ce este» : прец ч ĭ е маи сѫс;

prepoziţiunea repetată de treĭ orĭ : де акоде де сат де Берилеии;

reflexivul *se* distins de condiţionalul *să* : сѫ се цĭе;

фѫии, veḑĭ texturile No. IX etc.;

алдѫмьшари, veḑĭ textul No. XI;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

pentru sintaxă : ачештїи маи сѕс скрисе ѡчине семнеле и (=îĭ) сѧнтѕ;

вечинаш şi рѕмьн, de o potrivă=«clăcaş»;

sub raportul juridic, e cĭudat de a vedé ca *aldămăşarĭ* în textul de faţă tocmaĭ pe ceĭ vînduţĭ ca clăcaşĭ : Гѧлан, Михѧил etc., carĭ astfel beaŭ pentru propria lor robire, şi acésta de 'mpreună cu nesce boierinaşĭ ca «Avram postelnic», «Ştefu postelnic» şi «fratele lu Dănişor logofăt», ceĭa-ce probézăcă clăcăşia,—condiţiunea de вечинаши şi рѕмьни—era departe de a fi fost r o b i ă în sensul ordinar al cuvîntuluĭ;

numĭ personale : Гѧлан, Драгомир, Пьрвѕл, Диспод, Дѕце, Тихѕл (cf. Тифѕл în textul No. XXVI, adecă *f*=*h*), Мѕшат, Манѣ, Шѧрб, Дѧнишор, Кончакѕ;

дрѕмѕл лѕ Кончакѕ, termin topografic încă din epoca dominaţiunĭĭ Cumanilor în România, cf. «**Кончакъ ему слѣдъ правитъ** (*Końcakŭ* îl urmăresce)» în antica poemă rusă despre expediţiunea luĭ Igor, unde Końcak este numele unuĭ celebru principe cuman, acelaşĭ din Cronica rusă dela Kiev, în care pe la anĭ 1169—70 el este menţionat în următorul mod la un loc cu tribul tătăresc al B e r e n d e i l o r : «**Половци дикіи, Кончакъ съ родомъ своимъ и съ вои и Берендичи** (sălbatecĭĭ Cumanĭ : *Końcakŭ* cu némul seŭ şi cu óstea şi *Berendeiĭ*)»[1], de unde la noĭ de asemenea numele personal *Berendeiŭ* şi maĭ multe numĭ locale: *Berendeiŭ*, *Berendésca*, *Berendescĭ* etc.;[2]

genitivo-dativul Лѕпїен dela «Lupia», nume de sat, astăḑĭ *Lipia*, cu trecerea iniţialuluĭ *lu* în *li*, cf. latinesce *lubet*=*libet* etc.;

вѧтах, pe pecetea luĭ Preda, = «vătav», din forma primitivă вѧтаг, de unde actualul deminutiv «vătăjel» (cf. polonul *watažka*), adecă *g*=*h*=*v*.

(1) **Карамзинъ**, ed. Einerling, t. 3; nota 3; cf. ibid. notele 58, 60, 67, 68 etc.

(2) Despre importanţa elementuluĭ cumanic în România, veḑĭ studiul meŭ *Originile Craioveĭ*, §§. 12—15.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXX.

O SCRISÓRE DE FEMEIĂ.

(Berilescĭ, distr. Ilfov, circa 1609).

După ce am dat doă-ḑecĭ şi noă texturĭ bărbătescĭ, vom reproduce acum unul femeiesc; unul singur, dar dintre cele maĭ remarcabile.

Este scris pe o fóiă de hărtiă subţire, gălbuiă, lungă de 31 1/2, lată de 21 centimetri, cu un semn de fabrică puţin distins, astfel că ne-a fost anevoe de a'l copia.

Jos, în loc de pecete, este placată o bucăţică de céră galbenă, rătundă, de 12 milimetri în diametru.

Scrisórea, cu cernélă négră, e măruntă şi îndesată, slovele fiind maĭ micĭ de 2 milimetri la nălţime, ér distanţa între rîndurĭ de vr'o 7 milimetri.

Literele sînt : unele pré-plecate în drépta, altele verticale, o sémă pré-plecate în stînga, ceia-ce peste tot le dă un aspect disgraţios.

S'ar puté bănui că actul s'a scris de o mână de femeiă, adecă de cătră însăşĭ jupănésa Stana, care însă în orĭ-ce cas, chiar de nu l'a scris, cel puţin l'a dictat, după datina femeielor agramate.[1]

Prin indicaţiunea luĭ *a* lung (aa=ā), prin confusiunea între *o* şi *u*, prin muĭarea luĭ *e* în ѣ(=ĭe) şi trecerea luĭ în *i*, precum şi prin alte particularităţĭ fórte interesante pentru vocalismul român,

(1) Cf. **Fumagalli**, op. cit., t. 1, p. 275 : «strumenti dettati a 'notaj da femmine rozze.»

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

acest text rivaliséză cu cele publicate maĭ sus sub NNo. VI şi XXVI, ér sub raportul sintaxeĭ — le şi le întrece.

1. † скри^{с} е^{8} стана пѫ^{н} ла а^{л} но^{с}трѫ чи^{с}ти^{т} ши дирегѫтѫ^{р} жѫпа^{н} мрѫзѣ

2. мареѣ спа^{т} мѫ^{л}тѫ сѫнѫтате тремѣцѫ дѫ^{м}нитале. ши мѫ л^{н}ки^{н} кѫ ка^{п}ѫ^{л}

3. ла пѫмѫ^{н}тѫ. ла дѫ^{м}нитаа ши ла жѫпѫнѣсаа дѫ^{м}нитале. кѫ^{м} цѣw фо^{с}тѫ милѫ

4. маи дѣнаитѣ врѣмѣ дѣ wкѣшѫ^{л} предаа. аша сѫ ци фие милѫ дѫ^{м}нитале ши

5. дѣ капѫ^{л} ми^{8} кѫ е^{8} астѫзи сѫ^{н}тѫ л полаа дѫ^{м}нитале. ши ми^{и} нѣдѣждѣ нѫ

6. маи при дѫ^{м}низи^{8} ши пре дѫ^{м}нитаа. тѫрѫ нои кѫм^{8} амѫ грѫитѫ маи дѣнаи

7. тѣ врѣмѣ. дѣ сла^{т}дѣ кѫрелѣције. сѫ фїи даа^{т} дѣ нои сѫ фїи дѫ^{м}нитальѣ мѫши^{и}

8. ши кѫкѫнилѫрѫ до^{м}нитале ши нипоцилѫ^{р} ши стринипоцилѫ^{р}. ши ла даа^{т}

9. wкѣшѫ^{л} кѫрелѣции^{и} ши ла мѫ^{р}тѣ лѫ^{и}. сѫ фїи а ж^{и}па^{н} мрѫзѣ мареле спа^{т}. ши

10. мѫ^{р}тѫри^{и} а пѫ^{с}. дѣ л какалеце ра^{дѫ}ѫ^{л} нипо^{т}сѫw ши жипа^{н} жипа ѡ кѫзѫ^{8}. и вла^{дѫ}ѫ^{л}

11. по^{ст} дѣ пожирѣције. ши игомѫнѫ^{л} ѡ пи^{н} аномѣ харитаа. и драгиа кѫзѫманѫ^{л}

12. и нѫкѫла жѫдицѫ^{л}. и фа^{р}ка^{ш} ю^{ѯ} ба^{ш} и лѫпѫ^{л} ю^{ѯ} ба^{ш}. тѫрѫ дѫ^{м}нитале сѫ ци фїи

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

13. милѫ дѣ капѕ^л ми^ѕ ши дѣ wмѣни^н ми^н арѫ чини сѫ ва лѣпѫ-
даа дѣ .л кѣвѫ^н тѫ

14. чи а^мѕ грѫи^т кѣ дѕ^м нитаа wре до^м нитаа wре нои сѫ фїи блѫ-
с^т тимаа^т тиї

15. wтѫ^ц чи^с вѫ ники^н. ачѣка ни ро^г м^ѕ дѕ^м нита^л ши жипѫн.... дѕ^м-
нитал'к ши

16. ши коконѕ^н дѕ^м нита^л. ши дѕ^м низи^ѕ сѫ вѫ адаw^г ѯелѣк ши а^н
до^м нитаво^с тѫ ами^н

17. пи^с м^с ца ю^ли ѣї д^д нѫ

(L. S.)

TRANSCRIPŢIUNEA:

† scris eu Stana păn la al nostru cistit şi diregătur jupan Mrăzé marelé spat^ar multă sănătate treméţu dumnitale şi mă închin cu capul la pămăntu la dumnitaa şi la jupănésaa dumnitale; cum ţéo fostu milă mai dénaité vrémé dé ochéşul Predaa, aşa să ţi fie milă dumnitale şi dé capul miu, că eu astăzi săntu în polaa dumnitale, şi mi-i nédéjdé numai pri Dumniziu şi pre dumnitaa, ĭară noi cumu amŭ grăitu mai dénaité vrémé dé saat dé Bărelésţe, să fii daat dé noi să fii dumnitalé muşii şi cucuniluru domnitale şi nipoţilur şi strinipoţilur, şi l'a daat ochéşul Bărelésţii şi la murté lui să fii a jipan Mrăzé marele spat^ar, şi mărturii a pus: dé în Cacaleţe Radul nipot^u-său şi jipan Jipa ѡ (dela) Buzău и (şi) Vladul post^elnic dé Pojirésţe şi igomănul ѡ Pin anomé Haritaa, и Draghiĭa Buzuĭanul и Năcula judiţul и Farcaş ĭuzbaş и Lupul ĭuzbaş; ĭară dumnitale să ţi fii milă dé capul miu şi dé oméniі miі, ară cini să va lépădaa dé în cuvăntŭ ci amu grăit cu dumnitaa, ore domnitaa ore noi, să fii blăstimaat 318 wтѫц (părinţĭ) ci's вѫ Никии (în Nicea); acéĭa ni rog^ămu dumnital^e şi jipăn[ései] dumnitalé şi şi coconui dumnital^e, şi Dumniziu să vă adaog^ă zelé şi ai domniĭavostă, amin, пис мѣсаца (scris în luna) ĭuli^e 15 ддиѫ (ḑi).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda :

finalul *u* întreg : кѣмѕ, кѣкѣнилѣрѕ, грѫнтѕ, сѫнтѕ (sum), фостѕ, пѫмѫнтѕ, трем'кцѕ, рогѫмѕ;

finalul *u* jumătăţit : кѣвѫнтѫ (=cuvăntă);

finalul *u* întreg şi jumătăţit : амѕ şi амѫ;

finalul *i* întreg chĭar în астѫзи;

u pentru *o* : мѣшии (=moşie), нипоцилѣр (=nepoţilor), стрининоцилѣр, дирегѫтѣр (=diregător);

o pentru *u* : ц'кw фостѕ (=ţĭ-a*u*...), рогѫмѕ (=r*u*gămu), wк'кшѣл (=*u*nchеşul), игомѫнѣл (=ig*u*mănul), аном'к (=an*u*me), сѫw (=să*u*);

u pentru *oa* : мѣрт'к (m*oa*rtea);

u şi *o* în acelaşĭ cuvînt : кѣкѣнилѣрѕ (=c*o*c*o*niloru) şi коконѣи (=c*o*conului), дѣмнитале şi домнитале, дѣмнитал şi домнитал;

o pentru *oa* : востѫ (=v*oa*stră), wм'книи (=*oa*menii);

'к pentru е : ѕел'к (=zil*e*), аном'к (=anum*e*), дѣмнитал'к (dar şi дѣмнитале), марел'к (dar şi мареле), д'к (=d*e*), wм'книи (=óm*e*nii);

i pentru *e* : нипоцилѣр (=nep*e*ţilor), стрининоцилѣр, нипотѕ-сѫw, чи (=c*e* : кѣвѫнтѫ чи амѕ грѫнт, şi wтѫц чи'с вѫ Никии), чинн (=c*i*ne), клѫстимлат, жѣдицѣл (=jud*e*ţul), мѣшии (=mo*ş*ie), сѫ фĭи (=fi*e*, de 5 orĭ), ни (=n*e* : ни рогѫмѕ), миѕ (=m*e*u), мии (=m*e*i), дѣмнизиѕ (=dumn*e*zeu, de 2 orĭ);

ѫ pentru *e* în cuvinte străine : Нѫкѣла, wтѫц;

i pentru *ă* : стрининоцилѣр (=*stră*...);

e pentru *i* : Пожирк'цие (=ş*t*i), Бѫрел'кцие (şi Бѫрел'кции), Какалеце (=ţ*i*), ѕел'к (=z*i*le);

confusiunea între *e* şi *i* : прѣ şi при;

confusiunea între *u* şi *i* : жѣпан şi жипан (de 3 orĭ);

confusiunea între ѫ şi а : ѫрѫ şi арѫ;

n vocalisat : ан (=a*n*i), wк'кшѣл (=u*n*chéşul, de 2 orĭ), д'кнаинте (=dénai*n*te, de 2 orĭ), чистит (=ci*n*stit);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

r vocalisat : востѫ (=vóstră);

аа=ă : блѣстимаат, даат (de 2 orĭ), саат, Харитаа, дѫмнитаа (de 4 orĭ), жѫпѫнѣсаа, Предаа, полаа, лѣпѫдаа;

с=«sunt» : wтѫц чи'с вѫ Никии;

скрис ев=«am scris eu»;

дє ѧ=din;

ѧ=latinul *ad* : сѫ фїи ѧ жипан...;

forma triplă : дѫмниталѣ, дѫмнитале şi домнитале;

genitivo-dativul : коконѫи, ca în «nimenuĭ», nu коконѫлѫи;

ѧ даат, ѧ пѫс, nu ѧѫ...;

reflexivul *se* nedistins de condiţionalul *să* : сѫ фїи, сѫ ва лѣпѫдаа;

prepositiunea repetată : дѣ саат дѣ Бѫрелѣцие;

conjuncţiunea repetată : ши ши коконѫи;

conjunctivul repetat : сѫ фїи даат дѣ нои сѫ фїи дѫмниталѣ;

пѫнѫ ла, în sens de «cătră»;

wре=orĭ : wре дѫмнитаа, wре нои;

сѫ ва лѣпѫдаа дѣ ѧ кѫвѫнтѫ;

сѫ–ци фїи милѫ дѣ капѫл миѫ (de 2 orĭ);

ев астаѫи сѫнтѫ ѧ полаа дѫмнитале;

ми–и нѣдѣжѫдѣ при...;

мѫлтѫ сѫнѫтате тремѣцѫ дѫмнитале ши мѫ ѧнкин кѫ капѫл ла пѫмѫнтѫ;

ддиѫ cu doĭ д pentru дьнь (ḑi), probă de ignoranţa formulelor slavice, pe carĭ totuşĭ pînă şi femeile se credeaŭ datóre a le întrebuinţa în scrisorile lor;

numĭ personale : Жипа, Драгиа, Бѫгѫданѫ, Пѫкѫла, Фаркаш, Стана.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

APENDICE.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXXI

CATASTIHUL AVERIĬ MĂNĂSTIRIĬ GALATA

(Iaşĭ), 1588, NOEMBRE 4—25.

Publicaţiunea de faţă era deja fórte înaintată, când pré-stimatul nostru amic şi coleg d. D. A. Sturdza, ale căruĭa vaste cunoscinţe şi preţióse colecţiunĭ alérgă tot-d'a-una cu rîvnă înaintea acelora ce brăzduesc câmpul istorieĭ naţionale, ne-a comunicat documentul de maĭ jos, cel maĭ lung în limba română din secolul XVI şi cel maĭ interesant sub raportul lexic.

D. Sturdza a însoţit textul de o notiţă, din care extragem următórele :

«Documentul acesta aparţinea reposatuluĭ Eudoxiŭ Hurmuzachi, şi a venit în «proprietatea mea prin donaţiunea ce mĭ-a făcut venerabilul meŭ amic George «Hurmuzachi.

«El formézĕ o condicuţă, scrisă pe foiţe lungĭ de 33, late numaĭ de 10 centi-«metri, pe hărtiă gălbuiă grósă, cu semnul de fabrică dela Braşov, şi anume :

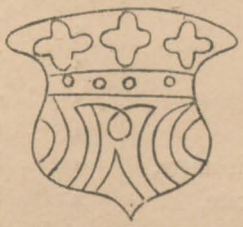

(*)

(*) Cf. maĭ sus texturile No. XV şi XVIII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«Scrisórea, cu cernélă négră bună, e mare şi frumósă.

«Condicuţa cuprinde peste tot 18 foĭ, din carĭ 27 pagine sînt scrise de aceiaşĭ «mână de gramatic, ultimele 2 sînt lăsate albe, ér pe cea d'întâiŭ este o apostilă «făcută de însăşĭ mâna Domnuluĭ moldovenesc Petru Schiopul, precum e lesne a «constata alăturând'o cu fac-similul publicat de d. B. P. Hasdeŭ.[1]

«Acest catastih al mănăstiriĭ Galata s'a scris cu ocasiunea dăriĭ de sémă, când «egumenul Anastasie a predat tótă averea mănăstirésc în mânile dichiuluĭ Ger- «vasie în presinţa comisaruluĭ domnesc Caraghiuzăle stolnic, ceia ce s'a întâmplat «la 4 noembre 1588, ér la 15 noembre s'a pus apoĭ apostila princiară.

«Averea mănăstiriĭ este compusă din :

«1. 16 moşie şi anume :
Vălcesciĭ, Teişoriĭ, Hrişcaniĭ, Plopiĭ, Belcesciĭ, Pizdeniĭ, Sadna, Tămăşaniĭ, Şiviţa, Mihăilesciĭ, Vorovesciĭ, Mînjesciĭ, Petresciĭ, Mînzesciĭ, Fălfoesciĭ, Drăgănesciĭ;
«2. 4 heleştee;
«3. 21 morĭ;
«4. 6 piue;
«5. 2 vultorĭ;
«6. 1 pod umblător;
«7. 16¼ fălcĭ vie;
«8. 19 sălaşe de Ţiganĭ;
«9. 1 povarnă;
«10. vite : 192 cornute,
« 109 caĭ,
« 1128 oĭ,
« 140 porcĭ,
« 484 stupĭ;
«11. «bucate» anume :
« 32 buţĭ de vin,
« 52 putine de brînză,
« 1 putină de unt,
« 1100 drobĭ de sare,
« 1 majă de morun,
« 1 majă de crap,
« 1 berbenţă de rînze,
« 1 bute şi 12 jumătăţĭ de miere,
« 2 putine de póme murate,
« 1 cant făină,
« 280 stoguri fin,
« 1 stog bob,
« 10 stoguri grâŭ,
« 4½ stoguri ovăs,
« 4 stoguri orz,
« 3 stoguri mazere,
« 3 stoguri săcară.
« 3 stoguri hrişcă,
« 52 stoguri mălaiŭ,
« 80 mierţe grâŭ,
« 300 mierţe «sîrjiţă»,
« 21 mierţe hrişcă,
« 60 mierţe slad,
« 60 mierţe mălaiŭ;
«12. obiecte de gospodăriă :
« 1 car,
« 2 cocĭĭ,
« 2 cuţite cu mânere,
« 27 «pecerpele»,
« 444 «bucşĭ de fîntână»,
« 52 sape,
« 25 covóre,
« 2 odéluri,
« 1 cergă,
« 1 «pilotă»,
« 1 faţă de perină,
« 4 peşchire,
« 6 mese,
« 56 tipsiĭ,
« 87 talere,
« 27 căldărĭ,
« 4 gratiĭ,

(1) Veḑĭ maĭ sus textul No. VII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

« 2 pirostiĭ,
« 6 sfredele,
« 4 hîrleţe,
« 9 fiere de ferestre,
« 4 cuie de car,
« 4 cuie micĭ,
« 2 cârlige de maghernită,
« 3 securĭ,
« 1 tigae,
« 1 «sinie»;
«13. veşminte bisericescĭ :
« 6 zavese,
« 18 póle de icóne,
« 14 dvere,
« 14 patrafire,
« 7 orare,
« 11 «naracleţe»,
« 1 aer,
« 14 procoveţe,
« 2 tetrapode,
« 6 «şirince»,
« 9 brâe,
« 1 caftan,
« 17 felóne,
« 18 stihare,
« 1 antimins,
« 2 grobnice;
«14. odóre :
« 2 chivote,
« 2 cădelniţe,
« 2 potire,
« 4 sfeşnice,
« 63 icóne ferecate şi neferecate,
« 1 taler,
« 1 canaf de policandru,
« 1 tipsiă,
« 3 crucĭ,
« 1 iconostas,
« 1 inel,
« 7 cupe,
« 16 lingure,
« 1 medelniţă,
« 1 umivalniţă,
« 1 scafă,
« 1 ibric,
« 1 sticlă,
« 32 oă de struţ şi de lemn,
« 1 stég,
« 12 făcliĭ scumpe,
« 50 petele de aur;
15. cărţĭ :
« 4 tetravangele,
« 1 praxă,
« 1 «angaréte»,
« 2 trióde,
« 3 psaltirĭ,
« 12 minee,
« 1 tipic,
« 1 céslov,
« 1 molitvelnic,
« 7 liturgie,
« 2 cărţĭ de cântare,
« 1 praznic,
« 1 «zlatoust»,
« 1 «lesviţă»,
« 1 bibliă;
«16. 12 urice;
«17. banĭ : 9000 aspri banĭ gata,
7000 dăruiţĭ aspri,
16000 aspri a se maĭ da.»

Cătră notiţa d-luĭ Sturdza, vom adăuga următórele.

Mănăstirea Galata a fost întemeiată de vodă Petru Şchĭopul în doă rînduri : de'ntâiŭ la 1576, într'o vale, unde — ḑice cronicarul — «nu după multă vréme s'a risipit»[1]; apoĭ a doua óră

(1) *Letopiseţe* ed. Cogăln. I, t. 1, p. 200.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

pe dél, la 1583 : «dacă s'a aşedat Petru-vodă la domniă, n'a lă-«sat în deşert pomana sa mănăstirea Galata, care o zidise întâiŭ «în vale şi se risipise, ci cu tótă nevoinţa a silit de a zidit Galata «den dél, care trăesce şi pînă astădĭ.»[1]

Catastihul de faţă s'a scris, prin urmare, peste vr'o cinci anĭ după fundarea mănăstirii.

Muntén de origine, dar Domn al Moldoveĭ, Petru-vodă a reuşit a înavuţi Galata prin donaţiunĭ nu numaĭ dela Moldovenĭ, dar şi dela Muntenĭ tot-o-dată ; astfel, pintre donatoriĭ menţionaţĭ în catastih, Dragomir vornicul, Pătru banul, Mitrea vornicul, póte şi Radul cĭaşnic — numele «Radul» fiind fórte rar în Moldova — aŭ fost boieriĭ muntenĭ.

Din cele-l'alte personage concurse la fundaţiunea Galateĭ, pe «vlădica Agafton» noĭ l'am întâlnit deja în textul No. XIII din 1597 ca episcop de Roman, ér «logofătul cel mare» nu este alt cineva decât celebrul Stroicĭ, subscris maĭ sus în textul No. VII din 1583 şi a căruĭa remarcabilă personalitate, ca bărbat de Stat şi ca cel de'ntâiŭ ce s'a încercat a scrie românesce cu litere latine, noĭ am descris'o aĭurĭ.[2]

Nu putem trece însă înainte fără a ne opri o clipă asupra a doĭ donatoriĭ, menţionaţĭ de asemenea în catastih, carĭ ambiĭ, Arnăuţĭ de viţă, ajunseseră în Moldova sub Petru Schĭopul la culmea puterii şi aŭ căştigat chiar, pînă la un punct, o reputaţiune europeană.

Aceştiĭa sînt : Brut postelnicul şi Zota spătarul.

Bartolomeŭ Brutti, rudă cu vestitul vizir Sinan-paşă, fusese cât-va timp agent diplomatic al Veneţieĭ la Constantinopole ;[3] după aceĭa a remas tot acolo în serviciul ambasadeĭ spaniole şi a concurs mult pe lîngă Pórta Otomană la trimiterea luĭ Petru-vodă ca Domn al Moldoveĭ; din recunoscinţă, acesta l'a chiămat în ţéră, l'a făcut boier mare şi l'a acoperit cu averĭ.[4]

(1) *Letopis.* t. 1, p. 203.

(2) **Hasdeŭ,** *Viaţa şi scrierile luĭ Luca Stroicĭ,* Bucurescĭ, 1864, in-16.

(3) **Bulengerus,** *Historia sui temporis,* Lugduni, 1619, p. 283. — **Maurocenus,** *Historia Veneta,* Venetiis, 1623, lib. XIV, an. 1591.

(4) Un raport al luĭ Germigny din 1580 în **Charrière,** *Négociations de la France dans le Levant,* t. 3, Paris, 1853, p. 913.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Sub Iancu-vodă Sasul, în intervalul dintre cele doă domniri ale luĭ Petru Schĭopul, Brutti se bucură de aceĭaşĭ înaltă posiţiune.

Catolic gelos, dînsul a făcut tot ce ĭ-a stat în putinţă pentru a respăndi catolicismul în Moldova, şi isbutise chĭar de a introduce la noĭ pe jesuiţĭ;[1] cu tóte acestea, pe când cerea dela Curtea Papală epitetul de «patron al bisericeĭ apostolice în Romănia», el nu se sfiĭa de a figura în acelaş timp între donatoriĭ mănăstiriĭ ortodoxe dela Galata!

Brutti era şi ostaş între cele-l'alte; aşa maĭ sus, în întroducerea la textul No. VIII, noĭ l'am veḑut învingênd la 1580, împreună cu vornicul Bucĭum, o revoltă a Basarabenilor contra luĭ Iancu-vodă.

Avuţiele cele marĭ aŭ perdut însă pe agerul Albanes : pe când Aron-vodă era încă particular, Brutti îĭ împrumutase o sumă însemnată de banĭ; ajungênd apoĭ la Domniă şi neputênd saŭ nevrênd să'ĭ plătéscă, acest principe a descoperit un alt mijloc de a se răfui, şi anume a poruncit armaşilor la 1591 ca să înece pe bietul creditor în Nistru.[2]

Acesta a fost tragicul sfîrşit al postelniculuĭ Brutti.

Cel-l'alt Albanes, spătarul Zota, este un personagĭu nu maĭ puţin interesant.

Porecla luĭ era Tzigara, ér Zota, saŭ maĭ bine Zotu, numele seŭ de botez : Ζῶτος ὁ Τζηγγαρᾶς.

Născut dintr'o familiă albanesă din Ianina, el avea fraţĭ Apostol Tzigara şi Panoson Tzigara.

Venit nu se scie cum în graţia luĭ Petru Schĭopul, Zota a ajuns, în vrîsta numaĭ de 37 anĭ, mare-spatar în Moldova şi ginere al luĭ vodă, luând în căsătoriă pe domniţa Maria.

La urcarea pe tron al luĭ Aron-vodă, Zota fusese de'ntăiŭ bine veḑut de cătră acest principe;[3] maĭ în urmă însă, căḑut pe semne

(1) Veḑĭ despre acésta o mulţime de acte în **Theiner**, *Monumenta Poloniae*, t. 3, p. 5 şi altele, unde Brutti îşĭ dă titlul de «Gran Camarier di Moldavia et Capitano di Lapusna.»

(2) **Bielski**, *Kronika polska od 1587 do 1598*, Warszawa, 1851, p. 164.—Maĭ veḑĭ despre Brutti, **C. Esarcu**, *Archivele Veneţieĭ*, în *Columna luĭ Traian* 1876, p. 280; — **Hasdeŭ**, *Istoria toleranţeĭ religióse în România*, ed. 2, Buc. 1865, etc.

(3) *Letopis.*, t. 1, p. 209.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

în prepus din causa înrudirii sale cu Petru Şchiopul, a fost silit a emigra şi a murit la 1599 în Veneţia, lăsând un lung testament italianesc, din care resultă că avea mai mulţi copii, băieţi şi fete.[1]

O ramură din familia Tzigara există pînă astă-di în Ţéra-Românéscă, unii în Vlaşca, alţii peste Olt, în districtul Dolj, dacă nu mĕ înşélă memoria.

Apostol Tzigara, fratele erouluĭ nostru, dând la lumină pe la 1630 o istoriă universală în limba grécă, scrisă de mitropolitul Doroteŭ de Monembasia şi al cării manuscris fusese óre-când în posesiunea luĭ Zota,[2] a publicat acolo şi portretul acestuĭa, reprodus apoĭ în cele-l'alte ediţiuni ale cărţiĭ.[3]

In gĭurul portretuluĭ este scris : Εἰκὼν τοῦ λαμπροτάτου κυρίου Ζωτοῦ τοῦ Τζηγαρᾶ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, πρωτοσπαθαριου καὶ γαμβροῦ τοῦ γαληνοτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Πέτρου Βοιβόδα (icóna luminatuluĭ domn Zota Tzigara din Ianina, marele spatar şi ginerele serenisimuluĭ principe a tótă Moldovlachia, domnuluĭ domnuluĭ Petru-voevod), ér la drépta imaginiĭ : ἐτῶν λζ (de anĭ 37).

Acest portret e fórte interesant pentru noĭ, maĭ cu deosebire, prin aceia că ne arată portul unuĭ mare-spatar moldovenesc din secolul XVI : acea căcŭlă de blană, din care ese sus şi se lasă pînă pe spate o lungă códă, probabilmente de catifea; acea dentelă la gît; acele scumpe stofe înflorate ale şubeĭ şi ale haĭneĭ; pumnarul etc.

Şi altmintrea, sub raportul curat artistic, portretul spataruluĭ Zota nu este fără importanţă, de vreme-ce a eşit din mâna uneĭ celebrităţi : a luĭ Antonio Bosio, atât de cunoscut prin opera sa postumă despre catacombele Romeĭ.[4]

Acest portret, ĭată 'l :

(1) Veḑi acest testament în **Sathas,** Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, t. 3, Veneţia, 1872, p XCV—CI.

(2) Acéstă istoriă universală s'a tradus din grecesce în românesce de cătră un Ion Buburuzăĭ din Braşov în a doua jumătate din secolul XVII. Manuscrisul românesc se află în Muzeul Hohenzollern din Sigmaringen, unde l'a descoperit Schuchardt. Veḑi **Gröber,** *Zeitschrift für romanische Philologie*, t. 1, 1877, p. 484.

(3) Despre diferitele ediţiuni ale acesteĭ cărţi, veḑi **Sathas,** Νεοελληνικὴ φιλολογία, Atena, 1868, p. 222—4.

(4) **Antonio Bosio,** *Roma sotterranea, opera postuma publicata da C. Aldobrandino*, Roma, 1632, fol.— Cf. **Boldetti,** *Osservazioni sopra i cimeteri*, Roma, 1720, fol.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Să revenim la catastihul de mai la vale.

Particularităţile sale linguistice vor fi studiate mai jos în Notanda; chiar aci însă vom atrage atenţiunea asupra unui fenomen grafic, care ni se pare a fi de o mare însemnătate fonetică şi în privinţa căruĭ se cere o desvoltare ce-va mai pe larg.

Autorul, saŭ mai corect scriitorul catastihuluĭ, deosebesce doă feluri de *z*, adecă ѯ şi ꙁ.

Cu ѯ sînt scrise :

la începutul cuvîntuluĭ :

Зота (nume propriŭ),

ѯарка (nume de stofă),

Златоѵстъ (nume propriŭ),

ѯавѣсѫ,

ѯиле,

ѯалог;

la mijlocul cuvîntuluĭ :

Карагюѯѣле (nume propriŭ),

ѕвѣѯдѫ,

праѯниче,

лоаѯе,

Пиѯдени (nume de sat);

la sfîrşitul cuvîntuluĭ :

ѡбраѯ,

атлаѯ,

ѡрѯ-ѕ,

ѭѯ-ѕри.

Cu ꙁ sînt scrise :

la începutul cuvîntuluĭ :

ѕвѣѯдѫ;

la mijlocul cuvîntuluĭ:

верѕи,

трѫтаѕи,

рѫнѕе,

брѫнѕѫ,

маѕаре;

la sfîrşitul cuvîntuluĭ:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Мѫнѣецѣи, nume de sat, dela мѫнѕ-.

Cumcă întrebuinţarea, când a luĭ ꙁ, când a luĭ ѕ, nu e de loc capriciósă, ci fórte sistematică, probă este că : ꙁарка e scris cu ꙁ de doă-spre-ḑecĭ orĭ, вкрат de ṣépte orĭ, атлаꙁ de noă orĭ, празниче de patru saŭ cinci orĭ, врѕѕ de doă orĭ, şi nicăirĭ nu vedem ѕарка, вкрас, врѕѕ etc.

De asemenea крѫнѕѫ şi масаре sînt scrise aşa căte de doă orĭ, nicăirĭ крѫнꙁѫ saŭ маꙁаре.

Prin urmare, una din doă : saŭ divergínţa scrierĭ cu ꙁ şi ѕ provenía din tradiţiune, orĭ că ea resultă din diferínţa sunetelor, adecă cuvintele cu ꙁ nu se rostíaŭ în acelaşĭ mod ca cuvintele cu ѕ.

Tradiţiune nu este, căcĭ vorbele ꙁиле, ꙁарка, Ꙁота, Карагюꙁ'кле, атлаꙁ, врѕѕ, apoĭ верѕи, трѫтаѕи, рѫнѕе, крѫнѕѫ, масаре, мѫнѕ — nu sînt slavice, ci latine, turce, grece etc., de unde nu ne putea veni semnul grafic ѕ, cunoscut numaĭ alfabetuluĭ paleo-slavic.

Remâne dară ipotesa cea-l'altă : deosebirea fonetică.

ꙁ se pronunţà şi se pronunţă ca *z* la toţĭ Slaviĭ, încât Româniĭ nu aveaŭ nicĭ un îndemn de a 'ĭ schimba valórea, de vreme ce dînşiĭ aŭ lăsat intactă pe a celor-l'alte slove.

Cum se pronunţà însă ѕ ?

In grafica slavică cirilică el nu figuréză în manuscrise vechĭ decât numaĭ ca cifră : 6=ѕ ; în grafica slavică glagolitică se întrebuinţéză în maĭ multe vorbe, maĭ ales însă în acelea în carĭ consóna originală e *g* la însişĭ Slaviĭ, bună-óră дроꙁии din дроꙁѫ, мноѕи din мноѫ, пѣкнаѕь=пѣкнаѫ, кънаѕь=кнаѫ etc., cu carĭ se póte alătura din textul nostru ѕѣкꙁдѫ=polonul *gwiazda*, adecă ѕ=*g* şi ꙁ=*z*.

Dar acésta ne dâ puţină lumină chĭar asupra foneticeĭ slavice,[1] necum asupra celeĭ române.

O indicaţiune ce-va maĭ limpede ne procură, póte, numele acesteĭ litere în alfabetul paleo-slavic, anume ѕѣло, ceĭa-ce mi se pare a fi pur şi simplu arabicul *dzâl*, numele luĭ *d* celuĭ punctat d'asupra, carele se pronunţă ca *dz*.

Ne maĭ avênd încotro, cată să smulgem o lămurire în astă pri-

(1) Cf. **Miklosich**, *Vergl. Grammatik d. slavischen Sprachen*, t. 1, p. 217—8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

vinţă chĭar din cele şépte cuvinte scrise cu ѕ în catastih : ВЕРѕИ ТРѫСТАѕИ, РѯИѕЕ, БРѫИѕѫ, МѯЅАРЕ, МѯИѕ.

In ВЕРѕИ=verdĭ, ѕ represintă sibilarea luĭ *d* din singularul ВѢРДЕ=verde.

Tot aşa în ТРѫСТАѕИ, plural din ТРѫСТАД, dela grecul τετράδιον.

In РѯИѕЕ, БРѫИѕѫ şi МѯИѕ, ѕ este preces de и, adecă de nasala cea *dentală*, prin acomodaţiune cu care însuşĭ ѕ se dentalisà, pronunţându-se *dz*, pre cum vedem, în adevăr, că a nóstră БРѫИѕѫ, după cum o scrie catastihul, se pronunţă la Poloni *bryndza*, nu *brynza*.

Avem dară БРѫИѕѫ=brîn*dz*ă, МѯИѕ=mîn*dz*u, РѯИѕЕ=rîn*dz*e, ТРѫСТАѕИ=trătă*dz*i, ВЕРѕИ=ver*dz*i, cătră carĭ, fără a maĭ căuta vre-o altă explicaţiune, maĭ adaugăm МѯЅАРЕ=ma*dz*are, astădĭ *mazere*, cuvînt obscur, probabilmente ante-roman, ca şi *brîndză* şi *rîndză*.

Maĭ pe scurt, scriitorul catastihuluĭ ḑicea : *zile*, nu *dzile*, dar *verdzĭ*, nu *verzĭ; orzu*, nu *ordzu*, dar *mîndzu*, nu *mînzu*, etc.

Cumcă ѕ din catastih represintă pe *dz*, probă maĭ este, în sfîrşit, însăşĭ scrierea ѕѣꙁдѫ, vorbă care în dialectele bulgare se pronunţă anume *dzvézdă*,[1] adecă ꙁ=*z* şi ѕ=*dz*.

Un duplu *z*, maĭ dur şi maĭ móle, *z* şi *dz*, se observă pînă acum în fonetismul provincial moldovenesc; şi ar fi fórte instructiv, dacă ar puté cine-va, înzestrat cu o ureche fină şi desbrăcat de orĭ-ce preveṇţiunĭ de teoriă, să surprindă acolo la faţa loculuĭ şi să specifice într'un mod metodic cuvintele cu simplul *z* şi pe acelea cu *dz*.

Acéstă bifurcaţiune, Moldovenĭ o aŭ în comun cu Italianĭ, la carĭ de asemenea există un ꙁ=*z*, aşa numitul «*s* rimessa», ca de exemplu în *rosa* (=roza), alăturĭ cu un ѕ=*dz*, ca bună-óră în *donzella* (=don*dz*ella).[2]

Urmărirea acestuĭ fenomen póte fi importantă chĭar sub raportul etimologic, şi ĭată cum :

(1) **Cankof,** *Grammatik der bulgarischen Sprache*, Wien, 1852, p. 7.

(2) Despre duplul *z* în limbile cele maĭ diverse, cf. **Bindseil,** *Abhandlungen zur allgem. vergl. Sprachlehre*, Hamburg, 1838, p. 424—34, unde însă sînt multe erorĭ de fapt.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Plecând dela exemplele БЕРЗИ din БѢРДЕ şi ТРЪТАЗИ din ТРЪТАД, noĭ am fi dispuşĭ a bănui, că *z* se pronunţà la Moldovenĭ ca *dz* numaĭ atuncĭ când poporul maĭ auḑĭa încă pe *d* unde-va în flexiunea saŭ în familia aceluĭa-şĭ cuvînt, nu însă atuncĭ când suvenirea luĭ *d* era cu desăvîrşire perdută, precum este perdută, de pildă, în ЗИЛЕ=*zile*, nu *dzile*, deşi vine din latinul *dies*, al căruĭ *d* a perit la Românĭ fără urmă.

Dacă acésta este adevărat, atuncĭ ar resulta lîngă *brîndză* o formă cu *brînd-*, lîngă *rîndză—rînd-*, lîngă *madzăre—mad-*, lîngă *mîndz—mînd-*, ceĭa-ce, restabilind pe primitivul *d*, ar uşura descoperirea originiĭ cuvîntuluĭ.

In acest cas, bună-óră, al nostru *mînz*, МѪНЗ=mă*ndz*, redus la prototipul *mand-*, ar trebui separat cu totul de latinul *mansuetus* «blând», de italianul *manzo* saŭ *manza* etc., şi apropiat de bascicul *mando* «vită stérpă» şi de celticul *mannus*=*mandus* «căluţ».[1]

În acelaşĭ mod pentru *brînză*, БРЪНЗЪ=brân*dz*â, ar trebui să renunţâm la orĭ-ce derivaţiune care nu ne-ar oferi tema *brand-*, şi am ajunge ast-fel a înrudi acest cuvînt cu βρένθις «lăptucă» din «lapte» şi βρένθον «grăsime» saŭ «untură», vorbe n e - g r e c e,[2] probabilmente de origine tracică,[3] conservate în Esichiŭ şi carĭ, după legile fonologice cunoscute ε=*a* şi ϑ=*dh*, ne duc la tipul *brandh-* saŭ *bhrandh-*.

In fine, al nostru *mazere*, МАЗАРЕ=ma*dz*are, identic pînă şi prin accent cu albanesul μόδουλᾶ «màzere» (citesce *mòdzulă*), nu póte fi înrudit cu sanscritul **मसर** (*masûra*, cu accentul pe *û*) «linte»,[4] ci provine dintr'o radicală cu finalul dental, de unde şi celticul *mezur* = *methur* «hrană» (cf. *pomum* din $\sqrt{pa}$ «nutrire», *bacca* $\sqrt{bhak\text{-}ṣ}$ «nutrire» etc.)[5]

(1) Cf. **Diefenbach,** *Origines Europeae,* Frankfurt, 1861, p. 378.

(2) **Hesychius**, ed. M. Schmidt, t. 1, p. 397.

(3) **Pollux**, VI, 104 : «μύρον βρένθιον ἐκ Λυδίας», ap. **Böttticher,** *Arica*, Halae, 1851, p. 43.

(4) Nu maĭ vorbim nemic despre etimologia propusă de **Rösler** în *Sitzugsberichte der wiener Akad., phil.-hist. Cl.*, t. 50 (1865), p. 598.

(5) **Villemarqué,** *Le grand Mystère de Jésus*, Paris, 1865, p. 235. — Pentru întâlnirea, prin desvoltare fonetică posterióră, a românuluĭ *z* cu celticul *z* din dentală, cf. al nostru *bréz* «bigarré» cu bretonul *briz, breiz* «bigarré», irlandesul *brit*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Sub raportul ortografic, catastihul nostru se maĭ distinge prin désa întrebuinţare a litereĭ ѫ, fórte rară în cele-l'alte texturĭ din colecţiunea de faţă, prin puţinătatea aruncăturelor d'asupra, şi prin aceĭa că consóna finală apare de o mulţime de orĭ neînsoţită de ѕ, ъ saŭ ь, deşi e scrisă în rînd, ér nu d'asupra rîndului, — lucru aprópe fără exemplu in grafica română de pe atuncĭ.

Scrisórea de mână a luĭ Petru-vodă Şchĭopul o reproducem în fac-simile.

Ĭată-o :

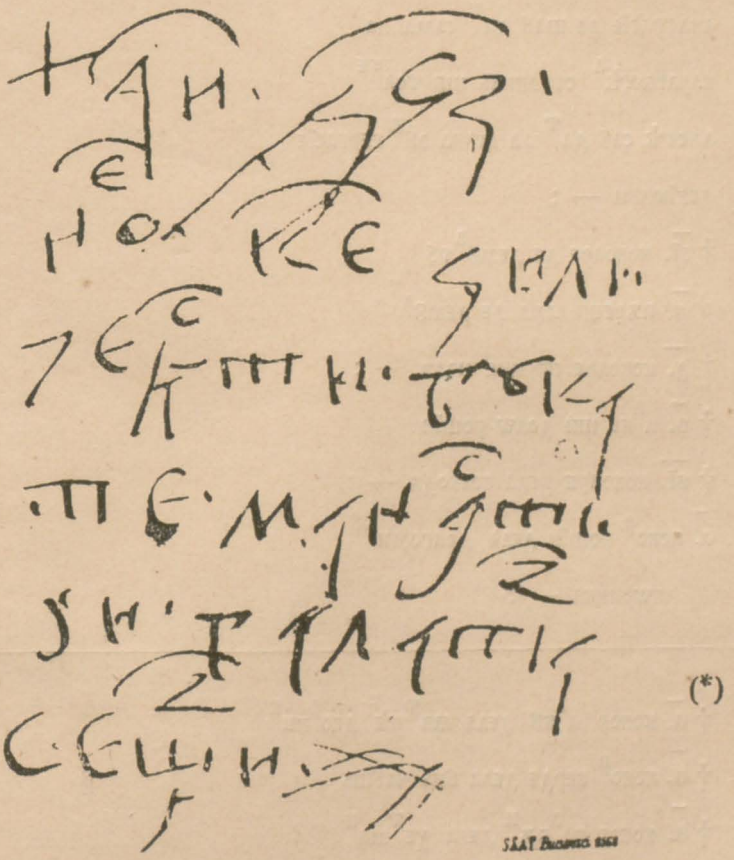

(*)

(*) După acéstă apostilă domnéscă, pusă în fruntea paginеĭ I, urméză apoĭ 1½ fóiă nescrisă. Textul se începe dela pagina 5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

7. † вато ѯчѯ м^с ца ное^в д

8. † чиче ката^с ти^х дела мана^с тире

9. дела галата. сѫ сѫ цине де веш

10. минтеле бесеречеи. ши де аржи^н

11. т8 ши де ковоаре. ши де банїи

12. ши де кан^а ши де карж ши де тw^т

13. добитоко^л ши де тоате к8кате

14. ле кѫнд8 а8 фост8 ег8мень

15. анастасїе де шаз да^т сама ла

16. карагюѯк^л столникь ши тоа^те

17. ласт'к са8 да^т ла мѫна л8^и гервасїе

18. декїюл8и — :

19. † в̄ї. ковоаре де дем8^лт8

20. † в̄. пѫреци ѧрѫ де дем8^л^т

21. † д̄. ковоаре ск8мпе нола — :

22. † в̄. а^л бе ши долw рошїи

23. † ѕ̄ї. ковоаре дела воеводѫ — :

24. а̄. ково^р рошїи дела драгоми^р8

25. двwрника — :

---

26. † а̄. ковор а^л б8 дела ми^т р'к дво^р ни^к

27. † а̄. ково^р верде дела 8нь чаѕшь

28. † а̄. ковор га^л бж^н дела хе^т ма^н

29. † а̄. ковор дела брѫлѫдан8^л

30. † а̄. ковор а^л б8 дела ко^р цинѫ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

31. † а. ково^{рѕ} алѣѕ дела сла^{в} ци^{г}
32. † а. ковор рошїѕ дела ко^{с}
33. тандин сто^{л} никѕ^{л}
34. † а. ково^{р} рошїѕ крѕ^{т} посте^{л}
35. никѕль
36. † а. ковоаре дела боѫрїи
37. † а. w^{т} гѣл де ѯарка дела
38. столникѕ^{л} костандинь
39. † а. w^{т} гѣ^{л} дела драгомирь
40. † а. пилота петрица де
41. ла драгомирь — :

42. † а. фаца де перина жр̑ѣ де
43. ла драгомир — :
44. † а. черга вѫна^{т} дела драгоми^{р}
45. † г пешкир дела боево^{дї}
46. † а пешкир дела рѕста^{м}
47. † а. маса дела рw^{с}та^{м} жре
48. † е мѣсе дела боево^{дї} жр̑ѣ
49. † нв тепсїе дела боевw^{да}
50. † д тепсїе дела драгоми^{рѕ}
51. † ке та^{л}цере кѕ доль токѕ
52. ре де рале дела боеводь
53. † и та^{л}цере де плѕ^{м} дела ко^{с}та^{н}
54. ти^{н} столни (*sic*) — ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

55. † кг де кълдъре

56. † д гратїе

57. † в пиростїи

58. † д кълдаре маре де бере

---

59. † а то^{к} кѫ кї. та^{л}цере де

60. ла логофѣтѫл чел маре —

61. † ѕ. свр҃де^{л}

62. † д хърлѣцѣ

63. † ѳ. фїере де ферестре

64. † в. кѫе маре де ка^{р},

65. † д. маи мичїи

66. † в. кърлице де маге^{р}ни^{ц}

67. † г. сакѫре

68. † а тигаи

69. † а сїнїе маре (*)

---

70. чичѫ дѫ вѣшминтѫ бесѣреч^{и}

71. ши дѫ кърцїи

72. † а тетр҃квагге^{л} фере

73. кате — :

---

74. † в. киботе де а^{р}ци^{н}тѫ

75. † в. кълелнице дж^{р}ци^{н}тѫ

76. † в. кълци кѫ кънафи ши кѫ

(*) Acéstă liniă este după original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

77. мѫхреме алвїи

78. † а. пот$и^{р}$ де а^{р}ци$н$т$\overline{8}$ к$\overline{8}$ ди^{с}ко^{с}

79. к$\overline{8}$ $\overline{8}$в$\overline{ѣ}$зд$\overline{ѫ}$ ши к$\overline{8}$ лингъре

80. дерцинт$\overline{8}$

81. † в. св$\overline{ѣ}$шниче де а^{р}цинт$\overline{8}$

82. † а. панагїа^{р} де а^{р}ц$\overline{8}^{н}$т$\overline{8}$

83. † а. та^{л}ци^{р} де пе^{т}хл$\overline{ѣ}$ви де^{р}ци^{н}^{т}

84. † а. икона па^{н}тократо^{р} ферека^{т}

85. † а. икоана сѫпатѫ ши ферека^{тѫ}

86. † а. канафи маре че а^{с}те. с$\overline{8}$п

87. поликандр$\overline{8}$ ск$\overline{8}$мп$\overline{8}$ ши к$\overline{8}$

88. маргарита^{р}.

89. † а тепсїе де арцинт$\overline{8}$ де коли

90. вл

91. † а кр$\overline{8}$че ферека^{тѫ} ши сапате

---

92. † а. кр$\overline{8}$че гѫлвѫна н$\overline{8}$ма^{н} ла ко

93. дица ферекате

94. † а. кр$\overline{8}$че а^{л}вѫ неферекатѫ

95. † а. икона москическ$\overline{8}$ че а^{с}те

96. ас$\overline{8}$пра. двере^{и} цръска

97. † а. икона мо^{с}кичаскѫ ши фоа^{те}

98. фр$\overline{8}$моасе пр$\overline{ѣ}$чиста

99. † а. икоана пр$\overline{ѣ}$чиста ши к$\overline{8}$

100. фї$\overline{8}^{л}$ —

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

101. † а. иконостась

102. † в. свѣшниче маре де аремe

103. † а. празѣ8

104. † а. ангирѧте

105. † а. триwᴬ митар фарисею

106. † а. триwᴬ пентикоᶜтар

107. † г. ѱаᴬтире —

108. † вї. минѣе

---

109. † а. типикь

110. † а. часловеци

111. † а. молитѫвниᴷ

112. † ξ. л8тирги

113. † в. кѫрци де кѫнтаре

114. † а. карте а праᶻник8л8и

115. † в. тетр8ваᴴггеᴬ неферекаᵀᴱ

116. † а. лер8 тоᵀ сѫрма

117. † а. тетр8ваггеᴬ п8цинеᴬ

118. ферекаᵀ. дела брѫзда

119. † а. ѯлато8сть сфетїи феᵂдоᵖ

120. † а. лесвицѫ шисти ифриᴹ

121. † а. библеи

(*)

122. † вешминтеле бесѣкречен.

123. † а. црска кос8тѫ к8 сѫᵖма

(*) Linie după original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

124. † в. полѣ де сѫма ла икоане

125. ши кѫ н. де канафи

---

126. † а. патрафирь де сѫма. кѫ

127. бї настѫри ши кѫ ѕ. ка

128. нафи

129. † а. аwра^{р} де сѫрма кѫ д. ка

130. нафи

131. † а. пѫрѣкке де нѫра^{к}леце.

132. де сѫма ши кѫ wбраѯе

133. † а. полѣ де иконе де ѯа^{р}ба

134. пре мар҃ине кѫрши

135. никѫ негрѫ

136. † г. двере де ѯа^{р}ба а^{л}ба^{с}тре

137. ши кѫ ротеле де аѫрь

138. † а. ѯавѣксѫ де ѯа^{р}ба ши кѫ фло

139. риле а^{л}бе де фир

140. † в. ѯавѣксе че сѫнтѫ маи пре

141. сѫсѫ де пра^{ѕ}ниче ши де

142. моленїи де ч҃^{т}ма рошїи

143. ши кѫ ротеле де фи^{р}

144. † а. проковець де тратапо^{дѫ}

145. де ѯарба. а^{л}бѫ ши кѫ

146. флоре ши пре ма^{р}ине

---

147. адамаскѫ вѣрде

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

148. † а. проковецъ де ивангелїе де
149. ачелашъ вигѫ ши пре марѧи
150. не адамаскъ вѣрде ши кѫ
151. д кънафи
152. † а. проковеци де ѯарба ши
153. кѫ флориле алби ши пре
154. марѧине. де а^{т}лаѯ мѫш
155. ки кѫ па^{т}рѫ кънафи
156. † в. проковецъ де ѯарба де^{н}
157. трачелашъ вигѫ пре ма^{р}
158. ѧине ѕршиникѫ негрѫ
159. ши кѫ wптѫ канафи
160. † а. двере маре че стъ ѧтре
161. стълпи де чѣ^{т}ма рошїе
162. кѫ ротеле
163. † в. поале че стаѫ ѧ^{н} ти^{н}дъ ѧтре
164. стълпи де адъмъ^{с}къ кѫ
165. wбраѯе
166. † в. поале де чѣ^{т}ма рошїи кѫ ци^{н}
167. те де фирѫ — :

---

168. † д. поале де икоане де адама
169. скъ рошїи че сѫнтѫ ѧ то
170. ате ѯиле —
171. † г. двери де адамаскъ рошїи
172. † б. ѯавеси ма^{н} пре сѫсѫ де пра^{ѯ}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

173. ничє де адамаскъ рошї

174. † а. ѯавѣсѫ де тафтѫ алба

175. стрѫ

176. † а. тратапоа де адама

177. скъ галбѫна кѫ фло

178. ре албе

179. † д. проковеце де адама

180. скъ фѫра канафїи

181. в. проковеце де атласа л

182. бастрѫ

183. д. ширинче де тафтъ

184. албастрѫ пестре

185. икоане

186. † г. двери де беникь рошїи

187. ши кѫ цинте де аѳрѳ

---

188. д. поале де адамаскъ гал

189. бени ши кѫ флоре ал

190. бе ши пре марџине ат

191. лаѯѳ мѳшкїи

192. † а. проковець де чет ма ро

193. шїи ши кѫ флоре ши пре

194. марџине атласлакас

195. трѳ — :

---(*)

(*) Linia din original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

196. † чиче вешминтеле превце

197. ши

198. † г. фелwане де адамаскъ

199. а^л бе

200. † л. фелонь де а^тла^ѕ рошїи

201. † л. фелонь де адамаскъ

202. албастръ

203. † л. фелон де адамаскъ

204. мо^хрътъ

205. † л. фелон. де адамаскъ

206. вѣрде дела роста^н ага

207. † л. фелон. де ѕарка де

208. ла сто^л никѳл коста^н

209. динь

---

210. † г. стихаре де адамаскъ

211. кѳ wбраѕе ши кѳ фло

212. ре —

213. † в. стихаре верѳи де а^тла^ѕ

214. † л. стихар де адамаскъ

215. галбѣна

216. † л. стихар де адамаскъ

217. кѳ wбраѕе албе ши

218. мохорътъ

219. † л. стиха^р де а^тла^ѕ нѣгрѳ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

220. дела владика. ага

221. фтонь

222. † д. фелоане де кѕ^{т}ни мо^{х}

223. рѫтѫ

224. † г. стиха^{р} де кѕ^{т}ни мо^{х}

225. рѫтѫ

226. † в. фелоане де кѕ^{т}не

227. алке

228. † а. стиха^{р} де кѕ^{т}ни

229. а^{л}кѕ — :

---

230. † а. антимисъ де а^{т}ла^{з}

231. рошїи кѕ слове де а

232. ѕрь —

233. † а. грwбникѕ де ада

234. маскѫ мо^{х}рѫтѫ

235. † а. гробникъ де ѕ^{р}ши

236. ни^{к} рошїи дать

237. де драгомири

238. † д. фелоане де богасїиѕ

239. † ѕ. стихаре а^{л}ке де богаси^{л}

240. † д. патрафире де ѯа^{р}ка

241. кѫте кѕ ѕ. кѫна^{ф}

242. † а. патрафирь де ада

243. маскѫ вѣрде кѕ ѕ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

244. канафи

245. † а. патрафи^{р} де адама

246. скъ галбъна дела ро^{с}

247. та^{м}

248. † г. аwра^{р} де ѯа^{р}ба къ^{те}

249. къ патрѫ канафи

---

250. † е. переки де нара^{к}лице

251. де ѯарба

252. † е. брже де матасе къ

253. канафи

254. † д. брже простѣ

255. † в. брже де матасе

256. † ѯ. па^{т}рафиржъ де ада

257. маскъ а^{л}бастръ

258. ши рошїи ши не

259. грѣ

260. † г аwра^{р} де адамаскъ

261. † е. переке де наре^{к}леце

262. † а. проковець де ѯа^{р}ба

263. ѧпрецѣр къ wрши

264. никъ нѣгрѫ дела

265. ѯота спътарѫ

266. † г. двере де адамаскъ

267. бѣрде ши къ фирѫ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

268. Дпрецꙋ^{р} кѫ а^{т}ла^{ꙁ} рошн^{и}

269. † д. поале царѣши д^{т}ра

270. челашь wбра^{ꙁ}

271. † а. тратапо^{д} царѫ д

272. трачеле wбраꙁе

273. † а. проковеце цара

274. дтрачеле wбра^{ꙁ}

275. † а. стиха^{р} де богасиѫ

276. а^{л}кѫ дела ко^{с}та^{н}ди^{н}

277. † в. ширинче кѫнѣ скѫ

278. мпе

279. † а. ка^{ф}та^{н} кѫ дї на^{с}

280. тѫре дела медеѫ

(*)

281. † чиче арꙋинтѫл дат дела пѫ

282. тр^{ѫ} воеводѫ

283. † в. кѫпе да^{р}ꙋи^{н}тѫ кѫ лоа

284. ꙁе полѫите

285. † а. кѫпа маи мика

286. † вї. лингѣре да^{р}ꙋинтѫ

287. † а. мѣделница де арама

288. † а ѫмивалницѫ

289. † а. ибри^{к} полентъ

(*) Linia după original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

290. † а. сти^к лл кѫ мѫ^р

291. † аї. ѫриче прен сѣтеле

292. манастирен

293. † ѳаї. а^с бани гата

294. † а. ѫри^к пѫсѫ ѯало^г де

295. репь ѳг а^с при

296. † н. де тржтави де

297. пет^кле де аѫрь

298. лешескъ

(*)

299. † а. пот^р даржи^нтѫ

300. дела радѫ^л ча^ш ни^к

301. † а. кѫпа микъ дела

302. ко^с те

303. † а. кѫпокь да^р ци^нтѫ де

304. лл ко^с танди^н сто^л

305. ник

306. † а. инель де аѫ^р ирж де

307. лл костантин сто^л

308. ник

309. † а. кѫпа да^р цинтѫ

310. ирж дела ро^с та^м

311. † ѳ. а^с че аѫ да^т банѫ^л пж^т рѫ

312. дерептѫ сѳфлетѫ^л

(*) Linia după original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

313. тжтинесж8 ши

314. аре а да ѓдї а^с при

315. † а. к8пж да^р ци нт8

316. дела драгомири

317. † а. скафа да^р ци^н т8 а

318. ре дела драгоми^р

319. † д. лингвре дарцини(*)

320. т8 арж дела дра

321. гомирь —

(**)

322. чиче икоанеле кес'кречен

323. † д. икоане маре —

324. † ѯї. икоане моленїе

---

325. † ѯї. пра^ѕ ниче

326. † ѳї. иконици л горж

327. и л полиганд8

328. † лв. де wаж ши де

329. стр8ць ши де

330. лемн8

331. † а. ст'к^г к8 кр8че

332. де драме

333. † вї. фжклжи ск8м

334. пе

(***)

(*) Ultimul и e șters apoĭ de o altă mână.
(**) Linià după original.
(***) Idem.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

335. чиче бѫкателе ши

336. винѫл ши де алте

337. вадсе

338. † а. маже де морѫ[и]

339. † а. берѣнце де рѫн

340. зе

341. † а. маже де кра[п]

342. † а. бѫте де мїере

---

343. † а. жѫматате де мї

344. ере стреде

345. † аї. жѫматеце де мїе

346. ре ден блѫчещи

347. † в. пѫтине де поаме

348. мѫрате

349. † иї. стогѫре де фѫн

350. † а. кантъ де фанина

351. † а. ка[р] маре де д.

352. кан[е]

353. † в. кочїи

354. † в. кѫците кѫ мѫ

355. нѫре

356. † кѯ. де печерпеле де лѫ[т]

357. † ѕмд. де бѫкши де фѫ[н]

358. тѫна де wцель

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

359. † ѵар. дрwкы де сарє

360. † нв. де сапе

361. † ки. де кѫци де вин

362. дела котнар

363. † д. кѫци дела воро

364. вецли

365. † и. пѫтине де кр

366. нѧж

367. † в. фwи крѫнѧж

368. де wи

369. † а. пѫтине де ѕ

(*)

370. чиче пѫне ши фѫнѫл ши

371. добитокѫл. дела

372. плопїи

373. † е. стогѫри де грѫ

374. де е стимпѫ

375. † г. стогѫре де грѫѫ

376. де анѫ

377. † г. стогѫре де wр ѯѫ

378. † а. сто г де сака р

379. † а. стогѫ де малаю

380. † м. стогѫре де фѫнѫ

(*) Linia după original.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

381. † ли. де бои маре

382. † мд. де вачїи маре

383. † кг. де третиⁿ вачиⁿ

384. † кл. вачїи дтерцїи

385. † ѯ. вѫхаюⁿ

386. † кв. де вицеˡ

387. † иї. де виценї

388. † вї. воблеци дтеᵖˢци

389. † д. воблен третиⁿ

390. рчв (*)

391. † ї. кан патрари

392. † е. каⁿ третине

393. † е. калѫшеи стрижи

394. ачи

395. † е. апе стрижи

396. ачїи

397. † вї. апе третине

398. † вї. апе маре стеᵖ

399. пе

400. † ли. апе маре дсѫ

401. пѯ кѫ армасарюˡ (**)

402. † ѱзв. де wи

(*) Intocmaĭ aşa în original.
(**) Idem.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

404. † сзи. бербечїи

405. ⁄ал *

406. † ї. кан тел̑бгаре

407. † в. кан негри ла бж^л

408. чеци

409. † а. кан аржъ

---

410. чиче бѫкателе дела блъ

411. чеци

412. † п. мирце де гржѫ

413. † т. мирце де сжрѧницъ

414. † кл. мирце де хри^ш ка

415. † ѕ. мирце де сла^д

416. † ї. мирце де малаю

417. † в. стогѫре де мабаре

418. † а. сто^г де бобѫ

419. † г. стwгѫре де wвъ^с

420. † а. сто^г де хришка

421. † а. сто^г де wрѯѫ **

422. † чд. де стѫпїи

423. † чи. де wи

424. † к. де порчїи

---

425. ЧИЧѪ ДѦЛЯ ТѦИШОРѢ

(*) Aşa în original.

(**) wp e scris în monogramă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

426. † ѯа. стогѕре де фънѕ

427. † а. стогѕ де малаю

428. † на. стогѕре де фъ^{н}

429. дела хрикани

430. † ѯ. стогѕре ла пе^{т}ре^{ци}

431. де фънѕ

432. † ѯ. де стѕпи

(*)

433. чиче дела са^{д}на

434. † п. де стѕпи

435. † к. де порчїи

436. † в. стогѕре де са

437. карж

438. † а. сто^{г} де хри^{ш}ка

439. † а. сто^{г} де мава^{ри}

440. † н. ми^{р}це де малаю

441. † w повааре кѕ васе

442. † н. стогѕре де фънѕ

443. † а. сто^{г} ши цюмата^{те}

444. де wвъсѕ ла тж

445. мжшани

(**)

446. † чиче сателе

447. † вжлчеци кѕ е мори

448. ши кѕ д. пїw ши

(*) Linia după original.
(**) Idem.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

449. кѕ w ѕлтодре.

450. † теншори кѕ хлѫщеѕ^{и}

451. † хришкани

452. † плопи кѕ в хѫлеще^{и}

453. † ке^{л}чеци кѕ модра

454. † пи^{ꙁ}дени кѕ а модрѫ

455. † са^{д}на кѕ д мори ши

456. кѕ доѕ пїw ши кѕ w ѕ^{л}

457. торе ши кѕ подѕ^{л} лмла

458. тор

---

459. † тѫмѫшанїи

460. † михаилеци кѕ г мо^{р}^{и}

461. † worwвеци

462. † мѫнѫщи кѕ а мо^{р}

463. † пѫтреци

464. † мѫнѕеци

465. † фщ^{л}фоеци

466. † драганеци кѕ ѫꙁѕри

467. † шивица кѕ ѕ мори

468. ши кѕ р порчїи

469. † аї. салаши де ци

470. гани

471. † ї. фѫлче де вїе ла

472. ко^{т}нарю

473. † е. фа^{л}че де вїе ла во

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

474. ровеции

475. † а. фа^че ши цюматате

476. ла ѣши

477. † с. ст8пи ла кърн8^ ст8до^р

478. десѣтинѫ дела васл8^и

479. ѧсѫ н8маи а8 фост8

480. р. даци де десѣтинѫ

481. арѫ а^км8 сънт8 до

482. аѫ

483. † н де ст8пи ла брани

484. ца

485. ст8до^р8 кѫл8гѫр8^ са8

486. да^т к8 присака ши к8

487. ст8пи ши к8 то^т доби

488. ток8^ ши де ва ѧторче

489. аминтрилѣ се фїе лепѫ

490. да^т де лѣже

TRANSCRIPȚIUNEA:

ai 7097 (1588) noe^vrie 25 zili; ce ĭasti bucate manastiri Galatai se ştii.

† вѫ лѣто (in anul) 7097 (1588) мѣсаца (luna) noev^rie 4.

† cice catastih dela manastire dela Galata, sâ sâ ştie de veşmintele beserecei şi de arjintu şi de covoare şi de banii şi de cai şi de carâ şi de tot dobitocul şi de toate bucatele, căndu au fostu egumenŭ Anastasie de ş'au dat sama la Caraghĭuzél' stolnicŭ, şi toate aĭasté s'au dat la măna lui Ghervasie dechiĭului :

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

† 12 covoare de demu*l*tu; † 2 păreţi ѣarѣa de demu*l*; † 4 covoare scumpe noaѣa: † 2 a*l*be şi doao roşii; † 16 covoare dela voevodă; † 1 covo*r*u roşii dela Dragomi*r* двwрника (vorniculuĭ); † 1 covor a*l*bu dela Mi*t*ré двwрник; † 1 covo*r* verde dela unŭ ćauşŭ; † 1 covor ga*l*bân dela he*t*man; † 1 covor dela Brălădanu*l*; †1 covor a*l*bu dela Co*r*ştină; † 1 covo*r*u a*l*bu dela Sla*v* Ţig^anul (?); † 1 covor roşiu dela Costandin sto*l*nicu*l*; † 1 covo*r* roşiu Bru*t* poste*l*niculŭ; † 9 covoare dela boĭarii; † 1 otghél de zarba dela stolnicu*l* Costandinŭ; † 1 otghé*l* dela Dragomirŭ; † 1 pilota petriţa dela Dragomirŭ; † 1 faţa de perina ѣaré dela Dragomir; † 1 cerga vănaţă dela Dragomi*r*; † 3 pɵşchir dela воєводї; † 1 peşchir dela Rusta*m*; † 1 masa dela Rosta*m* ѣare; † 5 mése dela воєводї ѣaré; † 52 tepsie dela voevoda; † 4 tepsie dela Dragomi*ru*; † 25 ta*l*gere cu doaâ tocure de rame dela voevodâ; † 8 ta*l*gere de plu*m* dela Costa*nt*i*n* stolni[cul]; † 23 de căldâre; † 4 gratie; † 2 pirostii; † 4 căldare mare de bere; † 1 to*c* cu 12 ta*l*gere dela logofătul cel mare; † 6 svréde*l*e; † 4 hârléţe; † 9 fiere de ferestre; † 2 cue mare de ca*r*; † 4 mai micii; † 2 cărlige de maghe*r*niţă; † 3 sacure; † 1 tigai; † 1 sinie mare.

Cice de veşminte beséreceĭ şi de carţii : † 1 tetrévaггe*l* ferecate; † 2 chivote de a*r*gi*n*tu; † 2 cădelniţe d'âr*g*i*n*tu; † 2 căţi cu cănafi şi cu măhreme albii; † 1 poti*r* de a*r*gintu cu discos, cu zvézdă şi cu lingure de'rgintu; † 2 svéşnice de a*r*gintu; † 1 panaghiѣa*r* de a*r*g'u*n*tu; † 1 ta*l*gi*r* de pe*t*hlébi de'*r*gi*n*t; † 1 icona pa*n*tocrato*r* ferecaţă; † 1 icoana săpată şi ferecate; † 1 canafi mare ce ѣaste sup policandru, scumpu şi cu margarita*r*; † 1 tepsie de argintu de coliva; † 1 cruce ferecate şi sapate; † 1 cruce gălbăna, numai la codiţa ferecate; † 1 cruce a*l*bă neferecată; † 1 icona moschicescu ce ѣaste asupra dverei царска (împărătéscă); † 1 icona moschićască şi foa[r]te frumoase précista; † 1 icoana précista şi cu fiu*l*; † 1 iconostasŭ; † 2 svéşnice mare de areme; † 1 praxeu; † 1 anghiѣate; † 1 trio*d* митар (vameşul) fariseĭu; † 1 *t*rio*d* penticostar; † 3 psa*l*tire; † 12 minée; † 1 tipicŭ; † 1 ćasloveţi; † 1 molităvnic; † 7 lutirghi; † 2 cărţi de căntare; † 1 carte a praznicului; † 2 tetruvaггe*l*uri neferecate; † 1 aeru to*t* sărma; † 1 tetruvaггe*l* puţine*l* ferecat, dela Brălăda*n*; † 1 ѕлатоѕсть сфетїи (gură de aur sântul) Feodo*r*; † 1 lesviţă şi сѣати (sântul) Ifri*m*; † 1 biblei.

† Veşmintele beséreceĭ : † 1 царска (împărătésca) cosută cu sărma; † 2 poale de srăma la icoane şi cu 50 de canafi; † 1 patrafirŭ de srăma

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cu 12 nasturi şi cu 6 canafi; † 1 aorar de sărma cu 4 canafi; † 1 păréche de năracleţe de srăma şi cu obraze; † 1 poale de icone de zarba, pre margine c'urşinicu negru; † 3 dvere de zarba albastre şi cu rotele de aurŭ; † 1 zavésă de zarba şi cu florile albe de fir; † 2 zavése, ce săntu mai pre susu de praznice şi de molenii, de cétma, roşii şi cu rotele de fir; † 1 procoveţŭ de tratapodu de zarba, albu şi cu flore şi pre margine adamască vérde; † 1 procoveţŭ de ivanγγelie de acelaşŭ vigu şi pre margine adamască vérde şi cu 4 cănafi; † 1 procoveţi de zarba şi cu florile albi şi pre margine de atlaz muşchi cu patru cănafi; † 2 procoveţŭ de zarba dentr'acelaşŭ vigu, pre margine urşinicu negru şi cu optu canafi; † 1 dvere mare ce stă între stălpi, de cétma roşie cu rotele; † 2 poale ce stau în tindă între stălpi, de adămăscă cu obraze; † 2 poale de cétma, roşii cu ţinte de firu; † 4 poale de icone de adamască roşii ce săntu în toate zile; † 3 dveri de adamască roşii; † 2 zavesi mai pre susu de praznice, de adamască roşi[i]; † 1 zavésă de taftă albastră; † 1 tratapod de adamască galbăna cu flore albe; † 4 procoveţe de adamască fără canafii; † 2 procoveţe de atlaz albastră; † 4 şirince de taftă albastră pestre icoane; † 3 dveri de benicŭ, roşii şi cu ţinte de auru; † 4 poale de adamască, galbeni şi cu flore albe şi pre margine atlazu muşchii; † 1 procoveţŭ de cetma roşii şi cu flore şi pre margine atlaz albastru.

† Cice veşmintele preuţeşti: † 3 feloane de adamască albe; † 1 felonŭ de atlaz roşii; † 1 felonŭ de adamască albastră; † 1 felon de adamască mohorătă; † 1 felon de adamască vérde dela Rostan-aga; † 1 felon de zarba dela stolnicul Costandinŭ; † 3 stihare de adamască, cu obraze şi cu flore; † 2 stihare verzi de atlaz; † 1 stihar de adamască galbăna; † 1 stihar de adamască cu obraze albe şi mohorătă; † 1 stihar de atlaz négru dela vladica Agaftonŭ; † 4 feloane de cutni mohorătă; † 3 stihare de cutni mohorătă; † 2 feloane de cutne albe; † 1 stihar de cutni albu; † 1 antimisŭ de atlaz roşii, cu slove de aurŭ; † 1 grobnicu de adamască mohorătă; † 1 grobnicŭ de urşinic roşii, datŭ de Dragomiri; † 4 feloane de bogasiiu; † 6 stihare albe de bogasi; † 4 patrafire de zarba căte cu 6 cănafi; † 1 patrafirŭ de adamască vérde, cu 6 canafi; † 1 patrafir de adamască galbăna dela Rostam; † 3 aorare de zarba căte cu patru canafi; † 5 perechi de naracliţe de zarba; † 5 brâe de matase cu canafi; † 4 brâe prosté; † 2 brâe de matase; † 7 patrafirâ de adamască albastră, şi roşii, şi negré; † 3 aorare de adamască; † 5 pereche de narecleţe; † 1 procoveţŭ de zarba,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

înpreg'ur cu orşinicu négru, dela Zota spătaru; † 3 dvere de adamască vérde şi cu firu, înpreg'ur cu atlaz roşi[i]; † 4 poale ĭarăşi într'acelaşŭ obraz; † 1 tratapod ĭară într'acele obraze; † 1 procoveţe ĭarĭa într'acele obraze; † 1 stihar de bogasiu albu dela Costandin; † 2 şirince bune scumpe; † 1 caftan cu 14 nasture dela Medeĭa.

† Cice argintul dat dela Pătru voevodă: † 2 cupe d'argintu cu loaze poluite; † 1 cupa mai mica; † 12 lingure d'argintu; † 1 médelniţa de arama; † 1 umivalniţă; † 1 ibric poleitŭ; † 1 sticla cu mur; † 11 urice pren satele manastirei; † 19,000 aspri bani gata; † 1 uric pusu zalog derepŭ 3,000 aspri; † 50 de trâtazi de petéle de aurŭ leşescŭ; † 1 potir d'arjintu dela Radul ćaşnic; † 1 cupa mică dela Coste; † 1 cupocŭ d'argintu dela Costandin stolnic; † 1 inelŭ de aur ĭarĭa dela Costantin stolnic; † 1 cupa d'argintu ĭarĭa dela Rostam; † 6,000 aspri ce au dat Banul Pâtru dereptu sufletul tâtine-sâu, şi are a da 14,000 aspri; † 1 cupă d'argintu dela Dragomiri; † 1 scafa d'argintu ĭare dela Dragomir; † 4 lingure d'arginitu ĭarĭa dela Dragomirŭ.

Cice icoanele besérecei: † 4 icoane mare; † 17 icoane моленіе (rugăciune); † 17 praznice; † 19 iconiţi în горѫ (sus) şi în poligandru; † 32 de oaâ, şi de struţŭ şi de lemnu; † 1 stég cu cruce de arame; † 12 fâclăi scumpe.

Cice bucatele şi vinul şi de alte vaase: † 1 maje de morun; † 1 berbenţe de rănze; † 1 maje de crap; † 1 bute de miere; † 1 jumatate de miere strede; † 11 jumateţe de miere den Vlăceşti; † 2 putine de poame murate; † 18 stogure de făn; † 1 cantŭ de fanina; † 1 car mare de 4 cai; † 2 cocii; † 2 cuţite cu mânâre; † 27 de pecerpele de lut; † 444 de bucşi de făntâna, de oţelŭ; † 1,100 drobi de sare; † 52 de sape; † 28 de buţi de vin dela Cotnar; † 4 buţi dela Voroveşti; † 8 putine de brânzâ; † 2 foi brânzâ de oi; † 1 putine de unt.

Cice pâne şi fănul şi dobitocul dela Plopii: † 5 stoguri de grâu de estimpu; † 3 stogure de grâu de anu; † 3 stogure de orzu; † 1 stog de sacar[a]; † 1 stogu de malaĭu; † 40 stogure de fănu; † 38 de boi mare; † 44 de vacii mare; † 23 de tretin[e] vaci; † 21 vacii înterţii; † 7 buhaĭui; † 22 de viţel[e]; † 18 de viţei; † 12 bouleţi înteruţi; † 9 boulen[i] tretin[i]; [peste tot:] 192; † 10 cai patrari; † 5 cai tretine; † 5 caluşei strijiĭaci; † 5 ĭape strijiĭacii; † 12 ĭape tretine; † 12 ĭape mare sterpe; † 38 ĭape mare, însă cu armasarĭul; [peste tot:] 87; † 762 de oi; † 268 berbecii;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

[peste tot :] 1030; † 10 cai telégare; † 2 cai negri la Vâlceşti; † 9 cai ĭarâ.

Cice bucatele dela Vlăceşti : † 80 mirţe de grâu; † 300 mirţe de sârjiţă; † 21 mirţe de hrişca; † 60 mirţe de slad; † 10 mirţe de malaĭu; † 2 stogure de mazare; † 1 stog de bobu; † 3 stogure de ovăs; † 1 stog de hrişca; † 1 stog de orzu; † 94 de stupii; † 98 de oi; † 20 de porcii.

Cice dela Teişoru : † 61 stogure de fănu; † 1 stogu de malaĭu; † 51 stogure de fân dela Hri[ş]cani; † 60 stogure la Petreşti de fănu; † 60 de stupi.

Cice dela Sadna : † 80 de stupi; † 20 de porcii; † 2 stogure de sacară; † 1 stog de hrişca; † 1 stog de mazar'; † 50 mirţe de malaĭu; † o povaarne cu vase; † 80 stogure de fănu; † 1 stog şi gĭumatate de ovăsu la Tâmâşani.

† Cice satele : † Vâlceşti cu 5 mori şi cu 4 pio şi cu o ultoare; † Teişori cu halâşteu-i; † Hrişcani; † Plopi cu 2 hâleştei; † Belceşti cu moara; † Pizdeni cu 1 moară; † Sadna cu 4 mori şi cu dou pio şi cu o vultore şi cu podul înmlator; † Tâmâşanii; † Mihaileşti cu 3 mor'; † Voroveşti; † Mănjâşti cu 1 mor'; † Pâtreşti; † Mănzeşti; † Fâlfoeşti; † Draganeşti cu ĭazuri; † Şiviţa cu 6 mori şi cu 100 porcii; † 19 salaşi de Ţigani; † 10 fălce de vie la Cotnarĭu; † 5 falce de vie la Voroveşti; † 1 falce şi gĭumatate la Ĭaşi, † 200 stupi la Cărnul Tudor, desétină dela Vasluĭ, însâ numai au fostu 100 daţi de desétină, ĭarâ acmu săntu doaâ; † 50 de stupi la branişta.

† Tudoru câlugârul s'au dat cu prisaca şi cu stupi şi cu tot dobitocul; şi de va întorce amintrilé, se fie lepâdat de léje.

Notanda :

finalul *u* întreg : кѫндѫ, фостѣ, демѣлтѣ, арѫинтѣ, алѣѳ, рошїѣ, скѣмиѣ, лерѣ, сѫнтѣ (sunt), сѣсѣ, тратаподѣ, вигѣ, wптѣ, фирѣ, атлаѯѣ, спѫтарѣ, wршиникѣ, пѣсѣ, лемнѣ, тимиѣ, анѣ, wрѯѣ, малаю, стогѣ, фѫнѣ, коѣѳ, Теишорѣ, wвѫсѣ, Тѣдорѣ, коворѣ, Драгомирѣ;

finalul *u* jumătăţit : егѣмень, столникъ, Костандинъ, Драгомирь, ѳинъ чаѳшь, постелникѣлъ, иконостась, Златоѣсть, патрафирь, кеникъ, Ягафтонъ, дать, полентъ, кѣпокъ, кантъ, инель, стрѣцъ, wцель;

finalul *u* despărut saŭ negles cu desăvirşire, deşi consóna finală nu e

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

aruncată d'asupra rîndului : wтгѣл, ковор, Костандин, пешкир, фелон, добитокѫл, винѫл, столник, арџинтѫл, стихар, Котнар (dar şi Котнарю), дат, хетман, чел, логофѣтѫл, сѫп, пентикостар, фир, ѧпрецѫр, фѫн;

finalul *u* întreg şi jumătăţit în aceleaşi cuvinte, saŭ chĭar despărut : ѧрѫ şi ѧрь, грwбникѫ şi гробникь, дерептѫ şi дерепь, Драгомирѫ–Драгомирь–Драгомир, коворѫ şi ковор, фѫнѫ şi фѫн;

finalul *i* întreg : верѳи, пѣреци, тратаѳи, бѫци, воѫлеци, превѫцеци, даци, кѫрци...;

finalul *i* conservat în кѫрши, dar perdut în ачелашь;

neaccentatul *a* conservat clar, fără a trece în vocală obscură : жѫматате-џюматате-жѫматеце, манастире (genitivo-dativ : манастири şi манастиреи), Галата (genitivo-dativ : Галатаи), сапате (dar şi сѫпатѫ), канафи (dar şi кѫнафи), патрафир, ѯалог, фанина, малаю (de 4 orĭ), патрари, калѫшеи, армасарюл, ѧмлатор, Драганеџи, салаши, халџиеѫ, владика, матасе (= ital. *matassa* = gr. μεταξα), мазаре;

conservarea neaccentatului *o* : косѫтѫ (= *cu*sută);

vocalism străin conservat intact : хетман (= polonul *hetman*), пантократор, маргаритар etc.;

фїере, мїере, din 3 silabe, precum dovedesce strămutărea : мї-ере;

parasiticul *i* între *n* şi *t* : арџинтѫ, cf. textul No. XXVIII;

parasiticul *u* după *r* : ѧтерѫци=interţi;

ѫн trecut în ин : тѫтине-сѫѫ;

a pentru ѣ : Брѫлѧданѫл (= Brălădénul), маса (plur. мѣсе), бранища pentru бранищѣ (cf. maĭ sus textul No. XXVI);

a pentru *e* : сакѫре (secure?), патрафирь (= slav. петрахиль = gr. ἐπιτραχήλιον), тратаподѫ=τετραπόδιον, сакарж (=lat. *secale*) de 2 orĭ;

ѧ pentru ъ : карџїи (= cărţi) dar şi кѫрци, вѫнатѫ (= vănătă), фѫра = fără : фѫра канафїи);

ѥ pentru ѣ : ачѥле (nu ачѣле), печерпѥле (nu печерпѣле);

e pentru *o* : печерпеле=slav. почьрпало;

ѣ pentru ѥ : простѣ (= próste), негрѣ (=negre), телѣгаре (=telegari);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

и pentru е : иванггелїе;

formă dublă : тетр'кваггел şi тетр8ванггел;

cinci varianturi pentru «ĭară» : ѭрѫ, ѭрѫ, ѭра, ѧрѫ, ѧре;

ѫ=и : фѫклѫи=actualul «făclĭi»;

confusiunea între *o* şi *u* : Р8стам şi Рустам, 8ршиник8 şi ѡршиник8;

confusiunea între *e* şi *i* : dela ѩр'кке pluralul переки şi переке, стогр8ре şi стог8ри, наст8ри şi наст8ре, к8тни şi к8тне, ѕили şi ѕиле, мазаре şi мазари, асти şi асте, ции şi ције;

confusiunea între е şi ѣ : кесеречен şi кесѣречен, верде şi вѣрде, четма şi чѣтма, негр8 şi нѣгр8;

confusiunea între *i* şi *u* : ар8инт8 şi ар8нт8;

confusiunea între *a* şi *ă* (ѫ, ѧ) : адамаскѫ şi адѫмѫскѫ, галбѫн-галбѫнагалбѫна, халѧщ8 (ung.=*halastó*)—la plural хѫлѫщеи, канафи şi кѫнафи;

confusiunea între ь şi и : проковець şi проковеци (la plural проковеце), Драгомирь şi Драгомири (de 2 orĭ);

confusiunea între ѫ şi ѧ : Тѫмѧшани şi Тѫмѧшанїи, тафтѫ şi тафтѧ, албастрѫ şi албастрѧ, Влѫчеци şi Влѫчеци, лсѫ şi лсѧ, Пѫтр8 şi Пѫтр8...;

confusiunea între *o* şi ѫ : доаw şi доаѫ;

triplă formă : нѫраклеце, нараклице şi нареклице;

аастѣ (= aĭasté) pentru «acéstea»;

ноаѫ, nominativ plural feminin dela «noŭ»;

oa : ковоаре, тоате, моара, моарѫ (dar şi морѫ), ноаѫ, доаw şi доаѫ (dar şi доя), 8лтоаре (dar şi в8лторе), иконна (dar şi икона), фр8моасе, поале, фелwане, лоаѯе, wаѫ, поаме;

oa formând 2 silabe, precum arată separaţiunea тоате în доă şirurĭ : то-ате, şi доаѫ în до-аѫ;

аа=ā : ваасе, unde *a* este lung şi latinesce : vāsum, dar : w повааре к8 васе, unde «vase» are un singur *a*, duplicaţiunea fiind transpusă în повааре = slav. поварьна «bucătăriă»;

finalul *i*=*e* : 1 тиган (=тигае), флориле албн (dar şi флоре албе), поале галбенн, салаши (=salaşe), хѫлѫщен (=hălăştee);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

finalul ïи pentru simplul и : 4 (кѕє) маи мичїи, де карцїи (=«cărţi»), дела боарїи (=boĭari), фѫра канафїи (=canafi), 21 вачїи (=vaci), 20 де порчїи, 94 де ст8пїи (dar maĭ jos de 2 orĭ : де ст8пи), 100 порчїи, м8шкїи şi м8шки...;

finalul ïи pentru е : мѫхреме алкїи, апе стрижачїи;

finalul ïи pentru їѕ : рошїѕ, dar de 5 orĭ рошїи (ковор8 рошїи, проковець рошїи, атлаѯ рошїи, 8ршиник рошїи), богасѕ şi богасии saŭ богасїѕ8;

finalul е = и : каи третине (= tretini), каи телѣгаре (=telegari), 5 фѫлче (=fălci), кѫлдѫре (=căldări), мѫнѫре (=mânâri), 4 гратїе (=gratii);

vocalisarea iniţialuluĭ *v* : 8лтоаре, lîngă care însă şi вѕлторе;

аминтрилѣ din «*alt*mintrilé»;

l trecut în *r* : патрафирь din πιτραχήλι, поликандр8=πολυκάνδηλον, wршиник8 = ital. *oloserico;*

c trecut în *g* : поликандр8 şi полигандр8;

h trecut în *f* : патрафирь din πιτραχήλι;

в trecut în л : нараклице = slav. наржквица «mănuşă», cf. слобод din свобод- şi брѣслѫ din братство prin forma intermediară брасвѫ;

д trecut în *g* : виг8 (de 2 orĭ) ca sinonim cu wкраѯ, din slav. видъ «formă» saŭ «chip», cf. *ucig* pentru *ucid, putregaĭu* din *putred, mucegaĭu* din *muced* etc.;

д trecut în *tg* : wтгѣл (plapomă) din slavicul wдѣло;

r trecut în *n* : фанина = *farina,* wршиник8 = it. *oloserico;*

ле = л8 : полеить, dar la plural пол8ите;

nb asimilat în *nm* : ѧмлатор (=*inm*lator) din ѧблатор (=*inb*lator);

confusiunea între ц şi ж : аржинт8 şi арцинт8, ж8матате şi цюматате, лѣже pentru лѣце;

confusiunea între finalul м şi н în numele propriĭ : Ростан, Рwстам şi Р8стам, — cf. Кр8чан şi Кр8чам în textul No. XXIII;

vocalisarea luĭ *n* : ан8, la plural ан=ani;

бръе (de 3 orĭ) pentru actualul «brâne»;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

perderea lui *b* după *m* : плѧм = *plumb;*

пт asimilat în п : сѧп;

талѭир, plur. талѭере = germ. *Teller* cu *lg'* din *ll*, ca la Italianĭ în dialectele venete : *familgia* din *familia*, *elgi* din *ille* etc.;[1]

ҳжрлѣце, plural dela *hărleţ*, din slav. рылѣць, cu o remarcabilă protesă a lui *h* atras de iniţialul *r*, întocmaĭ ca în *hrăpesc* din *răpesc* = lat. *rapio*, limbă care, printr'un fenomen fonetic analog, grecul ἁρπάζω = *harp-*;[2]

metatesa : лѧтирги pentru литѧрги, молитѫвник din молитвьникѫ, библеи pentru библие;

metatesa lui *r* : Брѫлѫданѧ (dela Бѫрлад = Брлад), сѫрма şi срѫма, тратаподѧ = τετραπόδιον, пестре = «preste», тржтави = τετράδια, петрица = πτερύγιον, проковець = slav. покровьць;

metatesa lui *l* : Блѫчеци şi Бжлчеиĭи;

pluralul cu *-ure* : токѧре, настѧре (dar şi настѧри), лингѧре, стогѧре (dar şi стогѧри);

pluralul cu *-ră* pentru *-re* : карж, патрафирж (dar şi патрафире);

pluralul мѫхреме dela «măhramă», astădĭ «năframă» prin *m* = *n* şi *h* = *f*, din turcul *makhramâ*, neogr. μαχραμᾶς, serb. махрама şi марама etc.;

dela «floare» pluralul nearticulat флоре, cel articulat флориле;

dela «pio» pluralul tot aşa: 4 пїѡ, 2 пїѡ;

articularea anormală : де адамаскѫ галбѫна (aşa de 3 orĭ), кѧпа мамика, мѣделница де арама, бѧкши де фѫнтѫна, крѧче гѫлбѫна, фаца де перина, тепсїе де колива, аѡрар де сѫрма, мирце де хришка, канть де фанина...;

condiţionalul *să* nedistins de reflexivul *se* : сж сѫ цие, dar în apostila domnéscă : се цин, şi la finea textului : се фїе;

neconcordanţă sintactică prin elipsă : коворя (din cele) рошїи, 1 тетрѣваггел (patru-evangelie) ферекате, 1 крѧче ферекатѫ ши (cu slove saŭ chi-

(1) **Biondelli,** *Saggio sui dialetti gallo-italici*, Milano, 1853, p. 16, şi *Studii linguistici*, Milano, 1856, p. 254.

(2) Cf. acelaşĭ fenomen în dialecte germanice : *h*erbermde, *h*erkenne, *h*erdacht, *h*erhaben etc. în **Kuhn,** *Zeitschr.* t. 14, p. 450, precum şi franţusesce în *hermine*, *herse*, *hérisson*...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

+ Cf. Mém. de la S.ge
Ling. I. 24.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

purĭ) сапате, 1 крѣче... нѣмаи ла кодица (diń cele) ферекате, 1 икона (lucru) москическѫ, 1 икона москическѫ ши (din cele) фоарте фрѣмосе, ковор рошїѫ (dela) Брѣт постелникѫль, tóte acestea provenind din causa *dictării* catastihuluĭ, scriitorul omiţênd ceĭa-ce nu i se părea a fi esenţial, dar scriind restul întocmaĭ;

tot din causa *dictării* provin neconcordanţele : 1 пѫтиѫе (dictat : putine una), 2 проковець (dictat : procoveţ doă), 3 пешкир (dictat : peschir treĭ), 1 канафи, 5 фалче, 4 кѫлдаре, 1 полле...;

adjectivul маре (magnus) întrebuinţat fără schimbare la ambele numere, întocmaĭ după cum poporul întrebuinţéză chĭar astădĭ pronumele *care* : кѫлдаре маре..., кѣе маре..., кѫнафи маре..., сѣкшиче маре...; иконе маре..., кои маре..., вачїи маре..., апе маре..., nicăirĭ мари;

тѫт добитокѫл, тоате кѣкателе, dar л тоате ѯиле, nu ѯилеле (cf. franc. *toujours*, ital. *tuttodì* etc.);

prepositiunea repetată : дела манастире дела Галата;

întrebuinţarea partitivă a prepositiuneĭ де : кѣкателе ши винѫл ши де алте вадсе (cf. les céréales et le vin et *d'autres* ustensiles);

contracţiunea : шаѫ дат (= şĭ-au...), дѫрѫинтѫ-дерѫинтѫ-дарѫинтѫ lîngă де арѫинтѫ, часловецĭ din часословецѫ, к'ѫршиникѫ = кѫ ѫршиникѫ;

genitivo-dativ : Галатан, манастирен şi манастири;

лѫи Гервасїе, nu лѫ;

ден, прен, акмѫ...;

чиче «aice», de 11 orĭ, din punct în punct italianul *quici* «aice», întrebuinţat numaĭ în Dante şi în compusul *quiciritta* în loc de *quiritta*;

cuvinte grecescĭ : катастиѫ (=κατάστιχον), манастире, декїю (=δίκαιος), иконна (=εἰκών, neogr. εἰκόνα), егѫмень (=ἡγούμενος), стиѫар (=στιχάριον), сїнїе (=serb. синија=grec. σινίον), тетрѣкваггел (=τετραευαγγέλιον), кивот (=κιβωτός), дискос (=δίσκος), потир (=ποτήριον), панагїар (=slav. панагиарѫ din gr. παναγία), пантократор (=παντοκράτωρ), поликандрѫ (=πολυκάνδηλον), маргаритар (=mediogr. μαργαριτάρι), колива (=slav. коливо=gr. κόλυβον), иконостась (=εἰκονοστάσιον), прѫѯеѫ (=πρᾶξις-πράξεως), ангирате (=ἐνχειρίδιον ?), триѫд (=τριῴδιον), пентикостар (=πεντηκοστάριον), типикь (=τυπικόν), лѫтурги (=λειτουργία), аерѫ (=ἀήρ, cu amestecul lati-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

nuluĭ *aër*), сѫрма (=σόρμα), патрафирь (=ἐπιτραχήλιον, neogr. πιτραχήλι), фелонь (=φελώνιον), антимись (=ἀντιμίνσιον), трѫтаѯи (=τετράδια), скафа (=σκάφη), магерницѫ (μαγειρεῖον), минѣе (=μηναῖον), пилота (=πιλωτόν), петрица (=πτερύγιον), мѫр (=μῦρον), аѡрар (=ὠράριον=lat. *orarium*), петѣле (=slav. петала=gr. πετάλιον), аспри etc.;

flexiunea slavică intercalată în frasa română : дела Драгомирѫ дворника (slavonesce ar fi : ѿ Драгомира дворника), дела воеводїи (slav. : ѿ воеводы);

таѵмир де петхлѣби = slav. пать хлѣбь «cinci pâni», alusiune la miracolul celor cinci pâni din Evangeliŭ;

царска în 2 accepţiuni : 1. uşa cea mare a altaruluĭ : двереи царска, 2. dalmatică : 1 царска косѫтѫ;

alte slavisme curat bisericescĭ : праѯник, Златоѯть (Crisostom), ѕвѣѯдѫ (stea), сфетїи şi сѫати (sânt), митар (vameş), ѯавѣсѫ (la plural ѯавѣсе şi ѯавеси), моленїи (ruge), горѫ (partea «de sus» a bisericeĭ), лествицѫ (=лѣствица, cartea bisericéscă Κλῖμαξ), гробникь, десѣтинѫ (ḑecĭuélă) etc.;

сѫржицѫ, ce să fie şi de unde? pusă între гръѕ şi хришка, este învederat o cereală, dar ce fel anume? ca deminutiv din сѫргѫ, nu póte fi, credem, decât medio-latin *surgum* şi *suricum*, ital. *surgo* «blé de Turquie», despre care într'un text italic din 1122 : «fuit valida fames, ita «quod surgum valuit solidos XL», ér într'un alt text : «de ordeo, «spelta, aveno et surico — nihil — persolvant»;[1]

ѕмивалницѫ = slav. оумывальница «pelvis» saŭ «malluvium»;

лоаѯе, aci în sens de «urechile păharuluĭ», literalmente «viţe» = slav. лоза;

мѣделница, de unde şi boieria de «medelnicer» = slav. мѣдьница «pelvis», cu epenteticul *l* ca şi 'n «molitvelnic» din молитвьникѫ;

вѫхаю moldovenesce «bivol» =polon. *buhaj*, cf. turc *bugha* «taur»;

мїере стреде = slav. стрьдь «miere», boh. *stred*, vechĭul polon *stredz* etc.;

(1) **Du Cange,** *Gloss. med. Lat.* ed. Carpent., t. 6, p. 459.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

кѫкши де фѫнтѫна де wцель = polon. *buksa* «boîte de fer ou d'airain au moyeu de la roue», «frette», «virole» = medio-lat. *buxis;*

кѫпокь, deminutiv din кѫпѫ «păhar», cf. polon *kubek;*

кѫци (la singular : кѫцѫ?) după sens «lădiță» : 2 кѫци кѫ кѫнафи ши кѫ мѫхреме алвїи, — gr. κίστη? orĭ germ. *Kasten?* în ambele casurĭ ц = *șt;*

канаф, învederat în sens de «ciucur» (кѫ 12 настѫри ши кѫ 6 канафи, saŭ : канафи — сѫп поликандрѫ) = germ. *Knauf*, cu epentesa luĭ *a* din causa imposibilității la Românĭ a grupuluĭ inițial *kn;*

pentru actualul *aramă*, la plural *arămĭ* și *arămurĭ*, textul de față presintă patru forme divergințĭ : рамe (cf. ital. *rame*), арeмe (cf. vechiu franc. *araim*), арама (cf. portug. *arame*, proven̦ț. *aram*), și арамe (cf. lat. aeramen);

сакѫре... pentru «securĭ»? orĭ pentru «sacurĭ» în loc de «sacĭ»?

пѫреци, cu sens de tapeturĭ murale;

ѯарба, stofă aurită, pers. *zarbat* «genus panni auro aliave re intertextum»;[1]

беникь = turc. *benek* «espèce de riche étoffe»;[2]

чѣтма = turc. *ćatma* «du velours brodé»;[3]

ширинче (de 2 orĭ), la colonia grécă din Mariupol în Rusia pînă astă-dĭ *schirinka* însemnéză «basma», «Handtuch», ceĭa-ce Grigorović derivă din grecul χειρίς,[4] dar în realitate cuvîntul e luat dela Turcĭ saŭ dela Tătarĭ : turcesce *ş̦ehreng* «étoffe persane»;[5]

кѫтне saŭ кѫтни = turc. *quthnî* «espèce d'étoffe de coton et de soie»,[6] din arabul *quthn* «bumbac», de unde și francesul *coton;*

богасиѫ, transilvanesce astă-dĭ *bogăzie* = ung. *bagazia* «toile lustrée», derivă direct, cu conservarea luĭ *s* și a genuluĭ masculin, din medio-lat. *bocassinus* «teli species ex gossypio vel lino», de exemplu într'un text

(1) **Vullers,** *Lexicon persico-latinum*, Bonnae, 1864, t. 2, p. 126.
(2) **Hammer,** *Hist. de l'emp. Ottoman*, trad. Hellert, t. 17, p. 221.
(3) Ibid. p. 243.
(4) **Blau,** în *Zeitschr. d. deutsch. morgenländ. Gesellschaft*, t. 28 (1874), p. 578.
(5) **Hammer,** l. c. p. 238.
(6) **Mallouf,** *Dict. turc-français*, t. 2 (1867), p. 1010.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

din 1259 : «de tela livida ac nigri coloris sive bocassino»,[1] saŭ într'un altul din 1434 : «pluviale nostrum de serico albo foderatum de bocassino albo»,[2] de unde se trag de asemenea spaniolul *bocaci* şi vechĭul frances *boucassin*, bună óră într'un text din 1388 : «un pourpoint de blanc boucassin»;[3]

настѫре дела Медеа... ce să fie ?

мѫшки = turc. *dimişkî*, neogr. δημίσκιον «satin de Damas», cu aferesa primeĭ silabe;

коѫлеци дтерѫци, бачїи дтерцїи = boĭ şi vacĭ de 2 anĭ, cf. «*antert*» = cu 2 anĭ înainte, şi franc. dialectic *terçon* «boŭ de 2 anĭ»;[4]

коѫлени третинии, третине бачїи, кан третине, ане третине = boĭ, vacĭ, caĭ, ĭepe de treĭ anĭ, cu sufixul după analogia luĭ *nótin* (=*annotinus*) «miel de 1 an». cf. serb. третјак «cal de treĭ anĭ»;

кан патрарии = caĭ de 4 anĭ;

dela кось, primul deminutiv коѫлец, al doilea—коѫлки;

калѫшен стрижнячи, ане стрижнячїи, la singular стрижняк = cal de 1 an, la care s'a tuns cóma, cf. rusul **стригунъ** «cal de 1 an»,[5] dela slav. стригаіж «tund», în flexiune стриж-;

pentru sintaxă : нѫман аѫ фость 100 даци...;

particularitate juridică : un călugăr *se dâ de bună voe* mănăstirii «кѫ присака ши кѫ стѫпи ши кѫ тот добитокѫл»;

де естимпѫ = «din anul curent»;

де анѫ = «din anul trecut».

---

(1) **Du Cange**, *Gloss. med Lat.* ed. Carpent. p. 707.
(2) Ibid.
(3) Ib. p. 745.—Cf. **Littré**, *Dict.* t. 1, p. 379.
(4) **Nemnich**, op. cit. t. 1, p. 650.
(5) **Словарь русскаго языка** ed. Acad. Petersb. t. 4, 1848, p. 236.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXXII.

PORUNCĂ DOMNÉSCĂ.

Fără loc, 30 iuniŭ 1621.

Maĭ sus, în întroducerea la crisóvele luĭ Simeon Movilă, am promis a reproduce în Apendice un act dela văduva acestuĭ principe.

Originalul se află în Archivul Statuluĭ : episcopia Argeş XXXVIII.

E scris pe o fóiă de frumósă hărtiă turcéscă lustruită, lungă de 31 1/2, lată de 22 centimetri, cu caractere fórte elegante, cu cernélă rădăciniă.

E greŭ a distinge pe ѫ de ѣ.

Pecetea, întipărită în hărtiă, s'a deslipit.

În iuniŭ 1621 — datul documentuluĭ — domnĭa în Ţéra-Românéscă Gavrilă-vodă, fiĭul luĭ Simeon Movilă; se vede însă din actul de maĭ jos, cumcă măria-sa numaĭ domnĭa, pe când cărmuirea cea de fapt se afla în mânele ambiţióseĭ sale mume, care poruncĭa autorităţilor ţereĭ cu aerul uneĭ adevărate autocrate.

1. ✝ їѡ г^{с}п^{д}жа маргита. г^{с}п^{д}жа покоинаго їѡ сїмеѡ^{н} воево^{дд}. скриса^{м} до^{м}нїа мѣ

2. карт҃ѣ до^{м}нїи мѣле. све^{н}тѣи ш^{и} дѕ^{м}неѣещїи мѫ^{н}сти^{р} че се ѯиче арѫешь. кѕ^{м}

3. каѕ авѕ^{т} свѫ^{н}та мѫ^{н}стире нищје мори. че се кѣмѫ мориле де жо^{с}. де^{ч} лѣѕ фо^{с} лки^{с}

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

4. wржшанїи къ грѫдиниле. де нас авс^{т} кале съ мѣргѫ къ к^{а}рѣлъ ла моарѫ. де^{ч} сѣс плъ^{н}

5. съ кълѣгѫрїи де л свѫ^{н}та мѫ^{н}стире къ нас кале съ мѣргѫ къ кари^{л} ла моарѫ.

6. ю^{р} до^{м}нїа мѣ амъ кѫста^{т} ш^{и} амъ афла^{т} дерептатѣ. ш^{и} амъ жѫдека^{т} де превнѫ

7. къ бояри. къ^{м} съ либѫ свѫ^{н}та мѫ^{н}стире кале съ^{с} мѣргѫ къ карѣ^{л} ла моарѫ

8. ш^{и} амъ мѫна^{т} пре слѣга до^{м}нїи мѣле пре ста^{н}чю^{л} вѫтахѣ^{л} къ^{м} съ факѫ кале.

9. де^{ч} ас тѫю^{т} гардѣреле грѫдинило^{р} шас фѫкѣ^{т} кале съ поатѫ мѣрце къ

10. карѣ^{л} свѫ^{н}та мѫ^{н}стире ла моарѫ къмаоу фо^{с}ши маи денаи^{н}те врѣме. ш^{и} лѣк

11. лѫса^{т} ши ло^{р} локъ десть^{л} съ ле фїе де хранѫ. де^{ч} лтра^{л}ть ки^{п} съ нѣ фїе

12. преспе къвѫ^{н}тѣ^{л} до^{м}нїи мѣле. са^{ма} рече г^{сд}вми :

13. пи^{с}. мца. ю^{н}. л. дны. лѣтw^{м}. ѯгрка. : —

TRANSCRIPŢIUNEA:

† Iwannъ госпожда Маргита госпожда покоинаго Iwанна Сїмеwна воевода (Ion Dómna Marghita, Dómna reposatuluĭ Ion Simeon-vodă), scris'*am* do*m*niĭa-mé carté do*m*nii-méle sv*e*ntei ş*i* du*m*nezeeştii măn^{k}stir^{i} ce se zice Argeşŭ, cu*m*c'au avu*t* svă*n*ta măn^{k}stire nişte mori ce se chémă morile de jo*s*, dec^{i} léu fos^{t} închi*s* orăşanii cu grădinile de n'au avu*t* cale să mérgâ cu *c*arulŭ la moarâ, dec^{i} séu plănsŭ călugării de în svă*n*ta măn^{k}stire că n'au cale să mérgâ cu cari^{e} la moarâ, ĭa*r* do*m*niĭa-mé amŭ căuta*t* ş*i* amŭ afla*t* de-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

reptaté, şi amŭ judecat depreună cu boĭari cum să aibâ svănta mănĭstire cale să se mérgâ cu carul la moarâ, şi amŭ mănat pre sluga domnii-méle pre Stanciul vătahul cum să facă cale, deci au tăĭat gardurele grâdinilor şʼau făcut cale să poată mérge cu carul svănta mănĭstire la moarâ, cumau fost şi mai de nainte vréme, şi léu lăsat şi lor locŭ destul să le fie de hrană; deci într'altŭ chip să nu fie preste cuvăntul domnii-méle. Сама рече господствоми (însăşĭ a poruncit domnia-mea), пис мѣсаца (scris în luna) юнїа 30 дны (ḑile), лѣтѡ (în anul) 7129 (1621).

Notanda:

siglul cirilic Iѡ=Iwannъ ajungênd a fi un atribut al tronuluĭ la Românĭ, după ce fusese maĭ întâiŭ deja în imperiul româno-bulgar al Asanilor[1] din causa celebruluĭ Ioniţiŭ Asén (cf. *Augustus*, *Caesar*=germ. *Kaiser*, *Karl*=slav. краль etc.), gramaticul nu se sfiesce a comite absurditatea de a face pe Dómna Marghită : «Ion Dómna»!

свѧнта, la genitiv-dativ : свентеи;

genitiv-dativ cu *-ei* : свентеи, dar şi cu *-ii* : дѯмнеѯеиїи;

nicăiriĭ finalul *u* întreg;

finalul *u* jumătăţit : Ярцешь, алть, локь, карѯль, плѧнсь, амь (de 4 oriĭ), dar se vede că se auḑía bine în pronunciaţiune, de óră ce плѧнсь este împărţit în doă şiruriĭ : плѧн—сь;

кѣмѧ, nu кїамѧ;

ѧ scris numaĭ la finea cuvîntuluĭ : моарѧ, мѣргѧ (dar кѣмѧ), полтѧ, депрезнѧ, хранѧ, анбѧ, факѧ, afară de cuvîntul грѧдинилѡр, care însă e scris şi cu ѧ : грѧдиниле;

сѣѕ=se-au;

pluralul cu *-ure* : гардѯре-ле;

dela карѯль, pluralul : кариле;

condiţionalul *să* distins de reflexivul *se* : сѧ мѣргѧ, сѧ анбѧ, сѧ факѧ, dar се хиче, се кѣмѧ;

(1) Cf. Априловъ, Болгарскія грамоты, Odessa, 1845, p. 87 şi fac-simile după p. 102.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

дѣ ѧ;

дерептатѣ;

contracţiunea : ш'ав (=şi au), квмк'ав (=cumcă au);

вѫтахѳл;

«a mănà» nu în privinţa animalilor, ci a ómenilor : амь мѫнат прѣ слѳга;

«cum să» în sens de «ca să» : квм сѫ аибѫ, квм сѫ факѫ;

prepositiunea repetată : прѣ слѳга домнїи мѣле прѣ Станчюл.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

XXXIII.

ZAPIS DE VÎNDARE.

STOÏAN LOGOFĂTUL, CORBII-DE-PIATRĂ, 14 NOEMBRE 1636.

Originalul se află în Archivele Statuluĭ : mitropolia din Bucurescĭ XCVIII.

Nu l'am putut cunósce pînă acuma, căcĭ era depus maĭ mult timp la Administraţiunea Domenelor.

E scris pe un pătrat de hărtiă grósă, solidă, maĭ mult albă, lungă de 21, lată de 15¼ centimetri, cu următorul semn de fabrică :

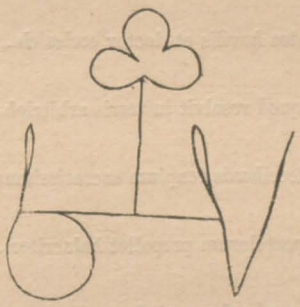

Acest text confirmă într'un mod decisiv, sub raportul fonetismuluĭ, tot ce am spus noĭ maĭ sus în întroducerea la textul No. XVII.

Şi textul cela-l'alt, scris de Ivan din Brescĭ în satul Beleţiĭ pe la anul 1600, şi textul de faţă, scris de logofătul Stoĭan la 1636 în Corbiĭ-de-pétră, ambele reproduc limba vorbită a ţeranuluĭ din acelaşĭ district al Muscelului, deşi din doă arondi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

smente diferite : unul este în plasa Podgoria, cel-l'alt în plaĭul Nucşóra.

La Corbiĭ-de-pétră, caşi la Beleţĭ, am puté dar ḑice că la Muscelenĭ în genere, existaŭ pe atuncĭ vocale aspirate, saŭ — maĭ corect — vocale lungite prin aspiraţiune, pe carĭ gramaticiĭ sătescĭ, scriind cu cirilica, nu puteaŭ să le exprime altfel decăt prin ѧχ, ѥχ, ꙗχ.

Texturile dela Beleţĭ ne-aŭ procurat : гатаχ, афлаχ, маρеχ, мѫнаχ, нѫмеχ, Стонкаχ, меχ, кѫмпѫрѫтоаρеχ, ѕиwаχ; textul dela Corbiĭ-de-pétră ne maĭ dă acuma pe acelaşĭ *h* în гатаχ, apoĭ nu numaĭ la finea cuvintelor : Коршорихъ, цiерехъ, аχ [фрацiĭлор] менχ, валеχ, dar şi la mijloc în пѣкаχтрѫ şi вѫтаχфѫл; ba încă ce-va maĭ semnificativ, alăturĭ cu Коршорихъ el pune forma Коршорїе, adecă -ихъ=-їе, ceĭa-ce probéză şi maĭ limpede, cumcă aspiraţiunea lungĭa în adevăr pe vocala ce 'ĭ precede.

Căt se atinge de paraleluri străine ale unuĭ asemenea *h*, apoĭ pe lîngă acelea ce le-am adus deja în întroducerea la textul No. XVII, vom maĭ oferi aci una, dintre cele maĭ interesante.

Intr'un manuscris latin din secolul IX, póte chĭar şi maĭ vechĭu, care cuprinde o odă la serbătórea sânţilor Petru şi Pavel, găsim pe un *h* absolutamente identic, bună-óră :

Preclara celi duo luminaria*h*..

saŭ :

Custos *h*ovilis et doctor ecclesie*h*...

saŭ :

Et quod resolvit in terris arbitrio*h*...

saŭ :

E*h*lecci*h*onis tenplum sacratissimum...

saŭ :

A*h*postolorum prepollet *h*alacriter...

saŭ :

Petrus bea*h*tus, etc.[1]

Texturile dela Muscel, ce-ĭ dreptul, nu posedă pe iniţialul *h* ca în *hovilis* saŭ în *halacriter*, dar nu maĭ puţin finalul *h* în *ecclesieh* saŭ în *luminariah* nu se deosebesce de loc de acela în валеχ (=vale*h*) saŭ în гатаχ (=gata*h*), precum nicĭ cel medial în *beahtus* nu diferă de al nostru în пѣкаχтрѫ (peā*h*tră).

(1) *Revue des langues romanes*, t. 7 (1875), p. 10—11.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Şi fiind-că textul de faţă s'a scris în satul Corbiĭ-de-pétră din Muscel, vom da aci o particularitate istorică fórte interesantă, care nu s'a observat încă.

Unul din ceĭ maĭ celebri bărbaţĭ de Stat aĭ Ungarieĭ în prima jumătate a secoluluĭ XVI a fost Nicolae Olah, adecă «Românul», ajuns archiepiscop-primat şi mare cancelar al regatuluĭ sub împăratul Ferdinand I.

Tatăl acestuĭa, Stefan, era din familia Basarabilor, rudă cu faĭmosul Ţepeş, de gróza căruĭa a trebuit să fugă din ţérá, stabilindu-se în Transilvania, unde familia luĭ n'a întărdiat de a îmbrăţişa catolicismul, deşi conserva cu mândriă tradiţiunea originiĭ sale domnescĭ din România.[1]

Eĭ bine, acéstă ramură a Basarabilor era anume din satul Corbiĭ-de-pétră.

Eraŭ boieriĭ Corbenĭ.

Ion List, episcopul unguresc de Vesprim, în notele sale manuscrise din 1568 asupra croniceĭ luĭ Bonfinius, ḑice limpede:

«*Piatra de Corvo*, castellum in Transalpina, Hollo Kew dic-«tum, *quod majores Nicolai Olahi Archiepiscopi Strigoniensis «possederunt.*»[2]

1. ✝ скриса^{M} $_{E}^{S}$ wпрѣ а^{Л} фѫтѕлѕ^{И} w̃ ко^{Р}шори^{Х} ачѫ^{С}тѫ а^{Л} мїеѕ
2. запи^{С}. кѕ^{М} сѫ фїе де маре креде^{Н}ць. ла мѫна ло^{Г}фѕтѕ^{И} иw^{Н}
3. ши а^{Л} фрѫцїнѫсѫѕ пѫтрѕ. кѕ^{М} сѫ^{С} цїе кѫ а^{М} вѫндѕ^{Т} грѫ
4. дина ш^{И} кѕ локѕ^{Л} дѣ пѫ вале^{Х} хѕѯїе. ла крѫнгѕрїе. ш^{И} ме $_{A}^{S}$
5. да^{Т}. вани гата^{Х}. а^{С}. —ла. ши кѫндѕ а^{М} вѫндѕ^{Т} кѕ цере^{Х}
6. $_{H}^{S}$кимѫѕ. лѕ негое. ш^{И} кѕ а^{Х} фрацїло^{Р} мен^{Х}. ши кѕ цере^{Х} маме^{И}
7. ши кѫ^{Н}дѕ а^{М} фѫкѕ^{Т} ача^{С}тѫ то^{К}малѫ а $_{O}^{S}$фо^{С} ^{Т}мѕ^{Л}цї wменїе
8. вѕни. w̃ крѫ^{С}тѫне^{Ц}. анѕме юга ш^{И} барвѕ^{Л} ш^{И} ста^{Н} роквѕ^{Л}

(1) **Şincai**, t. 2, p. 187—90.

(2) **Kovachich**, *Scriptores rerum Hungaricarum minores*, Budae, 1798, t. 1, p. 335. — Despre unul din aceştĭ străbunĭ aĭ luĭ Nicolae Oláh, boierul Mogoş dela Corbiĭ-de-pétră din 1456, cf. a mea *Archivă istorică*, t. 1, part. 1, p. 142.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

9. ш^{и} де ко^{р}ви. попа негое ш^{и} пѫ^{т}тр8 вѫтѧ^{х}ф8^{л} ш^{и} шо^{л}мо^{н} пѫ^{р}

10. кѫлав8^{л}. ш^{и} негое а^{л} филип ш^{и} стоꙗ^{н} фечо^{р} w^{н}че ѿ ко^{р}шорїе.

11. юга. ш^{и} гор8н8. ш^{и} ачѫ^{с}тѫ ѯапи^{с} са^{8} скри^{с} л са^{т} л ко^{р}вїе де

12. пѣа^{х}трѫ. л каса пѫркѫлав8^{л} wнче. ш^{и} а^{м} скри^{с} е^{8} стое^{н} ло^{г}ф8т8^{л}

13. † пи^{с} м^{сц}а. ноевріе дни дї.

14. вѫле^{т} ѯрме.

15. ш^{и} пѫ^{т}р8 креде^{н}ца мемпвсѧ деѭнт8^{л}

16. по^{п} негое. пѫтр8.[1] wнче пѫркѫлав8^{л}. барв8^{л}

17. шо^{л}мон8 пѫ^{р}кѫлав8^{л}

TRANSCRIPȚIUNEA:

† scris'*am* e*u* Opré a*l* Fătului ѿ (dela) Cor*ş*ori*h* ać*ă*stŭ a*l* mieu zapi*s*, cu*m* să fie de mare creden*ţ*ă la măna log^{o}futui Io*n* şi a*l* frăţină-său Pătru, cu*m* să *s*^{e} ştie că a*m* vându*t* grădina *ş*i cu locu*l* dé pă vale*h* Huzie la crăngurie, *ş*i me a*u* da*t* bani gata*h* as^{pri} 1000; şi căndu a*m* vându*t*, cu ştere*h* u*n*chi-mău lu Negoe *ş*i cu a*h* fraţilo*r* mei*h*, şi cu ştere*h* mame*i*; şi căndu a*m* făcu*t* ać*a*stă tocmală, a*u* fos^{t} mu*l*ţi omenie buni ѿ Crăstăne*ș*t^{i}, anume: Ĭuga *ş*i Barbu*l* *ş*i Sta*n* Robu*l*, *ş*i de Cor*b*i popa Negoe *ş*i Pătru vătah*ful* *ş*i Şolmo*n* părcălabu*l* *ş*i Negoe a*l* Filip *ş*i Stoĭa*n* fećo*r* Once ѿ Corşorie, Ĭuga *ş*i Gorunu; *ş*i ać*ă*stŭ zapi*s* s'a*u* scri*s* în sa*t* în Cor*b*ie de péah*t*ră, în casa părcălabu*l*^{ui} Once, *ş*i a*m* scri*s* e*u* Stoe*n* log^{o}futu*l*. — пис мѣсаца (scris în luna) noevrie дни (ḑile) 14, вѣлет (în anul) 7145 (1636); *ş*i pă*t*ru creden*ţ*a mempusu degitu*l*; po*p* Negoe, Pătru, Once părcălabu*l*, Barbu*l*, Şo*l*monu părcălabu*l*.

(1) Numaĭ acest martur a subscris cu mâna sa. Grupurile пѫ şi тр sînt unite fie-care în monogramă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Notanda:

finalul *u* întreg: кънд8 (de 2 ori), Шолмон8, Гор8н8, п8с8;

finalul *i* întreg: м8лцї, к8ни, корби...;

ie pentru finalul *i*: Коршорїе (= Corşor*i*), Коркїе alături cu Корби, крънг8рие (= crănguri), wмение (= omen*i*);

pentru acelaşi -їе = -и se pune -ихъ: Коршорїе şi Коршорихъ;

e pentru *i*: цїерехъ (=ştireh) de 2 ori, ме ав дат (=mi au...);

accentatul *e* trecut în vocală obscură: ачъстъ (=acăstŭ) de 2 ori (la feminin: ачастъ, nu ачѣстъ), пъ (=pe=pre), мъв (=mău) alături cu мїев (=mieu), пътр8(=pentru);

neaccentatul *e* trecut în vocală obscură: фръцинъ-съв (=frăţine-său);

e pentru *ĭa:* мем п8с8 (=mĭ-am...);

măn̦tinerea hiatului: ме ав дат...;

е pentru ѣ: децитъл (=dѣcetăl), Негое (=Нѣгое) de 4 ori, Стоен alături cu Стоан;

ѣ pentru е: дѣ пъ валех (de...);

finalul и pentru ї8: 8нки-мъв (=unchiu-);

o pentru *oa*: wмение (=*oa*meni);

-en- = *-in-*: креденцъ, креденца;

trecerea lui *ă* în *u* după labialul *f:* логоф8тъл, логоф8т8и;

genitiv-dativ n e a r t i c u l a t, ca în *cui, cărui, nimărui* etc.: логоф8т8и pentru логоф8т8лъи;

ав Негое, nu ав8и;

perderea finalului *i* la genitiv-dativ: фечор Ѻнче (=Ѻнчеи), вале Хѯгїе (=Хѯгїеи);

formaţiunea patronimicului prin *al*: Ѻпрѣ ал Фът8лъи, Негое ал Филип;

simplul *al* pentru *al-lui*: Негое ал Филип;

pluralul cu *-urie* pentru *-ure*: крънг8рїе;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

lungul $\bar{a}$: пѣахтрѫ (=peaahtră=peāhtră);

perderea silabeĭ interne neaccentate *-bi-*: Коршорїе, nume de sat, din Корбишори;

vocalisarea luĭ *n*: пѫтрѕ=păntru;

prepositiunea repetată: ѧ сат ѧ Корбие;

numĭ personale: Юга, Ѡпрѣ, Фѫтѕл, Барбѕл, Стан, Стоіан, Шолмонѕ, Ѡнче, Горѕнѕ;

neorganicul *h* în: Коршориχ, гатаχ, цереχ, аχ фрацилор меиχ, пѣахтрѫ, валеχ, вѫтафѕл, vedĭ introducerea la textul de faţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

II

GLOSSE

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

GLOSSARI

1536—1589.

Nemuritorul Diez se plăngea, că nimenĭ nu extrage cuvintele române, saŭ cel puţin numile proprie, intercalate în documentele nóstre cele scrise în limba slavică.[1]

Cea de'ntăiŭ încercare de acéstă natură am făcut'o eŭ, sînt acum 10 anĭ, analisând un şir de elemente linguistice şi onomastice din graiul Românilor de peste Dunăre, cuprinse într'un crisov al tzaruluĭ serbesc Stefan Duşan de pe la 1348, precum: сърдоулъ (=*surdulŭ*), опаритоулъ (=*oparitulŭ*), брадель (=*bradelŭ*, deminutiv din *brad*), баланъ (=balanŭ), фечоръ (=*feĉorŭ*), нова бака (=*nova-vaca*, macedo-românesce pentru «juncă»), винишор (=*vinişor*), милишора (=*milişora* «mĭeluşea») etc.[2]

De atuncĭ am reuşit a aduna un mare număr de asemenĭ glosse

(1) **Diez,** *Gramm. d. romanischen Sprachen*, ed. 3, t. I, p. 142.
(2) **Hasdeŭ,** *Archiva istorică*, t. 3 (1867), p. 178—191.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

române, unele de cea mai mare importanţă filologică, de prin diferite fântîne începênd dela 1350 pînă la 1500.

Mai completându-le, sperăm a le publica peste puţin într'un corp separat.

De astă dată, pentru ca să véḑă orí-cine, cât de preţios póte fi în acéstă privinţă ajutorul actelor slavo-române chiar dintr'o epocă mai recentă, oferim aci o sémă de specimene, luate din vr'o trei-ḑeci de crisove inedite dintre anii 1536—1589, tóte muntenesci, reservând pe cele moldovene pentru a doua serie.

Necreḑênd de trebuinţă de a mănţine în reproducerea glosselor, cari nu sînt decât nesce *Notanda*, aceiaşi punctualitate mimografică pe care am observat'o mai sus în transcrierea texturilor, vom preveni numai din capul loculuí, că de câte orí o consónă finală nu este urmată de o vocală, acéstă consónă se află scrisă în original tot-d'a-una d'asupra rîndului.

1.

Radu vv., scriitor Tsdor, Bucurescí, 1 maiu 1536.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Valea XVI)

dulămi, plural dela «dulamă» (= ung. *dolmány*), nume de haĭnă : три дѧлѧми;

cofteria, nume de stofă preţiósă din care se făceaŭ dulămile boieresci : єдна ѿ кофтерїа, polonesce dela Români *koftyr*,[1] probabilmente ceĭa-ce se numĭa în Occident *caffard*, cu metatesă *cafdar*, un fel de satin de origine orientală, introdus de Genovesi în Europa din celebra lor colonia Caffa în Crimea;[2]

dela «Şchéu», numele românesc al Slavilor (=ital. *Schiavo*), mai cu sémă al Bulgarilor, genitivo-dativ : Şchéilor : дел Шкѣилор.

(1) **Golembiowski,** *Ubiory w Polszcze*, Warszawa, 1830, p. 171.
(2) Cf. **Bezon,** *Dict. des tissus anciens et modernes*, Lyon, 1859, t. 1, p. 195—6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

2.

Radu-vv., scriitor Koreci, Bucurescĭ, 24 oct. 1536.

(pergam., Arch. St., M-rea Valea XVI)

confusiunea între finalul s şi ю : nearticulat вѣлпарѕ, articulat вѣлпарюл;

g â d e «calâŭ», întrebuinţat ca nume de Ţigan : Гжде, toţĭ calâiĭ la Românĭ fiind atuncĭ dintre Ţiganĭ;[1]

ca etimologiă, *gâde* «calâŭ» — póte un rest tracic — presintă o remarcabilă asemenare de formă şi de sens cu zendicul *gadha* (de gen masculin) «ucigaş» şi «hoţ», la acusativ *gadhem*, cu care Justi compară pe sanscritul *gadâ* (de gen feminin) «măcĭucă», oseto-tagoricul *gäd* etc.;[2]

alte numĭ de Ţiganĭ : Шѣрмѕ, Житѣ, Бадїна, Пазл (=lat. *Paulus*), Баіа, Мжнжина, Цюрцю (=ital. *Giorgio*);

nume de Ţigancă : Ярмѣнка;

numĭ de Românĭ : Ялѫман, Гжндѣ, Киртоп;

m o m a ĭ a, ca numele unuĭ plaĭu : планинѕ на име цю се зовет Момаіа...., cf. maĭ jos Glosar II la cuvîntul *mamue;*

un Coresi, Koreci, gramatic domnesc la 1536, probézĕ că acéstă familiă grécă, din care se trăgea celebrul diacon Coresi, primul tipăritor în limba română la 1577, se aşeḑase în România deja de pe la începutul secoluluĭ XVI, dacă nu şi maĭ de 'naainte.[3]

(1) **Toppeltinus,** *Origines Transsylvanorum,* Lugduni, 1667, p. 58. — **Benkö,** *Transsylvania,* Vindob., 1778, t. I, p. 502.—*Lctopis.* ed. Cogăln. I, t. I, p. 231 etc.

(2) **Justi,** *Handb. d. Zend.,* p. 101.—Românesce de asemenea calâul se numĭa şi *măcĭucaş.* Veḑĭ maĭ jos Glossar II.

(3) De cătră acelaşĭ Coresi e scris crisovul luĭ Moïse-vv. din 1529 (Arch. St., Episc. Argeş LXX bis), crisovul luĭ Radu-vv. din 29 dec. 1532 (Arch. St., M-rea Valea II) şi crisovul luĭ Radu-vv. din 23 apr. 1538 (Arch. St., Episc. Argeş XXVII).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

3.

RADU-VV. SCRIITOR НЕГЪИТ, TÎRGOVIŞTE, 20 IUN. 1537.

(pergam., Arch. St., M-rea Govora XII)

frăsinetul : ѡчинѫ ѕ фрѧсинетѫл, ca nume de sat;

moştén în sens de «proprietar» : мегиѩшом и моѱтѣном;

măgură în sens de «movilă» : ѿ мѧгѵра Ърсѣлов, şi apoĭ maĭ jos despre aceĭaşĭ localitate : до могилѫ Ърсѣлов;

numĭ proprie bărbătescĭ : Ърсѣл, Дале, Флоре, Негъит;

réde, articulat rédé = «pădurice», astă-ḑĭ moldovenesce *redĭu* saŭ *rădĭu*[1] : ѡчинѫ ѕ рѣдѣ Флореѳ..., до дѣѣма рѣдема помежѫ еи горе и доле..., и ѿ велика рѣдѣ на двои мѣстѣ...;

réde se pronunţa tot o dată şi *réze*, prin nesiguranţă între *d* şi *z* : ѡчинѫ ѕ рѣдѣ Флореѳ, ér maĭ jos : ѡчинѫ рѣѯеѳ Флорееи;[2]

duplul ее=ē la desininţa genitivo-dativuluĭ singular femeiesc : рѣѯеѳ Флореен.

4.

RADU-VV., SCRIITOR Ѻпрѣ, TÎRGOVIŞTE, 14 DEC. 1537.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Govora XII)

rédé «pădurice», după cum am vĕḑut în documentul precedinte, se pronunţa şi rădé, cu vocala obscură după *r* (cf. moldovenesce *redĭu* şi *rădĭu*), căcĭ fiind vorba despre aceĭaşĭ localitate, găsim aci forma : рѧдѣ Флореѳ...

(1) Cf. **C. Negruzzi**, *Scrierile* ed. Socec, t. 2, p. 98:

„Adio, rădĭurĭ,
„Codri umbroşĭ,
„Liveḑĭ frumóse..."

(2) Despre nesiguranţa analogă între *d* şi *z* în limba persiană, veḑĭ **Arendt**, *Phonetische Bemerkungen*, în **Kuhn**, *Beiträge*, t. 2, p. 431.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

5.

RADU-VV.. SCRIITOR ДАН, BUCUREȘCI, 10 FEBR. 1541.

(pergam., Arch. St., M-rea Brîncoveniĭ XXVIII)

piscul : ПИСКѢЛ ВОИВОДѢ...;

bucĭumișul, cu *m*, nu «buci*n*ișul»: И СѢ БѢЧЮМИШѢЛ ВѢС...

6.

RADU-VV., DATUL ȘI LOCUL RUPT.

(perg., Arch. St., episc. Buzeŭ XVI)

numĭ proprie : Зорѣ, ПрѢнчѣ, Болдѣ, Бѣлаѣр;

n nemuĭat între doĭ *i* : Sibinĭu = actualul Sibiĭu (=ung. *Szeben*) : ѡ Сибиню дворник;

numirile varietăților de caĭ turcescĭ :

1. sang'acul : три кони тѣрски, един сањакѣл = turc. *sang'aq* «stég»,

2. roman : третога кон роман = ?

7.

MIRCEA-VV., SCRIITOR ИАН ДЕБЕЛ (cel slab), BUCUREȘCI, 1 IUN. 1545.

(perg., Arch. St., M-rea Bistrița-olténă I)

pluralul cu *-ure* : рѣка цю се зовѣт крѫнгѣре (rîul ce se chiamă *crângure*);

mușcelul, contracțiune din *munticelul*, cu trecerea *nti* = *ș* : мѣшчелѣл вѫс (*mușcelul* tot);

părăul : и п ѫрѫѣл вѫс (și *părăul* tot);

fatacĭunile: поле — покѣде сѣт биле фатач юниле Вадастраном (câmpul pînă unde aŭ fost *fatacĭunile* Vădăstrenilor);

fatacĭune este ceĭa-ce se ḑice franțusesce *binage*, adecă «donner une seconde façon aux terres», ideia pe care Românul a expres'o cu maĭ multă energiă : «pămîntul a *fătat*», deși sorgintea acestuĭ termin se află deja în latinul «ager *fetus*», «regio *feta*» etc.;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

neaccentatul *a*, de 2 orĭ, conservat fără a trece în vocală obscură: фатачюнилє;

de asemenea în бадастран=Vădăstran, adecă: din satul Vădastra;

din «mal», doă numirĭ de sate diferite: Мълкнии şi Мълѕркнии, dintre carĭ cel de 'ntâiŭ dela мал, ér cel-l'alt dintr'o formă малѕре după analogia sinonimuluĭ цѫрмѕре, cf. maĭ jos documentul No. 32;

Srăbul=«Sărbul»: Ивва Грѫбѕл;

gura în sens topografic de «întrare»: гѕра Комѫшаном;

numĭ proprie de Ţigani: Бордѣ, Кѕрки, Ивва Грѫбѕл, Рича, Лѕпше, Миа, Калева, Корѕнга, Гоблица.

8.

Mircea-vv., Братѕл ѿ Нецеци, 8 маĭу 1549.

(pergam., proprietatea moşnenilor din Pescéna în Mehedinţĭ)

sufixul *-oane* nemuĭat încă în *-oae*: Лупоанє = actualul «Lupóe» (место еж се ѯовет матка Лѕпоанєв), cf. alban. *uikónyă* feminin dela *uik* «lup», gr. λύκαινα=λύκανια dela λύκος «lup» şi litv. *wilkēnē=wilkenia* dela *wilkas* «lup», pe când latina n'are *luponia* saŭ ceva analog, după cum n'aŭ nicĭ cele-l'alte dialecte romanice, în carĭ sufixul *-oni-*, generalmente fórte rar[1], nu servă nicĭ o dată la formaţiunea femininuluĭ, ba nicĭ a augmentativuluĭ ca la noĭ în *bărbatoĭu, gheţoĭu* (cf. sanscr. *himânî* «gheţoĭu» din *hima* «ghiaţă») etc.;[2]

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-iei*: вѫиен;

genitivo-dativ singular femeesc cu *-eei* (=ēi): ѯотарѕл Грѫмѣеен;

[1]) Despre antipatia limbeĭ latine pentru *-onia*, cf. **Leo Meyer**, *Vergl. Gramm. d. griech. u. latein. Sprache*, Berlin, 1865, t. 2, p. 144 şi passim.

[2]) Cf. **Benfey**, *Orient und Occident*, t. 1, p. 268 sqq. — Acésta probézĭ îndestul erórea luĭ **Miklosich**, *Albanische Forschungen* I, Wien, 1870, p. 15, unde crede că sufixul albanes *-onyă* ar fi slavic, fără a maĭ vorbi că la Slavĭ sufixul omogen -ыни nu se aplică nicĭ o dată la animalĭ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

confusiune între *o* şi *u*, între *a* şi *ă*: Божорцуи, ca nume de sat, ér mai jos: Бъжорацуи;

хотарѫ брѫдетѫлѧи;

numi personale: Минцїкъ, Лаеш (=negru?), Бѣлчю, Индреа (cf. în documentul următor forma fără nasală: Ідрѣ), Татѫ, Неделко, Фрѫцилъ, Братѫ...;

numele unei ape: părăul p l o p i l o r (по потокѫ П л о п и л о р).

9.

Mircea-vv., scriitor Ѡпрѣ Галбенѫша, 1 apr. 1551, fără loc.

(perg., Arch. St., M-rea Govora III)

g l o d u l «noroĭu» ca nume de sat: Г л о д ѫ л;

alt nume de sat: Хинца;

ţ é p e ş «cel ce înţépă»: въ дни Влада воевода Цѣпеш;

numi personale: Гонѣ, Ялкѫ, Бѣлчо, Вльчанѫ, Ідрѣ, Татѫ, Фрѫцилъ...;

poreclă: Галбенѫша;

a şi *e* neaccentate fără a trece în vocală obscură: Галбенѫша (= «*ga*l*be*nuşa» pentru «*gălbă*nuşa»).

10.

Pătraşcu-vv., Tîrgovişte, 8 apr. 1556.

(hârtiă, Arch. St., M-rea Bistriţa-olténă I)

finalul *u* întreg: хотарѫлорѫ;

pluralul cu *-ră* pentru *-re*: хотаръ-лорѫ (=hotară...);

кѫикѫ влътѫрѫлѧи, cu metatesa lui *l* şi trecerea lui *u* în *ă*: влът-тѫр- (=v*ul*tur-);

m ă g u r a: сре сѣме до мъгѫра бѣла (tóte délurile pînă la *măgura* cea albă);

бърхѫ мъгѫрилор;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

oa: скъришоара (de 2 ori) în sens de suiş treptat al unuĭ dél: свє плаюл дори ѕ скъришоара;

плаюл;

pt asimilat în *p*: дори с ѕ п стог (=su*pt* stog), cf. mai sus textul No. XXXI;

h u m ă «terre végétale»: дори до х ѕ м ж, а ѡ̃ х ѕ м ж...;

f é r e c é, în acceptiune de movilă orĭ pétră: а ѡ̃ хѕмж свє до ф ѣ-р е ч ѣ до камен бабов (ér dela humă tot pînă la *férecé* pînă la pétra babeĭ), cuvînt cunoscut, cu accentul pe prima silabă, numaĭ ca nume de plantă = lat. *filix* = it. *felce* etc.;

кѕрмътѕра м а г е ѕ ш ѕ л ѕ и.... =?

дрѕмѕл Мехединцилор....;

слѣкмѣ млачилор...., cf. serb. млака «terra ubi aqua prosilit»;

nominativ: вал'ѣ, genitivo-dativ: валеи (nu вънии) cu *a* clar şi cu *l* nemuĭat, dar la plural вънилор (nu валилор);

nominativ неграе în sens de «negricĭósă», la genitivo-dativ: негран: вал'ѣ н е г р а е, валеи н е г р а и.

11.

Pătrăşco-vv., fără loc, 17 apr. 1556.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Govora IX)

плопѕл, ca nume de sat;

dela numele rîuluĭ «V e d e a», genitivo-dativ V e *z i e i*: дори ѕ водѕ в е ѯ и е и;

patru dativo-genitive singulare femeieschĭ:

1. cu *-iei*: V e z i e i (ѕ водѕ в е ѯ и е и);

2. cu *-ii*: f e t *i i* (дори ѕ матка Ф е т и и) şi v ă l c e l u ş *i i* (до ѕста в ъ л ч е л ѕ ш и и),

3. cu *-ei*: f i r a t *e i* (вѣръшне Ф и р а т е и), s ă c u i t *e i* (дори ѕста С ъ к ѕ и т е и) şi t o p a n *e i* (пѫт Т о п а н̆ е и),

4. cu *-ăi*: c ó r ă c *ă i* (матка Ч о р ъ к ъ и);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

genitivo-dative singulare bărbătescĭ: b o u l u i (w матка Бо8лѧи), v i ţ e l u l u i (по пѧт Вицелѧлѧи, şi хотарѧ Вицелѧлѧи), c i r e ş u l u i (8 матка Чиреш8лѧи), m i t i m o n u l u i (8ста Митимон8лѧи), şi î n t e r n i ţ a t u l u i (по матка Интерницат8лѧи);

numirĭ de rîuleţe, din carĭ nicĭ una nu e de origine slavică: *Boul*, *Fata*, *Cireşul*, *Firata*, *Săcuita*, *Mitimonul*, *Internițatul*, *Ćorăca*;

óre ce să însemneze *firata*, *internițatul* şi *mitimonul*?

ćorăca, deminutiv dela «cĭóră»?

nume personal: Врѫкан;

metatesa luĭ *r*: Врѫкан şi Вѫркан;

b u n g e t: през к8нцет 8 матка Чиреш8лѧи (prin *bunget* pînă la matca Cireşuluĭ), cuvînt fórte remarcabil, întrebuinţat pînă acum la Muntenĭ în sens de «pădure veche şi désă»[1] şi care însemnă dintăiŭ «codru de stejarĭ», fiind format prin sufixul *-et* (=lat. *etum*) ca în *frăsin-et*, *făg-et*, *nuc-et* etc. din b u n g «stejar», vorbă conservată astădĭ numaĭ la Albanesĭ: *bungh* «stejar»[2];

sub raportul morfologic, pentru formaţiunea ibridă к8нцет din nelatinul *bung* şi latinul *-etum*, compară din punct în punct крѫдет, din nelativul *brad* (=alban. *breth—bredzi*) + *etum*, în documentul de maĭ sus No. 8.

12.

Petru-vv., scriitor Строе, fără loc, 14 maĭu 1560.

(hărtiă, Arch. St., ep. Argeş XIX)

dela «gemen», feminin g é m ă n a, întrebuinţat ca nume de localitate: Цѣмжна;

dela «brănză», augmentativ b r ă n z o a e, întrebuinţat ca nume de localitate: Брѫнзоае.

(1) Cf. **Aurelian**, *Judeţul Prahova*, în *Revista sciinţifică* 1872, p. 300: «călătorul străbate în timp de 4 şi 5 óre b u n g e t u r ĭ, *păduri de maĭ multe orĭ seculare*». — Acest preţios cuvînt nu se găsesce pus nicĭ într'un dicţionar român!

(2) **Rossi**, *Vocabolario della lingua epirotica*, Roma, 1875, p. 95.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

13.

Petru-vv., scriitor Бодїнескѣл, fără loc, 16 iuniŭ 1560.

(hârtiă, Arch. St., M-rea Câmpu-lung XXVII)

вал'ѣ лѣстѣнилор;

lu pentru *lă* : лѣстѣнилор, actualul *lăstun-* «hirondelle de rivage» = slav. ластоуиѫ? orĭ *lu* pentru *lo*, dela vechĭul român *lostun* «chiţcan», despre care cf. Glosar II?

stână, de 2 orĭ : место ѿ стѧнѫ... да си ѣчинѝ стѧнѫ;

numĭ personale : Бѣрт'ѣ, Ѻр'ѣке, Баломир, Бѫркан, Добрѣш, Бодїнескѣл.

14.

Petru-vv., scriitor Мирослав, fără loc, 6 iuliŭ 1560.

(hârtiă, Arch. St., ep. Argeş II)

вал'ѣ Флѫмѫнѯеѭилор;

вал'ѣ Ѥшилор;

muşcelul= munticelul : дел Сасѣлѫв сѫс мѣшчелѣл (partea Sasuluĭ cu *muşcelul*);

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-eei* (=ēi) : selişteei (вал'ѣ селиѭеен);

măgură în sens de movilă : по мѫгѹрѫѕ камен (pe *măgură* pînă la pétră).

15.

Petru vv., scriitor Михѣл Таха, Bucurescĭ, 18 maĭu 1563.

(pergam., Arch. St., M-rea Glavacĭog VII)

oa : butişo*a*rà, ca nume de localitate : ѿ бѣтишоарѫ;

a pentru ѣ : vălć*a*lei : ѕ ѕста бѫлчалеи;

nume de localitate : balta mărului (блатѣ мѫрѣлѣи);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Telormănéni în sens de «judeţul Teleormanului» : Τελορμαχηκηι, adecă pluralul dela numele poporului întrebuinţat ca nume de ţéră, cf. fenomen analog în sanscrita, vechea germană, polonă, etc.;[1]

nume de sat : Χαχαρεχι;

βϊεχϑηϊε, λακϑλ βϊεχϑηϊηλορ, adecă lacul unde sînt viezunii, astădĭ pronunţat mai mult *vizunie* «caverne, grotte, tanière, terrier», literalmente «terrier de blaireau, Dachsloch», dela *vezune* «blaireau, Dachs, ursus meles», animal pe care Buffon îl definĭa : «paresseux, défiant, solitaire, qui se retire dans les «lieux les plus écartés, dans les bois les plus sombres, et qui *s'y «creuse une demeure souterraine*»;[2]

derivaţiunea *vezunie* dela *vezune*, care se găsesce deja în Molnar,[3] a scăpat din vederea tuturor celor-l'alţĭ din doă cause : 1. variantul *vizuină* lîngă *vizunie*,[4] 2. variantele *ĭezine*, *ĭezune* şi *ĭezure*[5] în loc de *vezune*, aşa că era fórte greŭ de a ghici, bună-óră, legătura între *ĭezure* şi *vizuină*;

forma româno-albanesă — ca să nu ţicem tracică — a cuvîntuluĭ *vezune* «blaireau» este *viedula*, de unde apoĭ albanesul βιέδυλă (citesce : *viedzulă*) «blaireau»[6] şi românul *viezure* «blaireau», βϊεχϑρε după cum vom vedé scris în Glossar II, trecut la *vĭezune* prin *r*=*n* ca în *suspin*=lat. *suspirium*, şi în fine la *ĭezune* prin perderea iniţialuluĭ *v* ca în *ĭin*=*vin*;[7]

variantul *vizuină* lîngă *vizuniă* provine din prototipul româno-albanes *vĭedu*, din care *viedula* este deminutiv, prin sufi-

(1) **Lassen**, *Zeitschr. f. Kunde d. Morgenlandes*, t. 1, p. 346. — Despre originea numeluĭ «Teleorman», veţĭ scrierea mea *Originile Craĭoveĭ*, p. 31.

(2) Ap. **Littré**, *Dict.* v. blaireau.

(3) **Molnar**, *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches*, Hermannstadt, 1822, p. 127 : «Dachs — vezune. Dachsloch — vezunie.»

(4) *Lexic. Budan.* p. 759. — **Pontbriant**, *Dict.* p. 783, scrie greşit *visuină*, ér la p. 780 pune *viesură* şi explică prin «porc-épic», sens despre care cf. mai jos Glossar II.

(5) *Lex. Bud.* p. 273.

(6) **Stier**, *Die albanesischen Thiernamen*, în **Kuhn**, *Zeitschr.* t. XI, p. 140.

(7) **Ciparlu**, *Gramat.* t. 1, p. 74. — Despre un fenomen analog fórte interesant la Neogrecĭ cf. **Chalkiopulos** în **Curtius**, *Studien*, t. 5, p. 360.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

xul *-ină* întocmaĭ ca în *mĭezu-ină* «Zwischenraum»[1] din *mĭezu*= *medium*;

prototipul româno-albanes *vĭedu* presintă o remarcabilă analogiă, póte numaĭ de azard, cu vechĭul frances *bedou* «blaireau», pentru care se bănuesce o origine celtică.[2]

16.

PETRU VV., 22 OCTOBRE 1563.

(perg., Arch. St., M-rea Govora IX)

sînt repetate maĭ tóte localităţile menţionate maĭ sus în documentul No. 11, ast-fel însă că unele variante fonetice presintă particularităţĭ interesante, şi anume :

genitivo-dativ singular femeiesc cu *-ciei* pentru *-căi* : Чорѫчїеи, nu Чорѫкѫи;

e pentru *i* în Λнтернецатѕλ, nu Λнтерницатѕλ;

un *în-*, şi *e* pentru *i* în Λфератеи, nu Фиратеи;

dela «Vedea» genitivo-dativul este tot cu *-ziei*, ba încă de 2 orĭ : Безїеи şi Безиеи;

numĭ de arborĭ : плопѕλ, стежар (de 2 orĭ), жѕгастрѕ, сорк;

wкрѫшиıλ Пѫкλлѣиѕλѕи;

потека Пѫкλлѣиѕλѕи;

oa : wкрѫшиıλ Ѳрсоλеи, şi wкрѫшиıλ Ноѫтеиѕλѕѝ cu accentul pe *a* şi pe *i*;

confusiune între *oa* şi *o* : λѕпоλе şi λѕпое, nu însă λѕпоане ca în documentul No. 8;

кѕчин, кѕчииѕλѕи, nu кѕчюм...;

epenteticul *i* : кѫинелѕи, de 2 orĭ;

numĭ caracteristice de ape : Бѕте[i], Боѕλ[ui], Пѫкλлѣиѕλѕи, Ноатеиѕλѕи, Λѕпоλе[i], Бѕчииѕλѕи, Фѣте[i] şi Фетице[i], Кѫинелѕи, Ѳрсоλеи... ;

(1) **Molnar**, op. cit. p. 181.

(2) **Pictet**, *Origines*, t. 1, p. 441. — **Nemnich**, op. cit. t. 2, p. 1531, aduce şi o formă francesă dialectică *badoneau*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

numĭ personale : Ѣрканъ, Пана;

o particularitate fonetică dintre cele maĭ remarcabile, anume un duplu *rr* iniţial de 3 orĭ în cuvîntul «рѫжлеціи» :

пр'ѣше ррѫжлецiи,

имали ррѫжлецїи,

wсташе ррѫжлецїи,

ast-fel că nu póte fi îndoélă despre pronunciaţiunea *rr*, care există în adevăr la Albanesĭ : *rroig* «trăesc», *rrotă* «rótă», *rrenă* «minciună», *rrală* «rar» etc.[1], aşa că şi la Românĭ cată a se fi pronunţat pe alocurĭ : *rrótă*, *rrar* şi altele, după cum se şi găsesc urme în vechile nóstre tipărituri şi manuscrise, bună óră — cât se atinge de Moldova — în Cazania mitropolituluĭ Varlam din 1643 :

part. I, f. 365 : стрикѫчюнѧ ѩсте w болѧ ррѧ...,

part. I, f. 273 : легѫтѕри, ѧкисори, морци рр'ѣле...,

part. II, f. 372 : ѩсте фоарте сѫргѕнтоаре ка о апѫ рр'ѣпеде...,

apoĭ pentru Muntenia, într'un manuscris din timpul luĭ Mateĭu Basarab, conservat în Biblioteca Centrală din Bucurescĭ :

pag. 28 : ррѕцинѫ,

p. 203 : ррѕпе,

p. 70 şi 390 : ррѫѕр'ѣѫ,

p. 118 : ррокасѫ,

p. 235 : ррѫд'ѣ (rîdea),

p. 387 : ррѫѕри,

p. 333 : ррѧѯеле,[2]

în fine la Macedo-românĭ în *rrău* «rîŭ», *rrădăţină* «rădăcină», *rrănie* «rîĭe», *rrană* «rană», *rroşiu* «roşu» etc.;[3]

dintre Neo-latinĭ, afară de vechea limbă română, care împărtăşesce acéstă particularitate cu Albanesiĭ, adecă posteritatea directă a Tracilor, duplul *r*, cel móle şi cel dur, există numaĭ la Spaniolĭ, carĭ îl împărtăşesc cu Bascĭ, adecă posteritatea directă

(1) **Hahn**, *Alban. Stud.* passim. — Acest *r* dur este expres prin *rr* în tóte transcripţiunile limbeĭ albanese afară de a luĭ Leake, cf. **Miklosich**, *Albanische Forschungen* I, p. 14.

(2) Asupra acestuĭ manuscris şi particularităţilor sale mĭ-a atras atenţiunea tînărul meŭ elev d. Bianu, înzestrat cu o remarcabilă aptitudine pentru studiĭ linguistice.

(3) Καβαλλιώτου Πρωτοπειρία, Veneţia, 1770, passim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

a Iberilor, ér în Asia ambiĭ *r* se găsesc, între cele-l'alte, la Armenĭ : «a common *r*» şi «a strong double *r*»;[1]

ѯл trecut în жл : рржлеции pentru рѧѕлеции «separaţĭ» saŭ «nedevălmaşĭ»[2] =slav. рѧѕличь «diversus».

17.

Mitropolitul Anania, scriitor Влѣкѕл стар (cel bătrîn) ѿ Погѣнеции, Bucurescĭ, 2 iuliŭ 1564.

(hărtiă, Arch. St., ep. Argeş XIX)

pluralul cu *-ure*: граждѕре;

fr é n g h i, nume de stofă preţiósă : стихар ѿ фр҃кнги черн8 (stihar din *frénghi* négră) =pers. *frenghî* «pannus aureus Francorum»[3], cf. maĭ jos Glosar II;

particularitate istorică: nepotul mitropolituluĭ Anania se numĭa Dragomir şi era din Tîrşor: Драгомир ѿ Трѣгшор ;

numĭ bărbătescĭ: Влѣкѕл, Кѣлчюкѕл.

18.

Alexandru-vv., fără loc, 8 ian. 1568.

(pergam., Arch. St., ep. Argeş XXII)

g o r g a n: дори до горган;

g r u m a z u l în sens de rădicătura déluluĭ: по грѕмаѯѕл Брѣнѯешов (pe *grumazul* Brănzeşuluĭ);

din «brănd̨ă» format numele Брѣнѯеш, cu care compară maĭ sus în documentul No. 12 : Брѣнѯоае, şi maĭ jos în documentul No. 22 : Брѣнѯа-вѣкке.

(1) **Lepsius**, *Standard alphabet*, ed. 2, p. 135.

(2) Cf. **Alexandri**, *Poesiĭ poporale*, ed. 2, p. 379 :

„Frund̨ă verde păduret̨,
„Oliolio, frate *răsleţ*,
„Ce nu viĭ să ne maĭ vedĭ ?
„Că de când te-aĭ *răsleţit*, etc."

(3) **Vullers**, op. cit. t. 2, p. 667.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

19.

Alexandru-vv., fără loc, scriitor Стѫнилѫ, Bucurescĭ, 3 aug. 1571.

(pergam., Arch. St., M-rea Hurezu XVI)

dela «vălcea», articulat v ă l c é o a (вѫлчѣѫ корвѫлов), la genitivo-dativ nu «vălcélei» (cf. mai sus documentul No. 15), ci v ă l c é o i (до wпаш вѫлчѣѫwи);

oa : комwарѫ;

g o r u n i, plural dela «g o r u n», o varietate de stejar : писквл сѫс горѫни (piscul cu *goruni*);

numĭ bărbătescĭ : Коцофан, Ницѫг, Кица, Петриман, Боболѣ, Дѫлфѫ. Стѫнилѫ.

20.

Alexandru vv., scriitor Нѣгое, Bucurescĭ, 1572.

(pergam., Arch. St., M-rea Câmpulung XXXVII)

g a u r a, ca numele unuĭ munte : планине еж се ѯовет — г л ѫ р а;

finalul *u* întreg : кинтешѫ, numire de haĭnă = polonul *kontusz*, rutenul *kuntysz*, ung. *köntös* etc., cu o formă apropiată de cea ungurească, tóte din vechĭul persic κάνδυς, menţionat în Xenofonte;[1]

gure în sens de «guler» : двѣ риѯе добре сѫс г ѫ р е ѿ фир (doă haĭne bune cu *gure* de fir), cf. medio-lat. «*gula* mantelli» adus ca sinonim cu *gulerum*, saŭ în vechĭa francesă :

«Si que *les goules de son pelison* gris
«En sont mouilliés...»[2];

g ĭ u r è, cu accentul pe ultima silabă : нѣкое ѹ ю р е (nesce *gĭurè*) = pers. *gĭurè* «părèche»[3], la noĭ «pantaloni», cf. mai jos Glossar II la cuvîntul *gĭurule*;

(1) Cf. **Matzenauer**, op. cit. p. 45.

(2) **Du Cange**, *Gloss. med. lat.* ed. Carpent. t. 3, p. 594, ér despre *gulerum* = «guler» tot acolo un text din 1134 : „invenit introitus capucii, qui *gulerum* vulgariter gallice appellatur".

(3) **Vullers**, op. cit., t. 1, p. 538, observă că Persianiĭ aŭ împrumutat acéstă vorbă din hindustanĭ, unde ea însemnéză între altele: „a pair of shoes" şi „a suit of clothes".

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

particularitate economică : preţul unuĭ «kinteş» 500 aspri, al unuĭ «gĭurè» 300 aspri de argint (аспри сребъ);

numĭ bărbătescĭ : Льѕдать, Ялбѕл Палавѕл (?)...

21.

Alexandru vv., scriitor Вѫсїю, Bucurescĭ, 13 маĭу 1573.

(pergam.. Arch. St., M-rea Bistriţa-olténă LIII)

codrul : ѿ кодрѕл еѫ се ѕовет Кѫката;

oo=ō : Селищоwара (=Seliştōara), nume de sat, scris însă şi numaĭ cu *oa* : Селищоара;

alt *oa* : поткоавѫ;

confusiune între ѫ şi ѧ : Ставѫр şi Ставѧр;

conservarea dupluluĭ *nn* din Ἰωάννης : Ѩнню, dar şi cu un singur *n* : Ѩню;

mare bogăţiă de numĭ personale dintre cele maĭ remarcabile : Мареш, Братеш, Дрѫгою, Нѣнчюл, Станчюл, Градѣ, Побиркѕ, Ставѫр, Воинѣ, Драгѕл, Боке, Дрѫган, Бодѣ, Бан, Влѫдїмир, Ялкѕ, Ѩнеш, Шерб, Дрѫгина, Тѣртеш, Кѫѕан, Мѣша, Нѣнка, Поткоавѫ, Крѫломан, Соркѫ, Крѫчюн, Манѣ, Стѫнчюкѕл, Бѫлан, Гаго, Данчюл, Бѣнѣ, Стоенел, Мирлан, Цанвале, Чернат, Бадюл, Берча, Винтилѫ, Станко, Вѫсїю..., dintre carĭ un singur nume, Драг bună-óră, diferenţiat în: Драгѕл, Дрѫгою, Дрѫган şi Дрѫгина.

22.

Alexandru vv., scriitor Некѕла, Bucurescĭ, 4 sept. 1573.

(perg. Arch. St., ep. Argeş L)

brănză véche, ca poreclă de om : сѫс братиемси по име Брѫнзѫ вѣкке и Опрѣ (cu fraţiĭ seĭ anume *Brănză-véche* şi Opré);

alte numĭ personale : Лепѫдат, Банчюл, Болборе, Карапче;

curmezişul : сѫс ѕѫа ѕ кѣрмезишѕл wчинеб (cu funea în *curmezişul* moşieĭ).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

23.

Alexandru vv., scriitor Кадѣ, Bucurescĭ, 9 ian. 1576.

(perg., Arch. St., M-rea Glavacĭog IV)

finalul *u* întreg : *rătundu*, ca numele unuĭ loc : ѕ правѕ лакѕлов рѫтѕндѕ;

Цигѫнѕш, deminutiv dela «Ţigan», ca nume personal;

alt nume personal : Церѕл;

oa : комоарѫ, кѕтишоарѫ;

numĭ locale : Нѣгра (sat aĭ căruia locuitorĭ: Негрѣнїи), лакѕл Ѕсте[i], Кѕтишоарѫ (cf. maĭ sus documentul No. 15), Пѕркърѣнїи...;

nume de arbore : на стѫжарюл Крецѕлов (la *stăjarĭul* Creţuluĭ).

24.

Mihnea-vv., scriitor Дара, Bucurescĭ, 21 iuniŭ 1579.

(pergam., Arch. St., M-rea Hurez XVI)

finalul *u* întreg : крѫнгѕ (de 2 orĭ);

pluralul cu *-ure* : крѫнгѕре;

călinet=«pădure de călinĭ» : крѫнгѕ ѿ кѫлинет (crăngu din *călinet*);

genitivo-dativ cu *-ăi* : Дан сн̄ѕ Лѕкѫи (Dan fiĭul *Lucăi*);

numĭ bărbătescĭ : Жагле, Дара.

25.

Mihnea-vv., scriitor Шерван ѿ Надѕрецї, Bucurescĭ, 10 nov. 1579.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotrocenĭ LXXXVI)

o frasă întrégă semi-română : ѿкь кѕрмѫтѕрѫ ѿ ѕста Кѫтѫлюлѫв прелн коада Йровѕлѕи и прилн Шѕвѫита на великаг гриндѕлѕ привлѕл Манев=dela curmătură dela gurele Cătăluĭul[ui] pre în coada Ĭarovului şi priîn Şuvăita la grindul cel mare la privalul Maneĭ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

altă frasă analogă : да се знает хотаржле селов Лѧпшанѧлѧи ѡ дрѧмѧл Дърсторѧлѧи ѧ велико горган=să se scie hotărâle satului Lupşanului dela drumul Dărstorului pînă la marele gorgan;

încă una : ѡ белчюгѧл Добревѧ дори ѧ стьжар=dela belciugul lui Dobre pînă la stăjar;

pluralul cu *-ră* pentru *-re* : хотарж-ле;

oa : коада;

formă dublă : прелн şi прилн;

neaccentatul *a* nescăḑut la vocală obscură : bărăgan (през пѧт бърганов) şi pădureţi (Падѧрецї);

blénze : ѧ лакѧлблѣнзев (la lacul *blénzeĭ*), prin confusiune între *d* şi *z* (ca mai sus în documentul No. 3) este = *blénde*, nume de pasere, despre care veḑĭ mai jos Glosar II ;

numĭ de Ţigani : Бобицѣнѧл, Флорѣ, Гонцѧ, Таталак, Воинѣ, Пискинїа, Кѧка, Ѳнгѧрѣнѧл, Хрьс, Вьлѣн, Копач, Цѧра, Фера..

26.

Mihné-vv., scriitor Fĭera, Bucurescĭ, 12 dec. 1580.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotrocenĭ LIX)

solzii, la singular *solz* «écaille», aci în privinţa plopuluĭ : плопи със солзїи (plopĭ cu *solzii*);

neaccentatul *a* fără scădere la vocală obscură : vacarĭul (привалѧл Манев вакарюл);

привалѧл — stână ?

oa : кѫшчоаре;

gorgan despre o movilă mare : ѧ великаг горган;

faurul «ferar», despre un Ţigan : Стан фавръл;

sălduşul, cu sens de «mlaştină» : съладшѧл със стѧхѧл (*săldu-şul* cel cu stuhul), veḑĭ documentul ce urméză după acesta;

стѧхѧл, astă-ḑĭ *stuful* «jonc», cu *h*=*f*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

27.

MIHNÉ-VV., SCRIITOR БОГ'К, BUCUREȘCĬ, 27 IAN. 1851.

(pergam., Arch. St., M-rea Cotrocenĭ LIX.)

oa : КОАДА (de 2 orĭ);

ĭu pentru *oa* : КЪШЧЮРЕ, acolo unde în documentul precedinte : КЪШЧОАРЕ;

finalul *u* întreg : ГРИНДЪ, КРЪНГЪ;

preîn = prin : ПРЕ.ЛН КОАДА ЙВОРЪЛШВ И ПРЕ.ЛН ШЪВЪНТА;

ПРИВАЛЪЛ, cf. documentul precedinte;

stăjar : ДОРИ Ъ СТЪЖАР;

metatesa luĭ *r* : aceĭaşĭ localitate numită ЙРОВЪЛ şi ЙВОРЪЛ;

confusiunea între *-en* şi *-in* : ДИНЦЕЦИИ şi ДЕНЦЕЦИИ, nume de sat;

alte numĭ de localităţĭ : ДЕСКОПЕРЕЦЇЇН, ФЪСЪЛНЇЇ, КОРНЪЦЕЛ...;

gorgan, întocmaĭ ca în documentul precedinte : ВЕЛИКО ГОРГАН;

bărăgan : ПЪТ БЪРЪГАН ОВ;

ЛАКЪЛ БЛ'КНЪЕВ, cf. maĭ sus documentul No. 25;

КЪРМЪТЪРЪ;

belcĭugul, astă-ḑĭ «muselière», într'un sens topografic: Ѡ БЕЛЧЮГЪЛ ДОБРЕВ ДОРИ Ъ... (dela *belcĭugul* luĭ Dobre pînă la...), cf. maĭ sus documentul No. 25;

sălduşul, ca in documentul precedinte, luat în sens de «loc mlăştinos» : ХОТАРЪЛ ѠКЪ КОРНЪЦЕЛ ПО БЛАТО НА СЪЛДЪШЪЛ СЪС СТЪХЪЛ И ПРЕЗ ПОЛЮ... (hotarul dela Cornăţel pe baltă spre *sălduşul* cel cu stuhul şi peste câmp), cuvînt fórte interesant care, ca deminutiv dintr'un *saldu* «baltă», ne explică enigmaticul nume de Σαλδήνσιοι, *Saldensii*, pe care Ptolemeŭ îl dă acelor Dacĭ ce locuĭaŭ tocmaĭ în partea de jos saŭ cea «băltósă» a Olteniei,[1] numită «blatniţă» încă pe timpul luĭ Mircea cel Mare[2] şi de unde şi vîntul dela sud

(1) Veḑĭ charta luĭ Ptolemeŭ în a mea *Istoria Critică*, ed. 2, t. 1, p. 324.

(2) Венелинъ, Влахо-Болгарскія Граматы, Petersb., 1840, p. 56: «Ъ БЛАТНИЧКО СЪДСТВО КЪМАНСКЫ БРОДЪ...».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

se chĭamă la noĭ pînă astă-ḑĭ «băltăreţ», ast-fel că *Saldensii* ar însemna «Dacĭ dela baltă»:

cu *Saldensii* luĭ Ptolemeŭ şi cu românul *saldu* «baltă» se află într'o intimă legătură numele eşit din us al unuĭ sat din judeţul Oltuluĭ: *Săldeni*, astă-ḑĭ Isvorul-de-sus,[1] adecă aprópe o traducere a terminuluĭ celuĭ vechĭu (*isvor*=apă, *saldu*=apă), ér din antica nomenclatură geografică a ţerelor învecinate cu Dacia: localitatea *Salda* saŭ *Saldum* în Pannonia, menţionată pe Tabla Peutingeriană şi 'n Geograful Ravennat, şi Σάλδαπα în Mesia, la Teofilact;[2]

cu acéstă ocasiune, încă o numire etnică din Dacia luĭ Ptolemeŭ: alăturĭ cu Saldensii, el pune, locuind pe ambele malurĭ ale Oltuluĭ, pe Dacĭ *Potulatensii*, Ποτυλατήνσιοι, nume compus din prepositiunea *pot* «lîngă» (cf. grecul ποτί saŭ ποτ,[3] zendicul *paiti*, arménul *pat*, latinul *pot* în *pos*-sideo) şi din numele *Ulata*=*Aluta*, adecă *Pot-ulatensii* «Dacĭ de lîngă Olt».

28.

Mihnea-vv., scriitor Nekśla, Tîrgovişte, 27 aug. 1582.
(hărtiă, Arch. St., M-rea Câmpulung XXVIII)

relativ la zestrea uneĭ fete de boier, acest document presintă terminĭ fórte interesanţĭ de stofe şi podóbe femeiescĭ, precum:

ţoaşe, 2 la număr, una de zarba (cf. maĭ sus textul XXXI), alta de grana (veḑĭ maĭ jos), ambele cu nasturĭ de argint: цоаше 2 една ѿ ѕарбах а дрѕга ѕа гранах сѣ сѫс пѕш сребрѫни, la singular цоахѫ = medio-grecul τζόχα, un fel de mantă: «indumenta ex panno laneo ad talos usque demissa»[4] = la Albanesĭ pînă astă-ḑĭ *tzogă*: «La zoga è una sopratunica a mille pieghe, «che le donne Albanesi vestono quando si recano in Chiesa, e nelle «visite per nozze e lutti; le vedove la portano in tutto il tempo «della vedovanza; è un abito di grave dignità proprio delle ma«ritate»[5] = serb. чоха, deminutiv чошица «postav», — cf. maĭ jos Glosar II;

(1) **Frunḑescu**, *Dicţ. topografic al Românieĭ*, Buc. 1872, p. 249, 416.
(2) Cf. **Forbiger**, *Handb. d. alten Geogr.*, t. 3, p. 481, 1100.
(3) **Baunack**, în **Curtius**, *Studien z. griech. u. lat. Gramm.*, t 10 (1877), p. 108.
(4) **Du Cange**, *Gloss. med. Graec.* p. 1576.
(5) **Dorsa**, în **De Rada**, *Rapsodie d'un poema albanese*, Firenze, 1866, p. 40.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

borţi, érăşĭ 2 la număr, una cu mărgăritar şi cea-l'altă cu fluturi : корци 2 една със кисер а дрѣга със фластѣри=mediogerm. *borte* «starkes Band aus Seide mit Gold gestickt, als jung-«fräulicher Haarschmuck»[1]=vechĭul frances *borte* «ruban fort d'or «et de soie»,[2] maĭ pe scurt un fel de îmbrăcăminte la cap;

фластѣри, ca ornament femeiesc la cap, cf. franc. *papillons* «par-«tie d'une coiffe qui va en s'élargissant comme les ailes d'un pa-«pillon»[3];

bucile de mărgăritar la cerceĭ : ѯѫшници със кѣчиле със кисер, cf. franc. *boucle* [d'oreille]=lat. *buccula*, pe când forma română vine d'a-dreptul din lat. *bucca;*

cingători : 2 чингѫтори ѯа кофтирїе;

кофтирїе, stofă din care se făceaŭ cingătorile femeieşcĭ, veḑĭ maĭ sus documentul No. 1;

frăul : кон добрѫ wседлан и wкѣѯдан със фрѫза срек (cal bun înşeuat şi înfrănat cu fr a u l de argint);

neorganicul *h* la finea cuvintelor : ѯарбаѫ, гранаѫ, fenomen fórte important, despre care veḑĭ maĭ sus texturile XVII şi XXXIII;

granah=medio-lat. *granata*=polon. *granat*, un fel de postav scump[4], cf. maĭ jos documentul No. 30.

29.

Mihné-vv., scriitor Ivaşko, Bucurescĭ, 17 ian. 1588.

(perg., Arch. St., episc. Rîmnic XXXIV)

gruĭul în sens de «dél» : виноград по грѣюл Божораним (viia pe *gruĭul* Bojoranilor), cuvînt în aceĭaşĭ strînsă legătură etimologică cu *grumaz*=alban. *gurmaz*, în care este lătinesce *collis* cu *collum*.

30.

Mihné-vv., scriitor Gaak, Bucurescĭ, 6 martiu 1588.

(pergam., Arch. St., M-rea Brăncovenĭ IX)

finalul *u* întreg : шокрѣлатѣ;

(1) **Ziemann**, *Mittelhochdeutsches Wörterb.*, Quedlinburg, 1837, p. 41.
(2) **Bezon**, op. cit., t. 1, p. 168—91. – Cf. **Matzenauer**, op. cit. p. 271.
(3) **Littré**, *Dict.*, t. 3, p. 929.
(4) **Golembiowski**, op. cit., p. 156.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

metatesa lui *r* : шокрьлатѕ=ung. *sakarlat*, turc. *saqarlât*, polon. *szkarlat*, ital. *scarlatto*, fr. *écarlate* etc., un fel de stofă scumpă, care la început era numaĭ roşiă, ca şi грана (cf. documentul No. 28), maĭ în urmă însă a ajuns a fi de orĭ-ce culóre; [1]

particulăritate economică : o bucată de atlaz 1500 aspri (единъ атлазъ цѣнѕ емѕ 1500 аспри);

dulamă (cf. maĭ sus documentul No. 1) şi feregé (= turc. *ferag'è* „vêtement de dessus"), ambele de „şocrălat" verde : ферецѣ и дѕламъ wбадве зелене за шокрьлатѕ;

preutésa : Нѣкша прѣстѣса;

numĭ de sate : Фълкоин, Пиетри;

numĭ de Românĭ : Хѕрдѕю, Пистрѕю (articulat Пистрѕюл), Вѣсию, Правжц, Бадѣ, Балѣ;

numĭ de Ţiganí : Кѕрки, Цюпа;

numĭ de Ţigance : Сламна, Варсама, Виша, Мома.

31.

Mihné-vv, scriitor Герге, Bucuresci, 28 maĭu 1589.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Stavropoleos XXX)

nadragi [de] karagiu : една зег надраци карацѣѕ кело (o păreche de *nadragĭ* de *caragiŭ* alb), карацѣѕ=ung. *karazsia*=polon. *karazia*, un fel de postav prost din care îşĭ făceaŭ haĭne soldaţiĭ în Polonia, de unde pînă astădĭ zeghea la ţeraniĭ de lîngă Cracovia se chiamă *karazya*[2] = ital. *carisea*, germ. *Kersei*, engl. *kersey* etc.

32.

Alexandru-vv., scriitor Яндрею, Bucurescĭ, 6 iuniŭ 1593.

(hărtiă, Arch. St., M-rea Hurezu XV)

ţărmurele, la singular : цѣрмѕреле Кривеѣ;

Barbă-albă, numele unuĭ boiar : Барбѣ-албѣ вистиар...

(1) **Bezon**, op. cit., t. 3, p. 291.
(2) **Golembiowski**, op. cit. p. 167.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

GLOSSAR II

1600—1630.

SPECIMEN DE «DICȚIONAR ETIMOLOGIC AL LIMBEĬ ROMÂNE».

Cel de 'ntăiŭ vocabular român tipărit, astăḑĭ de o raritate bibliografică nespusă, necunoscut nimăruĭ și necitat de nimenĭ, se păstréză în Biblioteca Archivelor Statuluĭ din Bucurescĭ, care a căpătat acest interesant *unicum* dela d. I. M. Codrescu din Iași.

Este o cărtecică in-16 de 78 pagine, avênd următorul titlu rusesce și românesce :

Краткое
собранїе именъ по главизмамъ,
расположенное двома дїалектами,
вползъ хотящимъ оучитьса рѳс-
каго и молдавскаго ꙗзика

Лскѳртъ
адѳнаре нѳмелорь дѳпъ капетиле
че сѳ лшезать, кѳ доаw лимби,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

.Атрѳ фолосѣль челwрь че вwрь врѣ
а двѣца лимба рѳсаскѫ ши мол-
довенѣскѫ.

Печатано въ Їссахъ, протопопомъ Мол-
давскимъ, Волоскимъ, и Бессарабскимъ,
Михаломъ Стрилбѣцкимъ, въ собствен-
ной своей типографіи. 1789. Года.

La 1789, Moldova fiind ocupată de armata ruséscă, preutul Mihail Strilbetzki, carele îşĭ dă pomposul epitet de «protopop moldovenesc, muntenesc şi besarabian», şĭ-a înfiinţat în Iaşĭ o tipografiă, unde a dat la lumină acest mic vocabular, promiţênd în prefaţă şi o carte cu dialoguri: «карте а ворбелwрь, каре ла десъвършитъ правила лимбилwрь молдовенеци ши рѳсеци ва вени».

Peste tot sînt vr'o 1500 de cuvinte, dispuse după rubricele de: «Dumneḑeŭ şi duhurĭ», «lumea şi stihiile», «vremĭ şi sărbătorĭ» etc.

Inainte de acest vocabular nu sînt decât dicţionare române manuscrise, dintre carĭ noĭ cunóscem, maĭ mult saŭ maĭ puţin, următórele cinci:

1. In Biblioteca Centrală din Bucurescĭ, sub No. V. 5., un mare volum in-folio, intitulat «Păcurariul saŭ lexiconul păcurariuluĭ slavono-românesc», compus în Bucurescĭ de un ieromonah Macarie la 1778.[1]

Îl studiază actualmente d. I. C. Bianu, care 'l va descrie peste puţin în «Columna luĭ Traian».

2. In Biblioteca Societăţiĭ Archeologice din Moscva, sub No. *240 MS. Slavica*, un manuscris intitulat: Словарь Рѣмѣньскаго языка (Dicţionarul limbeĭ române), fără dat şi fără numele autorului, 282 foĭ in-12.[2]

3. Tot la Moscva, fósta bibliotecă a conteluĭ Teodor Tolstoy poseda la 1825, sub No. 74 in-4, un Словарь Славено-Молдавскїй

(1) Gărlénu, *Catalogul Bibliotecei Centrale*, Buc. 865, p. 55.
(2) Библіотека Общества Исторіи, Moscva, 1845, p. 118.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(Dicţionar slavo-moldovenesc), compus cam pe la 1695 şi scris cu cursiva pe 100 foĭ.[1]

După o indicaţiune din partea reposatuluĭ meŭ părinte Alexandru P. Hasdeŭ, Societatea Academică Română a însărcinat de curînd pe d. Gr. G. Tocilescu, plecat în Rusia, de a urmări aceste doă interesante dicţionare.

4. In biblioteca Universităţiĭ din Pesta, între manuscrisele celebruluĭ istoric unguresc Pray, mi s'a întămplat a descoperi o cărtecică in-16 întitulată: *Dictionarium Valachico-Latinum*, compusă înainte de 1743, fiindcă la finea volumuluĭ sînt scrise în acel an nesce notiţe de o altă mână.

Autorul cată să fi fost din Banat, căcĭ conservă nemuĭat pe *n* în cuvintele *banye* (=baĭe), *kuny* (=cuĭu), *vinye* (=viĭe) etc.[2]

Îl vom cita maĭ jos în Glossar sub prescurtarea de *Lex. MS. Pray.*

5. Dar cel maĭ preţios dicţionar manuscris român este, fără îndoélă, acela ce aparţine d-luĭ Dim. A. Sturdza.

La 1740 manuscrisul era deja stricat, fără început şi fără sfîrşit, astfel că nemerind în mânele unuĭ cărturar, acesta l'a sporit cu vr'o câte-va foĭ şi, punênd ca titlu:

лѣт ѧѕмн (anul 1740)
Лєѕикwн Слаѳенскоѩ (Lexicon slavic),

s'a apucat a'l completa.

Manuscrisul întreg, in-4 mic, cuprinde 282 foĭ, dintre carĭ ultimele 261—282 sînt nescrise, ér primele 1—39 sînt pline de adnotaţiunĭ, maĭ ales lexice, de pe la finea secoluluĭ trecut, scrise de diferite mânĭ în Moldova.

La 1757 manuscrisul aparţinea «dascaluluĭ Nikită», care îl numĭa Лиѱихон din Лєѕикон, cu *ps* din *cs* întocmaĭ ca în *cópsă*=*coxa*, ér la 1797 îl vedem în mânile unuĭa ce subscrie franţuseşce: «Mr. Jean de Talmatzy».

(1) Калайдовичъ-Строевъ, Описаніе рукописей Толстова, Moscva, 1825, p. 265.

(2) Cf. *Revue de linguistique*, t. 5, p. 241.—Acéstă particularitate fonetică se observă însă şi la Haţeg în Transilvania, cf. *Lex. Bud.*, Orthogr. p. 34.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Óre-care din aceştiia pare a se fi îngrijit de a lega volumul, adăugând la început şi la sfîrşit mai multe foi albe.

Partea cea veche a manuscrisului cuprinde un dicţionar slavo-român între foile 41—215, cu intervaluri nescrise saŭ completate de altă mână posterióră, şi o gramatică slavică, de o parte slavonesce şi de cea-l'altă românesce, între foile 216—253, după carí urméză apoi nesce socotelí aritmetice şi astronomice, recete medicale etc.

Manuscrisul d-luí Sturdza meritá a fi studiat cu d'amăruntul în tóte părţile sale şi chiar de a fi publicat întreg, ceía-ce nu întră în cadrul lucrăriĭ de faţă.

Ne-am mărginit dară de a'l examina numaĭ în porţiunea cea veche a dicţionaruluí.

Dâm mai jos şi un fac-simile de pe fóia 205 retro.

Tóte literele iniţiale sînt făcute cu roşu.

Cernéla e gălbuiă.

După indicĭ paleografice, acest dicţionar e scris fără contestaţiune în prima jumătate a secoluluí XVII.

Autorul a fost Muntén, căcĭ întrebuinţéză cuvintele *barză*, *rănichi* şi altele, necunoscute pe aĭurí, ér pe *Ban* îl explică prin «Domn», ceía-ce ar fi fost peste putinţă în Moldova, unde boieria de Ban n'a fost nicĭ odată quasi-princiară ca în Ţéra-Românéscă, ba nicĭ că a existat măcar în tot cursul secoluluí XVII.

Cuprinsul dicţionaruluí presintă o asemenare surprinzătóre cu cel de'ntâiŭ dicţionar tipărit al limbeĭ paleo-slavice, scris de cătră călugărul Pamba Berindă şi publicat în prima ediţiune la Kiev în 1627 sub titlul de : Лѣзиконъ славенорусскій,— carte de o raritate extremă chiar în Russia[1] şi pe care totuşĭ o posedă la noĭ biblioteca Seminariuluí din Bucurescĭ.

Dar cine a fost Pamba Berindă ?

Archeologul rus Sacharov schiţéză biografia acestuí lexicograf în următorul mod :

«Pamba Berindă s'a născut în Moldova din părinţi ortodoxí «în secolul XVI. Călătorind de tînăr pe la locurí sfinte, el s'a călu-

(1) **Hanka**, *Dobrowsky 's Slavin*, Prag, 1834, p. 258 : «äusserst selten».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«gărit în Ierusalim şi a ocupat acolo diferite funcţiuni. Chiămân-«du'l apoĭ la sine episcopul de Lemberg Gedeon Balaban, ĭ-a în-«credinţat corectura cărţilor şi priveghiarea asupra tipăririĭ lor «în tipografiele din Sniatin şi din Krilos. Aci Berindă a început «compositiunea Dicţionaruluĭ seŭ. După mórtea luĭ Gedeon Ba-«laban, rudele acestuĭa vîndênd tipografia la Kiev, a trecut tot «la Kiev şi Berindă etc.»

El a murit în noua sa reşedinţă la 1632.[1]

Să observăm că numele de mirén al luĭ Berindă a fost Pavel şi că el era nu numaĭ lexicograf, dar şi un excelent zugrav bisericesc tot-o-dată, autor al renumitelor *Ephemerides effigiatae Papebrochii.*[2]

E curios că un Slavon a tipărit cea de'ntăiŭ gramatică a limbeĭ italiane,[3] pe când un Român a făcut cel de'ntăiŭ dicţionar al limbeĭ slavice.

Aşa dară între manuscrisul d-luĭ Sturdza şi lexiconul luĭ Berindă asemenarea e mare; maĭ mult decât atăta, ea este aşa de mare încât ar fi dispus orĭ-cine de a admite, că unul dintre ele a fost cunoscut autoruluĭ celuĭ-l'alt.

Însă care pe care?

Dacă lexiconul luĭ Berindă ar fi fost cunoscut lexicografuluĭ muntén, ar urmà că acesta a scris după anul 1627.

Dacă Berindă, din contra, se va fi servit el de dicţionarul nostru, atunci resultă că acesta trebuĭe să fie cu mult timp anterior anuluĭ 1627.

Eĭ bine, sînt multe temeĭurĭ de a crede, cumcă în adevăr Berindă va fi fost acela care a utilisat lucrarea cea muntenéscă.

Ne vom mărgini de a indica vr'o doă-treĭ.

In lexiconul luĭ Berindă sînt aşeḑate în ordine alfabetică unele articole carĭ se află împrăştiate fără nicĭ o ordine în manuscrisul d-luĭ Sturdza.

Aşa la noĭ avem la f. 42 : Ѩнанїа норюл Домнѧвн, şi apoĭ la f.

(1) Cf Сахаровъ, Сказанія русскаго народа, Petersb. 1849, t. 2, part. 5, p. 6.— Cf. **Zegota Pauli**, *Starozytnosci Galicyjskie*, Lwów, 1840, p. 43.

(2) **Martinov**, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxellis, 1863, p. 40.

(3) **Diez**, *Gramm.*[3] t. 1, p. 80.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

44 érași: Ѧнанїа норѣа Домнѣаѣи, pe când la Berindă numaĭ o dată la p. 342 : Ѧнанїа wблакъ господень.

Este lucru firesc, că aședarea în ordine trebuĭ să fie posterióră desordiniĭ.

Alt ceva.

In unele locurĭ manuscrisul oferă un pasagiŭ complet acolo unde în Berindă îl găsim scurtat.

Așa la noĭ avem la f. 46 : кишаса съ кичми с в о и м и даже до пролитїа крѣве своеа, pe când în Berindă, la p. 5, citim: кишаса съ кичми до пролитна крове своеа, adecă своими este omis.

De asemenea într'un alt pasagĭu, manuscrisul pune la f. 34: поидемъ на село и направимъ водоважда напаѧти ноцїю село, pe când în Berindă, la p. 24, lipsesce cu totul începutul: поидемъ на село и.

E lucru firesc, că redacțiunea cea scurtată trebue să fie posterióră celeĭ complete.

In fine, ortografia manuscrisuluĭ este maĭ archaică, maĭ paleoslavică, maĭ grea decât a luĭ Berindă, de exemplu chĭar în pasagĭul de maĭ sus: крѣве своеа, acolo unde cel-l'alt m o d e r n i s é z ă: крове своеа.

E lucru firesc, că o ortografiă maĭ veche denotă și un exemplar maĭ vechĭu.

S'ar puté dară crede că manuscrisul d-luĭ Sturdza, deși scris în Muntenia, totuși va fi căḑut, cu mult înainte de 1627, în posesiunea luĭ Berindă în Moldova, unde a și remas de atuncĭ.

Limba dicționaruluĭ nostru ar concurge a întări acéstă conclusiune, înfățișând unele ḑiceri ce par a nu se maĭ fi întrebuințat nicăirĭ la Românĭ dela 1600 încóce, cel puțin în România danubiană, de óră-ce nu le găsim de loc în numerósele tipărituri și manuscrise din epoca luĭ Mateĭu Basarab și Vasile Lupul.

Veḑĭ maĭ jos la cuvintele: *auă*, *zgarbură*, *funicel* etc.

Cu tóte acestea, noĭ nu afirmâm cu o deplină siguranță cumcă Berindă ar fi avut la mână anume manuscrisul d-luĭ Sturdza, și étă de ce.

Afară de dilema propusă maĭ sus: unul din doĭ a cunoscut pe cel-l'alt, maĭ este posibilitatea uneĭ a treia ipotese.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

De ce óre Berindă pe de o parte şi autorul dicţionarului nostru pe de alta, trăiând amîndoi cam în acelaşi interval, n'ar fi putut consulta, fie-care în deosebi, una şi aceiaşi fântînă lexică anterióră, adecă vre-o încercare manuscrisă de dicţionar slavic, mai veche, remasă necunoscută, pe care unul din ei a explicat'o apoi rusesce saŭ mai bine rutenesce, ér cel-l'alt românesce?

Ceĭa-ce ar milita óre-cum pentru acéstă ipotesă, este împregĭurarea că 'n manuscris se află multe cuvinte serbe saŭ din dialectul sloven modern, pe carĭ autorul se vede a le fi adaus dela sine cătră fântîna cea anterióră, căci nu le găsim în Berindă.

Mai este apoi şi o altă consideraţiune: călugărul moldovén dela Kiev citéză într'o mulţime de locurĭ cărţile bisericescĭ unde se citesc cuvintele pe carĭ le explică, pe când dicţionarul nostru a credut de cuviinţă a suprime fórte adesea asemenĭ indicaţiunĭ bibliografice.

Din causa tuturor acestor punctură de controversă, noĭ am pus ca dat aproximativ lungul interval dintre anĭ 1600—1630, deşi criteriele interne şi externe ne fac a bănui, că el se aprópiă mai mult de cea de'ntăiŭ decât de cea din urmă din aceste doă cifre extreme.

Reproducem mai jos din manuscris vr'o doă-sute de cuvinte.

Acolo unde vorba paleo-slavică nu e destul de clară, noĭ completăm sensul între [] prin sinonime neo-slavice din Berindă, uneorĭ şi din contimpuranul seŭ Mikalja.[1]

Am profitat de acéstă ocasiune pentru a oferi tot-o-dată un specimen de dicţionar etimologic al limbeĭ române, ceĭa-ce ne lipsesce cu desăvîrşire, căcĭ lucrarea cea mai bună existinte, «Dictionnaire d'etymologie daco-romane» al d-luĭ Cihac, are în vedere numaĭ elementele latine, şi'apoĭ şi 'n privinţa acestora păcătuesce la tot pasul prin neajunsul de metodă sciinţifică, neajuns ce se urcă adesea la *non-plus-ultra*.

Pe lîngă exemple aduse altă dată[2] despre nemetodismul d-luĭ

(1) **Micalia,** *Thesaurus linguae illyricae*, Lavreti, 1649, in-16.
(2) *Columna luĭ Traĭan*, 1876, p. 17—32, 179—186, 235.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Cihac, vom mai cita aci unul singur, de o dimensiune aşa ḑicênd piramidală.

D-luĭ derivă (p. 322) cuvîntul *zestre* dintr'un : «type latin *ex-staura=ecs-staura*, transposé et assimilé en *secstra-sestra*, d'un «primitif latin *staura* du grec σταυρός pieu».

Ca fonetică şi ca logică, d. Cihac trăesce el óre în secolul luĭ Bopp şi Ascoli ?

Nu se află în lume nicĭ un silogism şi nicĭ o metatesă saŭ asimilaţiune posibilă, carĭ să conducă pe un om serios dela «par» pînă la «averea miresei» şi dela un *exstaura*, imaginar şi el pe lîngă cele-l'alte, pînă la *zestre* !

O singură etimologiă de acéstă natura—şi la d. Cihac sînt cam multe — compromite o carte întrégă.

Acum câte-va observaţiunĭ asupra unor particularităţĭ fonologice şi morfologice, carĭ n'aŭ putut întra în corpul Glossaruluĭ.

Autorul distinge imperfectul verbilor cu *-ire* de al verbilor cu *-ere*, cel de 'ntâĭu fiind cu -їѧ, cel-l'alt cu -ѣ, precum la f. 115 : сє кѫвенїѧ (=cuven*iea* dela «cuven*ire*») şi сє кѫдѣ (=căd*ea* dela «căd*ere*»); de asemenea la f. 94 : рѫтѫчїѧ (=rătăc*iea* dela «rătăc*ire*») ши нѫ пѫтѣ (put*ea* dela «put*ere*»).

Imperativul negativ se formézĕ din infinitivul întreg cu *-re*, precum la f. 108 : нѫ дарєци сфѫнта кѫинилор, нѫ лєпѫдарєци.

Perfectul simplu dela «dare» este : дѣдѣ (f. 114), дѣдерѫ (f. 118); dela «punere» : пѫшѫ (f. 119); dela «prindere» : прињшѫ (f. 175).

Pluralul cu *-ure* : лѫкрѫрє (f. 178).

Dela «aducere» participiŭ present femeiesc : адѫсѫтоарє (f. 120), nu адѫкѫтоарє.

Plusquamperfectul conjunctiv : *vreaĭ băga* = «aĭ fi băgat» : дє врѣй бѫга фїє-чє wм ѧтрѫнсєлє (нєщє касє), рѫтѫчїѧ ши нѫ пѫтѣ сѫ ѩсѫ афарѫ дєн ѩлє (f. 94).

Fórte des *ă* pentru *i* de'naintea luĭ *n* : ѧмпыниџє (f. 56), ѧтрѫ мыне (slav. во мнѣ, f. 60), мынтє (f. 55) etc., o particularitate care — lucru fórte semnificativ — ne întimpină şi în iscălitura

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

luĭ Berindă : Берында în loc de Беринда, nume românesc despre care cf. maĭ sus Notanda la textul No. XXIX.

Alăturĭ pe aceĭaşĭ fóiă 213 : рѕпсесе şi рѕмсесе, cel de'ntăiŭ prin asimilaţiunea regresivă *mp=p*, cel-l'alt prin asimilaţiunea progresivă *mp=m*.

Un *u* pentru *i* : негриѫѕлив (f. 106).

Metatesa luĭ *r* : шопрѫла = *şopărla*, şi altele.

---

1. *acept* (j'attends, j'espère) : чаю вѫспрїати, ачепт а лѕа. 170. — чаетѫ, ачѣптѫ. 171.

Forma *acept* alăturĭ cu *aştept* indică un compromis de etimologiă poporană între *accepto* şi *adspecto* (de unde ital. *aspetto*).

2. *aćuare* (refuge, abri) : скитанїе, ачѫаре. 149.

Lat. *acquieo*, formă primitivă pentru *acquiesco*, conservată în simplul *quieo*. Din *acquieo* a remas posteritate numaĭ la Românĭ, câcĭ vechĭul frances *aquoiser* «a linişti» vine prin *ad-quietiare* din adjectivul *quietus*. Tot din *quietus* ital. *cheto*, span. *quedo* etc., precum şi al nostru [în]*cet*, [în]*cetez*. In Lex. MS. Pray : «*acsuedzu-me* (ачѕеѯѕ-мѫ) contegor».

3. *agimă* (échalotte, allium ascalonicum) : влашец, ацима. 208.

Ung. *hagyma*.—Este de observat că Polonĭĭ în *szalotka* şi Germanĭĭ în *Schlotte* numesc acéstă plantă franţusesce : *échalotte*, ér Serbĭĭ şi Croaţiĭ în скалонја o numesc italianesce : *scalogno*.

4. *aimintré* (autrement, de travers) ; вѫзнак, пре дос, аиминтрѣк. 54.

Cf. maĭ sus în textul No. XXXI : аминтрилѣк.

5. *alăută nemţéscă* (harpe) : гѕслѫ, алѫѕтѫ немцѣскѫ [Berinda : гарфа, цїтра]. 64.

Deşi protesa luĭ *a* înainte de *l* este evidinte în moldovenescul *alămie*=*lămie* =ngr. λεμόνι, totuşi iniţialul *a* în *alăută* ar puté fi organic, de óră-ce cuvîntul derivă din arabul *alûd*, de unde portugesul *alaud*, pe lîngă care Portugesiĭ posedă şi forma *laude*, întocmaĭ ca noĭ *lăută*, de unde *lăutar* «musicant ţigan». Cu tóte astea, *t* în loc de *d* în *lăută*, *alăută*, ar indica maĭ curînd proveninţa din germanul *Laute*, venit la rîndul seŭ din proventalul *laut*. In adevăr, *d* nu s'ar fi urcat românesce la *t* cu atăt maĭ mult, cu căt l'ar fi mănţinut analogia în *laud*, *laudă*, *lăudă*. — Cf. şi turc. *lavut*, *lavutha* «espèce de luth».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

6. *albugine* (certaine maladie des yeux) : ворволь [gr. βόρβορος ?], алкѫине. 176. — ворвол, алкѫине. 188.

O conservaţiune poporană fórte semnificativă a terminuluĭ medical latin *albuginem*, pe care Francesiĭ, din contra, l'aŭ căpătat numaĭ în timpiĭ moderni pe calea sciinţifică, măntinêndu-ĭ forma nominativă *albugo* şi nesciênd de ce gen să'l facă : masculin orĭ feminin (Littré).

7. *alcà* (jeu de bagues, espèce de tournoi oriental) : тризниѭе, лок лагр сăѕ ѕнде алкргъ ла алка. 151.

Turcul *halqa* «inel». Cf. în balada poporană «Sărb-sărac» :

Turciĭ mergea câte doĭ
Ca să jóce la *halcà*,
Sus în Haidar-paşà,
Şi d'o dată toţĭ plecà...
Ĭar Sărbul se tot ducea,
De halcà s'apropià
Şi din fugă asvărlià
Geridul seŭ chĭar prin ea...

ceia-ce d. Alexandri adnotéză : «jocul consista întru a se repedi călare în par-«tea unde se găsĭa halcaoa spînzurată, şi a svîrli geridul ast-fel încât să trécă prin «cercul eĭ.»[1]

8. *aleg cu cugetul* (je réfléchis) : размышлаю, семѕеск, алег кѕ кѕцетѕл. 131.

9. *amu* (déja, donc, voici): оуже, амѕ сăѕ ѩтъ.—оубо, даръ, амѕ, адекъ. 199.

Cuvînt care trebuĭ separat cu desăvîrşire de *acmu* saŭ *acum* (à présent), fiind sub tóte privinţele =lat. *modo*, cu posteriorul *a* (=ad) ca în *a-prope*, *a-tăt*, *atuncĭ* etc. Pentru perderea finaluluĭ *do*, cf. *cum=quomodo*. In Lex. MS. Pray : «*acmu*—hunc, *amú* — jam».

10. *armaş* (bourreau) : радник, гъде, армаш. 134.—паличник, мъчюкаш, армаш. 112.

Cf. Notanda la textul No. XX.

11. *auă* (raisin) : гроздъ, аѕа, стрѕгѕрѕл. 209.—грезновенїе, стрѕгѕрїн, аѕа. 63.

Din latinul *uva* «strugur», de unde : 1. *oaă* prin *-uv-=-oa-* ca în «ploae» din «pluvies»; 2. apoĭ *oauă* prin epenteticul *u* pentru a înlătura hiatul, ca în «rouă»

[1] **Alexandri**, *Poesiĭ poporale*, ed. 2, p. 109.—O descriere pe larg a acestuĭ joc, veḑĭ în Каранитj, *Lexic.*, p. 802.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«ḑiua» etc.; 3. în fine *auă* prin confusiunea iniţialuluĭ *o* cu articlul nedefinit *o* : *oauă*=*o auă*, perdut de aceĭa ca în *strachină*=*o strachină* din ὀστράκινα. Este dară aferesa unuĭ *o*, ér nicĭ decum protesa unuĭ *a*, precum credea d. Cipar. Macedo-românĭi numesc pînă astăḑĭ strugurul *auă*. La noĭ însă cuvîntul se găsesce numaĭ în limba secoluluĭ XVI, maĭ ales în Coresi, căcĭ în exemplul din secolul XVII pe care 'l citéză d. Cipar : «САS КОПТ АS А» din Noul Testament dela Belgrad din 1648 (Apocal. XIV, 18), venerabilul canonic a uĭtat a ne spune[1] că la margine se află acolo explicaţiunea : «стрѕгѕрѕѧ», negreşit nu în vederea sinonimiceĭ, ci pentru că editorul sciea că lectoriĭ nu vor maĭ înţelege pe arhaicul ѧѕѧ.

12. *balegă* (fiente, braisin) : мотила, калега [*Berinda* : гной, лайна]. 97.

Şi la Serbĭ калега. Este una din vorbele lăsate la Dunăre prin invasiunile popórelor turanice din vécul de mijloc. In diferitele dialecte tătare se ḑice pînă astăḑĭ : *balgas*, *balhas*, *balgaş* etc.[2]; cf. maĭ jos la vorba *colun*.

13. *barbat la gură* (éloquent, littéralement : homme quant à la bouche) : рѣчистый, карбат ла гѕрѫ, чел ѯикѫтор. 133.

Să se observe claritatea neaccentatuluĭ *a* : barbat.

14. *barḑă* (cigogne) : чапла, карѯѫ. 171. — крѫк, карѯѫ. 204.

Cuvînt necunoscut în Moldova şi în Transilvania. Are afiliaţiunĭ sigure numaĭ cu limbile celtice. In unele dialecte francese o varietate de barḑă (ardea garzetta, Buschreiher) se chiamă pînă astă-ḑĭ *bardet*, deminutiv dintr'un *bard* «barḑă».[3] Despre vechiĭ Gallĭ, Turnebiŭ ne spune că la dînşiĭ cântăreţiĭ se numĭaŭ *bardi*, ér cĭocărlia *bardaea* saŭ *bardala*.[4] Să nu uĭtâm că şi numele latin al berḑeĭ : *ciconia*, în dialectul prenestin *conia*, însemnéză de asemenea «cântătóre», dela radicala *can*.[5] Să maĭ amintim că la Celţĭ cuvîntul *bard-* presintă o formă armoricană asibilată *barz*,[6] deşi acéstă transiţiune, negreşit, este nedependinte de cea românéscă.[7]

(1) **Cipar**, *Principie de limbă*, p. 90.
(2) **Castrén**, *Nordische Reisen und Forschungen*, t. II (1857), p. 138, 156.
(3) **Diefenbach**, *Origines Europeae*, Frankfurt, 1861, p. 241.
(4) Ibid. — Cf. **Stokes** în **Kuhn**, *Beiträge*, t. 5, p. 446.
(5) **Corssen**, *Ausspr.*², t. 2, p. 248.
(6) **Belloguet**, *Glossaire gaulois*, Paris, 1872, p. 111.
(7) Cf. observaţiunea mea maĭ sus p. 190, nota 5.—Despre *d*=*z* chiar la vechiĭ Gallĭ, veḑĭ **Stokes** în **Kuhn**, *Beiträge*, t. 7, p. 55. — Oare nu cum-va dintr'un celtic *barza* se va fi născut actualul spaniol *garza* (portuges *garça*) «barḑă», pătruns apoĭ şi 'n Italia? Cât pentru trecerea iniţialuluĭ *b* în *g* la Spaniolĭ, cf. *guró* din franc. *bourreau*, *gorracho* pentru *borracho* din *ebriacus* etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

15. *băsău* (violence, passion) : рвенїе, χїерквенїцькъ, кѫсѫѕ. 196.

Cf. mai sus textul No. 1.

16. *băsăuri*, plur. (haines, jalousie) : завиды, кѫсѫѕри, 189.

17. *băsăos* (envieux, haineux) : ревниви, кѫсѫошн. 196.

Băsău, *băsăuri*, *băsăos*, adecă radicala lor *băs* cu sensul general de «ceva reŭ», pare la prima vedere a avé multe rude în familia ario-europeă. Vom indica numaĭ pe litv. *baisus* «gróznic», germ. *böse* «reŭ», slav. кѣсъ «demon», celto-bretonul *bos* «cĭumă» etc., carĭ însă tóte, deşi se împacă pe calea consonantică printr'un prototip cu *bh*, totuşĭ presintă dificultăţĭ vocalice şi ar puté să se fi născut din nisce tulpine diferite. Românul *băsău*, în orĭ-ce cas, nu este împrumutat de nicăirĭ, ci cată să fie la noĭ o moştenire ante-romană. Cuvîntul se maĭ aude pe alocurĭ în Moldova şi 'n Transilvania. In Lex. MS. Pray : «*beseu*—injuria».

18. *bişug* (abondance) : оугобженїе, кишѫг. 62. — излишество, кишѫг. 80. — wбилие, кишѫг, сацїѫ, дендестѫ. 164.

Ung. *böség*, cu trecerea normală a finaluluĭ *ég* la Românĭ în *ug*, ca şi 'n *mesterség*=*meşteşug*, *betegség*=*beteşug* etc. Astăđĭ se đice *belşug* saŭ *bilşug*, cu inorganicul *l*.

19. *blem*, v. imper. (allons ! marchons !) : пондем на село, блем лъ кѫмп. 54.

După cum a observat'o deja Lexiconul Budan (p. 58), este o remarcabilă conservaţiune a conjunctivuluĭ latin *ambulemus*. Aferesa primeĭ silabe e întocmaĭ ca în *buric*=*umbilicus*.

20. *blénde* (émérillon, falco aesalon) : ветрѫшка, блъкндъкъ [*Mikalja* : vitruscja, smeriglio]. 211.

D. Pontbriant (p. 78) aduce forma *blendă* cu semnificaţinnea de «épervier», adecă «falco nisus», ceĭa-ce nu este exact. Francesul *émérillon*=engl. *merlin*=germ. *Schmerl* etc. vine din lat. *merula* «mierlă». Cu acéstă ocasiune Littré (t. 2, p. 1344) observă : «le nom des animaux passant très-facilement d'une espèce à une autre». Tot aşa românul *blénde* «émérillon» însemnéză propriamente «porumbel», în limba litvană *balàndis*=*balàndias*, de gen feminin, adecă întocmaĭ ca a nóstră *blénde* din *bălănde*. Cuvîntul însă există şi 'n familia eranică. In limba osetică *balon*, *balan*, cu perderea dentaleĭ finale, se numesce un porumbel de o varietate mare, probabilmente «pigeon culbutant».[1] Semnificaţiunea fundamentală a *blendeĭ* «pigeon culbutant» cată să fi fost «pasere ce sbóră fórte sus», cf. pers. *bala* «sus», *baland* «nalt», în dialectul mazanderanic *balandè*, în dialec-

(1) **Fr. Müller**, în **Kuhn**, *Beiträge*, t. 5, p. 256.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

tul ghilanic *buland*[1], la Curdĭ *belind* şi *bălĭandĭ*.[2] In adevăr, acéstă pasere întrece prin nălţimea sboruluĭ pe tóte cele-l'alte varietăţĭ columbine : «erhebt sich höher als irgend eine andere Taube».[3] In Glossar I No. 25, am vedut deja o formă asibilată a cuvîntuluĭ : *blénze*.

21. *bobou* (sarreau, espèce de manteau grossier) : порТѫ, кокоѕ, ѯкКїЕ. 116.

In Lexiconul Budan (p. 68) : *bubâŭ* «sarecă». Din ung. *guba* prin asimilaţiune consonantică regresivă peste silabă : *g*+*b*=*b*+*b*. Cf. românul *bumb*=ung. *gomb*.

22. *bogasiu* (espèce d'étoffe) : плащаница, ѵѕлѵѕ богасїѕ, пѫнѯѫ де кѕмкак. 113.

Cf. maĭ sus Notanda la textul No. XXXI.

23. *bosnat* (sombre, morose) : посѕпален, посоморѫт, боснат, лнкис. 117.

D. Cihac (p. 27) derivă vorba *bosumflat* din *bot-imflat*. Atuncĭ şi *bosnat* ar fi *bot-nat*. In *botnat*=*bosnat* trecerea luĭ *t* în *s* s'ar justifica prin influinţa luĭ *n*, grupul *-sn-* fiind ĭubit la Românĭ (cf. dume*sn*ic din dome*st*icus, mo*sn*én din mo*şt*én etc.). Dar cum óre să se explice trecerea luĭ *t* în *s* între vocale în *bosumflat*? Noĭ credem dară că nu este *bot-imflat*, ci *bot-suflat*, întocmaĭ ca în francesul *boursouflé*=*boud-souflé* (Littré), de unde *bossuflat*=*bosuflat* prin asimilaţiunea *ts*=*ss*=*s*, şi apoĭ *bosumflat* prin etimologia poporană din *umflat*.

24. *boziu* (gazon) : ѣтволїЕ, покрива, кожїѕа. 140.

In Lexiconul Budan (p. 65) numaĭ *bozu* «sambucus ebulus»=ung. *bodza*, serb. база pol. *bez*, rus. бузина, etc. *Boziŭ* «gazon» este cu totul alt cuvînt. Cf. pentru *-z-* pe medio-lat. *wazo*, valonicul *vazon*=franc. *gazon*, germ. *Wasen*, ér pentru *bo-* pe serb. кѕс «gazon». Forma română pare a fi intermediară.

25. *brănişor* (cordon des chausses) : шплет, брѫнишор. — гатник, брѫнишор. 205.

26. *braniște* (forêt) : шѕма, бранищЕ. 211.

Cf. maĭ sus textul No. XXVI. — Cuvîntul maĭ există în Transilvania, de vreme ce în Molnar (p. 165) se găsesce : «Wald, кодрѕ, пѫдѕре, бранищЕ.»

27. *căcăréză* (boue, fange) : грѫза, гѕною, тинѫ, кѫкѫрѣзѫ. 63.

O etimologiă poporană forte interesantă din slavicul грѫза «noroĭu».

(1) **Melgounof,** *Dialectes de Mazanderan et de Ghilan*, în *Zeitschr. d. d. morg[illegible]sell.* t. 22 (1868), p. 198.

(2) **Lerch,** *Forschungen über die Kurden*, Petersburg, t. 2 (1858), p. 157.

(3) **Nemnich,** op. cit. t. 1, p. 1131.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

28. *calo* (bourreau): мѣчитєл, гѧдъ, мѣчиторюл, к а л о. 98. — спекѣлатор, к а л о, гѧде, χεгер. 147.

Astădĭ *calău*, cu augmentativul *-ău*. Forma *calo* aruncă o neașteptată lumină asupra acestuĭ cuvînt, înlăturând orĭ-ce etimologiă ipotetică. Este din punct în punct țiganul *kalò* «negru», epitet pe care și 'l dau Țiganiĭ eĭ înșiĭ[1]. Prin urmare, ca semnificațiune fundamentală, *calău* «bourreau» însemnéză «Țigan». Cumcă calâiĭ la noĭ aŭ fost, în adevăr, maĭ tot-d'a-una dintre Țiganĭ, vedĭ maĭ sus Glosar I. Străbunĭĭ noștri pînă întru atâta nu eraŭ în stare de a-și închipui că un calău póte fi alt-ceva decât Țigan, încât Cazania mitropolituluĭ Varlam represintă pe un Țigan tăind capul sântuluĭ Ion Botezătorul![2]

29. *câtușă* (chatte): мѫчка. к ѫ т ѕ ш а. 207.

O posteritate probabilă din lat. *catus* «pisică», de unde *cătușă* ca deminutiv. Cf. proven. *cat*, franc. *chat*, ér la Spano-portugesĭ și la Italianĭ cu scăderea luĭ *c* la *g*: *gato* și *gatto*. Să nu se uĭte însă litv. *katas* «pisoĭu», slav. котъ, celticul *cat* etc. Actualul nostru *cotoiu* póte să fie din *catoniŭ* prin asimilațiunea vocalică *a+o=o+o*, cf. *noroc* din slav. нарокъ.

30. *căvan* (plateau d'une balance): шалка, талерѕл сѧѕ к ѫ в а н ѕ л кѕмпенїй. 172.

Nu este tot una cu *găvan* «saladier de bois» (Pontbriant), metatesă din serb. și bulg. ваган «saladier de bois». A nu se confunda de asemenea cu *gavanos*= turc. *qavanos* «pot ou vase de terre». Talerul cumpenei fiind f e r e c a t, cuvîntul *căvan* ar puté deriva din slav. кованъ «ferecat», dacă s'ar găsi unde-va și la Slavĭ cu aceĭași semnificațiune, căcĭ altmintrea etimologia nu va fi sigură.

31. *celar* (cellier): камара, ч е л а р. 206.

Lat. *cellarium*. Țeranĭĭ din Muntenia întrebuințéză acest cuvînt pînă astădĭ.

32. *chilălăesc* (hurler, glapir): скомлю, кїлѫлѫеск, ѕрлѕ. 137.

Onomatopeă. Românul *ki* presupunênd necesarmente pe primitivul *cl-* (cf. *chĭar*=clarus, *cheie*=clavis, *închis*=inclusum etc.), forma originală cată a fi *clelălăesc*, în care se unesc onomatopeïa urletuluĭ la Grecĭ: κλά[ζειν], κλα[γγεῖν], κλα[γγάνειν], cu acea la Romanĭ: *ulula*[*re*]. Romaniĭ însă aveaŭ și eĭ pentru cățeĭ o onomatopeă cu *cl*: *clatire*,[3] de unde forma reduplicată este *clalatire*=*chelă-*. Românul *chelălăi* se întrebuințéză de asemenea numaĭ pentru cățeĭ.—Cf. în Lex. Bud. p. 617 forma: скилѫлѫеск=*ex-clala-*.

(1) **Pott**, *Die Zigeuner*, t. 2, p.107: „Kálo=Zigeuner".
(2) Карте ромънѣскѫ де ѫвцѫтѕрѫ, Ѩш, 1643, part. 2, f. 113 retro.
(3) **Wackernagel**, *Voces variae animantium*, Basel, 1867, p. 27.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

33. *cinghirésă* (danceuse, joueuse de harpe) : гѕселници, чинги-рѣсе, жѕкѧтоаре. 178.

Dela *ćeng*, numele harpeĭ orientale, maĭ ales persice, de unde *ćenghi* «cântăreţ».

34. *c'ocotniţă* (parasite, écornifleur) : притрапезник, чокотница, анигѧтор, месар каре пѧзѣше маса. 123. — шепотник, чокотница, балам8т.

Cŕocotniţă maĭ avea la noĭ şi o semnificaţiune oficială : τζοκκότνητζες, ἐκεῖνοι ὁποῦ μαζώνουν τὰ ἀφεντικὰ τέλη (ceux qui perçoivent les impôts des horpodars), ḑice un glossar grec din epoca luĭ Mihaĭu Vitézul. Inlăturând sufixul secundar *-niţă* (cf. *clopot-niţă* dela *clopot*), ne remâne tema *ctocot-*, cu care se întâlnesce vechĭul rus чиготъ «ministru»[3], în alte fântîne ruso-slavice чиготѫ «calău».[4] Semnificaţiunea fundamentală a cuvîntuluĭ este «curtesan», de unde pe de o parte «funcţionar», pe de alta «parasit» saŭ «linguşitor», ca şi în ital. *cortigiano*, fr. *courtisan*. La noĭ, ca şi la Ruşĭ, cuvîntul pare a fi de origine tătară.

35. *cerĭu, cerşut* (je demande, demandé) : прошѕ, чер ю ѣ8; проси, чѣре ел; просиχ, ам чер ш 8 т; проците, чѣр ец; просиша, чер ш 8 рѫ. 127.

Lat. *quaero*. Desvoltarea formeĭ *cerşut-cerşură* din *cerĭu*, de unde apoĭ *cerşesc, cerşitor* etc., pe carĭ tóte d. Cihac (p. 49) nu le-a înţeles, este fenomenul fonetic fórte remarcabil al treceriĭ luĭ *rĭ* (*rj* saŭ *ry*) în *rş*, după cum îl vedem în unele dialecte slavice şi la Grecĭ în cel tzaconic. Cf. maĭ jos la cuvîntul *măciucaş*.

36. *cioae* (métal, bronze) : ѣдол вѫрсат де арѫинт саѕ де алтѫ ware-че чѣwае, кѕм ера дн зилеле веки. 83. — илектрон, чѣоае. 84.

Astădĭ *cióe* şi *acióe* (Pontbriant), maĭ mult în sens de bronz de clopote, «Glockengut» (Lex. Budan.). Vine direct din ital. *acciajo* «oţel» = mediolat. *aciarium* şi *azzaium* (Du Cange).

37. *ćovlică* (chouette) : сова, кѕхница, χѕχѕрез, човлика. 185.

Cuvîntul provenind necontestabil din deminutivul slavic совика dela сова «bufniţă», ne procură doă băgărĭ de sémă : 1. trecerea iniţialuluĭ *s* în *ć* (ч); 2. epentesa luĭ *l* : *ćovlică* în loc de *ćovică*, ca şi maĭ sus în *bilşug* din *bişug*, *molitvelnic* din молитвенникъ etc.

(1) Vedĭ imaginea acesteĭ harpe în **Lane**, *Thousand and one nights*, t. I, p. 228.

(2) **Legrand**, *Poëmes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877, p. 26.

(3) **Азбуковникъ** în **Сахаровъ, Сказанія**, t. 2, cart. 5, p. 190.

(4) **Miklosich**, *Lex.* p. 1116.—Cf. **Matzenauer**, p. 138 : «чиготъ, lictor, satelles, optimatum unus, consiliarius principis, — za jisté cizé».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

38. *coderişte* (manche) : дрѫжали, кодерище. 215.

D. Cihac (p. 57) trage cuvîntul d'a-dreptul din *códă* prin sufixul *-işte*. Dar atuncĭ de unde vine medialul *-r-*? *Coderişte*, maĭ corect *codărişte*, derivă din *códă* prin analogiă cu *toporişte=topor-işte*, unde *r* este organic.

39. *coftărie* (espèce d'étoffe précieuse) : препрѕда, кофтѫрїѧ [*Berinda* : шарлатнаа шата]. 125.

Vedĭ Glossar I No. 1.

40. *colun* (âne sauvage, onagre) : wнагры, колѕни. 160.

Iarăşĭ un cuvînt, ca maĭ sus *balegă*, remas în România dela hórdele turanice din vécul de mijloc. La Calmucĭ, la Kirghisĭ, în Chiva şi 'n Bucharia, asinul sălbatec, la uniĭ şi mînḑul de cal, se numesce pînă astădĭ *kulan*, *chulan* şi chĭar *kulun*,[1] de unde vine directamente românul *colun*. Miklosich (Lex. 298) a găsit cuvîntul şi într'un manuscris slavic, dar n'a putut să'l explice, ḑicênd numaĭ : «animal quoddam».

41. *confet* (bonbon).

Vedĭ maĭ jos la cuvîntul *ghidinac*.

42. *contăş* (espèce de vêtement de dessus) : скѕтѫ, ханнѫ де сѕпра, контѫш. 137.

Vedĭ Glossar I No. 20, unde este forma кинтешѕ.

43. *cotĕĭu* (dogue, espèce de chien) : слѣдникѫ, котѣю. 208.

Augmentativ dintr'un *cot-* «câne», de unde deminutivele *căţel* şi *căţea*. Nu vine din latinul *catulus*, prin care s'ar explica numaĭ deminutivele, dar nicĭ din maghiarul *kutya* «căţea», de óră-ce din acesta nu s'ar puté trage decât forma cea femeiéscă, pe când în limba albanesă «cânele» se chĭamă *kut*, *kuta*, de unde se deduc tóte formele române. Există de asemenea în limbile eranice : oseticul *khuḑ*, afganicul *kûth*, apoĭ hindustanicul *kuttha* etc.[2]

44. *crieri* (cerveau, cervelle) : мозок, крїерїи. 205.

D. Cihac (p. 63) trage cuvîntul din lat. *cerebrum* printr'un intermediar imposibil *creebrum*. D-sa a uĭtat pe alban. *krie* «cap», de unde d'a-dreptul *crie-re* ca din *spina—spina-re*.

45. *culme* (crinière de cheval) : грива, кѕлме. 205.

Lat. *culmen*. In sens de «cómă» nu se află nicĭ într'un dicţionar român.

(1) **Nemnich,** op. cit. t. 1, p. 1504, 1513.

(2) **Pott** în **Kuhn,** *Beiträge*, t. 3, p. 299.—Cf. **Diefenbach,** *Vergl. Wörterb. d. goth. Spr.*, t. 2, p. 584, şi maĭ ales **Justi** în *Revue de linguistique*, t. 6 (1873), p. 95—6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

46. *drăstă* (sorte de sac ou de besace) : вал'квица, дрѫста. 208.

Cf. cuvîntul ce urmézĕ.

47. *dărştină* (cilice, sac, habit grossier) : вретище, сак де пѫр, дрѫпинѫ, цол. 55.

Din дрѫста prin sufixul *-ină* (cf. *ţol-ină* din *ţólă*). Veḑĭ maĭ jos cuvîntul *taistră*.

48. *deh* (mais! laissez donc!) : но, дех. 107.

E curios de a găsi aceĭaşĭ exclamaţiune cu acelaşĭ sens în limba sanscrită : धिक् (dhik) «Ausruf der Unzufriedenheit, des Vorwurfs, der Geringschätzung», de unde şi verbul धिक्कर् (dhikkar), ceva ca «a dehăi», «seinen Unwillen zu erkennen geben».[1] Albanesul *deh*, identic cu al nostru prin formă, şi certamente moştenit dela acelaşĭ substrat ante-roman al poporaţiunĭĭ balcanice, nu maĭ are sensul cel negativ al interjecţiunĭĭ sanscrite, devenind «interjezione di preghiera».[2] E cu totul de o altă natură serbul де! «wohlan, age»,[3] care vine prin scurtare din гајде, ca şi turcul *de* în : *de* imdi! *de* baqalîm! etc. Afară de Românĭ şi Albanesĭ, interjecţiunea sanscrită nu s'a conservat intactă nicĭ într'o limbă europeă. Latinul *fi*, cu vocală lungă în Plaut, a suferit obicĭnuita trecere italică a luĭ *dh* în *f*, ca în *dhuma=fumus* etc., şi a perdut guturala finală.

49. *dereg* (je dirige) : направи, дерџе. 215.

Singurul cas, în care ni s'a întămplat a găsi acest cuvînt cu sensul propriŭ al latinuluĭ *dirigo*. Pentru cele-l'alte semnificaţiunĭ, veḑĭ Cihac (p. 81—83), unde însă d-sa amesteeă pe *ridic* şi pe *diredic*, carĭ n'aŭ a face de loc, nicĭ immediat, nicĭ mediat, cu *dirigo*.

50. *dezgauc*, *descauc* (je germe, je pousse, je commence a poindre) : изницаю, десфак, дезгаск. 191.—разкоткнїе, дезгѫскаре, кѫнд се дезкаскѫ мѕгѕрѕи. 130.

Este înveḑerat de aceĭaşĭ origine cu *găócă* saŭ *ghiócă* «cosse, écaille, conque, coquille», care însă tocmaĭ de aceĭa nu se póte deriva din lat. *cochlea*, după cum o face d. Cihac (p. 109) admiţênd un tip intermediar *cleoca*. Formele verbale *gauc* şi *cauc*, pe carĭ ni le procură glossa de faţă, departe de a indica vre-un *l* muĭat, ne daŭ necesarmente ca prototip un *cauca*, care se şi găsesce, în adevăr, la Albanesĭ

(1) **Böhtlingk-Roth**, t. 3, p. 959. — Cf. **Gubernatis**, *Piccola enciclopedia indiana*, Torino, 1867, p. 395 : «dhik, interiezione di malcontento, di chi è contrariato, di abborrimento, di disprezzo.»

(2) **Rossi**, op. cit. p. 254.

(3) Караџитј, Lex., p. 174.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cu acelaşĭ înţeles : *kafka* «Hirnschädel, Gehäuse der Schnecken, Muschelthiere und Schildkröten»[1]. Albanesiĭ maĭ posedă şi o formă contrasă *kokă*. Glossa nóstră ne arată tot-o-dată că, înainte de scăderea definitivă a luĭ *k* la *g*, se întrebuinţaŭ de o potrivă ambele forme : *cauc* şi *gauc*.

51. *dezgrăesc* (je nie, je renonce) : НЕ ѡТРЪЦАЙСА, НЄ ТЕ ЛЕПѢДА, НЄ ТЕ ДЕѯГРѢН. 109.

Ca compositĭune, cf. ital. *disdico*, fr. *dédis* etc., dar şi slav. ѡТ-РИЦАТИ.

52. *dezvoalbere* (art, habileté, adresse) : ИЗВИТЇЕ, ДЕѯВОАЛБЕРЕ, МѢЕСТРЇЕ; — ИЗВИТЇЕ ПРИТЧЮ, ДЕѯВОАЛБЕРЕ А ПИЛДЕ, ЛЕГѢТѸРѢ А КѸВЕНТЕ ФРѸМОАСЕ. 89.

O admirabilă păreche logică şi etimologică *(dis*+[in]+*volvo)* pentru italianul *disinvoltura*, pe care Francesiĭ, neavêndu-l a-casă, aŭ fost siliţĭ să'l ĭea pe dintregul din Italia.

53. *dichis* (instrument, ustensile) : ѡРѸДЇЕ, ДИКИС, СКѸЛѢ ДЕ ЛѸКРѸ, ѸНѢЛТѢ. 167.

Dela Românĭ cuvîntul a retăcit şi 'ntr'un manuscris paleoslavic : ДИКИСА НЕ ИМАМѢ, ceĭa-ce Miklosich (Lex. 161) a tradus pe ghicite : «ἐφόδιον, viaticum», adăogând însă : «vox dubia». După analogia : *închis (=inclusum)*, *deschis (=disclusum)* etc., dichis, maĭ corect *dechis*, adecă *chis* cu *de* ca în «*de* făcut», «*de* dres» etc., pare a fi latinul *clusum* = ital. *chiuso* «gard, ogradă» = franc. *clos*, indicând ast-fel instrumente de construcţiune, cu sensul primitiv al latinuluĭ *instrumentum* saŭ *strumentum* din *struo*, pe când instrumentul în genere, pentru orĭ-ce fel de lucru, era ѸНѢЛТѢ, întrebuinţată de 'ntâiŭ, probabilmente, numaĭ la plural : ѸНѢЛТЕ.=*unealte*, o compositĭune curat românéscă din *une-alte*, adecă «de tóte». Etimologia propusă de d. Cihac (p. 299) : «*unealtă=utensilia*, trans-«posé cu *uncltia* avec sincope de *si*» este foneticesce tot ce póte fi maĭ imposibil. Astăđĭ *dichis* se întrebuinţéză maĭ mult în sens de «bună rînduélă» : *a dichisi* «ordnen im Hause», «Zucht halten» (Molnar p. 97).

54. *dodiesc* (je vexe, je tracasse, je taquine) : ПАКОЦѸ, СѸПѢР, ФАК ПАКОСТЕ, ДОДЇЕСК. 112.

Cf. paleo-slav. ДОДѢКНАТИ «molestum fieri», pe care însă Miklosich nu 'l verifică prin dialectele slavice moderne. Brugman constată în sanscrita vedică o radicală reduplicată *dhudhu* cu acelaşĭ sens de «superare», de unde derivate *dudhitas*, *dudhis* etc.[2]

55. *dracilă* (plante épineuse) : ДРАЧЇЕ, МѢЧЕШѢ САѲ ДРАЧИЛѢ. 66.

Cf. *drocila*, numele dacic al planteĭ «quinquefolium», conservat în Apulejus, con-

(1) **Hahn**, op. cit. Lex. p. 44.

(2) **In Curtius**, *Studien*, t. 7, p. 191, 210.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

timpuranul luĭ Traian.[1] Identitatea sufixuluĭ e cu atât maĭ remarcabilă, cu cât cele maĭ multe numirĭ dacice de plante, în Apulejus şi 'n Dioscorid, presintă acelaşĭ sufix *-la* saŭ chĭar *-ila* : doch*ela*, stirsoz*ila*, diod*ela*, πριαδ-ηλα, τουλβ-ηλα, μιζ-ηλα, καροπιθ-λα etc. La Slavĭ cuvîntul драчїе, nicĭ o dată cu sufixul *-la* saŭ *-ila*, e cunoscut numaĭ celor meridionalĭ şi n'are nicĭ o etimologiă slavică. Astăzĭ se ḑice la noĭ maĭ mult *dracină*, cu finalul *-lă* trecut în *-nă* întocmaĭ ca în *sémăn*=*similo* saŭ în transilvanul *nicovană*=*nicovală*[3] =slav. наковало.

56. *drob de om* (entrailles) : ѫтробица, дробъ де ом. 205.

Interesant specimen român de o dublă etimologiă poporană. Din paleoslavicul ѫтроба, «intestine», Serbiĭ şi Bulgariĭ, printr'o etimologiă poporană, aŭ făcut дробъ[3]. Româniĭ aveaŭ deja maĭ de 'nainte pe дробъ, tot dela Slavĭ, în sens de «ceva mărunt», dela дробити = [s]*drobi*. Luând acum dela Serbĭ saŭ dela Bulgarĭ pe дробъ «intestine», Româniĭ aŭ observat că el se confundă cu *drob*'ul cel de sare saŭ de alt-ceva, şi étă că eĭ s'aŭ grăbit a'l traduce curat românesce, dar literalmente, prin *măruntaĭe*, adecă prin ceĭa-ce d. Cihac (p. 159) în deşert pune într'o legătură logică cu latinul *minutalia* «bagatelles», care nu se aplică nicĭ o dată la un corp uman saŭ animal. Al nostru *măruntaĭe* «entrailles», latin numaĭ ca material, este sub raportul logic o etimologiă poporană română din *drob*'ul cel provenit prin etimologiă poporană serbo-bulgară dela paleo-slavicul ѫтроба. *Drob* «entrailles» a remas însă şi el în limba română, dar aplicându-se maĭ ales la intestinele dobitócelor, «tripailles, frissure», astfel că etimologia poporană cea dublă a dat nascere şi la o diferenţiare logică.[4]

57. *dudă* (tuyau, tube) : врѣтка, цѣвїе сaѕ дѧда. 55.

Litv. *duda*, serb. дѫда etc. (Matzenauer).

58. *duméstec, duméstică* (apprivoisé, appartenant à la maison) : вита де касѣ, дѧмѣстиникъ. 98.—дѫхъ пиѳонскїи, дѫх дѧмѣстек. 67.

Lat. *domesticum*. Astăzĭ se ḑice *dumesnic, dumésnică*, cu trecerea *st*=*sn*, analogă cu acea în *moşnén* din *moştén*.

(1) **Grimm**, *Gesch. d. deutschen Spr.*, t. 2, p. 806.

(2) *Lex. Bud.* p. 447.—Există şi o formă *nocovană* (**Molnar**, p. 6), cu asimilaţiunea vocalică *i*+*o*=*o*+*o*.

(3) **Безсоновъ**, **Болгарскія пѣсни**, part. 3, p. 92 : «дробъ, печень, внутренности».

(4) **Andresen**, *Ueber deutsche Volksetymologie*, Heilbronn, 1877, p. 4—5, distinge următórele patru categorie de etimologiă poporană : «Auf der höchsten Stufe stehn Bildungen, «deren formelle Verdunkelung mit einer Aenderung der Bedeutung verknüpft ist. Darnach «folgen Wörter, die zwar ebenfalls und in nicht geringerm Grade entstellt sind, aber den «ursprünglichen Begrif festgehalten haben. Eine andre Klasse begreift solche Formen, welche «sich nicht ohne Widerspruch der Bedeutung lediglich durch den Einfluss eines äusserlich na«hestehenden bekannten Wortes gestaltet haben. Endlich lässt sich eine Anzahl Wörter un«terscheiden, deren volkstümliche Deutung auf einem Misgriff zwischen zwei Homonymen «beruht». Casul de maĭ sus represintă ultimele doă categorie, şi chiar ce-va maĭ mult.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

59. *duvalmă* (étalon) : ЛАКИНАР, ДВВАЛМЪ. 205.

Neînțelegênd cuvîntul pretins slavic ЛАКИНАР, n'am sci cu precisiune ce să însemneze românul *duvalmă*, dacă nu ne-ar veni în ajutor, din fericire, mai multe considerațiuni fórte convingătóre. Mai întâiu, étă în fac-simile tipo-fotografic întrêga fóiă 205 verso, în care figuréză cuvîntul *duvalmă*, precum și mai multe alte arcaisme române, reproduse în Glossarul de față :

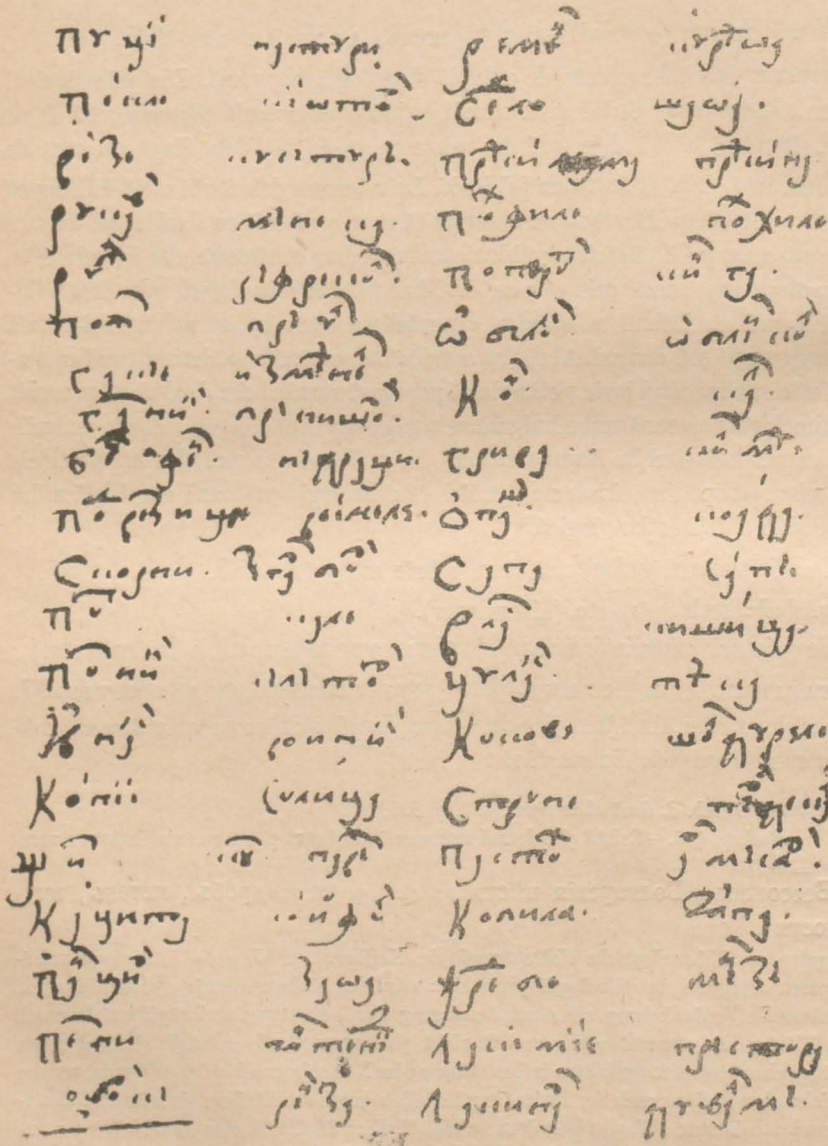

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Aşa dară *duvalmă* este pus în lexicon între caĭ: пастѫхъ—армѫсар, кобила—папъ, жребе—мѫнѫзъ, лакїнїе—пръстѫръ (veḑĭ acest cuvînt maĭ jos), лакинар—дѫвалмѫ. Miklosich (Lex. 154) a găsit în doă manuscrise slavice cuvîntul двалма cu sens de «domitor equorum» şi de «equorum pastor». Celebrul slavist dela Viena n'a descoperit însă nicĭ o vorbă analogă în vre-o limbă slavică. Este evidamente românul *duvalmă*, care însemnéză prin urmare «étalon», după cum şi polonesce *stadnik*, literalmente «turmaş», însemnéză în acelaşĭ timp «étalon» şi «conducteur de chevaux». Tot aşa vom vedé maĭ jos că *prăstură*, pusă lîngă *duvalmă*, vrea să ḑică «épă de prăsilă». Dar de unde se trage vorba? Iată o cestiune fórte grea. Medialul *v* între vocale nefiind nicĭ o dată original în cuvintele române cele vechĭ, căcĭ tot-d'a-una se vocaliséză[1], trebuĭ să admitem că 'n *duvalmă* el n'a devenit medial decât numaĭ prin unirea posterióră a doă vorbe separate. Noĭ îl descompunem dară în prepoşiţiunea *de* şi numele *valmă*. Prin influinţa labialeĭ ce 'ĭ urméză, *de-* a trecut în *du-*, ca în *dimic*=*dumic* saŭ în *dupre*=*depre*. Vom avé astfel un cal «de valmă», în analogiă cu cal *de-ham*, *de-olac*, *de-jold*, *de-fugă* etc. Maĭ remâne de cercetat originea elementuluĭ constitutiv *valmă*. Este al nostru *valmă* «împreună» (cf. *de-avălmaş* «co-propriétaire» saŭ «associé»), de unde *duvalmă* «cal de împreunat» adecă «étalon». *Valma* putea să fi avut şi înţelesul de «turmă»=«*ensemble* d'animaux». Atuncĭ *duvalmă*, ca şi polonul *stadnik* «étalon» dela *stado* «troupeau», ar însemna «cal *de-turmă*». In orĭ-ce cas, este o compoşiţiune din *de* şi *valmă*. *Duvalmă* diferă de *armasar*, ca şi *prăstura* de *épă*, prin aceiaşĭ nuanţă ca italianesce *stallone*, *guaragno* şi *emissario*, franţusesce *cavale* şi *jument*, polon. *ogier* şi *stadnik* etc. Vom vedé maĭ jos la cuvîntul *prăstură*, că *duvalmă* şi *prăstură* se aplicaŭ numaĭ la rasa cea maĭ superióră, la caĭ «măiestri».

60. *epănge* (espèce de manteau militaire): хлѣмис, епанѫкъ [*Berinda*: жолнѣрская шата]. 60.

Turc. *ĭepäng'è*, de unde serb. јапѕиџе, neo-gr. γιαπουντές, rus. епанча etc.

61. *famen* (eunuque, châtré): скопец. фамена. 137.

Maĭ corect *fémen*, cu *a* din *e* ca în *fată*=*fétă*. Cuvînt fórte remarcabil, care presupune un tip latin *feminus*, format din *femina* ca *viduus* din *vidua*, cu sens de «barbat ca femeiă». Să se observe în trécăt, că dela *femina* n'a remas în Dacia luĭ Traian nicĭ o posteritate, căcĭ *femeĭa* nu derivă din *femina*, de unde am avé *fémenă*, după cum este la Macedo-românĭ (cf. *gémenă* din *gemina*), şi nicĭ din *femella*, de unde am avé *femé* (cf. *sté* din *stella*, *purcé* din *porcella* etc.), ci vine din adjectivul «[pars] *feminea*», după cum Românul ḑice pînă astăḑĭ «parte *femeiască*»=*femeiă*. Pentru perderea substantivuluĭ, cf. în tóte limbile romanice: *ĭérnă*, *verno*,

(1) **Cipar**, *Gramm.* t. I. p. 82.
(2) **Matzenauer**, p. 400.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

invierno, hiver, etc. din «[tempus] *hibernum*», *fântînă, fontana, fontaine* etc. din «[aqua] fontana», *albină* din «[musca] *alvina*» şi altele. Intocmaĭ ca la noĭ *femee=feminea*, tot aşa la Serbĭ adjectivul ЖЕНСКА, literalmente «femeĭască», însemnézĕ «femee», — o analogiă fórte instructivă.

62. *făr'lucru* (en vain, sans profit) : БОШІЮ, ф҃р л8кр8 [*Berinda* : НАДАРЕМНЕ]. 49.

Lucru a conservat aci sensul seŭ latin de *lucrum* «profit».

63. *fărtat* (ami, compagnon) : др8г, соц, ф҃ртат. 67.

Veḑĭ asupra acestuĭ cuvînt notiţa mea în *Columna lui Traian*, 1876, p. 466-8.

64. *fericesc* (je rends heureux quelqu'un) : 8БЛАЖАЮ, ферическ. 47.

65. *fericez* (je suis heureux) : БЛАЖЕНСТВ8Ю, ферическ. 47.

O interesantă diferenţiare logică prin diferenţiarea sufixelor verbale : *-esc* pentru sensul transitiv şi *-ez* pentru cel netransitiv. E curios că aceĭaşĭ diferenţiare se făcea şi 'n modul diametralmente opus, adecă cu *-ez* pentru cele transitive şi *-esc* pentru cele netransitive, judecând după exemplul adus de d. Cipar : МЕСЕРЕҘ «sărăcesc pre altul» şi МЕСЕРЕСК «sărăcesc eŭ».[1] In orĭ-ce cas, poporul utilisa pentru scopul logic diferinţa între *-esc* şi *-ez*.

66. *foişor* (salon, chambre de réception) : ПОЛАТА, КАСЪ ДЕ ДИВАН, фоишор. 115.

Deminutiv din *foiş* «multe foĭ», cf. *frundiş* «multe frunḑe». Acelaşĭ sens, ca şi aceĭaşĭ origine din lat. *follium-follia*, aveaŭ în vécul de mijloc în Occident cuvintele *foleia, folleia, foleya, folia*,[2] de unde Littré (II1,712) bănuesce că derivă şi modernul frances *folie* «maison de plaisance» : «on y voit d'ordinaire le mot *folie*, mais cela devient douteux quand on trouve dans des textes du moyen âge : «*foleia quae erat ante domum*, et *domum foleyae*, et *folia Johannis* «*Morelli*; le soupçon naît qu'on a là une altération du mot *feuillie* ou *feuillée*.»[3] D. Pontbriant (p. 270) dă ca sens al cuvîntuluĭ *foişor* numaĭ : «pavillon, parvis, gallerie, tourelle», adecă medievalul «foleia ante domum». De asemenea Lexiconul Budan (p. 222). In cronicele nóstre *foişor* apare întocmaĭ cu accepţiunea francesuluĭ *folie* «maison de plaisance» : «s'aŭ pornit cu toţiĭ [împrotiva luĭ «Stefan-vodă] şi într'un foişor sus în cetate *unde odihnĭa* aŭ risipit uşa şi, ne«sciind Ştefan-vodă nemică de acésta, s'a sculat etc.»[4] D. Cihac a uĭtat de a pune acest cuvînt între elementele latine ale limbeĭ române, deşi pune ca latin (p. 196) numele propriŭ *Părvu*=slav. Пръвъ «Primus»!

(1) **Cipar**, *Principia de limbă*, p. 4
(2) **Du Cange**, *Gloss. med. lat.*, t. 3, p. 338—9.
(3) Cf. **Scheler**, op. cit. p. 196.
(4) *Letopis.* ed. Cogăln. I, t. I, p. 167.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

67. *fringhie* (sorte d'étoffe précieuse): порфира, фрингїа [Berinda : шарлат]. 125.

Veḑĭ maĭ sus Glossar I No. 17.

68. *funicel* (ulcération): болачка, фѕничел. 176 şi 187.

Maĭ sus, în textul No. 1. aceĭaşĭ bólă ne apare la plural sub forma de фѕгичен, adecă la singular фѕгичел. Fie-care variant a-parte ar fi etimologicesce inexplicabil; ambele însă alăturate ne daŭ prototipul фѕнгичел, de unde фѕгичел (=*funghicel*=*fugghicel*) şi фѕничел (=*funghicel*=*funnicel*) prin cele doă feluri de asimilaţiune: regresivă şi progresivă. După cum *bunicel* ne duce la *bunic* şi apoĭ la *bun*, tot aşa *funghicel* revine prin intermediarul *funghic* la originalul *fung*= lat. *fungus*, care însemnéză în adevăr: «végétation charnue, mollasse, spongieuse, «en forme de champignon, qui se développe souvent à la surface des plaies ou des «ulcères» (Littré-Robin). Iată un alt termin latin medical, conservat la Românĭ pe calea poporană, pe când Francesiĭ aŭ căpătat numaĭ prin cărţĭ *fongus*; cf. maĭ sus la cuvîntul *albugine*. Italianesce *fungo*, spaniolesce *hungo*. Afară de textul No. I şi de manuscrisul d-luĭ Sturdza, фѕничел saŭ фѕгичел nu se găsesce nicăirĭ — dacă nu mĕ înşélă memoria — în tipăriturele române din secoliĭ XVI şi XVII.

69. *găde* (bourreau): рѧдник, гѣде, армаш. 134. — слѫга народныи, слѫга нородѫлѧи, гѣдѣ. 137. — спекѫлатор, кало, гѣде, хегер. 147. — мѫчител, гѣдѣ, мѫничторюл. 98. — гибел, цалѫѕ, гѣде, цалат. 177.

Veḑĭ maĭ sus Glossar I No. 2.

70. *gaică* (geai, corvus glandarius): сонка, ганка. 212.

Gaĭcă, deminutiv din *gaĭu* saŭ *gae*, termen romanic dintre cele maĭ remarcabile. Este medio-latinul *gaius* şi *gaia*, cuvînt necunoscut clasicităţiĭ romane; vechĭul frances *gay*, de exemplu într'un act din 1389 : «l'esbatement du nit du gay»[1]; actualul frances *geai*, provenţ. *gai* şi *jai*, picardul şi normandul *gai*; spaniolul *gayo*, portugesul *gaio*. Cuvîntul român distruge etimologia cea propusă de unĭ din vechĭul german *gahi* «ĭute» saŭ «vioĭu»[2], căcĭ vechĭ germanisme nu există nicĭ unul în limba română. Nu póte fi decăt un arcaism latin vulgar, colonisat în Spania, în Galia şi 'n Dacia tot o dată. Olandesul *gaay* saŭ *gaey* este un împrumut vechĭu dela Francesĭ, ér englesul *jay* un împrumut modern tot de acolo. Din vechĭa germană, dar nu din *gahi*, ci din *agalstra* «corvus glandarius», provin italianul *gazza* saŭ *gazzera* şi francesul *agace*, fără nicĭ o legătură etimologică cu *gaĭa*. In dicţionarele române *gaĭcă* nu se găsesce.

(1) **Du Cange**, *Gloss. med. lat.*, t. 3, p. 458.
(2) **Scheler**, p. 209.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

71. *gămălioară* (calice de fleurs): кѣполкг, гѫмѧлиwарѫ. 208.

Deminutiv din *gămălie* «tête d'épingle»=ung. *gomoly*. D. Pontbriant (p. 279) derivă cuvîntul din gr. γαμήλια «présents de noces»!

72. *genuchiu* (genou): прекланаю колѣни, плек цѣнѣкїеле, ѧи цѣнѣкю.

D. Cihac (p. 108) cunósce numaĭ forma nasalisată *genu-n-chiu*. Al nostru *genuchĭu* vine direct din lat. *genuculum*, ital. *ginocchio* etc. E interesant şi pluralul цѣнѣкїе =lat. *genucula*, în loc de actualul «genu[n]ch*i*».

73. *gherdan* (collier, chaîne d'or): монисто, гердан. 191. — гривна златa, ланц де ѧр сѧ гердан. 63.

Turc. *gherdan* (Pontbriant). Cuvîntul a petruns şi la Ruşĭ, sub forma de **ердань**, într'un act din 1690.[1]

74. *ghidinac* (sorte de pâtisserie): токмири кѣмѣ е конфетѣрице, гиданак, ѧлчец. 123.

Maĭ corect годинак, o curiósă slavisare a «plăcinteĭ», pe care Românii—negreşit—o derivaŭ prin etimologiă poporană din «plăcere», fără a visà că lat. *placenta* era un împrumut din gr. πλακοῦς-πλακοῦντος «gâteau», fără nicĭ o înrudire cu *placere*. Годинак «plăcintă» e format prin sufixul *-ac* (cf. *cozon-ac*) din slav. годьнъ «plăcut». Vechiĭ cofetarĭ românĭ se conformaŭ, se vede, modeĭ de atuncĭ de a slavisà, după cum ceĭ de astă-dĭ franciséză. Cată să mărturisim însă că, în acelaşĭ timp, eĭ aŭ introdus d'a-dreptul din Occident конфетѣрице=ital. *confetto*.

75. *ghinde* (gland): желѣдь, гиндe. 209.

Lat. *glandem*, cu conservarea luĭ *e*. D. Cihac (p. 109) cunósce numaĭ forma *ghindă*, adecă cu vocala obscură.

76. *ghionoae* (pivert, picus): дѫтел, гїwноаѧ. 68. — гїwноаѧ, пасѫри че скобеск ѧи лемн.

Nemnich (II, 962) scrie *geunoæ*. De asemenea Molnar (p. 124): геѣное, maĭ adaugând că masculinul геѣною însemnéză «dăltiță» (p. 125) şi «cĭocan de pétră» (127), astfel că semnificaţiunea fundamentală a tuturor acestor cuvinte ar fi: «acel ce bate saŭ scobesce». *Ghionoĭu* şi *ghionóe* fiind augmentative, presupun un prototip *ghion-*. In limba litvană aceĭaşĭ pasere se chĭamă *genys*. Intre ambiĭ terminĭ, atât de apropiaţĭ prin sens şi prin formă, să fie óre o înrudire genetică?

[1] **Археологическій словарь**, p. 36, în **Древности**, Moscva, 1865—7, t. I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

a petruns în Galiția dela Românĭ. Când însă? Astădĭ în Moldova *gorgan* nu se maĭ aude.

80. *graĭu deșchis* (éloquence, volubilité) : благорѣчїе, воркире бѫнъ, граю дешкис [*Berinda* : вѣоротност ѧзыка, добраа вымова]. 47.

Serb. грађати «a vorbi», грађа «vorbă». In limba paleo-slavică грай însemnà numaĭ «cântec».

81. *grangur* (merle doré, galbulus) : вѫга, грангѫр. 207.

După Meier, în Besarabia *gangur* ar fi însemnând pe «parus pendulinus», o păsericà numità franțusesce «mésange».[1] In orĭ-ce cas, *gangur* și *grangur* este acelașĭ nume de pasere. D. Cihac (p. 110), cunoscênd numaĭ forma cu *gr-*, o trage din lat. *galgulus* «merle doré» prin intermediarul *gargur* = *gragur*. Noĭ credem că e maĭ corect de a deriva pe *grangur*=*gangur* din latinul *graculus*, lîngă care există și o formă vulgară fără *r* : *gagulus*.[2] Prin simpla nasalisare, *graculus* = *grangur* și *gagulus* = *gangur*. Sub raportul curat zoologic, după cum «grangur» este «*merle* doré», tot așa două varietățĭ de «graculus» se chiamă «*merle* chauve» și «*merula* sinensis cristata» (Nemnich). Despre confusiunea între numĭ de paserĭ, cf. maĭ sus la cuvîntul *blénde*.

82. *gropilă* (trou) : ныра, гропилѧ. 107.

De observat sufixul deminutiv *-ilă*, ca în *rot-ilă*, *Zor-ilă*, *Murg-ilă* și alte doătreĭ vorbe, tóte de formațiunea specifică română, nu latină.[3]—Cf. maĭ sus *dracilă*.

83. *gurguĭală* (enflure ou tumeur sur les mains) : ствердѣли, ши гѫргѫеле че се фак ла мѫнѧ аша сѫ кїамѫ [*Berinda* : гѫзы на рѫкаχ]. 140.

Fórte bine desvoltat în d. Cihac (p. 113), cu observațiunea numaĭ că *gurguĭu* nu póte veni din forma latină clasică *gurgulio*, ci trebuĭ să fie dintr'un tip latin vulgar *gurgullus*, cf. *puĭu*=*pullus* etc.

84. *g'alău*, *g'alat* (bourreau) : гибел, ѱалѧѕ, гѧде, ѱалат. 177.

Turc. *g'elad*.

85. *hegher*, *hingher* (bourreau) : спекѫлатор, гѧде, χегер. 147.—мѫчител, χингер. 98.

Germ. *Hänger*.

86. *hierbențélă* (violence) : рвенїе, бѫсѫѕ, χїербенцѣлѧ. 196.

Dela *ferbinte* = lat. *ferventem*, prin sufixul *-ală*. De observat : disilabismul

(1) **Мейеръ,** op. cit. p. 188.
(2) **Du Cange**, *Gloss. med. Lat.*, t. 3, p. 458 : «gagula, graculus».
(3) Cf. **Quintescu**, *De deminutivis linguæ rumanicæ*, Berolini, 1867, p. 13.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ung. *zsákolni* «a prădà» = ital. *sacco*, *saccheggiare*. Ung. *zsákmány* «pradă» vine din medio-lat. *saccomannus*, vechiu franc. *saquement*.

94. *jold*, *ŝold* (hanche) : истесы, армври, жолдври. 83.—лядвїа, шолдвл. 94.—квкови, шолдврилє. 205.

Şovăirea între *ş* şi *j* : *ŝold* şi *jold*, e foneticesce interesantă. Şi mai instructivă este etimologia cuvîntuluĭ. El se aplică dintru'ntăiŭ numaĭ la porc, derivând din medio-germ. *schulter* (=vechiu germ. *scultirra*), de unde aŭ provenit de asemenea polon. *szoldra* «cuisse de cochon», slovac. *šoldra* şi ung. *sódar* «jambon», în carĭ tóte, ca şi la Românĭ, germanul *t* a trecut în *d* şi *u* în *o*. La Româniĭ de peste Carpaţĭ şunca se chiamă pînă astă-dĭ «şold de porc» (Lex. Bud. p. 654). Cuvîntul, prin urmare, nu póte fi fórte vechiu în limba română, şi totuşi—introdus probabilmente prin cârnăţariĭ germanĭ pe la finea evuluĭ mediŭ—el a reuşit a se generalisa, respândindu-se apoĭ atât de mult, încât ar fi anevoe de a crede în exotismul seŭ, dacă nu l'ar întări formele polonă, slovacă şi maghiară. Şi 'n limba polonă acéstă vorbă a căpătat, pe lîngă semnificaţiunea sa primitivă, o altă posterióră, pe care n'o avusese la Germanĭ, anume acea de «om de nimica», de unde prin împrumut dela Poloni litvan. *szaldras* «homo vagus.»[1] *Ŝold* a început a face să se pérdă din limba română terminul indigen *armu*=lat. *armus*.

95. *jăţiu* (fauteuil) : престол, жъцїѳ, скавн. 121.

Germ. *Sitz* (Pontbriant). Forma *jilţu* (Lex. Bud.) presintă epentesa luĭ *l* ca în *bilşug*, *cĭovlică* etc.

96. *jude* (prince) : кнаѯ, жѳдєлє. 179.

Apocopă din *judece*=lat. *judicem*.

97. *judec* (prince) : кнєз, жѳдєк. 210.

Judec pe lîngă *judece* din lat. *judicem*, întocmaĭ ca *şorec* şi *şórece* din *soricem* saŭ ca *berbec* şi *berbece* din *vervicem*, prin influinţa pluraluluĭ *judecĭ*, *şorecĭ*, *berbecĭ*, a cărora *-cĭ* făcea pe popor a crede, după falsă analogiă, că la singular trebuĭ să fie *-c* tot aşa ca în *voĭnic-voĭnicĭ*, *papuc-papucĭ*, *sărac-săracĭ*, *micmicĭ*, etc.

98. *judeţ* (maire) : анѳнпат, жѳдец [*Berinda* : старостл, намѣсник кѳрмистровъ]. 42.—єпархъ, домн, кан, жѳдец. 72.

Etimologiă poporană din serb. сѳдац. Cf. maĭ sus Notanda la textul No. IX.

99. *junice* (génisse) : юница, жѳнинє. 206.

D. Cihac (p. 135) indică numaĭ forma *juncă*=lat. *juvenca*. *Junice* este din punct în punct latinul *junicem*, cu *i* lung, de unde şi franc. *génisse*, provenţ. *junega*. Italianiĭ şi Spaniolii n'aŭ acéstă formă.

(1) Cf. **Matzenauer**, op. cit. p. 329.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

100. *lăptucă-de-pădure* (laiteron, sonchus oleraceus) : жетканица, лъптъкъ де пъдъре сас сѣсаю. 73.

Vedĭ maĭ jos la cuvîntul *susaĭu*.

101. *lostun* (rat) : мигали, лостън [*Berinda* : ишрок]. 99.—ишрѫ, лостън. 172.

Dintr'un cuvînt român perdut *lost* «gaură», care se regăsesce în alban. *loș* «loc sub pămînt unde se ascunde animalul». In acelaș mod sanscr. *çuṣira* «chițcan» vine din *çuṣa* «gaură» (Pictet). Pentru sufixul *-un*, cf. *gărgă-un* «frelon» (Pontbriant). *Lostun* nu figuréză nicĭ într'un dicționar român. Chĭar în secolul XVII nu maĭ era în us, căcĭ în manuscrisul d-luĭ Sturdza o mână de atuncĭ îl explică la margine prin sinonime : гъгган, кицоран, шоарице маре.

102. *lumănarea putului* (corde d'un puits, à laquelle on attache le seau, littéralement : «bougie du puits») : водовяжда, четъра пъцълъи сас лъмънарк пъцълъи. 54.

103. *luom*, *luo*, *luotor* (prenons, il a pris, preneur) : съ лъwм амынте. 55.—приими, лъw. 124. 183. 184.—лъwтор де камътъ. 98.

O în «luo», pentru care astă-dĭ — după analogia celor-l'alțĭ verbĭ cu *-are* — se dice *luâ*, nu póte fi decât latinul *-va-* în lev*a*mus, lev*a*vit, lev*a*tor. Așa dară și medialul *-va-* tinde în limba română a deveni *-o-*, ca și inițialul *va*. Cf. maĭ sus Notanda la textul No. XXVI nota.

104. *măcĭucaș* (bourreau, littéralement : «celui qui assome avec la massue») : палачник, мъчюкаш, армаш. 112.

Filiațiunile cuvîntuluĭ *măcĭucă* sînt fórte bine indicate de d. Cihac (p. 152) : «vieux portug. *massuca*, *massua*; fr. *massue*, picard *machuque*; néogr. ματζοῦκα; «néosl. et serbe мачюга, pol. *maczuga*, *maczuska*» etc., tóte din lat. *matea* «pri- «mitif perdu de *mateola*, instrument pour enfoncer en terre (Plin. 17, 18, 29)». Cătră paralelurile aduse de d. Cihac, s'ar maĭ puté adăuga numaĭ dóră medio-lat. *maxuca* și *mazuca*, de exemplu în Ordericus Vitalis din secolul XII : «Quidam e- «normis staturae ferens ingentem m a x u c a m», saŭ în Chronicon Casauriense din acelaș secol : «cum m a z u c a uno ictu confregit tempora mea».[1] Tóte acestea nu arată, negreșit, modul întroducerĭi cuvîntuluĭ la Românĭ : prin moștenire ? orĭ prin împrumut ? și dacă prin împrumut, atuncĭ când ? și dela cine ? *Macĭuc-aș* vine dela *măcĭucă* după analogia de *arm-aș* dela *armă*, *arc-aș* dela *arc*, *suliț-aș* dela *suliță* etc. Acest sufix *aș*, acolo unde nu este nicĭ deminutiv (de ex. *deget-aș*), nicĭ de origine unguréscă (de ex. *or-aș*), nu provine din latinul *-accus*, precum se cre-

(1) **Du Cange**, *Gloss. med. Lat.*, t. 4, p. 330.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

de în genere,[1] ci una din două : ori că reproduce forma cea arcaică *-asius* a latinului *-arius*,[2] sau că presintă trecerea lui *-ri-* prin *rĭ=rj=rş* în *ş*, ca în dialectul tzaconic[3] şi în mai multe dialecte slavice.[4] Despre fasa fonetică intermediară *rĭ=rş* la Românĭ veḑĭ un indice mai sus la cuvîntul *cerĭu -cerşut*. In ori-ce cas, acest sufix *aş* este un variant al lui *arĭu=arius*, cu care coincidă perfectamente prin semnificaţiune. Al nostru *arc-aş*, bună-óră, nu pote fi alt ceva decât fr. *arch-er*, ital. *arci-ero*, sp. *arqu-ero*, lat. *arcu-arius*. *Arcaş* şi *arcarĭu*, ca şi *sulĭţaş* lîngă *săgetarĭu* saŭ moldo-munténul *lăutarĭu* lîngă transilvanul *ceteraş*, sînt simple dublete sufixale. Un prototip *arcuaceus* ar fi tot aşa de monstruos ca şi un prototip *sagittaceus*!

105. *măgură* (montagne) : гора, мъгѕръ, мѕнте. — горы, мѕнци, мъгѕри. 63. cf. 64.

In Glossarul I. No. 3, 10 şi 14, noĭ am vĕḑut deja *măgură* «movilă». Derivaţiunea propusă de d. Cihac (p. 152) dela lat. *macula* «pétă» este inadmisibilă. Românul *măgură* e pur şi simplu albanesul *màgulă* «λόφος, collis, côteau».[5] Bohemul *mahura* «măgură», neavênd nicĭ o afiliaţiune în cele-l'alte dialecte slavice, este un împrumut dela Românĭ, probabilmente prin intermediul aşa numiţilor Valachĭ din Moravia.[6] Prin radicala *mag-*, nu însă şi prin duplul sufix *u-la* saŭ *u-ra*, *măgura* pare a fi înrudită : pe de o parte cu slavicul мог-нла «movilă», pe de alta cu spaniolul *mogote* «montagne isolée», vechĭul portuges *mogo* «pétră de hotar», ambele acestea de o proveninţă ne-latină.[7]

106. *măĭu* (je passe la nuit) : ночеваю, мъю. 107.

Lat. *maneo*, ca *remărĭu=remaneo*. Cf. Cihac, p. 154.

107. *mal* (précipice, bord escarpé): стремнина, мал, ръпъ [*Berinda* : прикрый берегъ або скала или дебра]. 140.

Profesorul Hirschfeld admite dacismul acestuĭ cuvînt, explicând prin el pe «Dacia *Malu*ensis» şi colonia «*Malu*ese ex Dacia» din monumente epigrafice.[8] In acest

(1) **Diez,** *Gramm.*[3], t. 2, p. 316.

(2) Cf. **Aufrecht,** în **Kuhn,** *Zeitschr.*, t. I, p. 89.—**Mommsen,** *Die unteritalische Dialekte*, Leipzig, 1850, p. 254. — etc.

(3) **Deville,** *Etude du dialecte tzaconien*, Paris, 1866, p. 89. — **M. Schmidt** în **Curtius,** *Studien*, t. 3, p. 355.

(4) **Miklosich,** *Lautl.*, p. 493, 507. — Polonul *rz* din *rĭ* se pronunţă de asemenea adesea ca simplul *ş*.

(5) **Reinhold,** *Noctes Pelasgicae*, Athenis, 1855, p. 32.

(6) Cf. **Jireček,** *Entsteher. christlicher Reiche im Gebiete d. österr. Kaiserstaates*, Wien, 1865, p. 225.

(7) Cf. **Diez,** *Etymol. Wörterb.*[3], t. 2, p. 152.

(8) **Hirschfeld,** *Epigraphische Nachlese zum Corpus Inscriptionum*, în *Sitzungsber. d. wiener Akad.*, phil.-hist. Cl., t. 77, p. 375.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Intr'un act din 1354 localitate
Makramal, care (s.t.) un act anterior
din 1262: Macramu Macra.

Wenzel, Okmánytár, Pesten, 1856, in-8, p. 7, 17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

cas forma dacică a fost *malva*. Sufixul *-va* s'a vocalisat la Românĭ prin întâlnirea sa cu finalul bărbătesc *u*, ca şi 'n *molid=molidvu* (veḑĭ maĭ jos). Avênd intenţiunea de a urmări pe larg, într'o monografiă, istoria cuvîntuluĭ *mal* în întréga familiă ario-europeă, ne vom mărgini aci de a aduce un argument de tot noŭ despre anticitatea *malu*'luĭ în regiunea Carpaţilor. La întrarea Ungurilor în Panonia, eĭ aŭ găsit acolo acéstă vorbă anume în sens de «munte». De aci o mulţime de numĭ locale cu finalul *-mal*, carĭ ne întîmpină în documentele maghiare din secoliĭ XIII, XIV, XV, tot-d'a-una în privinţa localităţilor m u n t ó s e, adecă întocmaĭ aşa ca finalul *-berg* la Germanĭ saŭ *-gora* la Slavĭ. Iată câte-va specimene, cu indicaţiunea anilor în parentesĭ : mons Baros-*mal* (1275),[1] Buch-*mala* (1257)[2], mons Dudulla-*mal* (1275),[3] vinea Eleu-*mal* (1269),[4] Hormus-*mal* (1430),[5] mons Kis-*mal* (1275),[6] Megyes-*mal* (1275),[7] Hurus-*mal* (1264),[8] Irugh-*mal* (1252),[9] monticulus Kerek-*mali* (1299),[10] Nyr-*mal* (1326),[11] vinea Pop-*mal* seu Pyspük-*mal* (1269),[12] Pruthek-*mal* (1410),[13] promontorium Rezz-*mal* (1394),[14] Tere-*malia* (1225),[15], promontorium Uj-*mal* (1295, 1329),[16] promontorium Zeg-*mal* (1335)[17], mons Zevlev-*mal* (1219),[18] vinea Tusman-*mal* (1276),[19] berch Seleu-*mal* (1295),[20] promontorium Wy-*mal* (1295),[21] mons Mezes-*mal* (1281),[22] etc. Intr'un singur document din 1275 acest final *-mal* se repetă de şése orĭ : «in m o n t e qui dici-«tur Keyk-*mal*... ad locum qui dicitur Eleu-*mal*... ad pro-m o n t-orium quod vo-«catur Arnyk-*mal*... in loco qui dicitur Medyes-*mal*... eundo in m o n t e Bowoz-*mal* «dictum... ascendendo in m o n t e m qui dicitur Gudula-*mal*...»[23] E peste putinţă

(1) **Fejér**, *Codex. diplom. Hung.*, t. 6, vol. 3, p. 287.
(2) Ib. t. 4, vol. 2, p. 442.
(3) Ib. t. 5, vol. 2, p. 288.
(4) Ib. t. 4, vol. 3, p. 497.
(5) Ib. t. 10, vol. 7, p. 307.
(6) Ib. t. 5, vol. 2, p. 287.
(7) Ib.
(8) Ib. t. 4, vol. 3, p. 208.
(9) Ib. t. 4, vol. 2, p. 161.
(10) Ib. t. 4, vol. 2, p. 41.
(11) Ib. t. 8, vol. 3, p. 106.
(12) Ib. t. 4, vol. 3, p. 497.
(13) Ib. t. 10, vol. 5, p. 856.
(14) Ib. t. 10, vol. 2, p. 252.
(15) Ib. t. 3, vol. 2, p. 67.
(16) Ib. t. 7, vol. 2, p. 251.—t. 8, vol. 3, p. 386.
(17) Ib. t. 8, vol. 4 p. 121.
(18) **Wenzel**, *Codex Arpadianus continuatus*, t. II, p. 402.
(19) Ibid. t 17, p. 146.
(20) Ib. t 18, p. 202.
(21) Ib p. 205.
(22) Ib. t. 22, p. 350.
(23) Ib. p. 145 şi 154 – 5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

de a nu recunósce în tóte acestea *mal*, *mala*, *malia* sensul de «munte» saŭ de «loc rădicat», cu atăt maĭ vîrtos că cele maĭ multe sînt însoţite de lămurirea «mons», «pro*mont*orium», «vinea» (Weinberg). In limba maghiară cuvîntul nu există. Este dară un vechiŭ termin orografic, găsit de cătră Ungurĭ în Panonia tot aşa precum Româniĭ găsiseră în învecinata Dacia pe *malva*. Şi să se observe că Ungurĭi aŭ dat peste el tocmaĭ în acea parte a Panonieĭ pe unde n'aŭ fost nicĭ o dată Românĭ, bună óră pe la Strigonia saŭ pe lîngă Buda. Forma panonică póte să fi avut, ca şi cea dacică, sufixul *-va*, judecând după formele «monticulus *Molluwa*» şi «monticulus *Molvua*» într'un act din 1214.[1] Alăturând acum pe dacicul *malva*, pe românul *mal* şi pe panonicul *mal* saŭ *malva* cu albanesul *mallĕ* «munte», resultă dela sine un prototip pan-tracic *malva* «munte». El se regăsesce, probabilmente, în anticul nume de oraş illiric *Dimallum*, menţionat deja în Tit-Liviŭ (XXXI, 27) şi pe care albaniştiĭ îl descompun în *di-mallĕ*-[tă] «doĭ-munţĭ»,[2] românesce «doă-maluri». In asemenea cas, duplul *ll* fiind o compensaţiune normală pentru *lv*, *Dimallum* = *Di-malvum*. In fine, mărginindu-ne de a urmări numaĭ tipul *mal-va*, să amintim glossa hesychiană despre un munte din Laconia: «Μάλεον δὲ ἀκρωτήριον τῆς Λακωνικῆς.»[3] Μάλεον, cu perderea digameĭ, este pentru ΜάλεϜον = *Malava*. În adevăr, muntele în cestiune se numesce pînă astădĭ în dialectul tzaconic Μαλεβό.[4] Conchidem: d. Hirschfeld are dreptate în acest sens, că «Dacia *Malvensis*» însemnéză «Dacia m u n t ó s ă», ér «colonia *Malvese*» — «coloniă de m u n t e».

108. *mamue* (épouvantail): пѕдилѡ, м а м ѕ е кѕ карє спар пѫсѫрилє. 193.

Cf. medio-lat. *momus* şi *momerium*, germ. *Mumme*, *Mummerei*, franc. *momerie*, bohem. *mumraj* etc. Astădĭ se ţice maĭ mult *momăe*, pe care d. Pontbriant (p. 447) traduce prin: «signe, signal, marque, estampille, enseigne». Cuvîntul, în tóte limbile, este de o origine c o p i l ă r é s c ă, fără ca să urmeze neapărat trecerea dintr'o limbă în alta. Cf. ingeniósa observaţiune a luĭ G. von der Gabelentz: «Mein kleiner Neffe pflegte alle runden Dinger mit einsylbigen Wörtern «zu benennen, die aus *m-m* und einem dazwischen stehenden Vocale bestanden, «welcher um so tiefer war, je grösser die Sache. *Mum* nannte er ein grosses run-«des Bild, *Mom* den Mond oder eine Taschenuhr, *Mim-mim-mim-mim* die Sterne «(plural durch Reduplication!)»[5]. Prin sens de «épouvantail», românul *mamue* se apropiă maĭ cu sémă de hesychianul: «μομμώ. ὃ ἡμεῖς μορμὼ φαμεν, το φόβητρον τοῖς παιδίοις.»[6]

(1) **Fejér**, t. 3, vol. I, p. 155—472.
(2) **Hahn**, *Alban. Stud.* I p. 243.
(3) **Hesych.** ed. M. Schmidt, t. 2, p. 548, verbo Κόθηρα.
(4) **Deville**, op. cit. p. 54.
(5) **Steinthal-Lazarus**, *Zeitschr. f. Völkepsychologie*, t. 8 (1875), p. 306.
(6) **Hesych.**, t. 3, p. 118.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

109. *mangăr* (espèce de monnaie): АССАРІИ, БАНЪ, МАНГЪР. 43. — ЧВОЛ, БАН, МАНГЪР, ФИЛЪР. 110.

Turc. *mangur*, ung. *mángor*, serb. МАНГЪРА.

110. *măn̦z* (poulain) : ЖРЕБЕ, МЪНЪ. 205.

Vedĭ maĭ sus întroducerea la textul No. XXXI. Pe lîngă paralelurile aduse acolo, vom maĭ cita *manda* «viţel» în dialectul perso-ghilanic.[1]

111. *măţele corăbiei* (ancre) : АНКИРА, МЪЦЕЛЕ КОРЪБЇЕН ЧЕ АРЪНКЪ .ÂН МАРЕ КЪ ФЪНИЛЕ ШИ ЦИН КОРАБЇА. 42.

Ca sens, este o imitaţiune din slavicul КОТВА, КОТВИЦА, dela КОТЪ «pisoĭu», în dialectul neo-sloven şi serbesc chĭar МАЧКА «pisică» şi «ancoră», cuvînt înrudit cu al nostru *măţă*, bohem. *macek*, ungurese *matska*, la Cumanĭ *maći*, dar şi nemţesce *Mieze*, ital. *mucia*, span. *miza*, fr. *matou*, vechĭu frances *miton* (cf. al nostru *motan*), astfel că este maĭ probabil că Slaviĭ, la carĭ cuvîntul nu e nicĭ vechĭu, nicĭ general, l'aŭ împrumutat din limbile romanice. Cf. şi alban. *maţă*, *miţă* «pisică», *macior* «pisoĭu» (Rossi).

112. *mazăre* (pois verts) : ГРАХ, МАХЪРЕ. 209.

Lex. Budan. (p. 382) însoţesce cuvîntul *mazere* (scris cu *-ze-*, nu *-zĕ-*) de următórea interesantă notiţă : «Mulţĭ înţeleg prin *mazere* «fasolea», şi ca totuşĭ să «osebéscă una de către alta, numesc fasolea *mazere de grădină*, *mazere de par*, «éră aci arătata mazere (pisum) o numesc [*mazere*] *bumbulé*, [*mazere*] *rătundă*, «[*mazere*] *de cămp*, [*mazere*] *de călată* etc.» Dintru 'ntăiŭ cuvîntul cată să se fi aplicat la maĭ multe feluri de legume, maĭ ales însă la «pois verts», căcĭ şi albanesce *mòdzulă* însemnéză «pisum» (Hahn), la Macedo-românĭ μάτζαρε (Kavalliotes). Afară de paralelul celtic, pe care l'am dat maĭ sus în întroducerea la textul No. XXXI, vom maĭ adăuga aci că 'n argotul hoţilor din Grecia, în care sînt multe elemente române, de ex. Νδομνιζέος «dieu» (=*Dumnedeŭ*) în loc de θεός, orĭ-ce hrană în genere se chiamă μαζαράκι,[2] cf. deminutivul român *măzărică* «pois sauvage» (Pontbriant). Nu scim dacă cuvîntul trebuĭ pus în legătură—ne îndoim — cu tzaconicul Μαζαράκι[3] şi albanesul *Mazaraki*,[4] carĭ figuréză numaĭ ca numĭ proprie de localităţĭ.

113. *melcĭu* (tortue) : ЖЕЛВЪ, КРОЛСКЪ ЦЕСТОАСЪ, МЕЛЧЮ. 73. — ЪЕЛВЫ, МЕЛЧИ. 75.

Forma obicĭnuită a cuvîntuluĭ este *melc*, ér sensul obicĭnuit nu e «tortue», ci

(1) **Chodzko,** *Popular poetry of Persia*, London, 1842, p. 554.
(2) **Francisque Michel,** *Dictionnaire d'argot*, Paris, 1856, p. 483.
(3) **Deville,** op. cit. p. 54.
(4) **Hahn,** *Alb. St.*, I p. 31.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«limaçon». *Melcŭ* din *melc* s'a născut prin asimilaţiune cu pluralul *melcĭ*, întocmaĭ ca moldovenesce *cărnaţ* în loc de forma muntenéscă cea corectă *cărnat* (=lat. *carnatum*)[1] prin asimilaţiune cu pluralul *cărnaţĭ*. Aceĭaşĭ formă asimilată o aŭ şi Macedo-românĭĭ : *zmeltzu* = *smelcŭ*,[2] în care iniţialul *s*, probabilmente de o origine prepoziţională, jócă acelaşĭ rol ca în *z-gripsor*, *s-gripţor* «grifon»=gr. γρύψ—γροπός. Istoria cuvîntuluĭ *melc* noĭ am făcut'o pe larg cu o altă ocasiune.[3] Este zendicul *mûraka* «melc» şi celticul *melc'hueden* «melc». Aprobând acéstă etimologiă, Schuchardt maĭ adaogă pe lat. *murex* «scoĭcă»,[4] a căruĭa perfecta coincidinţă cu forma cea zendică, ca şi perfecta coincidinţă a formeĭ române cu cea celtică, e fórte remarcabilă. Transiţiunea logică dela «scoĭcă» la «bróscă ţestósă» ne întîmpină şi 'n latinul *testudo*. Paleo-slavicul ѯелвь, de asemenea, posedă ambele semnificaţiunĭ (Miklosich).

114. *mene* (moi) : пре мене. 100.

115. *menţire* (mensonge) : лганїе. менцире. 94.

Ital. *mentire*. Cf. maĭ sus *cuvente* (la *desvoalbere*) şi *mene*, ér maĭ jos *vendecare*. In fapt este o şovăire între *e* şi *i*, căcĭ şi maĭ adesea ne întîmpină formele : *mine*, *minţire*, *cuvinte*, *vindecare* etc. Cumcă *e* în asemenĭ casurĭ este conservaţiunea vocalismuluĭ primitiv, ér nu o re'ntórcere posterióră la acel vocalism, adecă nu o «vocalisaţiune întinerită» — întrebuinţând fericitul termen întrodus de Iagić,[5] probă acusativul *tine*, care ar fi devenit цине, dacă *t* nu s'ar fi mănţinut prin continuitatea formeĭ *tene* alăturĭ cu *tine*.

116. *mesc*, *mescător* (je puise, celui qui puise) : почерпаю̀т водѧ, мескѧпа. 83. — виночерпалникъ, мескѧторъ де вин. 54.

Nu se găsesce nicĭ într'un dicţionar. Astădĭ limba română nu are vre-un termen propriŭ pentru ideĭa de «puiser, haurire». *Mesc* este exactamente = lat. *misceo*, ca *tac* din *taceo*, *fac* din *facio* etc. Deja la Romanĭ *misceo* avea semnificaţiunea de «daŭ de bĕut» : «qui alteri misceat mulsum» (Ovid. Metam. I. 147), de unde transiţiunea directă la «puiser». In cele-l'alte limbĭ romanice lat. *misceo* nu s'a conservat decât numaĭ prin forma intermediară *misculare*, de unde it. *mischiare*, span. *mesclar*, fr. *mêler* etc. Românul *mesc*=*misceo* este dară cu atât maĭ interesant. Românĭĭ din Istria posedă inchoativul *miscesc*=*miscesco*, dar numaĭ cu sensul de «amestec».[6]

117. *méser* (pauvre) : сѣрѧческѣ ѥ̀, сѧнтѣ мѣкѥр. 107.

Lat. *miserum*, it. *misero*, sp. *misero* etc. D. Cipar a atras de-mult şi 'n maĭ

(1) Necunoscênd acéstă formă, d. Cihac, p. 44, crează pentru moldovenescul *cărnaţ* un prototip latin *carnaceus*.

(2) **Thunmann**, p. 223.

(3) **Hasdeŭ**, *Principie de filologia comparativă*, t. 1, p. 88—99.

(4) În **Gröber's** *Zeitschr. f. roman. Philol.*, t. 1, p. 482.

(5) *Podmladjena vokalizacija*, Zagreb, 1869.

(6) **I. Maĭorescu**, *Itinerar în Istria*, Iaşĭ, 1874, p. 104.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

multe rînduri atenţiunea asupra acestuĭ cuvînt, destul de des în vechile tipăriture române. De ce dară l'a uĭtat d. Cihac, punênd (p. 168) numaĭ pe deminutivul *mişel=misellum*?

118. *mestécăn* (bouleau) : кереѯа, мест'кжан. 176. 186.

Cuvînt de formaţiune curat romanéscă, deşi din elemente latine. Vine din *mestec=*lat. *mastico*, prin sufixul *-in* după analogia luĭ *carpen=carp-inum*, *frasin =frax-inum* etc. (cf. maĭ jos la cuvîntul *mojren*). Finalul *-cinum* a trecut în *-căn* întocmaĭ ca în *cér-căn=cir-cinum*. Muguriĭ mestécănuluĭ fiind dulcĭ, ţeraniĭ românĭ din unele locurĭ, bună óră din Gorj în Oltenia, îĭ mestecă în gură, de unde şi numele arboreluĭ.

119. *mihalţ* (barbotte, gadus lota) : тѣлък, мижалц. 211.

Ung. *menyhal*, cu sufixul deminutival *-ţ=uţ*.

120. *misurcă* (casque, heaume) : шлемъ, коиф, мисѣрка. 172.

Polonesce *misiorka* şi *misiurka* «coĭf», ceĭa-ce Matzenauer (p. 255) derivă din franc. *visière* «partie antérieure du casque». Etimologiă de tot greşită. Sensul fundamental al *misurcăĭ* este : «coĭf oriental», dela arabo-turcul *Miçir* «Egipt». Tot aşa arabesce *miçirî* «Egiptén» se chĭamă un fel de sabiă, ér *miçirî mâr* o lance (Vullers). La Poloni cuvîntul a petruns prin intermediul Românilor.

121. *mocan* (paysan, imbécile) : селникъ, мокан. 136. — невѣгласъ, простъ, мокан. 104.

Cf. ital. *macù* «orfan» în Brescia, *màcan* «băiat» în Val-Tellina = celtic. *mak*, *makan* «fecĭor».[1]

122. *mojren* (frêne, fraxinus) : есеновo древо, можрен. 209.

Cf. bohem. *modrjn* (citesce : modrjin), un fel de brad : «pinus larix», polonesce *modrzew*. Cu tóte astea, românul *mojren* este format întocmaĭ ca *palt-en*, *fras-in*, *carp-en*, *mestéc-în*, *curp-en* etc. In dicţionare nu se găsesce.

123. *molidvu* (mélèze, pinus larix) : питисъ, молидвѣл. 126.

Astăzĭ *molitfu*, *molid* şi *molif* (Lex. Bud.), prin diferite modalităţĭ de asimilaţiune din prototipul comun *molidvu* (*dv=dd=d*; *dv=tf=ff=f*). În partea radicală, póte şi în sufix (*d=z* la Românĭ şi la Celţĭ), se întâlnesce cu franc. *mélèze*, în dialectul languedocian *mele*, termen isolat în limbile romanice, pe care Diez îl derivă din *mel-lerce* (=*mel-larix*, quasi «brad dulce» saŭ «brad de mĭere»)[2], etimologiă maĭ mult decât problematică prin sine însăşĭ, care devină însă chĭar im-

(1) **Biondelli**, *Dialetti gallo-italici*, Milano, 1853, p. 71.
(2) Ap. **Scheler**, p. 196.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

posibilă în comparaţiune cu terminul român, unde *mol-* nu póte veni din lat. *mel.* Trebuĭ să admitem o origine celtică. Cf. pedemontanul *malés, maléso* «mélèze» (Biondelli).

124. *moştén* (indigène, originaire du pays) : тоѯемец, мощѣкн, wм де цѣрѫ. 150.

Cf. maĭ sus textul XXVIII etc., unde *moştén* apare ca «proprietar». E peste putinţă a 'l separa de *moş* «bunic», de unde *moşiă* «proprietate» (literalmente : «avitum»), şi de *moşnég* «bătrîn». Acest din urmă cuvînt, în care sufixul *-ég* este pejorativ ca în *dulc-ég, drum-ég, pătu-ég, şomo-ég* etc., şi 'n care *-şn-* provine din *şt* ca şi 'n actualul *moşnén* din *moştén* (cf. maĭ sus la cuvîntul *duméstec*), revenind adecă la *moştég=moşt-ég*, probéză că 'n *moş* s'a perdut finalul *t*. Tema comună în *moşt-én, moş-tég* şi *moş[t]* este *moşt*, pe care o găsim, în adevĕr, în albanesul *motş-im* «bătrîn», propriamente «annosus», dela *mot* «an». Formele române corecte ar fi *motşu, motşén, motşég*, în carĭ însă a ocurs metatesa *tş=şt* din causa cunoscuteĭ predilecţiunĭ a limbeĭ nóstre pentru grupul *şt*.

125. *mozavir, mozaviresc* (dénonciateur, hypocrite, je calomnie) : навѣтник, мозавир. 101.—пореции, а порокли, а мозавири, а пѫры. 116.—притворник, префѫкатор, хнклѣн, мозавир. 123. cf. 124.

Karagić (Lex. 375) aduce мѕсеведа «calumnia», мѕсеведити «inique accusare», мѕсевециа «calumniator», pe carĭ le indică ca de proveninţă turcă.

126. *mugur* (bourgeon, germe, jet) : вершїе дѕкнагw, мѕгѕр де копач. 187.—радѕотѣнїе, деѕгѫѕкаре, кѫнд се деѕкаѕкѫ мѕгѕрѕл. 130.

D. Cihac (p. 170) îl derivă din lat. *muculus*, deminutiv din *mucus* «muc». Etimologiă radicalmente greşită. Este albanesul *mugul* «germoglio, innesto, piccolo ramicello che si taglia da un arbore per innestarlo in un altro» (Rossi). Accentul în *mugur=mugul* este de o potrivă pe prima silabă. Pentru corespundinţa regulată a finaluluĭ român *r* cu albanesul *l*, cf. la cuvintele *măgură, mazăre, viezure*. Cf. sanscr. *mukula* «bourgeon, bouton» (Böhtlingk-Roth).

127. *mursec* (je dévore, je mange comme les bêtes sauvages) : звѣроѭдина, мѕрсекат, мѫнкаре де їарѫ.

D. Cihac (p. 174) derivă din lat. *morsicare* (cf. ital. *morsecchiare*) pe al nostru *muşcare*, fără a cunósce forma *mursec*, care singură corespunde din punct în punct prototipuluĭ lat. *morsico*. Cĕt pentru *muşc*, el provine din forma latină colaterală *mordico*, în care licuida+dentala *-rd-* de 'naintea lui *c* aŭ trecut în *ş* întocmaĭ aşa ca licuida+dentala *-nt-* în *muşcel=monticellum*. Un fenomen analog al treceriĭ grupuluĭ licuida+nasala în *ş* ne presintă limba zendică[1] : *peşu=peretu*

(1) **Fr. Müller,** în **Kuhn,** *Beiträge*, t. 5, p. 382, şi în *Sitzungsberichte d. wiener Akad.*, hist.—phil. Cl., t. 66 (1870), p. 370.— Cf. **Schleicher,** *Compend*[3]., t. 3, p. 197.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

=*partu*, *aşa*=*areta*=*arta*, *antavahista*=*aşavahista* etc. In acest mod, Românii aŭ conservat ambele forme latine *morsico* şi *mordico*. In popor cuvîntul *mursec* există pînă astădĭ, deşi în dicţionarele române nu figurézĕ.

128. *naljosul*, *nalsusul* (de haut en bas, de bas en haut) : ИИЗБРѢДО, НАЛЖОСѪЛ. — ИЗБРѢДО, НАЛСѪСѪЛ. 211.

În dicţionare lipsesce.

129. *nişchiţel* (un petit peu) : СЦѢГЛО, НИШКИЦЕЛ, ПѪЦИНЕЛ. 142.

Astădĭ se întrebuinţézĕ—şi acésta numaĭ în Muntenia—forma contrasă *niţel*, pe care un excentric, necunoscênd pe *nischiţel*, o derivà prin afereso-metatesă din *puţinel* = *puniţel* = *niţel*! *Nişchiţel* «puţinel» este deminutiv din *neşcăt* «puţin», cuvînt fórte des în Psaltirea luĭ Coresi (Ps. 8, 16, 36, 54, 104, 106 etc.) şi care provine din *nu-sciŭ-căt*=*nescio-quantum* tot aşa ca *neştine* din *nu-sciŭ-cine* = *nescio-quinam* saŭ *nescare* din *nu-sciŭ-care*=*nescio-qualem*.[1]

130. *noĭan* (océan, profondeurs de la mer) : ПѪЧИНА, АѪЧЇѪЛ МѢРЇИ, АДѢНКѪЛ, НОАНѪЛ. 125.

Etimologia propusă de d. Cihac (p. 180) din *oceanum* «avec prothèse d'un *n* «et syncope du *c*: *okeanus-oean-nocan*» este absolutamente imposibilă, căcĭ numaĭ latinul *g* între vocale, dintre carĭ cea de a doua trebuĭ să fie móle, póte să dispară la Românĭ, de ex. *maĭ*=*magis*, nicĭ o dată însă nu dispare *c* saŭ *k*. Afară de acésta, nu este corect de a vorbi despre «prothèse d'un *n*» în limba română, fiindcă în *nalt* saŭ în *nălbesc*—însuşĭ d. Cihac o scie — *n* nu este protetic, ci prepoziţional : *nalt* =*înalt*, *nălbesc*=*înălbesc*, ér în macedo-românul *număr*=*umăr* el este pronominal : *un-umăr*=*unumăr*=*număr*. Tot prepoziţional, dacă nu pronominal, nicĭ decum însă protetic, este *n* şi 'n *noĭan*=*în-oĭan*, ca şi 'n sinonimul italian *nabisso*=*in-abisso*. De unde însă derivă *oĭan*? Este albanesul *uĭana* «ocean» dela *uĭ* «apă».[2]

131. *olele!* (hélas) : ОУФѢ, ѠЛЕЛЕ, НЕВОЕ, ОУОУ. 159.

Interjecţiune de durere cu *l*, comună aprópe tuturor limbilor şi care ar fi de ajuns chĭar ea singură — fie dis în parentesĭ — pentru a resturna faĭmósa teoriă a luĭ Fick despre neprimitivitatea sonuluĭ *l* la Ario-europeĭ.

132. *omide* (chenille) : ГѪСЕНИЦА, ѠМИДЕ. 64. 178.

Grec. ὁ μίδας. Este fórte interesant că articolul grec a remas încorporat în forma română, negreşit pentru a da maĭ mult volum disilabeĭ, pe când în *strachină*=ὀστράκινα, vorbă de doă orĭ maĭ lungă, a perit, din contra, chĭar organicul *o*, confundându-se cu articlul nedefinit român.

(1) Cf. **Hasdeŭ**, *Principie de filologia comparativă*, t. 1, p. 39.
(2) **G. de Rada**, *Antichità della nazione albanese*, Napoli, 1864, p. 7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

133. *omuşor* (lobe ou portion saillante au cou d'un animal) : ѡ-жерелїе, ѡмѕшорѕл ѧи грѕмаѯ. 166.

Trebuĭ să fie resultatul uneĭ etimologie poporane; dar din care altă vorbă anume, nu scim.

134. *păinichĭu* (céréales en général, surtout une espèce de millet) : пыро, пѫниникю, грѫѕ, секарѫ, мѫлаи. 125.

Lat. *paniculum*, deminutiv din *panicum* «un fel de meĭu». Tot din deminutivul *paniculum* vine şi spaniolul *panol*. Din positivul *panicum* derivă românul *părinc* «panicum miliaceum» (Lex. Budan.), prin trecerea luĭ *n* în *r* şi nasalisarea sufixuluĭ *icum* (Cihac). Forma română *păinichĭu* atăt de interesantă, a fost pînă acum necunoscută.

135. *pépene curcubenos* (melon d'eau, cucurbita citrullus) : лѧбеница, пѣпене кѧркѧбенос. 208.

Pépene curcubenos = lat. *peponem cucurbitosum*. Să se noteze însă că al nostru *pépene*, macedo-românul *pépine* şi albanesul *pĭepăn*, tóte cu accentul pe prima silabă, nu pot deriva din latinul *pepònem*, de unde italianul *pepòne*, ci provin dintr'un tip latin ne-clasic *pèpinem*. Căt privesce pe *curcubenos*, forma *curcubétă* = lat. *cucurbita* existând pînă astăḑĭ (Cihac p. 65), trecerea finaluluĭ *-tos (curcubetos)* în *-nos (curcubenos)* se explică numaĭ dóră prin asimilaţiunea sufixală cu *-ne* din *pépene*. De observat, în fine, metatesa *curcu=cucur*, pe care o găsim şi 'n macedo-românul *curcubetă* (Kavalliotes).

136. *pespe* (au delà de, au dessus de) : песпе пѧтѣре. 112. — песпе фире. 119. — прєѯ, песпе. 119.

Cf. maĭ sus Notanda la texturile XVIII, XIX. In manuscrisul d-luĭ Sturdza se găsesce însă şi forma *peste*, de ex. la f. 43 : песте мѫнѫстири, песте wцн...

137. *pestire* (lenteur, retard) : мѧдненїе, пестирє [*Berindă* : ѡ-мешкане]. 98.

Lat. *postire* «a merge după alţĭ»=«a întărḑia». Tot prin *o=e* vine al nostru *ghem*, macedo-românul *glem*, din lat. *glomus*, ital. *ghiomo*. Deja în latina rustică a putut exista o formă *pestire* alăturĭ cu *postire*, ca *retundus* din *rotundus* şi maĭ ales *compes* lîngă *compos*, unde este în joc tocmaĭ silaba *pos=pes*. Spaniolul *hermoso* vine din lat. *fermosus* = *formosus*, spaniolul *nemon* din *gnomon*, şi nemic nu ne împedecă, prin urmare, in spaniolul *pestoreja=pest-oreja=post-auriculam* «cerbice», literalmente «după ureche», de a vedé pe vulgarul latin *pest* din *post*. O analogiă perfectă cu românul *pestire=*lat. *postire* ne presintă alban. *pemmă=* lat. *poma*.[1] Cuvîntul lipsesce in dicţionarele române, dar nu e rar în vechile nóstre tipariture.

(1) Cf. **Schuchardt**, *Vokalismus*, t. 2, p. 211—217.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

138. *pin* (pin sauvage, pinus sylvestris) : питис, сѣсна, пинѕ л. 125.

Lat. *pinus*. D. Cihac (p. 205) greşesce dară, când crede că *pin* nu este la Românĭ un «terme populaire». La Macedo-românĭ *kinu* (Kavalliotes).

139. *plătică* (gardon, cyprinus rutilus) : лаціѫ, плѣтика [*Berindă* : лаціѫ, рибѣ сїе има есть). 94.—листика, плѣтика. 211.

Polon. *płotka, płocica, płociczka*. Cf. germ. *Plötze*.

140. *plocad* (couverture) : гѫбер, покладъ, плокадъ. 206.

Metatesă din slav. покладѫ, literalmente «pus peste ceva».

141. *plumăni* (poumons) : плюкѣ, плѫмѣнїи. 205.

Lat. *pulmonem*. Astădĭ se întrebuinţézĕ numaĭ forma cu vocala obscură : *plămînă*, ér la Macedo-românĭ : *pălmună*.

142. *polegniţă* (verglas) : голотѣ, полегницѫ [*Berindă* : серенѫ, ѡжеледица, гололедица]. 62.

Acelaşĭ cuvînt, la f. 213 : полединца, după cum şi este forma serbo-bulgară dela paleo-slav. полединти «glacie tegere» (Miklosich). Trecerea luĭ *d* în *gn* este numaĭ aparinte. In realitate, sufixul *-iţă* a fost înlocuit prin sufixul *-niţă*, adecă *poledniţă*, de unde apoĭ *dn=gn*.

143. *porănb, porumboae* (pigeon, colombe) : голѫбѣ, порѣнбѧ.—голѫбице, порѫмбоа. 207.

Lat. *palumbum*, ital. *palombo* etc. (Cihac). In glossa de faţă e remarcabilă forma bărbătéscă cu *-ănb-* în loc de primitivul *-umb-*, pe care 'l conservă forma cea femeĭască. Scăderea iniţialuluĭ *pa-* la *po-* este propriă dialectuluĭ român nordic, căcĭ Macedo-românĭĭ ḑic *părumbu* (Kavalliotes), transiţiune normală din lat. *palumbum*.

144. *povară* (charge, fardeau): бремѧ, сарчинѫ, поварѫ. 49.

Paleoslav. повора «brancard», de unde român. *povară* prin intermediarul *povoară*. Cuvîntul paleo-slavic însă, după Matzenauer (p. 405), vine la rîndul seŭ din gr. ἀποφορά «apport». Termin eminamente românesc este *sarcină*=lat. *sarcina*, pe care nu l'aŭ moştenit nicĭ Francesiĭ, nicĭ chĭar Italianiĭ.

145. *prăstură* (jument) : лакїмїе, прѫстѫра. 205.

Cf. maĭ sus la cuvîntul *duvalmă*. Pentru înţelegerea quasi-slaviculuĭ лакїмїе, servă o glossă în Miklosich (Lex. 331) : лакиний конь войничьскыхѫ θήλειαι ἵπποι εἰς ἅρματα, de unde ar urma că *prăstură* este «cavale de guerre». Insemnând épă, cuvîntul *prăstură=prăsitură* vine învederat din *prăsesc* «engendre», termin aplicabil la vite în genere, deşi la început el avea înţelesul de tot

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

restrîns de «a fătà purceĭ»=serb. праснти «ferkeln, porcos pario» (Karagić) dela paleo-slav. праса «porc». Miklosich a uĭtat acéstă vorbă între slavismele limbeĭ române. Sub raportul economic, generalisarea cuvîntuluĭ *prăsesc* asupra tuturor vitelor, probézà că crescerea porcilor juca un rol fórte important la Românĭ din evul-mediŭ, după cum este pînă astădĭ în Oltenia.

146. *prund* (littoral maritime) : поморїе, цѫрмѵрилє мѫрїй, прѵндѵри. 115.

Sensul ordinar al cuvîntuluĭ este «năsip» dela slav. прждъ, ung. *porond*.

147. *a răduce, răducător* (être semblable, pareil) : подобник, рѫдѵкѫтор. 195. — приклада, рѫдѵчерѣ. 196.

Cf. în Cantemir : «Нѵмитор адѵкѫнд пре тѫнăр дънаинтѣ са ши кѫѵ-«тѫндѵ-й тинерецилор ши мѫримїй кипѵлѵй, аѵ дънчепѵт а-л лоби ла инимъ «съ нѵ кѵмва фїе вре ѵнѵл дин непоцїй лѵй чїй лепъдаций, кѫчи ши ла фацъ «фоарте ш'ѵѵ фост рѫдѵкѫнд кѵ дѫнсѵл».[1] Este o aplicaţiune interesantă a latinuluĭ *readduco* = ital. *radduco*. In dicţionarele române nu se găsesce. Astădĭ se maĭ întrebuinţéză cu sensul analog numaĭ simplul *aduce* în locuţiunea : *cam aduce* «se asémănă».

148. *răfrec, răfrecătură* (chiffon) : рѵѣ, рѫфрекѵл. 205. — рѵѣнще, тивѣнъ, рѫфрекѫтѵрѫ. 133.

Din lat. *refrico* «re'noesc», de unde apoĭ sensul de «cărpesc». Astădĭ necunoscut.

149. a *se răşkira* şi a *se răshira* (étendre les ailes) : рѫѯкрилѣю, рѫшкирѵ-мъ, рѫсхирѵ-мъ, арипеѯѵ-мъ. 131.

Un neaşteptat paralel românesc pentru cunoscutul fenomen grec al mutărĭĭ aspiraţiunĭĭ, bună-óră : χύτρα=κύθρη, Θελποῦσα=Τελφοῦσα, τάφος=θάπος şi altele, adecă *ch*yt=cyt*h*, t*h*elp=telp*h*, tap*h*=t*h*ap etc. În adevăr, cele doă forme pe carĭ ni le dă glossa de faţă : рѫшк (răs*hc*)=рѫсх (răsc*h*) ne presintă aspiraţiunea mutându-se dela *s* la *c* saŭ vice-versa, astfel încât să formeze cu consóna cea aliată un singur son intim : ш=*sh* şi χ=*ch*, lăsând de tot pure pe consónele cele desaliate, întocmaĭ ca în fonetica grécă. Cu tóte acestea, nicĭ *c*, nicĭ *h*, nu sînt aci originale, ci provin din *f*, cuvîntul sunând propriamente *răsfir*, o compositiune din particula prefixă *răs*—fie slavicul рѫѯъ, fie latinul *re-ex*=ital. *ris*—şi din *fir*=lat. *filum*=ital. *filo* (în dialectul milanes *fir*)=span. *hilo*=franc. *fil* etc. Francesiĭ în *file* şi Italianiĭ în *fila* aŭ o formaţiune colaterală din pluralul latin *fila*. *Răsfir*, ca sens fundamental, însemnéză : «desfac ca firul». Lexiconul Bu-

(1) **Cantemir,** *Chronicul*, ed. Iaşĭ, 1835, t. 1, p. 76.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dan cunósce numaĭ forma *răşchir*. D. Pontbriant (p. 629, 609) pune *resfir* şi *răschir* ca doă vorbe separate, dând celuĭ de'ntâiŭ înţelesul fals de «nettoyer avec son bec», fiind-că n'a înţeles locuţiunea poporană pe care o citéză : «îşĭ *resfiraŭ* aripele» (*étendaient*, nu *nettoyaient*), ér pe cel-l'alt traducênd bine prin «éparpiller». Variantul *răshir* n'am găsit nicăiri. Pentru şovăirea între *f—h—k*, cf. maĭ sus *jăhuesc—jăfucsc—jăcuesc*.

150. *răscumpăr* (je me venge) : мщѕса, рѫскѵмпѫр wарекѵм пентрѵ рѫѵтатѣ че ав фѫкѵт. 96.

Veḑĭ maĭ jos : *scumpăr*.

151. *rubă* (chiffon) : рѵбище, тивѣнѫ, рѫфрекѫтѵрѫ, рѵбѫ, кърпѫ. 133.

Serb. рѵб «basmà pe care o pórtă ţerancele pe cap» (Karaǵić), din paleo-slav. рѫбѫ «pânză» (Miklosich). N'are decât o asemenare de azard cu ital. *robba*, franc. *robe* etc., carĭ tóte sînt de proveninţă germană (Littré).

152. *rumăn* (tributaire, corvéable) : wбладаемый, рѵмѫн, чел бирѵит. 164.

Cf. maĭ sus Notanta la textul No. XXI.

153. *să* (si) : ако га стретеши, ѓар сѫ-л вер тимпина. 211.

Lat. *sĭ*, conservat cu sensul seŭ propriŭ «dacă». Nu e rar în vechile tipăriture române, cf. Cihac p. 237. Este de observat şi вер=actualul *veĭ*, cu conservaţiunea luĭ *r*. Cf. maĭ jos cuvîntul *săvai*.

154. *sahaidac* (flêche tatare) : тѵлѫ, тѵлбѫ де сахандаче. 151.

Cuvînt tătăresc, care dela foştiĭ Nogaĭ din Crimea a trecut şi la veciniĭ lor Slavĭ : malorusesce сагайдак, polon. *sajdak* «carquois», *sajdacznik* «archer». In glossa de faţă însemnéză «săgétă», căcĭ altfel nu se póte înţelege «tulbă *de* sahaidace». Tot aşa pare a fi şi în mitropolitul Dosofteĭu :

«Моав ши Ягар ла сѫхѫйдаче,
«Гебал ши Амон гѫтаѯѫ ланче,
«Амалехиций фарекѫ пѵшче,
«Филистиманій праций с'арѵнче...»[1]

155. *sămărăt* (gai, enjoué) : шѵмен, сѫмѫрѫт, вѣсел. 172.

Prin acéstă glossă se distruge cu desăvîrşire etimologia, altmintrea fórte plausibilă, pe care o propunea reposatul Rösler pentru cuvîntul nostru *posomorît* : «mit slavischer Bildung aus magy. *szomorú* traurig».[2] *Sămărăt* însemnând «ve-

(1) *Psaltire*, Uniow, 1681, ps. LXXXI.
(2) **Rösler**, *Romänische Studien*, p. 351.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

sel», opusul seŭ *posomorît* «ne-vesel» este compus necesarmente din *sămărît* preces de particula negativă *po-;* saŭ maĭ bine ḑicênd, *sămărît* şi *posomorît* fiind forme participiale, verbul *sămărî* cu sens de «veseliă» este opusul verbuluĭ *po-somorî* cu sens de «ne-veseliă», adecă e preces de *po*=«ne». In adevăr, *pa* este particulă de negaţiune în limba albanesă, care întră tot-d'a-una în cuvinte compuse : *pa-bessă* «ne-credincĭos», *pa-mundună* «ne-putincĭos», *pa-ştatşm* «ne-corporal» etc. Tot aşa este în *pa-sămărî*, de unde scăderea vocalică *posomo-* prin acţiunea celor doă labiale, dintre carî iniţialul *po* = *pa* îşĭ are părechea în *porumb* = *palumbum*. Pentru positivul *sămărî* noĭ nu găsim vre-un paralel în limba albanesă actuală întru cât ne este cunoscută, dar acésta nu atinge întru nemic rigurositatea conclusiunii de maĭ sus, fie că un asemenea paralel se va afla maĭ târḑiŭ, fie că se va fi perdut. Să observâm numaĭ că în *sămărî* partea radicală este *sam*, de unde *săm-or* şi 'n fine *să-mor-esc* întocmaĭ ca din *jos* formaţiunea secundară *jos-or* şi formaţiunea terţiară *jos-or-esc* (cf. Cihac p. 134). Faptul preţios este constatarea şi 'n limba română a particuleĭ negative albanese *pa*=sanscr. *apa*.

156. *săpşóră* (houe, hoyau) : рылец, сѫпшоарѫ. 134.

Sinonim pentru *hărleţ*=slav. рылькъ, despre care veḑĭ maĭ sus Notanda la textul No. XXXI. Deminutiv din *sapă* «houe», care — existând în unele dialecte slavice numaĭ ca vorbă împrumutată (Matzenauer p. 303)—este medio-lat. *sapa* «houe», adus ca termin latin rustic sub forma de *sappa* deja în Isidor de Sevilla din secolul VI, franc. *sape* cu deminutivul *sapeau*, ital. *zappa*, span. *zapa* cu trecerea *s*=*z* ca în *symphonia*=it. *zampogna*=sp. *zampoña* (la noĭ *cimpoĭu* cu iniţialul *ć* din *s*, cf. maĭ sus la cuvîntul *cĭovlică*).

157. *săvai* (quoique, bien que, au moins) : и оубо, мѫкар, сѫвай, 84. — пове, дйкайле, мѫкар, сѫвай. 116.

Din *să-va* «dacă vrea» (si libet), de unde *săvaĭ* prin analogiă cu *încaĭ*, *maĭ*, *numaĭ* etc. In dicţionarele române nu se găsesce şi din limba literară a despărut de-mult, dar poporul dela ţéră îl maĭ păstréză pe a-locurî. În vechile nóstre tipăriture nu e rar. D. Cihac nu-l cunósce.

158. *a se scarandivi* (être dégoûté, répugner) : wмрaжaюсѧ, мѫ скарандивеск сaѕ скрѫбеск.—wмрaженїе, скарандивире, sрѫре, скрѫбире. 166.

In dicţionarele române nu se găsesce. Sub raportul vocalic, este interesantă netrecerea în vocală obscură a celor doĭ *a* neaccentaţi : *scaran-*. In privinţa etimologică, este paleo-slav. скарѧдовати-сѧ (=skarendovati-) «répugner» din скарѧдъ (= skarendŭ) «puant».

159. *scovardă* (sorte de gâteau) : сковрадникъ, сковардъ. 137.

Paleo-slav. сковрада, cu trecerea luĭ ра în *ar* după cum a trecut лa în *al* în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

baltă = БЛАТО şi 'n *daltă* = ДЛАТО, tóte acestea deja prin fonetism românesc, fără a fi trebuinţă de a alerga la formele proto-slavice *БАЛТ- şi *ДАЛТ-.

160. *scumpăr*, *scumpărătoriu* (je me venge, vengeur, vindicatif) : МЕСТЬ, СКЪМПЪРАРЕ.—МЕСНИКЪ, СКЪМПЪРЪТОРЮ. 96. 98.

Cf. maĭ sus *răscumpăr*. *Scumpăr*=*ex-comparo* şi *răscumpăr*=*re-ex-comparo* însemnéză literalmente «je rachète». Cu acest sens, cuvîntul lipsesce în d. Cihac (p. 13). Resbunarea considerată ca «rachat» este consecinţa instituţiunilor juridice medievale, când rudele ucisuluĭ se împăcaŭ cu ucigaşul pentru o plată órecare hotărîtă. Tot de atuncĭ datéză vorba: *resbunare*=*re-ex-bonum*-, adecă «îmbunătăţirea» reuluĭ celuĭ comis. Sensul *răscumpărare* «vengeance» = «rachat» apare limpede maĭ cu sémă în Pravila luĭ Vasile Lupul, de ex. : «ДЕ ВА ТРѢЧЕ «СЪДАЛМА ШИ ЛА АЛТЬ ВЪРАЗЪ, АТЪНЧЕ АЧЕЛА АЛ ТРЕИ ВЪРАЗЪ ПОАТЕ СЪ ВЇЕ СЪ «ПЪРАСКЪ ЛА ЮДЕЦЬ, ШИ СЪИ РЪСКЪМПЕРЕ ЮДЕЦЪЛЬ, КЪМЪ САРЕ ЗИЧЕ ВА «СЪДЪИ НЕЩИНЕ ПРЕ ВРЕЗНЬ КОПИЛЬ ШИ СЪДАЛМА НЪ РЪМЪНЕ АСЪПРА КОПИЛЪЛЪИ, «ЧЕ ТРѢЧЕ ЛА ТАТЪСЪ, АТЪНЧЕ МАКАРЬ КЪШИ ПРЇИМѢЩЕ СЪДАЛМА, ЮРЪ ТА- «ТЪСЪ ПОАТЕ СЪ ВЇЕ ЛА ЮДЕЦЬ ШИ СЪШ ЧАРЪ РЪСКЪМПЪРАРЕ».[1]

161. *selbeḑesc* (je pâlis) : ПОБЛЕДѢВАЛ, СЕЛБЕЗЇМ. 193.

Cuvînt fórte remarcabil. Este denominativ dela *salbed* «pâle»=latin. *subalbidum* cu vocalisarea luĭ *b* între vocale ca în *sebum* = *seŭ*, *subulam* = *sulă* etc., adecă *subalbidum* = *salbidum* = *salbed* (cf. *putridum* = *putred*, *rancidum*= *rînced*, *fracidum*=*fraged* etc.). Astăḑĭ se ḑice maĭ mult *sarbed*, conservând însă sensul de «pâle», pe lîngă care s'aŭ maĭ desvoltat accepţiunile de «fade, insipide, âpre, âcre, revêche, hâve». Necunoscênd forma *salbed* = *subalbidum*, d. Cihac (p. 241) derivă pe *sarbed* din latinul *in-sapidus* prin aferesa luĭ *in*, epentesa luĭ *r* şi trecerea luĭ *p* în *b*!

162. *semuesc* (réfléchir) : РАЗМЫШЛЯЮ, РАЗСЪЖДАЮ, СЕМЪЕСК, АЛЕГ КЪ КЪЦЕТЪА, ЖЪДЕК, СОКОТЕСК. 131.

Frumósă grupare de patru sinonime române pentru «réfléchir». *Semuesc* nu se află în dicţionarele române. Probabilmente vine dela *sémă* (=*samă*=ung. *szám*?), cf. «a da samă», «a băga samă» etc., prin sufixul verbal *-ui-*, care servă în limba română a formà denominative, fie din vorbe moştenite, fie din cele împrumutate, vechĭ saŭ noue. Acest punct — vom profita de ocasiunea ce ni se presintă — merită din parte-ne o parentesă. Pentru sufixul nostru verbal denominativ *-ui-* în cuvinte de origine latină, cf. *căpăt-uesc*, *ghem-uesc*, *jur-uesc*, *legĭ-uesc*, *păcăt-uesc*, *pesc-uesc*, *spic-uesc*, etc. Acest sufix *-ui-* corespunde pe deplin sufixuluĭ albanes *-ue-* din 1ma şi 2da conjugaţiunĭ active după gramatica luĭ Lecce, de ex. : a *pesc-ui-* = me *peşk-ue-*, a *plumb-ui-* = me *plumb-ue-*, a *învăl-ui-* = me *îm-*

(1) *Cartea românéscă de învăţătură*, Iaşĭ, 1646, f. 125 verso.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

văl-ue-, a *răfui-* = me *răfue-* etc. Vocala intercalată *u*, prin care se distinge acest *-ui-* saŭ *-ue-*, este identică cu grecul ο în ἰατρε-ό-ειν, δουλε-ό-ειν, θεμιστε-ό-ειν (=legĭ-u-i), ἀμφιπολε-ό-ειν (=sîrg-u-i) etc. şi cu slavicul в în кѣпо-в-ати, вој-в-ати, сѣдѣла-в-ати (= sfăt-u-i = βουλε-ό-ειν = măs-u-e) etc., unde ο şi в presintă la Elinĭ şi la Slavĭ aceĭaşĭ natură denominativă.[1] Remâne a se cerceta aparte originea acestuĭ *-u-*, modul seŭ de distribuire în conjugaţiunea fie-căriĭ din cele patru limbĭ, urmele sale posibile în cele-l'alte graĭurĭ ario-europee, maĭ ales în cele eranice începênd dela zendica,[2] etc. Ne mărginim aci a constata importanţa fenomenuluĭ.[3] Ce e maĭ curios decât tóte, este că d. Cipar se preface că nu cunósce existinţa verbilor cu *-ui-* în limba română. Ĭată pînă unde împinge hotărîrea sistematică de a nu vedé la noĭ decât numaĭ şi numaĭ elemente latine!

163. *slomnu* (vestibule de l'église) : припрата, сломнѣа. 207.

Astădĭ în limba poporană *slon* «barrière», pe care Miklosich (Lex. 858) îl derivă din paleo-slav. слонити «appuyer». Atuncĭ însă ar trebui explicat *m* în forma *slomnu*.

164. *sluga norodului* (bourreau) : слѣга народныи, слѣга народѣви, гѣдѣ. 137.

Ţicerea română este o simplă localisare din slavicul слѣга народный, care la rîndul seŭ este o pură imitaţiune din grecul δήμιος «calâŭ» dela δῆμος «popor». Şi la Romanĭ, şi la Slavĭ, pare a fi fost numaĭ o locuţiune savantă, nu poporană. Merită a fi menţionată ca specimen de obicĭnuitul pedantism al începuturilor literare, la noĭ ca şi la orĭ-ce alt popor.

165. *solzi*, *zolzi* (écaille) : чешѣа, солзїи. 171. — скралиџе, золзїи. 211.

Şovăire între iniţialul *s* şi *z*, prin care se justifică trecerea definitivă *zer* = *serum*, *zahar*=*saccharum* etc. şi care este analógă cu şovăirea între *ş* şi *j*, semnalată la cuvîntul *jold*. Singularul *solz* este pentru *sold* prin influinţa pluraluluĭ *solzĭ* ca maĭ sus *melcĭu* din *melc* prin influinţa pluraluluĭ *melcĭ*, cu atât maĭ mult că *solz* la singular se întrebuinţéză fórte rar. Acest *sold* nu póte fi decât latinul *solidum*, «partea cea tare a orĭ-căruĭ lucru», de unde scurtul *i* a despărut deja la Romanĭ, bună óră *soldum* pentru *solidum* în Horaţiŭ (Sat. 1, 2, 113. 2, 5, 65). Din verbul lat. *soldare* derivă span. *soldar*, franc. *souder* etc. cu sensul de «a uni strîns părţile unuĭ lucru». În medio-latina se numĭa *solda* drojdiele, ca «partea cea maĭ tare a vinuluĭ» (Du Cange).

(1) **Schleicher,** *Formenlehre d. kirchenslawischen Sprache,* Bonn, 1852, p. 196—197.

(2) Vedĭ în acéstă privinţă indicĭ fórte preţióse în **Kraushaar,** *De radicum quarundam indo-germanicarum variatione quae dicitur,* Marburg, 1869, p. 41—49 : De radicibus quae ex consona et *u* vocali compositae videntur.

(3) Cf. **Diez,** *Gramm.*[3], II, p. 406.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

166. *spată* (glaive) : мечѫ, спатѫ, палѡш. 96.

Lat. *spatha*, de unde ital. *spada*, span. *espada*, proveng. *espaza*, franc. *épée*= *espée* etc., dintre carĭ tóte însă forma română e cea maĭ bine conservată. Fiind că cuvîntul se găsesce adesea în vechile tipărituri române, nu înţelegem de ce l'a uĭtat d. Cihac, punênd în locu-ĭ (p. 259) pe *şpagă*, pe care noĭ am luat'o dela Ruşĭ : шпага.

167. *stăvar* (étalon) : армѫсар сѧ стѫвар. 110.

Pe lîngă *armăsar* şi *duvalmă*, al treilea sinonim român pentru «étalon». Literalmente «cheval de haras», dela *stavă* «haras, Stuterey, Rossheerde», cuvînt care se maĭ întrebuinţéză în Transilvania (Molnar p. 107, 131). Lex. Bud. (p. 668) ne dă tot de acolo şi pe *stăvarĭu*, însă numaĭ cu sensul de «pastor equitii», cu care cf. maĭ sus cele doă accepţiunĭ ale cuvîntuluĭ *duvalmă:* «pastor equitii» şi «equus admissarius». Miklosich (Lex. 879) derivă pe românul *stavă* din paleoslav. ставѣ, ставъ, carĭ însă, însemnând «articulus», «compages» şi «pondus», nu pot avé nemic comun cu o «herghelĭă de caĭ». *Stavă* vine din medio-lat. *stalla*, ital. *stalla* «grajd», de unde ital. *stallone*, franc. *étalon* =*estalon* «stăvar» etc. Trecerea finaluluĭ *-lla* în *-va*, fie immediată, fie prin intermediul unuĭ *u*, este întocmaĭ ca în *măduvă* din lat. *medulla*.[1] Cf. însă şi alban. *stavă* «mulţime» (Hahn).

168. *străc* (cigogne) : сиконїа, стрѫкѕл. 149.

Paleo-slav. стрѫкъ, litv. *starkus*, serb. штрк, ung. *eszterag* etc. de o parte, vechĭu-germ. *storah*, scandin. *stork*, noŭ-germ. *Storch* etc. pe de alta, ne arată acest termen ca propriŭ anume ramureĭ slavo-germanice din familia ario-europeă. Plecând dela frumósa analogiă gr. γέρανος «grue»=γέρων «vieux», Pictet afiliază pe slavo-germ. стрѫкъ-*storah* «cigogne» cu slav. старъ «vieux» (germ. *starah* «fort»)[2]. Forma moldovenéscă *cucostărc* este interesantă prin alipirea luĭ *stărc* de *cuco-*=*cucor* din lat. *cicon-* (cf. *cucută* [alban. *kukută*]=lat. *cicuta*). Albanesul *stărkŭok* să nu fie óre aceĭaşĭ compoziţiune cu termeniĭ intervertiţĭ, adecă *stărk-kŭok*=*stărc-cucor?*

169. *surată* (amie, compagne) : дрѕгина, солцѧ, сѕратъ. 67. 70.

Surată din *soră* ca *fărtat*=*frătat* din *frate*, formaţiunĭ quasi-participiale, analóge cu slav. побратимъ şi посестрима. Cf. maĭ sus la cuvîntul *fărtat*.

170. *susaĭu* (laiteron, sonchus oleraceus) : жетѣлница, лѧптѕкѧ де пѫдѕре сѧ сѕсаю. 73.

Cf. alban. *şuşalĭă* «Rübe des Maiskolbens» (Hahn).

171. *a se svii* (reculer, se défier) : оукланатисѧ, сѧ се свїнскъ. 199. — неwтречешимисѧ, де нѕ те вем свїи де мине. 192.

[1] Cf. **Schuchardt**, *Albanisches und Romanisches*, în **Kuhn**, *Zeitschr.*, t. 20, p. 298 nota.
[2] *Origines indo-europ.*, t. 1, p. 491.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Paleo-slav. сѫвиѫ «convolvo», сѫвити-сѧ «a se strînge în sine». Astădĭ se ḑice *sfiĭ*. S'a uĭtat de cătră Miklosich între slavismele limbeĭ române.

172. *ṣaizeci, saisute* (soixante, six cents) : шестѫдесѧт, шаиѯечи. — шестѫ сот, шаи сѳте. 172.

Contracţiunea *ṣaizeci*=*ṣase-zeci* şi *ṣai-sute*=*ṣase-sute*, adecă *s*=*ĭ*, nu se maĭ vede, cu un rînd maĭ jos, în шасемĭи, ceĭa-ce probézĕ că ea se datorésce numaĭ tendinţeĭ eufoniee de a înlătura succesiunea a treĭ sibilante : *ṣ*+*s*+*z* şi *ṣ*+*s*+*s*. Este fórte remarcabil, că acelaşĭ procediment ne întîmpină şi la Macedo-românĭ în *ṣaidzăţi* (Bojadži), σσαεντζάτζι (Kavalliotes). Ce-va de o altă natură este contracţiunea poporană *paĭsprezecĕ* pentru *patru-spre-ḑecĕ*. Un fenomen analog *t*=*ĭ*, dacă nu ne înşelâm, ne întîmpină în *maĭcă* (serb. мајка)=*matcă* şi 'n *taĭcă*=*tatcă*.

173. *ṣez* (plaine) : рѧздолы, шезѳри, вѫи. 130.

Forma obicĭnuită e *ṣes* = alban. *ṣeṣ*, pe carĭ d. Cihac (p. 273) le derivă din lat. *sessum*.[1] E interesant *z* pentru *s*, cu care cf. maĭ sus la cuvîntul *solzi*.

174. *ṣupesc* (je ravis, je dépouille) : рѧзхищаю, шѳпеск, жѫхѳеск. 131. — сѫапѫкетѫ, шѳпѫкиѥ, апѳкѫ, рѫпѫкиѥ. 184.

Lex. Bud. (p. 687) are numaĭ cuvîntul *ṣuparĭu* «sauvage, violent», care reapare în d. Pontbriant (p. 716) sub forma de *ṣupaĭu* «mièvre, espiègle, folâtre».

175. *taistră, traistră* (havresac) : пира, таистра. 113. — спирида, траистра. 139. — тоболец, пѳнга, таистра, толба. 150.

Trebuĭ înlăturată comparaţiunea cu germ. *Tornister*, cuvînt de tot noŭ, necunoscut în vechĭa germană şi nicĭ chĭar în germana mediă. Modernul german *Tornister* este un împrumut din bohemul *tanistra*, care la rîndul seŭ provine din ital. *canestra* cu schimbarea iniţialuluĭ *c* în *t* întocmaĭ ca în bohem. *tarner* din ital. *carniere*. Tot dela Bohemĭ, deja prin intermediul Germanilor, aŭ luat cuvîntul Ungurĭĭ, prefăcêndu'l în *tarisnya* saŭ *tarisznya*. Românul *taistră*, de unde prin împrumut şi polonul *tajstra*, necunoscut celor-l'alte dialecte slavice, formézĕ cu totul o altă familiă lexică, propriă numaĭ Românilor şi Albanesilor, carĭ însă o posedă în tóte dialectele lor, pînă şi 'n cele maĭ depărtate de orĭ-ce contact cu Bohemiĭ, cu Germaniĭ saŭ cu Ungurĭĭ. Glossa de faţă ne procură doă forme române : *taistră* şi *traistră*, pe lîngă carĭ trebuĭ să maĭ adăugâm formele transilvane *straiţă*[2] şi *straistă*,[3] forma macedo-română *trastur*, pe care o scim dela d. profesor Caragiani, şi forma cea cu dentala mediă, cuprinsă într'o glossă de maĭ sus : *drăstă*. In lim-

(1) Acéstă etimologiă, pe care noĭ o considerâm ca provisóriă, o primesce şi **Schuchardt** în **Kuhn**, *Zeitschr.*, t. 20, p. 251.

(2) *Lex. Budan.* p. 675.

(3) **Bobb**, *Dictionariu rumanesc*, Cluj, 1823, t. 2, p. 404.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ba albanesă avem o serie completă de variante analoge. Hahn (Lex. 132) aduce formele *trastă* și *trase* (=rom. *traistă*); în Camarda (Gramm. 326, 340) aflăm forma *drașt̆ă* (=rom. *drăstă*), pe care o întrebuințéză Albanesiĭ din Sicilia; în fine Rossi (Vocab. 1212) ne procură forma *ș̆treiț̆ă* (=rom. *straiță*) «sacchetto di pelo di capra o d'altro, dove si mette la biada da dare al cavallo». Alăturându-se variantele, se capătă un prototip comun româno-albanes *staristra*, de unde, prin diferite accidente fonetice, decurg tóte formele cele derivate. In *staristra* orĭcine va distinge din capul loculuĭ sufixul de instrumentalitate *-tra*, unul din cele maĭ bine conservate în tóte limbele ario-europee, afară numaĭ dóră de Slavĭ, la carĭ, prin intermediarul *-dlo*, el a scăd̆ut la simplul *-lo*. Sufixul *-tra* jócă aci acelaș̆ rol ca în gr. μάκ-τρα «vase pour broyer», φύκ-τρα «jatte pour le lait», φέρε-τρον «brancard», καλύπ-τρα «enveloppe», lat. *mulc-tra* «sceau pour traire» etc. Numaĭ prin acest sufix româno-albanesul *staris-tra* se întâlnesce cu ital. *canes-tra*=boh. *tanis-tra*=germ. *Tornis-ter*. Separând sufixul, remâne de explicat tema *staris-*, de unde variantul albanes *trase* ar puté deriva chĭar direct, fără sufixul *-tra*, referindu-se către variantele cu *-tra* ca gr. καλαμίς (καλαμιδ-) «instrument de roseau» către lat. *calamis-trum*=*calamid-trum*.

176. *tămbar* (espèce de vêtement): оутворенїе, тѫмбарѧ [*Berindă*: шата долгаа невѣстѧа, шѧка]. 157.

Medio-gr. ταμπάριον «chlamydis vel sagi militaris species» (Du Cange), ital. *tabarro*, medio-lat. *tabardum*, franc. *tabard* etc. La Serbiĭ din Montenegro тамбарина. Originea primitivă a cuvîntuluĭ pare a fi arabă, deș̆i nu sîntem în stare de a o verifica în momentul de față.

177. *tar* (charge, fardeau): врема, сарчинѫ, поварѫ, тар. 49.

Din paleo-slav. товарѫ marchandise» = serb. товар «fardeau», de unde de asemenea, prin acelaș̆ fel de contracțiune (cf. *cal* = lat. *cavallus*) vine cu sensul cel vechiŭ ung. *tár* «magasin». Tot de acolo, prin sufixul *-niț̆ă*, româno-transilvanul *tarniț̆ă* «selle de charge» (Miklosich).

178. *tivénă* (chiffon): рѣкиїѣ, тивѣкнѫ, рѫфрекѫтѣрѫ. 133.

Nu se póte trage din verbul *tivì* «ourler, broder», căcĭ atuncĭ ar trebui să fie *tivélă*, afară numaĭ dóră de casul trecerĭĭ luĭ *l* în *n* (cf. la cuvîntul *dracilă*). Derivațiunea cea maĭ plausibilă este din medio-gr. τήβεννα, medio-lat. *tebennum* «toga, aliquod genus vestimenti» (Du Cange). Căt pentru scăderea sensuluĭ, cf. românul *buléndră* «chiffon» (Pontbriant) = medio-lat. *balandrana* = franc. *balandras* = sp. *balandran* = ital. *palandrana* «espèce de manteau».

179. *tolbă* (saccoche): товолец, пѣнга, танстра, толба. 150.

Serb. торба, polon. și bohem. *torba* etc. Pentru trecerea luĭ *r* în *l*, veș̆ĭ maĭ jos la cuvîntul *tulbă*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

180. *trâmbit* (je sonne de la trompette) : трѫбит, трѫмбитѫ, дѫ вѣсте тѫтѫрор, бѫчѫнѣзѫ. 151.

Astă-ḑĭ se întrebuinţéză forma cu *t* assibilat : *trâmbiţ*, *trâmbiţar* (Pontbriant), deşi Lex. Budan maĭ indică alăturĭ şi pe *trimbit*. La noĭ vine dela Slavĭ : paleo-slav. трѫба, трѫбити, sloven. *trombeta*, serb. трѫмбета etc., ér la Slavĭ parte de la Germanĭ, parte dela popórele romanice occidentale (Matzenauer). E remarcabilă tot-o-dată în glossa de faţă forma бѫчѫнѣзѫ cu *-un-*.

181. *tulbă* (carquois) : тѫлѫ, тѫлбѫ де сѫхандаче. 151.

Paleo-slav. тѫлѫ «carquois», către care Româniĭ aŭ adaus sufixul *-ba* prin confusiune cu *torbă*, ér acesta la rîndul seŭ a suferit urmarea confusiunĭĭ prin trecerea luĭ *r* în *l* : *tolbă* (veḑĭ la acest cuvînt). Exemple de o asemenea acţiune reciprócă a doă vorbe diferite una asupra alteĭa sînt în linguistică dintre cele maĭ instructive.

182. *ţărmure*, *ţărmuri* (rivage) : брег, цѫрмѫре. 50. — поморїе, цѫрмѫрилє мѫрїй, прѫндѫри. 115.

După accent, vine din lat. *terminem*; după vocalism însă, din archaicul *termonem*; în ambele casurĭ cu trecerea luĭ *n* în *r*. Proveninţa din *termonem* cu urcarea accentuluĭ este maĭ probabilă.

183. *ţéră*, *ţeran* (pays, paysan) : иноплеменник, дентралтѫ цѣрѫ, стрѫин, де алт нѣм. 82. — тоѯемец, моцѣкн, wм де цѣрѫ. 150. — селанинѫ, церан. 136.

Lat. *terram*. Conservaţiunea luĭ *e* clar este remarcabilă.

184. *ţintar* (jeu des dés) : таблїеле, ошчоарелє чѣле де жѫкат сѫ цинтар. 152.

Dela *ţintă* «point de mire», care vine la rîndul seŭ din paleo-slav. цата (= tzenta) «monnaie, denier», maĭ tărḑiŭ numaĭ «fiche, jeton».[1]

185. *ţiţeĭu* (petit-lait) : сѫротка, цицеюл. 206.

Negreşit un derivat dela *ţiţă* «mamelle».[2] Nu l'am găsit nicăirĭ în dicţionare.

186. *ţohă* (sorte de vêtement de femme) : бѫнѫтѫ цохѫ, рошїе цохѫ, бѣрде цохѫ, галбенѫ цохѫ, цохѫ моховѫтѫ. 212.

Veḑĭ Glossar I No. 28. Vom maĭ adăuga numaĭ la cele spuse acolo, că Bizanti-

(1) Cf. **Dobrowsky,** *Institutiones linguae slavicae*, Vindob., 1822, p. 99.

(2) Pentru paralelurĭ etimologice şi analogie logice, cf. **Diefenbach,** *Vergl. Wörterb.*, t. 2, p. 608—9, unde însă, după obiceiŭ, nu sciĭ cum să alegĭ binele din reŭ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

niĭ, dela carĭ a trecut cuvîntul la Românĭ şi la Albanesĭ, îl căpătaseră eĭ-înşiĭ din Orient, prefăcênd — ca tot-d'a-una—pe *ć* în *tz* : persian *c'úkhâ* «vêtement de laine», curdic *c'ôkha* «drap», osetic *ćuka* etc., de unde şi la Turcĭ *c'oha*. Serbul чоха vine dela Turcĭ, nu dela Bizantinĭ.

187. *ţol* (cilice, habit grossier) : вретище, сак де пăр, дăрмина, цол. 55.

Se întrebuinţézĕ nu maĭ puţin forma femeiască *ţólă*, o cărĭĭ primitivitate se probézĕ prin derivatul seŭ *ţolină* «femme malpropre» (Pontbriant), pe când din bărbătescul *ţol* nu avem nicĭ un derivat. A căuta originea acestuĭ cuvînt în turcul *ćul* saŭ *g'ul* «housse, couverture d'un cheval» s'ar potrivi sub raportul sensuluĭ, dar nu şi sub al formeĭ, căcĭ turcul iniţial *ć* saŭ *g'*, ba nicĭ măcar din vre-o altă limbă, nu trece la Românĭĭ dela Dunăre în *ţ*. Admiţêndu-se ca formă primitivă femeiescul *ţólă*, cuvîntul ar fi=lat. *stola* «haĭnă de asupra», maĭ ales «haĭnă femeiască», de unde chĭar la vechiĭ Romanĭ acéstă vorbă căpătase înţelesul secundar de «femeiă», bună-óră în Statius (Silv. I, 2, 235) : «hic juvenum coetu s t o l a mixta», adecă nu departe de a nóstră *ţolină*. Pentru trecerea luĭ *st* prin metatesa *ts* în *ţ*, pe care la finea cuvîntuluĭ am vĕḑut'o deja maĭ sus în *straiţă* =*straistă*, la începutul cuvîntuluĭ o găsim, pentru a nu cita decăt exemple de o perfectă certitudine, la Macedo-Românĭ în *ţupu*=*stuppa* (Kavalliotes), unde —pe de asupra—femininul a trecut în masculin ca şi la noĭ în forma *ţol*. Tot aşa ital. *zolla* (citesce *ţolla*) a derivat din vechĭul german *skolla* prin intermediul *stolla*= *tsolla*.[1] Cu tóte acestea, o obiecţiune fonetică fórte seriósă împedecă de a deriva pe al nostru *ţólă* d'a-d r e p t u l din latinul *stola*, căcĭ în vorbele latine moştenite finalul *-la* ar fi devenit necesarmente *-ră*, ca în *móră*=*mola* saŭ în *vióră*=*viola*. Resultă dară că *stola* a pătruns la Românĭ deja în evul-mediŭ, fie prin intermediul Bizantinilor, fie prin al Italianilor, cu sensul obicĭnuit de «haĭnă lungă». Pentru scăderea acestuĭ sens la acela de «chiffon», cf. maĭ sus la cuvîntul *tivénă*.

188. *urdin* (je viens, j'accours) : приходити, а вдина. 195.

Lex. Budan (p. 736) arată doă accepţiunĭ ale cuvîntuluĭ *urdin* : 1. «umblare désă la cine-va saŭ la care-va loc»; 2. «scursóre, fără sânge saŭ cu sânge». Din causa primeĭ din aceste accepţiunĭ, gaura stupuluĭ s'a numit *urdiniş*, căcĭ «albinele întră şi es adesea-orĭ». Sub raportul formeĭ, *urdin* este amplificat din *urd*, ca *scarp-in* din *scarp*=lat. *scalpo* (Cihac). Sub raportul sensuluĭ, accepţiunea de a «umbla» s'a născut din acea de a «curge», ca rom. *merg*=lat. *mergo* «mĕ cufund în apă», franc. *arriver*=lat. *adripare* «a sosi la mal», şi franc. *aller* (vechĭu *aner*), provenţ. şi catal. *anar*, ital. *andar* etc. din lat. *adnare, annare* «a înnota».[2] Din acéstă semnificaţiune fundamentală de «curgere» aŭ remas: sensul *urdinare* «scursóre» (cf. franc. «*cours* de ventre»), apoĭ *urdóre* saŭ *urdorĭ*

(1) **Ronsch** în **Gröber**, *Zeitschr. f. roman. Phil.*, t. 1, p. 420.

(2) **Brachet**, *Grammaire historique de la langue française*, 4e éd., p. 224, şi *Dictionnaire étymologique de la langue française*, éd. 1, p. 42.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

«curgerea ochilor», în fine *urdă* «fromage blanc», cf. lat. *serum* «zer»=slav. сыръ «brînză» = sanscr. *saram* «apă» dela √*sar* «curgere». Cât pentru *urdóre*, cuvîntul póte să derive şi d'a-dreptul din *urdă*, întocmaĭ ca germanul *Augenbutter* «urdóre» din *Butter* «unt», ca macedo-românul *ţalpă* «urdóre» (cu *ţ* din *ć* după consonantismul macedo-român)=alban. *ghĭalpă* «unt», saŭ ca—după Grandgagnage — francesul *chassie* «urdóre» din lat. *caseus* «brînză».[1] Pe *urda*, Ungurii, Serbii şi Slovacii aŭ luat'o dela Românĭ, după cum o recunósce însuşĭ Matzenauer,[2] ér Schafarik atribue originea cuvîntuluĭ anume Dacilor.[3] Macedo-românii aŭ şi eĭ *urdă*, tot aşa ca şi Românii dela Dunăre.[4] Dela dînşiĭ orĭ dela noĭ, una din doă, aŭ căpătat'o şi Bulgarii.[5] Odată ajunşĭ aci, noĭ găsim acéstă vorbă şi la Albanesĭ, dar tocmaĭ la ceĭ din Sicilia, sub forma de *udós* «il formaggio» (Camarda). Comparând pe românul *urd-* cu albanesul *ud-*, resultă un prototip comun *und-*. Albanesii aŭ perdut nasala, ér Românii aŭ trecut'o în *r* ca în *mormînt*=lat. *monumentum* şi 'n atâtea alte. Sensul de «brânzet» dintre derivatele radicaleĭ *und* este propriŭ numaĭ Româno-albanesilor; cu un înţeles apropiat însă, ba chĭar cu conservarea nasaleĭ, posedă un dialect persic cuvîntul *unda* «Buttermilch, lait de beurre».[6] Românul *urdă*, albanesul *udos* şi persicul *unda* formézĕ o strînsă familiă lexică.

189. *usturoĭu* (ail, oignon) : ВЕЛИ ЛЯК, Ѕ С Т Ѕ р о ю л. 212.

D. Cihac (p. 303) îl derivă din *ustur*=lat. *ustulo*, de unde *usturonĭu*=*usturoĭu*. Trebuĭa adăugat, că se întrebuinţézĕ şi forma *ustunoĭu* (Lex. Bud.), cu trecerea luĭ *r* în *n* prin asimilaţiunea regresivă cu vechĭul sufix *-onĭu* : *usturonĭu*=*ustunonĭu*=*ustunoĭu* (cf. *cunună* din *coronă*, *fănină* din *fărină*, *senin* din *serin*=*serenum* etc., adecă *r*+*n*=*n*+*n*). Ca analogie logice pentru *usturoĭu* din ideia de «usturime», cf. slavicul чеснъкъ «ail» în legătură cu чесати-ся «usturà». √*uş* «ardere», de unde vechĭul latin *uso* = *uro* cu derivatul seŭ *us-tulo* «us-

(1) **Grandgagnage,** *Dictionnaire étymologique de la langue wallonne,* Liége, 1845, p 88. Acéstă etimologiă a cuvîntuluĭ *chassie*, primită şi de **Hippeau** în *Dictionnaire de la langue française au XII—XIII siècle,* este controversată de Littré, Scheler etc., dar nu distrusă prin vre-o altă maĭ bună. Argumentul în contra'ĭ a d-luĭ **Le Héricher** în *Revue de linguistique*, t. 9 (1876), p. 206 : „la forme populaire *chiasse* et *chiasseux*" este de tot slab, căcĭ *chiasse* şi *chiasseux* aŭ resultat pe calea etimologieĭ poporane, bună óră ca la noĭ în glossa de maĭ sus *căcăréză* din slav. гръжъ.

(2) *Op. cit.* p. 366 : „z rumunského."

(3) *Slowanské starožitnosti*, p. 380 : „w slowanc'iuê nêktera slowa n e p o c h y b n ê ze sta„rogetického gazyka pošla, gako buitar (opilio inferior), urda (caseus secundarius), brinza etc."

(4) Cuvîntul lipsesce în **Kavalliotes,** dar se află în **Daniel**, Λέξικον τετράγλωσσον, apud **Martin-Leake**, *Researches in Greece*, London, 1814, p. 385.

(5) Ibidem.

(6) **Gabelentz** în *Zeitschr. d. deutsch. morg. Ges.*, t. 20 (1866), p. 330, unde eminentul orientalist nu găsesce pentru acest cuvînt nicĭ un paralel în cele-l'alte limbĭ înrudite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

tur», a mai produs — după Pictet — pe latinul rustic *unio* «oignon»[1] cu lungul *u* în loc de *usnio* (pentru *un* = *usn* cf. *pruna* = *prusna* $\sqrt{pruş}$). In loc de tóte aceste paraleluri atât de interesante, d. Cihac (p. 15) compară cu *usturoiu* numai pe al nostru *ardeiu* «poivre rouge», pe care 'l derivă necorect dela un prototip latin *ardivum*; dic «necorect», căci din *ardivum* noi n'am avé *ardeiu*, ci *arghiu*, întocmai ca din *tardivum* — *târghiu*. *Ardeiu* ar puté deriva numai dóră dintr'un *ardilium*, ca *meiu* din lat. *milium* saŭ *teiu* din lat. *tilium* (nu *tilia*, cf. it. *tiglio*); dar mai probabil este de o formaţiune curat românéscă modernă, cu sufixul *eiu* ca mai sus în *ţiţeiu*.

190. *uture* (chat-huant, chouette, noctua) : ееи, ѕтѕре. 207.

Este necontestabil de aceiaşi origine cu serb. ѕтина «chouette (Karagić) şi cu bulg. ѕтва «chouette»,[2] cari însă nu pot deriva una din alta şi se separă căte-trele de paleo-slav. жтьı (= *antu*) «canard» = rus. утка = serb. ѕтва etc. Nu póte fi nici grecul ὠτός (de unde lat. *otus*), căci lungul ω n'ar fi trecut în *u*, mai cu sémă când în tóte variantele accentul se află tocmai pe prima silabă, împedecând ast-fel scăderea vocalică. Afară de acésta, ὠτός se dicea numai despre varietatea cea urechiată a bufniţei, «*Ohr*eule», «long-*eared* owl», «chat-huant *cornu*», fiind o formaţiune specifică grécă din tema ὠτ- «oreille». Propriŭ Românilor, Serbilor şi Bulgarilor, *ut* «bufniţă» se găsesce şi la Albanesi, ba încă sub forma cea mai simplă : *ut* «guffo, uccello notturno di rapina» (Rossi). E peste putinţă dară de a nu recunósce originea eminamente tracică a acestuĭ cuvînt, pe care nu 'l găsim nicăiri afară din teritoriul dela Carpaţi pînă la Epir. Dintre vechile numi locale tracice, cf. oraşul *Uti*dava în Dacia şi oraşul *Utus* (Tab. Peuting.) saŭ Οὖτως (Procop.) lîngă rîul de acelaşi nume în Mesia. Cuvîntul român *uture* nu se află în dicţionarele nóstre şi a perit, póte, chiar din limbă, lăsând însă şi el o urmă topografică în numele laculuĭ *Uturina* din districtul Dolj, cu sufixul *-in*, favorit la Olteni în numiri locale şi personale, ca : *Dobrot-in*, *Camed-in*, *Flor-in*, *Tudor-in*, *Robot-ina*, *Marot-in*, *Rod-ina*, *Cioclov-ina*, *Stup-ina*, *Vert-ina* etc.[3] Serbul ѕтина şi bulgarul ѕтва sînt fórte rare, abia mai conservându-se pe ici-colea ca arcaisme poetice. La Albanesi *ut* se mai păstrézá într'un singur dialect, ast-fel că nu l'a cunoscut Hahn şi nu 'l menţionézá nici Stier în excelentul seŭ studiŭ despre nomenclatura zoologică albanesă. Acésta este un specimen despre modul, cum elementele linguistice autoctone, adecă ante-romane, aŭ despărut şi despar treptat din graiurile balcanice! Vom mai observa că forma română *uture* presupune o formă albanesă *utulă*, întocmai ca rom. *vièzure*=alban. *vièdzulă* saŭ ca rom. *sîmbure*=alb. *sùmbulă* «bóbă».[4] O asemenea formă nu se găsesce óre în vre-un dialect albanes?

(1) **Columella**, XII, 10, 1 : „coepam, quam vocant unionem rustici".

(2) **Миладиновци, Бьлгарски народни пѣсни**, Zagreb, 1861, p. 537.

(3) Cf. **Hasdeŭ**, *Istoria critică*, t. 1, ed. 2, p. 88—9, şi **Frundescu**, op. cit., passim.

(4) **Martin-Leake**, op. cit., p. 323.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

191. *văduu*, *văduă* (veuf, veuve) : вдовъ, wм вѫдѕ, la plural : вѫдѕи мѕлци.—вдова, вѫдѕ. 53.

Lat. *viduus*, *vidua*. D. Cihac (p. 304) cunósce numaĭ forma *văduv-văduvă* cu propaginaţiunea luĭ *v* în sufix ca şi ital. *vedovo-vedova*, fr. *veuf-veuve* etc. Maĭ este, bună-óră în Psaltirea luĭ Coresi ps. 108, şi forma articulată вѫдѕw, născută deja din *văduva* prin aceĭaşĭ transiţiune *o* = *va*, despre care veḑĭ maĭ sus la cuvîntul *luo*.

192. *vendecare* (guérison) : лѣчва, вендекаре. 93.

Sub raportul vocalismuluĭ, cf. maĭ sus la cuvîntul *menţire*. Este lat. *vendico* «je sauve» = ital. *vendico* etc. Paralelurile romanice sînt adunate de d. Cihac (p. 315), care nu cunósce însă semnificaţiunea românéscă cea veche de «a cicatrisà» şi chĭar în genere : «a astupa». Astfel în mitropolitul Dosofteĭu : «сaѕ вындекат пѫмѫнтѕл престе джнсѕл»,[1] saŭ : пѣсж скаѕнѕл престе вындекѫтѕра прѫпѫиїй».[2] Aşa dară lat. *vendico* «scap» a trecut la Românĭ, naţiune eminamente belicósă, de 'ntâiŭ cu sensul de «scap de rănile dobândite în bătaiă» şi deja după aceĭa a ajuns la accepţiunea actuală de «scap de orĭ-ce bólă.»

193. *viezure* (blaireau, ursus meles) : мѫвац, вїезѕрилє. 207. — dar şi cu sensul de «hérisson» : хирогрил, вїезѕре, арич. 161.

Veḑĭ maĭ sus Glossar I No. 15. Confusiunea de sensurĭ «blaireau» şi «hérisson» nu ne întîmpină nicĭ într'o altă limbă, şi prin urmare trebuĭ să aĭbă vre-o causă specifică română. Noĭ credem de a o puté descoperi. Forma *ţezine* (Lex. Bud.) pentru *vĭezure* se aprópiă pînă şi prin sufix de arménul *ozni* «aricĭu», care — cu transiţiunea fonetică normală χ (gh)=*z* în tóte limbile eranice — corespunde fórte aprópe greculuĭ ἐχῖνος «aricĭu». Slaviĭ şi Litvaniĭ aŭ acest cuvînt cu *ž* pentru *z* şi fără sufixul *-n-* : paleo-slav. ежь,=litv. *ežis* etc.[3] Forma albanesă actuală *eşk* este un împrumut din slavicul deminutiv ежькъ, după cum şi alban. *irikŭ* este érăşĭ prin împrumut latinul *ericium*, terminul curat albanes perind. Aşa dară Românĭĭ cată să fi avut pentru «aricĭu» un termin ante-roman *ţezine*, care confundându-se cu *vĭezure*, a resultat pentru acesta din urmă dupla semnificaţiune «blaireau» şi «hérisson». Cât se atinge de *aricĭu*=lat. *ericium*=sp. *erizo* =port. *ericio* etc. (Cihac), este de observat trecerea iniţialuluĭ *er* în *ar* întocmaĭ ca în *argat* = gr. ἐργάτης, *Ardél* = ung. *Erdély*, *Arminden* = serb. şi bulg. Еремин-дан «ḑiua sf. Ieremia»[4] etc.

(1) *Synaxar*, Iaşĭ, 1683, t. 1, f. 125 retro.

(2) Ibid. f. 219 verso.

(3) Cf. **Huebschmann**, *Die Stellung des Armenischen*, în **Kuhn**, *Zeitschr.*, t. 23, p. 25, unde pentru forma arménă restabilesce prototipul *aghanĭa* (maĭ bine *aghinĭa*), ér pentru forma leto-slavică : *aghĭa*. Pentru forma grécă prototipul ar fi *aghina*. **De Lagarde**, *Armenische Studien*, Göttingen, 1877, p. 119, citézĭ o formă arménă *kozni* în loc de *ozni*. De unde însă iniţialul *k*?

(4) Despre un fenomen analog — nu identic — în cele-l'alte limbĭ ario-europee, veḑĭ **Brug-**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

194. *vipt* (céréales) : житъ, грѫдл, випт8л, секара. 74.

Lat. *victum*. Cf. Cihac p. 318, unde însă a scăpat din vedere forma macedo-română *ghiptu* (Daniel), care are tocmaĭ sensul de «céréales». Să se maĭ noteze în acéstă glossă, ca şi maĭ sus la *păinichĭu*, claritatea neaccentatuluĭ *e* în секара =lat. *secale*, cuvînt în care — d. Cihac (p. 252) a uĭtat s'o spună — numaĭ Româniĭ, din tóte popórele romanice, aŭ conservat accentul latin pe a doua silabă, căcĭ ital. *sègale*, franc. *seigle*, catalanul *sègol*, retorom. *sègal* etc., chĭar albanesul *thèkără* (cu *th*=*s* ca în *thî-u*=gr. σῦ-ς şi *thikă*=lat. *sica*), tóte fără excepţiune, afară de forma română, aŭ mutat accentul din latinul *secàle*.

195. *vizonie* (terrier de blaireau) : ѭзвина, визонїе. 173.

Veḑĭ maĭ sus Glossar I No. 25. De observat însă *o* : vizonie, în loc de obicĭnuitul *u* : vizunie.

196. *zăbală* (mors, frein) : жвала, зъбала. 210.

Ung. *zabola* din bohem. *zubadlo* «frenum» dela paleo-slav. зѫбъ «dinte» cu sufixul instrumental *-dlo* = *-tra*. Dacă Românĭĭ ar fi luat din paleo-slavica, ar avé *zămbală* cu conservaţiunea vocaleĭ nasale.

197. *zăgan* (un grand vautour) : харадрїѡн, зъган. 185.

Se află şi 'n Lex. Budan (p. 766), care 'l dă ca sinonim cu *sorliţă*, traducênd pe acéstă din urmă (p. 657) prin «vultur percnopterus, Geyeradler». La noĭ cuvîntul maĭ trăesce în unele numirĭ locale, bună-óră muntele Pétra-*Zăgan* în Prahova, şi'n numele de familiă *Zăgănescu*, care prin sens nu diferă de *Vulturescu*. Ca etimologiă pare a fi de origine turanică; cf. turc. *doghan* şi *thoghan* «faucon» şi ostiacul khar-*dzagan* «faucon» (Castrén). Sinonimul *sorliţă*, deminutiv din *sor* cu epentesa luĭ *l* întocmaĭ ca maĭ sus în *cŏvlică* (cf. *ḑiu-l-ică* în loc de *ḑiu-ică*), nu póte fi decât cumanicul *sar* «vultur» (Klaproth), ceĭa-ce ne face a bănui că ambele cuvinte aŭ pătruns la Românĭ dela Cumanĭ, în aceĭaşĭ epocă medievală în care noĭ am luat dela Maghiarĭ, pentru alte varietăţĭ de păserĭ rapacĭ, pe *şoĭm* = ung. *sólyom*, pe *uliŭ* = ung. *ölyv*, pe *coroĭu* = ung. *karoly*, pe *caĭe* = ung. *kánya* etc. Acéstă coincidinţă este fórte instructivă.

198. *zechie* (sarrau, sorte de manteau grossier): портъ, кокоѳ, зѣкїе. — портиџе, зѣкїе, сѳкнъ. 116.

In Lex. Bud. (p. 769): *zéche*. Forma actuală maĭ obicĭnuită este *zeghie*. Şi Ungurĭĭ aŭ *zeke*, maĭ ales însă Săcuiĭ din Transilvania[1], ceĭa-ce tocmaĭ ne face a crede

man, *Zur Physiologie der R-Laute*, în **Curtius**, *Studien*, t. 5 (1872), p. 318—20, 325 etc. — Cf. **Schuchardt**, *Vokalismus*, t. 1, p. 210 : „Zwischen *r* und *a* besteht eine enge Wahl-„verwandtschaft. Wir finden Bethätigungen derselben in den semitischen, in den germani-„schen, in den romanischen Sprachen."

(1) **Pray**, *Dissertationes historico-criticæ*, Vindobonæ, 1775, p. 42.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

că aŭ împrumutat'o dela Românĭ'. La Cumanĭ *zaga* (după ortografia genoveză *xaga*) se numĭa o haĭnă de pele: «cuirasse»; şi fiindcă Klaproth n'a indicat pentru acest termin nicĭ un paralel în cele-l'alte limbe turco-tătare [2], s'ar puté bănui că şi Cumanĭĭ, locuind pe la noĭ în curs de secolĭ, îl vor fi luat dela Românĭ. Cu tóte astea, în limba mingrelică din Caucas *zaga* însemnéză «pele».[3] Să fie óre un împrumut dela Cumanĭ? Pentru originea latină a *zechieŭ* — renunţând la etimologia *zechia*=lat. *sagulum*, căcĭ *ek* din *ag* n'ar puté fi justificat — ni se presintă o ipotesă. *Zechiea* la Românĭ, ca şi *zeke* la Săcuĭ, nu se face nicĭ o dată din pele, ci tot-d'a-una din pîslă, «feutre», «bourre», adecă din ceĭa-ce se ḑicea lătinesce *seta*. *Seta* însemna la Romanĭ nu numaĭ pîr de animal, dar şi lucrurile confecţionate din el. La deminutiv era *setula*. Acest *setula* nu putea trece la Românĭ decât sub forma de *seche*, maĭ corect сѣкѣїе, întocmaĭ după cum din *vetula* noĭ am căpătat *veche*, în tipăriturile din secolĭĭ XVI-XVII: вѣкѣїе. Cu trecerea iniţialuluĭ *s* în *z* ca în *zer* = lat. *serum*, avem dară зѣкѣїе, *zeche*, de unde apoĭ cu scăderea luĭ *k* la *g* prin acomodaţiune cu *z* din prima silabă (cf. maĭ jos la cuvîntul *zgarbură*): *zéghie*, *zeghie*, *zeghe*. Pentru verificarea acesteĭ ipotese — o dâm aci numaĭ ca ipotesă — ar trebui găsită posteritatea latinuluĭ *setula* cu sens de haĭnă în vre-un alt dialect romanic. Italianul *secchia* vine din lat. *situla*, avênd prin urmare cu totul un alt înţeles; dar şi din *setula* italianesce ar fi eşit tot *secchia*, ca din *vetula* — *vecchia*. Există óre vre-o urmă?

199. *zgarbură* (botte): скорни, зґарбѵри. 205.

Ne aducem aminte de a fi dat peste acest cuvînt numaĭ în Psaltirea luĭ Coresi, de ex. în ps. LIX: «спре Ндѵмеи тинзь зґарбѵра мѣ», acolo unde slavonesce este: «сапогь мои», ér în Vulgata: «calceamentum meum», cf. şi ps. CVII. Accentul este indicat pe prima silabă. D. Cihac (p. 245) cunósce numaĭ forma *scarpă* «soulier de femme, surtout escarpin». *Zgarbură* este ital. *scarpola*, a căruĭ *p* a trecut de asemenea în *b* la Slovacĭ în *škarbala* «calceamentum rusticorum amplum et latum» (Matzenauer). La Românĭ trecerea luĭ *p* în *b* a fost provocată prin acomodaţiune progresivă de trecerea analógă din tenue în mediă a luĭ *c* în *g* din prima silabă, care la rîndul seŭ a fost datorită iniţialuluĭ *z* din *s*, întocmaĭ ca în *zgarbă* = lat. *scabies* = ital. *scabbia*.

200. *zilesc* (je passe la vie): зилеск вине, трѣеск вине. 46.

Imitaţiune din paleo-slav. благо-дѣнствіѫ, care şi el imitéză pe gr. εὐ-ημερέω.

(1) Despre elemente linguistice române la Ungurĭ şi maĭ ales la Săcuĭ, veḑĭ **Edelspacher**, *Rumun elemek a magyar nyelvben*, Buda-pest, 1875, scriere pe care — din nefericire — noĭ o cunóscem numaĭ după recensiunea în **Ujfalvy**, *Revue de philologie et d'ethnographie*, t. 2 (1876), p. 221 — 2.

(2) *Vocabulaire coman*, în **Klaproth**, *Mémoires*, t. 3, p. 242.

(3) **Klaproth-Güldenstädt**, *Beschreibung der kaukasischen Länder*, Berlin, 1834, p. 193.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

III.

CRONICA

LUĬ

MIHAIL MOXA.

— OLTENIA —

1620.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Cronica, pe care o publicâm mai la vale, a fost găsită şi cumpărată în Bucuresci de către reposatul profesor rus V. Gregorovicĭ, care a şi publicat o mică parte din ea, anume finalul începênd dela cuvintele: дечи ав фост пѫнѫ ла Михаил фїюл Двкжеи 6613 (vedĭ mai jos p. 399), într'o cărticică a sa, astă-dĭ fórte rară, întitulată: О Сербіи въ ея отношеніяхъ къ сосѣднимъ державамъ, Казань, 1859, pag. 5—45.

După mórtea luĭ Gregorovicĭ în Odessa la 1877, preţiosul manuscris a trecut la Museul Rumiantzov dela Moscva, de unde l'a copiat sînt acum câte-va lune d. Gr. Tocilescu şi a binevoit de a ni-l pune la dispoziţiune, comunicându-ne tot-o-dată că este in-8, fiind scris pe 101 foĭ nepaginate şi avênd câte 16 rînduri pe fie-care pagină, ér pe scórţa legăturei de lemn, îmbrăcate cu pele négră, se află mai multe însemnări, carĭ constată că manuscrisul aparţinuse o dată mănăstirii Bistriţa de peste Olt.

Autorul ne spune însuşĭ că se chiamă ‘Moxa Mihail’, că este călugăr, că a scris la 1620, că s'a apucat de lucru din îndemnul episcopuluĭ Teofil dela Rîmnic şi că a compilat cronica sa din diferite ‘cărţĭ slovenescĭ’ şi ‘alte izvóde’.

D. Tocilescu prepară un studiŭ a-parte asupra fântînelor luĭ Moxa şi asupra loculuĭ ce i se cuvine în vechĭa literatură istorică a Românilor; în asteptarea cercetărilor, tot-d'a-una atât de solide, ale juneluĭ nostru amic, ne vom mărgini dară de a constata—ceĭa-ce făcuse deja şi Gregorovicĭ—cum-că între izvórele călugăruluĭ oltén trebuĭa să fi fost o traducere slavică

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

a cronicei bizantine a lui Constantin Manassis şi óre-carĭ cronice serbescĭ, unele remase pînă acum necunoscute.

Chĭar dacă Moxa nu ne-ar spune el-însuşĭ că s'a servit de ‘cărţĭ slovenescĭ’, totuşĭ acésta lesne s'ar puté demonstra prin textul seŭ românesc, în care pe alocurĭ s'aŭ furişat din grăbire pînă şi flexiunĭ slavice, de ex: ‘нѫскѫ пре Кѧѧ, Кѧѧ нѫскѫ пре Ѩрамь’ (p. 349), unde Кѧѧ este genitivul slavic dela Кѧѧь: ‘роди Кѧѧ’, saŭ tot ast-fel treĭ genitive slavice unul lîngă altul: ‘нѫскѫ Сима ши Хама ши Ѩфета’ (p. 347), saŭ în fine adjectivul slavic Петровь în ‘кѧса лѣи Петровь’ (p. 385), ceĭace trebuĭa să fi fost slavonesce: ‘домѫ Петровѫ’.

La prima vedere s'ar puté bănui că Moxa va fi avut de'nainteĭ vre-un text grecesc. Aşa, bună óră, în pasagĭul: ‘Касїе, Кикероне, ши Левколе, ши Катлн, Катоне ши Скипїѡне’ (p. 357) terminaţiunea numilor proprie numaĭ prin suprimerea finaluluĭ *s* diferă de nomenclatura corespundinte în Manassis: ‘Κάσιοι, καὶ Κικέρωνες, καὶ Λεύκολοι (=Luculli) καὶ Κάτλοι (=Catuli), Κάτονες καὶ Σκηπίωνες’, ér forma dată la nominativ luĭ *Numa Pompilius*: Номнь Помкилїѡнь (p. 355) provine pur şi simplu din ne'nţelegerea acusativuluĭ grecesc: Νούμαν Πομπίλιων, conservându-se chĭar pronunciaţiunea neo-grécă μπ=*mb*. Aceste grecisme însă, ca şi Нерѣе (p. 360) din *Nerva* prin grecul Νερούας, aŭ putut fórte bine să fie deja în textul slavic, de unde Moxa le-a reprodus apoĭ pe de'ntregul.

Afară de obscurul pasagiŭ despre Isac Comnen la p. 397, care se pare a fi corupt în manuscris, şi afară de vr'o doă-treĭ locurĭ puţin însemnate, unde Moxa se vede a nu fi înţeles originalul slavic, de ex.: ‘се лови кѣ Ѳкторь л нждѣжда (?) Троѧнилорь’ (p. 353), textul Cronicei nu presintă alte dificultăţĭ decât numaĭ dóră archaismele sale, archaisme însă fórte importante, carĭ aruncă adesea cea maĭ neaşteptată lumină asupra diferitelor fenomene ale limbeĭ române, maĭ cu sémă sub raportul fonetic şi cel gramatical, după cum vom vedé maĭ jos în Notanda.

Am spus din capul locului, că ţinta publicaţiunĭĭ de faţă

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

este de a studia limba vorbită a strămbunilor nostri din secolul XVI, numaĭ l i m b a c e a v o r b i t ă, înlăturând cu desăvîrşire acele texturĭ traduse, în carĭ—ca în Coresi maĭ cu sémă—influinţa literară străină întunecă sintaxa română şi uneorĭ chĭar morfologia.

Moxa aparţine secoluluĭ XVI, căcĭ la 1620 el trebuĭa să fi fost cel puţin de 30—40 de anĭ; dar cartea sa nu pecătuesce óre şi ea prin străinismul limbeĭ, deşi nu se póte numi traducere în sensul strict al cuvîntuluĭ?

Compilând din slavonesce, călugărul oltén întrebuinţézĕ câte o dată slavisme ne 'mpămîntenite, de ex.: благочестивь (p. 361), благодареніе (388), чюдесе (358), царь (369), wмиленіе (370), свети (359) saŭ светы (366), светла (364), Златаѳст (366), а wгоди (350) saŭ wгодникь (360), а победи (357) etc., după cum érăşĭ—pentru a arăta că scie carte—el scrie într'un loc ѳемеліе (p. 554), deşi pe aĭurĭ uĭtă etimologia dela Θεμείλιον şi pune curat românesce темеліе (p. 356, 385); generalmente însă stilul luĭ Moxa este fórte românesc, abundând în vorbe şi întorseture poporane ‹кѫтѫ фрѳнѯѫ ши гърбѫ, (p. 392), nervos, înflorit şi elegant tot-o-dată, după cum se póte judeca din următórele câte-va specimene în transcripţiune:

‹Coĭfurele, segétele, sulițele, platoşele, tóte armele luĭ era ‹maĭ dragĭ decât mése tinse pline de veselie şi de vin dulce; ‹sunetele armelor şi răsunul córdelor de arc, maĭ ĭubĭa decât ‹glas de alăute, (p. 395).

‹Nu ĭubĭa sunete de sabiĭ şi bucine sémne de războe, nice ‹chiote de glóte, nice glas de óste, ce numaĭ ce bé şi mănca ‹cu mueriĭ frumóse şi cu fluere şi cu alăute, jucărĭ şi cântece..., (p. 395).

‹Biruise răul pre bine şi acoperise strămbătăţile pre de‹reptăţĭ, (p. 372).

‹Cela ce avea cerbice ţapănă şi trufă ĭute şi cu limbă a‹scuţită, elu se muè ca boul de jug, (p. 372).

‹O, pizmă! de început vrăjmaşe, fiară cumplită, tălhariŭ, ‹scorpie veninósă, şarpe muşcătoriŭ, segétă fără fier, suliță a-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

‹scuţită, viaţă fără pace, cât răŭ faci şi câţi muncesci!› (p. 371)

‹Era pre mare şi pre uscat ca năsipul de mulţi, şi bărbaţi ‹buni şi vitéji, ce fu mai tare şi mai putérnic aurul decât ‹mulţimea oştilor, că póte sparge cetăţi şi a răsipi ziduri, aurul ‹póte birui războiul, póte piérde tóte bărbăţiile, că e segétă ‹lucie şi se înfige lesne la inimă de om› (p. 369).

‹Sórele acoper nuorii, aşa şi pre bine vrăjmaşii› (p. 367).

‹Plecă cerbicia Egypténilor şi birui trufa Turcilor› (p. 361).

‹Le prădă ţara, şi le răsipi cetăţile, şi le arse satele, şi ‹le tăia muerile, şi le ucidea fecíorii, şi le junghea pruncii, ‹până mai le pustii ţara şi multă comóră adună› (p. 375).

In fine, étă descrierea bătăliei dela Rovine:

‹Se rădică Baĭazit cu Turcii spre Rumâni, deci se loviră ‹cu Mircea-voevod, şi fu războiŭ mare câtu se întuneca de ‹nu se vedea văzduhul de mulţimea săgételor, şi mai pierdu ‹Baĭazit óstea luĭ cu totul, ĭară paşii şi voevoḑii periră toţi, ‹aşa de se vărsa sânge mult cât era văile crunte› (p. 402)...

Orĭ-cine vede că Olténul nostru îşĭ cunoscea pré-bine limba şi'şĭ mănuĭa pré-bine condeĭul pentru ca să'şĭ fi putut robi cugetarea sub jugul uneĭ sintaxe străine.

Se póte asigura că Moxa nu s'a ţinut nicĭ o dată de litera fântînelor sale, mulţumindu-se a surprinde numaĭ ideĭa, pe care o amplifica une-orĭ prin propriele sale observaţiunĭ, bună-óră: ‹Serbie, *ĭară românésce şerb*› (p. 356), saŭ pe aceĭaşĭ pagină următórea falsă etimologiă: ‹puseră nume besérecieĭ Capitol, ‹şi *de atunce până acmu noĭ chemâm besérecile latinescĭ ro- ‹mânésce capişte*›, saŭ tot acolo o alăturare cam şchiópă între instituţiunea consulilor la Roma şi între municipalitatea română: ‹tocmiră în toţi aiĭ să-şĭ pue sfétnicĭ, *cum ḑicem noĭ judeţ ‹cu părgari*›, unde nu póte să fie de comparat nemic, afară numaĭ dóră durata anuală a funcţionăriĭ.

Sub raportul limbeĭ, Moxa nu e nicĭ decum mai pe jos de cronicariĭ nostri, pe carĭ îĭ întrece însă prin vechime, căcĭ tóte ‹letopiseţele› române, câte s'aŭ publicat d'o cam dată, sînt

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ajunse pînă la noĭ în nesce copie mult maĭ moderne, fără a se urca vre-una din ele măcar pînă la jumătatea secoluluĭ XVII, pe când manuscrisul cel descoperit de Gregorovicĭ este chĭar din anul 1620, probabilmente de însăşĭ mâna autoruluĭ, dacă nu cum-va transcris sub ochiĭ seĭ de către vre-un caligraf al mănăstiriĭ.

Scrisórea, aşa numită semi-uncială, e fórte elegantă, judecând maĭ cu sémă după acea parte din copia adusă de d. Tocilescu, pe care a executat'o într'un mod admirabil o savantă din Moscva, d-şóra Evreinov, doctor în Drept, fiind silită a face maĭ mult un exact fac-símile după manuscris, un fel de decalcare, de vreme ce se temea să nu greşéscă, nesciind nicĭ o vorbă românesce.

Punctuaţiunea însă a luĭ Moxa e de tot capriţiósă şi cuvintele adesea nu sînt separate unul de altul, ceĭa-ce îngreuiază lectura şi împedecă chĭar, pînă la un punct, înţelegerea textuluĭ. Reproducênd originalul cirilic fără a-l transcrie cu litere latine, noĭ am fost nevoiţĭ dară de a adopta o punctuaţiune raţională şi a despărţi nu numaĭ vorbele, dar încă şi elementele enclitice, fiind-că altmintrea, de exemplu, ѧѕсе-се (=se duse) s'ar fi confundat cu ѧѕсесе (=dusèse). Neajunsul tipografic ne-a constrîns tot-o-dată de a nu puté reproduce accentuaţiunea manuscrisuluĭ, asupra cărĭi—fiind fórte interesantă—vom reveni pe larg în tomul II, mărginindu-ne aci de a indica o singură particularitate.

În poesia poporană română desinenţele *-luĭ* şi *-lor* ale genitivo-dativuluĭ pórtă asupră-le un accent secundar, ceĭa-ce le permite de a rima cu vorbele terminate în *-ùĭ* şi *-òr*, de exemplu:

Feţişóra lùĭ
Spuma làptelùĭ,
Mustecĭóra lùĭ
Spicul grâulùĭ,
Perişorul lùĭ
Pêna còrbulùĭ...

(Mioriţa)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Saŭ:

Tinerel, mândru fecĭŏr,
Cum e bradul cŏdrilŏr
Sus pe vîrful mùnţilŏr...

(Inelul şi năframă)

Eĭ bine, genitivo-dativele *-luĭ* şi *-lor* sînt pretutindenĭ de doă orĭ accentate în manuscrisul luĭ Moxa, de ex.: нєвѕ́нвлви`, ствпж́нило́рь, дпзра́твлви`, коѧ́рило́рь etc., cu acea diferinţă însă între ambele desininţe, că silaba *-luĭ* e tot-d'a-una baritónă, ér silaba *-lor* oxitonă.

Cele-l'alte—maĭ jos în Notanda.

---

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

IC. † XC.

ДЄ'НЧЄПѪТѪЛ ЛѪМІЄЄИ ДЄ'НТЪЮ

Сѣфлеть тинѫюбы лѣцїе сокотѣіше, ши де пѫрѣра о похтѣіше, ѭрѫ тѣ. сѣфлет ѧпѫрѫтескь, де пѫрѣра ѧсетошези кѫ мента, ка съ афли ѧвѫцѫтѣра кѫрцилѡр ши дентр'ѫнсе кѫ дѣчацѫ съ те адѫпи: ши ѧтребы съ цїи: карїи ѧѫ домнить де'нтъю, ши пънѫ ѣнде ѧѫ ѫжѣнсь, ши кѣм ѧѫ ѧпѫрѫцит, ши кѫци ѧи. Ной вѡм лѣа ачесть грез, съ–и ши кѫ прѣцеть, че дарѣриле тале ѭале не рѫкоресь сѣдориле нолстре; мѣлци сѣѫ невоить де ѧѫ скрись ѧии ши ѭѫ кибзѣвить съ спѣе адевѫрь, ши ѣнѣл кѫ ѧлть нѫ шаѫ съмънать, ѭатъ ши ной де кѫть не ѭасте пѣтѣра спѣнемь кѫ ѧдевѫрь.

Ѧчепѣтѣл ѧѫ Дѣмнезеѫ че фѫ фѫкѫторю десъврѫшит лѣмїеи: де'нтъю фѫкѫ черю фѫрѫ стѣле, нѣмїи кѫ кѣвънтѣл фѣче, ши–л фрѫмсецѫ дѣмнезеѫ кѫ фрѫмсѣца лѣи. Пѫмънтѣл ѭрѫ ера неподобить, къ ера коперить кѫ'нтѣнѣрекѣл; дечи стрѫлѣчи лѣминѫ, ши фѣци ѧтѣнѣрекѣл, ши се дрѫтѫ пѫмънтѣл, ши трекѫ зѣл де'нтъю.

Ѧ доа зи: лѣминѫ ши а доа зи, ши фѫкѫ ши ал доиле черю, шї–и пѣсе нѣме дѣмнезеѫ чела че–л фѣче. Ѧтѣнче ѧпѫрци апа, ѣна ѡ сѣи сѣс, алта жѡс, ѧсѫ нѫриле пѫмънтѣлѣи, ши пѣсе ѧтре ѭале черюл кѫ ѣнь пѫрѣте брѧтѡс.

Ѧ трея зи: стрѫлѣчи ши а трея зи; ѧтѣнче ѓокми ѭѫереле, ши изворѫле, ши вѫиле, ши мѣнцїи, ши пїетриле, врѧтоапеле, кодрїи, пѫдѫриле, дѣмбрѫвиле, помїи, ербиле, сѫмънѫтѫриле, легѫмиле, флориле, ши толтѫ фрѫмсѣца пѫмънтѣлѣи.

Ѧ патра зи: лѣминѫ ши а патра зи, ѧчепѣ а подоби черюл кѫ стѣле ши кѫ лѣчафери, кѫ содреле ши кѫ лѣна, де се ѧтрекь

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

8на к8 алтѫ ѧтр8 лаѣда к8и лѣ8 фапть ши съ к8ноаскѫ wаменїи времиле аилwр. Пѣсе пре Кронь маи сѣс, ал доиле Зевсь, ши ал треиле Ярись, ал патр8л соареле де л8минѣзѫ л8мїеи, ал чинчиле Афродить, ал шаселе Ермїа, ши л8на маи жwс, ши ѧблѫ непѫржсить, д8пѫ зиса л8и д8мнезе8, карѣшь ѧ рѫнд8л еи.

Я чинча зи: дечи пѫнѫ а чинча зи н8 ера пре пѫмѫнть ниче w витѫ, ниче ѧтр'апѫ, ниче ѧ вѫзд8х а зѣ8ра, ши зисе д8мнезе8 апелор, де фѣчерѫ пеши де тот фѣл8л, съ ле фїе сѣфлет8л ши храна дентр'апѫ, ши дентр'апѫ еши родѣль пасерилwр че зѣоарѫ, царѫ де ѧ пѫмѫнть тоате добитоачеле, ши фїериле, гадинеле ши тоате гѫнганїиле кѫте ѧмблѫ пре пѫмѫнть.

Я шасѣ зи фѣче д8мнезе8 раюл к8 тоатѣ помѣтеле ши к8 фр8моасе мурисмѫ, ши к8 д8лчацѫ десфѫтатѫ, к8 ѧвѫцѫтр8ра сфинцїеи л8и; ши ѧ мижлок8л раюл8и рѫссѫди д8мнезе8 помь де пречепѣт че ѣсте бине ши рѫ8, ши апѫ кѣрѫтоаре ѧ мижлок8л раюл8и де 8дѫ помецїи, ши де аколо се ѧпарть ѧ патр8 де есь ѧ л8ме, а н8ме Гewнь, ши Нил8л, ши Ефрат8л, ши Тигр8.

Фѫк8 Д8мнезе8 wм8л к8 мѫнл л8и, де л8т, де съврѫшитѣ-л фѣче, к8 сѣфлет вїѣ, шї-и дѫр8и минте слободѫ ши пречепѫтоаре, пре кип8л wбраз8л8и съ8, ши-л пѣсе съ се сълѫшл8скѫ ѧ едемь, 8нде е храняѫ де раю, ши ф8 алтѫ л8ме, л8ме к8 ѧцелепчюне де плинь; ши-л ѧвѫцѫ к8 тот бинеле раюл8и съ се ѧд8лчаскѫ, царѫ де помл8 пречеп8т8л8и съ се ферѣскѫ, ниче к8 мѫна съ н8 се атингѫ.

Ѧт8нче ад8се Д8мнезе8 кѫтрѫ Ѧдамь тоате вителе ши тоате фїериле ши гадинеле кѫте ѧмблѫ пре пѫмѫнть, ши тоате пасериле кѫте зѣоарѫ де пре пѫмѫнть ѧ сѣсь, де се ѧкинарѫ л8и Ѧдамь, ка ниџе роби домн8-съ8, ши ле пѣсе н8ме Ѧдамь т8т8рора, кѫрїѫшь пре подоаба еи; кѫ пѫнѫ ачїа рѫwтѫци хитлѣне ѧ инима л8и н8 ера.

Ѧд8рми Ѧдамь сомн8л чель амарь, ѧчепѫт8ра кѫдерїеи, ши се атинсе зидиторюл кѫтрѫ колстеле л8и ши л8w ось де-и фѣче соць, ши се деџептѫ Ѧдамь де w вѫз8, шї-и зисе Ѣвва, че се кїамѫ вїацѫ, царѫ Ѧдамь се кїамѫ пѫмѫнть рошїѣ.

Я шаптѣ зи д8мнезе8, дѣка съврѫши тоате л8кр8риле бѣне але л8и, а шаптѣ зи wдихни де тоате, ши ле пѣсе лѣџе лорь де ле зисе: w! дои ѧтѫю нѫскѫци де ѧ пѫмѫнть ши ли раюл8и вїѫтничи! ачастѣ тоате сѫнть ад8се пентр8 трѣка волстрѫ! де тоате съ вѫ ѧд8лчици де сацїѣ, н8маи че бѫ ферици де помл8 пречеп8т8л8и, кѫ ѧ час че вери мѫлка к8 амарь веци м8ри, царѫ де вѫ веци фери вїацѫ несъврѫшитѫ фарѫ гриже веци мошени.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Шрж ен се спжрѣрж де кѫѣнть, ши се ферїа де ачел помь ка де ѫнь врѫжмаш.

Шрж дїаволѫл вѫзѫ вїаца лwр ѧтр'атѫта бине ѧ рлю ка ѧчерїи, че нѫ пѫтѫ рѫбда, че арѫлкж ѫрцїе спр'иншїи кѫ пиѫмж, ши—шь афлж хитленїа лѫи шарпеле ка ѫнь вась, де се апропїе де аромн пре стрѫмоаша, де—и аржтж поамеле фрѫмоасе ла ведѣре ши дѫлчи ла гѫстаре, ши минци ѧтѫю де—и шопти: мѫлкаци, ѯисе, кѫ вещи фи ка Дѫмнезеѫ, де вещи ши бинеле ши рѫѫл. Шрж дѣка лѫѯи ачѣста Ѣвва, нѫмаи кѫт се противи сфатѫлѫи шарпелѫи че фѫ лѫѯцать де сатана, дечи гѫстж, ши дѣде ши лѫ Ѧдамь де мънкж. Шрж нѫмаи кѫт се вѫзѫрж голи ши се рѫшинарж ѫнѫл де алть. Ѡ марникж неаскѫлтаре! w нжпрасникж кѫдѣре! кѫ лѫѯцжтѫра а прѣ ѧнжлцатѫлѫи дѫмнезеѫ ѯидиторюл нѫ лѫ аскѫлтать, шрж сфатѫл челѫи ѧчерь кѫѯѫт л'ѫ лѫать. Дѣчїа—ши акоперирж рѫшина кѫ фрѫнѯе, ши се аскѫнсерж сѫпть десиме де тѫртѣле; шрж дѫмнезеѫ цїѣ ачѣста, ши ле понослѫи пентрѫ неаскѫлтара лwр, шї—и скоасе де ѧ рлю, де—и педепси кѫ wстенить ши кѫ гимпи че ѧпѫлгь, ши кѫ трѫдж ши кѫ дѫрори сѫ се хрънѣскж ши кѫ сѫдори сѫ лѫкрѣѯе пѫмжнтѫл; ши Ѣвва грижа бѫрбатѫлѫи—шь ши гревл нжскѫтѫлѫи сѫ—ль поарте; шї—и лѫѯскѫ ѧ пїеи де трѫпь, де лѫкѫа ѧнлинтѣ раюлѫи ши плѫнца немѫлгжать. Дѣчїа—ш кѫноскѫ мѫшра, ши нжскѫ пре Ѧвел ши пре Каинь. Де атѫнче ѧтржѫ завистїа ѧ лѫмѣ, кѫ се скѫлж Каинь де ѫчисе пре фрате—сѫѫ Ѧвел. Дѣчїа се ѧмѫлцирж wаменїи пре пѫмжнт ѧпреѫнж кѫ ржwтѫциле. Ши трѫи Ѧдамь 230 де ан; шрж нжскѫ ши пре Сиѳь; шрж де тот трѫи Ѧдамь 932.

Сиѳь гѫси де нѫмеле лѫи Дѫмнезеѫ, ши пѫсе нѫме стѣлелwр ши тоатж философїа, ши нжскѫ пре Ѣнос, ши трѫи де тот 912 ан. Ѣнос нжскѫ пре Каинань, ши трѫи 905 ан. Каинань нжскѫ пре Маѳѳсаль, ши трѫи 715 ан; ши Маѳѳсаль нжскѫ пре Малелеиль, ши трѫи 740 ан. Малелеиль нжскѫ пре Ѧредь, ши трѫи 895 ан. Ѧредь нжскѫ пре Ѣноѯ, ши трѫи 962 де ан. Ѣноѯ нжскѫ пре Матѳсаль, ши трѫи 690 де ан, ши се мѫтж, нѫ мѫри. Матѳсаль нжскѫ пре Ламеѯ, ши трѫи 782. Ламеѯ нжскѫ пре Ноѣ, ши трѫи 755 де ан. Ноѣ, кѫндь фѫ де 160 де ан, нжскѫ пре Сима ши Хама ши Ѩфета.

Ѧтѫнче се ѧплѫ лѫмѣ де рѫwтѫци: ѫитарж пре дѫмнезеѫ пре чела че нѫ фѫкѫт, ши се ѧкинд содреѫлѫи ши лѫнїеи ши стѣлелwр, ши се местекарж ѧ лѫкрѫри фѫрж де лѣце.

Нѫмаи че ера де ѧ рѫдл лѫи Сиѳ дерептъ Ноѣ ѫл доиле дѫпж Ѧдамь, де се феріа де местекѫтѫра чѣ ра, ши мѫлть лѫѯца пре

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

тоци съ се пърѫсѣскѫ де рѫѕ, че ниме нѕ-л аскѫлта: дечи-л лѫвцѫ дѫмнезеѕ съ факѫ корабїе, ши ѡ гѫти; дечи слобози дѫмнезеѕ сюата черюлѧи, ши се врѣсарѫ плои де акоперирѫ пѫмѫнтѫл. Ное лтрѫ л корабїе кѕ фечорїи ши кѕ нѫрориле, ши тримисе дѫмнезеѕ де чѣле де пре пѫмѫнть де тоате вителе, ши фїери ши пасери, де се ачѫларѫ кѕ-нѕс л корабїе; дѣчїа лнзлцѫ апа корабїа ши еи се мѫнтѫирѫ, ѭрѫ алалци тоци се некарѫ.

Де'нчепѫтѫл лѫмїеи пѫнѫ ла потопь 2242 де ан. Кѫндь стѫтѫ плоа ши скѫзѫрѫ апеле, еши Ное де л корабїе кѕ тоате сѫфлетеле ши дыханїиле кѫте ера л корабїе, ши ѭрѫ се дѣде мѫлциме а тоате сѫфлетеле. Дечи дѫпѫ потопь Симь нѫскѕ пре Ярфаѕадь, ши трѫи 500 де ан. Ярфаѕадь нѫскѕ пре Каинан, ши трѫи 420 де ан. Каинань нѫскѕ пре Салла, ши трѫи 405 ан. Салла нѫскѕ пре Еверь, ши трѫи 330 де ан. Еверь нѫскѕ пре Фалекь, ши трѫи 133 де ан. Фалекь нѫскѕ пре Рагавь, ши трѫи 123 де ан. Л зилеле лѕ Фалекь сѣѕ лчепѫт стлѫпѫль:

Лпъръцїа лѫи Неврод.

Къ се скѫлѫ де л рѫда лѫи Симь ѫнь ѡмь, анѫме Неврод, ши се пѫсе лтѫю домнь пре пѫмѫнт, ши зисе къ апѣкѫ чинста лѫи дѫмнезеѕ де ѡ пѫсе спре ель къ ѭсте дѫмнезеѕ, ши мѫсърѫ пѫмѫнтѫл, ши невои ѡаменїи съ факѫ [стлѫпѫль], дечи лчепърѫ а лѣкра пѫнѫ л 40 де ан: тотѕ-л лнлцарѫ, пѫцинь нѕ ажѫнсе кржгѫл лѣнїеи. Лимба ле ера тот ѫнл, ши ера пѫши 72 де дерегѫтори. Дечи дѫмнезеѕ ле вѫзѫ небѫнїа ши остенѣла л дешерть, дѣчїи ле лпърци лимбиле пре дерегѫтори, нѫмаи Еверь че-ш цинѕ лимба кѕ чата-ш. Дела потопь пѫнѫ ла стлѫпь 600 де ан.

Дѣчїа се рѫсфирарѫ лимбиле преете тоатѫ лѫмѣ, ши дѫпѫ стлѫпь Рагавь нѫскѕ пре Серѫх ши трѫи 135 де ан. Ячесть Серѫх лчепѕ лтѫю а фаче дѫмнезеи, дечи лчепърѫ ѡаменїи а се лкина бохилѡр ши ѫитарѫ кѕ тотѫл пре дѫмнезеѕ, ши се лмплѫ лѫмѣ де рѫѡтѫци, ши-ш фѫча четаци, карїи ѫнде дескѫлека, ѡчине ши церрь, карїи пре рѫдѫ. Де л рѫда лѕ Яфеть, Троань фѣче Тродa; Ясърдинь, рѫда лѕ Симь, фѣче Вавилонѫл, че се кїамѫ Ясурїа; Месремь, ден рѫда лѫи Хамь, фѣче Мисїрюл анѫме Єгупетѫл:

Лпърѫцїа Єгупетѫлѫи.

Дѣка се мѫлцирѫ лимбиле пре пѫмѫнть, лтѫю се скѫлѫ л-пърѫцїа де Єгупет, ши лчепърѫ а лѫа бирь де пре ла алцїи,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ши фъча рѫ8 мѫлть, рѫ3боле, жафѣри, фѣртѫшагѣри, кѣрвїи, ѫчидери; маи рѫ8 ера къ се ѧкина бо3илwр: де врѣ иждери чинева чева пре лѫме, еи-ль фъча къ е дѫмнe3e8 ши-л скріа икоанж де и се ѧкина; ши ѧ8 цинѣт ѧпържціа Єгуптѣнїи 1663 де ани.

ѦПЪРЖЦІА ЯСУРЇИЛѠР.

Сер8х нжск8 пре Нахорь, ши трѫи 137 де ани; Нахорь нжск8 пре Ѳара, ши трѫи 209 де ани; Ѳара нжск8 пре Явраамь, ши трѫи 200 де ани. Де ѧпъргира лимбилwр пънж ла Явраамь 1072, ѩрж дела Ѫдамь пънж ла Явраамь 3320 де ани. Явраамь кѫндь фѣци дела Явимелех, ѧпъратѫл Єгупетѫлѣи, ѧтр8 Ясирїа, ѧтѣнче се рждикж домнѫл Ясирїилwр, Виль чел маре ши таре, де-ль ава ши-л чинстїа ка пре дѫмнe3e8, ачела доѫнди ѧпържціа де ла Єгуптѣны, ши ѧ8 цинѣт ѧпържціа Ясирїанїи 1300 де ани, пънж ла Сарданапал.

ѦПЪРЖЦІА ѦѨ СОСТРЇѲ ЄГУПТѢН.

Мѫлте церь ши бѫрбаци бѣни адѣсе Сострїе, ши пѣрчѣсе де ѧбаж маи тоатж лѫмѣ, ши бирѣи; дѣчїа невоиа пре тоци сѫ-и дѣ бирь; токма ѧбаж зѣче ани, ши се ѧтоарсе къ мѫлтж доѫнджж; ши wкори ши ѧпържціа Ясурїилwр. Дѣка мѣри Сострїе, ѩрж кресК ѧпържціа Ясурїилwр. Явраамь нжск8 пре Їсаакь, ѩрж Їсаакь нжск8 пре Ѩкwвь, Ѩкwвь нжск8 пре Левїе, Левїе нжск8 пре Каа, Каа нжск8 пре Ярамь, Ярамь нжск8 пре Мwvси. Кѫндь фѫ Мwvси де 85 де ани, ѧтѣнче сколе пре рѫда wvрецскж де ѧ рокїа лѫ Фарawнь де ѧ Єгупет, шї-и трек8 марж рошїе къ пѣтѣра лѫ дѫмнe3e8 пре ѫскать, ши лѫ трѫить ѧ пѣстїе 40 де ани, ши лѫ мѫлкат манж сфѫнтж. Де ѧ анѫл де ѧтъю а лѫи Явраамь пънж кѫндь лѫ ешит Ѫвръии де ѧ Єгупет 505 ани, ѩрж дела потопь 3689. Дѣпж модртѣ лѫ Мwvси стѫтѫ Ісѫсь Навїинь, шї-и бѫгж дѫмнe3e8 ѧ цара чѣа че ле фъгждѣисе лѫ Явраамь, ши домни 27 де ани. Бѫтрѫни анѫме жѫдѣце 23 де ани, Гоѫwноил 40 де ани, Стринїе 50 де ани, Меѫѫwд 80 де ани, Девора ши Варакь 20 де ани, Стринїе 20 де ани, Мадинее 7 ани, Гедewнь 40 де ани, Явимелех 6 ани, Ѳwла 20 де ани, Яирь 10 ани, Маните 18 ани, Ѫоле 6 ани, Монь 7 ани, Єлwмь 10 ани, Лавдwн 8, Стринїе 40 де ани, Самѱwнь чел таре 20 де ани, Попа Ілїа 20 де ани. Де'нчепѣтѫл лѫ Самоиль кѣ Саѫл пънж ла Давидь 40 де ани.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържціа лѣи Давид.

Де л ешитѣл Израилилwр де л Єгупеть пънж ла Давидь 630 де ани, тарж де ла Ядамь 4456 де ани, ши дпържци Давидь 40 де ани. Соломwнь ера де 12 ани, къндь стътѣ дпъратъ ши фъкѣ бесѣрека Сїwнѣлѣи, ши дпържци 40 де ани. Дѣчїи стътѣ Роwоамь, атѣнче се адѣнарж тоци Израилїи де-ль рѣгарж съ ле юшѣрѣце мънкътѣриле че-и асѣприсе Соломwнь; ел нѣ аскѣлтж сфатѣл бътрънилwр съ ле wгодѣскж, че аскѣлтж де тинери, дечи маи рѣѣ и дтъръгъ: тарж ей ръспѣнсерж: ниче тѣ нѣ вери домни де акѣм, ши-ши алѣсерж пре w слѣгж а лѣи Соломwнь пре нѣме Іероwоамь, де ши-л пѣсерж домнь; ши-л пържсирж 10 рѣде, нѣ-маи кътъ ръмасе фїюл лѣи Соломwнь кѣ доаw рѣде, ши домни 17 ани. Явїа фїюль лѣ Роwоамь 6 ани, Яса 40 де ани, Іwсафатъ 20 де ани. Дтрѣ зилеле ачелора лѣ пророчитъ Ілїе ши Ілїсеи ши Михеи. Іwрамь 8 ани, Охїа 40 де ани. Пре врѣме че дпържцїа Охїе, атѣнче се рѣдикж дѣпъ алци дпъраци Сенахиремь витѣзѣл кѣ цара Ясирїеи ши кѣ рѣда Персилwр ши кѣ Мидѣнїи кѣ wасте маре пре Іерусалимь, ши хѣлїа пре дѣмнезѣѣ кѣ кѣвинте рѣле, тарж сфинцїа лѣи тримисе дцерь де л черь де 8чисе дтр'о нопте 185 де мїи де оциле лѣ Сенахиремь: чела че wкърїа дтъю пре дѣмнезѣѣ, апои фѣцїа ка 8нь епѣре съ скапе. Дечи дѣпж Охїе, ель дпържци, Яхавь, 17 ани. Гоаwлїа маика лѣ Охїе 7 ани. Іwась 1 ани, Ямасїа 29 де ани, Язарїа ши Охїа 12 ани. Л зилеле ачестора лѣ пророчитъ: Іwсїе, Амос, Ісаїа, Іwнна, Іоиль. Іwаѳамь дпържци 16 ани, Яхазь 16 ани, Єзекїа 23 де ани, Манасїа 18 ани. Ячеста лѣ фъкѣт Єнзантїа вѣке ши невоиа wаменїи де се дкина идолилwр. Монь 12 ани, Іосїе 31 де ани; л зилеле ачестора лѣ фост пророчитъ Іеремїа ши Софонїе. Іоахазь 3 лѣны, Седекїе 11 ани, пре ачеста-л орби Навъходоносор дпъратъ, къндь ръсипи Іерусалимѣл, ши-л дѣсе л Вавилwнь кѣ робїи. Дѣчїа лѣ дпържцит Навъходоносwр 25 де ани, ши пентрѣ мъндрїа лѣи-л фѣче дѣмнезѣѣ де лѣ фостъ поркь 7 ани. Валтасарь фїюл съѣ 11 ани, ачеста адръзни кѣ васеле бесѣречїеи де бѣѣ кѣ кѣрвеле, ши възѣ л ведѣре къ еши де'нтр'ѣл пърѣте о мънж ши скрисе треи кѣвинте: мани, ѳекель, фаресь; Данїил пророкь ле спѣсе: дпърциторюл лѣ нѣмърать вїаца та ши цѣѣ лѣать дпържцїа.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Апържіа лъи Курь.

Дѣчїа се скѵлж де л Персида Курь кѵ ѵнкю-сѵѵ Дарїе Мидѣнѵл, ши спарсерж апържїа Вавилѡнѵлѵи, ши пери рѵѵ Валтасарь; дѣчїа стѵтѵ апърать маре пре лѵме Курь, ши ѵ апържцинть 30 де ани, ши словозѣи Курь Оврѣии де л робїе, шї-и лъсж сѵ-ши факж четате л Іерусалимь ши л бесѣрека Сїѡнѵлѵи, къ се апларж атѵнче 70 де ани де кѵндь ера робици. Дѵпж Курь апържи Камвись 7 ани, Дарїе Истаспь 36 де ани, ши мѵлте острове ши цѣри кѵ четъци добѣнди, ши Анатолїа кѵ тотѵл. Ачеста Дарїе тарж словозѣи Израилїи ла очине-ш, ши ле пѵсе мѧи маре пре Зоровавель, стренепотѵл лъи Давидь, ши пѵрчѣсерж де чинчи ори къте о мїе де мїи, ши 1000 де попи. Дѵпж Дарїе стѵтѵ Ѯерсь, ачеста адѵнж оши мари, пре апж ши пре ѵскат, де се лови кѵ Гречїи, ши нѵ фолоси немикж, че се лтоарсе рѵшинать, ши апържи 28 де ани. Артаѯерсь кѵ мѵлца лъи 41 де ани, Дарїе Ярсиѯонь 4 ани, ши алцїи с'ѵ ѡрѧндить де с'ѵ мѧнать дела Курь де лтъю пѣнж ла Дарїе чел бѫтѵт де Алеѯандрѵ 230 де ани. Ярїаварсамь апържи 6 ани.

Апържіа лъи Алеѯандрѵ Мѧкидон.

Дела Адамь пѣнж ла Алеѯандрѵ Макидонь 5167 де ани, ачеста ѡбори домнїа Тѣрчилор ши плекж Индїа, Сирїа, Финикїа ши тоци домнїи пѧмѧнтѵлъи ши тоци витѣжїи лѵмїеи, дела рѣсѧрит пѣнж ла апѵс, ши с'ѵ плекат лъи, ши апържи де тоть 38 де ани, ши мѵри отржвит л Вавилѡнь, шї-и се апърци апържїа л 4 пърци: ѵнїи цинѣ Сирїа ши Финикїа, алцїи рѣсѧритѵл, ши алцїи апѵсѵл.

Апържіа лъи Потоломѣи Ѳпъре.

Пре Ѳгупеть ши пре Алеѯандрїа лтъю стѵтѵ Потоломеи Ѳпъре, ачеста се рѧдикж ши придѣди сѵпть мѧна лъи цѣри мѵлте, ши пре ачѣле локѵри кѵ тотѵль, ши ѵ комодж мѵлтѫ, ши апържи 40 де ани; ши юкїа ши алцїи сѵ-и кїѧме Потоломеи тарж. Потоломеи Брата 38 де ани, ачеста невои пре Ѡврѣи де скоасерж кърциле лѡр тоате де л овреецши гречѣще. Потоломеи Ѳвергеть 25 де ани, Антїѡх Ѳпифань 4 ани, Потоломеи Филопаторь 25 де ани, Потоломеи фїюл лъи 20 де ани, Потоломеи Фѵско 17 ани, Потоломеи Алеѯандрѵ 10 ани, Потоломеи фрате-сѵѵ 8 ани,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Потоломеи Дїонис 30 де ани, Потоломеи Патрь 22 де ани, Клеопатра апърътеса ас цинсть апърцїа Егупетяни, ши с'ас мънат дела Потоломеи Епифань пънъ ла Клеопатра 300 де ани. Де атънче се ларцїа пре ясме апърцїа Римяни; ачестъ кам не фс пътъра ной скрисем.

АПЪРЦЇА ТРОЇНИЛОР.

Съ ачъпемь де акам арята ши де апърцїа Римлъниларр де'нчепътял лърь. Пре врѣме че апърцїа Давидь Іерусалимял, царъ л Троада домнїа Прїамь ши ава доамнъ ши нъскъръ де'нтр'ънсъ фечори мълци, де-и кема кавра(?), царъ Прїамь възс атънче ян вись, пърс-и къ възс ян тъчюне апринсь ешиндь ден трпял мърїеи лси ши дъде де о парте вънть де арсе четата тоатъ: ши спсе ачъста философилорь, еи ръспънсеръ къ: дръ фи ман бине че ва наще съ-л арънчи л фок; царъ кърындь нъскс анме Ялеѯандрс, коконь фромошел, шї-и фс милъ а-л пїардера, че-л лепъдъ атр'ян кямпь, ши-ль афларъ неще пъстори де-ль лсаръ шї-и пъсеръ нсме кам кема ачел кямпь: Парїе. Дечи дъка кресс воиникь, ель фс кяноскът де Прїамь; дечи-л лсw ла динсь, къ-и пърс къ ас скъпать де пакосте; че че паете съ фїе нс се поате трѣче. Дѣчїа фърр пестълъ Ялеѯандрс Парїе, ель-шь ачисе ян фрате ши прибеци л Спартъ, янде е цара гречяскъ, ла Менелан: ель-л прїими ла динсял кс чинсте, ши-л цина ка пре янь фечорь де домнь; Парїе възс пре Елена мяпра ас Менелан, прѣ фрямоасъ ши албъ, дечи о прѣ адръци, ши пъсе окїи хитлѣни спри'нса, ши ацептъ пънъ къндь се дъсе Менелан ware-янде, атънче се скълъ Ялеѯандрс, дечи апякъ пре Елена кс тоатъ авъцїа ас Менелан ши атръ л корабїе съ фгъ пре маре ла Троада; царъ фортъна-и ѯмъчи де-и скоасе л гра Нилялан, ла янь лок анме Кановикял, царъ соцїи лси де грес-л пъриръ кътръ Противес, апъратял Егупетялан, шї-и спсеръ кам ас апякат ача мяпре кс кянътата тоатъ а ас Менелан, царъ Противес и апятъ кс амарь, дѣчїа-л гони ши опри пре Елена кс тоатъ авъцїа, пънъ ва вени домнс-със ла динсъ.

Дѣка се атоарсе Менелан де л кале ши нс-ши гъси мяръ, ниче кянътата, пъсе скръкъ маре, ши-ши дърїа фаца, ши-ши рямпа хаинеле, кс Дарїе сокрс-със, ши адянъ Гречїи тоци чей мари мари, ши ле спсе де патимъ ши ли се рягъ фолрте ка съ се батъ кс Троянїи пентрс ел; еи се жъраръ тоци съ-ши пъе капетеле дерепть динсл; ши атъ мълци се скъляръ де пре

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

л островѣ, ши де пре ѳскат, де'нтрѳ Ятина ши ден Талїа, де л Яхаїа, де л Єлада, ши островеле кѳ тотѳл, ши витѣжи кърбаци кѳни ши тоци воевоїи: Яхилеи, Несторь, Паламид, Патроклеи, Девсись, Пилеи; дечи рѫдикарѫ мѳлциме маре спре Троада, ши тримисерѫ анаинте пре Яхилеи кѳ Паламид съ прѫде ѳскатѳл ши островеле. Дечи дѣка вѫзърѫ Троянїи адѳнате атѫта оши де претѳтиндина, адѳнарѫ ши ей ажторь: Карїи ши Ликїанїи, Мисїи, Фригїи ши Ясїл кѳ тотѳл, ши де л четата Троянилорь маи мѳлци де 50,000 де кърбаци кѳни еширѫ, ши Єкторь, фечорѳл лѳ Прїамь краи, ши алци мѳлци витѣжи хръбори, де се ловирѫ де фѫцишь кѳ Гречїи, ши мѳлть сѫнце се врѫсѫ, ши ниче w парте нѳ кирѳи; ши се лкисерѫ Троянїи л Троада, ѣрѫ Гречилорь се тѫмплѫ лпърекѣре, къ авѣ Дивсесь врѫжмѫшїе пре Паламид лтрѳ аскѳнсь, ши-л пърѫ къторѫ лпъратѳл кѳ хитленшѳг къ ва съ плѣче ошиле сѳптъ Трояни, ѣрѫ лпъратѳл крезѳ ши пїердѳ пре Паламид. Дѣка аѳзи Яхилеи ши Фетид ши алцїи воевоѕи, фоарте се лтристарѫ ши пѳсерѫ пиѕмѫ; дечи нѳ се невоїа нименила ла рѫзбою. Ятѳнче еширѫ Троянїи ден четате ши се ловирѫ кѳ Єлинїи, ши кирѳирѫ, ши мѳлци Гречи перирѫ, ши мѳлть сѫнце се врѫсѫ, пънѫ кѫндь wкори Єкторь пре Патроклеи: атѳнче вѫзѳ Яхалїе (sic) атѫта кѫдѣре Гречилорь, еши къ ѳнь леѳ мънїwс ши спърца столѳре, ши се лови кѳ Єкторь л нѫдѣжда Троянилорь; дечи-л кирѳи, ши ѣрѫ се лкисерѫ л четате. Вѫзѳ Прїамь краю къ-и слъвѣце пѳтѣрѫ, тримисе ла Давидь лпъратѳл Овреескь де чершѳ ажторю, че нѳ-и дѣде, къ-шь феріа wаменїи съ нѳ се мѣстече кѳ пъгънїи; атѳнче тримѣсе ши ла Индїа де чершѳ ла Тавтанїе ажторю, ши венирѫ фърѫ нѳмѫрь мѳлци. Дечи ашл ле ерл сфада: awрѫ кирѳа Гречїи пре Трояни, awрѫ Троянїи пре Гречи; дечи лѳ фость оши ши рѫзболе ши врѫсаре де сѫнце пънѫ токма л 12 ан, пънѫ кѫндь се сфътѳирѫ Гречїи съ-и пърѫсяскѫ, къ сѫветѫ Алеѯандрѳ Парїе фечорѳл лѳ Прїамь краю пре Яхилеи, ши се лтристарѫ: лкъ арѳнкарѫ враже ши ли-се арътѫ къ кѳ врѣмѣцїа нѳ ворь пѳтѣ лѳа Троада, ниче кѳ сабїа, нѳмаи кѳ хитленїа. Дечи фѣчерѫ ѳн каль де лемнь гѫѳнос, ши лкисерѫ лтр'лсѳл ниште врѣваци, ши се фѣчерѫ л се дѣче: лѯсарѫ калѳл ши се аскѳнсерѫ лтрѳ-л островь. Троянїи еширѫ ши вѫзърѫ пристанища пѳстїе, нѳмаи калѳл че афларѫ, ши лнтѯю сфътѳирѫ съ-ль арѯѫ сѳ съ-ль нѣче; ель венисе атѳнче врѣма Троянилор де перить, дечи-л кѫгарѫ л четате ши се лѳарѫ а ка ши а мънка ши а жѳка пънѫ лноптѫ, ши адѳрмирѫ де грев; атѳнче еширѫ чен аскѳнши де л кальь, ши

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

рѫдикарѫ парѫ, ши вѫзѫрѫ Грекїи атѫнче мѣрсерѫ ши принсерѫ порцилє, ши ѧтрарѫ ѧ четате: дѣчїа ашѧ довѫндирѫ Грекїи Тролда. Дечи жѫнгѣ пре воєводи пре мари мари, ши кѫ дерептѫѧ зикѫндь: де ѧ брѫѣци пѫнѫ ѧ мѫери, ши коконїи фѫрѫ милѫ ера ѫчиши, шї-и рѫтезѫ ка кѫ сѣчерѫ спичеле некрѫцать. Ши дѣка се сѫтѫрарѫ де жефѫит ши де тѫкать, апринсерѫ ши четата де арсе пѫнѫ ѧ фемеіе. Дѣчїа се скѫлѫ Менелаи дѫпѫ спартѫѧ Троадеи де ѧѫ кинѫит пре маре ши ѧѫ рѫтѫчить: ши дѣка-ши афлѫ мѫрѫ Єлина ѧ Єгупеть ѧ четате ѧ Мемфа, ши ѧвѫ оспѫць дела Претеѫ ѧпѫрать, ши с'ѧѫ мѫнать де тоть 8 ани дѫпѫ рѫсипитѫѧ Троадеи пѫнѫ че ѧѫ венить Менелаи ѧ каса ши ѧ Спарть, ѩтѫ се сфрѫши повѣста де Троіани, ка ѧ скѫрт деплинь, н'ам скрись ка Омирь, кѫ ель ѧѫ ѧвѫть лимбѫ дѫлче де ѩѫ фость драгь а подоби повестиле.

Дѫ ѧчепѫтѫѧ румѣнилор.

Сѫ ѧчепемь а скрїе де акѫм тѫрїа ши пѫтѣра Рѫмѫнилорь, де ѫнде с'ѧѫ ѧчепѫть ши ѧѫ цинѫть пѫмѫнтѫѧ тоть ши цѫри. Дечи дѫпѫ прада Троадеи, Єнїа цинереле ѧѫ Прїамь краю с'ѧѫ скѫпать, сѧѫ-л де слобозисе ошанїи, ель се мѫтѫ кѫ толтѫ рѫда ѧѫи, кѫ кѫци скѫпасе, ѧ цара Венецїеи. Дечи Єнеа кѫ кѫци нотасе кѫ нѫнсѫѧ фѣчерѫ вражє ши ѧѫрѫ плѫзѫит, кѫ ле зисе скрипть: сѫ ноате де акола спре апѫсь пѫнѫ вор соси ла ѫнь кѫмпь ши ле се ва ѫмпла маса лорь де хранѫ, аколо сѫ дескалече царѫ, ѩрѫ ѫнде ва мѫри о витѫ фѫгѫндь де остенитѫ акола сѫ факѫ четате. Ши ѧѫрѫ ачесть плѫзь, дечи сосирѫ ла ачель кѫмпь ши фѣчерѫ колиби. Яколо ера ѩрбѫ, де ѡ кема сѣлинѫ, мѫлтѫ: ши прѫзиндь ей, ѫнѫль гѫстѫ сѣлинѫ, дѣчїа ш'ѧлтѫѧ ши ш'ѧлтѫѧ, атѫнче стригарѫ: акѫм ни се ѧмплѫ плѫзѫитѫѧ кѫ мѣселе. Дечи врѫрѫ сѫ факѫ сфарѫ, кѫ скроафѫ грасѫ, ѩрѫ ѩ се зѫмѫчи де ѧ мѫнѫ Єнїеи; ель ѡ гони токма 4 миле пѫнѫ ѡстени, ши скроафа ѡкоси де кѫзѫ, ши нѫскрѫ ѡдатѫ 30 де пѫрчеи. Єнїа ѧцелѣсе кѫ се ворь мѫлци пре аколо, ши ѧѫзи глас де-и зисе сѫ зидѣскѫ акола четате. Дѣка ѧчепѫ а зиди, тѫмплѫ-се де вѫзѫ фокь де'нтрѫ ачел локь, ши вени ѫнь ѧпь де ѧ пѫдѫре ши пѫрта гѫтежїи де бѫга ѧ фокь, ѩрѫ ѫнь вѫлтѫрь бѫтѣ кѫ арепиле ши ѧдѫча вѫнть де-ль ацица. ѩрѫ ѡ вѫлпе хитѫѣнѫ немери де-ши ѫда коада ѧ апѫ ши скѫтѫра пре фок де врѣ сѫ-ль стингѫ: ей-ль априндѣ, ѩрѫ ѩ стѫнцѫ; ѧсѫ апои кирѫирѫ ей, ѩрѫ ѩ фѫцї; дечи пречепѫ Єнїа, кѫ кѫ мѫлте

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

сваде ши ѧделѧгѫ брѣме ей се борь ѧнѫлца пре алте лимбі, ши ѯиди четата албѫ ши ѧѕѧгѫ, ш'алтѫ четате анѣме Леwн. Ши ѧѕ авѣть свадѫ мѣлть кѫ домнѣл латинеск кѫ Латин, Фавно, ши Тѣрнwсь Савантѣл, ши кѫ алци домни де ѧпрежѣр, ши тотѣ-и бѫта Енїа. Апои се ѧпѫкарѫ ши ѧпѣрцирѫ лок де царѫ. Дѣка мѣри Енїа, ель стѫтѣ домнь фїю-сѫѕ Ясканїе, нѫскѣт де ѧ Кребса фата лѣи Пріамь краю; дѣпѫ'нсѣл стѫтѣ фїю-сѫѕ Теверь, ши ера мѫндрѣ ши витѣзь, ши мѣри некать. Дѣчїи рѫмасерѫ доі фечори, Немиторь ши Ямѣлїе: Немиторь лѣw домнїа, Ямѣлїе авѣцїе, ши се скѣлѫ Немиторь де 8чисе фечорїи лѣ Ямѣлїе тоци, царѫ пре w фатѫ ель w пѣсе попѫ, ши пѣсе лѣце: фѣтеле че борь фи попи сѫ нѣ се мѫрите; царѫ ія се аместекасе кѫ wаречине: дѣка лѣѯи Немиторь кѫ е грѣ, пѣсе де w пѫѯїа пѫнѫ кѫндь нѫскѣрѫ доі ѣмени; дечи пре денса w бѫгарѫ ѧ темницѫ, царѫ пре коконїи и-лепѫдарѫ кѣ 8нь чинь пре апа Тиверїеи сѫ пѣрѫ; царѫ дѣмнеѯеѣ и-крѣцѫ, кѫ-и гѫси 8нь поркарю анѣме Фестѣл, ши фѣче бине кѫ-и дѣсе а касѫ-ши, царѫ мѣкрѣ лѣи Лѣпа нѫскѣсе 8нь коконь морть, кѫ фѣ воіа лѣ дѣмнеѯеѣ, дѣчїа и-пѣсе сѣгаши ѧ локь де фечори. Дѣчїа ле ѯисе нѣме: Рwм ши Ромил. Дѣка крескѣрѫ, лорь ле ера вїаца кѣ поркарїи, де пѫша тѣрме ши фѣрл. Кѣ нецїѣтѣл стрикарѫ тѣрма лѣ Ямѣлїе, че ле ера мошь: татѫ мѫни-сл. Дѣчї-и принсерѫ шї-и дѣсерѫ ѧл Ямѣлїе, елѣ-и бѫѯѣ воиничи ши фрѣмоши, ши афлѫ кѫ-и сѫмть непоци, ши адѣнарѫ глоате де сколсерѫ пре Немиторь де ѧ домнїе ши дѣдерѫ лѣ Ямѣлїе домнїа, царѫ Ямѣлїе дѣде авѣцїе мѣлтѫ непоцилорь, де рѫдикарѫ оцїи ши добѫндирѫ мѣлте домнїи ши цѫрьк. Дѣпѫ ачѣла ѯиди Ромил четате прѣ маре ши фрѣмоасѫ, дела Ѧдамь пѫнѫ сѫѕ фѫкѣт Румѣл 4708 де ан, ши кѫ глас де бѣчинь 8рѫ: сѫ аскѣлте тоатѫ лѣмѣ де четата че и се пѣсе нѣмеле Румь; дечи кѫци есь де акола ей се кїамѫ Рѣмѫни.

Мїѣрѫцїѫ лѣ Ромил чѣ ѧ Мїѣрѫцить ѧтѣю ѧ Румь.

Дѣка мѣри мошѣл лѣ Ромил, Ямѣлїе, атѣнче се рѫдикѫ ѧпѫрать Ромил, ши адѣнѫ wамени мѣлци де ѧпрежѣрь де-и бѫгѫ сѫ лѫкѣташѫ ѧ Рум, ши фѣ ѧтѫю ѧпѫрать Румѣлѣи Ромил, ши-ши токми боіарі свѣтничи, тоть ѧцелепци, ши мѣлте цѫрьк плекѫ сѣпт сине, ши ѧпѫрѫци Ромил, 48 де ан. Номань Помбиліwнь стѫтѣ домнь дѣпѫ Ромил, ачеста токми 12 лѣни ѧтрѣ ань, анѣме Генѣарїе ши Феврѣарїе, ши алте бѣнѫтѫци мѣлте

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ижджри, ши опри пре wамени сѫ нѫ се ѧкине коѫнлорь, че сѫ се ѧкине лѫи дѫмнезеѫ челѫи вїѫ. Романь ѧмпърци wчине де ѧ пѫмѫнть wаменилор сѫ се хрѫнѣаскѫ, ши ѧмпърѫци 52 де ани; Тил. 38; дѫпѫ'ись Маркїе 42 де ани; Таркинїе 20 де ани. Ѧ зилеле лѫ Таркинїе придъди Ѧлеѯандрѫ Македwнь тоатѫ лѫмѣ. Дѫпѫ ачѣа ѧмпърѫци цинереле лѫ Таркинїе, Тѫлїе, 44 де ани, дела Ромил пѫнѫ ла Тѫлїе 204 де ани, ачеста де'нтрѯо родѫ. Ла ачеста Тѫлїе адѫсе о мѫре 9 кърци де авѫ плеѯѫитѫриле Севилїен. Ѣль кѫгѫ ѧ фок трей де'нтр'знсе шї-и ле плѣти; ѭ вени ѭрѫ, ель арсе шѯалте трей, ши ѭрѫ ле плѣти, кѫ-и пърѣ кѫ нѫ-сь де трѣбѫ; ѭ вени ши ѧ треѫ wарѫ, мирѫ-се дѣчїѫ ѧмпъратѫ, плѣти ши ачѣле трей ши ле арѣтѫ врѫжиторилорь, ей рѫспѫнсерѫ кѫ спѫнь де фолось четѯцїеи ачѣле кърци; дѣчїѫ ле цинѫ ла чинсте. Ачеста ѧмпърать врѣ сѫ ѯидѣскѫ ѧ Рѫмь бесѣрекѫ, ши сѫпѫндь темеліѫ афѫндь ѧ пѫмѫнть, афларѫ ѫнь капь де wсь де кѫрѫ сѫнце кѫм арѫ фи тѫлать атѫнче, шї-и ера фаца калдѫ кѫ де wмь вїѫ. Дѣкѫ цїѫ ѫнь философь анѫме Ерсинїе, зисе: ачастѫ четате ва фи капь ѧ мѫлте лимбі, ѧсѫ кѫ спата ши кѫ врѫсаре де сѫнце; ши пѫсерѫ нѫме бесѣречїеи Капитол, ши де атѫнче пѫнѫ акѫм нои кемѫм бесѣречиле латинещи романѣще капище.

Четатѣ Рѫмѫлѫи пѫнѫ ла Тѫлїе лѫ фост сѫптъ ѧмпърацї; ѭрѫ пентрѫ кѫ сили ѫнь фечорь ѧ лѫ Тѫлїе, лѫw пре Лѫкритїа мѫрѫ лѫ Колатин, wмь де рѫдѫ бѫнѫ, атѫнче се адѫнарѫ тоци бѫнїи Рѫмѫлѫи де пре ѫнѫ, ши сфѫтѫирѫ сѫ нѫ маи фїе ѧмпърацї, че токмирѫ ѧ тоци ани сѫ-ши пѫе сфѣтници, кѫм зичем ноі жѫдець кѫ прѫгари, ѭрѫ Гречїи ипать, пентрѫ трѫфа лорь.

ДОМНІѪ РУМѪЛѪИ ЧѢИ ОРѢНДИЦИ.

Дѣкѫ се сколсерѫ де ѧ Рѫмь мѫнчиторїи, маи наинте де алцїи добѫнди месерѣре Врѫть, дела ипать, ши Колатинь. Сѫ спѫнемь пѫцинель де Врѫть. Ера оаре-чине ѧ Рѫмь анѫме Маркїе, де рѫдѫ бѫнѫ ши плинь де бѫнѫтате; ачестѫ арѫнкѫ пиѯмѫ Тѫлїе де-ль тѫе, ши пре фечорїи, шї-и стрѫнсе бѫнѫтатѫ тоатѫ ла динсѫ; ѭрѫ ѫнь фечорь ѧ лѫ Маркїань, анѫме Врѫть, сѫ фѣче неѯѫнь де скѫпѫ де молрте, ши-ль пѫсе Тѫлїе мѫскѫрич коконилорѫ-шь. Врѫть ель се кїамѫ неѯѫнь, дечи петрече кѫ фечорїи ѧмпъратѫлѫи кѫ ѫнь неѯѫнь. Оаре-кѫндь Тѫлїе тремисе фечорїи ла Делфось сѫ ѧтрѣкѣ де пророчи: карель ва фи ѧмпърать; ши мерѫ ши Врѫть кѫ нѫншїи, де веселїѫ кѫ мѫскѫрничїи пре калѣ, ши

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

дѣча дарѣри ас Аполонь: ѣрѫ Врѣть дпас ѣнь тоѫть де галбени къ ера гъвнось. ши-ль дѣча дарь; ей рѫда де дарѣл аѣи Врѣть. Кѫнд врѣрѫ съ ѣсѫ, ей дтребарѫ пре Аполонь: чине ва домни Румѣнїи? ѣрѫ лорь ли се рѫспѣнсе: чине ва сърѣта маи наинте мѣмѫ-са; алцїи нѣ дцелѣсерѫ, че нѣмаи Врѣть, ши грѫкь де сърѣтѫ пѫмѫнтѣл, къ е маика тѣтѣрорь: алцїи съ дтречѫ съ-шь сърѣте мѣмѫниле. Дѣчїи фѣ Врѣть маи маре Румѣлѣи, къ сфатѣл бѫтрѫнилорь. ши Колатинь, ѣрѫ дѣпѫ 'ншїи алцїи: Касїе, Кикероне, ши Левколе, ши Катлн. Катоне ши Скипїѫне. Помбїе Магнѣ съ рѫдикѫ воевоць Румѣлѣи къ сфатѣл ас Юлїе, че фѣ апои Кесарь: ачеста Помбїе мѣлте рѫзбоае пре маре ши пре ѣскать ас фѫкѣт, ши мѣлте цѣрь ас добѫндить, ши 'нтр'о датѫ че ас дмблать д ѫаште ель ас добѫндить 1000 де четаци ши 540 де четаци, тот мари ши вестите, ши ас домнить 45 де ани: ши с'ас мѫнать дела Тѣлїе пѫнѫ ла Кесарь 464, де ас цинѣт Румѣль тоть свѣтнични.

Дпѣрѫцїа ль Гаїѣ Кѣсарь.

Гаїе скимбѫ домнїа спре дпѣрѫцїе, къ поведи фѣрѫ де нѣмѫрь мѣлте лимби ши цѣрь, ши лѣрци тѫрїа Румѣлѣи пѫнѫ ла марцина пѫмѫнтѣлѣи; ши-ши пѣсе нѣме Кесарь, пентрѣ къ ера ѯимислить д трѣпѣл маикѫ-са, ши кѫнд фѣ апроапе де нѫскѣть, ла мѣри, ши нѣмѫрарѫ лѣниле ши сокотирѫ къ е вїѣ коконѣл дтр'ѫнса, дечи ѡ спентекарѫ ши скосерѫ коконѣл дентр'ѫнса, дерептъ ачѣа и-пѣсерѫ нѣме Кесарь, че се ѯиче спентекать. Дѣкл мѣри Гаїе Кесарь, ель стѫтѣ д ѣрма лѣи Севастѣ Авгѣстъ.

Дпѣрѫцїа ль Авгѣстъ Кѣсарь.

Ачеста Авгѣстъ спарсе дпѣрѫцїа ас Потоломеи, дечи дела Адамь пѫнѫ ла Потоломеи ши пѫнѫ се рѫдикѫ Авгѣстъ 5457 де ани; ачеста дкѫ юби съ-ль кѣме Кесарь, ши маи наинте де нашерѫ лѣи бѫѯѣ татѫ-съѣ ѣнь вись: къ рѫсѫри солреле ден трѣпѣл мѣерїеи лѣи; шї-и спѣсе ѣнь философ дѣкл лѣѯи: ѡ оме! дпѣрать д толтѫ лѣмѣ вери наше. Ачеста де'нтѫю кѫнд шедѫ д мѣлци фѫча каѯне рѣле, ѣрѫ ѣ'нцелепть скрисе о хрѫтїе де о арѣнкѫ наинтѣ ас Кесарь, д скриптѣрѫ ѯича: пѫрѫчше-те де а мѣнчирѫ. Дѣчїа се дерептѫ де фоарте сокотїа, ши нѣ мѣнчїа пре ниме де граби, къ-ль лѣцѫ ши ѣнь философ, анѣме Ан...*)

*) Aci în copia D-luĭ Gr. Tocilescu lipsesc câte-va rînduri, probabilmente despre nascerea luĭ Crist.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

....де дпѣржцїа лѫ Авгѫстъ, къндь тремисѣсе съ скрїе лѫмѣ тоатж. Дела Ядамь пънж ла Хс. 5500 де ани, ши пре Овреи и-домнїа Їрждь. Ятѫнче и-ера датж домнїа дела Кесарь Авгѫстъ. Ши фѫ Інсѫс дѫмнезеѫ ши wмь, ши фъчж чюдесе мари ши мѫлте, ши лѣкца wаменїи кѫ адевѣрь, ши мѫлци крезѫрж дтрѫ Інсѫс къ виндека тоате боллеле дентре wамени.

Дпѣржцїа лѫ Тивѫрїѫ Кѫсарь.

Дѫпъ Авгѫстъ ель стѫтѫ Тиверїе Кесарь д Румь, ши де'нтъю аша-л юбїа боіарїи кът лела ши зѫа ши нолптѣ фържа пъзитори ши фържа арме; къ де врѣ пѫне вр'ѫнь воевожь съѫ врѣ чинсти кѫ алтж боерїе, нѫ-л маи скимба; ши сѫсе ши w пилдж, къ ера ѫнь wмь де авж w ранж рѣ ши плинж де пѫрои дпѫците, ши-л мънка мѫцеле; wаре-кѫи и-фѫ милж дин'сѫль ши брѫ съ ле гонѣскж, ел зисе: лась-ле къ съмть сътѫле ачѣста де нѫ мънжлкж рѫѫ, нѫмаи че лилгь, ларж де ворь лкъпа нице флъмжде(sic), маи рѫѫ ворь мълка. Ячѣста грѫи Тиверїе де боіари: съ фїе д врѣме мѫтж пре месерѣре пънж се сатѫржа, дечи маи нѫ мънжлкж рѫѫ пре сърачи. Яша ера де'нтъю, апои фѣче богатъ рѫѫ ши пїердя мѫлци фържа винж. Дн 19 ань де домнїа лѫи Тиверїе, пре Іс. Хс. л'ѫѫ рѫстигнитъ Овреии пре крѫче ши Пилатъ дтрѫ Іерусалимь, ш'ѫѫ дрътатъ молтя ши лѫ фостъ дгропатъ. дѣчїа лѫ пржлатъ ладѫа ши ѫѫ спартъ търїа ши лѫ дѣис а трея зи де д молте, ши дѫпж че с'ѫѫ днжлцатъ ла черь преспре 40 де зиле, Марїа Магдалина с'ѫѫ дѫс токма ла Румь, дѣѫ желѫнит, ши атъта се мънїе Тиверїе Кесарь къть лѫ мѫнчнит преѫцїи ши къртъларїи жидовещи, маи врѫтос пре Пилатъ, пънж че лѫ мѫритъ. Тиверїе лѫ домнитъ 23 де ани.

Дпѣржцїа лѫ Гаїѫ Кѫсарь.

Дѣка мѫри Тиверїе, добѫнди стѣгѫа Румѫлѫи непотѫ-съѫ Гаїе; аѫа бїацж спѫркатж ши нъравь сирѣп ши ѫчигашѫ, ши силїа фѣте, ши де рѫда лѫи рѫшина, ши нѫмаи че бѣ ши мълка, кѫ алъѫте ши кѫ мъскорничїи, ши мѫлци кѫ дѣѫцїе ѫчисе фържа де винж де ле лѫа кѫнжтатъ. Ячеста wаре-кѫнд вѫзѫ тинж пре ѫлица Румѫлѫи, дечи невои пре Ѫспасїань воевожѫль де w лѫ кѫржцит кѫ полла лѫи; ши пери жѫнгѣть ла рѫзбою.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържціа лѫ Клавдіѫ кѣсарь.

Дпѣкѫ Клавдіе домніа, шн ера блажнѫ шн фрнкос, дечн кѫндѣ венїа чинева ла днисѣ, маинте-л черка сѫ нѣ фїе армѫ аскѣнсѫ. Л зилеле ачестѣа фѣ фоламете маре преспре толтѫ лѣмѣ; шн аѣ домнитѣ 13 ан шн 9 лѣны.

Дпържціа лѫ Нерон кѣсарь.

Стѣтѣ шн Нерон, шн ера фѫрѫ рѣшине шн плнн де кѣрвїе, фѫча-шѣ воа трѣпѣлѣи шн пре воа пѫнтечелѣи, мѫлка шн кѣ фѫрѫ рѫндѣ шн ера тотѣ кѣтѣ де вин. Ячеста-шѣ ѣчнсе пре мѣмѫ-са, шн рѫстигни пре свети Петрѣ, шн тѫе капѣ лѣ свети Павел апостол, шн мѣлтѣ рѫѣ фѣче челора че мѫртѣрисїа нѣмеле лѣ Хс. кѫ е фїюл лѣ дѣмнезеѣ. Дѣка-и вѫзѫрѫ Румлѣнїи вїаца порчѣскѫ, лтинатѫ шн лпѣцитѫ, ел ера ѣрѫтѣ тѣтѣрорь шн-л пѫржнрѫ, шн се спѫре де се жѣлге лсѣши: шн аѣ домнитѣ 13 ан. Істѣлїе 8 лѣны. Шн семнѫ ѣнѣ нѣмѫрѫторю де стѣле чласѣ кѫндѣ ва мѣрн шн фѣ ашѫ. Яѡнѣ 3 лѣнн шн мѣрн ѣчнсѣ де ѣнѣ Спасїань (sic).

Дпържціа лѫ Вѣспасїань кѣсарь.

Венн рѫндѣ ла Вѣспасїань де домніе, кѫ-л алѣсе сфатѣ шн wшнле, пентрѣ кѫ ера лцелепть шн кѫркать кѣнѣ шн кѣ нѫрокь. Ячеста мѣлте лпѫржцїн аѣ кирѣнть шн мѣлтѫ авѣцїе адѣнѫ, шн се лтоарсе л Рнмь пре маре, ларѫ пре Тнть фїю-сѫѣ л лѫсѫ л Іерослнмь кѣ wцн сѫ-и плѣче кѫ се лепѫдасе де а фнра сѣпт Рнмлѣни. Дечн с'ѣѣ лкись л четате мѣлци Євреи фѫрѫ де нѣмѫрь, ларѫ Тнть лѣ wколнть кѣ wшнле четата шн w ѣѣ кѫтѣть доі ан, пѫнѫ ѣѣ флѫмѫнзнть шн ѣѣ рѫсипнть четатѣ, шн лѣѣ арсь бесѣрека. Дѣчїа ѣѣ перить ѣнїи де фоламе, алцїи ѣчиши, токма w мїе де мїи, шн шн-ѣѣ лѣать роби 207 де мїи; ашѫ пѫцїа рѫѣ маре шн фоламе, кѫть ѣнїи-шѣ мѫлка фечорїи, кѫ-и ажѣнсѣсе атѣнчи педепса лѣ Іс. кѣм зисѣсе кѫ: нѣ се ва цинѣ пїатрѫ пре пїатрѫ ка сѫ нѣ се рѫсипѣскѫ четата кѣ бесѣрека шн лорь перире. Ячѣста фѣрѫ дѣка трекѣрѫ 40 де ан дѣпѫ лнѫлцатѣа лѣи Хс. л черь. Вѣспасїань ѣѣ домнитѣ 10 ан, шн ѣѣ мѣрит кѫтрѫнь.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържціа лъи Тить фіюл лъи Спасіанъ.

Лъсж ши домніа фію-съ лъи Тить, умъ дъмнезееск ши прѣ воиник бънъ, ши угодник, ши фоарте държторь ши дарник, ши-л юбіа боіарій ши тоци църанїи де пре дтоатж лъмѣ. Ячеста мълтж брѣбцїе арътж, кът де брѣ фи ш'алтж лъме алътъра, дестоиник арѣ фи фост а у цина ши а у дерепта; ши зичѣ тоци: пзиж нъ вом веда фаца дпъратълъи съ нъ не дтоарчемъ дтристаци ши мъхници; че-л апъкж моарта манйте де брѣме, нъман че домни дои ани.

Дпържціа лъи Домънтіанъ.

Мътж-се парта де домніе лъи Домънтіанъ, паре-ць къ нъ-ши ера фрате ши де'нтр'ън сънце къ Тить, къ похтіа авъцїе ши авръ ши аруинть, де кърчмърїа венитъриле ши адъуца бамеле, връса сънце фърж де милж, ши прада уаменїи. Ячеста спъсе унъ философ: към ши кънд ва мъри, ши чине ва домни дупж 'нсъ; ел-л кемж апроапе де ел де-ль дтребж: дарж тъ, оме, към ши кънд-ци ва фи сфършенїа? ел спъсе адевърь, ларж дпъратъл врѣ съ-ль ласе дменчюнж, ши зисе съ-ль арѣж де вїѣ: ши атъничешь къзѣ плоле маре де стинсе фокъл, ши ролсерж нице кънни легътъриле де-ль слобозирж, ши фъ към зисе философъл. Ячест Домънтіанъ мълть рѣ фъча челора че креда дн Хс., ши тремисе де адъсерж непоцїи лъи Якувъ ши ан Ізделі фрацїи лъи Хс. трънпаце де дн рѣда лъи Давидь, шї-и дтреба де дпържція лъи Хс. унде-и ши кънд ва фи; ей ръспънсерж къ ва фи ла сфършенїа вѣкълъи, ши нъ е де пре част лъме дпържція лъи Хс.; ел-и лъсж, нъ-и май дбълъи, ши порънчи съ нъ ми мънчаскж пре' крещини; ши домни 15 ани; рѣ фъ, рѣ се сфърши.

Дпържціа лъи Нерѵѣ.

Кънд-ши дѣде ячеста сьфлетъль къ невое, Нерѵе дзиж'нсъ добжнди домніа. Юмъ бънъ ши милостивь, ши нъ юбіа стръкътаціле (sic), нице слътіа пре ниме, че домни 1 ань, ши патрѣ лъны.

Дпържціа лѣ Траіанъ Кесарь.

Нъсесе дн скаунь де дпържція Траіанъ, воиник ши брѣбат витѣзь ши рѣбдъриь дтрѣ жъдекатж, ши дерепть ши нефъ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

цариникь. Ачеста плекѫ черкичѧ Егуптѣнилорь, ши бирѕи трѕфа Тѣрчилорь, ши л пѕцинѫ врѣме де марцинѧ пѫмѫнтѧлѕи пѫнѫ л марцини w примблѫ, ши тоци лнѫлацїи сѕпть сабїа Румѧлѕи кѕрѫндь плекѫ. Ачестѧ и пѫрѧ рѧѕ де чел че пѫцїа рѧѕ, ши-л дѕрѧ иним де чел че болїа, немѣрничїи и-милѕа, соцїи-шь и дѫрѕа, ши рѫбда мѕлте хѕле wменещи; ачеста лкѫ зичѧ: каде-се лпѫрѧтѧлѕи л се асѫмѫна кѕ рѫбдара лѕи дѕмнезеѕ; дечи наинтѧ л тоатѫ кѕртѧ дѣде-шь сабїа годлѫ л мѫна прѫкѫлѣѕлѕи шї-и зисе: де вези кѫ домнешкь преете лѣце, ловаще-мѫ фѫрѫ милѫ кѕ сабїа, шрѫ де мергь пре лѣце, тѕ мѫ крѕцѫ. Ачеста лпѫрѫци 19 ан ши 6 лѕны, ши л зилеле лѕи мѕлтѕ се кѕтремѕрѫ пѫмѫнтѧл преспре тоатѫ лѕмѣ, ши мѕлте четѫци с'ѧѕ рѫсипить ши мѕлци wамени лѕ перить.

Лпѣрѫцїѧ лѕ Яндрїань.

Траїань елѕ-шь дѣде домнїа лл молдте цинере-сѧѕ лѕ Яндрїань. Ачеста се веселїа кѕ кѫрциле елинещи, ши лтрека кѕвинте скѕмпе, ши чинстїа пре чел че цїа карте бине, шї-и дѫрѕа, шї-и пѕрта кѕ нѕнсѧл л wлсте ши а касе (sic) ши пре тоате дрѕмѕриле, ши ера тѕтѕрорь прѣ драгь, свѣтничилорь ши глоателорь. Ачеста пре Евреѣи де тотѕ-и сфрѫши шї-и пїердѕ, пентрѕ че се лепѫдасе де л-ши плеклрѣ черкичѧ сѕпть жѕгѧл Румѧлѕи, ши ле сплрсе четѫциле, ши ле лрсе каселе, шї-и жѕлгѣ де л микь пѫнѫ л маре, ши ле пѕстїи царл, шрѫ четатѧ Іерусалимѧлѕи де л рѫдѫчинѫ w рѫсипи, ши шрѫ фѣче де кѫрѫ Єллины лтрѫ'нса сѫ лѫкѕшескѫ, шї-и пѕсе нѕме Єлїе четатѧ; ши домни Яндрїань 21 де ан.

Лпѣрѫцїѧ лѕ Антонинь.

Антонинь лѕw кѕнѕнѫ де домнїе, ши ера wмь кѕнь пре крещини, ѕнде-и веда мергѫндь сара демѫнѣцл лл бесѣрекѫ де се лкинѫ лѕ Хс. ка ши ей коѕилорь. Ѣл порѕнчи претѕтиндина сѫ ле дѣ паче ка сѫ-шь цїе лѣцл, пентрѕ ачѣа-л кема благочестивь; ши домни 22 де ан.

Лпѣрѫцїѧ лѕ Марко Антонинь.

Ши дѕпѫ 'нсь стѧтѕ Марко домнь. Ачеста лнкѫ ера плинь де тоатѫ лцелепчюнѣ ши цїинца, ши авѣ дарь ши кипь де w-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

менїе бѣнѫ, шї-и ера драцы ѧцелепцїи ши кѫртѣларїи, ши ера прѣ ѧдѣржторю ши дарникь. Спѣсерѫ кѫ нѫвѣлирѫ врѫжмаши мѣлци кѣ wции спре царл Румѣлѣи де w прѫда, ши нѣ авѣ де 8нде лѣа бани сѫ рѫдиче wции, че скоасе тоате ферекѫтѣриле ѧпѣрѫжтеции, кѫте ера де ѧбрь ши кѫте ера де ариинть, скѣле, мѫргѫритарю, кѫѳане, стиме ши вешментеле ѧпѣрѫжтѣсеи, ла трѫгѣри ле скоасе де кѣмпѫра кѣи требѣиѫ, ши стрѫнсе авѣцїе; дечи рѫдикѫ wции ши wкори тоци врѫжмашїи сѣпт сакїа лѣи, ши мѣлте талере де ѧбрь ши де ариинть ѧдѣсе, ши де алте авѣцїи, ши стригѫ: чине ва врѣ де воа лѣи сѫ я галбѣни ши сѫ ѧтоарне че ѧѣ кѣмпѫрать, нои вом да, ѥрѫ де нѣ ва врѣ, я воа лѣи сѫ фїе. Яша ера вїаца ачестѣи ѧпѣрать кѣнь, кѫ пре сѫрачи кѣ бирѣриле нѣ-и асѣпрїа; ши домни 20 де ани; ши пентрѣ кѫ ера бѣнь ши милостивь, лѣї и фѣ модртѣ ка 8нь сомнь де ѧдѣрмире.

ѦПЪРѪЦЇѪ ЛѢ КОМОДЬ.

Мирѣ-мѫ кѣмь нѣ-ш я рѫдѣче фечорь а пѫринте, кѫ сѫ лев, пардось, тигрь, тоци факь пѣїи мѫнїwши, кѣмь сѫмтѣ ши ей, дарѫ ден wмь бѣнь кѣм нѣ нѫскѣ бѣнь? кѫ фечорѣл лѣи Марко, Комодь, стѫтѣ ѧпѣрать, че немикѫ нѣ-шь семѫнѫ ла нѫравь кѣ татѫ-сѫѣ, кѫ-и ера вїаца кѣ хлапїи ши кѣ кѣрвеле, кѣ бецивїи, шї-и ера гата сакїа я тѫрѣ я бомари ши ѧцелепцїи ши бѣнїи. Дечи кѣмѣ-и фѣ вїаца, яша-и фѣ ши модртѣ, кѫ мѣри wтрѫвить; ши домни дои ани.

ѦПЪРѪЦЇѪ ЛѢИ ПЕРТИНѦЬ.

Дѣпѫ 'нсѣл стѫтѣ Пертинаь, прѣ бѫтрѫнѣл, ши домни 8ань (sic). Іѣлїань кѣмпѫнѫ (sic) ѧпѣрѪцїѪ, че нѣ-и фѣ фолос ди'нсѫ, кѫ се скѣлѫ Севирь де-л тѫе; ши домни 9 ѣни.

ѦПЪРѪЦЇѪ ЛѢИ СЕВИРЬ ЦЯРЬ.

Ячеста Севирь мѣлть ѧѣ ѧблат де ѧѣ добѫндить цѫрь ши четѫци, ши с'ѧѣ дѣс пре апа Нилѣлѣи фоарте мѣлть, дечи кѫте ѧѣ гѫсить тоате лѣѣ ѣѣть. Ѫни сѫ спѣнемь де Ниль, кѫ ѥсе де'нтр'ѣл мѣнте че-л кѣмѫ Ятлантъ, ла 8н лок анѣме Македонида, спре апѣс апроапе де wкїань, шї-е мари ѧнѣлть де тоате

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

мѫгѫриле а тоатѫ лѫмѣ, ши ниме нѫ и се поате ѫрка л врѫх, ши нѫмаи че и се топѣще ѫпада л мїлѫ-барѫ, атѫнче вине Нилѫль маре, л лѫна лѫ Авгѫст. Ячеста мѫлкѫ мѫлтѫ ши гоанѫ пѫнѣ пре крецини; атѫнче се мѫнчи ши Линwниль, татѫл лѫ Ѡригинь. Ши домни 17 ан. Яша-и ера нѫравѫл, кѫндь врѣ фи л пачѣ: wаре-че врѣ кѫета де демѫнѣцѫ, дѣчїа се wсебїа лнсѫши де врѣ ворови де боїари ши де месерери, дѣчїа шедѣ де жѫдека пѫнѫ амїаѫзѫ, дѫпѫ ачѣа лкѫлека де се прембла пѫцинель, дѣчїи пржнзїа ши врѣ дѫрми пѫцинель, дѣка се скѫла ел се скѫлда, дѣчїа четїа кѫрциле гречещи ши лѫтинещи пѫнѫ сара; ѩрѫ ла праѕниче мари келтѫлѫ фѫча ла масѫ.

Лпѣржцїа лѫ Декеи кѫсарь.

Стѫтѫ ши Декеи лпѫрать л Румь, ши рѫдикѫ гоанѫ маре спре крецини ши мѫлци се мѫнчирѫ пентрѫ Хс. де лѫарѫ кѫнѫнѫ де мѫченикь. Ятѫнче брѫ сѫ се мѫнчаскѫ ши Ѡригинь, че нѫ пѫтѫ рѫбда, че се лепѫдѫ де Хс. ши рѫѕ еретикь се фѣче, кѫ ера прѣ кѫртѫларю, де скрисе хѫле рѣле спре Хс. ши алте лкѫлѫтѫри. Ячеста Декеи домни доі ан, ши мѫри некать лтр'о тинѫ ла 8нь рѫѕбою. Гала доі ан, Валерїань 15 ан, Ягалїань 9 ан, Клавдїе 1 ань, Авриліань 2 ан, Провь 6 ан, Нѫмерїань 2 ан, Маринь 2 ан, Яндоникь Каракалѫ 8 ан.

Лпѣржцїа лѫи Дїѡклитїянь ши л лѫи Мѫѕимїянь.

Лѫарѫ стѣгь де домнїе Дїwклитїань ши Мѫѕимїань. Ямѫндои ера лтр'ѫн нѫравь рѫѕ, ши фѫча кѫмѫ-и лкѫца сатана: жѫнгери ши ѫнисѫтѫри, кѫрсаре де сѫнце ши темнице, ране, сѫѕ че рѫѕ ера сѫ нѫ се факѫ атѫнче пре чеи че ера крецины! кѫ се невоіа де л рѫдѫчинѫ сѫ ѕмѫлѫ крецинѫтата ши де тоть сѫ w стилнгѫ,*) ши скрѫшнїа кѫ динцїи спре тѫрма лѫи Хс. ка ниціе кѫни тѫркаци, кѫ ера кѫрбари кѫть нѫ лва сацїѫ, ши плини де тоть рѫѕл; ши рѫи ера, рѫѕ се сфрѫширѫ, кѫ Дїwклитїань арсе асквнись лтр'о плѣвницѫ, ѩрѫ Мѫѕимїань ль плѫрѫ (sic) вїермїи де вїѫ, ши лша-ши лепѫдарѫ сѫфлетеле; ши лѫ домнить 20 де ан.

Лпѣржцїа Констѫи тятѫл лѫ Костянтин Лпѣрать.

Ячеста Конста мынтѣ ера цинере лѫи Мѫѕимїань, кѫ-и цинѣ w фатѫ анѫме Ѳеwдора; дѣчїи нѫскѫ дентрѫ'нса пре Констїе

*) De'ntăiŭ scris: стингѫ, şi apoĭ intre и şi н pus de asupra un л.

татъл лѣи Галѣ ши а проклатѣлѣи лѣ Іѣліанѣ, чела че-шѣ кѣлкѫ лѣцѫ. Ши дпъръцина Конста Бретаніа ши Галіа ши Алпа, ларѫ Мажентіе цинѣ атѣнче Румѣл ши Италіа; ши дпъръци Конста 4 ан.

ДПЪРЪЦІА ЛѢ КОСТАНТИНѢ МАРЕЛЕ ДПЪРАТѢ АТЪЮ Л КРЕЦИНЫ.

Дѣка статѫ дпъратѣ Костантинѣ фечорѣл Костеи (sic), нъскѣтѣл де л светаа Елина пре партѣ татъне-съѫ, къ атѣнче се рѫсхыраръ мѣлте пърци дпъръцїа Румѣлѣи: Мажентіе лѣасе Румѣл, Севирѣ алтъ латѣре, Мажиміанѣ алта, дшишждера (sic) Галеріе; ши порончирѫ Румѣнїи лі Костантинѣ ка съ-и избѫваскѫ де мѣнчитори, атѣнче рѫдикѫ wши спри'нши, шї-и се арътъ крѣча ден черю ши фѣ кѣвънтъ: Костантине, кѣ ачаста вери бирѣи. Ши фѣче стѣгѣл кѣ крѣче, дѣчїи мѣрсе ши бирѣи пре тоци ши фѣ лсѣши дпъратѣ лтъю крецинескъ; ши лбатѣ де сѣрѣпѫ каселе идолилорѣ ши астѣпѫ капишиле ѫнде пѣрта Елинїи сфара драквѣлѣи, ши ле сфърши тоатѫ спѣркъчюна лорѣ, ши дешкисе бесѣречиле крецинещи, ши се лъръи преете тоатѫ лѣмѣ. Ка кѣ ѫнѣ бѣчинѣ де аѣрѣ гласѣа лѣи дела марцинѣ пъмънтѣлѣи пънѫ л марцини съ рѫсѣнѫ кътрѫ крединца лѣи Хс. Дела Хс. пънѫ ла Костантинѣ, кънде адѣнѫ съборѣ л Никеи де алѣсе лѣце крецинѣскѫ, 318 ан, ларѫ дела Ядамѣ 5836 де ан. Костантинѣ дърѣи пре пърінтеле лѣи Папа Селевестрѣ кѣ четата Румѣлѣи, ши карїи борѣ фи дѣпъ 'нсѣ; ларѫ елѣ-ши фѣче четате дпърътѣскѫ Цариградѣл ла Византіа, 5852 де ан. Атѣнче лѣ афлатѣ Елина крѣча лѣи Хс. Ши лѣ дпъръцитѣ Костантинѣ 32 де ан ши 11 лѣны. Ла моартѣ лѣи пѣсе домнѣ пре партѣ рѫзбритѣлѣи алѣ доиле фїю Костандїе, ларѫ пре Конста ши Костантинѣ лорѣ ле дѣде апѣсѣл ши Галіа; че се тинсерѫ кѣрѫндѣ, w амарѣ! къ се сфъдирѫ адинсѣ ей-ши.

ДПЪРЪЦІА ЛѢ КОСТАНТІѢ ФЕЧОРѢЛ ЛѢ КОСТАНТИНѢ.

Вени тоатѫ дпъръцїа ла Костантіе, ши пѣсе пре непотѣ-съѫ Гаіе фечорѣл лѣ Костантинѣ съ фіе Кесарѣ. Дѣка-л цїѣ къ се рѫдикѫ съ фіе дпъратѣ, елѣ-и тае капѣл, ши дѣчїа се дчепѣ рѫѣ. Ши домни Костантіе 24 де ан.

ДПЪРЪЦІА ЛѢИ Іѣліанѣ КЪЛКЪТОРІЮ ДѢ ЛЕЦѢ.

Ятъ статѣ ши Іѣліанѣ фрателе лѣи Галѣ, кѣ вїацъ дпѣцитъ порчѣскѫ, де фѣ Кесарѣ; ши дѣка мѣри фратѣ-съѫ Галѣ, атѣнче

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ши се лепъдж де дѫмнезеѫ ши пържи лѣџа креџинѣскж. Дечи се лепи де дракѫл ши рѫдикж арме ши рѫзколе спре Хс. Дѣкл лѫзи ачѣста Костандїе, де скрѫбж ел8 се рѫзболи ши мѣри. Дѣчїи стѫтѫ лпърать Їѣлїанъ, атѫнче иби венинѫл амарь дела инимж че авѣ, дечи хѫлїа пре Хс. ши зича къ ѫл8 сфрѫшить рѫда ши ѫл8 спарть лѣџа мошилорь; ши бърса сѫнџе креџинескъ фърж милж, шї-и пїердѣ к8 гроѕниче морци. Лнсж wкюл дерептъ н8 доарме, че бѫзѫ8 рѫwтѫџиле лѫи ши н8 рѫбдж л де лѫлгъ, че-и тремисе сфадж к8 Тѣрчїи; дечи дѫкѫнд8-се ел ла диншїи, мѫнїа л8 дѫмнезеѫ-л сѫџетж пре кіле, ши домни 2 ани. Иѫвїанъ домни 9 ѫни. Валентїанинъ 1 анъ, Вале фрате-сѫ8 13 ани. Гратїанъ ши к8 Ѧлестинъ 3 ани.

Лпърџїа лѫи Ѳѳwдосїѳ челѫи мърѳ.

Гратїанъ, пѫнж ера вїѳ, дѣде домнїа деспре рѫсърить л8 Ѳеwдосїе; ель цинѣ Румѫл, че кърѫнд8-л жѫнгїарж ниџе врѫжмаши, ѭарж Ѳеwдосїе пърчѣсе ла Румъ. Кѫндь фѳ л Солѫнъ лѳѳ лпѳтаре к8 Солѫнѣнїи, дечи тѫе 15000 де wамени. Дѣкл соси л Румъ, тоци врѫжмашїи л8 Гратїанъ и-пїердѫ, ши дѣде домнїа Румѫлѫи л8 Ѧленть фрателе л8 Гратїанъ, че н8 тржи мѫлт, къ се рѫдикж wаре-чине анѫме Ѳвгенїе спри'нсѫл, ел де фрикж се спѫнзѳрж; ѭарж се рѫдикж Ѳеwдосїе к8 wши спре Ѳвгенїе, ши-л добѫнди де-ль пїердѫ. Ѧль доиле анъ ден домнїа лѫи Ѳеwдосїе фѳ лль доиле сѫборь л тоатж лѫмѣ, адѫнать л Царигрѫдь 150 де пъринци. Ѳеwдосїе пѳсе л Румъ домнъ пре фїю-сѫ8 Ѳнорїе; ши домни Ѳеwдосїе 17 ани, ши мѳри л Медїwламъ, ѳнде ера Лмвросїе архїепископѫл.

Лпърџїа л8 Яркѫдїѳ.

Румѫл домнїа Ѳнорїе, ѭарж фрате-сѫ8 Яркадїе Цариградѫл, фечорїи л8 Ѳеwдосїе. Ячеџиа лмѫндои кѫндь ера коконаши, ей лѳѳџа карте ла свети Ярсенїе, шї-и черта татж-сѫ8 сѫ лскѫлте де дескаль; ей се лѳѳдл к8 рѫ8 кѫндь ворь фи лпъраџи; Ярсенїе фѳџи де фрикж ла кѫлѫгърїе; ѭарж дѣкл фѳрж ей лпъраџи, черка пре л толтж лѫмѣ сѫ-ль милѫѳскж, ши-л афларж; дечї-и скрисерж карте, долрж е (sic) требѫџие милж се-и тремицъ ши сѫ-и ѭарте де грешалж. Ячеста Яркадїе лѳѳ w мѫларе лнѫме Ѳѵдоѕїа, фоарте рѣ ши лакомж, ши-ши пѳрта врѫбатѫл кѫм ера воя ей, ши-л

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

небои де скоасе пре светы Іоанн Златаост де л ипархіе, пентрѫ кѣ-и лѣцца пре бинеле лор сѣ ле фіе де спѣсеніе. Аркадіе домни 14 ани.

Апѣрѫціа лѫи Ѳеодосіѫ чел мик.

Дѣка мѫри Аркадіе, лѣсѫ ши кѫнѫна ши скаунѫл фіу-сѫѫ лѫи Ѳеодосіе, нѣскѫт де л Ѫдозіа; ларѫ ел ера тинерел де 7 ани, ел-л лѣцца сорѫ-са Полхиріа тоатѫ ѫцелепчюнѣ; ши нѫ-и кѫтеза нимена, пентрѫ фрика лѫи Издигердь, домнѫл тѫрческь, кѣ-ль рѫгасе Аркадіе сѣ-и фіе прітинь фечорѫлѫи, пентрѫ ача тремисе ѫнь боіарин а лѫи сокотиторь ши скрисе ла боіари: карелe нѫ се ва плека, ѕѫ вою вени де вою фаче избѫндѫ коконѫлѫи. Дечи дѣка вени л врѣстѫ де лѣврать, сорѫ-са Полхиріа гріжіа сѣ-и афле соць. Ера лнтрѫ Іоіна ѫнь умь анѫме Леонтіе, ши ціа тоть нѫмѫрѫл стѣлелорь, ши авѣ дои фечори ши w фатѫ анѫме Іоина, де ера прѣ фрѫмоасѫ; дѣчіа ла молртѣ лѫи, Левнтіе ел апѣрци тоатѫ авуція фечорилорь, кѣ ера богать, ларѫ фѣтеи лѣсѫ нѫмаи 100 де галбени шї-и зисе: сокотѣще-ци атѫта ши фрѫмсециле; кѣ-и кѫноща л стѣле че ва фи; ларѫ фрації, дѫнѫ моартѣ тѫтѫнесѫѫ, ниче атѫта нѫ-и дѣдерѫ. Ѝ се скѫлѫ кѫ w мѫтѫше а еи, сорь тѫтѫне-сѫѫ, де се дѫсе л Цариградь ши-шь плѫнца стрѫмбѫтатѣ лнлинтѣ Полхиреен; ѕ w вѫзѫ аша тинѫрѫ ши фрѫмоасѫ ши се мирѫ де ѫцелепчюнѣ еи, ши ціѫ кѣ е фатѫ кѫратѫ ши лѣѫ нѫ ера крецинѫ, ши w дѣде ла Павлинь логофетѫл де w ботезѫ, шї-и пѫсерѫ нѫмеле Ѳдозіа. Дѣчіи фѣчерѫ нѫнтѫ ши w кѫнѫнарѫ, де фѫ апѫрѫтѣласѫ ши нѣскѫ ши w фатѫ де фѫ апои датѫ де Ѳеодосіе дѫпѫ Валентіань апѫратѫл де Румь. Сѣ спѫнемь пѫцинель де Румѣны, че ли с'ѫл тѫмплать.

Ера л Румь ѫнь боіарин маре, анѫме Мазимь, ши авѣ w мѫіаре прѣ фрѫмоасѫ; ши w прѣ лдрѫци апѫратѫл, ши меширѫгѫи де докѫнди инелѫл лѫ Мазимь; ши-л тремѣсе ла мѫіаре-и де w кемѫ кѫ нѫмеле лѫ Мазимь, ѕ крезѫ ши мѣрсе ла ацерінѫт, апѫратѫл w принсе де w рѣшинѫ; дѣка лѫзи Мазимь, фоарте се мѫніе ши рѫдикѫ сфадѫ рѣ пре апѫратѫл, де сѫврѫшить и тѫіарѫ капѫл ши рѫшинѫ ши апѫржтѣса; ларѫ ѕ де скрѫбѫ тремѣсе ла Гезерих домнѫл Ындалѫзіи, ши се скѫлѫ кѫ wши, вине де лѫw Румѫл ши роби лѫ Мазимь мѫіара ши фата. Пѫнѫ атѫнче с'ѫл цинѫть де Рѫмѫни Румѫл, дѣчіа лкапѫрѫ Ѳандаліи, кѣ стѫтѫ апѫрать Мазимь, чела че фѣче атѫнче рѫзмирица, ши дѫпѫ'нсь

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Олевріе, дѣчїи Манорь, дѧпѫ'нсь Гликеріе, дечи Непотїань ши Ореств, ши фїю-сѫѧ Ромиль. Ѧтѫю марѣ четате Румѧл w ѧѧ ѧпѫржцить Ромиль, ши апои пѫрѫ ѧѧ ѧпѫржцить ши пѧ фость перирѣ дела Ромиль. Дѣчїа w ѧѧарѫ стреинїи, ши тоци воевозїи, пѫркѫлакїи, нимѣрничїи, фѣрѫ плекаци сѫпть Яндалы. Дечи де акѣм пѫрѫ сѫ ѧдерептѫмь пре повѣсте дѧинте кѣм мѣрце.

Кѣмѧ-шь ѧпѫржцїа Өewдосїе ѧпрезнѫ кѫ соцѧ-сѫѧ ѧпѫржтѣса Ѳудозїа, венирѫ ши францїи ен дѣ'нтрѣ Ѩлана: ѫ лѣ ѯисе: де нѫ мѫ врѣци досѫди, нѫ ашь фи астѫѯи ѧпѫржтѣсѫ; ши фѣрѫ пѫши де ѧпѫратѫл бопари мари; че ниче ѣнь бине пре ѧѣме нѫ пасте кѫ сѫ нѫ се амѣстече кѫ скрѫба ши кѫ мѧлть ѧмарь: содреле а-коперь нѫwрїи, ашѫ ши пре бине врѫжмашїи. Дечи че вомь сѫ сѫнемь? вїѫ бине Өewдосїе кѫ ѧпѫржтѣса ѧ тоате ѯилеле ѧ деѯмїердѫчюне, дечи де нѫпраснѫ вени ка ѣнь вѫнть кѫ виворь врѫчюнѫ, кѫ ѧдѣсе wаре-чине ѧпѫратѫлѧи ѣнь мѫрь прѣ маре ши фрѣмос, ель се мирѫ ши-л тремисе ѧпѫржтѣсеи, ѫ ѧкѫ се мирѫ ши-л тремисе ѧл Павлинь нашѣ-сѫѧ; ель нѫ цїѣсе де мѫрь кѫ ѧѧ фость ѧ мѫнѧ ѧпѫратѫлѧи, че и-ль дѣсе дарь; дѣка-ль вѫѯѣ, ель-шь препѣсе кѫ гѫндь рѫѧ, ши тремѣсе атѣнче-шь де w кемѫ ши w ѧтребѫ: ѣнде е мѫрѧл? пѫрѫ ѧ се жѫрѫ кѫ л'ѧѧ мѧлкать; ель атѣнче и арѫтѫ мѫрѧл шї-и скоасе минчюнѧ ѧи фацѫ, дечи пре кїетѫл Павлинь и тѫе капѫл атѣнче-ши, пѫрѫ пре ѧпѫржтѣса w гони дела динсь. Ши се дѣсе ѧл Іерусалимь ши мѧлтѫ милостенїе ѧпѫрци мѫнѫстирилорь ши мишенлорь, ши се сфѫрши аколо. Ячестѫ Өewдосїе и се арѫтѫ 7 кокони, де ѧ сомнь ѧдормици де ѧ ѯилеле ѧѧ Декеи, аскѣнши ѧл четатѣ Ѳфесѧлѧи де фрика мѧнчилорь ши ѧѧ дормить 372 де ани. Ячеста ѧпѫрать фѧ ѧдормить де ѣнь скопить ѧнѣме Хрисафїе, де-шь гони сорѧ-са дела динсь Полхерїа, кѫ ера wмь хитлѣнь ши рѫѧ; апои w кемѫ пѫржшь ѧпѫратѫл ѧл динсь. Өewдосїе ѧѧ домнить 42 де ани.

ѦПѢРЖЦЇѦ ЛѪ МѦРКЇѦНЬ.

Рѫмасе ѧпѫржцїа ѧл сорѧ-сѫ Полхерїа дѧпѫ молртѣ ѧѧ Өewдосїе, ши ера прѣ ѧцелѣптѫ, дечи вѫѯѧ кѫ нѫ поате фи Цариградѫл фѫрѫ ѧпѫрать, кѫ фечорїи ѧѧ Өewдосїе нѫ трѫнрѫ: дечи алѣсе ѫ пре ѣнь wмь кѣнь ѣнѣме Маркїань ши маинте-ль жѫрѫ кѫ w ва ѧѯа сѫ-шь цїе фетїа кѣмь с'ѧѧ фѫгѫдѫить ѧѧи дѧмнезеѧ ден тинерѣце, атѣнче-ль кѣнѣнѫ ѧпѫрать. Ячесть Маркїань ера де рѧдѫ мѣсерь, че ера кѫ нѫравь кѣнь ши ѧцелепть, дечи ѧтрасе а слѫжи ѧ кѫрте. Ѫаре-кѫндь ѧтр'о wасте ешисе

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

кѫ Гречїи, кѫ ле прѫда Тѣрчїи цара, елѫ се рѫзболи пре кале де ѫмѫ ѧтр'ѣи сѧть ла нимѣ wамени ши се ѫфѣртѫци кѫ нѣншїи; дѣкѧ се скѣлѫ ден болѫ ши се дѣсерѫ ла вѫнать ши остенирѫ гонинды, дѣчїи се кѣкарѫ сѫ ка доармѫ; ши маи нѧинте се дешептѫ ѣнѣл, вѫзѫ ѣнь вѣлтѣрь де сѣпрѧ лѣи Мартїань де-шь тинсѣсе арепиле де-ль ѣмбрїѧ, ѧтѣнче дешептѫ пре фрате-сѫѫ шї-и арѫтѫ, пентрѫ ачѣѧ кѣноскѣрѫ кѫ семнѣзѫ кѫ ва фи Маркїань ѫпѫрать ши-ль дешептарѫ де-и спѣсерѫ кѫ кѣкѣрїе, ѧтѣнче-л дѫрѣнрѫ кѫ 300 де галкени ка сѫ нѫ-и ѣите кѫндь ва вени ла ѫпѫржцїе; елѫ се дѣсе ла Цариградь ши се лепи де Аспарь че ерѧ воеводь пре тоате чѣтеле; тѫмплѫ-се де се дѣсерѫ ѧ wасте сѫ се бѧтѫ кѫ Геезериҳ домнѣл Ѧндалѣзїи, ши фѣрѫ бирѣици ши фѫ Маркїань принсь вїѫ ши кѫ ѧлци, дѣчї-и цинѣ ѧ легѫтѣрѫ ши вѫзѫ ши Геезериҳ ѣнь вѣлтѣрь ѣмбриндь кѫ арепиле пре Маркїань дѣрминдь ѧ легѫтѣрѫ, дечи се мирѫ фолрте, дечи кѣноскѫ кѫ ва фи ѧ бине маре, ши легѫ кѫ нѣнсь жѣрѫмѫнть де ва фи ѫпѫрать сѫ фїе кѫ паче кѫ Геезериҳ. Дечи клѣтѫ: пре чине крѣцѫ дѣмнезѣѣ, пѧсериле ѧкѫ и слѣжескь ши пѫгѫнїи-л чинстескь. Дечи-л тремисе кѫ соцїи-шь кѫ тоци ѧ Цариградь, ши фѣрѫ ѫкѣлѫ стѧтѫ ѫпѫрать; дечи кїемѫ пре Татїань, дечи-л пѣсе Патрикїе ши пре Ісаїе воеводь Илирїкѣлѣи, кѫ-и ера фраци пре крѣче шї-и фѫкѣсе мѣлть бине ѧ сѫржчїе. Маркїань ѫпѫржцїѧ, ѣрѫ Полхриїѧ ѕиди бесѣрека Влахерна; ѧтѣнче фѫ ѧль патрѣль сѫкwрѣл а тоатѫ лѣмѣ, адѣнѧтѫ ѧ Халкидwнь 630 де пѫринци. Ши ѧѫ домнить Маркїань 29 де ани, ши ѧѫ мѣрить де кѫтрѫнь, кѫ ера wмь кѣнь, клѫндь ши мѫнгѫїwс.

ѪПЪРѪЦЇѦ МАРЄЛѢИ ЛЄѠНТЬ.

Ѧтѣнче ера боѭринь маи маре Аспарь де авѣ о сѧѓѫ анѣме Лewнть ши ерѧ пѣсь пре толтѫ авѣцїѧ лѣи сѫ w цїе; дечи-л рѫдикѫ ѫпѫрать ка сѫ-и пѣе ѣнь фечорь а лѣи Кесарь, кѫ нѣ лѣсѫ Дѣмнезѣѣ пре Аспарь сѫ фїе ѫпѫрать, кѫ ера Ярїань, ашѧ се ѫшелѫ ѧ нждѣѭдѫ ѫцелепчюнееи wменещи; дѣпѫ ачѣѧ сѫ ѧпропїе Аспарь ла ѫпѫратѣл кѫ маре ѫдрѫзнире ши ѕисе: w ѫпѫрате! нѫ се кѧде чине полртѫ кѫѫль мохорѫть сѫ грѫѣскѫ менчюни, ѫмпле-ми че ли фѫгѫдѣить де пѣне ѣнь фечорь аль мїеѣ сѫ фїе Кесарь. Ѫпѫратѣлѣ-и грѫи: чине полртѫ кѫѫль мохорѫть нѫ се кѧде сѫ фїе бирѣить де слѣгѫ-шь, че сѫ аскѣлте слѣга де ѫпѫратѣл. Ячесть ѫпѫрать афлѫ комодрѫ мѣлтѫ ши рѫдикѫ оци пре Ливїани ши Геезериҳ ши пѣсе воеводь пре кѣмнатѣ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

съ Василескъ оумилорь, ши ера пре маре ши пре ескать ка нъ-сипъл де мълци, ши кърбаци къни ши витежи; че фъ мал таре ши мал пътърникъ алъл декать мълцимъ оумилорь, къ поате спарце четъци ши а расипи зидъри, алъл поате киръи разбоюл, поате пъмарде тоате кърбъцъиле, къ е сецатъ лъчъе ши се афице лесне ла инимъ де умь. Ялъл ла Геезериъ ши фъ ажторь; ши пре аскънсь тремисе ла Василескъ, ела се амъци де драгостъ алъл-ъл, дечи кънд фъ ла разбою ел атъю лчепъ а фъци, дечи ладжатничи пре тоци а фъци. Инь къстаци, къте лимби ши оури адънате, у лъчире де алъ ле киръи! Яша съ тъмплъ Гречилорь л Ливіа; ши домни 17 ани.

Лпържціа лъи Лъвь чълъи Мивь.

Ячесть Лео ниче унь фечорь ну авъ, нъмаи у фатъ анъме Яреаднія, ши у мъритъ дъпъ унь боларинь анъме Зинонь; дечи нъскъ де'нтр'жнса унь кононь шї-и пъсерж нъмеле Леунть; ачестъа-и дъде ла моарте мошъ-съ лпържція, че нъмаи че домни унь ань.

Лпържція лъ Зинонь връколакъл.

Зинонь, татъль съ Леунть (sic), ну ера дерепть ла крединцъ крецинъскъ, че мълци де л търма ла Хс. и мънчія, ши пъсторїи търмеен лкъ и слъвїа раз; ши без ши ель пъхарл че адъпа пре алалци, къ-и спъсе унь четиторю де стъле къмъ-и ва фи сфъшитъл, дечи мълци воиничи пъердъ де л къртe; ши домни 17 ани.

Лпържція лъ Янастасіъ царь.

Трекъ лпържція грекаскъ ши ла Янастасіе Чеърл; че към ера ель, аша авъ ши вїацъ чеърж, къ чеърж де'нтъю-шь стръмбь спре ереса ла Евтихіе. Дечи дентр'жнсл се скорни негърж лтъ-некатъ ши вихорь юте пре крецини, дечи лчепъ пре патріаши (sic) де л скълне къ рушине а-и скоате, ка нецие фъкътори рзи, ши гонїа пре чей крецини дерепци ши къ грозниче мънчи и мънчїа, ши ера претътиндина съспинь ши плънцери, ши-л блъстъма мълци де фацъ съ лмпле раз. Дечи уаре-кънд, дърминдь ель, възъ унь вись: унь умь маре цїиндь у хрътіе де ера нъмеле ла Янастасіе скрись, ши зисе къ мънїе: къмътъцила Бзекеен ле възъ Дъмнезеъ де-и мai дъде вїацъ 15 ани, ларж нъравъл тъл чель

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

рѫѕ-л вѫзѕ, дечи цѣѕ тѫмать де л вѣцѫ 15 ани, ши-л расе де л хрѫтїе. Дѣчїи се фолрте мѫхни, ши мѕри кѕрѫндь де тѕнать ши де фѕлцерь, ши фѕ лгропать; преете пѕцине ѯиле ель стригѫ се-ль деѯгроапе ши се рѕга кѕ wмиленїе дела инимѫ, шарѫ привегиторїи рѫспѕнсерѫ кѫ домнѣцїе алтѕл, ши нѕ-л дескоперирѫ; пѕцинѫ врѣме трекѕ, фѕ дескоперить, ши-л гѫсирѫ кѫ-шь мѫлка тоть: ши пашмацїи, ши местїи, ши брацеле ка де стрїини. Нѕ ера де тоть рѫѕ Анастасїе, че ера ши бѕнь, кѫ де нѕ врѣ фи лтѕнекать кѕ ача врѫколѫчїе де фѫча рѫѕ православничилорь, аиментрѣ ель ера бѕнь, кѫ ера семнать ѕнь лѕкрѕ рѫѕ л царл гречаскѫ ши родисе w полмѫ рѣ ши юте, ши нѕ алтѫ че ера принсь ѕнь нѫравь рѫѕ де тоци wмененїи ши де мѕери ши де копїи ши де тоци кѫци се скрѫнѫвескь ши се пише, пѫнѫ л роби ши'м мишеи, пѕс ера сѫ дѣ бирь ла анѕл ѕнь флоринть де арцинть, кѕм се ѯиче 12 аспри дерепть ѕнь wмь, дечи тоци пѫнѫ ши л кокони, шарѫ дерепть витѫ де толте кѫте 6 мангѫрь, де да л вистѣрюл лпѫратѕлѕи; шарѫ Анастасїе фѕ рѕгать де неще пѫринци кѫлѕгѫри де ѯмѕлсе де л рѫдѫчинѫ ача добѫндѫ лпѕцитѫ ши де wкара алторь цѫрь. Анастасїе лѕ домнить 27 ани.

Лпѣрѫцїѫ лѕ Ісстїань лтїю.

Ячестѫ Ісстїань се грѫѫще кѫ и-лѕ дать Амантїе, ѕнь боѫринь, авѕцїе мѕлтѫ, кѫ сѫ нѫемѣскѫ чѣте де воиничи сѫ рѫдиче лпѫрать пре ѕнь фечорь а лѕ Амантїе, анѕме Ѳекрить, шарѫ Ѯстинь кѕ авѕцїѫ алтора добѫнди ши ель лпѫрѫцїѫ, ши ера бѕнь ши лцелепть, ши скоасе ереси ден цара а Манихеилорь. Лтѕнче се креѫинѫ Ламбѕндарь, домнѕл Тѕрчилорь. Мѣрсерѫ ла динсь ачеи еретичи Манихеи де врѣ сѫ-л скоаце день крединца дерѣптѫ ла ересь, де ѯиѫ кѫ лѕ кинѕвить Хс. пре крѕче кѕ трѕпѕл ши кѕ дѕмнеѯеирѫ; ель врѕ сѫ ле арате менчюниле, дечи пѕсе де-и шопти wаре-чине ла врѣке, дѣчїи се фѣче мѫхнить, еретичїи-л лтребарѫ, ель ле рѫспѕнсе: вени-м вѣсте кѫ лѕ мѕрить архаггель Михаиль; ей ѯисерѫ: нѕ крѣде, кѫ нѕ морь лцерїи; де морь лцерїи, ниче дѕмнеѯеирѫ н'лѕ кинѕвить лпреѕнѫ кѕ трѕпѕл; ей се дѕсерѫ рѕшинаци. Ісстїань лѕ домнить 9 ан.

Лпѣрѫцїѫ лѕи Ѯстинїань чѣлѕи маре.

Дѣка-шь дѣде Ісстїань даторїа даторникѕлѕи ши липи лѕтѕл де цѫрѫнѫ, ель стѫтѕ лпѫрать фрате-сѫѕ Ісстинїань чел маре.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Ачеста літѣю рѣдикѫ wши пре Геламерь домнѣл Андалилорь, кѫ скрисе Индирихъ ла апѫратѣл де-ль рѣгѫ шї-и спѣсе кѫ л'ас лкись Геламерь л четате кѫ мѣлрѣ ши кѫ фечорїи ши ла лѣать домнїа, гарѫ апѫратѣл тремѣсе воеводь пре Велисарїе кѫ wшиле, ши се дѣсе кѫ мѣлциме де воиничи де се лови кѫ Геламерь ла рѫзбою; дечи-л бирѣи ши-л принсе кѫ мѣлра ши кѫ фечорїи, шї-и спарсе четатѣ де гѫси авѣцїе мѣлтѫ фѫрѫ нѣмѫрь, ши-л дѣсе легать ла апѫратѣл кѫ тоатѫ авѣцїа лѣи. Ачеста Велисарїе бѣнь бѫрбать се арѣтѫ Гречилорь: де сѣлица лѣи се спѫре Хозрои домнѣл Тѣрческь, ши добѫнди Румѣл чел бѫтрѫнь, ши ле принсе домнѣл де-ль дѣсе легать, ши алте мѣлте рѫзбоае бирѣи; ши пре апѫратѣл Іѣстинїань ден перире-л сколсе, кѫ се рѣдикасе w рѣдѫ а лѣ Анастасїе кѫ w самѫ де wамени пре апѫратѣл, гарѫ Велисарїе кѣтезѫ кѫ ѣн лев шї-и бирѣи. Дечи тже атѣнче 35 де мїи де чеи врѫжмаши хиталѣни ши скапѫ апѫратѣл; дѣчїи ера лѣздать де тоци воеводѣл Велисарїе, че нѣ плѣкѣ ачѣста пизмеен, кѣмѣ ши се грѫпше: wкюл хиталѣнь ши пизмашѣ нѣ юбѣше бинеле омѣлѣи; челѣа че маре врѣбать бѣнь ши кѣтезѫторь ла рѫзбою, ель соси пизмеен робь ши бѫѣ пѫхарѣл нѫпастїен, кѫ-и тѫнѫрѫ капѣл. Ѡ пизмѫ! де ачепѣть врѫжмаше, фїарѫ кѣмплитѫ, тѫлхарю, скорпїе вениносѫ, шарпе мѣшкѫторю, сецѣтѫ фѫрѫ фїерь, сѣлицѫ аскѣцитѫ, вїацѫ фѫрѫ пане, кать рѫѣ фачи ши кѫци мѣнчеци! Ачеста апѫрать зиди бесѣрекѫ прѣ маре ши фрѣмосѫ, анѣме светѫ Софїа, ши ера крецинь бѣнь, милѣ пре мишеи ши сокотїа кѫ чинсте превцїи ши рѣгѫторїи; ши 'н ал 26 де ани апѫржцїа лѣи фѣ а тѣатѫ (sic) лѣмѣ ал чинчиле сѫборь адѣнать л Цариградь 165 де пѫринци. Ши домни Іѣстинїань чел маре 39 ани.

Апѫржцїа лѣ Іѣстинь чѣл микь.

Кѫндь врѣ сѫ моарѫ Іѣстинїань, ел фечори нѣ авѣ, че-шь дѣде апѫржцїа непотѣ-сѫѣ лѣ Іѣстинь; ши ера wмь бѣнь ши дерептъ, ши стрѫмбѫтѫциле нѣ ле юбїа, ниче нѫравѣриле рѣле, че ера кѣ сѣфлеть кѣрать ши кѫ кипь фрѣмось, ши кѣвинте дешарте нѣ-и плѫча, ниче ера юбиторь л'авѣцїе, ши ера фрѣмось ши блѫндь, ши хитленшѣгѣль нѣ-ль авѣ; че ера тотъ болнавь, ши маи мѣлть апѫржцїа де л пать; дечи пентрѣ кѫ нѣ пѣтѣ еши десь ла мишеи ши ла сѫрачи сѫ-и жѣдече кѣ дерептѣль, ей авѣ дѣпрѣлѫ мѣлтѫ ши стрѫмбѫтѫци грѣле ши мънтѣири рѣле де кѫтрѫ w самѫ де боіари, кѫ ера лакоми ши нѣ се пѣта сѫтѣра ши ле ера жѣдецѣл тотъ л платѫ; дечи ера

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

претѣтиндина сѣспини ши плѧнџери кѫ лакрѫми ши ципете; дечи авзи Апѫратѫл де рѫѫл лорь, че нѫ ле пѫта фолоси, кѫ-л агрева дѫрориле, нѫмаи че ле порончѣ ши ли се лѫда шї-и агрозѣ кѫ кѫвънтѫл, че еи нѫ гѫндѣа, кѫмѫ се грѫще: инимѫ лакомѫ ши юбитоаре ла авџѣ нѫ се рѫшинѣзѫ де фацѫ Апѫрѫтѣскѫ, ниче се тѣме де дѫмнезеѫ. Дечи бирвисе рѫѫл пре бине ши акоперисе стрѫмбѫтѫциле пре дерептѫци, карѫ Апѫратѫл сѣспина ши тѫнџѣа; аса варе-чине де Ѧ боѫри вени Ѧнаинтѣ Апѫратѫлѫи кѫ Ѧдрѫзнире де зисе: в, Апѫрате! де вере (sic) врѣ сѫ ѫи де Ѧ мѫниле рѫѫлѫи сѫ избѫвеџи пре вѫмени, дѫ мїе сабїа, дечи де вою тѫа несаџїѫл ши лѫкомїа ши де вою скоате де Ѧ рѫдѫчинѫ нѫравѫл лакомилорь, чинсте сѫ аибь дела домнїа та, карѫ де нѫ вою фи дерепть сѫ-м таи капѫл. Апѫратѫл атѫнче-ль пѫсе бань маре, шї-и зисе сѫ грижаскѫ де дерептате. Дѣчїи жѫдекѫнд ел кѫ дерептѫл, вени в мѫаре вѫдѫв ши се жѫлѫа пентрѫ ѫнь постѣлникь де ера рѫдѫ Апѫратѫлѫи, кѫмѫ ѫаѫ лѫать тоатѫ авѣра пентрѫ ниче в винѫ; ел тремѣсе сѫ-л кѣме ла жѫдекатѫ; постѣлникѫл нѫ мѣрсе, че лкѫ-л Ѧжѫрѫ; атѫнче фѣче Апѫратѫл вспѫць маре боѫрилорь, тѫмплѫ-се де фѫ ши постѣлникѫл ла ача веселїе, немери ши банѫл чел маре, грѫи кѫтрѫ Апѫратѫл: доарѫ те кѫеџи, доамне, де Ѧвѫцѫтѫрѫ че мїѫи зис кѫ жѫдець дерепть сѫ фїѫ, пре карїи ворь вѣиди пре чеи сѫрачи кѫ стрѫмбѫль еѫ сѫ-л черть, дечи ѫатѫ-ци Ѧкинь боерїа-ми, кѫ еѫ нѫ почь рѫбда хитлѣнїи ши хлапїи ши немилостивїи а фи Ѧ чинстѣ та; карѫ Ѳстїань рѫспѫнсе: де амь еѫ фѫкѫть че-ва кѫ недерептѫл, нѫ-ми вегѣ вое немикѫ, че мѫ ѫа де Ѧ скѫѫнь де-м фѫ пре дѣлѫ, карь де ѫасте алть чине-ва, дела масѫ-л скоалѫ ши-л жѫдекѫ кѫмѫ цѣм зись; дѣка зисе Апѫратѫл аша, атѫнче-шь фѫ скось постѣлникѫл дела масѫ кѫ рѫшине ши-ль дѫсе де-л жѫдекѫ кѫ мѫара че-ль пѫржа де авџїе че ѫаѫ лѫать, дечи чела че авѣ черѣиче цапѫнѫ ши трѫфѫ юте ши кѫ лимбѫ асквцитѫ, ела се мѫе ка боѫл де жѫг шї-и се гѫси вина фацѫ; дечи зисе де-л кѫтѫрѫ шї-и расе барба ши капѫл ши спрѫнчѣнеле, ши-л пѫсерѫ пре 8 мѫгарю де-ль пѫртарѫ кѫ пїѫла пре тоате ѫлицеле кѫ рѣ рѫшине. Дѣчїи се спѫрѣрѫ тоци ши се тѫѫрѫ лѫкомїиле ши жафѫриле ка кѫ бричѫл, ши се фѫкѫ тѫтѫрор жѫдець дерепть. Ѧша ѫасте чине аре минте слободѫ ши нѫ е юбиторю ла авџїе, ниче е фѫцарникь: нѫ се тѣме де чеи Ѧнаџи, ниче се рѫшинѣзѫ де нимена; дечи де вери авѣ минте кѫратѫ ши вїацѫ дерѣптѫ сѫ нѫ лѫкомеџи ла добѫндѫ хитлѣнѫ, нѫ те вери тѣме де Апѫрать, ниче те вери рѫшина де боѫри, ниче-ц ва фи фрикѫ де домни. Ѧ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

честа Ієстїань мѫлте дерептъци ѧ8 токмить вїецїеи ѧ8мїеи, ши ѧ8 токмить 12 ѧ8ны; ши 'н ал шаптеле ань де домнїа ѧ8и, ат8нче с'а8 ѫпл8ть пѫмилорь дела ѫвїерѣ ѧ8 Хс. 532 де ани, ѣарѫ дела Ядамь 6065 де ани.

ѪПЪРѪЦЇѦ ЛѢ ТИВЕРЇЕ.

Н8 авѣ Ієстинь фечори ниче фѣте, че-шь дѣде ѧ1 моарте ѫпъръцїа ѧ8 Тиверїе, к8 токмала сфат8ѧ8и ши а пъринци патрїарши; ши ера бъребать ла wши ши к8тезѫторю ла рѫзбою, дѣчїа-ши апъра де тоате пърциле цара де кътрѫ врѫжмаши, ка 8нь пъсторь т8рма, кѫ се ѫчеп8се ѫкѫ де ѧ зилеле ѧ8 Ѧнастасїе ѫпъратъ а авѣ ѧ8птаре к8 Шкѣии, кѫ ѧ8асѣ (sic) цара де жось, Дїюл ши Ѫхридѧ; ши Софїа w дедѣсе ѫпърѫтѣсееи ѧ8 Ієстинь, ши к8 мѫлть бине ши к8 дърѫри w чинстїа Тиверїе ка пре w маикѫ а ѧ8и; ѣарѫ ѣа, кать авѣ, тоть ѫпъръцїа мишенилор, ши зидїа бесѣречи ши тремита милостенїе пре ла мънъстири. Тиверїе авѣ w фатѫ, дѣчїи w дѣде дѧпѫ Маврикїе; ла моарте-ши дѣде стѣгѧ ѧ8и Маврикїе; ши домни Тиверїе 5 ани.

ѪПЪРѪЦЇѦ ЛѢИ МѦВРИКЇЕ.

Маврикїе, дѣкѫ стъть ѫпъратъ, ела-шь дѣде w сорь дѧпѫ Филипик, кѫ ера бръбать бѣнь ши де мѫлте wри се ѧ8пта к8 Тѣрчїи ши тот8-и бѫтѣ. Дечи w датѫ-и бирѣи ши принсе вїи мѫлци фъръ н8мѫрь ши пре Хозрои, домнѧ лорь, ши ла мѫлци се афла кр8че сѫмнатѫ ѧ фр8нте, шї-и ѧтреба ѫпъратѧ кѫ: н8-сь крецини, пентр8 че с'а8 сѫмнать кр8че ѧ образеле? ей р8спѣнсерѫ: пъринцїи ношри кѫндь добѫндирѫ Ѧнатолїа ф8 оморь маре ши мѫрїам н8маи ноп Тѣрчїи, ѣарѫ крецинїи ниче 8нѧ, ат8нче не сѫмнѫмь ши ноп де скѫпѫмь, ѣарѫ акм8 ноп вомь пери де вои кѫ вѫ ѧкинаци кр8чїеи; зисе ши ачѣста Хозрои: мѫлтѫ досадѫ авемь ноп де вои Гречїи, че ва вени врѣме де вомь добѫнди ноп цара воастрѫ ши вомь домни рѫсъритѧ к8 тот8 588 де ани, дечи веци фи атъта врѣме роби Тѣрчилорь, дѣчїи се ва апропїа ачѣ зи фъръ сарѫ wаменилорь. Ши ѣарѫ се скѧлдрѫ Тѣрчїи к8 wши дѣ8 ажѣнсь пѫнѫ ла зидѧ ѧлѧгь че зидисе Ѧнастасїе ѫпъратъ де ѧ маре пѫнѫ ла Силиврїа де ѫкътр8w венїа Шкѣии ши Тътарѫи, Маврикїе ле тремѣсе дѫждь ши легѫ к8 диншїи паче, ши се ѧтоарсерѫ. Ѫдре-чине-и сп8се кѫ-и ва фи перирѣ де 8нѧ ль че-и ва фи н8меле Фита, ель ат8нче ѫкисе пре Филипикь ѧ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

темницѫ, чела че пѣрта гребѣ ла рѫзболе ши-л апѫра де катрѫ врѫжмаши; атѣнче се скѣлѫ Хаганѣ домнѣ Сръбеск кѣ вши мари спре Гречи, Маврикїе тремѣсе кѣ вшиле воеводь пре Коментїѫлань л локѣ лѣ Филипикь, атѣнче се ателнекѫ соареле ши алть семнь лкѫ фѣ, кѫ нѫскѣ ѫ мѣаре ѫ фатѫ че ниче авѣ вки, ниче мѫни, ниче пичоаре, нѣмаи че авѣ коадѫ ка де пѫше; дѣка се ловирѫ кѣ Сръбїи де фѫцишѣ, Коментиѫлань пизмїа апѫратѣлѣи ши лчепѣ а фѣци, дѣчїи перирѫ Гречи прѣ мѣлци, ши принсерѫ вїи 12000, ши тремисе Хаганѣ ла Маврикїе сѫ-и рѫскѣмпере, ель нѣ вре, ниче лѫсѫ рѣделе сѫ-и рѫскѣмпере, ши черѣ нѣмаи кѫте нѣ перперь пре нѣѕѣ; Хаганѣ сѫ мѫнїе де-и тѫе пре тоци. Дѣчїи вени мѫнїа лѣ Дѣмнезеѕ спри'нѣѕ шї-и арѣлкарѫ пизмѫ тоци; атѣнче вѫзѣ Маврикїе ши нѣ вись, кѫ-ль пѫрѫ мѣлци ѫмени лнлинтѣ лѣ Хс. ши фѣ лтребать: ден долѫ сѫ-шь юбѣскѫ мѣлкѫ, анча лѣ несврѫшить; ель-ши чершѣ анчѫ, шї-и зисе глас: дѫци-л сѫ-л мѣнчаскѫ Фока; атѣнче се деципѣтѫ ши сколсе пре Филипикь де л темницѫ. Мѫинте пѫцинь де ача врѣме ерѫ тремись Фока де стрѫжари сѫ лѣ чарѫ миртикь, ларѫ лпѫратѣлѣ-и бать, шї-и зисе: трѣчеци дѣнѫрѫ де вѫ хрѫници кѣ прѫдаре; Фока се лтодрсе мѫнїѫсь ши пѫрѫ пре лпѫратѣл кѣ амарь, атѣнче се скѣларѫ тоате чѣтеле де рѫдикарѫ пре Фока лпѫрать. Дѣка цїѣ Маврикїе, сѣспинѫ ши зисе: ачеста ва ка кѣ сѣчерѣ рѫтѣза де пре лѣме пре мине ши пре рѣда ма тоатѫ; кѫ се иви атѣнчеши чѫ стѣ, комнть, ка ѫ савїе; дечи врѣ сѫ фѣгѫ; че карелe подте скѫпа де наинтѫ челѣа че ле подте тоате ши-ши скѣмпѫрѫ мѫнїѫ пѫнѫ ли а патра рѣденїе де сѫмѫнцѫ?

Лпѣрцїѫ Фокѫѣи мѣнчиторюл.

Дѣка стѫтѣ Фока лпѫрать ши доканди скаѣнѣл ши стѣгѣль, атѣнчеши тремѣсерѫ де принсерѫ пре Маврикїе ши тоци фечорїи лѣи ши мѣаре, дѣчїи тѫе пре тоци пре рѫндь; ши привїа Маврикїе, сѣспина ши зичѣ: дерептѣ цї-и жѣдецѣл, доамне Ісѣсе! апои пери ши Маврикїе; ши лѣ домнить 20 де ани; ши фѣрѫ лгропаци тоци лтр'ѣн локь, ши ерл скрис: ѣѕ сѫнть фатѫ лѣ Тиверїе, лпѫржтѣсл лѣ Маврикїе, мликѫ а мѣлци кокони, нѫскѣци кѣ кѣкѣрїе ши мѣрици кѣ скрѫбѫ. Дечи Маврикїе фѣ виновать; дарѫ кокоиїи пентрѣ че-и вчисерѫ фѫрѫ винѫ? Дѣчїи се лтѫржтѫ Фока спре рѫwтѫци, кѫ авѣ нѫравѣл дракѣлѣи, вчигашѣ, сирѣпь, мѫнїwсь, гѣстѫрець, бецивь, мѫрець, мѫндрѣ, рѫѣ де тоть; дѣчїи да рѫѣ мѣлть wменилорь, вніи де комари ардѣ-и кѣ фокь, пре лцїи

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

и жѣлѣ, пре алцїи и сѧтїѧ, маи мѧлци ѧчида, ши фѫча морци грозниче ши л боіари ши л кѫртѣни ши л цѫрани: сѫнцеле wмѧлѧи авѣ ка w бестѫрѫ дѧче. Дѣчїи плѫнѫ тоци претѫтиндина ши рѫга тоци пре дѧмнезеѕ сѫ-и избѫваскѫ де л гѫрл лезлѧи, шї-и фѫ милѫ лѧи дѧмнезеѕ ши кѧтѫ кѫ wкїи чеи милостиви, ши вѫѕ рѫwтѫциле лѧи, шї-и фѫ милѫ де жѣлѣкра лорь, дѣчїа адѕсе жѣдець че фѫча ши ель аторь; кѫ неще боіари вѫѕѫрѫ атѫта рѫѕ ши сѫнце врѫсжндѕ-се, ши фѫрѫ милѫ прѫдаци ши мѧнчици, ши ка ѧнь леѕ беѧндѕ-ле сѫнцеле, скрисерѫ карте лл Іраклїе воеводѧл де л Фригїа ка сѫ вїе; ель рѫдикѫ wши ши пѫрчѣсе, дечи се ловирѫ кѫ Фока ши-л кирѧирѫ ши фѫ принсь вїѧ мѧнчиторюл, дѣчїи фѫ пѫсь де л'ѧѕ сѫцетать л прочкѫ, ши ашл ш'ѧѕ лепѫдать сѫфлетѧл; ши ѧѕ домнить 8 ани.

Лпържцїа лѫ Іраклїѫ Лпърѧть.

Ячестѧ ера нашерѫ ден Каподокїа ши де рѫдѫ маре ши богать ши ера воиникь ши таре де врѫтѫте ши кѫтеѫторю ши мѫестрѫ ла рѫѕбою, ши нѫскѫ фечорь де-и сѫмѧна лтрѫ тоть, анѫме Костантинь. Ли ал треиле ань де домнїа лѧи, еши Хоѕрое кѫ мѧлциме де Тѫрчи де лѧw Палистина кѫ тотѧл ши четатѣ Іерослимѧлѧи ши прѫдѫ Ясїа толтѫ, ши цара гречаскѫ пѫнѫ сосирѫ лл Цариградь, ши се лѫѕда кѫ ва лгрѫди четатѣ кѫ сѧлицеле, кѫ плавеѕеле (sic) ши кѫ арчеле, ши де кѫтрѫ маре кѫ корабїиле, кѫ адѕсѣсе кѫ динсѧл Мидѣнїи, Халдїанїи, Ясурїанїи, Тѫрчїи ши Тѫтарѫи, де-и спѫра ши-шь рѫда ши ѕича кѫ нѫ се ворь тѫрна пѫнѫ нѫ ворь добѫнди четатѣ. Дѣка вѫѕ Іраклїе лпѫрать кѫ нѫ се ва пѫта бате кѫ wшиле лѫ Хоѕрое, кѫ ера мѧлци кл нѫсипѧл, ель сфѫтѫи мешершѫгь плинь де лнцелепчюне, кѫ афларѫ нище мѫестрїи але лѫ Ярхїмидь Румѣнѧл де иждерѫсе кѫндь бѫтѣ Румѣнїи де демѧть пре Сиракѕи, дечи токмирѫ нище wглинде ши ле пѫсерѫ л ѕидѧл четѫцїеи ден кѫтрѫw арда соареле наинтѣ корабїилорь, дѣчїи соареле бѫтѣ л стикле, де акола ешїа фокь ка фѧлцерѧл ши ле ардѣ корабїиле ши при'нши, дечи се спѫрѣрѫ ши се мѫтарѫ де пре апѫ тоци. Іераклїе лкинѫ четатѣ фечорееи ши маичееи Домнѧлѧи, ши-шь лѫсѫ фїю-сѫѕ, ель еши пре дскѫнсь ши стрѫнсе wши мари, дечи се дѫсе л Персїда де ле прѫдѫ цара ши ле рѫсипи четѫциле ши ле арсе сателе, ши ле тѫя мѫериле ши ле ѧчида фечорїи ши ле жѫнгѣ прѫнчїи, пѫнѫ маи ле пѫстїи царл ши мѧлтѫ комоарѫ адѫнѫ; дѣка лѫѕи лпѫратѧл Хоѕрое, лѫсѫ четатѣ ши се тѫрнѫ, дечи се тимпинарѫ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ши се ловирѫ де фацѫ, ши бирви Ираклїе, ши мѫлци Тѣрчи перирѫ, ши воевозїи лѫ Хозрое, ши рѫдѫ лѫи кѫ тотѫ; 6000 де ани ера кѫрсѫ содрелѫи кѫнд лѫ ѫблать спатѫ гречаскѫ пре ѫ цара тѣрчаскѫ; ачѣстѣ с'лѫ тѫмплать; апои ѫрѫ кѫнд ера ѫкѫ Ираклїе ѫ Персїда, Хозрое адѫнасе де ѫпрежѣрь тоате цѣриле асѫпра Цариградѫлѫи, ѫрѫ ѫ мижлокѫ се трѫдїѫ четатѣ ка ѡ корабїе де валѫре ѫ мижлокь де маре, ши де тоате пѣрциле ера непречепѫци; ѫнсѫ-и апѫра брацѫ чел таре ши налть, де-шь тинсе мѫна ѫпрезнѫ кѫ мѫнїе ши скорни вѫнть кѫ виворь ши порни плои кѫ гриндине; чеи де пре апѫ некѫ, ѫрѫ чеи де пре ѫскать ка ѫнь прахѫ-и рѫсипи, ѫрѫ ѫ четате кѫнта: „чѣѫ че еши маи бирвитоаре декѫть воиничїи Цариградѫлѫи“ чеи де бирвире. Ираклїе лѫ домнить 31 де ани.

ѪПѢРѪЦЇѪ ЛѪИ КОСТѪНТИНЬ ФЇЮЛ ЛѪ ІРѪКЛЇѢ.

Чершѫ-л пѫмѫнтѫ ла Ираклїе ѫпрѫмѫтѫ ши-л дѣде; пре ѫрмѫ-ши лѣсѫ ѫпѣрѫцїѫ фїю-сѫѫ лѫ Костантинь, че домни нѫмаи ѫнь ань ши нѫ ѫпѫкѫ сѫ факѫ чева ка сѫ се кѫнаскѫ, кѫ-л отрѫви мащехѫ-сѫѫ Мартинь.

ѪПѢРѪЦЇѪ ЛѪ ІРѪКЛОНЬ ФРѢЦИНИ-СѢѪ.

Дѫпѫ Костантинь ѫпѫкѫ Мартинь домнїѫ кѫ фїю-сѫѫ Ираклонь, че пѫцинель ле трѫи, кѫ лѫарѫ кѫрѫндь рѫскѫмпѣраре делѫ дѫмнезѫ, пентрѫ кѫ нѫмаи че се аржтѫ рѫѫ, лѫ Ираклонь и таѫрѫ насѫл, ѫрѫ лѫ Мартин лимба, шї-и скоасерѫ кѫ рѫшине.

ѪПѢРѪЦЇѪ ЛѪ КОНСТѪ ФЇЮЛ ЛѪ КОСТѪНТИНЬ.

Стѣтѫ Конста ѫпѣрать, непотѫл Ираклїеи, ши ѫвѣ ѫтрѫ инимѫ де ѫтѣю ши крединцѫ рѫ, кѫ ера еретикь ши ѫвѣлѫиа рѫѫ пре православничи; ши фѫ ѫ зилеле лѫи ал шаселе сѫборь ден тоатѫ лѫмѣ адѫнать ѫ Цариградь 170 де пѣринци сфинци. Ятѫнче се иви пре лѫме Махметь челл че лѫ токмить лѣце Тѣрчилорь, ши нѫвѫлисе мѫциме де Сѫрѫчини ла Цариградь ка сѫ-ль добѫндѣскѫ, че-и бѫтѫ Конста шї-и гони кѫ рѫшине рѫ. Ячеста врѣ сѫ плѣче склѫнѫл Цариградѫлѫи сѫпть четатѣ Румѫлѫи, че ѫнде нѫ ва сѫ ажѫте дѫмнезѫ, ѫ дешертѫ се невоѫще ницинe, кѫ бѫ аколо пѫхарѫл кѫмплить де моарте; ши лѫ домнить 17 ани.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържція лѫ Костантинь бѫрбосѫл фечорѫл Констѣи.

Дѣкѫ пери Конста, ель се рѫдикѫ ден Сикилїа ѕнь wмь анѕме Мизизїл, че кѕрѫндѕ се сврѫши, кѫ се скѕлѫ Костантинь бѫрбосѫль кѕ wши спре Сикилїа ши пре тоци врѫжмашїи тѫтѫне-сѫѕ Констеи кѕ дерептѫл пїердѕ дпреѕнѫ кѕ Мизизїл. Ячеста кѫндь пѕрчѣсе л wасте ера тинерель, царѫ кѫндь вени ерл бѫркось. Л ѯилеле ачестѫа дпѫрать трекѕрѫ Шкѣии Дѕнѫра ши лѕарѫ царѫ мѕлтѫ дела Гречи; ачѣ царѫ w кема маинте Мисїл. Ши ѕѕ домнить Костантинь 10 ани.

Дпържція лѫ Ѕстинїянь.

Дѕсе-се ши Костантинь депре лѕме дѕпѫ аллаци, ши-шь лѫсѫ дпѫржїа фїю-сѫѕ лѕ Ѕстианинь; че нѕ-л юбїа боіарїи, ниче цѫраніи, пентрѕ кѫ ера рѫѕ, виѯетлѣнь(sic), сирѣпь, вчигашь, плинь де неѣѕнїе, ниче авѣ wмь дерептъ сине, ниче сфать дтрека де ниме, че се цинѣ лсѕши кѫ е прѣ дцелептъ; пентрѕ ачѣа-л чертѫ дѕмнеѯеѕ, кѫ се скѕларѫ Шкѣїи, Сръбїи ши Рѕмънїи мѕнтѣнїи де ле лѕарѫ цара де кѫтрѫ Дѕнѫре токма пѫнѫ ла Драча, ши Ѕстїанинь лкѫ пери рѫѕ; ши ѕѕ домнить 6 ани.

Дпържція лѫ Левонтїе Цярь.

Кѫ се скѕлѫ ѕнь боіаринь ден кѕрте анѕме Левонтїе ши кѕ алції ноапте, ши принсерѫ пре Ѕстїанинь де-и тѫмарѫ насѕ ши-л тремисерѫ л Херсонь преспре марѣ Понтѕлѕи. Лсѫ wкюл дерептъ ле вѣде тоате, дечи чине че фаче лѕи фаче, кѫ се рѫдикарѫ неще тѫлхари кѕ Тѕрчи ши кѕ Карамани де прѫда Ѧфрикїа ши цара пре лѫнгѫ маре, ел тремѣсе боіарїи кѕ wши де се ловирѫ w датѫ кѕ диншїи шї-и бирѕирѫ, Тѕрчїи лкѫ се мai дмѕлцирѫ, дѣчїи се ловирѫ ш'алтѫ датѫ ши бирѕирѫ атѕнче пре Гречи ши ле лѕарѫ w четате: Кархїдонѕл; Гречїи нѕ пѕтѕрѫ рѫбда рѕшинѣ ши досада, че се адѕнарѫ тоци маі марїи де сфѫтѕирѫ, ши а-лѣсерѫ пре ѕнь прибѣгь де-ль кема Тиверїе Ѧѱимарь, ши-ль рѫдикарѫ дпърать. Левонтїе лѕ домнить 3 ани.

Дпържція лѫ Тиверїе Ѧѱимарь.

Дѣчїи вени Ѧѱимарь ши добѫнди Цариградѫль ши принсе пре Левонтїе де-и тѫе насѕ ши-л бѫгѫ л темницѫ. Дѣчїи фѕ дпъ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

рать Ѧѱимарь; че авѣ фрикѫ де Ісстїанинь чел кѫ насѫ тѫать къ ва вени де-и ва ѧѕа ѧпъражїа, пентрѫ къ-и спѫнѫ ачѣа ѕинь нѫмъръторю де стѣле; дечи тремѣсе ла Хагань домнѫ Сръбеск шї-и фъгъдѫи ѧпрь мѫлт ка съ-и тремѣцѫ капѫ лѫ Ісстїанинь; Хагань врѣ съ-л тремѣцѫ легать, ѩрѫ ел дѣка принсе де вѣсте фѫци ла домнѫль Шкїенеск ла Терновѣ, дечи нѣеми де аколо wци мари ши се дѫсе ла Цариград ши а пѫцини адевери сфатѫ, дѣчїи гъсирѫ сѫлинарюл пре ѫнде мерѫ апа ѧ четате ши мецершѫгѫирѫ де ѧтрарѫ ѧ четате. Тиверїе Ѧѱимарь ѧѕ домнит 7 ани.

ЦарѫѦпъражїа лѫ Ісстїнїанъ.

Дечи ѧкъпѫ Ісстинїань крънѫ ѩрѫ ла Ѧпъражїе, ши дъръ пре домнѫ Шкѣилорь вине ши се тѫрнѫ; дѣчїа че вомь спѫне маинте де нѧпасте рѣ че адѫча пре боѩри, къ ле ѧѕа ѧтъю кънѫтата тоатѫ, дѣчї-и лега кѫ мѫериле-шь ши фиїи лорь кѫ фѣтеле шї-и бѫга прил касе-ши де-и ардѫ кѫ касе кѫ тоть, ши пре алцїи мѫлци и жѫлѣ ка вителе, ши нѫ нѫман боѩрилорь ле фъча рѫѕ, че-ш адѫсе аменте де патимѫ кънды ерл ел ѧ Херсонь, дечи тремисе ла диншїи: ниче съ крѫце къторѫнь, ниче тънѫрь, ниче мѫаре, ниче бабѫ, ниче фатѫ, ниче коконь де цицѫ, че пре тоци съ-и пїарѯѫ ши съ-и сврѫшаскѫ; дечи ера плѫнцере ши кїоте мѫлте атѫнче Херсонѣнилорь, кѫть ковръшїа пре Вимлѣемь; ши ѧѕи Ѧпъратѫл къ лі-е милѫ де нѫ-и пїердь пре тоци, че ѧкъ тремѣсе пре Филипикь кѫ wциле ши-л ѧвъцѫ съ-и сврѫшаскѫ кѫ тотѫл ши съ ле рѫсипѣскѫ wрашѫ съ-ль факѫ църинѫ (sic) де арать. Ощиле вѫѯѫрѫ нѫравѫ ѧѕи фърѫ милѫ ши свирѣпь ка де ѧпь че ва сѫнце фърѫ сацїѫ, дечи нѫ врѫрѫ съ се Ѧпреѕне ѧтрѫ атѫта спъркъчюне а ѧѕи;

ЦарѫѦпъражїа лѫи Филипь Царь.

че рѫдикарѫ ѦпъратЬ пре Филипикь ши пѫрчѣсерѫ спре Цариградь кѫ коравїиле пре маре. Ісстїанинь се спѫре, ѧсъ еши ѧ тѫмпинать съ се ловаскѫ кѫ диншїи пре ѫскать; кънды принсе де вѣсте: Филипикь мани сосѣце ла Цариградь; атѫнче се тѫарсе(sic) де съргь ла четате съ апѫче скѫлѫ; кънды соси, Филипикь ѧтра ѧ четате ши принсе порциле, ши фърѫ пестѣлѫ фѫ принсь Ісстїнїань; дечи кѫмь фъчѣ ель алторл, ѧша и се фѣче, къ фѫ жѫлѣть кѫ фїю-съѫ Тиверїе. Филипикь ѦпъратЬ нѫ ера крещинь,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

че ера еретикъ ши дефъима пре лъцї дерептъ; че нѫ се аскѫнсе де wкюл ѫ дѫмнезеѫ, къ-шь пїердѫ wкїи апреснї кѫ апърацїа. Ши ѫ домнитъ Филипикъ 2 ани.

Апърацїа лѫ Артемїе цар.

Дъка се тъмпла аша ѫ Филипикъ, кърть се скѫла кѫ сватъл апреснї де пъсерї пре Артемїе апърать; ши ера ютє ши адрѫзнецъ ши къртъларю. Ятъниче се тъмпла wасте кѫ Търчїи, дечи тремъсе воиничїи тоци ши боларїи съ се ънчиї кѫ Търчїи. Дъка-и бътърї шї-и гонирї де ѫ хотарѫле гречещи, ей рѫдикарї ънъпърать (sic) пре Ѳеwдосїе, wмъ блазнї ши нѫ цїа рѫндъл ниче се пречепть ла рѫзкою. Артемїе дъка цїѣ, ел се ѫкисе ѫ четатъ Никеюлъи ши лъсї пѫзничи съ пѫзескї Цариградъл. Дъка вени Ѳеwдосїе, ель пъсе мълтї невоинцї кѫ четъцєнїи, ши кѫ маре кинъ ши мецершъгь дъкїа доѫнди четатъ, ши тремисе жърѫмѫнть маре ши ѫфрикошать ѫ Никею ла Артемїе, къ ниче ънъ рѫѫ нѫ-и ва фаче, нѫмаи съ се кълъгърескї. Ши домни Ѳеwдосїе нѫмаи ънъ ань.

Апърацїа лѫ лѫ иконоборецъ.

Ячеста Леѫ, кѫ нѫмеле ши кѫ нърравъл де леѫ ши кѫ съфлетъл де фїарї, ел ера де ѫ Ісаврїа, де рѫдї мъсерї, ши-л гъсирї ла ънъ пъцъ ниціе Ѳврєи негуцътори ши-л кънокърї кѫ але лорь мъестрїи къ ва фи апърать, дечи-л жърарї ка съ аскълте диншїи кѫмѫ-л ворь лъцa кѫндь ва фи апърать. Ѳлѫ ли се фъгъдѫи къ-и ва аскълта, ши дъчїи кърѫндь фѫ кънокъть де сфатничи ши соси воевоць рѫсъритълъи, ши-ши афлї ажъторю Яртаваздь анѫме ънъ боларинь, дъчїи се рѫдикї апърать; ларї Ѳеwдосїе дъка лъзи, ел фъци де-ш лъсї склънъл ши кънънъл мънчиторюлъи, ши се кълъгъри, дечи доѫнди апърацїа де вѣчи; ларї чел кѫ нърравъ де леѫ, фїарї нъсилникї, атънче веніпрї чел проклацї де Ѳврєи ла чел леѫ сълъбатекь ши свирєпь, дечи ниче чершърї ѫрь, ниче ариінть, ниче боерїе дела апъратъл, че-и зисерї аша: де вери съ мори де бътрѫнь ѫ пърацїе(sic), ларї тѫ ѫкъпъдї иколнеле де ѫ бесѣрекї ши рѫде wбрѫзеле де пре зидъри ши wпрєцїе wаменїи съ нѫ се ѫкине лорь. Ѳлѫ се фъгъдъи, пеюл аспидеен непоцилорь нъпрѫчеен, ши кемї пре Германь патрїархъл де брѫ съ-л апребиєзе ѫ рѫѫ сфатъл лорь, ларї пъринтеле нѫ-и дѣде ниче ѫ грѫи, че-л фолрте ѫфрънтї рѫѫ кѫ сфентеле скриптъри.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Вл8–л гони де л патрїершїе. Ѡ, амарь скѣлж–се л8пѣл пре пѫсторю, ши ѫтраржс л8пїи л тѣрма л8 Хс. де ѡ спѫрца ши ѡ нека к8м ерл мли рѣ8, ши сфрѫшїл wбраѕѣл л8 Хс. ши л прѣ к8рлтеи маиче ши л тѣтѣрорь сфинцилорь, ши–ши врѫсж венин8л амарь пре тоци крецинїи кѫци се лкина сфинтелорь wбраѕе, де–и м8нчїл шї–и рѫнїл к8 м8лтж лвѫцѫтѣрж л дракѣл8и, лкѫ мли врѫтось пре пѫринцїи кѫлѣгри! Соц8 се фѣче л8 Вартасарь к8 рѣле л8кр8ре але л8и, кѫ коврѫшїл пре м8нчиторїи де'нтѫю. Штѫ е8 вою ѫрѫта корѣѕл8и негрѣла, кѫ ера ѡ бесѣрекж ѫпродпе де свята Софїа ши ера стрѫнсе кѫрци ѫтр'ѫнса: треи ѫтѣнерѣче ши треи мїи, ши ера л тоатж л8мѣ философїи ѫтр'ѫнсе ад8нате, де ле цина 4 дaскали плини де толтж ѫцелепчюнѣ, ши цїа философїа тоатж ши ад8нкѣл скриптѣрилор елинещи к8 крецинещи, ши вѣкл к8 тотѣл, тѣтѣрор арѫта шї–и л8мина к8 к8винтеле ка содреле, кѫть токма ѫшиши ѫпѫрацїи немикж н8 фѫчл фѫрж сфатѣл ачелорл пѫринци философи; ѥрѫ ѫпѫратѣл Леѕ м8лть невои сѫ–и поатж ѫтоарче сѫ–и фїе соци спре рѣѕл л8и че фѫчл, че мли бине врѣ гони вѫлтѣрь сл8 врѣ принде стѣле; дѣкл вѫѕ кѫ немика н8 ва фолоси, ел ад8се гѫтѣже 8скате демпрежѣрь де бесѣрекж, дечи арсе пре ачеи сфинци пѫринци ѫпреѣнж к8 кѫрцилe л бесѣрекж. Ѡ, амарь леѕ к8 сѣфлеть крѣнть ши к8 минте де фїарж врѫжмаше, кѫтж пагѣбж фечеши! кѫ ера акол, мли скѣмпь де толте, 8нь сфитокь минѣнать де пѫнтече де шарпе ши ера ѫтр'ѫнсь скриптѣрл л8и Ѡмирь: Илїада ши Ѡдисїа. Л ѕилеле ачестѣл Леѕ пржджаржс к8 мѫнїе цара гречаскж пѫнж лѫнгж Цариградь. Ши домни ачеста Леѕ к8мплить 25 де ани.

ѪПЪРѪЦЇА Л8 КОСТѪНТИНЬ К8ФѲРИТѲЛ.

Рѫкжи леѕл ши сѫри пардос мли мѫнїwсь, вецїежи мѫчешѣль ши wдрѫсли стлѫпжри мли ѫгимполсе к8 поаме ѫпѣците ши некѫчолсе! Ячеста Костантинь, ан8ме Копронимь К8фѲритѣл, нѫскѣ де л нѫпрѫкж шарпе; дечи к8м8–и ера н8мелe Кѫкачл, аша–и пѣцїа ши вїаца. Ѡ доамне, чела че ецши де тоате вѫѕѫторю, к8м рабѕи wмь фѫрмѫкѫторю ши wтравникь? Кѫлкж к8 тотѣл лкца ши ѫплѣ воя дракѣл8и, кѫче кѫ н8 ера м8нчи пре л8ме, ел8 ле иждржа ши слѣтїа пре крецини, ши рѫсипїа мѫнѫстириле ши ле л8а ав8цїиле, ши рѫдѣ сфинтеле wбраѕе де пре бесѣречи де скрїа кѫни ши кли ши алте гадини, ши ѫѕлїа пре маика прѣ к8рата; кѫ дешертж 8нь тиксеѕ плинь де галбени пре ѡ масж ши–л арѣлкж лнаинтл л нище пѫринци ши ѕисе: че е 6ѣнь де

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

акмѕ? аша е ши маика Марїа, ашиждерж ши алте мѕери. Дечи ши алте мѕалте врѫжмъшѣ дефѫима. Че вомь повести маи мѕалть дн'нсѣл? дентр'ѣи кѫне нѫскѕ ѣи фечорь де кѫне, дечи фѫча тоть кѫнѣще! Ячеста спѣркать wмори пре свети Стефань новїи, ши авѕ вїацж ѧделѕлгж, ши нѕ авѣ рѫзбоае кѕ стрїинїи, че нѕмаи кѕ капетеле леуїеи креминеши, ши пре кѫлѕгѫри нѕ юкїа ниче л wки съ-и вдѫж. Ячеста арсе моцїиле сфинтеен мѕченицж Ѳомїа: кѕ wасе де витж ши де кѫне ле местека ши ле апринсе. Ши домни 30 де ани.

ѦПЪРѪЦЇА ЛѢ ЛѢѢ ФЇѢЛ КѢФѢРЇТѢЛѢИ.

Лепѫдж-ши wаре-кѫндь ши ячеста сѣфлетѣл, лѕ Леѕ фїю-съѕ лѫсѫ-и стѣгѣл, ши домни 1 ань нѕмаи.

ѦПЪРѪЦЇА ЛѢ КОСТѦНТИНЬ ФЇѢЛ ЛѢ ЛѢѢ ШИ МѦИКЖ-СѦ ІРЇНѦ.

Леѕ треѕ кѕрѫндь ден лѕме; Ірїна соаца лѕи ши фїю-съѕ Костантинь, нѫскѣть дентр'ѣнса, лѫсж-и ѦПЪРѪЦЇА; ѧнсж ел ера атѕнче тинерель, дечи пѕрта Ірїна крѫма. Ячеста адѕнж де претѕтиндинѣ съборь, ал шаптеле съборь а тоатж лѕмѣ, л Никею 318 де пѫринци сфинци; дечи мѫржчинїи чеж че дѫрїа сфинтеле иколне де л рѫдѫчинж-и ѕмѕлсерж, ши нонрж пѫмѫнтѕл целенить, ши арѕлкарж съмѫнца де православїе ши креща маре ѧтрѕ инима л кѕни креминии. Ѭрж дѣкл рѫсѫрїа мѕстѣацж коконѕлѕи, атѕнче се апропїарж ди'нсѣл неще арѕмитори хитлѣны ши-л мѫгансѭрж де-шь гони пре мѕмж-са ѦПѫржтѣса дела динсь де лѕw ель крѫма де ѦПѫржцїе. Дѣчїи се ѧтоарсе л лѕкрѕре непотрѣбниче, ши-шь кѫлѕгѫри мѕцарж ши се аместекж кѕ алта, кѕмь се ѕиче: пикѫтѕра де ба пика де пѕрѕрѣ пре пѫтржж, лкѫ w пѫтрѕнде, аша ши амѫцїа пре wамени клѫѕне; ѧнсж се дешептж кл трѫзїѕ, дѣкл се сѫтѕржж де вом лѕи, ши ѭржши кемж пре мѕмж-са съ ѧдерептѣѕе токмѣлеле ѦПѫржтещи; дечи петрещл фїюл кѕ маикж-са л тоть кинеле де прѣнж. Ятѕнче венирж мѕлци Шкѣи де пряда Рѕмеле, ши еши ѦПѫрѫтѕл де се кѫтѕ кѕ диншїи, ши-л кирѕирж ши перирж мѕлци Гречи ши боіари; дѣчїи се ловирж Гречїи кѕ Ярмѣнїи шї-и кирѕирж ши принсерж мѕлци Ярмѣни; ши кѕ Ярлѫѣны лкж лѕ фѫкѣть лѕптж шї-и кирѕирж. Ѭрж Кардань домнѕл Шкїенескь тремѣсе ла ѦПѫрѫтѕл де-и ѕисе: кѕрѫндь съ-м тремици харачю, съѕ вою вени де вою пряда цара пѕнж

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ла Цариградь; елѧ–и рѫспѧнсе: бѫтрѫнь еши, нѧ те wстени, че вою вени еѧ ла тине къ сѫнт тѫнѫрь. Дѣчїи еширѫ ѧнїи ла дълци кѧ wши, че нѧ се ловирѫ, къ се спѫрѣрѫ Шкѣии де фѧцирѫ. Ътрачѣа врѣме сѫпа ѧнь wмь ла ѧнь ѕидь, ель гѫси ѧнь мормѫнть де мармѧре ши ѧнь морть ътр'ѫнсь ши слове скрисе де ѕичѫ: Хс. ва наше де ѫ фатѫ ши крезь, ѣрѫ ѫ ѕилеле лѧ Костантинь ѫпѫрать ши а Ірїнеи ѣр мѫ ва ведѣ соареле. Ѣрѫ Ірїна бѫтѣ сѫ фїе ѫсѫши крѫмитоаре, дѣчїи афлѫ неше wамени хлапи де–и ѫдемнѫ: кѫндь дѧрмїа ѫпѫратѧа амїлѫѫѕи, еи ътрарѫ ши–л принсерѫ де–ль wрѣирѫ, ши дѣчїа фѧ Ірїна ѫнсѫши ѫпѫратѣсѫ. Ътрѧ врѣмѫ ачѣа мѧри папа Яндрїань де ѫ Румь ши стѫтѧ ѫ скѧнь Лewнть, ѣрѫ рѧда лѧ Яндрїань скоасерѫ пре Лewнть де ѫ Румь кѧ рѧшине; ель черше ажѧторю ла Ірїна сѫ–и фолосѣскѫ, ѣ нѧ–и дѣде; Лewнть тремѣсе ла Карѧл ѫ Шпанїа де вени кѧ wши ши ѫкѫпѧ ѫ Румь ши дѣде скѧнѧл лѧ Лewнть, елѧ се скѧлѫ де благослови пре Карѧл сѫ фїе ѫпѫрать Румѧлѧи ши Венецїеи; ѣрѫ дѧпѫ моарте лѧ Лewнть ель стѫтѧ папѫ ѧнѧл че венисе кѧ Карѧл де ѫ Шпанїа де–ль кема Формось, ачела скоасе ътѫю ереса латинѣаскѫ ши де атѧнче с'ѧѧ лепѫдать Гречїи де Румлѣни, ши дѣчїи лѧ авѧть свадѫ мѧлтѫ маика кѧ фата де лѧ ътрать ътре ѣале сабїа де с'ѧѧ ѫпѫрцить ши с'ѧѧ тѫѣать. Ѣрѫ ѫпѫрътѣса Ірїна дѧпѫ че–ш wрѣи пре фїю–сѫѧ мѧлтѧ се кѫнѫ ши мѧлтѫ милостенїе да сѫрачилорь, кѧ сѫ поатѫ ѕрни мѫнїа лѧ дѧмнеѕеѧ дела динсѫ, че wкюл че вѣде толтѣ (sic) ши жѧдекѫ инимиле wменещи, елѧ се мѫнїе ши пѧсе ѕрѫчюне, шї–и трѫи пѧцинь пѧтѣра ши беѧ пѫхарь амарь ши пелинать; ши домнирѫ де тот кѧ фїю–сѫѧ 14 ани.

ѪПЪРѪЦЇѦ ЛѦ НИКѪФОРЬ ГѢНИКѦ.

Кѫ се скѧлѫ спри'нса ѧнѧл де ѫ кѣрте де чен вестици, анѧме Никѫфорь. д'w скоасе ден домнїе, дечи w тремѣсе де фѧ цѫралкѫ мѣсерѫ ши де немикѫ: ѫ вїаца еи нѧ–и ажѧнца, че се хрѫнїа ка w вѫдѧw сѫракѫ пре ла ѧшиле алтора. Яша плѫтѣцїе дѧмнеѕеѧ кѧи нѧ цїе харь де бине че–и дѫ. Дѣчїи ѫврътиндѧ–се рата де мѫнїе ѫпрежѧрь, ѫнѫлцѫ пре Никѫфорь де сѧпра, wмь рѧѧ, ѕчигашѧ, кѧ нѫравь рѧѧ, юбиторю ла ѧѧрь, ѫкись ла кѧбинте; боерїиле нѧ ле да воиничилорь пентрѧ слѫжбе, че ле виндѣ пре ѧѧрь; гѧра ѧѧи ера тоть ѧѧрь ши китѣла ѧѧи, ѣрѫ лимба ѧѧи ера де боѧ; ши де алте ера мѫхнить, ѣрѫ де врѣ ѧдѧче чине–ва ѧѧрь, атѧнче ера вѣсель; ши ѧрѧѫкѫ пре тоци дѫждь грѣле; тѫе ши

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лѣфа воиничилорь; пентрѫ ачѣа тоци тѫнїа ши претѫтиндина ера кїѫте; ши невоиа пре воевод Барда сѫ ле фїе апърать; ель се дѫсе ла ѫнь пъринте сфѫнть а пѣстїе де-и спѫсе валяриле шї-и спѫсе кѫмѫ л'аѫ рѫгать сѫ ле фїе апърать, ши-л требѫ: фи-ва? ель вспри де-и зисе: трѫ немика сѫ нѫ се баце кѫ-шь ва пїарде вкїи, шарж ден чеци трей че аѫ венить кѫ тине—ле зисе—Лев ва фи тѫзю апърать, дѫпж'неѫл Михаил, Тома аль треле, че нѫ ва лкъпа, нѫмаи че-шь ва пѫне нѫме ши ва пери. Ятѫнче се рѫдикж Некифорь апърать кѫ вши мари спре Шкѣи лънгж Дѫнѫре, ши се ловирж фѫцишѫ кѫ Крѫм домнѫл лорь, ши фѫрж бирѫици атѫнче Гречїи ши Никифорь, ши фѫрж мѫнкаре сабїеи ши хранж армелорь; дечи ферекж Крѫмь цестѫл капѫлѫи лѫ Никифор кѫ аѫрь ши дѣде тътѫрорь де бѣ винь дентр'жнсѫл. Ши аѫ домнить Никифорь 8 ани ши 9 лѫны. Ставрикїе фїюсѫл апѫкж стѣгѫл, че пери кѫрѫнд атр'ачелаш рѫзбою де ачѣла сѫлице.

Апъръцїа лѫи Михаил Рѫгавѣи.

Михаил Рѫгавеи ера унере лѫи Никифорь. Вѫзѫ атѫнче Византїа зи кѫнж ши слободж пѫнж фѫ Михаил апърать, кѫ ера умь кѫнь ши целепть(sic), блѫнд ши линь, вѣсель, рѫдѫрїѫ, нелакомь, нинче се кѫкѫра де скандала алтѫа, нинче се грѫбїа кѫ моартѣ кѫива, нинче аспрїа пре сърачи кѫ бирѫриле, прекуцїи чинстїа, рѫгаторїи милѫа; атѫнче пѫцинж врѣме вѫзѫ цара гречаскж маре рѫпавць ши мѫлтж паче ши алинатж вїацж фѫрж валяри; че де нѫпрасним лови вѫнть кѫ фортѫнж, кѫ се скѫлж царж Крѫмь апърать кѫ Шкѣии де фѣче рѫзбою кѫ Михаил апърать лѫлгж Одрїю ши-л бирѫи, ши перирж мѫлци Гречи, апъратѫл лкѫ лкїа скѫпж, ши тоатж авѫцїа апърътѣскж ши гречаскж у апѫкарж Шкѣии. Ши дѣчїа фѫрж пестѣлж се скѫлж чел нѫме ши кѫ нѫравь де Лев, че мѫлка карнѣ вилорь лѫ Хс., царж Михаил дѣка вѫзѫ кѫ вине левль чел кѫ нѫравь де фїарж, се дѫсе де вое-ши ши лѫсж склѫвѫл челѫи че-и бать мѫлци пизмж мѫничиторюлѫи; фѫци де се дѫсе де нѫ-л цїѫ ниме че се фѣче; ши домни 2 ани.

Апъръцїа лѫи Лев ярмѣнѫл ши лѫптътторюл иконѫлорь.

Ячеста Лев ера рѫдж де ярмѣнь, ши царж иви ячеста мърѫчини агимпоши ши удржсан маи аскѫпици декать атѫю де

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Ѧгимпа пре крецини че се Ѧкина сфинтелорь иконе, ши кѫ ѕнь шарпе кѫска гѕра ши-шь врѫса венинѕа пре wбраѕѣль лѕ Хс. ши а лѕи маикѫ прѣ кѕратѫ кѕ хѕле гроѕаве, ши ардѣ иконеле сфинцилорь, ши черка претѕтиндинѣ врѫтолпеле пре ѕнде ера бесѣречи ши лѫкѕите де пѫрици, де рѫѕ-и лѣлѕа; ши плѫнца претѕтиндинѣ тоци. Ячеста Леѕ врѕ сѫ пїарѕѫ рѕда лѕи Михаил тоатѫ, шї-и скопи ѕнь фечорь Никута, апои фѕ патрїарх де-ль кема Игнатїе. Ѧ скимѕаль вїецїеи адѕсе-ши аминте де чел пѫринте че пророчисе дн'ншїи, дечи се тема де Михаил дентрѕ Ямоареа де сѫ нѕ се скоале сѫ-и ѩ Ѧпѫржцїа, дечи-л бѫгѫ легать Ѧ темницѫ, кѫ врѣ сѫ-л пїарѕѫ; че пре чине-ль ферѣще дѕмнеѕеѕ, Ѧ дешерть кѕцетѫ рѕѕ минтѫ wменѣскѫ, кѫ Михаил се нѫдеждѕиа пре кѕвѫнтѕл челѕи пѫринте сфѫнть, дечи дескопери ши голи ши арѫтѫ лѕ Ипатїе постѣлникѕл: кѕмѕ ѩѕ пророчить ачель пѫринте минѕнать ши бѫтрѫнь сѕфлетескь, кикнwсь кѕ пѣнеле де лѕрь, кѫнта дѕмнеѕеще, кѫрѕнть кѕ пѫрѕл ши кѕ минтѫ; ши алтѫ Ѧкѫ ѕисе: де нѕ веци гръби, еѕ вою спѕне пре тоци кѫци-с хитлѣни Ѧпѫратѕлѕи. Дечи стрѫнсе Папїе чатѫ тоци кѕ арме, шї-и бѫгѫ Ѧ бесѣрекѫ демѫнѣца атр'о ѕи де наштера лѕи Хс. Дечи вїиндь Ѧпѫратѕл ла бесѣрекѫ, еи нѫвѫлирѫ ши-л жѕлгѣрѫ. Яша пери Леѕ Ярмѣнѕль, врѫжмашѕль крецинилорь, рѫсипиторюль иконелорь ши ал лецїеи. Де моартѣ лѕи скрисѣсе ши Севїла де демѕлть, кѫ се афлѫ w карте а еи Ѧ кѕртѣ Ѧпѫржтѣскѫ де ера скрисе мѕлте пророчїи де домни ши ера wбраѕе де фїери ши де wамени скрисе Ѧ карте, ши ера ѕнь леѕ ши ста ѕнь wмь де-ль Ѧпѕнца кѕ w сѕлицѫ ши треча сѕлица прентр'о словѫ анѕме херь; атѕнче ѕисе Кїесторь философѕл де ачел херь: атр'о ѕи де наштера лѕ Хс. ва пери ѕнь пѫрать (sic) де-л ва кема Леѕ; кѕм ши фѕ. Ши лѕ домнить Леѕ 7 ани.

Ѧпѫржцїа лѕи Михаиль.

Михаил фѕ домнѕ Ѧ локь де легать, ши ден темницѫ еши, Ѧ скѫпь де Ѧпѫржцїе шеѕѕ. Ячеста Ѧкѫ нѕ се Ѧкина иконелор, че ѫрѫ нѕ ле рѫсипїа, ниче пре алцїи wпрїа сѫ нѕ се Ѧкине. Ши авѣ де мѕлте wри досадѫ де Тѣрчи, ши ле wборѫа столѕриле ши ле пржда цара; дечи авѣ понось кѫ е блѫзнѫ ши фрикось, ѫрѫ ель тѫнжїа рѕѕ дѣчѣа ши сѫ скрѫкїа кѫ нѫвѫлїа мѕлть рѕѕ де мѕлте пѫрци асѕпрѫ-и. Ятѕнче се рѫдикѫ Ѳwма, чела че-и спѕсе чел пѫринте семнь рѕѕ, кѕ мѕлциме де Гречи, ши-шь рѫдикѫ нѕме де Ѧпѫрать, кѫ ера чюдать ши Ѧфрикошать кѕ Ѧдрѫ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

знире, че де нѕ ва пѕтѣрникѕл дѕмнезеѕ рѫилор сѫ стѣ л тѫмпишѕ, кл ѕнь плинжинь ле е пѕтѣрѣ, ши сфатѕл wменескь дела Ѳwма нѕ авѣ ажѕторь, че врѣ сѫ-и фїе нздѣжда пре стрїини, че нѕ пѕтѕ, кѫ авѣ Михаил прїатинь ѕнь пре Мѕртагь домнѕл Шкѣилор, дечї-и порѕнчи де вени кѕ wши ши бирѕи пре Ѳwмн, ши фѕ принсь вїѕ, дѣчї-и се стинсе лѕмина wкилорь. Михаиль домни 8 ани.

Лпържцїа лѕи Ѳеѳфил.

Ѳewфил, кѫндь врѣ татѫ-сѫѕ Михаил сѫ-ль лсолре, ель л-дѕнж фѣте фрѕмоасе де пре'н толтж царл лтр'о класж ши мѣрсе сѫ-шь алѣгж. Ѳл вѫзѕ w фатж прѣ фрѕмоасж ши лцелѣптж, дечи грѫи кѫтрѫ 'нса кѕ испитж: пентрѕ мѕяре лѕ венить рѫѕл л лѕме. Ил рѫспѕнсе кѫтрѫ'нсѫ: адевѫрь ласте, ши пентрѕ мѕяре лѕ лтрать ши бинеле л лѕме, кѕм ли зиче: пентрѕ Ѳвва рѫѕл ши пентрѕ пречистла Марїа бинеле. Ялзи лпѫратѕл ши се мирж де зисе: ѕѕ мли лцелѣптж мѕяре де мене нѕ вою лѕа; ши дѣде мѫрѕль чель де лѕрь, че ера семнь де нѕнтж, ѕнїи фѣте анѕме Ѳewдора. Класїа зисе кѫтрѫ Ѳewдора: добжндиши лпѫржцїа лѕмѣскж, ши ѕѕ вою невои сѫ фїѕ лпѫржтѣсж; дѣчїи се фѫкѕ кѫлѕгѫрицж ши с'лѕ лкись лтр'о килїе де лѕ петрекѕть вїлцж лцерѣскж, дѣчїа [лѕ] добжндить лпѫржцїа лѕ Хс. Ѳewдора се кѕнѕнж кѕ Ѳewфил. Де лимintрѣ ера wмь ѕнь ши нѕ юбїа стрѕмбжтлциле, ши пре Хс. прослвїа ши пречистла млнкж; ѫарж икодиелорь нѕ се лкина; ши пре чел че се лкина, ель-и вѫлвїа; кѫ сколсе пре Меѳодїе ден патрїершїе де-л тремѣсе кѕ доп тѫлхарі лтр'ѣн wстровель сѫ кинѕлскж лтр'о пещерж: ѕи тѫлхарю мѣрі, де лѕ рѫбдать л пѕтолре кл 'нтр'о мѫлкж; ши Ѳewдорь ши Ѳewфань, нпще сфинци пѫринци стълпи дерѣптееи леци де рѫзима кѕ а лорь лвѫцжтѕрж лѕмѣ де крѣдере пзнж акмѕ, ель-и бѫтѕ рѫѕ, ши ле скрисе сѣмне л wбразе слобе де поносл. Ялзи-и ера лѕи Ѳewфиль вїлца лкременитж де л се лкинарѣ икоанелорь, ѫарж дерептатѣ авѣ; кѫ вени w мѕяре вѫдѕw де желѕи пентрѕ ѕнь комарінь кѫ ш'лѕ фѫкѕть класж ши ѫѕ лстѣпать ферестриле кѫшоареен де шлде л тѕнѣрекь; лпѫратѕл черчетж де афлж бине, дечи зисе де рѫспирж каса лѕи Петровь комаринѕл пзнж л темеліе, ши при'нсѫл скоасерж л мижлокь де трѫгь де фѕ бжтѕть фолрте; алтж лкж сѫ спѕнемь кѕм нѕ авѣ лѫкомїе пре лвѫцїе, кѫ превїа пре мире денгр'ѕнь фоншорь, ел вѫзѕ w корабїе вїиндь прѣ лкѫркатж, венїа кѕ маре невое, ши цїѕ кѫ ласте нгоцѕль

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Апърѫтѣсеѣи, ши ѡ кемѫ атънчеши де ѡ чертѫ, шї-и Зисе: ѡ, пърѫтѣасѫ! А че вїацѫ еши кѫ чинсте ши кънънатѫ де Апърать, аѫ нѫ-ци сосѣще? че ай лъать храна съчрачилорь де негоцеторещи ши прекъпещи! ши Зисе де апринсерѫ корабїа, ши арсе кѫ тотъл негоцъл. Де ва врѣ нещине съ се адеверѣскѫ еѳенщъгъль лъи, съ аъѫ: къѕ ѡдатѫ ѡ ѣарнѫ прѣ церолсѫ де Ангецѫ марѣ пънѫ Атр'адънкь, ши кърънды вени къдърѫ де се дежгецѫ, дѣчїи се рънсерѫ слони ши се еѕи марѣ лъАгѫ четате ши се нълцарѫ слон пре слон, пънѫ коврашїа търнъриле, ши ера трѫснете ши ѫрлете де-ци пъра къ пїаре лъмѣ; кында се слобозирѫ А жось, ей спарсерѫ ѡ бъкатѫ маре де зидъл четъцїеи; ѣарѫ Ѳеѡфил атънче аѣатѫ де нѫ къста съ рѫмъе чева дентрѫ аъѫцїе-шь, че пъзи де ной ача спъртърѫ де четате. Ѳеѡдора пре аскънсь цинѣ сфинтеле иконе ши се Акина лорь, ши коконїи-ши пре фъришѫ и лъѫца съ се Акине; дерепче къ ера брѫдїи, нѫ ле зича иконе, че ле зича пънъши; ѣарѫ Апъратъль Ѳеѡфил фоарте-и черта шї-и ферїа де ачѣа. Шї-и ера драгь а чети ла скриптъри, дечи афла кънинте скѫмпе, ши нѫ се афлъ ниме съ и ле спъе, ѣарѫ ѫнь постѣлникь лъѫдѫ пре пъринтеле Меѡдїе къ цїе тоть, ши-ль адъсерѫ ден легътърѫ; че-и къѕѕе динцїи ши мъсѣлеле де рѫзль пещерїеи; атънче се иви лъминя де лъѫцътъра лъи Меѡдїе ка ѫнь мъргъритарю ден сконкѫ ши ка ѫнь лъчафърь де сънть нѣѡри, къ зиче: нѫ се поате аскънде четатѣ стѫнды А бърхъль мънтелъи; дечи-л цинѣ ла ашернѣть, шї-и гъста кѫ дъАче де А изворъл де мїаре лъѫцътъри бъне кънинтеле лъи, ши-л цинѣ ка ѡ пїатрѫ лъминатѫ А къртѣ лъи, ши се адъпа Апъратъл ка де А апа Нилълъи кѫ шипокъль де лърь. Ши аѫ домнить Ѳеѡфил 12 ани.

Мїъръцїа лѫ Михаил фѣчорѫл лъи Ѳеѡфил ши ал Ѳеѡдорїеи.

Трекѕ ши ачеста вала ча де моарте че пре ниме нѫ-л трѣче, ши-шь дѣде кънъна фїю-съѫ лъи Михаиль; че Акѫ ера коконь митютель, дечи ера Ѳеѡдора де токмїа толте А пърцїа фїю-съѫ; ши пънѫ атънче чинстїа прентр'аскънсь сфинтеле иконе, ѣатѫ Никодимь зикында кѫ дерептъль; ѣарѫ кл ѡ пасере че-ши хрънѣще пъишорїи, шї-и питъла пънѫ трекѕ вънжторюл, атънче стригѫ къръ кѫ глась де бъчинь ферекать кѫ лърь ши-шь арътѫ самънътъра де А иними; дѣкѵ трекѕ ѣарна ши Аflори примъвара, къ стрънсе сънътори ши лъкрътори де сколсерѫ де А ръ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

дѫчинѫ ачѫ ересѫ л челорь лѣптѫтори де иколае, ши се сѫмѫнѫ православїѫ, ши слобозѣ доамна тоци де прен толте легѫтѣриле, ши се смери лорь де фѣчерѫ рѣгѫ дерепть Ѳеwфил, невои-се ши адевери къ л'ас ертать дѣмнезеѣ; ши дѣде ларѫ скаунѣл де пѫтрїершїе лѣи Меѡwдїе, ларѫ пре Iwань ль скоасе къ ера еретикь; ель пѣсе пизмѫ де дѫемнѫ ш'алцїи рѣи ка ши ель де пѫржа пре Меѡwдїе къ ас кѣрвить къ w мѣларе, ши се адѣнѫ сѫборь де ачѣѫ: мѣларѫ ста де фацѫ де-л вѫдїѫ, ларѫ пѫринтеле се голи дѫлинта тѣтѣрора де-л вѫзѣ сѫборѣл къ-и ера вецежите мѫнѣнтаеле де нѣмаи че авѣ де ѣдать; дечи се рѣшинарѫ ка неще кѫни пѫржїи, ши мѣларѫ дкѫ спѣсе пизма лорь, апои адевѫрь. Дтрѣ зилеле лѣи Михаил с'ас крещинать Шкѣнїи, къ принсѣсе Гречїи дтр'о wасте w сорь л домнѣлѣи Шкїенескь, дечи w дѣвѫцарѫ карте ши w крещинарѫ, апои w скѣмпѫрѫ фрате-сѫѣ дела Гречи; ла ботезѫ ши пре фрате-сѫѣ крещинѣше; кѫндь цїѣрѫ алци Шкѣи, ей сѫрирѫ спре домнѣ-сѫѣ сѫ-ль ѣчигѫ; ель-и кирѣи, дѣчїи скрисе ла Михаил де-и тремѣсе ѣнь [пѫ]ринте митрополить де-и ботезѫ пре тоци, ѣнїи де вое, алцїи де невое; атѣнче ас фость дела Ѫдамь ани 6352. Михаиль пѫнѫ фѣ сѣпть аскѣлтарѣ мѫне-сѫ, ел ера кѣнишорь, ши пѣрта крѫмѫ Ѳеwдора къ мѫре чинсте; ларѫ дѣка крѣскѣ Михаиль ши вени л врѣстѫ, ел липи пре лѫлгѫ ель нище хлапи ши смрѫзи, ши ѣлкѣшѣ фрате мѫне-сѫ де 'ль кема Варда, плинь де толте хитленїиле, де пѣрта пре лпѫратѣл кѣмѣ-и ера лѣи вой, ши-л фѣче де-ши гони пре мѣмѫ-са дела динсѣл; ларѫ ла, кѫндь врѣ сѫ се дѣкѫ, адѣнѫ тоци боиарїи, дечи лѫсѫ л мѫна фїю-сѫѣ лпѫратѣлѣи 1200 де кындинаре де ѣрь, ѣнь кындинарь ласте 150 де литре, ши 3000 де кындинаре де арцинть, ши алте ферекѫтѣри мѣлте, ши еши ден кѣрте. Дѣка се вѫзѣ Михаил болникь, ель кѣрѫндь рѫсипи ачѣ авѣцїе тоатѫ кѣм нѣ се кѫдѣ балѫмѣцилорь, хоцилорь, мѫскѫричилорь; ши кѣ мѣлте рѫwтѫци дѫемнѫ Варда пре лпѫратѣл де жѣлге пре Ѳеwктисть логwфетѣл, wмь кѣнь ши прїнторю лпѫратѣлѣи. Ѳеwдора и блѫстемѫ ши амѫндои сѫ пацѫ ка Ѳеwктисть. Михаиль се дѫделетнїѫ кѣ жокѣриле, фѫча врѫтѣлница ши се фѫча секирашѣ де дѣла кѣ кърѣл кѣ 4 кай, приндѣ кѣмѫтри, ботезѫ фїини, кѣнѣна, пѫнѫ сврѫши ши лѫсѫ вистѣрюл пѣстїю, бѣ де се дѣжта, дѣчїѫ се фѫча патрїархь де бѫга мѣларю дтр'ѣн потирь ши кѣменека боиарїи, кѫнтѫри кѣ кѣрвеле де юбосте скорнїѫ; дечи дѣлѫндь аша ши рѫсипиндь, Варда тотѣ-ль дѫемнл спре рѫѣ, де стрикѫ ѣнь копачь де ѣрь, че ера фѫкѣть де Леѣ прѣ дцелептѣл ши ера токмите пасери прин сталпѫри де кѫнта кърѣшь л кипѣл ей, ши

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

дои леи тоть де л8рь, ши дои ст8рзи ш'алте л8кр8ре м8лте де л8рь, фък8те де лпъраци бътръни де ле скота къндь венїа соли дела алци лпъраци, съ се мире; ел8 ле топи ши фъче галкени ши дързи фїинїи ши мъскъричїи; чеи боіари в8ни ши бътръни, 8нїи м8рирж. Соси ши Варда Кесарь, дъчїи фъча рж8 к8м8—и ера вом, ка ши лпъратъл, н8 н8маи ка пънж ачїа, че лкж неще сп8ркъчюни рълe фъча, къ лкж къръїа к8 8нь фїастр8—ши ка къ м8царь л8и, ши цїа wрлш8ль маи тоть, л8зи ши Игнатїе патрїархъл, дечи—л лъзца ши—л лгрозїа к8 м8нчиле въчилорь; че ера адевърь пилда л8и Соломwнь: чръторь невн8л8и флъер ласте. Дъчїа ар8лкж пиъмж к8 врълмъшїе Варда пре пъринтеле л локь де благодареніе, дечи вени wдатж съ се к8минече къ алци, Игнатїе ль wбыди шї—и зисе: н8 вл л8л васл сп8ркать мурь сфънть; ель се мънїе де—ль скосе ден скл8нь ши п8се пре Фотїе, дъчїа фъче рж8 м8лть л8и Игнатїе; че къръндь се wсънди, къ п8рчъсе лпъратъл л wасте съ се батж къ Търчїи, Варда бъта съ фїе лпъратъ ши пъзїа де л зи л зи ка съ—ль поатж пїарде, Михаил цїс ши зисе л8 Василїе Македонь де—ль жълге мергънд л wасте.

Съ сп8немь п8цинел де Василїе, къ ера де л Македонїа, фечорь де wмени мъсери, ши ф8рж робици де Шкъи, ель сбуа цицж ат8нче, ши сечера м8ма л8и л къмп8(sic) стъпънилорь, коконъл зъча пре мирице ши венїа 8нь блътърь де—ль 8мбрїа, м8мъ—съ 'ль гонїа, ель ларж венїа, апои—л лъсж, къ пречеп8 къ е семнь в8нь; дъка соси л врълстж, ел8—шь пъръси маикж—съ де се д8се л Цариградь ши се нъими пре ла wамени де се хрънїа; ноаптя д8рмїа ла w бесърекж ан8ме свети Мокїе, ат8нче вени сфънтъл де гръи прewт8л8и: че дорми де н8 те сколи съ каци пре лпъратъл л касж? ел8 се скълж ши мърсе ла бесърекж де бъз8 8нь wмь спрътигось къ неще мъни гросе д8рминдь пре пъмънт8ль голь; л8и и пър8 w ведъре, дечи се т8рнж; л8и и вени пънж л треіа wлрж, шї—и сп8се апои: чине доарме ачїа ел ва фи лпъратъ; ат8нче мърсе де—л деціептж ши—л д8се л касж—ш къ чисте (sic) маре; ши авъ прewт8л 8нь фрате де слъжїа ла 8нь боіринь маре де—ль кема Оewфилиць, дъчїи дъдерж ла боіринь, ел8—ль п8се комись; ат8нче ад8серж л8и Михаиль 8нь бидивїс прък в8нь дарь де л Мисирь, ши н8 се афла ниме съ—ль поатж лкълека, ларж Оewфилиць сп8се къ аре w сл8гж бърбатж, ши ф8 ат8нчешь кемать Василїе, дечи принсе кал8л де фрж8 ши—л ши лкълекж ши л—лергж къть—и ф8 вом; ат8нче—л п8се комись маре ши къръндь соси ши постъникь маре, ши—л фолрте юкїа лпъратъл, ши дъчїа

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лчєпѕ а ѕри пре Варда. Михаил єлѕ–шь пъзїа жокѕриле ши берилє ши мълкъриле; атѕнче вени ѕнь вѣстникь де–и спѕсе лпъратѣлѕи къ–и прадж Кържиманїи царь; ель, дерепть съ нѕ се спле комарїи ши съ нѕ пържєскж жокѕл, алергж де сфъримж w вглиндж че ера фъкѕтж де ѕнь философь, дечи къть врєи къѣта лтр'жнсѣтѕ врєи кѕноаще, фїе ден че латѣри а тоатж лѕмѣ съ се врѣ рѫдика wши. Ѡ, неѕвнїе, катж пагѕкж фѣче Гречилорь!

Атѕнчѣ дѣде Михаил w нковникж а лѕи дѕпж Василїе, анѕме Ѵдокїа, ши w кѕнѕнж лсѕши, ши–шь дѣде кѕнѕна де лпържцїе лѕ Василїе съ фїе лпъратъ. Ѡ датж жѕкж тоатж ѕѕа, сара ѕєѕ де се лѣжтж; ware–чине анѕме Василикинь лѫѕдж пре лпъратѣл къ: жѕкаши кине астѫѕь ши врѫтежиши кине калѣл ла алка; ель ера вѣть де се вѕкѕрж ши–л дърѕи пре ачела къ пашмацїи лѕи, ши–л пѕсе съ фїе лпъратъ; Василїе стл де привїа, ши къѕтж лпъратѣл къ амарь лѕ Василїе; атѕнче се спъре ши адѕнж чатж ши се рѫдикърж лтр'ача ноапте де ѕчисерж пре Михаил, къ–ль афларж махмѣрь де винь ла ашернѣть, дечи нѕ се пѕтѣ апържа, че фѕ жѕлгѣть аколѣ. Ши лѕ домнить Михаил лпреѕнж къ мѕмж–са 14 ани, царж лсѕши 11 ани, ши–л агропарж ла мънжстире че w кема Хрисополи, лѫлгж мѕмж–са; аша ера а лѕи Михаиль вїаца: нѕмаи че вѣ ши мънка ши жѕка.

Лпържцїа лѕи Василїѳ Мякѳдѡнѣнѣль.

Ячесть Василїе, дѣка стѫѕ лпъратъ, сколсе пре Фотїе де л бесѣрекж ши дѣде скаѕнѣль царж лѕи Игнатїе; черкж вистѣреле ши нѕ афлж немика, къ врѣ съ дѣ лѣафъ кѣрцїеи ши нѕ авѣ де ѕнде, че тремѣсе пре ѕнде афла авѕцїе лпържтѣскж рѫсипитж де Михаиль де w стрънсерж ши кѣрѫндь лпл ѕ вистерїиле; ши фѣче 3 фечори: Костантинь ши Лѣвь ши Ялеѯандрѕ. Фѣче wасте лтѫю Василїе ла Карлимани, ши–л бирѕирж де перирж Гречи мѕлци, ши пѕцинь де нѕ пери ши лпъратѣль; дѕпж ачѣа тремѣсе пре цинере–съѕ Хрисофорь ши бирѕи пре Ягарѣни; ши царж се скѫлж лсѕши лпъратѣль къ wши де треѕ ла рѫѕль Ефралѕѕи ши фѣче рѫѕбою къ Тѣрчїи ши къ Манхеїи ши къ алте лимби, шї–и бирѕи Василїе. Дѣчїи добѫнди четѫцилє чѣле тари ши плине де кѕнжтате, ши се тѣрнж къ мѕлтж авѕцїе; ши де мѕлте wри с'ѕѕ бѫтѣть къ цѣрь де пре лпрежѣрь, ши тотѕ–и бирѕиа Василїе. Атѕнче се тѫмплж де фѕ кѣтремѣрь маре, катѕ се рѫсипїа бесѣкречиле; лпъратѣл ле рѫдика, ши мѕлци Ѡврѣи крещинж. Ши ласте w царж маре, че се кїамж Рѕсы, спре мїѫѯ–ноапте, дечи токмирж паче кѕнж

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

кѫ Гречїи ши се фѫгѫдѫирѫ кѫ се ворь крещина; ѫпѫратѫл Василїе тремисе пре ѫнь пѫринте митрополитъ сѫ-и лѣкце лѣце ши сѫ-и ботѣзе; атѫнче зисерѫ: пѫнѫ нѫ вомь ведѣ мѫинте дела тине сѣмне минѫнате, нѫ вомь крѣде, ниче вомь фи крещини; ель зисе де фѣчерѫ фокь, дѣчїи рѫдикѫ мѫниле л сѫсь владика ши зисе: Христосе доамне, прослѫвѣще нѫмеле тѫѫ! ши арѫтѫ Евангелїа л фокь де стѫтѫ врѣме мѫлтѫ ши нѫ арсе. Рѫсьи се мирарѫ де пѫтѣрѫ лѫи Хс. ши се ботезарѫ тоци крещинѣще. Ѫнь фечорь а ѫпѫратѫлѫи, анѫме Костантинь, ель мѫри, ши фолрте тѫнѫїа Василїе де ель; ѫрѫ ель ера ѫнь кѫлѫгѫрь де фрѫмѫка анѫме Ѳеѡдорь Сандаваринь, ши адѫсе неще ведери ѫпѫратѫлѫи кѫ фармече, дечи-шь вѫзѫ фїю-сѫѫ Костантинь ѫнде вени кѫлѫрѣще ши сѫрѫтѫ пре татѫ-сѫѫ ѫпѫратѫл, дѣчїи фѫ невѫзѫть; ши алте сѣмне кѫ фармечеле лѫи фѫчѫ, пентрѫ ачѣа-ль юбїа ѫпѫратѫль пре Сандаваринь; ѫрѫ Леѡнть фїюл лѫ Василїе нѫ-л юбїа, кѫ пре ѫнь мѫскѫричь. Сандаваринь пѫсе пиѕмѫ пре Леѡнть, дѣчїѫ-ль аромисе сѫ полрте хануѣрь пре аскѫнсь: кѫндь ѫасе ѫл вѫнать ѫпѫратѫл, кѫндаи нѫвѫлѣще вр'ѫнь хитлѣнь сѫѫ вр'о фѫрѫ ѫл татѫ-тѫѫ де припѫ, ѫрѫ тѫ сѫ аибі кѫ че-ль сприжони(sic); ель крезѫ ши фѣче ашѫ. Сандаваринь се апропїе ши ѫл ѫпѫратѫль де-и зисе: пѫзѣще-те кѫ фїю-тѫѫ Леѡнть те дибѫще сѫ те пїарзѫ ка сѫ-ци ѫ ѫпѫржїѫ, ши те ва нѫвѫли акмѫ ѫл вѫнать, де вери сѫ крези чаркѫ-ль кѫ вери армѫ хитлѣнѫ гѫси аскѫнсѫ ѫл динсѫл; кѫм ши фѫ; дѣчїи се мѫнїе ѫпѫратѫл, дечи-л бѫгѫ л темницѫ ши ѫ зѫкѫть врѣме мѫлтѫ, ши ниче ѫнь боѫринь нѫ пѫтѣ ѫтолрче пре ѫпѫратѫл сѫ ѫрте пре фїю-сѫѫ; ѡдатѫ фѣче ѫпѫратѫль вспѫць боѫрилорь, дечи ѫл масѫ ѫнде-и чинстїѫ ера ѡ пасере ѫтр'о кѫлвїе де ѫѫзи афарѫ ѫнїи плѫгѫндь пре Леѡ, пасерѣ ден кѫлвїе ѫкѫ стрига: Леѡ, Леѡ! ѫѫзирѫ делѫ масѫ боѫрїи ши-шь афлѫрѫ дѣчїѫ прилежь ши ѫчепѫрѫ л плѫнце ши а рѫга пре ѫпѫратѫл, шї-и зича: доамне, ѫастѫ пѫсѫрѫе че е десѫпра ноастрѫ, ѫнде нѫ вѣде пре Леѡнть, ѫ-ль стригѫ пентрѫ ноі, кѫ ноі синтемь ѡмени де мѫлкѫмь ши бемь де пребнѫ кѫ домнїѫ тѫ ши а-мінте нѫ не ѫдѫчемь де'нсѫл, ши атѫта врѣме ѫкись л темницѫ, че не рѫгѫмь ѫартѫ-ль, кѫ-ць ѫасте фїю; атѫнче-ль ертѫ шї-и дѣде ѫпѫржїѫ-шь. Ши еширѫ ѫл вѫнать; ѫнь черь маре нѫвѫли ѫл ѫпѫратѫл де-л лѫѡ де брѫѫ л колрне пре Василїе, ши врѣ пери атѫнчеше; ель грѫбі ѫнь воиникь де тѫе брѫѫл ѫпѫратѫлѫи кѫ савїѫ ши ѫнди; дѣчїи л локь де чинсте, кѫ-и сколсе капѫль де л перир, ель зисе де-и тѫѫрѫ капѫль ши пѫсе приханѫ кѫ ѫѫ скось савїѫ спре ѫпѫратѫль. Ши Василїе

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

де вътъмътвра корнѣлѣи черѣлѣи пѣцинѫ врѣме трѣи шии мѣри, ши лѣ домнитъ 20 де ани.

Лпържцїѧ лѫ лѣѫ прѣ Лцелептѣл.

Пре ѣрмѫ лъсѫ лпържцїѧ лѣ Леѫ фїю-съѫ. Ши лѣ фъкѣтъ ръзболе кѫ Шкѣнии ши Фрънчїи ши кѫ Тѣрчїи; дечи лшрѣ-ль кирѣиѧ, лшрѣ-и кирѣиѧ. Ши ера шмь бѣнь ши Лцелептъ, ши ѯидїѧ бесѣкречи мѣлте ши фрѣмосе лтрѣ лѣдл лѣи дѣмнезеѫ ши л сфинцилорь; ши мѣрсерѫ лтр'о ѯи де Росалїи ал бесѣкрекл лѣи свети Мокїе съ се лкине, ель нъвъли де л шлтарь ѣнь шмь де лови пре лпъратъл кѫ ѣнь бѫць л капь де-и крепѫ капъл рѫѫ; ши се спъре къ вл мѣри, шї-и кѣрѣ сѫнце мѣлтъ; ши фѣ принсь омъл де боіари де-ль мѣнчирѫ мѣлтъ, ши пре ниме нѣ вѫди, къ ерл кѫ дѣхь некърътъ; ѣрѫ ѣнь пъринте кълъгърь де-ль к.мл Марко ель мългѫѧ пре лпъратъл кѫ кѣвинте де л ѱлмїи лѣи Давидь ши-л бѣкъра де-и ѯисе: съ цїи, лпъратє, къ вери лпържци де акмѣ 10 ани; л ѯи че фѣ ловитъ лтр'ачѣкѫ ѯи мѣри. Ячеста Леѫ пентрѣ къ нѣ фъча фечори, ель цинѣ пънѫ л патра мѣларе, че лвѣ чертаре пентрѣ ачѣѫ де къторѫ Николае патрїархъль; ель-ль скоасе ден скъвнь ши пѣсе пре ѣнь пъринте бѣнь, дентрѣ коконїе петрекѣтъ тотъ л кълъгърїе ши шмь прѣ цїѣторю, дечи мѣлте лѣкрѣре бѣне лѣ токмитъ, ши де л патра нѣнтѫ карале ва кълка лѣцѫ. Леѫ лѣ домнитъ 30 де ани.

Лпържцїѧ лѣи ялѣѯѣндрѣ фрътълѣ лѣи лѣѫ ши ял (sic) лѫ Костѧнтинь фѣчорѣл лѫ лѣѫ.

Ла молрте-шь лъсѫ лпържцїѧ фрѫцине-съѫ лѣи Ялеѯандрѣ ши фїю-съѫ лѣи Костантинь. Ятъта ель ѯисе Леѫ ал молрте-шь: къѯь пре Ялеѯандрѣ 13 лѣни датѫ-и вїѧцѫ; ши фѣ аша, къ нѣмаи че бѣ ши мълкъ ши се ръпосъ, ѣрѫ л грижа латорь валѣри нѣ се аместека, ши се вецежи ка w флоаре, нѣмаи че домни 1 ань ши w лѣнѫ; дѣчїа лнсѣши лпъратъ Костантинь, че ера тинерель де 7 ани де нѣ пътѣ дерепта крѣмл де домнїе, че ера ѣнь боіаринь бѣнь ши къторѫнь де-ль кема Романь Лакапинь, дѣчїи пѣрта ачела грижа. Ятѣнче се рждикѫ ѣнь фечорь л лѣи Яндроникь Дѣка де адѣнѫ воиничи ши се испити съ апѣче домнїа, че мънтѣ-ль апѣкѫ арма ши и се кърсѫ сѫнцеле; дѣпѫ ачѣѫ се ръдикѫ ѣнь боіаринь анѣме Фока Левь, ши ера атѣнче воевода пре тоате чѣтеле; дечи вѣзѣ пре Романь ѣтрѣ атъта чинсте, ель се фъча

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лкж а фи прїатинь апъратълѣи; дечи адѣнж wши мари де претътиндинѣ, де л Ликawнь, ден Фригїа, де л Ивери, ден Памфилїа, ден Мисїа, ден Сирїа, ден Киликїа, де ерл мѣлци кътж фрѣнзж ши ларѣж, ларж пре аскѣнсь ель врѣ съ фїе ель Фока апъратъ; ашиждерѣ ши Романь де елѣ—ш съ фъча а пърта грижа апъратълѣи, ларж дентрѣ адънкѣл инимїеи лѣи ель кътѣ съ фїе апъратъ; дечи токми де венїа апрози дела Фока де—и спѣнѣ некрединца кътрж апъратъл, дечи—л сфътѣи Романь де скрисе карте ла воиничи ши арътж прїетинчїа лѣи Романь ши хитленшѣгѣль Фокжи, дечи—л пържсирж ши фѣ принсь Фока ши—ль ѣрбирж (sic). Ятъ—и гони Романь лѣпїи ка съ—шь мънжнче лсѣши wиле ши съ спаргж тѣрма. Ятѣнче пржда Шкѣии цара гречаскж пънж лъагж Цариградь ши лѣарж Одрїюль; дѣчїи апъратълѣи пърѣ къ паste кѣ бине Романь, дечи лкъ—л маи ладжци; дечи токми де дѣде w фатъ—шь Романь дѣпж апъратъл; ши кънды фѣ нѣнта, Костантинь кѣнѣнж пре Романь сокрѣ—съѣ съ фїе апъратъ. Домни пънж а—тѣнче Костантинь 7 ани.

Апържцїа лѣи Романь Калапинь (sic).

Чель кѣ минте адънкж Романь, дѣка се вѣзѣ лнълцать л скаѣнь де апържцїе, пре цинере—съѣ нѣм и кѣ нѣмеле че ера де апъратъ, ларж стѣгѣл ши воа кѣ вистѣреле домнїа Романь, ши челѣа че авѣ пъне де сацїѣ се апѣкж де а—мънж—и ши се сътѣра аи лѣи, ларж сътѣлѣл рѣмасе флѣмѣнды; кѣ лчепѣ Романь а скрие кърци де пѣнѣ нѣмеле лѣи де апъратъ ши а фечорилорь, ларж фїюль апържтескь дѣде ладжржть. Ятѣнче венирж Тѣрчїи атъю спре добѣндъ цѣриеи гречещи ши w лѣ пръдать пънж ла четатѣ де Брѣса, ши лѣ фостъ атѣнче нѣмърѣл анлорь 6453 [945]; че кѣндѣ—и пъра лѣи Романь къ ш'лѣ тоате атърить ши токмить, атѣнче кѣзѣ ши пїердѣ, къ вени Костантинь ла врѣстж де кърбать ши добѣнди минте, дечи се сфътѣи кѣ боиарїи кѣче къ Романь прѣ лкжтръписе, дечи—ль сколсерж ши—л фѣчерж калѣгърь; ши лѣ домнитъ Романь 25 де ани.

Ларж Апържцїа лѣи Костантинь фѣчорѣл лѣи Лѣв.

Дечи пре фечорїи лѣ Романь елѣ—и принсе Костантинь шї—и голи де тоатж аввцїа—шь шї—и тремѣсе съ фїе църани сърачи; ши—шь пѣсе воеводь пре тоате чѣтеле пре Никифорь Фока ши пре Василїе постѣлникѣл; ши нѣскѣ—се фечорь де л Елена фата

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лѣи Романь де-ль кема при'нсѣл Романь пре нѣмеле мошѣ-сѫ. Ши домни Костантинь ал доиле рѫнд 15 ани.

Лпържцїа лѣи Романь фїѣл лѣи Костѧнтинь нъскѫтѫль л сършѣничѣ.

Лѫсѫ-ши Костантинь ла молрте домнїа фїю-сѫ лѫ Романь. Ячеста се лделетничїа кѫ wгари, кѫ тараши, кѫ шоими, де гонїа фїери ши вѫна пасери ши лѣла кѣм нѫ требѣинѫ, кърж крѫма ши сфатѣль дедѣсе л неще тикѫици ши небѣни де-л цинѣ. Ятѣнче лѣарж Кърѫиманїи Критѣл ши фѫча досадѫ рѣ ѕкатѣлѣи, кърж Фока Никифорь воевод скорни wши ши трекѫ ла Крить, дечи бѫтѫ пре Караимани ши ле принсе домнѫл вїѫ; атѣнче-и вени вѣсте кѫ кѫ лѣать Тѣрчїи Лнтїwхїа, тѣрнѫ-се Никифорь ши аколо, бирѣи ши пре ачеѫ ши сколсе четатѣ ден мѫниле лорь. Дечи лкѫ фїиндь Фока л wсте(sic), Романь лпъратѣл мѣри; ши домни 3 ани, ши лѫсѫ мѣерїеи Ѳеwфанїеи лпърѫцїа ши коконилорь. Дечи фѫ воеводь Никифорь, ши кърж фѫ мѫнать кѫ wшиле ла Сирїа; ель ерл ѣнь проклѫть де хадѫмь, дечи пѣрта ель пѣтѣрѣ л сѣсь л жось де лпърѫцїе, ши нѫ юкїа бинеле лѣи Никифорь, че скрисе карте ла Iw Цимисхи сѫ вїе ка сѫ-л пѣре(sic) лпърать; Цимисхи ера рѣдѫ Фокѫеи, ши ера кърбать кѣнь ши лцелепть, фрѣмось ши wмь кѣнь, дечи спѣсе сфатѣл евнѫхѣлѣи; атѣнче се сфѫтѣирѫ тоци боиарїи ден кѣрте, дечи рѫдикарѫ пре Никифорь лпърать, ши-ль юби кѫ драгь ши лпърѫтѣса Ѳеwфана, кѫ прѣнчїи лѣи Романь ера тинереи.

Лѣърѫцїа лѣи Никифорь Фока.

Никифорь ера воиникь ши кѫ лдрѫѕнире кѣнѫ, таре л мѫни ши милостивь, ши се липи де Ѳеwфана лпърѫтѣса пре коконїи лѣи Романь пентрѫ любовѣль лѣи; ель-и цинѣ кѫ чинсте. Яѣ Никифорь пре лѫлгѫ кърбѫцїа трѣпаскѫ ши чѫ сѣфлетѣскѫ, кѫ лѣ лпревѣлтѫ драгосте кѫ свети Ѫолнлсїе де л светаа гора Ѫоwнѣлѣи. Дѣчїи ѕиди бесѣрекѫ ши мѫнѫстире прѣ маре ши фрѣмоасѫ анѣме Лавра, ши ѫѫ фость атѣнче нѣмърѣль анлорь 6482 [974]. Ши мѣлте wши ши рѫѕколе кѫ мѣлте лимби ѫѫ бѫтѣть, кѫ ѫѫ лдерептать пре Кардимани ши ѫѫ плекать Сурїа, ши с'ѫѫ лкинать Ликїа, ши ѫѫ доѕѫндить Финикїа, ши кърж лдawсе гречаска сѫ фїе гречаскѫ. Ятѣнче прждарѫ Рѣсїи пре Шкѣи адоарѫ, кѫ токмала лѣи Никифорь. Яшл ера Фока де толте кѣнь, че нѣ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

маи че-лъ сминтїа къ цинѣ мѫаре пре Ѳеwфана, шї-и ера къ-мѫтръ; ши алта лкъ се тѫмплѫ, къ фъ фоамете маре л Цариградъ де соси кїла де грѫ кате 8нь галбень; лпъратъл авѣ житнице прѣ мари плине де пѫне, дечи ѯисе съ се вѫнѯ де пѫнѣ лъи кате 2 киле атр'ѫн галбень; дечи-л дефѯима цара, пентръ къ ла Василїе Макидонь лкъ фъсѣсе л ѯилеле лъи фоамете маре, че ель лвѯцѫ де виндѣ ден житница лпърътѣскѫ кате 12 киле пре 8нь галбень, де-шь скоасе цара пре 8шорь де фоамете. Фока арѫлкѫ ѫрцїе пре Цимисхи пентръ къ-л вѫдисе wаре-чине къ нище къвинте рѣле, дечи-ль гони дела динсь; ѭарѫ лпъръ-тѣса фоарте тѫнѯїа дѫп'ѫнсь де нъ-и врѣ веда фаца сава w ѯи; дѣчїи рѫгѫ къ хитленшѫгь пре Фока де-л кемѫ ѭарѫ, ши ера прѣ воиникь ши фръмось Цимисхи, дечи врѣ съ моарѫ Ѳеwфана де нъ-л веда; ши Фока фоарте се пѯїа де дѫмнеѯеѫ, къ пърта десѫпра къѫань де лърь, ѭарѫ пре лѯлгѫ пїале къмаше де лѯнѫ; ши ашернѫтъл лъи ера де wловирне, ель се кълка жось пре рогожинѫ; ши ѱалтїрѫ нъ-и треча л ѯи; ла мѫаре-ши мерѫ рарь; че нъ-и плѫча аша, дечи се лсоци къ Цимисхи ши сфътѫирѫ рѫ пре лпъратъл ка Далида пре Самѱwинь ши Тиндарида бърбатълъи-шь; дѣчїи-л пѯирѫ де-л гѯсирѫ дѫрминдь жось пре 8нь цоль, ши-ль жѫлгѣрѫ акольѣ. Ши домни Никифорь Фока 6 ани.

Лпъръцїа лъи Іѡ Цимисхи.

Цимисхи пъсе къ8нѫ л капъ-ши де лпъръцїе. Дечи ѭарѫ се спъръѣрѫ прин прежърь църиле шї-и фѫцїа де'наинтѣ савїеи лъи тоци врѯжмашїи ши де сълица лъи се тема тодте лимбиле; ши лърци wчинѫ Гречилорь де тодте пърциле, ши лѫw дела Рѫси де ле добѫнди стѣгѫриле къ тотъл, ши пре Борись домнъль лорь фъ принсь вїѫ де-л дѫсе л Цариградь ши-л пъсе боѭринь маре ан8ме магїстръ, ши къ Сръбїи авѣ сфадѫ шї-и бирѫи. Дечи дѫпѫ че бѫтъ Цимисхи Рѫсїи, елѫ се скълѫ Свѣтьславь домнъль рѫсескь къ wщи мари ши бѫтъ пре Шкѣи де-и плекѫ сѫпть сине. Дечи шеѯиндь ель л Дръсторь, ель вени Цимисхи, ши се ловирѫ де фацѫ къ Рѫсїи, бирѫирѫ шї-и гонирѫ пѫнѫ-и сколсерѫ ден цара Шкѣилорь. Яшл ера Цимисхи бърбать къ8нь ши воиникь. Ши домни 6 ани.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържція лѣи Василіе фіюл лѣи Романь.

Пънж кънды дпържци Фока ши Цимисхи, ей кресквржж воиничи Василіе ши Костантинь л вршеникь нъскъцій, фечорій лѣи Романь дпъратъ; дечій шезѣ Василіе л скълнь ши се арътж дпъратъ столърелорь; дечи Василіе дтрѣ тоть се невоиа съ-шь самене мошѣ-съѣ Македонѣнълѣи, къ гѣстърилe нѣ-ле юбіа фържж врѣме, ниче-шь да вїецїеи wдихнж, че пѣрта арме грѣле л тоть чълъ прежърь ель, ши павецеле(sic), конфѣреле, сецътеле, сълицеле, платошеле ши тоате армеле лѣи ера мai драци декътъ мѣсе тинсе плине де веселіе ши де винь дълче; съпетеле армелорь ши рѣсънълъ коарделорь де аркь мai юбіа декътъ глась де алъѣте. Мълте рѣзбоае лѣ фкѣть Василіе ши мълте църь лѣ бирѣнить, ши мълци врѣжмаши лѣ пѣсь съпть сабіа лѣи ши ѣѣ плекать: Сръбіи, Яржнашіи, Фрънчіи, Иверіи, Кърниманіи; ши пре Шкѣи и смери кѣ тотъл ши ле слъби пътѣра, къ принсе ла рѣзбою вїи 15,000, фържж къци перисе, шї-и wрби пре тоци, нѣмаи че лъсж дентр'о сътж ънъл кѣ ънь wкю ка съ трагж пре алалци л цара лорь: къте пре 99 орби; ши скоасе тоате четъцилe ши тоате wчинеле че лѣасе маинте де Шкѣи дела Гречи. Ши лѣ домнить Василіе 30 де ани.

Дпържція лѣи Костантинь фрътѣлѣ лѣи Василіе.

Мѣри Василіе бътрънь, ши шезѣ л скълнь фрате-съѣ Костантинь; че немикж нѣ-шь семънж фръцине-съѣ, че кѣм чинстїа Василіе пре чеа че ера бърбаци бѣни ши цинѣ кai бѣни ши арме, атъта Костантинь нѣ юбіа съпете де сабіи ши бѣчине сѣмне де рѣзбоае, ниче кїwте де гloaте, ниче глась де wасте, че нѣмаи че бѣ ши мълка кѣ мѣери фрѣмоасе ши кѣ флѣере ши кѣ алъѣте, жѣкъри ши кънтече кървеци де юбосте. Ши ера бътрънь ши кърѣнть, ши ера фрикось ши блъзнж ши препѣиторю, къ цїѣ дентрѣ wаре-чине пре Романь, ънъл де л кърте къ-и ва фи пре ѣрмж дпъратъ, дечи-шь дѣде фїе-са Зое дѣпж 'нсъл. Ши домни Костантинь 2 ани ши 11 лѣни.

Дпържція лѣ Романь Яргърополскоѣ.

Романь фѣ дпъратъ, цинерелe лѣи Костантинь, wмь прѣ дцелепть, ши авѣ фрика лѣи дѣмнезеѣ, ши се лъцца пѣрѣрѣ л сфентеле кърци, ши ста пре рѣгж толтж ноаптѣ, ши зидїа бесѣречи дтрѣ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лаѣда лѣи дѣмнезеѣ; царѫ лпържтѣсеи и лфлорїа тинерѣцеле ши ѡ догорїа похтеле; ведѣ пре Романь кѣ вїацѫ кѣратѫ ши ѣсеби дорминдь ди'нса, царѫ ца лчепѣ а кѣета рѫѣ, къ ера ѣнь воиникь фрѣмось ши кипешѣ, анѣме Михаил де л Пефлагѡнь де рѣдѫ, де слѣжїа л кѣрте, царѫ Зое фоарте-ль юбїа кѣ рѫвне ши тремитѣ кѣвинте кѣ пилде пънѫ кѫндь съ местекарѫ ѣнѣл кѣ алть де преѣнѫ. Дѣчїи сфътѣирѫ рѫѣ пре Романь, дѣчїи токмирѫ пре неще фъкѫтори де рѫѡтъци: кѫндѣ се скѫлда Романь л баеи-л сѣгрѣмарѫ де мѣри. Ши аѣ домнитъ Романь 5 ани.

лпържцїа лѣи Михаил Пефлагѡнь.

Стътѣ Михаил лпърать; ачеста платѫ лѣѡ пентрѣ лѣкрѣ де кѣрвїе, че ель кѣм ера де фрѣмось ши кѣ кипь трѣпескь, аша ера ши сѣфлетескь фрѣмось, къ лцелѣсе де л катѫ съръчїе се лнълцѫ лпърать, дечи ера ѡмь бѣнь ши смѣрень, шї-и ера милѫ де мишеи, ши мългѫа пре чел че пъцїа рѫѣ, ниче се грѣбїа кѣ пїлардера ѡмѣлѣи, ши съръчїи и милѣа, прецїи чинстїа, бесѣречиле лтърїа, боиарїи и дърѣиа, воиничїи и милѣиа, кѣ дерептъл зикѣндь: ниме нѣ се дѣча дела динсь кѣ ѡкїи лъкрѫмоши, сѣѣ чине-л прѣ рѣга нѣ се врѣ лтоарче мъхнитъ; че авѣ ѡ бътае рѣ кѣ дѣхь некѣрать, дечи пъцїа рѫѣ де мѣлте ѡри; кѫндь се трезвїа, ель маи врътось невоиа де ста пре рѣгѫ; ши авѣ нещѣ фраци рѫи, поркари, въкари, небѣни, нелъцелепци, кѣ нъравь рѫѣ, пъкърари, дечи лбла небѣнѣще ши лвълѣа цара пънѫ че трекѣ ши Михаиль дѣпѫ алалци. Ши домни 7 ани.

лпържцїа лѣи Михаил кялафътинь.

Скимбѫ-се домнїа ши ла ачеста Михаил, ѡмь рѫѣ, кѣ менте де витѫ, мъндрѣ, мъниѡсь, фърѫ сфатъ; ши липи де ель нещѣ тинери; гони пре Зоа лпържтѣса ши пре Ѳеѡдора лтр'ѣнь ѡстровь де ле тѣнсе; дечи се рѫдикѫ глъчавѫ маре лтрѣ боиари ши л воевоѕи, къ-шь адѣча аминте де пъринцїи Зоеи къть бине аѣ авѣть, ши кѣм ѡ аѣ тѣнсь фърѫ вое, дечи цара лпържцїееи ѡ сѣгь нещѣ небѣни, пъстори де порчи; дечи се лглотирѫ ши се рѫдикарѫ спри'ншїи, пънѫ-и скосерѫ кѣ рѣшине рѣ, ши царѫ адѣсерѫ пре Зоа ла скаѣнѣль мошилорь де лпържцїе. Ши домни Михаил 1 ан.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържцїа лѣи Костантинь монамахь.

Зоа дпържтѣса пѫрѫра похтїѫ съ се кѣме маикѫ а фїю нъскѫть ден трѫпѫль еи; дѣчїи се аджпа ден дои гражданари ка ѫнь пометь: ѫнѫл кема Костантинь Монамахь, wмь кѫнь ши воиникь ши прѣ милостивь, дечи-ши пѫсе де-и ера кърбать. Яша се гонѣще бинеле кѫ рѫвль, ка w родтѫ че дмблѫ дпрежърь: ши л сѣсь ши л жось. Ячеста Монамахь ла рѫзбою нѫ цїѫ рѫндѫль, ѭрѫ ла алалте ла тоть ера кѫнь ши дцелептъ ши дарникь, ши ддържторю ла мишеи, ши четїа мѫлть ла скриптѫри, ши фоарте-л юбїа тоци къ жѫдека кѫ дерептѫл пре тоци фърѫ фѫцърїе, ши тоци ши мишеии де претѫтиндина мѫлть бине лѫа дентрѫ мъниле лѣи; ши чине ва врѣ съ се адеверѣзе а маре крединцѫ че авѣ: бесѣрекѫ прѣ фрѫмоасѫ ѯиди лѫ свети Гewргїе, ши алте мѫлте фъча кѫ калдѫ инимѫ къторѫ дѫмнезеѫ кънѫтъци; че тоть болїа де пичоаре, пентрѫ ачѣа мѫлци де мѫлте wри се рѫдика врѫжмаши спри'нсѣл; че кѣи нѫ ѭсте датѫ де сѣсь, ддешертѫ се испитѣще, къ перирѫ ка прахѫл наинтѣ ѫнѣи къть, ѭрѫ пентрѫ маре дерептата лѣи ниме немика нѫ-и пътѣ стрика, нѫмаи ачѣ боалѫ че-л досъдїа ши 'нтрѫ ачѣа се свръши. Ши домни 13 ани.

Дпържцїа ѳѳѯдорїѣи л ѳршѫникь нъскѫтѫ.

Рѫмасе домнїа ла Ѳewдора, къ Зоа сорѫ-са мѫрисе маинте; ши ера ювѣцѫ ла фїешче кърбать, дечи w цина ѫнь кѫтрѫнь анѫме Михаил; ши цинѫ ѭ домнїа дпсѫши ѫнь ань, атѫнче се свръширѫ тоци де рѫда лѫ Василїе Македонь.

Дпържцїа лѣи Михаил.

Атѫнче лѫ фость нѫмърѫл анлорь 6513 [1005]. Нѫмаи че авѫ Ѳewдора рѫдѫ де пре молше-сѣ, фата лѫ Романь дпърать сокрѫл лѫ Костантинь фечорѫл лѣи Лавь, де-ль кема Исакїе, дечи нѫмаи че се кема кѫ нѫмеле Романь дпърать, ѭрѫ пентрѫ къ ера прѣ кътрѫнь ши ера легать жърѫмѫнть дфрикошать Ѳewдора, ель пѫрта рѫндѫл ши крѫма [?]. Исакїе Комнинь ера кърбать кѫнь ши кить [?] кѫ wциле, дечи врѫ съ-ль скоацѫ ши ден скаѫнь ши фѫ сфадѫ маре дтрѫ еи, дечи-шь пончиша сѫлицеле Гречи спре Гречи ши-шь рѫдика арме пре алте арме, дкъ тоть [днсъ пре ?] тѫтиндинѣ бирѫи Исакїе, ши добѫнди дпържцїа.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Дпържціа лѹи Исакіѣ Комнинь.

Дечи еши претѣтиндина вѣсте де дпържціа лѫ Исакіе Комнинь, ши домніа дцелепцѣще, че кѣрындѫ-л лъѫнсерж боале грѣле ши-шь дѣде кѫ бѣнѫ врѣре а лѹи дпържціа ши авѣціа лѫ Константинь Дѣка; ел$-ши тѣнсе пърѣл дпреѣнѫ кѫ нъравѣл ши принсе вїацѫ кълѫгърѣскѫ, ши домни 3 ани.

Дпържціа лѫ Костѧнтинь Дѹка.

Фѫ Дѣка дпъратъ ши домніа бине, кѫ ниче се фоарте дмѣлца, ниче се ѣарѫ лъса, че мерца пре кале дпържтѣскѫ. Карїи ера бѣни, ей авѣ дела динсѣль чинсте, ѣарѫ карїи ера рѫи, ей ера чертаци. Ши авѣ 7 фечори нъскѹци ден доамнѫ-са Ѹдокіа, че дѣча гриже ди'нса, кѫ ера тинѫрѫ ши фрѣмоасѫ, дечи се темѣ дѣпѫ моартѣ лѹи кѫ се ва мърита дѣпѫ алтъл ши ва наше фечори кѫ алтъ бърбатъ, дечи се сфътѹи сѫ ѡ сколцѫ дела динсь ши сѫ да коконїи ла алцїи сѫ-и крѣскѫ ши сѫ-и цїе; ѣ цїѣ, дечи се адевери кѫ жѫрѫмънтъ маре кѫ нѫ се ва мърита дѣпѫ моартѣ лѹи, че-и ва сокоти фечорїи шї-и ва крѹца. Дечи мѹри Дѣка ши рѫмасе Ѹдокіа кѫ коконїи тинереи де-и ѡкротїа, че де припѫ се сирипи бѣра трѹпаскѫ ши рѫдикѫ фѫртѣнѫ тѫрбѣре де ѹнда похтелор, дечи-ши пѣсе вѣтрилѫ трѹпъл деспре житїа [де спрежинїа?] вънтъ де стѫмпѫраре л че кипъ вине кѫ вънтъ де рѫспѹнде. Ера ѹнь воевоць де-л кема Романь Дїѡгень, вѣсель ши мѫлгѫюѡсь(sic), воиникь ши фрѣмось, де рѣдѫ де л Кападѡкїа; ачеста вѫзѣ пре ѡ мѣаре цїиндь вистѣреле гречещи кѫ неще кокони тинереи, ел$ се рѫдикѫ кѫ ѡщи сѫ-и ѣ домніа, ши се лови кѫ ѡщиле дпържтѣсеен, ши фѫ бирѣитъ Романь ши принсь вїѣ ши-л адѣсерж сѫ-ль мѹнчаскѫ; дечи-ль вѫзѣ дпържтѣса атъта де воиникь, фрѣмось ши кѣвїѡсь, нѣ-шь кѣѣтѫ сѫ-шь скѣмпере мънїа де пре Романь, ниче-ш гѫнди де чель жѫрѫмънтъ дфрикошатъ, че-ль ши адръци кѫ рѫвне; дечи л локь де темницѫ доѫнди Романь патъ де нѣнтѫ, ши л локь де легатъ соси дпъратъ. Ши ѧ домнитъ Дѣка дпреѣнѫ кѫ Ѹдокіа 7 ани, ѣарѫ лсѫши кѫ коконїи 7 ани.

Дпържціа лѹи Романь Дїѡгѣнь.

Дѣка се вѫзѣ Романь соситъ атръ атъта мърїе де дпържціе, мѣлтѫ бърбѫціе арътѫ, кѫ кѫ мѣлте църи се лѣптѫ ши мѣлте

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лимби ас бирсить; маи врътось къ Търчїи ас австь де мълте wри сфадж, ши тотъ ас бътсть, ши фърж нъмъръ мълциме де Търчи ас тъiать; дечи ле арътж ель катж бърбъцїе ас Гречїи ши сънть витежи ла ръзбою; че е маи хръбоарж врътось. Принсерж а фъци, дечїи се спърърж столъриле ши фъ принсь апъратъль де Търчи; ши акж фърж нъдежде домнъль търческь ертж пре апъратъль де се дъсе ла царъ-ши, че нъ пътъ акапъ, къ маи сръгънрж де принсерж порциле а тътъроръ четъцилоръ. Ши ас домнить Романь Дїwгень 3 ани ши 6 лъни.

Апърщїа ль Михаил фїюл Дькжеи.

Ятъпче венисе ла врътж Михаил, фечорял ас Костантинь, ши фъ ръдикать апърать; дечи-шь скоасе пре мъмъ-са фърж воиа еи де w тънсе кълъгърицъ; аъци ларж де Романь къ се ръдикж апърать, дечи тремисе wiци ши-л принсе; алть рът нъ-и фъче, че-и дъде четатъ Ефесълъи къ тоть венитъл, дечи шеда акольо де бъ ши мълкл ши-шь рънояса бътрънъцеле пънж ла моарте. Ши ас домнить Михаил аль Дъкжеи 6 ани. Дечи ас фост пънж ла Михаил фїюл Дъкжеи 6613 [1105].

Пънж ачиче с'ас скось дентр'алте кърци словенещи пре лимба ноастрж вїециле ши петръчериле апърътещи че ас фость де ачепътъл лъмїееи пънж ла Михаил фечорял Дъкжеи: атъпче ас фость нъмърял анлор 6613; че към нъ поци ажънце налтъл черюлъи, ниче адънкъл пъмънтълъи, ниче марцинъ лъмїеи, ши към нъ се поть нъмъра стълеле черюлъи, ниче нъсипъл мърїеи, ашл нъ се полте афла адънкъл скриптърилорь; къънїи де чеи сфинци пъринци лътописець ас скрись деънеле, алцїи де алтеле, ънїи пре ъне локъри ши де ънїи апъраци ас лмълцинит (sic), алцїи ас скрис маи скърть, ларж ачиче с'ас адънать къ л скърть ши ка л де тоть. Ши пасте хиса сфинцїеи тале, w прък лцелъпте пъринте кур Ѳеwфил, епископъль де Рабникь! патъ ши ес робъль сфинцїеи тале, маи микъль ши маи апои де тоци ши тикълосъл, къгъгъръль Моъа Михаил, катъ мїъ (sic) фость цїинца ши ам пречепътъ ес, ам невоить де ам скрись. Дечи съ ка[де съ] пънемь ши ноп wдихнж кондеюлъи, ка ънь тръгъторю вънсла, къ ware

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

кѫмь желѣаще чине е пре маре сѫ ваѯѫ пристанище, аша ши скрїиторюл пѫѯаще сѫ ваѯѫ свръшитѣл. Дечи сѫ пѣнем ши нои негоцѣл корабїеи ноастре сѫ стѣ л вадѣл пѫскарилорь. Кѫндѫ ае фѫкѣть пѫскарїи вадь де wдихнѫ фѣртѣнацилорь ель ае фость ан 5555, ларѫ кѫндь ам сосить еѣ ла ачесть вадь ел ае фость нѣмѫрѣл анлорь 7129 [1620] л ѧѣна ае септевріе.

Де акмѣ с'ае скось дентр'алте изводе, де ачѣаш лпѫржцїе:

Дѣпѫ Костантинь фечорѣл Дѣкѫеи ае домнить Никифорь Ватанїдть 3 ани ши жѣмѫтате; Ялеѯїе Комнинь 36; Iwань фїюсѫѣ 25 де ани; Маноиль фїюсѫѣ л ѣршеникь нѫскѣть 36 де ани; Ялеѯїе фїюсѫѣ 3 ани; Яндроникь Комнинь 3 ани. Пре ачеста-л принсе Iсакїе Яггель де-ль мѣнчи пѫнѫ-л wмори, шї-и ѧѣw фата де-и фѣ лпѫржтѣсѫ, ши домни 6 ани. Ялеѯїе фратесѫѣ домни 8 ани. Яѣ фость нѣмѫрѣл атѣнче 6702 [1194]. Яѣ мѣтать Калоїwань домнѣль Шкѣилорь трѣпѣль ѧѣи светїи Iwань Рульскїи де л'ае дѣс ла четате л Трѫнwвь. Iсакїе ае домнить де преѣнѫ кѣ фїюсѫѣ 5 ѧѣны. Ялеѯїе Мѣрцѣфлонь домни 80 де ѯиле, ши фѣ сфадѫ маре атѣнче л Цариградь, кѫ се скѣлѫ рѣда ѧѣи Комнинь де се чертарѫ кѣ а ѧѣи Палеwлогь, ши фѣци Мѣцѣрфлwнь (sic) ла Венициа де вени кѣ Фрѫнчїи. Яни 6710 [1202] ѧѣарѫ Фрѫнчїи Цариградѣль дела Гречи ши л'ае цинѣть 62 де ани, ши де фрика Фрѫнчилорь поменїа Гречїи пре папа ла жрътѫвникь; ши авѣ Гречїи атѣнче ши де кѫтрѫ Шкѣи, кѫ ле пржда цара; атѣнче дѣдерѫ моцїиле сфинтеи Винери л локь де дажде ши алте рѫндѣри скѣмпе мѣлте. Дечи ае лпѫржцить Ѳеwдорь чел маре лпреѣнѫ кѣ Фрѫнчїи 18 ани; Iwань кѣмнатѣсѫѣ 32 де ани. Михаил Палеwлогь скоасе четатѣ дела Фрѫнчи, ани 6769 [1261], ши ае домнить 24 де ани. Яндроникь фїюл ѧѣи Палеwлогь 30 де ани. Ячеста авѣ ѣнь коконь тинерель анѣме Калоїwань, дечи се вѫѣ кѫ е бѫтрѫнь ши апроапе де моарте ши нѣ ѣа рѫмась ниче ѣнь непоть, че кемѫ пре Катакозинѣ де-и ѯисе: веѯи кѫ морю, ши фїю-мїеѣ ѧасте микь; фїи тѣ лпѫрать! —дечи-л кѣнѣнѫ кѣ лпѫржцїе де'нлинтѣ глоателор—ларѫ пре фїюл мїеѣ сокотѣще: сѫ арѫ трѫи, ель ва фи кѫндь-ва лпѫрать.

Лпѣржцїа лѣ Катакозинѣ.

Стѫтѣ лпѫрать Катакозинѣ, ани 6804 [1292]. Ятѣнче лтр'ачѣа [с'ае скѣлать] ѣн бокарю ware-каре Тѣркь анѣме Отмань кѣ мѣлци Тѣрчи де ае ѧѣать мѣлте цѫри деспре рѫсѫрить де лѣѣ робить ши лѣѣ приждить, пѫнѫ че ажѣнсерѫ четатѣ Брѣса, ши

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

мѫри аколо Ѡтманъ; шї-и фѫ л локъ фїю-сѫ Ѡркань, ши принсерж вадѫл ла Калиполи ши дѣчїа фѣча рѫ мѫлть креѫинилорь; ѭрж Катакозинѫ и апѫра ши нѫ-и лѫсж съ трѣкж марѣ. Ятѫнче мѫри ши Ѡркань, шї-и фѫ л локъ Мѫрать, ши фоарте невоиа съ трѣкж марѣ; ел вѫзѫ Катакозинѫ къ нѫ-и ва пѫтѣ wпри, къ се wкрѫширж вистѣреле ши храна воиничилорь, дечи порончи ла Ялеѫандрѫ домнѫль Шкѣилорь, ши ла wраше, ши ла домнѫль Сръбилорь, ши ла Ѫглешь диспоть, ши ла краюль Блъкашинь, ка съ-и тремицж wши лтр'ажѫторю; ей нѫ врѫж, че-и рѫспѫнсерж: апѫрж-те кѫм цїи. Катакозинѫ се лтристж фоарте, дѣчїи лкж маи тремѣсе ши ле зисе: де нѫ-м вещи ажѫта акмѫ, апои вои къ вещи кѫи; ей рѫспѫнсерж: кѫндь ворь вени Тѫрчїи ла ной, ной не вом апѫра. Ятѫнче легж жѫрѫмѫнть маре Катакозинѫ кѫ Ямѫрать, ши скрисерж кѫрци де адеверит, ка съ нѫ стриче Тѫрчїи Гречилор ниче Рѫмеле, ниче Македонїа, ниче алте wчине гречещи; ши се фѫгѫдѫирж Тѫрчїи съ фїе ашѫ, дечи лѫсж Катакозинѫ вадѫл дела Калиполи Тѫрчилорь.

КѪМ ѪЗ ТРѢКѪТЬ ТѪРЧЇИ МЯРѢ ДѢ ЯЗ ЛѪЯТЬ ЛПЪРЖЦЇѪ.

Ятѫнче ера ан 6834 [1326] кѫндь трекѫ Ямѫрать кѫ Тѫрчїи, ши пѫрчѣсерж спре Шкѣи ши фѣчерж лтѫю рѫзбою кѫ Ясѣнь фечорѫл лѫ Ялеѫандрѫ, ши пери атѫнче Ясѣнь ши мѫлци Шкѣи кѫ динсь. Дечи ѭрж се ладѫнарж Шкѣии кѫ Михаил фїюл лѫи Ялеѫандрѫ де се маи ловирж; пери ши ачела, ши робирж мѫлть нѫрwдь фѫрж нѫмѫрь де-ль дѫсерж ла Калиполи. Ятѫнче мѫри Катакозинѫ, ши лѫ домнить 25 де ани.

ЛПЪРЖЦЇѪ ЛѪ КѪЛЇѠѪНЬ.

Соси Калоїwань л врѫстж де кѫрбать ши сѫи лпѫржцїѫ тѫнжне-сѫ лѫи Яндроникь, ан 6845 [1337]; ши авѣ Калоїwань доі фечори, анѫме Яндроникь ши Маноиль; дечи се сфѫтѫисе Яндроникь кѫ Цалапїе ка съ-шь ѫчиж пѫринцїи: Цалапїе пре Мѫрать, ѭрж Яндроникь пре Калоїwань; ѭрж ей цїѫрж, дечи-ши wрки фечорїи: Мѫрать пре Цалапїе, Калоїwань пре Яндроникь; ши авѣ вїацж бѫнж де пребѫнж Мѫрать кѫ Калоїwань ши пачe. Ятѫнче ѭрж се рѫдикж Мѫрать кѫ Тѫрчїи спре Ѫглешь ши спре Блъкашинь краю; ей стрѫнсерж wши мари сръбещи, ши се ловирж де фѫцишь кѫ Тѫрчїи, ши мѫлть сѫнце се врѫсж лтр'амѫндоаw

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

wциле, апои кирѕирѫ Тѣрчїи, ши пери Ѹглешь ши Влъкашинь ла валѣ Марица, ани 6879 [1371], ши лѕарѫ Тѣрчїи плѣнь мѕлть де-ль дѕсерѫ ла Калиполи. Ятѣнче лтѣнекѫ соареле лтр'о амїаѫзи, кътѕ се ведѣ стѣлеле. Ятѣнче мѣри Алеѯандрѕ, домнѕл Тръновлѕи, шї-и фѕ л локь Шѕшмань; ши треми[се] Мѣрать де-и черш пре сорѕ-са, ель де невое w дѣде съ-и фїе доамнѫ; дѣчїи се скѕлѫ Мѣрать кѕ Тѣрчїи де лѕарѫ Тръновл ши алте четъци мѕлте ши цара Шкѣилорь. Ѕлѕ-ши лпѣржцїа Калоїwань л Цариградь; Тѣрчїи кълкарѫ жѣржмѫнтѕл: дечи че добѫндїа тоть пѕнл лпрежѣрѕл Калиполѕлѕи, лѕарѫ ши Македwнїа кѕ тотѕл. Ятѣнче мѣри Калоїwань лпъратѕль, ани 6880 [1372]; ши домни 35 де ани.

Лпържцїа лѣи Мѧноил Пялѣѡлогъ.

Стѣтѕ л локь фїю-сѫѕ Мануиль лпъратъ. Ятѣнче се скѕлѫ мѕлтѫ мѕлциме де Тѣрчи ши лчепѣрѫ а пряда ши а лѕа цѣри ши четъци: лѕарѫ ши Ямwрел ши Драчюл пънѫ ла Далматїа ши тоатѫ цара Ярѣѫнашилорь; ши лчепѣрѫ а скъдѣ пѣтѣра креципнѣскѫ, кѫ нѕ авѣ ниме пѣтѣре съ ле стѣ лнаинте. Дѣчїи се дѣсерѫ ши ла Сръби ши фѣчерѫ аколо рѫзбою маре, ши мѕлть сѫнце с'ѕѕ врѫсать, ши мѕлци фърѫ нѕмѫрь ѕѕ перить; атѣнче ѕнь воиникь аѣѕме Милошь Кобиличь, витѣзь ши брѫбать кѣнь, дечи мецѣршѕгѣи де се апропїе ши спинтекѫ кѕ ѕнь ханцѣрю пре Мѣрать-бегн, ши аша пѣри. Пре ача врѣме ѣчисе ши Шѕшмань домнѕль Шкѣилорь пре Дань воевод домнѕл рѣмънескь. Дѣчїи се рѫдикѫ Баязит-бегь, фечорѕл лѕи Мѣрать, де се ловирѫ кѕ Лазарь домнѕль сръбескь, ши-л кирѕи де-л ѣчисе, ши плекѫ цара сръбаскѫ сѣптъ сине съ-и дѣ даждь, ши ле пѕсе домнь пре Стефань диспоть, ани 6897 [1389]. Дѣчїи се рѫдикѫ Баязить кѕ Тѣрчїи спре Рѣмънни, дечи се ловирѫ кѕ Мирча воевожь, ши фѕ рѫзбою маре кътѕ се лтѣнека де нѕ се ведѣ вѫздѫхѕль де мѕлцимѣ сѫцѣтелорь, ши маи пїердѕ Баязить wастѣ лѕи кѕ тотѕл, ларѫ пашїи ши воевозїи перирѫ тоци, атѣнче пери Костантинь Драговичь ши Марко Кралевичь, аша де се врѫса сѫнце мѕлть кать ера вѫиле крѕнте, дечи се спъре Баязить ши фѕци де треѕ дѣнѫра, ши пѣсе сокотитори пре ла тоате вадѕриле, ши принсе пре Шѕшмань домнѕл Шкѣилорь де-л тѫе, ани 6903 [1395]: атѣнче лѕарѫ Тѣрчїи цара Шкѣилорь кѕ тотѕль. 6905 [1397] Жикмонь краюль Ѕнгѣрескь адѣнѫ тѣатѫ (sic) търіа деспре апѕс: домнїи, воевозїи, комарїи, Нѣмцїи ши Фрънчїи, ши пре ѕскать

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ши пре Дѫнжре, кѫть нѫ се ведѣ апа де мѫлцимѣ корабїилорь: Мирча воевода кѫ Рѫмънїи, ши дела Мануилъ Палеологъ венирѫ корабїи мѫлте плине де воиничи де л Цариградъ, ши де л Венеція 30 де корабїи; дечи мерѫ краю (sic) пре ѫскатъ л жосъ пре Дѫнжре кѫ хвалѫ маре ши кѫ вѫни токмите, плѫтошаци, поленици, ши скрипїа де-цъ пъра кѫ рѫсаре соареле; ши кѫндъ соси ла четатѣ де Некопое, ель врѣ съ л Некопоя, ларѫ Балъзитъ стрънсе Търчїи кѫ тотъл деспре рѫсъритъ ши пъзирѫ кърѫндъ де се ловирѫ фъцишѫ кѫ чеи деспре апѫсъ, ши фѫ сфадѫ маре л мѫлтѫ врѣме, че лвенсерѫ Търчїи пре Унгъри, ларѫ краю (sic) скъпѫ лтр'о корабїе, ларѫ Балъзитъ нѫ гонитъ пънѫ ла Дѫнжре ши мѫлци се некарѫ л Дѫнжре; дечи краю кѫ кътѫ хвалѫ венисе, кѫ маи маре рѫшине се лтоарсе, къ-шь пїердѫ воиничїи кѫ тотъл ши лъсѫ wасе де wамени кѫть нѫ-ши пѫтѣ ара wаменїи пре лчеи кѫмпи. Лнсѫ Балъзитъ нѫ ащептѫ, че л ани 6906 [1398] се рѫдикѫ л сѫсъ пре Дѫнжре спре апѫсъ де лѫа лпържцїи ши принсе wчине ши пре Срацимирь лпъратъл де-ль пѫсе сѫпть сине кирникь, ши мѣрсе л цара Унгърѣскѫ де w пръдѫ ши w арсе и пѫ ла Бѫда, ши се лтоарсе кѫ мѫлци робы фъръ нѫмъръ. Дѣчїи пърчѣсе Балъзитъ кѫ Търчїи спре Цариградъ ка съ-ль добъндѣскѫ, ши треча прен цара гречаскѫ ши ешїа Гречїи де и се лкина, ель нѫ-и лвъзѫ пре ниме; добънди ши Одриюл; дечи соси ла Цариградъ; четъцѣнїи се спъръ кѫ Мануилъ лпъратъ, ши тремисе Балъзитъ ла лпъратъл ка съ-ль ласе съ лтре л четате; ель нѫ цїѫ че ва фаче, че нѫмаи че тинда мъниле кътръ черю ши рѫга пре Дѫмнезѣ, ши се сфътъи кѫ кърта де-и трѫмисерѫ дарь скѫмпь ши чершѫрѫ паче, ка съ ле дѣ дажде; ларѫ ель ниче даръриле нѫ врѫ съ ле ія, че зисе къ: ва лтра л четате ши вою лѫа четатѣ воастрѫ, ларѫ пре вои въ вою сколте голи де въ вещи дѫче ѫнде вещи врѣ. Дѣкъ лѫзирѫ Гречїи, нѫмаи че сѫспина кътръ дѫмнезѣ дентрѫ адънкѫль инимїеи лорь. Ши се апропїарѫ Търчїи де зидъл четъцїеи, дечи атъта де лъса сѫлате претътиндинѣ л четате, кѫть нѫ се ведѣ соареле де гросимѣ лорь; ши ѫнде стрига, ель се рѫсъна въздъхъль ка де тѫнь; че немикѫ нѫ пѫтѣ фолоси кѫ л лурь сплимѫ, ка-и лпръцїа пре департе кѫ пѫшчиле ши кѫ съкълъшеле, дечи се нъпѫстирѫ ла Галата де фъча ши аколо гродъ. Ларѫ Балъзитъ стътѫ лтр'ѫл локь лналть де възѫ сфънта Софїе, дечи грѫи кътръ комари (sic) лѫи: акольѣ вою лъкѫи кѫ мѫлта мѣ; ашиждерѣ тоци комарїи-шь пикнїа локѫриле де лъкѫить ѫнде ведѣ весѣкречи фрѫмолсе. Дечи се принсерѫ лтъю де Галата съ w добъндѣскѫ, ши пѫсерѫ тръ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

бѫчїе, дечи ѧчепѕрѫ а w бате кѕ тѕнѣри, ши wборила ѯимцїи четѫцїеи, аwра пътрѕнда ши пѣреции; дечи кѣть стрика Тѣрчїи ѕѕа, ноаптѣ ѯидїа Фрѫнчїи; ши се мира Тѣрчїи кѫ w ведѣ демѫнѣца ѧтрѣгѫ; дечи нѕ-ш фоарте гѫндїа, кѫ-и ѧпрочка ши Фрѫнчїи ден четате кѕ тѕнѕриле де-и делѕнга департе. Ѧсѫ w датѫ нѫвѫлирѫ Тѣрчїи ши ѧтрарѫ сѕпть четате, атѕнче се спѫрѣрѫ Фрѫнчїи, че грѫбирѫ Гречїи день (sic) Цариград де-и ѫпѫрарѫ. Дечи ашѣ ѫжѕта ѕнїи ѫлтора ши се спреженїѫ ѕнїи пре алцїи де кѣтрѫ врѫжмаши токма 6 ани; ши ле ѫдѕчѫ ден Трапеѕѕнда ши ден Кафа кѕкате ши арме ши ѫжѕторь, ши де прен тоате wстровеле кѣте нѕ ера ѫлате де Тѣрчи; ши де ѧ Венецїѫ ѧкѫ венїѫ де ле ѫдѕчѫ хранѫ; ши се сѕпа Гречїи ши Фрѫнчїи прин тѕнѕриле четѫцилорь де-и ѫпрѫцїѫ пре департе пре Тѣрчи кѕ свинѣце, кѕ сакалѣше ши кѕ тѕнѕре; ши сѫпарѫ прилѧ пѫмѫнть гѫрѫ де ешїѫ ноаптѣ ден четате ши ѕчидѣ мѫлци Тѣрчи. Дечи вѫѕѕ Баѩзить ѧтрѕ атѫта врѣме кѫ нѕ-и спорѣцїе немикѫ, че нѕмѧи кѣтѕ-и пїерь воиничїи, еѧ се рѫдикѫ мѫнїwсь ши кѕ рѕшине рѣ де се дѕсе ла локѕ-шь. Ятѕнче се скѧлѫ Темермѣнь домнѧ тѫтѫрѫскь де рѫдикѫ wши ѧсѕпра ѧѕ Баѩзить, ши-л бирѕи, ши пери Баѩзить ѧтр'ачела рѫѕбою, ани 6910 [1402]; ѩрѫ Гречїи дѣдерѫ атѕнче лѧдѫ ѧѕи дѕмнеѕеѕ кѫ-и избѫви де врѫжмаши. Ѩрѫ ѧ локѕа ѧѕ Баѩзить стѫтѕ Цалапїе Мѕсѧлмань; ши'н аль 16 ань де домнїа ѧѕи фѕ ѩрнѫ прѣ маре ши рѣ. Ши ани 6916 [1408] мѕри кѕнь крещинь ѫпѫрать Калоїwань, непотѧль ѧѕи Маноил ѫпѫрать. Пре ачѣа врѣме се рѫдикѫ Мѕсїа кѕ Рѕмѫнїи ши кѕ Шкѣии, ши Стефань диспоть кѕ Сръбїи, де се дѕсерѫ ла Цариград сѫ се ловаскѫ кѕ Цалапїе сѫ довѫндѣскѫ Цариградѧ, ши фѣчерѫ рѫѕбою маре ден афарѫ де четате ла Космида, ши фѕ бирѕить Цалапїе, ши мѕлци Тѣрчи перирѫ кѕ динсѧ. Ши дѕпѫ ачѣа а (sic) фость ани 6918 [1410] жѕнге Мѕсїа пре Влѫкань ши пре Лазарь, юлїе 6. Ани 6921 [1413] пѕрчѣсе Мѕсїа де довѫнинди (sic) Брѫдо; ши ель ѧкѫ пери ла Искра ѫтр'ачела ань, шї-и фѕ ѧ локь Мѕрать. Ани 6926 [1418] [мѕри] Мирчѣ воевода домнѧ рѕмѫнескь. Ани 6934 [1426] пръдѫ Мѕрать цара сръбаскѫ, ши ла анѧ мѕри Стефань домнѧ сръбескь. Ани 6946 [1438] довѫнди Мѕрать Смедерова, авгѕсть 27, ши скоасе пре Григорь ши пре Тома ши принсе Степань де-и легѫ шї-и бѫгѫ ѧ темницѫ. Ани 6950 [1442] ѕчисе Їѫнкѧ воевода пре Мехитъбегь ѧ цара рѕмѫнѣскѫ; ши ѩрѫ ал доиле ань с'ѧ ловить Їѫнкѧ воевода кѕ Тѣрчїи ѧ цара рѕмѫнѣскѫ ла Їѫловницѫ шї-и бирѕи, ши перирѫ атѕнче Тѣрчи мѫлци фѣрѫ нѕмѣрь. Ятѕнче се рѫдикѫ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Гєwргїє диспоть къ Бнгѣрїи ши къ Сръбїи де трекѣрѫ Дѣнѫрѣ пре ла Слатинѫ ши бѫтѣрѫ пре Тѣрчи, ши лѣарѫ ѭарѫш Смедерова Сръбїи. Дѣчїи се скѣлѫ Тадь-бегь къ Тѣрчи де бѫтѣ wастѣ сръбѣскѫ ла Ситницѫ. Ани 6953 [1444] се рѫдикѫ Влѫдиславь къ wши мари ал Тѣрчи де се ловирѫ де фѫциш, ши бирѣирѫ Тѣрчїи атѣнче, дечи пери Влѫдиславь ал Варна. Ани 6956 [1448] пѣрчѣсе Мѣрать-бегь къ Тѣрчїи де се лови къ Тома домнѣл Босниеи, ши-л бирѣирѫ, ши лѣарѫ атѣнче Тѣрчїи Босна; ши ла анѣл се лови Мѣрать (sic) къ Ѭнкѣл воевод ал Косова, ши пери Ѭнкѣл, дечи добѫндирѫ Тѣрчїи Косовѣл; ши'н ал доиле ань мѣри Мѣрать-беги л февръріє л 4 ѕиле.

Лпържїа лѣ Мяхмѣть фїюл лѣ Мѣрять.

Кѫндь стѫтѣ Махаметь лпѫрать, ель ера нѣмѫрѣл анлорь 6960 [1452]. Дечи адѣсе тоци Тѣрчїи де претѣтиндинѣ ши пѣрчѣсерѫ мѣлци фѫрѫ нѣмѫрь спре Цариградь ка съ-л добѫндѣскѫ; ши лѣ wколить лтѫю Галата де w лѣ бѫтѣть, пѫнѫ че w лѣ добѫндить; ши дѣчїи се легарѫ де Цариградь къ тоате мешершѣгѫриле лорь ши къ тоате брѫбѫцїиле ши пѣтѣрл лорь, ши дѣпѫ невоинцѫ ши врѫсаре де сѫнце еи лкѫпѣрѫ л Цариградь.

Дѣ Цариградь.

Ани 6961 [1453] добѫнди Махаметь Цариградѣл, л лѣна лѣи маи 29, лтр'о ѕи де винери. Чине лѣ ѕидить лтѫю Цариградѣл, ель л'лѣ кемат Костантинь мареле лпѫрать, фїюл Костеи ши ал Єлинеи. Ши кѫндь лѣ лѣать Тѣрчїи Цариградѣл, чине лѣ фость лпѫрать, ѭарѫ л'лѣ кемать Костантинь. Фост'лѣ дела Ядамь пѫнѫ кѫндь лѣ гѫтить Костантинь Цариградѣл ани 5836, ѭарѫ дела нашерѣ лѣи Христось 318. Дечи дела Костантинь че лѣ ѕидить четатѣ пѫнѫ кѫндь w лѣ лѣать Тѣрчїи, еи лѣ трекѣть 1125; ѭарѫ кѫндь венирѫ лтѫю ла Калиполи, еи лѣ фость ани 6867 [1359]. Атѣнче с'лѣ лчепѣть л се дескѫлека цара Молдовеен. Дечи дѣкл лѣарѫ Тѣрчїи четатѣ дела Гречи, еи ле тѫѭарѫ лпѫрѫтѣл ши пре тоци боѭарїи ши тоате капетеле, ши слѫби тоатѫ пѣтѣрѫ гречаскѫ. Дѣчїѫ скрисе Махаметь л тоате латѣриле, пре ла краи, пре ла домни, пре ла воевоѕи, де се мѫртѣриси лпѫрать, къ пѫнѫ атѣнче се кема бегы. Дечи де атѣнче тоть се сфѫдескь къ тоате цѫриле ши нѣ лѣ рѫѕѣнь, че тоть лѫрцескь де тоате пѫрциле. Ани 6963 [1455] бѫтѣ Махаметь пре Сръби ши ле лѣw w

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

четате анѣме Брѫдо, ши Ситница, ши алте четѫци ѧпрежѣрь; ши дѣчїи пѣрчѣсе Махаметь ла Белградь ка съ-ль добѫндѣскѫ, ши се лови кѫ Їнкѫл, ши бирѣи Їнкѫл пре Махаметь кѫ кристошїи, дечи се тѣрнѫ Махаметь рѣшинать. Дѣчїа тремисе Махаметь ѣнь пашѫ де добѫнди ѫарѫ Смедерова ши ѡ четате анѣме Рѫшава ши алте четѫци мѫлте. Яни 6969 [1461] трекѫ Махаметь марѣ ла Анатолїа ши добѫнди ѡ четате анѣме Синопѫл ши Трапезондѫль, ши се бѫтѫ кѫ Юзѣмь Хасань ши-ль бирѣи; ши'н аль треиле ань мѣрсе де добѫнди тоатѫ Босна. Яни 6974 [1466] прѫдѫ Махаметь пре Ярѫжнаши ши мѫлци тѫе; пре Скендира домнѫл сколасе ден царѫ, ши ѯиди аколо четате де ѡ кема Конюх; ши ла анѫл ѫарѫ пѣрчѣсе ла Ярѫжнаши пре алтѫ кале ши прѫдѫ Томорница. Яни 6976 [1468] мѣрсе Махаметь ла Кѫрѫимани ши ле бѫтѫ ѡ четате анѣме Галова; алте четѫци мѫлте кѫрѫимѫнеци добѫнди, ши Негрипѫл. Яни 6981 [1473] рѫдикѫ-се Махаметь кѫ ѡши мари спре Изѣмь-Хасань, ши нѫ пѣтѫ фолоси немикѫ, че-шь пїердѫ воевозїи ши пашїи ши мари ѡастѣ кѫ тотѫль ла валѣ Ефлѫѫлѧи; аколо пери ши Хасань Мѫрать пашѫл ден Романїа. Яни 6983 [1475] тремѣсе Махаметь ѡши мари спре Стефань воеводь ла царa Молдовеи, ши перирѫ атѫнче Тѫрчи мѫлци фѫрѫ нѫмѫрь; ши ѫарѫ ани 6984 [1476] се скѫлѫ ѧсѫши Махаметь кѫ ѡши мари спре Молдова, ши се ловирѫ де фацѫ ла Валѣ-албѫ, ши бирѫирѫ атѫнче Тѫрчїи, дечи фѣчерѫ рѫѫ маре Молдовѣнилорь; ши кѫ Мисирѣнїи ѫѫ фѫкѫть рѫѯбою, че н'ѫѫ избѫндить; ши с'ѫѫ бѫтѫт кѫ Иверїи. Кѫндь ѫѫ фост ани 6989 [1481] Махаметь ѫѫ мѫрить, ши ѫѫ стѫтѫть ѧ локь фїю-сѫѫ Баѫѯить, дечи се скѫлѫ Баѫѯит ѧтѫю ла Килїа ши ла Четатѣ-албѫ де ле лѣѡ дела Стефань воеводь; ши се дѫсе ла Яравлѣни ши ла Мисирѣни, че нѫ фолоси немикѫ, кѫ-шь пїердѫ воиничїи ши се ѧтоарсе рѫшинать де аколо: вени кѫ пѫцини воиничи; ши кѫндь фѫрѫ ани 6997 [1489] ѫарѫ тремѣсе Баѫѯить ѡши прѣ мари пре Мисирѣни ши пре Яравлѣни, ши мари мѫлци перирѫ; ши ѧ Цариградь ѧкѫ се тѫмплѫ атѫнче ѣнь семнь, кѫ ѫатѫ кѫѯѫ фѫлцерь ден черь де апринсе прахѫл чель де пѣшкѫ, дечи рѫсипи касе мѫлте прилѧ прежѣрь, ши перирѫ мѫлци, ши пѫмѫнтѫль ѧкѫ се кѫтремѫрѫ кѫть ѧпѫратѫл ѧкѫ се спѫре кѫ ва пери атѫнче.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

NOTANDA

1. *a*) Finalul *u* e întreg fórte rar, apróape exclusivamente numaĭ atuncĭ când este urmat de un pronume personal enclitic saŭ de reflexivul *se*: дѣ сѫврѫшитъ-л фѣче (346), тотъ-л дрѫгѫ-цѧрѫ (348), елъ-шь вчисе (352), елъ-л прїими (352), тотъ-и кѫта (355, 373), елъ-и вѫзъ (355), дѣ'нтѫю-л кема (356), коконилорѣ-шь (356), елъ-л кемѫ (360), кѫндѣ-ци ва фи (360), елъ-и лѫсѫ (360), кѫндѣ-ши дѣ̀ѣде (360), дѣ тотъ-и сфрѫши (361), елъ-шь дѣ̀ѣде (361, 373), мѣлтъ се кѣтремѣрѫ (361), кѣмѣ-и фѣ (362), кѣмѣ-и дрѫцл (363), елъ-ши фѣче (364), елъ-и тѫе (364), кѣрѣндѣ-л жѣнгїарѫ (365), елъ се рѫзболи (365, 368), елъ се амѫци (369), кѣмѣ-и ва фи (369), елъ ле рѫспѣнсе (370), елъ-л дрѫца сорѣ-са (366), елъ-шь препѣсе (367), елъ се дѣсе (368, 383), кѣмѣ се грѫпще (372), дпѫ-ратѣлѣ-и грѫи (368), кѣмѣ цѣм зис (372), елъ се мѣе (372), кѣмѣ ма лѣать (372), елъ-ши черше (374), дпѫратѣлѣ-и кѫтъ (374), д мижлокѣ се трѣдїа (376), внь прѫхѣ-и рѫсипи (376), д дешертъ се невоще (376), кѣрѫндѣ се сврѫши (377), елъ се дкисе (379), елъ ли се фѫгѫдѣи (379), елъ се фѫгѫдѣи (379), кѣмѣ-л ворь дрѫцл (379), елъ-л гони (380), соцѣ се фѣче (380), кѣмѣ-и ера (380), елъ ле иждрѫа (380), елъ-и рѫспѣнсе (382), елъ се скѣлѫ (382, 388, 394), мѣлтъ се кѫиа (382), елъ се мънїе (382), кѣмѣ л'ѧѣ рѣгать (383), кѣмѣ ма пророчить (384), елъ-и вѫлѣїа (385), елъ-и кѫтъ (385), елъ-и бирѣи (387), кѣмѣ-и ера вода (387, 388), тотъ-ль дѣемна (387), елъ ле топи (388), елъ-шь пѫрѫси (388), елъ-ль пѣсе (388), кѫтъ-и фѣ вода (388), тотъ-и бирѣиа (389), кѫтъ се рѫсипїа (389), елъ-шь пѫзїа

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(389), ели-лъ сколсе (391), ели се фѫча (391), де ели-ш (392), кѫнди-и пѫра (392), ели-и принсе (392), л капи-ши (394), ки-рѫнди-л ажинсерж (398), ели ши тинсе (398), ели се рѫдикж (398), тоти ыи бѫтѧть (399), кѫти се ведѣ (402), ели-ши лпѫржцїа (402), кѫти се лтѧнека (402), ели се рѫсѧна (403), кѫти-и пїерь (404), ели л'ли кемат (405), ели-и цинѣ (393), cu excepţiuni însă ca: ель се мирж (367), ель се мѫнїе (388);

b) doă casuri de finalul *u* întreg de 'naintea conjuncţiunii *şi*: кѧмѧ ши се грѫмще (371), сѫмтѧ ши ен (362);

c) într'un mod independinte de cuvîntul ce urmézá, finalul *u* întreg se află de 13 orĭ numaĭ după consóna *ş*: ѧчигашѧ (358, 374, 382), пиѯмашѧ (371), фѫцишѧ (374, 383, 403), тѫмпишѧ (384), фѧришѧ (386), ѧлкѣшѧ (387), секирашѧ (387), пашѧ (406), кипешѧ (396), cu câte-va excepţiuni ca: фѫциш (353, 401, 405), ѧчигашь (377);

d) într'un mod necondiţionat, finalul *u* întreg ne întîmpină în *domnu*: Миханл фѧ домнѧ л локь де легать (384) şi în: кѫндѧ ли фѫкѧть (400).

2. Finalul *i* este scris întreg fórte des, maĭ tot-d'a-una, anume acolo unde el se rostesce astă-dĭ jumătăţit, bună óră: дечи мѧлци вонничи=actualul *decĭ mulţi voĭnicĭ* (369), şi se póte ḑice cu certitudine că se şi p r o n u n ţ a întreg când era urmat de pronumele enclitic: кѫрбатѧлѧи-шь (347, 394), дечи-л (348, 352, 368 etc.), ен-ль фѫча (349), лѧи-л фѣче (350), ен-ль апринлѣ (354), ѧнїи-шь мѫлка (359), пѫгжнїи-л чинстескь (368), кѧ соцїи-шь (368), еретичїи-л лтребарж (370), апои-л лѫсж (388), коконїи-ши (386), дечи-шь вѫзѧ (390), ен-л сѧгрѧмарж (396), дечи-л вѫзѧ (398).

3. *a*) ѣ represintă în textul nostru, ca în paleografia română în genere, pe *ă*: сѧфлеть кѧрать ши кѧ кипь фрѧмось (371)=*sufletŭ curatŭ şi cu chipŭ frumos*, lipsind numaĭ atunci când ultima consónă e scrisă d'asupra rîndului (cf. maĭ sus p. 4, 20, 29, 40, 59, 117), dar conservă şi valórea sa cirilică de *ĭ* atunci când înlocuesce pe finalul *i* scurtat, de ex.: елѧшь şi елѧши =*elu-şĭ*, цѧрь şi цѧри=*ţărĭ*, юбиторь şi юбиторю=*ĭubitorĭu* etc.;

b) ѫ şi ж represintă de o potrivă pe *ă*, cel al doilea scriindu-se maĭ cu sémă la finea cuvîntului (cf. maĭ sus p. 110, 227), dar adesea şi la mijloc, fără ca scriitorul să observe vre-o deosebire sistematică între ambele semne, aşa că pe aceĭaşĭ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

фѣришѫ и дѣвца (386), еаѕ и кирѣи (387), Ѳеѡдора и бла-стемѫ (387), тотѕ и кирѣина (389), еаѕ и цинѣ (393), еаѕ и принсе (392), пре Шкѣи и смери (395), сѫрачїи и милѣина (396), Катакозинѫ и апѫра (401), ba chîar câte de doă orî într'o singură frasă, de ex.: пре алцїи и жѣлѣ, пре алцїи и слѣтїа (375), мѣлци де л тѣрма лѫ Христос и мѣнчїа ши пѫстории тѣрмеен лкѫ и слѣтїа (369), коларїи и дѫрѣина, воиничїи и милѣина (396);

c) tot aşa vedem numaĭ *i* în locul dativuluĭ singular *iĭ*: Противес и лпѣтѫ (352), и пѣсерѫ нѣме (357), и фѣ милѫ дин-сѣлѣ (358), ачестѣа и пѫра (361), и тѫе капѣа (364, 367), и лфлорїа тинерѣцеле (396), лпѫратѣлѫ и грѫи (368), кѣмѫ и ва фи (369), еаѕ и рѫспѣнсе (382), кѣмѫ и ера воа (388), лѣи и пѫрѣ (388), лѣи и вени (388), лѫ Ираклонь и тѫларѫ нлсѣа (376), ér într'un loc *e* pentru *i*: долрѫ е требѣлще милѫ (365);

d) în fine, nicĭ dativul *îşĭ* (cirilic лши saĭ лшй) nu există în Moxa, ci numaĭ ши=*şi*, maĭ adesea шь=*şĭ*: вніи шь мѫлка фечорїи (359), ачеста шь вчисе пре мѣмѫ-са (359), еаѕ шь дѣде (361, 373), еаѕ ши фѣче (364), кѣмѣ шь лпѫржцїа Ѳеѡдосїе (367), еаѕ шь препѣсе (367), еаѕ ши черше (374) еаѕ шь пѫ-ржси (388), еаѕ шь пѫзїа жокѣриле (389), дечи шь вѫзѣ (390), ниче шь да (395), дечи шь дѣде (395), еаѕ ши тѣнсе (398), дечи ши пѣсе (398), ниче ш гѫнди (398), дечи шь сколсе (399), дечи ши wрѣи фечорїи (401), коларїи шь пикнїа локѣре (403);

e) acéstă particularitate: *lă*=*îl*, *i*=*îĭ*, *şĭ*=*îşĭ*, maĭ cu sémă când cuvîntul ce precede este terminat printr'o consónă saŭ prin doĭ *i*, ca în Маѕимїань лѣ плѣрѫ, пѫгѫнїи л чинстеск, Iwань лѣ сколсе, коконїи и лепѫдарѫ, соцїи-шь и дѫрѣина, Противес и лпѣтѫ, лѫ Ираклонь и тѫларѫ etc., e cu atât maĭ remarcabilă, cu cât în deşert ar căuta-o cine-va în cele-l'alte monumente ale limbeĭ române, fie cât de vechĭ.

5. *a*) Cuvîntul cel maĭ supus la variaţiunĭ fonetice şi morfologice este *însu* (=*ipsus*=*inpsus*=*insus*, cf. *nunta*=*nunpta*=*nupta*): лсѣши (389 etc.), лшиши (380 etc.), прi'нсѣл=*pre însul* (385, 393), прi'нши (375), спрi'нсѣл=*spre însul* (365, 374, 397), спрi'нсл (352, 382), спрi'ншїи (347, 364), дѣпѫ 'нсь (356, 360), дѣпѫ'нсѣл (355, 362, 383), дѣпѫ'ншїи (357), лл динсь (352, 359), кѣ динсь (401), лл динсѣл (352, 356)), лл динсѫ (352, 382), дерепть динса (352), лл диншїи (365), кѣ диншїи (373, 377), пре денса (355), и фѣ фолось ди'нсѫ=*de însă* (362),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(404), жѕнгѣ (354), жѕнгѣтъ (358), арѕнкж (356, 357), лѧнгж (383), дельнга (404), стингж (354), ѕнь etc.;

b) Moxa este singurul care aruncă o lumină decisivă asupra naturei acestui interior ѧ, căci în cele-l'alte texturi, unde fenomenul e generalmente fórte rar, noi îl găsim nu numai de-'naintea lui *k* şi *g*, dar încă în кѣѧпѕа, фрѕѧ̃за (15), фїиѧд, авѣѧд (20), бѣѧтоıаскѣ (153) etc., adecă de'naintea labialelor şi a dentalelor, ast-fel că din cele puţine exemple nu se putea trage nici o conclusiune precisă, după cum n'am tras'o noi înşi-ne mai sus la p. 37, pe când în textul de faţă, afară numai de cuvîntul ѕѧ̃=*un*, sînt tocmai 66 casuri de ѧ, tóte e x c l u s i v a m e n t e de 'naintea guturalei, fie tenue saŭ mediă, de unde resultă cu o deplină certitudine că interiorul ѧ este anume *nasala guturală*, ca γγ saŭ γκ la Grecî: *mănâγkă*, *aruγkă*, *luγγŭ*, *liγγŭ*, *înpuγγŭ* etc.;

c) deşi Moxa întrebuinţézĕ une-orî pe н pentru ѧ, totuşi el simţîa fórte bine diferinţa lor fonică, de vreme ce nu pune nici o dată pe ѧ de'naintea unei consóne neguturale, ş'apoi în cuvîntul стиѧгж, după ce scrisese de'ntâiŭ numai стингж, a adaus după aceîa pe ѧ d'asupra lui н;

d) consóna nasală guturală ѧ, adecă ѧ în interiorul cuvîntului, trebuîa să fi avut un element vocalic obscur, póte ceva mai scurt decât în prepositiunea ѧ=*în*, adecă de scurtimea albanesului *ă*, căci fără un asemenea element nu s'ar puté explica identitatea grafică între ѧ în acéstă prepositiune şi între ѧ cel medial, mai ales în vorbe compuse ca: ѧпѕгъ saŭ ѧделѕѧгж, unde scriitorul ar fi fost silit să stea pe gânduri dacă iniţialul ѧ nu s'ar fi pronunţat a p r ó p e tot aşa ca şi cel-alt ѧ, ceîa-ce se mai confirmă şi prin scrierea ѧн în loc de simplul ѧ în гѣѧнганїилє, стиѧнгж.

7. Prepositiunile compuse cu ѧ=*în* conservă generalmente pe acest ѧ, scriindu-se, ca adesea şi 'n cele-l'alte texturi: дє ѧ (346, 347, 348, 349 etc.)=*din*, прє ѧ (352—3, 360, 365, 376 etc.) şi при ѧ (378, 404, 406)=*prin*, dar de multe orî şi ден, прен, прин, ér de doă orî chîar день (370, 404) =*denŭ*, ceîa-ce nu póte fi decât o scăpare de condeiŭ.

8. *a*) Aferesa lui ѧ prin dissimilaţiune cu o nasală ce'l precede: ѕ'нцелепть saŭ ѕн целепть (357)=*un înţelept*, мѕлтє пѣрци

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

л пѫржїа Румѧлѧи (364)=*multe părţi în împărăţiea Rymului*, ѧл пери ѧнь пѫрать (384)=*un împărat*, рѫдикарѫ ѧнь пѫрать пре Ѳеѡдосїе (379), шаде л тѧнѣрекь (385)=*în întunérec*, токмїа тоате л пѫржїа (386)=*în împărăţiea*, сѫ мори де бѫтрѫнь л пѫржїе (379);

b) aferesa luĭ л fără dissimilaţiune: wмь бѧнь ши целепть (383)=*şi înţelept*, ль плѧрѫ (363)=*îl înplură*, глѧ–и вѫлѧїа=*învăluia* (cf. 360: лвѫлѧи, 376, 384 şi 403: лвѫлѧиа), w! пѫржтѣасѫ (386)=*o! împărătésă*, се тѧрсе ((378)=*se întórse* cf. 351, 403, 406: се лтоарсе).

9. *a*) Apocopa luĭ л prin dissimilaţiune: де 'нчепѧтѧл лѧмїен пѫнѫ ла потопь (348)=*den începutul...*, де лпѫрцира лимбилwр пѫнѫ ла Авраамь (349)=*den împărţirea...*, де'нчепѧтѧл лѧ Сѧмоиль кѧ Сѧвл пѫнѫ ал Давидь (349), unde dispariţiunea luĭ л în де=дел se probézĕ prin comparaţiunea cu pasagele analóge în carĭ л se conservă: дел ешитѧ Изранилwр пѫнѫ ла Давид (350)=*deîn eşitul...*, дел анѧл де лтѫю л лѧи Авраамь пѫнѫ кѫндь (349)=*deîn anul...*, apocopa luĭ л fiind însă mai puţin sigură în: де мѧрцина пѧмѫнтѧлѧи пѫнѫ л мѧрцини (361), căcĭ într'un alt loc este: дела мѧрцинѣ пѧмѫнтѧлѧи пѫнѫ л мѧрцини (364);

b) apocopa luĭ л fără dissimilaţiune de 'naintea consóneĭ: ѧнїи де боиари (374)=*unĭĭ den boiarĭ*, şi apoĭ: лн 19 ань де (=den) домнїа лѧи Тиверїе (358),* ши 'н ал шаптеле ань де домнїа лѧи (373), лн ал треиле ань де домнїа лѧи (375), ши 'н ал 16 ань де домнїа лѧи (404), unde dispariţiunea luĭ л din дел saŭ ден se constată prin alăturare cu pasagĭul: аль доиле ань ден домнїа лѧи Ѳеѡдосїе (365);

c) apocopa luĭ л fără dissimilaţiune de 'naintea vocaleĭ: ѕ ань (362)=ѕл ань=*un an*, după cum am maĭ vĕḑut în alte texturĭ maĭ sus de'naintea consóneĭ: ѕ кѫнпа (157)=*un cânpŭ* şi ѕ рѕмьн (169)=*un rumân*;

d) nasala în ѕл saŭ ѕн era atât de puţin simţită, acest cuvînt sunând aprópe ca simplul *u*, saŭ maĭ bine ca un *u* urmat de o vocală nasalisată fórte scurtă, încât Moxa a luat drept articol indefinit pe *u* saŭ *ue* în numele propriŭ Ѳеспа–

*) Tot aşa pe aceĭaşĭ pagină pasagiul cu lacuna despre nascerea luĭ Crist trebuĭ completat: [лн ал 30 ань] де лпѫржїа лѧ Ѧвгѕтъ, unde însă apocopa ocurge de'naintea vocaleĭ prin dissimilaţiune.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

сїанъ (358, 359)=Οὐεσπασιανός=*Vespasianus*, pe care'l scrie în două locurĭ: ѕнъ Спасїанъ (359), лѧи Спасїан (360);

e) ѕ мѫгарю (372)=*un măgarĭu* póte să fie o apocopă a luĭ ѧ ca în ѕ анъ, dar se explică maĭ bine prin assimilaţiune, după cum vom vedé îndată.

10. Contracţiunea: маинте (359, 360, 363, 367, 374, 377, 378, 390, 391 etc.)=маи ѧинъинте, dar de multe orĭ şi forma: маи наинте (356 etc.).

11. *a*) Acomodaţiunea regresivă a finaluluĭ ѧ cu iniţiala cuvîntuluĭ următor: дем прежѕрь де бескрекъ (380)=*den prejur* (cf. 355: дел прежѕр), labialul *p* acomodându-şĭ pe ѧ în labialul *m*;

b) assimilaţiunea completă regresivă a finaluluĭ ѧ cu iniţiala cuvîntuluĭ următor: шн'м мишен (370)=*şi în mişeĭ*, şi tot aşa pare a fi în: ѕ мѫгарю (372)=*un măgarĭu* prin forma intermediară ѕм мѫгарю;

c) acomodaţiunea regresivă a iniţialuluĭ ѧ: ѕмпла (354), dar pe aceĭa-şĭ pagină: ѧмпла, pe aĭurĭ ѧмпле (368, 369), unde labialul *p* îşĭ acomodase pe *n* în labialul *m* deja în prototipul latin *impleo*=*inpleo*, ér la Românĭ acomodaţiunea s'a întins maĭ departe asupra elementuluĭ vocalic, prefăcêndu-l în labialul *u*, ca şi la Catalanĭ: *umplir*.

12. *a*) н dispărut: флѧмѧде (358)=*flămânde* şi стрѧбѫтаціле (360)=*strămbătăţile*, póte numaĭ din grăbirea condeĭuluĭ, căcĭ pe aĭurĭ vedem: флѧмѧнда (392), флѧмѧнзить (359), стрѧмбѫтацінле (371), стрѧмбѫтатъ (366);

b) o dispariţiune reală a luĭ н este în genitivo-dativul Костеи (364, 405) alăturĭ cu nominativul Конста (363, 364)=*Constans*, Костантїе, Костандїе (364)=*Constantius* şi Костантинь (364, 405)=*Constantinus*, Româniĭ pînă astă-dĭ pronunţând *Costea*, *Costantin*, şi pare a fi de asemenea reală în чисте (388)=*cinste*, pe aĭurĭ чинсте (352, 372), чинста (348), adecă tot de'naintea grupuluĭ *st*, cu atât maĭ mult că prototipul slavic чьсть este fără nasală;

c) forma română nasalisată *cinste* provine din fusiunea temeĭ slavice: чьсть=чѣсти ‹onóre›, cu o altă temă slavică: часть=чепсть ‹parte›.

13. Moxa nu întrebuinţéză nicĭ o dată formele actuale *înnec*,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

17. In стрєннїи (367) şi стрїиннїи (370, 381), стрїини (385) din *străin*=*extraneus* este acomodaţiunea şi apoĭ asimilaţiunea regresivă a luĭ *a*=*e*=*i* cu învecinatul *i*.

18. Nasala se vocaliséză:

a) *n* aprópe tot-d'a-una în pluralul dela *an*: кѫци ан (345), ѫѕ скрис анн (345), времиле анлwр (346), şi aşa aprópe pe fiecare pagină, adesea de maĭ multe orĭ, de exemplu de 30 de orĭ pe pagina 349, dar adesea se găsesce şi forma анн, cu н conservat prin influinţa singularuluĭ ан;

b) *m* în кл трѫгїѕ (381)=*cam tărdiŭ*.

19. Epenteticul *i* se află numaĭ în cuvîntul *căini*=*căni*, şi acésta o singură dată: нищє кѫнни (360), dar ce-va maĭ jos fără epentesă: нищє кѫни (363), cf. 381: дентр'ѕн кѫне нѫскѕ ѕн фечорь де кѫне, дечи фѫчѫ тотъ кѫнѣщє.

20. демѫнѣца (361, 384, 404), демѫнѣцѫ (363), nicăiriĭ демѫннѣцѫ, деминѣцѫ şi cu atât maĭ puţin диминѣцѫ.

21. Finalul н trecut în м: Медїwламь (365)=Mediolan, în aceleaşĭ condiţiunĭ ca maĭ sus în Крѕчам=Крѕчан (133) şi Рwстам=Ростан (219).

22. Aferesa luĭ *i* de'naintea luĭ *u*: Ѳстинь şi Iѕстинь (370) =*Justinus*, şi ѕшорь (394) din vechiul *ĭuşor*, conservat în forma verbală: сѫ лє юшѕрѣзє мѫнкѫтѕрилє (350), unde *i* este organic din lat. *lev*-=*ĭeu*-=*ĭu*-.

23. Finalul *ă* trecut în *e* fără acomodaţiune vocalică:

a) după *ş*: w мѫтѕше (366)=*mătuşă*, пиѕмѫ врѫжмаше (371) =*vrăjmaşă*, фїларѫ врѫжмаше (380), се пише (370)=*se pişă*, кѫмаше (394)=*cămaşă*, моаше (397)=*moaşă*;

b) după *ţ*: сѫ-л сколце (370, dar 397, 398: сѫ-лъ сколцѫ, сѫ w сколцѫ).

24. Medialul *é* (ѣ) trece fórte des în *a*, nu numaĭ în casurile obicĭnuite astă-dĭ în graĭul vulgar, de ex. după *ş* (371 etc.: шарпе, 346: ал шаселє, л шласѣ, л шлптѣ, 371: дешлртє, 385: шадє etc.), după *ţ* (350, 352 etc.: цара, 372: цапънѫ, dar 350: цѣѕ лѕлт, 370: цѣѕ тѫлтъ, 372: цѣм ѯис), după *s* (361 etc.: сара, dar 348: сѣѕ лчепѕт), după *v* (363 etc.: варѫ, 364, 375: иѯвѫваскѫ, 378, 404: ловаскѫ, 381 etc.: ваѯѫ), după *b* (402, 404: срѫбаскѫ, dar 405: срѫвѣскѫ), după *p* (393,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

398: трѕпасккѫ), după *m* (363: масѫ), după *f* (363 etc.: фатѫ), după *j* (372: гриѫаскѫ), ci mai ales după ч: дѕлчацѫ (345, 346), дѕлчаскѫ (346), чатꙗ (348), чатѫ (384, 389), чарѫ (374), мѕнчаскѫ (360, 374, 398, dar 363: мѕнчѫскѫ), частѫ (360, 390), ачаста (364), ачастѫ (356), гречаскѫ (369, 370, 375, 376, 380, 383, 392, 393, 405, dar 352: гречꙗскѫ), гречаска (393), тѕрчаскѫ (376), чаркѫ (390), лѕчафѣрь (386), ér mănţinerea luĭ *é* în pluralul лѕчаферн (345) se explică prin acţiunea regresivă a următoruluĭ *e*+*i*.

25. Muĭarea accentatuluĭ *e* şi a luĭ *é*:

a) după *p*: пїетрнле (345), пїатрѫ (359, 386), пїердꙗ (358), пїардерꙗ (352), пїарде, пїарде (369, 388), пїарѯѫ (378, 384), пїалꙗ (372), пїаре (386) etc.;

b) după *v*: кїермїи (363);

c) după *f*: фїерь (371), фїарѫ (371, 380, dar 390: фꙗрѫ), фїерн (348, 384), фїернле (346) etc.;

d) după *m*: мїеѕ (368), мїаре (386), мїаѯѫ-нолпте (389), мїаѯѫ-варѫ (363), деѯмїердѫчюне (367);

e) prin urmare, generalmente după o labială (*p*, *v*, *f*, *m*).

26. Propaginaţiunea luĭ *o*:

a) regresivă şi progresivă tot-o-dată de 15 orĭ în numele Потоломеи=*Ptolemaeus* (351, 352, 357);

b) progresivă însoţită de asimilaţiunea labialelor: корови (363) =*vorbi*.

27. Vocale lungĭ, indicate prin reduplicaţiune:

a) *aa*=lungul *a*: хрѫнѣкаскѫ (356)=*hrăneaască*, дпѣрѫтѣкаскѫ (366, 386), латинѣкаскѫ (382), лѣкафѫ (389), мѕстѣкацѫ (381), cf. mai sus p. 129 şi 234;

b) *ii*=lungul *i*: дмѕлцинт (399), котеѯа фїини (387), дѣрѕи фїинїи (388) dela *fin*=*affinis*, unde şi lătinesce primul *i* este lung;

c) *ee*=lungul *e*, veḑĭ mai jos la No. 58, *b*.

28. Conservaţiunea neaccentatuluĭ *o*: Росалїи (391)=*Rusalii* dela prototipul *Rosalia*.

29. Confusiunea între neaccentatul *o* şi *u*:

a. фромошел (352)=*frumuşel*, dar pe aceĭaşĭ pagină: фрѕ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

молсѫ, ér pe aĭurĭ chĭar cu vocala obscură: фрѫмсецѧ (345), фрѫмсецилє (366), фрѫмсецѧ (345);

b. дормить (367), адормици (367), дорминдь (396), dar дѫрмїѧ (382), адѫрмирє (362), дѫрминдь (368, 388) etc.;

c. Ромѫнѣцыє (356), dar Рѫмѫни (354, 355), Рѫмѫнїи (377), рѫмѫнескь (402), рѫмѫнѣскѫ (403);

d. ѫрбирѫ (392), dar pe aĭurĭ: wрбирѫ (382);

e) wршениче (393), dar maĭ jos: ѫршеникь (395, 397, 400)' ér despre originea cuvîntuluĭ cf. maĭ sus p. 219;

f. арѫмитори (381), dar: аромисє (390), ароми (347), аромить (367);

g. негѫцѫтори (379), dar негоцетореци (386);

h) фортѫнѫ (383) фортѫна (352)=lat. *fortuna*, dar şi фѫртѫнѫ (398), фѫртѫнацилорь (400), numaĭ forma cu *u* fiind cunoscută de d. Cihac (Dict. 106), care observă: 'l'acception 'de *tempête* a dû se développer en premier lieu de l'it. *correre* '*fortuna*, c.-à-d. *courir fortune sur mer, et de là subir une* '*tempête*, le mot roumain est pris du néogrec„ comiţênd—credem noĭ—doă erorĭ:

α. ca sens, *fortuna* a putut deveni 'tempête„ numaĭ prin intermediul etimologieĭ poporane curat române dela *tună*, şi este remarcabil că tot etimologia poporană dela *tună* pare a fi schimbat la noĭ pe *e* în *u* în *întunerec*=*intenebricum*, unde trecerea luĭ *e* în *u* între *t* şi *n* este foneticesce inexplicabilă, afară numaĭ dacă vom admite un prototip metatetic *intebnericum*;

β. urméză dară că Grecii (φουρτοῦνα), Turcii (fortuna) şi Serbii (фортѫна) aŭ luat cuvîntul, direct saŭ indirect, dela Românĭ, după cum tot dela Românĭ—şi acésta n'o contestă nicĭ d. Cihac—aŭ luat eĭ pe *furcă*: ngr. φοῦρκα, bulg. фѫркѫ etc.

30. *u* după altă vocală trece în *o*: рѫwтѫци (346, 348, 374, 387, 396), рѫwтѫцилє (347, 365, 375), ѧгрewи (372), прewтѫ, прewтѫлѫи (388) прewцїи (396, dar 371: прєѫцїи), рѫпѫwсь (383, dar 391 şi 399 prin acomodaţiunea ambelor vocale: рѫпоѫса).

31. Conservaţiunea luĭ *e* în derivatele dela *béĭ*: бєѫ кѫ кѫрбєлє (350), бєѫ ши ель (369), бєѫ пѫхарь (382), бєѫ дє сє ѧбѫтѫ (389), бєѫ ѧколо (376), бєѫнд-лє сѫнцелє (375), бєѫ-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

връвѣщїѧ (353), връвать (360), прѫгари (356), хрѫтїе (357), крѫнѕл (378), прѣкѫлавѕлѕи (361), врѫх (363), врѫтѕте (375), врѣколлкѕл (369), врѣколѫчїе (370), чрѫтарѣ (388, dar 391: чертаре), трѫхїѕ (381), фрѣмѫка (390, dar tot acolo: фармече, ér 380: фѫрмѫкѫторю) etc;

b) a luĭ *r* peste silabă: Ѥвва нѕмли кѫт се противи (347)= *se potrivi*, Мѕрцѕфлонь alăturĭ cu Мѕцѕрфлѡнь (400);

c) maĭ rară a luĭ *l:* стлѫпь, стлѫпѕлѣ (348), влѫтѕрь (388), глѫчавѫ (396);

d) a uneĭ silabe într'un nume propriŭ străin: Калапинь (392) alăturĭ cu Лакапинь (391)=Λακαπηνος.

39. *zua*=*ḑi-u-a*, articolat dela *zi*: трекѕ ѕѧ дѣ'нтѫю (345), жѕкѫ толтѫ ѕѧ (389), adverbial: ѧкла ши ѕѧ ши ноаптѣ (358), стрика Тѣрчїи ѕѧ (404).

40. ѣ pentru finalul *e*: ѧ пачѣ (363)=*în pace*, лѕасѣ (373) =*luase*, толтѣ (382)=*toate*.

41. *h* pentru *f* numaĭ în рѫсхырарѫ мѕлте пѫрци (364), alăturĭ cu рѫсфирарѫ лимбиле (348), unde tot-o-dată *i* trece după *h* în vocală obscură, cf. maĭ sus p. 298 No. 149.

42. Finalul *î* (ѫ) actual accentat apare maĭ tot-d'a-una în textul luĭ Moxa ca *i*: вкори (349, 351, 353, 362)=*oborî* (la imperfect вкѡрнѧ, 404, dar şi вкорѫѧ 384), вкѫри=*ocărî* (imperfectul вкѫрїѧ, 350), ѕри (389)=*urî*, вмори (381, 400) =*omorî*, пѫри=*părî* (la perfect пѫрирѫ, 352), dar tot-o-dată пѫрѫ (353, 374) cu imperfectul пѫрѫѧ (372, 374, 387).

43. Nicĭ o dată forma actuală *spăria* (Cihac, 258), ci tot-d'a-una fără *i* după *r*: се спѫрѣкрѫ (347, 382), се спѫрѣкрѫ (375), се спѫре (359, 371, 378), се спѫре (389), спѫрѫ (375), apoĭ cu vocalisarea luĭ *r:* сѫ нѕ се спле (389) etc.

44. *a* după *s* trecut în *e*: сеѫтѫ лѕчїе (369), сеѫкѣтѫ фѫрѫ фїерь (371), сеѫтеле (395), dar сѫѫктелорь (402), сѫѫте (403), сѫѫетѫ (353), ér *ă* după *s* trece în *i*: синтемь (390), cf. acelaşĭ fenomen după *z*: шеѯиндь (394).

45. Asimilaţiunea consonantică progresivă peste silabă: виворь (367, 376)=виҳорь (369)=slav. вихрѫ, serb. şi sloven. *vihár*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

46. *Plaveză* (375: къ плавезеле ши къ арчеле)=actualul *pavăză* ‘bouclier’, represintă cu metatesă forma italiană *palvese*, după cum *paveză* saŭ *paveță* (395: павецеле, конфъреле, цеателе) reproduce pe cea-l'altă formă italiană *pavese*, de unde resultă împrumutul cuvîntuluĭ sub ambele forme anume din Italia în cursul evuluĭ mediŭ.

47. Șovăirea între *ti* și *ki*: Маркїанъ (368) și pe aceĭașĭ pagină acelașĭ personagiŭ: Мартїанъ.

48. къра сънце (356), къръ сънце (391), апъ къръторе (346), în loc de actualul *curgea*, *curgătoare*, unde *g* nu s'a format din *i* al uneĭ forme latine ipotetice *currio*, după cum crede d. Cihac (Dict. 71), ci s'a furișat prin analogiă cu *merg*, *mers*, cătră *cur*, *curs*=*curro*, *cursum*, dar vechea formă *a cure* =*currere* a influințat tot-o-dată la rîndul seŭ asupra luĭ *merg*, care în Transilvania se pronunță fără *g*: *mer*, *mere*.

49. бъчинь (355, 364, 386), бъчине (395), cf. maĭ sus p. 248.

50. Forma ашишждера (364) alăturĭ cu ашиждера (381, 403) modifică cele ḑise maĭ sus la p. 90 în acest sens că cuvîntul român s'a format nu din *ași*+ждера, ci din *așișĭ*+ждера, cu atăt maĭ mult că 'n dialectul daco-român forma corecta *ași* pentru *așa*=*ași-a* nicĭ că există, în adevĕr, decăt numaĭ în compusul *ași-șĭ*=*așa-șĭ*, unde primul *i* se conservă prin protecțiunea asimilativă regresivă a finaluluĭ *i*.

51. съръпъ каселе идолилорь (364)=actualul *surpâ* pare a confirma etimologia propusă de d. Cihac (Dict. 271) din latinul ipotetic **subrupare*, deși n'ar fi peste putință derivațiunea din cuvîntul latin existinte *surrumpere*, cu perderea nasaleĭ ca în simplul *rup*=*rumpo* și cu trecerea din conjugațiunea *-ĕre* în conjugațiunea *-are* ca în *născare* lîngă *nascere*.

52. сфъримъ (389)=*sfărămâ*.

53. Una din particularităților cele maĭ interesante ale textuluĭ luĭ Moxa este întrebuințarea pleonastică a luĭ *el*:

a) înainte de un nume propriŭ: елъ .лпържци Яхавь (350), елъ стъть домнь фїю-съ Искаиїе (355), елъ стъть .л ърма лъи Себастьь Августь (357), елъ стъть Тиберїе Кесарь .л Румь (358), елъ стъть .лпърать фрате-съ Истиніанъ (370), елъ се ръдикъ ден Сикилїа ънь имь (377), елъ стъть папъ ънъл че венисе

(382), ель ера ѕнь кѫлѕгѫрь де фрѣмѫка (390), ель грѣби ѕнь воиникь де тѣе (390), ель нѣвѣли де л олтарь ѕнь wмь (391), ель ѯисе Лев ла моарте–шь (391), ель брѣ сѫ фїе ель Фока мпѫрать (392), елѕ–и принсе Костантинь (392), ел вѫѕ Катакоѯинѕ (401), елѕ–ши мпѫржїа Калоїwань (402), елѕ л'ѕ кемат Костантинь (405), ель ера ѕнь проклать де хаджмь (393), елѕ се скѕлж Свѣтьславь (394), ель вени Цимисхи (394) ши крескѕрж воиничи Василие ши Костантинь (395);

b) înainte de un nume comun: елѕ се рѫсѕнл вѫздѕхѕл (403), ель ера нѕмѫрѕл лилорь (405), ши лѕ трекѕть [ли] 1125 (405), ши лѕ фость ани 6867 (405), ель лѕ фость ли 5553 (400), ел лѕ фость нѕмѫрѕл лилорь 400;

c) în urma numelui propriŭ: Парїе елѕ–шь ѕчисе ѕи фрате (352), Врѕть ель се кїамѫ неѕѕнь (356), Траіань елѕ–шь дѣде домнїа (361), Леонтїе ел мпѫрци тоатѫ лвѫцїа (366), Маврикїе дѣка стѫтѕ мпѫрать елѕ–шь дѣде (373), дарѕриле тале цале не рѫкорескь (345), Ѧртемїе дѣка цїѕ елѕ се лкисе (379), Ѳеwдосїе дѣка лѕѯи ел фѕци (379), Михаил елѕ–шь пѫѯїа жокѕриле (389), Костантинь ель мѕри (390), Марко ель мѫлгѫ пре мпѫратѕл (391);

d) într'un sens neutru (=*illud*): ель веніісе лтѕнче брѣмѫ Троіанилор де перить (353);

e) o asemenea întrebuințare a persónei a treĭa la nominativ e fără exemplu în texturile române vechĭ saŭ noue, ér din cele-l'alte limbe romanice se pot indica numaĭ óre-carĭ analogie de postpunere în vechea francesă şi 'n spanióla, nicăirĭ însă analogie de prepunere, nicĭ o dată adecă ce-va ca: „el năvăli un om„, ci numaĭ dóră: „un om el năvăli„, cf. în Diez (Gramm.[3], III, 63 şi urm.): „e Berenger il fiert Astramaritz„, saŭ într'un text medio-latin din Spania: „ipsam civitatem restauramus eam„.

54. Pronumele pleonastic, ca cel de sub No. precedinte, dar în casurĭ oblice şi numaĭ înainte de nume: сѫ–и фїе прїѧтинь фечорѕлѕи (366), черш8–л пѫмѧнтѕл ла Ірлклїе мпрѕмѕтѕл (376), цатѫ–и гони Романь лѕпїи (392), шї–и фѕ милѫ лѕи дѕмнеѯеѕ (375).

55. Pronumele repetat la acusativ şi maĭ cu sémă la dativ: лорь ле ера вїаца (355), лорь ли се рѫспѕнсе (357), лѕи и фѕ моартѣ (362), лорь ле дѣде (364), ле пѕсе лѣце лорь (346),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

кѣмѕ–и ера лѣи вод (387), лѣи и пѫрѕ (388), лѣи и вени (388), де–ль кема при ѡнѣл (393), ел8–л лѣѫца (366) etc.

56. Prepositiunea repetată:

a) жѕнгѣ пре воевоѕи пре мои мари (354), ѕитарѫ пре дѣмнѣѕе8 пре чела че ѡ8 фѫкѕт (347);

b) л четате л Мемфа (354);

c) кѕ домнѣл латинескь кѕ Латин (355), ардѫ кѕ касе кѕ тоть (378);

d) лл домнѣл Шкїенескь лл Тервелѣ (378), лл ллате лл тоть (397).

57. Articolarea pleonastică anormală:

a) în construcţiunea nominativului cu genitivul: лль патрѣль сѫборѣл л тоатѫ лѣмѣ (368), цара л Маніхеилорь (370), л-вѫцѫтѕра л прѣ лнѫлцатѕлѣи (347);

b) în construcţiunea adjectivului cu numele personal la genitiv: л проклѫтѕлѣи лѕ Ісліань (364);

c) în construcţiunea numelui personal la casul oblic cu terminii de înrudire contraşi cu pronumele reflexiv: домнїа фіюсѫѕ лѣи Тить (360), сѣи лпѫржцїа тѫтѫне–сѫѕ лѣи Йндроникь (401), лѣсѫ лпѫржцїа фїю–сѫѕ лѕ Костантинь (376), лѣсѫ лпѫржцїа фїю–сѫѕ лѕ Ісстиянинь (377), дѣде кѣнѣл фїю–сѫѕ лѣи Михаиль (386), лѣсѫ лпѫржцїа фржцине–сѫѕ лѣи Ілеѯандрѕ ши фїю–сѫѕ лѣи Костантинь (391), дѣде лпѫржцїа непотѕ–сѫѕ лѕ Ісстинь (371) etc.;

d) Рѕмѫнїи мѕнтѣнїи (377)=*Rumânii munteni*.

58. Genitivo-dativul femeiesc:

a) cu *-iei*: лѕмїеи (345, 346, 348, 351, 399), вїецїеи (384), кѫдерїеи (346), лѕнїеи (347, 348), бесѣкречїеи (350, 356), мѕерїеи (352, 357 393), четѫцїеи (356, 375, 386, 403), нѫпѫстїеи (371), вїецїеи лѕмїеи (373), крѕчїеи (373), Ираклїеи (376), лецїеи (381, 384), пецерїеи (386), Ѳеѡдорїеи (386, 397), Ѳеѡфанїеи 393), кѕрцїеи (389), инимїеи (392, 403), цѫриеи (392), мѫрїеи;

b) cu *eei*: Полхирееи (366), лцелепчюнееи (368), Ѯзекееи (369), тѕрмееи (369), пиѯмееи (de două ori la p. 371), фечорареи ши маичееи (375), лпѫржтѣсееи (373, 386, 398), пѧюл аспидееи непоцилорь нѫпрѫчееи (379), сфинтееи (381), дерѣи-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

тееи (385), кѫшчоареи (385), Боснеи (405), Молдовеи (405, dar 406: Молдовеи), лѧмїеи (345, 399), ѧпѣржцїеи (396), Зоеи (396);

c) cu *ăei* la numĭ bărbătescĭ: фокѫеи (374, 393, dar 392: фокѫи), Дѧкѫеи (399, 400).

59. Genitivo-dativul bărbătesc prepus este generalmente *lu*: лѧ Ѧдамь (347), лѧ Фалекь (348), лѧ Ѧфетъ (348), лѧ Симь (348), лѧ Фарлонь (349), лѧ дѧмнеѯеѧ (349), лѧ Мѡѵси (349), лѧ Ѧвраамь, (349) etc., dar fórte des şi *lui*: лѧи дѧмнеѯеѧ (347), лѧи Симь (348), лѧи Ѧвраамь (349) etc.

60. Concordarea articlulŭĭ prepositiv *al*:

a) regulată la gen şi la numĕr: лѧкрѧриле кѧне але лѧи (346), непоцїи лѧи Іаковь ши ан Ізден (360), ѧнь фечѹрь алъ мїеѧ (368), мѫестрїи але лѧ Ѧрхїмидъ (375), рѫсипиторюль иконелорь ши ал леџїеи (384), а лѧи манкѫ (384), рѣле лѧкрѧре але лѧи (380), але лорь мѫестрїи (379);

b) neregulată, cu femininul singular pentru ambele genurĭ şi numere: анѧл де ѧтѫю а (=al) лѧи Ѧвраамь (349), фечорь а лѧ Маркїань (356), комринь а лѧи (366), фечорь а ѧпѣратѧлѧи (390), фечорь а лѧи Кесарь (368), фечорь а лѧ Ѧмантїе (370), нѧмеле лѧи де ѧпѣратъ ши а фечорилорь (392), фечорь а лѧи Ѧндроникь (391), фечорь а лѧ Тѧлїе (356), ѧ ѯилеле лѧ Костантинь ѧпѣратъ ши а (=ale) Ірїнеи (382);

c) neregulată prin atracţiunea cuvîntuluĭ precedinte: ѧпѣржцїа лѧ Михаил фечорѧл лѧи Ѳеѡфил ши ал (=a) Ѳеѡдорїеи (386, cf. 391).

61. Nearticularea normală:

a) a terminilor de înrudire construiţĭ cu pronumele reflexiv absolut la singular: ѧнкю-сѫѧ (351), сокрѧ-сѫѧ (352, 392), непотѧ-сѫѧ (358, 364), фїю-сѫѧ (359, 390, 401), ѵинере-сѫѧ (361, 389), татѫ-сѫѧ (362, 365), домнѧ-сѫѧ (346, 352, 387), фрате-сѫѧ (364), манкѫ-са (357, 388, 381), сорѧ-са (366, 367, 402), нашѧ-сѫѧ (367), кѧмнатѧ-сѫѧ (368), соцѧ-сѫѧ (367), мошѧ-сѫѧ (369, 393), мѧмѫ-са (387, 388, 381), маџехѧ-сѫѧ (376), доамнѫ-са (398), фїе-са (395) etc. cu singura excepţiune: фїюл-сѫѧ (350), forma nearticulată directă remânênd tot aşa la casul oblic, afară de: мѫни-са saŭ мѫне-са (355, 387, dar

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

357 381: маикѫ-са), тѫтѣне-сѫѕ (366, 377), фрѫцине-сѫѕ (391);

b) a substantivului în genere construit cu pronumele reflexiv enclitic la singular: касѫ-ши (355, 388), слѣгѫ-шь (368), вое-ши (383), мѣаре-ши (394), фїастрѣ-ши (388), моарте-ши (373), фатѫ-шь (392), авѫцїе-шь (386), локѣ-шь (404), cu singura excepţiune чатѫ-ш (348), ér la plural: очине-ш (351), apoĭ pe aceĭa-şĭ pagină 378 ne întimpină nearticolatul касе-ши şi articolatul мѣериле-шь, de asemenea e articolat соцїи-шь (361, 368), precum şi tot-da-una la casurile oblice: кърватѫлѣи-шь (347), коконилорѣ-шь (356).

62. Nearticularea anormală:

a) грѫи кѫтрѫ боиари(=*boĭarii*) лѣи (403);

b) ѧ кѫмпѣ (=*cămpul*) стѫпѫнилорь (388);

c) мерцѫ краю пре ѥскать (=*craĭul*) (403), ıарѫ краю скѫпѫ (403), дечи краю кѣ кѫтѫ хвалѫ венисе (403), dar maĭ sus: краюль;

d) фрате (=fratele) мѫне-са (387).

63. Articolarea fórte corectă a ordinalelor: ал патрѫл (346), алъ патрѫль (368)=*patru-lă*, articolat ca *omu-lă*, nu ал патрѫле, născut prin analogiă cu: ал доиле, ал треиле, ал чинчиле, ал шаселе (346)=*şése-le*, articolat ca *părinte-le*, aceste din urmă tot-d'a-una fără amplificativul *a*, adecă nicĭ o dată ал доилѣ=*doi-le-a*.

64. Intrebuinţarea luĭ *cel* de'naintea substantivului într'un mod apropiat de al articolului definit prepositiv: гонїа пре чеи крецини дерепци (369), тѫе атѣнче 35 де мїи де чеи врѫѫмаши хитлѣни (371), се иби атѣнчеши чл стѣ комить кл w сабїе (374), чеи боиари бѣни ши кѫтрѫни (388).

65. Intrebuinţarea impropriă a pronumelui reflexiv:

a) *seĭ* în loc de *luĭ*: Зинонь, татѫль сѫѕ Леwнть, нѣ ера дерепть (369)=*Zinon, tatăl luĭ Leont*...;

b) *seĭ* în loc de *lor*: ле ера мош, татѫ мѫни-са (355)=*tatăl mieĭ lor*, шї-и чертѫ татѫ-сѫѕ (365)=*tatăl lor*.

66. алалци тоци се некарѫ (348), адѫпа пре алалци (369), дѣсе-се дѣпѫ алалци (377), еширѫ бѣни ла алалци сай л'алалци (382, cf. 371: л'авѫцїе lingă 372: ал авѫцїе), сѫ трагѫ пре а-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

лълци л цара лорь (395), трекѫ дѫпѫ лълци (396), пѫрѫ ла л-лълте ла тоть (397), pretutindeni cu sens de ‹ceĭ-l'alţĭ›, ‹cele-l'alte›, adecă o compositiune din *alt* cu articlul prepositiv *al*, ca în *al-doile*, *al-meĭ* etc., dar o compositiune bizară prin discordiă la gen şi la numer: *al-alţĭ*=‹ille alteri›, *al-alte*=‹ille-alterae›, cf. albanesul *tiatără*=*tă-i-atără*=‹illud-ille-alter›.

67. Condiţionalul *să* e distins maĭ tot-d'a-una de reflexivul *se:* съ се хрѫнѣскѫ (347), съ се батѫ (352), съ нѫ се мѣстече (353), съ се кѫноаскѫ (376) etc., cu puţine excepţiunĭ ca: съ (=se) тѫмплѫ (369) saŭ: се-лъ (=să-lŭ) деѯгроапе (370).

68. съ cu sensul latinuluĭ *si*: вѫм лѫа ачесть греѫ, съ-и ши кѫ прѣцеть (345), съ леѫ, пардось, тигрь, тоци факь пѫĭи мънїоши (362), съ арѫ трѫи (400).

69. Conjuncţiunea *ci* nu e distinsă nicăiriĭ de pronumele *ce:* че че пасте съ фїе, нѫ се полте трѣче (352), че нѫмаи че домни ѫнь ань (369) etc.

70. Intrebuinţărĭ remarcabile ale prepositiunĭĭ *de:*

a) *de* cu sensul de ‹care›: ера ѫнь wмь де лѫа w раиѫ (358), w фатѫ анѫме Ѧлина де ера прѣ фрѫмоасѫ (366), w фатѫ де фѫ апои датѫ де Ѳеwдосїе дѫпѫ Валентїань (366), боѭринь маи маре Ѧспарь де авѣ w слѫгѫ (368), ѫнь постѣлникь де ера рѫдѫ Ѧпѫратѫлѫи (372), нѫскѫ фечорь де-и съмѫна Ѧтрѫ тоть (375), ér fiind urmat de persóna a treĭa la acusativ capătă sensul de ‹pe care›: нѫскѫ-се фечорь де л Ѧлена фата лѫи Романь де-лъ кема при'нсѫл Романь (393), боѭринь кѫнь ши бѫтрѫнь де-лъ кема Романь (391), ѫнь пѫринте кѫлѫгѫрь де-лъ кема Марко (391), ѫнь боѭринь маре де-лъ кема Ѳеwфиліць (388), фрате мѫне-са де-лъ кема Варда (387), ѫнѫл че венисе кѫ Карѫл де л Шпанїа де-лъ кема Формось (382), ѫнь пѫрать де-л ва кема Леѫ (384), ѫнь прибѣгь де-лъ кема Тиверїе (377), четате де w кема Конюх (406) etc.;

b) *de* cu sens partitiv: мїи де оциле лѫ Сенѫхиремь (350), съ се бѫнѯѫ де пѫнѣ лѫи (394), мїи де чеи врѫжмаши (371), cf. maĭ sus p. 221;

c) *de* prepus adverbuluĭ *greŭ*: адѫрмирѫ де греѫ (353), де греѫ л пѫрирѫ (352);

d) *de să=ca să*: де съ нѫ се сколе (384).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

71. Prepoziţiunea *a* servind pentru formarea casurilor nearticulate:

a) la dativ: а мѫлци фѫчѧ кѧзне (357), сѫ-л дпрѣвиѣѕе а рѫѕ сфатѣл лорь (379), дедѣсе а неще тикжици (393), рждѣче фечорь а пѫринте (362);

b) la genitiv: а пѣцини адевери сфатѣл (378), сѫ се адеверѣѕе а маре кредиицѫ (397), инима а кѣни креципии (381), токмала сфатѣлѣи ши а пѫринци (373), манкѫ а мѫлци (374);

c) la ablativ: се апѣкѫ де а-мѫнѫ-и (392)=ʿdela mâna luiʾ.

72. Pluralurĭ archaice:

a) cu *-ă*: изводрѫ[ле] (345), [фрѣмосе] мурисмѫ (346), articulat Тѫтарѫи (372, 375), ceĭa-ce presupune nearticulatul *Тѫтарѫ;

b) cu *-ure*: столѣре (353), столѣрелорь (395), лѣкрѣре (380, 381, 388, 391), валѣре (376), конфѣреле (395), тѣнѣре (404);

c) dela *mumă* pluralul: мѣмѫниле (357).

73. Dela *om* vocativul: оме! (357), дарѫ тѣ оме! (360).

74. Infinitivul întreg articulat: шĭ-и фѣ милѫ а-л пĭардерѧ (352), пѫрѫсѣцие-те де а мѣнчирѧ (357), се лепѫдасе де а фирѧ (359), де а-ши плекарѣ черкинѧ (361), гата сакĭа а тѫиарѣ л боцари (362), де а се дкинарѣ иколнелорь (385).

75. Dela verbe cu *-ire* imperfectul păstréză tot-d'a-una pe *i*: се ферĭа сай се ферĭма (347), невоиа (349, 350), wкѫрĭа (350), фѣцĭа (350), хѣлĭа (350), юкĭа сай юкĭа (351, 360), лѫрцĭа (352), мѣнчĭа (357), сокотĭа (357), венĭа (359), пѫцĭа (359, 361), слѣтĭа (360), колĭа (361), требѣиа (362), мѣрĭам (373), силĭа (358), wкориа (404) etc., întunecând une-orĭ pe *i* în *ă* după *r*, ca în пѫрѫа (372, 374, 387) сай wкорѫа (384), pe când imperfectul verbelor cu *-ere* se formézĕ regulat numaĭ prin а сай ѣ=*ea*: дѣчѧ, рѫдѧ, ѕичѧ, кредѧ, дѣрѣ, пѣнѣ etc., ast-fel că verbele cu *-ire* şi cele cu *-ere* nu se confundă nicĭ o dată la imperfect unele cu altele ca în graĭul de astădĭ, ĭată de ex. o frasă: и пѫра (=părea) рѫѕ де чеа че пѫцĭа (=pățiea) рѫѕ ши-л дѣра (=durea) инима де чеа че колĭа (=boliea) (361), cf. maĭ sus p. 266.

76. Gerundiul cu *-und-*: бебндѣ-ле сѫцеле (375), кѣрндѣ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

нѫскѕ (352), кѕрѕндѕ-л жѕнїарѫ (365, dar 361, 364, 370 etc.: кѕрѫндь).

77. La conjunctiv *ară* (=lat.*haberet*) în locul actualului *ar*: арѫ фи ман бине (352), кѕм арѫ фи тѫать (356), дестоиникь арѫ фи фость (360), сѫ арѫ трѫи (400).

78. *să aibă* (=lat. *habeam*) pentru actualul *să am*: чинсте сѫ анвь дела домнїа та (372).

79. Textul nostru întrebuinţézză fórte des, alăturea cu imperfectul indicativ simplu în *-am*, un imperfect compus cu *vré*, pe care d. Cipariu (Gram. I. p. 304, Principia 191) şi eŭ-însumĭ maĭ sus (p. 266) l'am luat din eróre drept conjunctiv, dar care nu este în realitate decât un imperfect indicativ compus: де врѣ иждери (=ijderĭa) чине-ва че-ва пре лѕме, еи-ль фѫча (349), де врѣ пѕне (=punea) вр'ѕнь воеводь слѕ врѣ чинсти (=cinstĭa) кѕ алтѫ боерїе, нѕ-л ман скимба (358), де нѕ мѫ врѣци досѫди (=dosădĭaţĭ), нѕ ашь фи астѫзи лпѫржтѣсѫ (367), ман бине врѣ гони (=gonĭa) вѫлтѕрь слѕ врѣ принде (=prindea) стѣле (380), де врѣ адѕче (= aducea) чине-ва лѕрь, атѕнче ера вѣсель (382), кѫть врѣи кѫута (=căutaĭ) лтр'жнса, тѕ врѣи кѕноаше (=cunosceaĭ) фїе ден че алтѕри а тоатѫ лѕмѣ сѫ се врѣ рѫдика (=se rădicaĭ) wши (389), де-л лѕw де врѫѕ л коарне пре Василїе, ши врѣ пери (=perĭa) атѕнчешь (390), фоарте тѫнжїа дѕп'жнсь де нѕ-и врѣ веда (=vedea) фаца (394), чине-л прѣ рѕга, нѕ се врѣ л-тоарче (=întorcea) мѫхнить (396), де врѣ фи (=era) ш'алтѫ лѕме алѫтѕрѣ, дестоиникь арѫ фи фость а w цинѫ (360), де нѕ врѣ фи (=era) атѕнекать кѕ ачѫ врѫколжчїе, аиментрѣ ель ера бѕнь (370), şi maĭ ales în următorul lung pasagĭu, unde acéstă formă verbală ar fi cu totul ne'nţelegibilă, dacă nu s'ar traduce anume prin imperfectul indicativ: ашѫ-и ера нѫравѕ кѫндь врѣ фи (=era) л пачѣ: wаре-че врѣ кѕцета (=cugeta) де демжнѣцѫ, дѣчїа се wсебїа лнсѕши де врѣ ворови (=vorbĭa) де боиари ши де месерери, дѣчїа прѫнзїа ши врѣ дѕрми (= dormĭa) пѕцинель (363), ceĭa-ce ar deveni o completă galimatiă, dacă врѣ кѕцета s'ar explica prin ‹ar fi cugetat›, врѣ ворови prin ‹ar fi vorbit› şi врѣ дѕрми prin ‹ar fi dormit›.

80. Este remarcabil sensul specific românesc al luĭ *vré*, când se întâmplă ce-va fără voinţă saŭ chĭar contra voinţeĭ: врѕ сѫ се мѕнчаскѫ ши Ѳригинь, че нѕ пѕтѕ рѫбда (363),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

‘le ḍise în scris„, dar se găsesce maĭ adesea substantivul derivat *scriptură*, cu sensul actualuluĭ ‘scrisóre„: л скрипт8рж ѕичѫ (357), saŭ ‘scriere„: адѫнк8л скрипт8рилор (380, 399), шї–и ерл драгъ л чети лл скрипт8ри (386);

d) dela *trimite* (=lat. *transmitere*) sînt doă forme de perfect simplu: тримисе saŭ тремисе (350, 356, 360, 366 etc.) şi тремѣсе (366, 367, 371 etc.);

e) forma organică pentru prima persónă plurală a perfectuluĭ simplu e conservată în: нои скрисем (352) şi: не сѫмнѫмъ ши нои дe скѫпѫмъ (373), adecă *scrisem*=*scripsimus* şi *semnâm* =*signavimus*, în locul actualeĭ forme *scriserăm*, *semnarăm*, *scăpărăm*, unde *-ră-* s'a întrodus numaĭ prin analogiă cu a treĭa persónă plurală: *scriseră*=*scripserunt*, *semnară*=*signaverunt* etc., ér provincialismul bucurescén, printr'o nouă bizareriă, maĭ adaugă pe acest *ră* chĭar la tóte persónele perfectuluĭ compus: *am făcutără*=‘am făcut„ etc.

84. Participiul trecut întrebuinţat ca substantiv nu e des: спартѫл Троадеи, рѫсипитѫл Троадеи (354), лнѫлцатѫл лѫи Христос (359), гревл нѫскѫтѫлѫи сѫ–лъ поарте (347), кѫ нецїѫтѫл стрикарж тѫрма (355), maĭ interesant *dată* cu sens de ‘sórte„: кѫи нѫ ѩсте датж де сѫс (397).

85. Dela *cerĭu* perfectul tot-d'a-una *cerşu*, nicĭ o dată *ceru*: черш8 ажѫторю (353, 382), черш8 лл Тавтанїе (353), черш8рж лѫрь (379), черш8–л пѫмѫнтѫл (376), черш8 личѫ (374), черш8рж пѫче (403), cf. maĭ sus p. 273 No. 35.

86. Şovăirea între *preste* şi *prespre*: преспре 40 де ѕиле (358), преспре тоатж лѫмѣ (359, 361), преспре марѣ Понтѫлѫи (377), dar: престе лѣце (361), престе тоатж лѫмѣ (364), престе пѫцине ѕиле (370).

87. личѫ=*aicé*, de 2 orĭ la p. 399, cf. maĭ sus p. 221.

88. кѫче кѫ (380, 392), cf. maĭ sus p. 114.

89. Particularităţĭ sintactice maĭ remarcabile:

a) concordarea pluralului cu singularul: адѫнате атѫта (= atăte) оши (353), добѫнди Рѫмѫл чел бѫтрѫнь ши ле (=şi-ĭ) принсе домнѫл (371), пре карїи ворь wбиди пре сѫрачи кѫ стрѫмбѫль. ев сѫ–л (=să-ĭ) чертъ (372), л час че вери (=veţĭ) мѫнкъ,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

къ амарь вѣци мѣри (346), рѣда ль Ындрїанъ сколсерж (=scoase) пре Левинть (382);

b) concordarea acusativului cu dativul: дѫрѣи пре пѫринтеле лѣи (=pre) папа Селевестрѣ къ четата Румълѣи (364), пре (=lui) Конста ши Костантинь лорь ле дѣде апѣсѣль (364), пре (=lui) вїетѣл Павлинь и тѫе капѣл (367), вѫзь пре (=veḑ că lui) Ялеѯандрѣ 13 лѣни датж-и вїацж (391);

c) concordarea dativului cu nominativul: челѣа (=cela) че ѣсте брѫкать кѣнь ши кѣтеѯѫторь ал рѫѯкою, елъ соси пиѯмеин робь (371);

d) concordarea acusativului cu nominativul: пре Борис домнѣль лорь фѣ принсь (=îl prinse) вїѣ де-л дѣсе (394);

e) verbul auxiliar separat de verbul principal prin alte elemente: де амь ев фѫкѣть (372)=“de am făcut eŭ„, ва ка къ сѣчерѣ рѫтеѯа (374)=‘va răteza ca cu sécerea„, вери армж хитлѣнж гѫси (390)=‘veĭ găsi armă hitlénă„, ш’ль тоате лтъріть (392)=‘ș’aŭ întărit toate„, cf. reflexivul *se* despărțit de verb prin adverb: се фолрте мѫхни (370), ниче се фолрте лнѣлца, ниче се ѣрж ляса (398), precum și: нѣ-ш фолрте гѫндїа (404)=‘nu-și gândia fórte„, cu sensul de “nu cuteza„;

f) e désă inversiúnea saŭ maĭ bine metatesa sintactică, căte o dată fórte îndrăznéță: ши ’н ал 26 де ани лпѫрѫцїа лѣи (371)=‘și ’n al 26 anĭ de înpărăția luĭ„, слѣ-л де слобозисе оцѣкнїи (354)=‘saŭ de-l slobozise oștenii„, чел нѣме ши къ нѫравь де Лев (383)=“cel cu nume și năravde Leŭ„, аша де се врѫса сѫнце мѣлт (402)=‘așa de mult sânge se versa„, челѣи че-и бать мѣлци пиѯмж мѣнчиторюлѣи (383)=“muncitorĭuluĭ celuĭ ce-ĭ etc.„, фѫча къ калдж инимж кѫтрж дѣмнеѯеѣ кѣнѫтѫци (397)=“făcea bunătățĭ cu caldă inimă către dumneḑeŭ„, шї-и рѫтеѯа ка къ сѣчерѫ спичеле некрѣцать (354)=‘și-ĭ răteza necruțat ca spicele cu secerea„, се кѣлкарж сѫ ка дормж (368)=‘se culcară ca să doarmă„, че-ль ши лдрѫци (398)=‘ce și-l îndrăgi„, нѣмаи калѣл че афларѫ (353)=‘ce numaĭ calul aflară„, etc;

g) аль патрѣль сѫборѣл л тоатж лѣмѣ лдѣнатж (=adunat) л Халкидѫнь (368), сколсерж кѫрцилe лор тоате де л овреeци (=ovreesce) гречѣще (351), ‘adunată„ prin atracțiune re-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

gresivă cu ‘lumea’, și ‘ovreeșcĭ’, prin atracțiune regresivă cu ‘toate’;

h) a domni și *a împărăți* se construesc direct cu acusativul: чине ва домни Рѹмѣнїи (357), пре Овр'ки и домнїа Їрѡдъ (358), Рѹмѕа домнїа Ѡнорїе, ѥаръ фрате-сѫ Яркадїе Цариградѕа (365), вомъ домни рѫсѫритѕа (373), ѧпѫржиа Конста Вретанїа (364), марѣ четате Рѹмѕа ѡ ѧѕ ѧпѫржитъ Ромиль (367).

90. De observat sub raportul semnificațiunĭ:

a) a cărcĭmări=‘a specula’: кѫрчмѫрїа венитѕриле (360);

b) a semna=‘a prevesti’: семнѫ ѕнѣ нѕмѫрѫторю де стѣле часѕа кѫндъ ва мѕри (359), кѕноскѕрѫ кѫ семнѣѯѫ кѫ ва фи ѧпѫратъ (368), cf. ѧатъ семнѣ ѧкѫ фѕ кѫ нѫскѕ ѡ мѕѥаре ѡ фатѫ че ниче ѧвѣ ѡки (374), пречепѕ кѫ е семнь кѕнь (388), dar și cu un alt sens: ера семнатъ ѕнѣ ѧѕкрѕ рѫѕ ѧ цара гре-часкѫ ши родисе ѡ полмѫ рѣ (370), unde însă семнатъ póte fi o eróre de condeiŭ în loc de: семѫнатъ;

c) a abate=‘a se apuca’: ѧкѫтѕ де сѕрѕпѫ каселе идолилорь (364), Ѳеѡфил атѕнче ѧкѫтѕ де нѕ кѫѕта сѫ рѫмѫе че-ва (386);

d) a bate=‘a dori’: Вардa кѫта сѫ фїе ѧпѫратъ (388), дентрѕ ѧдѫнкѕа нимїеи ѧѕи ель кѫтѣ сѫ фїе ѧпѫратъ (392);

e) a împle=‘a realisa’: ѧмпле-ми че ан фѫгѫдѕитъ (368), dar *a împle reŭ*=‘a cădé într'o nenorocire: ши-л кѫѯстѫма мѕлци де фацѫ сѫ ѧмпле рѫѕ (369);

f) врѫколакѕа (369), врѫколѫчїе (370) în aplicațiune la ceĭ îngropațĭ de viĭ, ceĭa ce, după Manassis, s'ar fi întâmplat împăraților Zenone și Anastasiŭ: фѕ дескоперитъ ши-л гѫсирѫ кѧ-шѣ мѫѫка тотъ, ши пашмаціи ши местїи ши крацеле (370);

g) dela *pizmă*, afară de verbul *a pizmi*: Коментиѡаник пиѯмїа ѧпѫратѕѧѕи (374), treĭ locuțiunĭ caracteristice:

α) *a pune pizmă*: се ѧтристарѫ ши пѕсерѫ пиѯмѫ (353), ель пѕсе пиѯмѫ де ѧдемнѫ ш'аліи (387);

β) *a arunca pizmă*: ачестѧ арѕнкѫ пиѯмѫ Тѕлїе де-ль тѫе (356), шї-и арѕѧкарѫ пиѯмѫ тоци (374), арѕѧкѫ пиѯмѫ кѕ врѫжмѫшїе (388);

γ) *a bate pizmă*: челѕи че-и кать мѕлци пиѯмѫ (383);

h) nuanțele de semnificațiune ale lui дерептъ=‘drept’:

α) кѕ дерептѕа ѯикѫндь (354);

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

β) дестоиникь аръ фи фость а w цина ши а w дерепта (360), се дерептъ (357);

γ) *derept*=ᶜpentru„: дерепть динса (352), дерепть ачѣа (357), дерепть ѳнь wмь (370), дерепть Ѳеwфил (387), дерепть витъ (370);

δ) *derept să*=ᶜca să„: дерепть съ нѳ се спае (389);

ε) *derept*=ᶜlîngă„: ниче авѣ wмь дерепть сине (377);

ζ) дерепче къ ера крѳдїи (386);

i) *bunătate*=ᶜavere, bogăţiă„: бѳнътата тоатъ а ль Менелаи (352), нѳ-ши гъси мѳарѣ ниче бѳнътата (352), стрънсе бѳнътата тоатъ (356), ле лѳа бѳнътата (358), четъциле чѣле тари ши плине де бѳнътате (389) etc.;

j) *cocon* tot-d'a-una cu sens de ᶜcopil„: нъскѳ де'нтр'жнса ѳнь коконь (369), амъндои къндь ера коконаши (365), w спентекаръ ши сколсеръ коконѳл (357); коконь де цицъ (378) etc., dar şi *copil*: де тоци wаменїи ши де мѳери ши де копїи (370);

k) o diferenţiare de sens fórte curiósă între pluralul *cetăţi* şi pluralul *cetaţi*: ль доѣндить 1000 де четъци ши 540 де четаци (357), ши-ш фъча четаци карїи ѳнде дескълека (348);

l) pe lîngă sensul ordinar al cuvîntuluĭ *măntui*: ен се мънтѳнръ (348), ne întîmpină şi o accepţiune insolită: стръмкътъци грѣле ши мънтѳнри рѣле (371);

m) *judeţ* cu sensul latinuluĭ *judicium*: ле ера жѳдецѳл ѧ платъ (371), жѳдець дерепть (372), дерепть цї-и жѳдецѳл (374) etc.;

n) *a-şĭ ĭubi den*=ᶜa opta„: ден долw съ-ш юбѣскъ мѳлкъ, ланча ль несвръшить (374);

o) *la*: юбиторь л'авѳцїе (371, 372), юбитоаре ла авѳцїе (372), юбиторю ла ѳрь (382), юбѣць ла фїешче кърбать (397), кърбать ла wци ши кѳтеѯторю ла рѯбою (373), мъестрѳ ла рѯбою (375);

p) *a ura*=ᶜa augura„: ши кѳ глас де бѳчинь ѳръ съ лскѳлте тоатъ лѳмѣ де четата (355), dar cu sensul de ᶜoracol„ se întrebuinţéză *plaz*: лѳаръ ачесть плаѯь (354), de unde apoĭ derivatele *plăzuit* şi *plăzuitură*: лѳ\ръ плаѯѳить (354), плаѯѳитѳриле Севилїеи (356).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

r) *a sci* se întrebuinţézĕ fórte des cu sensul de ‹a afla ce-va›, ‹sciscitare›: дѣкъ цїѳ вынъ философъ, ѯисе (356), дѣка-л цїѳ кѫ се рѫдинѫ (364), цїѳ кѫ е фатѫ кѫратѫ (366), цїѳ кѫ ѩсте негоцѣлъ дѫпрѫтѣсеен (385), кѫндъ цїѳрѫ алци Шкѣи, ен сѫрирѫ (387), Михаил цїѳ ши ѯисе (388), цїѳ дентрѳ ѡаре-чине (395), ен цїѳрѫ, дечи-ши ѡрки фечорїи (401) etc.;

s) *a-şĭ semena*=‹a se asemena›: вѣѣл кѳ алтъ нѳ ш'аѳ сѫмънатъ (345), нѳ-шъ семѫнѫ ал нѫрабъ кѳ татѫ-сѫѳ (362), сѫ-шъ самене мошѳ-сѫѳ (395), нѳ-шъ семѫнѫ фрѫцине-сѫѳ (395), şi cu acelaşĭ sens *a-şĭ răduce* (cf. maĭ sus p. 298 No. 147): нѳ-ш а рѫдѳче фечорь а пѫринте (362);

t) *turtea*=‹arbust, copăcel›: се аскѳнсерѫ сѳптъ десиме де тѳртѣле (347);

u) *a se măna*=‹a trece un interval de timp›: с'аѳ мънатъ дела Курь де ѧтѫю пънѫ ал Дарїе (351), с'аѳ мънатъ де тотъ 8 ан (354), с'аѳ мънатъ дела Тѳлїе пънѫ ал Кесарь (357), dar *a mănà*=‹a trimite›: фѳ мънатъ кѳ вшиле ал Сирїѫ (393);

v) *a se ucide*=‹a se lovi›: тремѣсе воиничїи тоци ши комарїи сѫ се ѳчигѫ кѳ Тѳрчїи (379);

x) *a dibui*, după d. Pontbriant (p. 219): ‹tâtonner, hésiter, balancer, être indécis›, figurézĕ în Moxa cu sensul de ‹a căuta ocasiunea›: те диѳѳщие сѫ те пїдрѯѫ кѫ сѫ-ци ѩ ѧпѫрѫцїѫ (390), maĭ fiind de observat că astă-dĭ se pronunţă maĭ mult *ghibui*, cu iniţialul *g*=*d*;

z) *gustare*=‹ospăţ›: гѳстѫриле нѳ ле юбїѫ фѫрѫ врѣме (395), de aci *gustăreţ* ‹gourmand›: гѳстѫрець, бецивь, мѫрець (374);

aa) *răzbun*=‹odihnă›: се сфѫдескь кѳ тодте цѫриле ши нѳ ав рѫѯкѳнь (405);

bb) *a-şĭ scumpăra mănia*=‹a-şĭ resbuna›: ши-ши скѳмпѫрѫ мънїѫ пънѫ ѧи л патра рѳденїе де сѫмѫнцѫ (374), сѫ-шъ скѳмпере мънїѫ де пре Романь (398), dar simplul *a scumpăra*=‹a rescumpăra›: ѡ скѳмпѫрѫ фрате-сѫѳ (387), pe când *răscumpărare*=‹pedépsă›: ѧѳарѫ кѫрѫндь рѫскѳмпѫрare дела дѳмнеѯеѳ (376), cf. maĭ sus p. 301 No. 160;

cc) *méser* cu sensul latinuluĭ *miser*: де рѳдѫ мѣсерѫ (367, 379), фѳ цѫрѫлѫкѫ мѣсерѫ (382), фечорь де ѡамени мѣсери

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(388), şi tot aşa *miŞel*=lat. *misellus*: нѕ пѕтѣ еши десь лл мишеи ши лл сърачи (371), тоть ѧпърцїа мишелор (373), ѧ-държторю лл мишеи (397), мишеии де претѣтиндиня мѣать кине лѣл дентрѣ мъниле лѣи (397) etc., dar *meserére*=lat. *miserere*, prin aceĭaşĭ transiţiune logică ca în slavicul *slujbă* din *slugă*, se întrebuinţézĕ numaĭ cu sens de ‘funcţiune’: маи нашите де алцїи докѫнди месерѣре Врѣть (356), съ фїе ѧ врѣме мѣатѫ пре месерѣре (358), де комари ши де месерери (368), cf. maĭ sus p. 129;

dd) mănuntae numaĭ cu sensul de ‘genitalia’: се голи ѧнаништа тѣтѣрора де-л вѣѕѣ съборѣл къ-и ера вецїежите мънѕнталеле де нѣмаи че авѣ де ѣдать (387), ceĭa-ce confirmă opiniunea nóstră de maĭ sus (p. 277 No. 56) cumcă semnificaţiunea de *mănuntae*=‘intestine’ este posterióră;

ee) a se lăuda cu reĭ şi simplu *a se lăuda cuĭ-va*=‘a amenińţa’: и чертл татѫ-съѣ съ аскѣлте де даскѣль, еи се лѣѣда къ рѣѕ кѫндь ворь фи ѧпъраци (365), нѣмаи че ле порончїа ши ли се лѣѣда шї-и ѧгрожїа къ кѣвѫнтѣл (372);

ff) a scorni tot-d'a-una cu o nuanţă pessimistă: скорни вѫнть къ виборь (376), кѫнтѫри къ кѣрвеле де юкосте скорнїа (387), се скорни негѣрѫ ѧтѣнекатѫ (369), şi chĭar în: скорни оури (393)=‘făcu o armată din nemica saĭ pe neaşteptate’;

gg) a aromi, tradus de d. Pontbriant (Dict. p. 46) prin: ‘assoupir, engourdir, endormir à demi’, are în Moxa tot-d'a-una sensul de ‘a îndemna la ce-va prin seducţiune’: се ѧ-пропїарѫ дин'нѣл нецїе арѣмнтори хитлѣны ши-л мъгнсїрѫ де-шь гони пре мѣмѫ-съ (381), дїаволѣл... се ѧпропїе де ароми пре стрѫмошїл (347), дѣчїа-ль аромисе съ подрте ханцѣрь пре аскѣнсь (390), фѕ аромить де ѕнь скопить лнѣме Хрисафїе де-шь гони сорѕ-съ (367);

hh) foişor: превїл пре маре дентр'ѕнь фоншорь (385), cf. maĭ sus p. 280 No. 66;

ii) bogat=‘mult’: фѣче богатъ рѣѕ (358);

kk) rudă cu sens de ‘gens’: рѣда лѣи Сиѫ (347), рѣда лѣ Ѩфеть etc. (348), рѣда wурешскѫ (349), рѣда Персилор (350) etc.;

ll) нѕ-ми вегѣ вое немикѫ (372)=‘nu mĕ asculta’;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

mm) a se înfărtăți=‹a se face fraţi de cruce›, de unde urméză că *fărtat* însemnéză anume ‹frate de cruce› saŭ maĭ corect *frate pre cruce*: се ѫфъртъци къ нѣшїи—ера фраци пре крѣче (368);

nn) măgură cu sens de ‹munte›: съ спѣнемь де Нилъ, къ ѥсе де'нтр'ѣл мѣнте че-л кѣмѫ Ѩтлантъ—шї-е маи ѫлатъ де тоате мъгѣриле а тоатѫ лѣмк (362), cf. maĭ sus p. 288 No. 105.

92. *hitlén*=*viclén* cu derivatele sale: умъ хитлѧкнъ шн рѣѕ (367), вѣлпе хитлѧкнѫ (356), хитленїа (347, 353), хитленшѣг (353, 371) etc. suscită următórele observaţiunĭ:

a) хитлѧкн derivă din slavicul хытръ ‹artificialis, callidus›, cu sensul conservat în polonul *chitry* ‹astutus›=russ. хитрый etc. şi cu forma serbuluĭ хитрен, dialectic хитлен ‹properus› (Karadzicz), pe când din acelaşĭ slav. хытръ fără schimbarea formeĭ şi a semnificaţiuniĭ provine românul poporan *hîtru* ‹artificialis, callidus›;

b) actualul *viclén* din хитлѧкн cuprinde interesantele transiţiunĭ fonetice a iniţialuluĭ *hi-* în *vi-* şi a medialuluĭ *-tl-* în *-cl-*;

c) sufixul unguresc *-şug*=*ség* (cf. maĭ sus p. 270 No. 18) s'a adaus către tema slavică *hitlen-* întocmaĭ după cum s'a adaus şi către tema slavică пръдъкнъ;

d) perderea nasaleĭ de 'naintea luĭ *ş* în actualul *vicleşug* din хитленшѣг este identică cu perderea nasaleĭ de'naintea luĭ *ş* în actualul *prieteşug* din прїетин-шѣг (în Moxa însă, 392, cu un alt sufix: прїетиничїа) saŭ cu perderea luĭ *r* în actualul *meşteşug*=мешершѣг (366 etc.)=ung. *mesterség*, a luĭ *g* în *beteşug* =ung. *betegség* şi altele, consóna fiind conservată totuşĭ în ѣфеншѣгѣлъ (386).

93. Cuvinte formate din fusiunea a doă teme:

a) *vizetlén*=‹perfid›: ера рѣѕ, вижетлѧкнъ, сирѣпъ, ѕчигашь (377), compus din *Vizentén*=slav. Вижантѧкнинъ ‹Bizantin› (cf. *graeca fides* etc.) prin perderea nasaleĭ de 'naintea luĭ *t* (cf. *cătu*=*quantum* etc.) şi prin imitaţiunea finaluluĭ din sinonimicul *hitlén*, adecă вижетлѧкнъ=вижент(ѧкн)+(хитр)лѧкн, deşi s'ar puté primi şi o altă explicaţiune, considerând pe finalul лѧкн ca adaus către numele de oraş Вижант- ‹Bizanţiŭ›, prin analogia formeĭ slavice Рим-лѧкн ‹Roman› dela Римъ ‹Roma›,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

dar sinonimitatea *vizetlén—hitlén* şi presinţa grupuluĭ *-tl-* în ambele vorbesc maĭ mult în favórea primeĭ derivaţiunĭ.

b) măscornicie: КЪ АЛѢ8ТЕ ШИ КЪ МѢСКОРНИЧЇИ (358) în loc de *măscărnicĭă* (356: ВЕСЕАЇА КЪ МѢСКѢРНИЧЇИ) sub influinţa cuvintuluĭ *scorni* (cf. No. 91 *ff*), adecă МѢСКѢРНИЧѢ+СКОРНИРЕ, căcĭ nu se póte admite că МѢСКОРНИЧЇИ ar fi o eróre grafică saŭ o modificaţiune fonică în loc de МѢСКѢРНИЧЇИ, de vreme ce paleograficesce ѣ nu se confundă nicĭ o dată cu о, ér foneticesce nu există în cuvînt nicĭ un motiv asimilativ saŭ acomodativ pentru trecerea luĭ ѣ în о;

c) platoşă ‹cuirasă›: СѢЛИЦЕЛЕ, ПЛАТОШЕЛЕ ШИ ТОЛТЕ ЛРМЕЛЕ (395), ШЦИ ТОКМИТЕ, ЛПЛѢШОШЛЦИ, ПОЛЕНЦИ (403)=medio-lat. *plata* ‹cuirasă›, modificat—ni se pare—după *cămaşă*, căcĭ ‹cuirasa› se numĭa şi *cămaşă de fer*, adecă *platoşă*=*plata*+(КѢМА)ШѢ;

d) furtuna din lat. *fortuna*+*tună*, veḑĭ maĭ sus No. 29 *h*;

e) nestimate, veḑĭ maĭ jos No. 146.

94. *maşteh*=‹tată vitreg›: КѢ-Л ОТРѢВИ МАЦЕХ8-СѢ8 Мартинь (376), masculin format după femininul *maştehă* ‹mumă vitregă›, fără consideraţiune că slav. МАЦЕХА este o simplă desvoltare din МАТИ ‹mumă›, cf. maĭ sus p. 279 No. 61 fenomenul analog de masculinul *famen* din *foemina*, saŭ slav. КѢМОТРѢ=rom. *cumătru* din КѢМОТРА=lat. *commater*.

95. Masculinul *soţ* în privinţa femeieĭ: ДѢКА ВЕНИ Л ВРѢСТѢ ДЕ ЛСѢРАТЬ, СОР8-СЪ Полхриїа грижїа сѣ-и афле соць (366), КЪ СОЦЬ-СѢ8 ЛПѢРѢТКСА Бѵдоїа (367), dar şi: Ірїна солца л8и (381).

96. Tot-d'a-una *sor*=lat. *soror*, nicĭ o dată actualul *sóră*: ДѢДЕ Ѡ СОРЬ Д8ПѢ Филипик (373), Ѡ СОРЬ А ДОМИ8Л8И Шкїенескь (387) etc.

97. *morĭu*=lat. *morior*, nu *mor*: ВЕЗИ КЪ МОРЮ ШИ ФЇЮ-МЇЕ8 ЦАСТѢ МИКЬ (400), dar a treĭa persónă pluralĕ *mor*: МОРЬ ЛЦЕРЇИ (370).

98. *mitĭutel*: ЕРЛ КОКОНЬ МИТЮТЕЛЬ (386), o formaţiune fórte interesantă din *mic*: МИК8-Т-ЕЛ, de unde apoĭ *k* trecut în *t* prin asimilaţiunea regresivă *k*+*t*=*t*+*t* şi *u* muĭat în *ĭu* prin acomodaţiunea progresivă: *i*+*u*=*i*+*ĭu*, remânênd însă de explicat sufixul primar *-t*, cătră care s'a adaus sufixul secundar *-el* şi pe care ni'l presintă de asemenea în aceĭa-şĭ combinaţiune sinonimul *puţin-t-el*=*puţinu-t-el*, ast-fel încât se pot restabili cu certitudine doă forme române perdute: *micut* şi *puţinut*, cf. *Grecoteĭu* ‹Graeculus›=*Grecu-t-eĭu*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

99. *căndaĭ*=‹dacă cum-va›: кѫндѣ ѥсе ѧ кѫнать ѧпѫратѣѧ, кѫндаи нѫкѫѧѣще вр'ѣнь хитѧѣнь сѧѳ вр'о фіарж ѧ татѫ-тѫѳ де принж (390).

100. *a uidi*=‹a scăpa de pericol›: ѳнь черѣь маре нѫкѫѧи ѧ ѧпѫратѣѧ де-ѧ ѧѳw де брѫѳ ѧ колрне пре Василїе, ши врѣ пери атѣнчешь, ель грѫби ѳнь воиникь де тѫе брѫѳѧ ѧпѫратѣѧѳи кѳ славїа ши ѳиди (390), cuvînt fórte remarcabil, ne maĭ auḑit astă-ḑĭ şi care nu se póte explica decât prin albanesul *uidii* ‹concordia›, *uidis* ‹conciliare, pacificare› (Rossi da Montalto), cu transiţiunea logică ‹linişte›=‹scăpare›.

101. *pestélă*=‹zăbavă, întărḑiare›: фѫрж пестѣлж фѳ принсь (378), фѫрж пестѣлж се скѳлж (383), cf. maĭ sus p. 296 No. 137.

102. *săva*=‹măcar›: де нѳ-и врѣ вѣда фаци сѫва w ѯи (394), cf. maĭ sus p. 300 No. 157.

103. *ceur*=‹δίχορος›, la feminin *ceură*, la verb *a ceuri*, despre omul cu un ochĭu negru şi cel-l'alt de o culóre deschisă, defect cunoscut în medicină sub numele de ‹heterophtalmiă›, de care suferĭa, după Manassis, împăratul Anastasiŭ: Ѧнастасїе чеѳрѳѧ, че кѳм ера ел, ашѧ авѣ ши вїацж чеѳрж, кѫ чеѳрж де-ѝнтѫюшь стрѫмбь спре ереса (369), şi să se observe că un sat de peste Olt aşeḑat lîngă Jiŭ se numĭa Чаѳри deja în epoca luĭ Mircea cel Mare*).

104. *a se acĭua*=‹a se adăposti›: се ачѳарж кѳ нѳс ѧ корабїе (348), cf. maĭ sus p. 267 No. 2.

105. *durére*=*dolorem*: кѳ трѳдж ши кѳ дѳрори сѫ се хрѫнѣскж (347), кѫ-ѧ ѧгрєwїа дѳрориле (372), cu totul diferit de *durere*, дѳрѣре, care este un infinitiv.

106. *spata*=‹sabia›: ѧѳ ѧбѫать спата гречаскж пре ѧ цара тѳрчаскж (376), кѳ спата ши кѳ брѫсаре де сѫнце (356), cf. maĭ sus p. 303 No. 166.

107. *ţest*=lat. *testum* cu sens de ‹craniŭ›: ферекж Крѳмь цестѳѧ капѳѧѳи ѧѳ Никифор (383).

108. се ѧджпа ѧпѫратѣѧ кѫ де ѧ апа Нилѳѧѳи кѳ шипокѣль де ѧѳрь (386) acolo unde în Manassis: τῷ χρυσορρόῳ Νείλῳ, de unde resultă că *şipoc* însemnézĭ ‹curs›, cf. aceĭaşĭ temă

*) Венелинъ, Влахо-болгарскія граматы, p. 56.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

șip- cu un alt sufix: *șipot* „goulot de fontaine, trou d'où sort l'eau„ (Pontbriant).

109. *alca:* врѫтежиши бине калѣл ла лака (389), cf. mai sus p. 268 No. 7.

110. *mahmur de vin*=„ameţit de beutură„: вчисерѫ пре Миҳаил кѫ-ль афларъ махмѣрь де вин ль ашерѣть (389), din turc. *makhmur* „celui qui éprouve la prostration succédant à l'ivresse„, *makhmurlîq* „étourdissement résultant de l'ivresse„ (Mallouf), fiind ciudat că și o altă vorbă relativă la beție: *kief* „veseliă după beutură„, Românii aŭ luat'o tot dela Turcĭ, cărora Alkuranul le interdice întrebuinţarea vinuluĭ.

111. *mest*=turc. *mest* „chaussure„: пашмаџїи ши местїи (370), astă-dĭ *meș* „chaussure, pantoufle„ (Pontbriant) cu perderea finaluluĭ *t* după *ș*, cf. mai sus p. 294 No. 124, și de aceĭaș proveninţă turcă este și cel-l'alt cuvînt *paşmaţiĭ*, mai menţionat și 'n pasagiul: дѫрѣи пре ачела кѣ пашмаџїи лѣи (389), fiind de observat că deja Bizantinii luaseră de acolo: παζμάκζης =*paşmakgi* „calceorum feminarum confector„ (Du Cange).

112. *culvie*: ера w пасере .ѧтр'о кѣлвїе де лѣзи афарѫ вніи плѫѫгѫндь пре Лем, пасерѣ ден кѣлвїе .ѧкѫ стрига (390)=slav. кѣлвиꙗ din gr. κλωβός „cavea avium„, forma română actuală *colivie* provenind din variantul slavic кѣльвиꙗ=*culiviia* (Miklosich).

113. *blazmă*, plural *blazne*, invariabil la masculin și la feminin: wмь блазнѫ ши нѣ цїа рѫндѣл (379), амѫцїа пре wамени блазне (381), е блазнѫ ши фрикось (384), ера фрикось ши блазнѫ (395), în Lexiconul Budan (p. 58): *blasnă* „om mișel, nebăgat în sémă„, și „lucru blăsnit, stricat saŭ reŭ lucrat„=slav. блазнѫ „error, scandalum„ (Miklosich).

114. *hlap*: кѣ хлапїи ши кѣ кѣрвеле (362), хитѧѥнїи ши хлапїи (372), афлѫ неще wамени хлапи (382), неще хлапи (387)=slav. хлапъ „servus, rusticus„.

115. *smărd:* нище хлапи ши смрѫзи (387)=slav. смрѫдъ „plebeius, rusticus„.

116. *aoré*=„ще-оrĭ„: аwра кирѣиа Гречїи пре Троꙗни, аwра Троꙗнїи пре Гречи (353), аwра пѫтрѣндѫ ши пѫрецїи (404), a-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

decă *a-óre*=*ad-horas* cu amplificativul *-a*, o formaţiune din *óră* necunoscută d-luĭ Cihac (p. 183).

117. *a scripi*=actualul *a sclipi* cu trecerea luĭ *ri* în *li* (cf. maĭ sus p. 283 No. 78): полениџи шн скрипїѫ де-ць пѫра къ рѫсаре содреле (403).

118. *a ijderi*, *a ijdări*, *a ijdărî*=‘a inventa’: де брѣ иждери чине-ва че-ва (349), кѣнѣтѫџи мѣлте иждѫри (356), мѫестрїи але лѫ Ѩрхимидь Римлѣнѣл де иждержсе кѫндь бѫтѣ Римлѣнїи (375), мѣнчи пре лѣме ел лѫ иждѫрѫа (380).

119. сирѣпь (374, 376), dar de asemenea: свирѣпь (378, 379)=slav. сверѣпь ‘ferus’ (Miklosich), ér la verb: се сирипи (398).

120. ѭнь кѣтѫџи (369), ѭни съ спѣнемь (362), forma *ţani* apropiându-se maĭ mult de gr. ἠνί decât de lat. *en*.

121. *sechiraşu*: се фѫча секирѫшѣ де ѧбла кѣ карѣл кѣ 4 кан (387)=ungur. *szekeres* ‘vizeteŭ, căruţaş’.

122. *sacalăş* saŭ *săcalăş*: кѣ пѣшчиле шн кѣ сѫкалѫшеле (403), кѣ сакалѫше шн кѣ тѣнѣре (404)=ungur. *szakallás* ‘eine Art Kanone’ (Ballagi).

123. *cristoşi*: кирѣи Ѩнкѣл пре Мѫхаметь кѣ кристошїи (406) =ungur. *keresztes* ‘ostaş însemnat cu crucea’?

124. *svinéţă*, un fel de armă de foc: ѧпрѫџїа пре депѫрте пре Тѣрчи кѣ свинѣце (404)=slav. свиньць ‘plumb’, de unde la Moldoveni până astă-ḑi puşca se chĭamă în popor *sinéţă*, cu *si*=сви-, ca maĭ sus la No. 119.

125. *bidivíĭ*: адѣсерѫ лѣи Михаиль Ѣнь бидивїѣ прѣ кѣнь дарь де ѧ Мисирь шн нѣ се афла ниме съ-ль поатѫ ѧкѫлека (388)=serb. бедевија ‘cal arabesc’=turc. şi arab. *bedevi* ‘beduin, locuitor din deşerturi’, fără nici o legătură cu sanscr. *baḍavâ* ‘jument’, cu care-l înrudĭa Pictet (Origines I, p. 350).

126. *sprătigos*: ѡмь спрѫтигось кѣ неџе мѫнн гроасе (388)=?

127. *taras* saŭ *taraş*: се ѧделетничїѫ кѣ ѡг. ри, кѣ тараши, кѣ шоими, де гонїѫ фїери (393)=un băţ ferecat pentru vînătóre, cf. frances. ‘la chasse au pieu’.

128. *procĭcă*, *a înprocĭca*: л’лѣ сѫцетать ѧ прочкѫ (375),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

къ–и ѧпрочкѧ ши Фрѧнчїи ден четате (404)=serb. прочкати ‘a străpunge’.

129. *a picni*: тоци комарїи шь пикнїѧ локѹре де ѧкѹить (403) =serb. пикнѹти ‘a pretinde cine-va să apuce cel de'ntăiŭ un lucru óre-care’ (Karadzicz, v. пик et пикнѹти).

130. *trăbăcie*: се принсерѫ де ѧтѧю де Галата съ w доканѣскѫ ши пѹсерѫ трѣбѫчїе (403)=medio-lat. *trebuchetum* saŭ *trabucha* (Du Cange), ital. *trabocchetto*, span. *trabuquete*, franc. *trébuchet*, ‘machine de guerre qui lançait des pierres’ (Littré).

131. *hrăbor*: мѹлци витѣжи хрѣбори (353), е мїи хрѣбоарѫ врѫчюнѫ ши пиѯма (399)=slav. храбръ, храбарѫ ‘luptător’.

132. *cin*=în Manassis σκάφῃ ‘albiă’: пре коконїи и лепѣдарѫ кѹ ѕнь чинь пре апа Тиверїеи (355), cf. serb. чинъ ‘formă’.

133. *plévniță*: арсе лскѹись ѧтр'о плѣвницѫ (363)=slav. плѣвьници ‘receptaculum palearum’ (Miklosich).

134. Шкѣи, Шкѣии, Шкѣилорь, Шкїенескь (373 şi urm.) tot-d'a-una despre Bulgarĭ=ital. *Schiavo*, *Schiavone*, cf. maĭ sus p. 238 No. 1.

135. *şerb*=lat. *servus*: Сербїе, ѣарѫ ромѫнѣкїе шербь (356).

136. Numĭ locale sub forma lor slavică neasimilată: Рѧбникь (399) dela рыка ‘pesce’, рыбьнъ ‘pescos’=românesce *Rămnic* prin acomodaţiunea regresivă de nasalisare: *b*+*n*=*m*+*n*, şi Ѩловницѫ (404) dela ѩлова ‘stérpă’=românesce *Ialomniță* prin aceĭaşĭ acomodaţiune *v*+*n*=*m*+*n*, apoĭ *Ialomiță* prin asimilaţiune progresivă.

137. Contracţiunea мїѕ (399)=*mi-aŭ*.

138. Confusiunea între sufixul *-iŭ*=lat. *-ivus* (cf. *târdiŭ*= *tardivus*) şi sufixul *-iv*=slav. ивъ (cf. *milostiv* etc.): рѣбдѧрїѕ (383), dar şi: рѣбдѧривъ (360).

139. *brudiŭ*=‘nevrăsnic’: коконїи-ши пре фѧришѕ и ѧвѣца съ се ѧкине, дерепче къ ера брѫдїи нѕ ле ѯичѫ икоане, че ле ѯичѫ пѫпѕши (386).

140. ши–ши дѣрїѧ фаца ши–ши рѣмпа ханиле (352), дѣрїѧ сфинтеле икоане (381)=slav. держ, дѣрати ‘scindo, dilacero’,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

(Miklosich), de unde probabilmente, cu trecerea iniţialuluĭ *d* în *g* (cf. maĭ sus *dibui*=*ghibui*) provine *sgărià* ‹égratigner, écorcher, râcler› (Pontbriant)=*s-dărià*, ér pentru *s-*=*ex* prepus la o vorbă slavică, exemplul cel maĭ apropiat este *sdrénță* şi *drénță*=polon. *drance* ‹chiffon›, tot dela slav. драти.

141. ен-л сѣгрѣмарѫ де мєрн (396), *a sugruma*=actualul *zugrumà*, încă o probă sigură de trecerea în *z* a iniţialuluĭ *s* urmat de vocală, pe lîngă *zer*=*serum*, *zăhar*=*saccharum*, *zăvon*=σάβανον şi póte *zeche*=*seche*, cf. maĭ sus p. 312; ér cât se atinge de etimologiă, sinonimul *a suguşà* (Lexic. Budan.)=‹(a apuca) *sub guşă*› vorbesce decisiv pentru: ‹(a apuca) *sub grumaz*›.

142. *hadîm*: ѕнь проклѧть де хадѫмь (393)=turc. *khadim* ‹eunuc›.

143. *ţărină* în loc de *ţărînă*: съ лє рѫсиѣскѫ wрѣшѧ съ-лъ факѫ цѫринѫ де ѧрать (378).

144. *u* parasitic după *ĭ* urmat de o vocală accentată: мѫлгѫюwсь (398)=*măngăĭuos* pentru мѫлгѫиwсь=*măngăĭos*.

145. *cărtularĭu*: кѫртѧлѧрїи жидовецн (358, cf. 362), ѧдрѫгнець ши кѫртѧлярю (379, cf. 363)=medio-gr. χαρτουλάριος, astă-dĭ *cărturar* prin asimilaţiunea regresivă *lar*=*rar*.

146. *stimă*=‹lucru preţios›: мѫргѫритарю, кѫлане, стиме (362)=gr. στέμμα ‹cunună›, la plural στέμματα, de unde cu acelaşĭ înţeles cuvîntul *nestimate*, întrebuinţat maĭ ales în basmele nóstre poporane şi avînd aerul unuĭ participiŭ român, ceĭa-ce ĭ-a şi atras adausul luĭ *ne-* prin analogiă cu *nepreţuit*, adecă *nestimate*=*ne*(*preţuit*)+στέμματα.

147. *a pridădi*=‹a supune›: придѫди сѣпть мѫнѧ лѣи цѫри мѣлте (351), придѫди Ѧлеѯандрѣ Македнь толтѫ лѣмѣ (356), лѣѣ робить ши лѣѣ придѫдить (400), coincidă foneticesce cu forma slavică reduplicată прѣдадѣ, прѣдадѣхѫ, прѣдади dela прѣдати ‹a trăda›, dar cu o remarcabilă modicare a semnificaţiunĭ.

148. *a se orăndi*=‹a urma unul după altul›: ши алцїи сѧ орѫндить (351), чєи орѫндици (356) ‹consulĭĭ anualĭ aĭ Romeĭ›=slav. ѩрѧдъ ‹ordine›, ѩрѧдити ‹a pune în ordine›.

149. Fórte des *a se turna* în loc de *a se întórce*: лѫсѫ четатѣ ши се тѣрнѫ (375), дѫрѣи пре домнѧ Шкѣнлорь бине

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ши се тѣрнѫ (378), дечи се тѣрнѫ (388), се тѣрнѫ къ мѣлтѫ авѣцїе (389), тѣрнѫ-се Никифорь (393).

150. Particularităţĭ economice:

a) мангъръ (370), cf. maĭ sus p. 291 139 No.;

b) перперь (374)=gr. ὑπέρπυρον ;

c) ѳнь флоринть де арџинть кѫм се ѯиче 12 аспри (370).

FINEA TOMULUI I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

CUPRINSUL.

Pagina.

PARTEA I: ACTE ȘI FRAGMENTE:

I. Cel mai vechiu text biblic (1560) 5
II. Notiță pe o carte (1571). 18
III. Memorandum despre facerea unui iaz de móră (1573) 21
IV. Zapis de vînḍare (1577) 25
V. Idem 28
VI. O sentință (1583—5) 31
VII. O subscriere domnéscă (1583) 43
VIII. O sentință (1588). 49
IX. Istoria unui proces (1591). 55
X. Zapis de vînḍare (1595). 63
XI. Idem (1596) 65
XII. Idem (1596) 70
XIII. Zapis de schimb (1597) 76
XIV. Zapis de cumpărătóre (1597) 79
XV. Zapis de danià (1599). 82
XVI. Testament (1600) 92
XVII. Zapis de vînḍare (1600) 97
XVIII-XXIII Crisóve dela Simeon Movilă (1601—2):
XVIII. Intărire domnéscă 107
XIX. Idem. 112
XX. Poruncă domnéscă. 115
XXI. Idem 119
XXII. Idem 126
XXIII. Zapis de zălog (1603) 130
XXIV. Zapis de vînḍare (1604). 134
XXV. Idem (1605—8) 139
XXVI. O mărturiă (1606) 148
XXVII. Notiță de cumpărătóre (1606) 155
XXVIII. O delimitațiune (1608) 158

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Pagina.

XXXIX-XXX Cumpărăturele spatarului Mîrzea (1608—9):
XXIX. Notiță de cumpărături 168
XXX. O scrisóre de femeiă 172
Apendice: 177
XXXI. Catastihul averiĭ m-riĭ Galata (1588). 179
XXXII. Poruncă domnéscă (1621). 225
XXXIII. Zapis de vîndare (1636). 229

PARTEA II: GLOSSE:

Glossar I: (1536—1589). 237
Glossar II: Specimen de Dicționar etimologic al limbeĭ române. 259

PARTEA III: Cronica luĭ Mihaĭl Moxa (1620) 313

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

ERRATA.

Pagina:	Rîndul:	Tipărit:	Citesce:
15	22,25	lung	întreg
16	11	трїкоуи	трїкоуи
24	25	afară	fără
34	8	rîme	rime
44	15	Sennul	*c*) Semnul
58	29	naințea	naințé
59	5	Pătru	Pătru și Stăncĭulé de acolé
67	23	stătătóre	stătătore
73	7	siliștea	silișté
85	27	moye-âge	moyen-âge
»	29	points	point
89	17	și	i
90	14	demonstrativului	articlului
95	2	fără	fără de
102	2	defăcută	nefăcută
103	nota 4	Vocalismus	Geschichte des Vokalismus
118	5	ѧ́	ѧ́,
121	nota 1	invade da	invadenda
129	10	jкѕм	акѕм
153	16	băntuĭ ască	băntuĭască
214	13	icone	icoane
215	18	și	i
217	19	strămutărea	strămutarea
255	2	1851	1581
268	28	hunc	nunc
»	35	pluvies	pluvia
273	8	horpodars	hospodars
277	7	3	2
280	22	III, 712	II, 1712
»	nota 1	op. cit.	Описаніе очаковскія земли, Petersb., 1794, in-8,
300	13	să-mor-esc	săm-or-esc

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Pagina:	Rîndul:	Tipărit:	Citesce:
304	3	saisute	șaisute
307	nota 1	Ronsch	Rönsch
309	nota 3	Fruuḍescu	Frunḍescu
310	5	articulată	nearticulată
311	11	25	15
345	21	ѧсѫ нѫриле	ѧ сѫнѫриле
348	7	ракїѧ	кїѧ
350	17	пре Іерусалимь	спре Іерусалимь
»	21	ѧпѫржци, Ѩхавь,	ѧпѫржци Ѩхавь
352	8	ѧwрь	ѧwрь
353	28	бирѣѧ	бирѫиѧ
»	36	ѧтрѫ–ѧ	ѧтр'ѫѧ
354	12	Спарть, ѭтѫ	Спарть. Ѭтѫ
355	1	ѧделѫ.ѧгѫ	ѧ дѣлѫ.ѧгѫ
356	8	нѫскѫсе	нѫскѫ–се
358	31	рѫшина	[се] рѫшина
360	2	ѧѣсѫ ши	ѧѣсѫ–ши
»	34	пѫсесе	пѣсе–се
361	5	милѫѧ	милѫиѧ
»	6	дѫрѫѧ	дѫрѫиѧ
»	18	рѫѧ	рѣиѧ
364	8	ѧпѫржцїѧ	ѧ пѫржцїѧ
»	36	атѣиче	атѫиче–
370	24	добѫнди ши	добѫнди–ши
»	32	морь	[нѫ] морь
371	24	милѫѧ	милѫиѧ
374	17	М инте	Маинте
»	33	ера	ера
376	16	нѫман	нѫман
»	22	таѭрѫ	тѫѭрѫ
»	26	ѧтѫю ши	ѧтѫю–ши
379	23	диншїи	ди'ншїи
381	2	врѫжѫм шѫл	врѫжѫмашѫл
383	23	милѫѧ	милѫиѧ
»	24	ѧлинатѫ	ѧлинатѫ
384	5	ѧвѫлѫѧ	ѧвѫлѫиѧ
388	21	wмени	wѧмени
395	30	кѫрте	кѫрте,
396	8	ѧѣ'	ѧѣ,
»	16	милѫѧ	милѫиѧ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

Tata 51.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.insoc.ro